საქართველოს ცხოვრება

1469–1800-მდე

ბატონიშვილის ვახუშტის მიერ

ვახუშტი ბატონიშვილი

თბილისი, ელექ-მბეჭდავი სტამბა „სორაპანი“

საქართველოს ცხოვრება

1469–1800-მდე

ბატონიშვილი ვახუშტის
მიერ

მეორე გამოცემა
ზ. ჭიჭინაძისაგან

თბილისი
ელეკტრო-მბეჭდავი „სორაპანი“, მადათოვის კუნძული № 1.

1913

ვახუშტი ბატონიშვილი

ვახუშტი დაიბადა 1696 წ. წერა-კითხვას ადრიდგანვე შეეჩვია. მერე სწავლობდა თვილისის კათოლიკის პატრებთან. ამათგან შეისწავლა მცირედ ლათინური, გაიცნა ევროპიელთ გეოგრაფიული და ისტორიული წიგნებიც. ვახუშტი. პატრებმა კარგა მოამზადეს. იგი მალე გახდა ქართული მწიგნობარი, ჯერედ 20 წლის არც კი იყო, რომ მან დაიწყო ქართული ისტორიული და გეოგრაფიული წიგნების კრება, კითხვა და საქართველოს წარსულის შესწავლა.

ენები შეისწავლა ლათინურ, თათრული, მცირედ სომხური, ბერძნული და რუსულიც. ორჯერ თავის მამა ვახტანგს სპარსეთში გაჰყვა, იქ სპარული ენა უკეთ შეისწავლა. 1717 წელს ცოლი შეირთა. 1724 წ. ვახტანგ მეფე რუსეთში გადასახლდა, ესეც თან გაჰყვა და რუსეთში დასახლდა, იქ დაცოლშვილიანდა, იქვე მოხუცდა და გარდაიცვალა 1772 წ. დასაფლავებულია მოსკოვს, დონის მონასტერში. რადგანაც ვახუშტი რუსეთში სცხოვრებდა, ამიტომ მისთვის ძნელი იყო საქართველოს გეოგრაფიის და ისტორიის შესახებ წერა, რუსეთიდამ ეს ხშირად მოდიოდა საქართველოში და ისტორიულ და გეოგრაფიულ მასალებს აგროვებდა, მოგროვებით ამას სხვა ქართველნიც ეხმარებოდნენ.

რუსეთში ყოფნის დროს მან დასწერა შემდეგი წიგნები: საქართველოს გეოგრაფია, ეს აღწერა 1848 წ. ბროსემ გამოსცა ფრანგულის თარგმანით პეტერბურგს. მეორედ დაბეჭდა 1904 წ. ივ. როსტომაშვილმა. ესევე გეოგრაფია მოსე ჯანაშვილმა რუსულად სთარგმნა და ცალკე წიგნთაც გამოსცა 1903 თფილისში, 2, საქართველოს ისტორია დაარსებიდამ 1744

წლამდე. ამ ისტორიით ბროსემ და დ. ჩუბინაშვილმა შეავსეს „ქართლის ცხოვრება“ 1469 წლიდამ 1744 წლამდე, ამის მერე 1900 წლამდე შევსებულ იქმნა დავით ბატონიშვილის „ნარკვევიდამ“, რომელიც თფილისში იქმნა გამოცემული 1800 წ. ასე და ამ გვარად ვახუშტის ისტორიის მეორე ნაწილი იქმნა მხოლოდ დაბეჭდილი დ. ჩუბინაშვილისაგან პეტერბურგს 1851 წ. პირ. ნაწილი კი დარჩა დაუბეჭდავი.

ამ გარემოებას ჯეროვანი ყურადღება მიაქცია დიმიტრი ბაქრაძემ და ვახუშტის ისტორიის პირველი ნაწილი, ანუ დაარსებიდამ ვიდრე 1469 წლ. 1884 წ. თფილისში გამოსცა. მეორე ნაწილი კი ჩუბინაშვილისაგან დაბეჭდილი იყო იშვიათი, ეხლა მე გამოვეცი ვახუშტის მეორე ნაწილიც, რომელიც გადმოვბეჭდე დ. ჩუბინაშვილის მიერ 1851 წ. პეტერბურგში გამოცემულის წიგნიდამ. რაც შემეძლო ვეცადე რომ ახალი გამოცემა ძველთან სწორედ ყოფილიყოს.

ამ გამოცემას ზოგი სურათებიც დაურთე, რადგანაც ხსენებულ სურათების პირნი წიგნშიაც არიან აღწერილნი. გამოცემა 1910 წ. დავიწყე ნელ-ნელა, შეუძლებლობისაგან ამიტომ ეს ისტორია დროზედ ვერ გამოვეცი მასთან ვერც ისე, როგორც მსურდა.

ვახუშტის სხვა ნაწერებიც აქვს, ნამეტურ რუსულიდამ ნათარგმნები, ამანვე მონაწილეობა მიიღო 1737 წ. მოსკოვს ქართული სტამბის გახსნაში და „დაბადების“ ბეჭდვაში. ლექსების წერაც იცოდა, ვახუშტი იყო უკანონო შვილი ვახტანგ მეექვსის, ამიტომაც იგი თავის ისტორიაში ბევრს რამ ცნობებს სისწორით და სიმართლით სწერს. რაც იმ დროის დიდებულებისათვის საწყენიც იყო, ამიტომ ვახუშტის ზოგნი ჰკიცხავდენ კიდეც. თვით ანტონ პირველიც კი არ უმზერს კაის თვალით თავის „წყობილ-სიტყვაობაში“.

ურჩევთ ჩვენს აზროვან მწერლებს, რომ ეს ისტორია გაიცნან, იგინი მასში ბევრს საოცარ ამბებს ჰპოვებენ.

ზ. ჭ.

ისტორიული სურათები

ვახუშტის ისტორიისა

გადმოღებულნი ცხეთის ტაძრიდამ 1836 წ. გელათიდამ, თფილისის სიონის ტაძრიდამ, ბეთანიიდამ, საფარიდამ ძველად, ტბეთის ტაძრიდამ, პლატონ იოსელიანის კოლექციიდამ, მიხ. თამარიშვილის კოლექციიდამ, ეგნატე იოსელიანის სამკითხველოდამ, დავით გარეჯის ერთის ძველის ხელთნაწერიდამ, ეს ხელთნაწერი დაიკარგა ვ. თ. ხელში. „საქართ. სამოთხიდამ“. ზოგი სურათები გადახატულია ალექსანდრე სიმონისძე ცოტაძესაგან.

გამოცემული

ზაქ. ჭიჭინაძისაგან.

ფასი ერთი მანეთი

ტფილისი, ელექტრონით მბეჭდავი წიგ. გამომც. ქართვ. ამხ–სა. 1913 წ.

წმინდა ნინო. რომაელი ქალი. ცნობილი საქართველოს ისტორიაში, საქართველოში უმეტესად ეს სცხოვრებდა და სწავლას ჰფენდა იქით, სადაც უფრო ქართველთა ისრაელნი ესახლნენ. იცოდა კარგად ებრაული ენა, ქართული საქართველოში. შეისწავლა. ამის სწავლით განათლდა საქართველოს ერი და მიღებულ იქმნა ქრისტიანობა.

მეფე მირვანოს ნებროთიანი.– ძის ძე ფარნავაზ მეფისა. მთიელნი ოსნი და სხვანი სძრახავდენ ფარნავაზ და საურმაგ მეფეს, ესენი დაა-წყნარა მირვანოსმა, მოიყვანა მორჩილებაზედ, საქართველოს საზღვრებს შეაბა კარნი. მთელი კავკასიის ერნი მორჩილ ჰყო. იგი იყო: – „ვიოარცა ჯიქი სიფიცხისა, ვითარცა ვეფხვი სიმხნითა, ვითარცა ლომი ძახილითა“ და სხვ. მცხეთას მეფობდა ნებიერად, უშიშრად, იყო კაცი უხვი მიმნიჭებელი კეთილისა.

თამარ მეფე. ცნობილი მეფეთ–მეფე და დედოფალი დედოფალთა. „ქართ. ცხოვრ.“ განცვიფრებულის დიდებით აღწერს ამ მეფეს. იგი არის ქვეყნიური ვარსკვლავი ქართლის ერისაო. პირველ ქმარს უთანხმოებისთვის განევლტო. მეორე ქმრდ შეირთო დავით სოსლანი, ბაგრატიონის შთამომავალი. ორი შვილის დაბადების შემდეგ თამარ მეფემ თავის ქმარი დაითხოვა ასე. **„მე ორი შვილი მივეცი ქვეყანას და ტახტს, ვაჟი და ქალი. დღეის შემდეგ ჩემი ლოგინი უნდა იყოს შეუხებელი, კმარა“.** ამიტომ აღიკვეცა ქმართან კავშირი. ასეთის კადნიერებისათვის იგი ეკკლესიამ წმინდანად მიიღო.

დავით სოსლანი. – ბაგრატ მეოთხის შვილის დიმიტრის შთა-
მომავალი. მეშვიდე თავობა თამარის დროს ბაგრატიონების გვარიდამ.
ოსეთში, რომელთა ეკკლესიამ სჯულის კანონის ძალით ნება მისცა
თამარ მეფეს მასზედ ქორწინების. დავით სოსლანი მწიგნობარი მეფია,
ქართულ ისტორიაში კარგად დახელოვნებული პოემა „ალღუზიანის“
დაწერას. ამას აკუთვნებენ. თამარ მეფის სიკვდილის შემდეგ ეს ოსეთში
სცხოვრებდა, იქ მწიგნობრობდა, იქვე გადაიცვალა.

ლაშა გიორგი. – ძე თამარ მეფისა, ცნობილი პირი „ქართლის ცხოვრებაში“ ხოლო დედის არა საკადრისი ძე, სუბუქ ფრთიანი მეფე. დიდი მოშიში მონგოლებისა. ბედმა და გარემოებამ უარესად იმძლავრა მის სიმჩატეზედ, მონ-
გოლთ მოსვლის შიში ოვით სახეზედაც ეტყობა.

აბო თბილელი. სცხოვრებდა VIII საუკ. ქ. თბილის. იყო სპარსთ შთამომავალი. ხელოსანი ყოფილა, ქრისტიანობა მიუღია, ამიტომ იგი თანამესჯულეთ უწამებიათ ქ. თფილის, ქართულ ეკლესიას იგი წმინდანათ უცვნია. მაშინ თფილისში ხელოსნები როგორც ქართველნი ისევე სხვა ტომისანიც სულ ასე იმოსებოდნენ ტანთ საცმელით, აღსანინავია ისიც, რომ მაშინ ხელოსნები და მუშები უფრო ადვილად ეთვისებოდნენ ქრისტეს სწავლას.

ევდომოს კათალიკოზი იმერ-აბხაზთა.
სცხოვრებდა XVII საუკ. იყო გვარად საყვარელიძვ. ქართულ მწიგნობრობაში დიდათ განვითარებული იყო, დიდი გავლენა ჰქონდა აფხაზებზედ. იყო კაი მქადაგებელი. ამან თავის ქადაგებით მრავალჯერ დასწყევლა და შეაჩვენა ტყვის გასყიდვა, ქადაგებაში იგი ხშირად ეხებოდა ამ საგანს, ვინაიდგან ოსმალთა წყალობით მაშინ წესად შემოვიდა ტყვეების მოტაცვა და გაყიდვა. სურათი დახატულია გელათის ტაძარში.

ლეონ კახთა მეფე. ცნობილი მეფე საქართველოს ისტორიაში, სცხოვრებდა XVI საუკ. გამეფდა 1520 წ. მოკვდა 1574 წ. ამან განაახლა ქრისტეს საფლავი. თვითაც იყო იერუსალიმს. ქრისტეს საფლავს გარდა იქ მან სხვა ეკკლესიებიც აღაშენა, დიდი ფული დახარჯა. გვამი ამის ას აფლავია კახეთის – გრემის ეკკლესიაში. სახე გადმოღებული არის იერუსალიმის მონასტერიდან და დაბეჭდილია 1851 წ. პ. იოსელიანისაგან.

დომენტი კათოლიკოსი. ძმა ვახტანგ მეექვსის. ცნობილი კათოლიკოსი. ერთ დროს ამან კათოლიკის სარწმუნოების მიღებაც განიძრახა, მერე დასტოვა, შემდეგ სურდა ისლამის მიღება და ცოლის შერთვა ყეინი თუ მას მისცემდა ქართლის მეფობას, ეს განძრახვა მასში მისმა მამამ ლეონ მეფემ აღმოკვეთა ცემით. მერე ექსორია უყვეს. სტამბოლს განაძევეს, შემდეგ დაბრუნდა, შენანებაში შევიდა, ერთგულ იქმნა ქართველთა მეფობის. იყო მწიგნობარი კათოლიკოსი სხვათა შორის ამან დასწერა წიგნი „შვიდთა მამაკვდინიბელი ცოდვა“. იგი დაჩოქილი ევედრება მღვთის მშობელს. ეს სურათი დახატული იყო მეფე ერეკლეს ბაირახზედ.

ვახუშტი ბატონიშვილი. ისტორიკოსი, დაიბადა 1696 წ. გარ. 1772 წ. მოსკოვს. პირუთვნელი მეისტორიე. ამან აღწერა საქართველოს გეოგრაფია და ისტორია. ისტორიაში პირნათლიად ლაპარაკობს ქართველთ დიდებულებზედ. ამიტომ უწინ მრავალნი ჰკიცხავდნენ ამას. ამანვე შეადგინა საქართველიოს ვრცელი რუკა, შვიდ თაბახად, ვრცლად. იგი დღეს ეკუთვნის ყაზანის უნივერსიტეტის სამკითხველოს.

ბორენა დედოფალი. შავებით მოსილი ქვრივი, ოსეთის მთავრის ხუდანის ასული. მეუღლე ბაგრატ მეოთხისა. პირველ ცოლის სიკვდილის შემდეგ ბაგრატმა ეს ქალი შეირთო ცოლად. ბორენასაგან ბაგრატს მიეცა ერთი შვილი, ვაჟი. მერე გარდაიცვალა. ამის შემდეგ გამეფდა ბაგრატის პირველ ცოლის, ბერძენთა იმპერატორის ქალის ელენესაგან ნაშობი გიროგი, ბორენა ჭკვიანი ქალი იყო, ეს ოსეთში გადასახლდა. თავის ძმა გმირ დურღულთან, თავის პატარა შვილიც თან წაიყვანა, ოსეთში აღიზარდა, იქვე იქორწინა, ამის შთამომავალნი არიან ოსის ბაგრატიონები. ბორენა გადმოხატულია ძველადვე გელათიდამ.

არგვეთის მთავარი. დავით მოწამე. სცხოვ-
რებდა VIII საუკ. იყო ახოვანი მხედერთ მთავარი
და პირის პირ მებრძოლი მურვან ყრუს ომში.
უშესანიშნავად იბრძოლა დავითმა, მურვან ყრუ
სძლიეს, თუმც სრულიად ვერ დაამარცხეს. დავით
მთავარი აწამა მურვან ყრუმ. ქართულ ეკლესიამ
მოწამეთ იცნა.

კონსტანტინე არგვეთის მთავარი ცხოვრებ-
და VIII საუკ. მურვან ყრუ დიდის ჯარით და-
ეცა საქართველოს, სულ ისლამის მაღიარებელთ
რჩეულის ფანატიკ გმირებით, ესენი ქრისტიანებს
საქართველოში სულ გასრესდნენ, მაგრამ ეს ვერ
შესძლეს, მათ დაუხვდნენ საქართველოში ასეთი
გმირები და ამათ იგი სასტიკათ დაამარცხეს, ესეც
ხელთ იგდო ყრუმ და აწამა. ამიტომ ქართ. ეკლე-
სიამ მოწამედ მიიღო.

მეფე გიორგი მესამე. შვილის შვილი დავით აღმაშენებლის. მამა თამარ მეფისა. ცნობილი პირი საქართველოს ისტორიაში. ამან დააწინაურა საქართველოს სამეფო, ვაჟი შვილი არ ჰყვანდა, თამარ მეფეს ამან დაუტოვა გაძლიერებული სამეფო, ბიზანტიის მწერლებმა გიორგი მესამეს კეისარი (იმპერატორი) უწოდეს, მეუღლედ ჰყვანდა ოსეთის მთავრის ასული ბურდუხანი. გიორგი მესამე დახატულია პატარა თამარით ერთად.

ბურდუხან დედოფალი. სახელ განთქმული დედოფალი საქართველოს ისტორიაში. კარგად მცოდნე ქართულის მწიგნობრობის, სახელოვანი ხელოვანი ქალი, იცოდა ოქრო-მკედით ქარგვა, ქსოვა და კერვა. სამღვდელ-მთავრო სამოსლებს თავის ხელით ჰკერავდა, ქსოვდა და ქარგავდა თამარ მეფეს ამან ასწაელა ხელ-საქმის სიყვარული და ქსოვა-ქარგვის პატივისცემა. ოსებშიაც ხშირად მოგზაურობდა და ოსთა ქალებსაც ასწავლიდა ქსოვა-ქარგვას და წერა-კითხვას.

ნეოფიტე ურბნელი. ოსებში ქრისტეს სწავლის შეტანა ცხეთიდამ იწყება მირიან მეფის დროს. ცხეთა ოსების იერუსალიმი იყო. ურბნისი სავსე იყო ძველად ქართველ ურიებით, აქ წმ. ნინომაც იცხოვრა. ურიების სახელის გამო ეწოდა ურბნისი, ურბნისის ეკკლესია აღშენებულია VI საუკ. იმის ეპისკოპოსი იყო ნეოფიტე ურბნელი, მწიგნობარი, ამან მოჰ-ფინა ოსებში ქართული წერა-კითხვა, ქრისტიანობა და ამას სწავლა თვით ნეოფიტე ოსების ეპისკოპოსადაც ითვლებოდა. მის შემდეგ ოსების ეპი-სკოპოზებად ნიქოზი იქმნა დანიშნული.

აშოტ კუხი ბაგრატოვანი. ძლიერი მეფე, სახელგან-
თქმული და თითქმის ბაგრატიონების გვარის გამაძლიერებელი.
ამან აღაშენა მრავლად ეკკლესიები, სასწავლებლები და ქა-
ლაქები ბიზანტიურად. ამანვე აღაშენა ტბეთის ტაძარი შავ-
შეთში, შიგვე დახატული არის თვით საიდამაც გადმოვიღე
მე 1894 წ. ბ. თაყაიშვილმა განაცხადა, რომ ეს სურათი იქ
ეხლა აღარ არის თურმე! ჩამოუფხეკიათ. მარმარილოს ქვა-
ზედ იყო იგი ჩუქურთმით ამოჭრილი.

მეფე დავით აღმაშენებელი ბაგრატიონი.
სახელ განთქმული, იყო მწიგნობარი, ამან არაბთა-
გან საქართველო გაანთავისუფლა მათის ხარკისა-
გან, რასაც ქართველნი 200 წლის განმავლობაში
იხდიდნენ. მხედრობა გააწყო ბიზანტიურად, და-
ხსნა სკოლები, წელიწადში 60 ქართველ ყმაწვი-
ლებს გზავნიდა ბიზანტიაშის წავლის მისაღებად,
საერო სკოლებს გარდა გახსნა ორი აკადემიაც,
სახელდობრ იყალთოს და ხახულის, სომხეთიდამ
გააძევა თათრები და ანი ქალაქი ისევ დაუბრუნა
სომხებს, ქართულ ეკლესიას მისცა თავისებური
წესები, ოსებშიაც შეიტანა სკოლების დახსნა.

მეფე მირიან ხოსროიანი. – ძე სპარსთა ქასერ მეფისა. საქართველოში მოისპო ფარნავაზის გვარის მეფენი, ასევე მოისპნენ მეორე მოდგმის სომეხთ შთამომავალთ არშაკუ-ნიანთ გვარის მეფენიც. ამიტომ ქართველებმა სპარსეთის მეფე ქასერს ევედრეს, შვილი მირიანი მეფედ გამოსთხოვეს, ქარ-თველი ქალი შერთეს და მცხეთაში გაამეფეს. მეფე მირიანმა ქრისტიანობა მიიღო 318 წ. იყო იერუსალიმს, ნახა ბერძენთ იმპერატორი კონსტანტინე. ამან აღაშენა ცხეთის ტაძარი, ასევე სხვაც. ამის სურათი დახატული არის იერუსალიმის ქარ-თველთა ჯვარის მონასტერში, აქედან არის გადმოღებული და დაბეჭდილი. ცხეთის ტაძარშიაც არის სახე ამის ნახატი.

მეფე არჩილ ხოსროიანი. – სცხოვ-
რებდა VI საუკ. მრავალ ნაირად ღვაწლ-
დებული საქართველოს სამეფოს ბედნიე-
რებისათვის. უკანასკნელ იგი ქართულ
ეკლესიამ წმინდანაც იწამა. დახატული
არის თფილისის სიონის ტაძარში ძველ-
თაგანვე, ეს სურათიც აქედამ არის
გადაღებული.

მეფე ვახტანგ გორგასლანი. – ძლიერი მეფე ქართველთა, მეფობდა 443–500 წლამდე, ამან აღაშენა საქართველოში ეკლესიები მრავლად. ქართული ეკლესია გაანთავისუფლა ბერძენთ ეკლესიის მონებისაგან, მას მიენიჭა სრული უფლება, ავტოკეფალია, ცხეთის ტაძარი ახალ იერუსალიმად იქმნა ცნობილი. იყო მწიგნობარ-გოლიათი კაცი, აბრეშუმის თესლი ამან შემოიტანა საქართველოში. კავკასიის მთიელნი ამან დაიმორჩილა, ამის სახე გადმოღებული არის იერუსალიმის ჯარის მონასტრიდამ, ამისივე სახე შვილდ-ისრით დახატული ცხეთის ტაძარშიც იყო, ეს სურათი გადიღო პ. იოსელიანმა და პეტერბურგის სამეცნიერო აკადემიას გაუგზავნა, დღესაც იქ ინახება. 1837 წ. ცხეთის შეღების დროს ეს სურათიც მოისპო.

მეფე საურმაგ ნებროთიანი. – ძე ფარნავაზ მეფისა. ამან შემოიმტკიცა ოსნი და სხვა და სხვა მთის ერნი. საქართველოს ერისთავები აეწინაღმდეგენ ამას, ეწადათ მოკვლა, მაგრამ ვერ მოასწრეს, საურმაგი ოსეთში გაიქცა და იქ შეაფარა თავი თავის ნათესავ ოსთა მეფესთან. ამას ასე ასწერს ქართ. ცხ:– „მას ჟამსა შინა ზრახვა ჰყვეს ერისთავთა ქართლისათა და თქვეს:“ არა კეთილ არს ჩვენდა რათამცა ვმსახურებდეთ ნათესავსა ჩვენსა, არამედ ვყოთ ერთად და მოვკლად ჩვენ საურმაგ და ვიქმნეთ ჩვენ თავისუფალ, ვითარცა ვიყვენით პირველ და მივცემდეთ ხარკს ვინცა ვინ გამოსჩნდეს მძლე. რომაელით მსგ ავსად ეს მეფე ასურასტინის მფარველობის ქვეშ იყო შესული.

ფარნავაზ მეფე ნებროთიანი. – პირველი მეფე საქართველოსი, სცხოვრობდა ქრისტეს წინედ, ამის დროს, საქართველო რომის იმპერიის მფარველობის ქვეშ იყო, რომაელებმა მთელი საქართველო 12 სამამასახლისოდ აქვნდათ გაყოფილი, ფარნავაზმა ეს სამამასახლისოები, 12 საერისთაოდ გაჰყო და ასურასტანელთ მეფეთა დახმარებით თვით გამეფდა საქართველოში, იყო მათსავე მფარველობის ქვეშ. ამან სამეფო ტახტი მცხეთაში დაარსა, გამეფდა და შიგვე სცხოვრობდა. ამან შექმნა ღმერთი არმაზი მცხეთას, შეადგინა ქართული ანბანი, ქართული მხედრობა გააწყო რომაელთ მსგავსად. სახე ამის დახატული იყო მცხეთის ტაძარში მარცხენა მხარეს, გადაღებულ არს 1836 წ. მერე წაბღალულ იქმნა თეთრის წამლით.

მეფე ადრეკი, ძე ბარტომის, – არშაკუნიანი. – ცოლად ჰყვანდა სომეხთ მეფის ასული. 30 წლის გამეფდა, ამის მეფობას იშვა იესო მაცხოვარი. ქრისტეს მცნების გავრცელების სხივებსაც მოესწრა, იყო მის პატივის მცემელ. იყო მძლავრი მეფე, ამან გაამაგრა ქალაქები და სოფლები, ამისავე მეფობაში მოვიდა ანდრია მოციქული საქართველოში, ადრეკ მეფემ მოციქულს პატივი აგო. ამ დროს, ასურასტანი სპარსთ აიკლეს, დაიმორჩილეს, მიტომ ქართველნიც სპარსთა მფარველობაში შევიდნენ, მაგრამ ეს დიდხანს არ დარჩა ასე, ადრეკ მეფემ მალე გააძევა სპარსთა ძალა და ფლობა. გადმოხატულ არს 1836 წ. ცხეთის ტაძრის მარცხენა კედლიდამ.

ოს.ბაყათარი. – ოსთა გოლიათი, მებრძოლი ვახტანგ გორგასლანის, სურათი დახატული იყო ოსთა სხვა ისტორიულ პირებთან ერთად ერთ ქართულ ძველს ხელთნაწერ წიგნში. ეს ისტორიული წიგნი დავით გარეჯის ბერებს ლაუწერიათ, იგი ძველადვე იქმნა სხვათაგან მითვისებული, ბოლოს შეუძენია ვ. თ.-შვილს. ეხლა ვის ხელშია ჩვენ მისი არა ვიცით რა, თქმულება ყოფილა, ძველად ესეც დაცული ყოფილა ცხეთას.

მეფე ფარსმან ქველი არშაკუნიანი. – სპარსნი ქართლს შემოესივნენ, მათში იყო ერთი გმირი ჯუანშერ, რომელიც ლომს ხელით იჭერდა. ამას შაება ფარსმან ქველი, „აღიზახნეს ხმითა სასტიკითა, იწყეს ბრძოლა ხრმლითა, ბრძოლა მათი ემსგავსა ქუხილსა, აჯობა ფარსმან, ჩამოაგ-დო, მოკლა. მეორე ბრძოლაში: ფარსმან მოკლა თორმეტი ბუმბერაზნი. ფარსმან განაძევა სპარსნი, აოტა ბანაკი მათი და მირდატ წავიდა სპარსეთს ძლეული. მიერითგან განითქვა სახელი ფარსმან ქველისა. ფარსმანი მოწამლვით იქმნა მო-კლული, მაშინ იქმნა გლოვა და ტირილი და ტყება ზედა ქართველთა წარჩინებულთა, ვიდრე გლახაკამდე. იტყბდეს თავთა და თმათა ყოველნი და ყოველთა ქალაქთა და დაბნებ-თა დასხდიან მგოსანნი გლოვისანი. შეკრბიან და ახსენებდიან სიმხნესა და სიქველესა, სიმშვენიერესა და სახიერებისა ფარს-მან ქველისასა. იტყოდენ „ვაჲ ჩვენდა, რამეთუ მოგვძინა სვემან ბოროტმან, და მეფე ჩვენი, რომლისაგან ხსნილ ვიყვენით მონებისაგან მტერთასა, მოიკლა კაცთა მგრძნებელთაგან და აწ მივეცით ჩვენ წარტყვევად ნათესავთა უცხოთა“.

ესტატე მცხეთელი. – ტომით სპარსი, მცხოვრები მცხეთაში, ხელობით ხარაზი. სცხოვრებდა VI საუკუნეში. ამის დროს, მცხეთაში ხარაზთა ხელოსანთ დიდი რიცხვი იყო. მაშინ საქართველოში ხელოსნები ასე იცომდნენ ტანთ-საცმელს, იგი ქრისტიანობას შეუერთდა, ამიტომ იგი წამებულ იქმნა სპარსთაგან, ქართულ ეკლესიამ იგი წმინდანათ შერაცხა.

ბაგრატიონების გვირგვინი. – ისტორიით ვიცით, რომ საქართველოს ერს სამეფოს დაარსებიდამ ბაგრატიონების გვარის წევრთა გამეფებამდე, სამი საგვარეულოს პირნი მეფობდნენ: ნებროთიან-ფარნავაზიანი, ნებროთ-არშაკუნიანი, შემდეგ ხოსროვიანი და ამათ შემდეგ ბაგრატიონები. ყველა გვარის მეფეთა თავიანთი გამოხატულების გვირგვინებიც ჰქონიათ, ჩვენ მხოლოდ ბაგრატიონების გვაქვს, რაც მოვათავსეთ აქ.

გიორგი მთაწმინდელი. – გამოჩენილი მწიგნობარ ბერი, სცხოვრებდა XI საუკუნეს ათონის მთაზედ, ქართული სამღრთო წერილი ამან განაშვენა თავის თარგმანებით, მთელი სიცოცხლე თარგმნაში განატარა, გადასწერა 800 მეტი ტომი პერგამენტზედ.

მიხეილ ახალციხელი. – სცხოვრებდა VIII საუკუნეში. გამოჩენილი გოლიათ გმირთაგანი, ამან 160 ქართველ მეომრით მძლავრად დასცა მურვან ყრუ და გააძევა იგი საქართველოდამ, ძველად ქართველთ გმირნი ასე იცომდნენ ტანთ-საცმელს.

საქართველოს მეფე ბაგრატ მეოთხე. – ძლიერი მეფე საქართველოსი, ბიზანტიელ მეისტორიეთაგან კეისრად (იმპერატორად) წოდებული. სიძე ბიზანტიის იმპერატორის რომანოზის, ელენე ჰყავდა ცოლად. მთელი საქართველო მორთო დიდის ეკლესიებით და მწიგნობარ კაცებით. ქუთაისის დაქცეული ტაძარიც ამან აღაშენა. სურათი დახატული არის იერუსალიმის ქართველთ ჯვარის მონასტერში, აქედამ გადაოებული დაბეჭდა პ. იოსელიანმა 1850 წლებს.

კოსტანტინე ქართველი. – სცხოვრებდა VIII საუკუნეში. სახელ განთქმული გმირი თავის დროის მკაცრი მოსარჩლე ქრისტიანებისთვის. პყრობილ იქმნა სპარსთაგან, წამებულ იქმნა ქ. ბაღდადს, ჯაფარ სპარსთა ყეინისაგან.

უწყებულება მკითხველთათვის.

უწყებულ-იყავნ, რამეთუ ბრწყინვალეს მეფის გიორგის ცხოვ-
რება და ქვეითთა მეფეთა არღარა მოიპოვების. გარნა საგონ ბელი
არს, რამეთუ ყოფილ არს ცხოვრება მისიცა და სხვათა მეფეთაცა
განყოფილებისადმდე, ვინათგან ცხოვრებასა შინა სწერს, რამეთუ
ამან ბრწვინვალუ-მ გიორგი-მ რავდენ გონიერად ჰყო ბრძოლანი
ანუ შემატებანი სამეფოსანი:

კვალად იტევის: „განდგა სარგის ჯაყელი და არღარა იქმნა
შეერთება მესხთა, ვიდრე ბრწეინვალის გიორგისამდე, და ამან
დაიერნ მესხნი: უგრეთვე კავკასთა და ოვსთა-თჳს იტეს გან-
ხმასა და დამორჩილებასა, ამით უკეთუ არა იყო ცხოვრება, არა
ძალ-ედვა - წინათვე აღწერად ქმნულთა მისთა. გარნა აღწერილნი
ესენი შემდგომად მისსა იხილვებიან, გარნა იყო და წარწყმდა,
კითარცა ნაკლულევან-არს მეფისა ვახტანგისა და ბექას მიერი
თურქთა ზედა ძლევანი და ყეენებთა შეუსრულებელობანი: კვალად
ანუ შურითა ურთიერთთა შემდგომად განყოფისა უჩინო-ჰყვეს გვა-
რობისათვის, და ამისთვის საჭირო იქმნა მას ქვეითთა მეფეთა
აღწერათა წარმოჩინებანი, გარნა ერთ მეფობასა წარმოაჩინებს აწცა
სამნი ხილულნი უსენი, ვინად გან იყო ყოველი ივერია ქართლის
მეფისა ქვეშე პყრობას: პირველი, უკეთუ ჰკითხო ვისმე ქარ-
თველსა ანუ იმერსა, მესხსა, „ზერ-კახსა“ რა რჯული ხარ. „წამს
მოგიგებს, „ქართველი“. მეორედ, არს ამათ ყოველთა წიგნი და
ენა ერთი იგივ ფარნაოზ პირველისა მეფისა-გან ქმნული: და ჰკით-
ხოს მათ წინ-თქმულთა კაცთა. „რა ენა და წიგნი უწყი“. მოგი-
გებს მყის. „ქართული“. რამეთუ არა იტყვის, არცა ჰსჯულსა,

ენასა და წიგნსა იმერთისა, ანუ მესხთა და ზერ-კახთასა. არამედ
ქართულს: მესამეს, არა-სადამე ვიხილავთ დიდთა შენებულთა და
ეკკლესია მონასტერთა ანუ სატთა და ჯუართა ძვირ-ფასთა. რო-
მელთა ზედა იყოს სხუათა მეფეთა სახელნი, თვინიერ. „ჩვენ მე-
ფე-მან საქართველოს-მან ანუ ქართლისა და აფხაზეთისა-მან“.
რომელთა ზედა წერილ-არიან ქუათა, სატთა და ჯუართა ზედა,
კვალად ესეცა ნიშანნი არიან, რომელნი უპყრავს მეფეს ქართლი-
სასა, ზერ კახთა ქარაია და ლილო, იმერთა ლიხის მთის იქითი,
სამცსისა, ტაშის-კარს ზეითი ტბის-ყურ-ფანავრისამდე, სომხითისა
აბოცი და სხვანი, რომელი შიხის ძეთა მიუღეს: არამედ ესენი
საკმაო არიან აღმოჩენად. გარნა გლეხთა უწიგნოთაცა უწყიან
ძლიერება გორგასლისა, დავით აღმაშენებელისა და თამარ მეფისა.

კარნა შურითა ურთიერთთა და გარეშეთა მტერთა-გან იქმნა განყოფილება, ვითარცა დავითისა და ნარინ-დავითისა და მათ ქვეითთა: ეგრეთვე და მის მიერ სახილველ არს, არღარა წარწერა შემდგომისა ცხოვრების მწერალთა მიერ თნებითა მათ მეფეთათა. არამედ თუმცა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელთა და საეკლესიოებთა წიგნებთა შინა ქორონიკონებთა მათთა, რომელი აღუწერიათ ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ჩვენდამდე ყოველთა მეფეთა და მთავართა, და სხვასა ვიუწყებთ ხსოვნა-მოთხრობათა და მცირედთა ცხოვრებათა მათთა წარწერითაცა. არამედ განრჩევა საჭიროდ არს და უხმს შრომა დიდი. გარნა ამის განრჩევისა-თვის წარმოვსთქვათ ბრწეინვალეს გიორგიდამ ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო აღუწერიათ ცხოვრებაცა სახელითა ლევანის ძისა მეფის ვახტანგისათი, რომელი არა საგონებელ არს მის მიერ: განა თუმცა ბრძანებითა მისითა არს, არამედ მას თვით არღარა განუხილავს ვითარება მისი, ვინად-გან სწერს ბაგრატიონთ ნათესაობა-შთამომავლობასა შინა სხვას ქორონიკონებსა, რომელნი ჩვენნი აქ წერილის ქორონიკონებისა-გან არიან. ხოლო ცხოვრებასა შინა წერს ბრწეინვალეს გიორგის თავდადებულის ძედ და ძედ გიორგისად ბაგრატს. და ამ ბაგრატის ჟამს იტევის თემურის მოსლვასა, ამას ქორონიკონს უწერს ქს. ჩტეგ. ქრ. ჟა: და ამ ბაგრატის

ძედ გიორგის, და სიკუდილსა ამ გიორგისასა სწერს ქს. ჩტნე ქრ. მგ. და ნათესავობასა შინა ამასვე ქორონიკონს: ა) გიორგის ძის დავითის მეფობას იტყვის, და ამ მეფეთ ქორონიკონსა და ცხოვრებასა სხუასა არღა რაის სწერს, ვინად-გან ვერა-რა უპოვნიათ, რამეთუ მუნვე სწერს. „ვერ ვპოვეთ ბრწყინვალე გიორგის ცხოვრება“. ხოლო გიორგის ძედ დავითს და სიკუდილსა ამ დავითისასა ქს. ჩტიბ: და ამ დავითის ძედ ალექსანდრეს. ხოლო ნათესავობასა შინა ამ ალექსანდრეს მეფობას იტყვის ქს. ჩტობ. ქრ. ი. და ცხოვრებასა შინა სიკუდილსა ამ ალექსანდრესასა ქს, ჩტჟგ: და ამის ძედ გიორგის და ამ გიორგის მეფობას ნათესავობასა შინა ქს. ჩტჟუ, ქრ. ჟგ. არამედ იხილე, ვითარ წინა-აღმდგომ არიან ურთიერთთა, რამეთუ იტევის ნათესავობასა შინა ბაგრატის ძის გიორგისამდე. „გარდახდენ რუსუდანიდამ წელნი რკდ:“ და რუსუდანის მეფობას იტყვის მუნვე ქს. ჩხპგ ამას რომ რკდ დავადვათ, იქმნების ჩუზ წელი, რომელი გარდასცილდების ალექსანდრეს სიკუდილს ჩტჟგ და გიორგის მეფობას ჩტჟე; ქრ. პგ. ამით ამათნი ზეითნი მეფენი ტეუილნი არიან და უკეთუ რკდ წელი რუსუდანის სიკუდილს დაავადვათ იქმნების ქს. ჩტიბ: ქრ. მთ: ეს მისწუდების დავითის მეფობის წელს ჩტნე: ქრ. მგ. კვალად გარდასცილდების ექუსი წელი, და კვალად რუსუდანის მეფობისა ქორონიკონიდამ დავითის გამეფებამდე დაშთების ობ წელი, და მეფენი არიან ხუთნი: ეს რომ გაუყოთ, მიხუდების თითოს იდ წელნი, და ეს დაუჯერებელ არს ძეთა სხმად, რამეთუ არიან ძენი ერთი ერთისა: ხოლო იგივე ქორონიკონი აქ წერილს ქორონიკონს მისწუდების, დიდის ბაგრატისა-გან სვანთ მოწყვეტასა და თურქთა-გან სამცხის მორბევასა:

კვალად ბაგრატის ქორონიკონი თემურის მოსლვისა და ალექ-
სანდრეს სიკუდილისა ქს. ჩტუგ. წინა-აღმდგომ არიან, რამეთუ
ანუ ბაგრატისად ჯერ-არს ანუ ალექსანდრესად, ვინად-გან პაპის-
მამისა და ძის-ძის-ძის მეფობისა ქორონიკონი ერთბამად ურწმუნო
არს, და მათთა ქორონიკონებსაც წინ აღუდგების, რამეთუ ძენი
უწინარეს ყოფილან პაპისა-გან არამედ ჩტჟგ ქორონიკონი, მოწ-

მობითა ყოველთა მემატიანეთა თემურისა და დიდის ბაგრატისა
არს. და ამ დიდის ბაგრატის მამა დავიო იყო, რომელსა მოწ-
მობს გუჯარი ბარათიანთა ბეთენიასი, და დავითის მამა თავ-და
დებულის-ძე ბრწეინვალე გიორგი იყო, რომელსა მოწმობს ნათე-
სავობის რკდ წელი. რუსუდანის გამეფებიდამ რომ დავდვათ იქ-
მნების ქრისტესით ჩტლე წელი და ბრწჟინვ ლეს გიორგის მეფო-
ბა: ხოლო ესე ალექსანდრე, ბაგრატ მიქელ მეფის ძე არს, და
ამის მიერ ვერ გაურჩევიათ, ვინად-გან ორნი ბაგრატ ერთ-ჟამს
იყუნენ და ნათესაობის ქორონიკონი ჩტობ: ქრ. ჲ. ამ ალექსან-
დრეს მეფობა რომ არს მიქელ მეფის ძის ბაგრატის სიკუდილისა
და ალექსანდრეს გაერისთვებისა არს, რომელნი იმერეთს აღვსწე-
რეთ, და დიდის ბაგრატის ჟამი არს მეფობისა: ხოლო ამ დიდის
ბაგრატის ძე არს გიორგი და არა ალექსანდრე, და რომელი გი-
ორგი მათ ალექსანდრეს ძედ დაუწერიათ და ამ გიორგის სიკუდი-
ლის ქორონიკონი ცხოვრებასა შინა, ქს. ჩუიბ ესევ ალექსანდრეს
გამეფებისა, ეს არც გიორგისა და არც ალექსანდრესი არს ქორო-
ნიკონი, არამედ კოსტანტინესი გიორგი მეფის ძმისა, დიდის ბაგ-
რატის ძისა და ნათესაობასა შინა წერილი: ჩუიდ, ქრ. რბ, გამე-
ვება არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა, და ამის მამა
გიორგი მოკლეს თურქთა ქს. ჩუზ. ქრ ჟე: ხოლო კვალად ჰსწერს
ცხოვრება-ში გიორგის ძედ ალექსანდრეს, და სიკუდილსა ამ
ალექსანდრესას ქს. ჩუით: და ამ ალექსანდრეს ძედ ვახტანგს,
ხოლო ნათესაობასა შინა მეფობასა ვახტანგი სა ქს. ჩუმგ, ქრ.
რლა:

და ეს არს ვახტანგის მეფობის მეორე წელი და ცხოვრებასა
შინა სიკუდილსა ვახტანგისასა ქს. ჩუმე. მერმე ძმასა ვახტანგი-
სასა გიორგის და მის მეფობას ნათესაობასა შინა სწერს, ქს.
ჩუმე. ქრ. რლგ. და ცხოვრებასა შინა გამეფებასა ამასვე ხოლო სი-
კუდილსა გიორგისასა ქს. ჩუნე და ამ გიორგის ძედ ბაგრატს,
ამას ნათესაობასა შინა მეფობას უწერს, ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ. და
ცხოვრებაში სიკუდილსა ბაგრატისასა, ქს. ჩუა: და ამ ბაგრატის
ჰედ კოსტანტინეს და სიკუდილსა კოსტანტინესსა ქს. ჩუიზ. მერ-

მედ კოსტანტინეს ძმად სწერს ალექსანდრეს და სიკუდილსა ამ
ალექსანდრესსა ქს. ჩუჟბ. ხოლო ნათესაობასა შინა მათსა არა
რაისა, ვინად-გან ვერა რა უცნიათ და ამ ალექსანდრეს ძედ კოს-
ტანტინეს და ნათესაობასა შინა მეფობასა ამისსა ჩუებ. ქრ. რპ. ხო-
ლო ცხოვრებაში სიკუდილსა. ჩფი: და ამ კოსტანტინეს ძუდ და-

ვითს და სიკუდილსა დავითისსა ქს. ჩფმბ. და ნათესაობასა შინა
არცა ამათსა რის აღწერს:

მერმე ძესა დავითისასა ლუარსაბს და სიკუდილსა ლუარსაბი-
სასა ქს. ჩვოდ და ძესა ლუარსაბისასა სვიმონს და ნათესაობაში
გამეფებასა ამისსა ქს. ჩფნვ: ქრ. სმვ. რომელი არს სიკუდილი
ლუარსაბისა და ცხოვრებაში სიკუდილსა სვიმონისასა ქს. ჩქ: და
ამათ ქვემოთა ქორონიკონთა არღარა სწერს. ხოლო არამედ ალექ-
სანდრეს სიკუდილისა და ვახტანგის გამეფების ქორონიკონი ჩუით,
არცა ერთისა არს მათი. არამედ ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენე-
ბელის მეფობის ჟამი არს. ხოლო ვახტანგის სიკუდილსა და გი-
ორგის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუმე სწორე არს, რომელსა ნა-
თესაობის ქორონიკონიც ემოწმების: კვალად გიორგის სიკუდილსა
და ბაგრატის გამეფებისა ქორონიკონი ჩუნე არა ჭეშმარიტ, რა-
მეთუ ბაგრატ არა გიორგის ძე არს. არამედ დიმიტრისა იმერთ
ურისთვის: ხოლო ამ გიორგის ძე კოსტანტინე იყო და გიორგი
მოკუდა და გამეფდა კოსტანტინე, ქს. ჩუდთ, და ქორონიკონი იგი
გიორგისა არს.

ხოლო ბაგრატის და ძისა მისისა ალექსანდრესი და მას ქვე-
თნი მუნვე მათ-თანა აღგვიწერიან ქორონიკონიცა. არა-
მედ გიორგის ძის კოსტანტინეს სიკუდილი და დავითის ძისა
მისისა გამეფების ქორონიკონი ჩფდ. წერილი ერთ-ნაკლები არს
და დავითის სიკუდილი და ძმისა მისისა გიორგის გამეფება ქს.
ჩფკზ, არა გამეფება არს, არამედ მეფობის ქორონიკონი. ეგრეთვე
ლუარსაბის ქორონიკონი ჩფმბ, არა გამეფება არს. არამედ მეფობა
და სვიმონ მეფისა ჩფდ. სვიმონის გამეფების მეორე წული არს:
არამედ ესრეთ ქორონიკონნი ესენი უსწოროდ და წინა-აღმდეგნი
არიან და არცა განყოფასა ვითარ ქმნას და არცა იმერთა და კახთა

მეპატრონეთა შთამომავლობას სწერს ხოლო მას რა განვიხი-
ლავთ ფრიად უსწორო არიან, ვინად-გან სიკუდილსა თავ დადებუ-
ლისასა ვსცნობთ და მას ქვეითთა მეფეთა ბრწყინვალის გიორგი-
სამდე ცხოვრებისა-გან აღრიცხვითა წელთათა, რამეთუ მივსწუდი.
გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტიწ, ქრ. ვ: და მის ქვეითს
ვიუწყებთ გუჯართა, სიგულოა და ძველთა ქორონიკონებთა-გან,
ჩტკგ. ქრ. ია საგან ვიდრე ჩვენდამდე:

ხოლო მეფობასა დავით ბრწყინვალე გიორგის ძისასა და-
ვითის ძის დიდის ბაგრატისასა და სიკუდილსა ბაგრატისასა და ამ
ბაგრატის ჟამსა ორ-გზის მოსლვასა თემურისასა, რომელი იყო
პირველი ქს. ჩტპზ. ქრ. ოე და მეორე ქს. ჩტუდ, ქრ. ჰბ: არა-
მედ ალექსანდრე, რომელი აღუწერიათ ქს. ჩტგ ქართლის მეფედ,
გარნა თუ ბურთს ქორონიკონს იყუნენ დიდი ბაგრატ და ალექსან-
დრე, არა არიან ერთ მეფედ, არამედ შეცთომილად აღწერილი და
მის ზეითნი მეფენიცა, რამეთუ ალექსანდრე იყო იმერთა და
გიორგიცა ძმა მისი ამისი შემდგომი. ვინადგან ვიხილავთ სიკუ-
დილსა გიორგისასა ქს. ჩტუბ: ქრ. პ. და დიდისა ბაგრატის სი-
კუდილსა ქს. ჩტჟე. ქრ. პგ: ესრეთ ალექსანდრე და გიორგი დი-
დის ბაგრატის ჟამსა შინა იხილვებიან. ამის-თვის არა იქმნებიან

ზოგად სამნი მეფენი, არათუ იგინი იმერთა და დიდი ბაგრატ ქართლისა. ხოლო არა იგი არს ბრწყინვალე გიორგი, რომლისად სწერს ძედ მისად ბაგრატს, რომელთა-თჳს არცა ქორონიკონი აღუწერიათ. არამედ იგი არს, რომლისა სიკუდილი აღუწერიათ ქს. ჩტნე, და ძედ მისად დავით, და მას ზეითნი მეფენიცა ტყუ-ვილად არიან, ხოლო ამ დავითის ძე იყო დიდი ბაგრატ, რომლისა ჟამსა შინა მოვიდა თემურ. და რადგან ამ ქორონიკონსა ზედა მოვიდა მეორედ თემურ, ამით ალექსანდრეს ქორონიკონი იგი მტყუარ არს და სცბის. ხოლო დიდის ბაგრატის ძე იყო გიორგი, ვითარცა ვიხილავთ ქორონიკონთა, გუჯრებთა და სიგლებთა დავი-თისასა და დიდის ბაგრატისასა და გიორგისასა:

კვარატი კვალად მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩტპთ. ქრ. ოზ: კვა-ლად მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა ქს. ჩტჟბ. ქრ. პ: და კვა-

ლად მოკლეს მეფე კოსტანტინე ჩალაღანს ქს. ჩუა: ქრ. პთ. და კვალად დიდი ომი იყო, მოკლეს მეფე გიორგი თურქთა და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ იქმნა ქს. ჩუზ. ქრ. ჟე: და ესრეთ ვი-ხილავთ ალექსანდრეს და გიორგის მეფეთა დიდი ბაგრატის მე-ვის ჟამსა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფესა გიორგი მეფის ჟამსა შინა ყოფასა და სიკუდილსაცა, რომელნი ამ ქორონიკონებით არა არიან ერთ-მეფედ. არამედ ალექსანდრე, გიორგი და კოსტან-ტინე ძენი ბაგრატისანი, მიქელ მეფისა ძენი და იმერთა მეფენი: ხოლო გიორგი და კოსტანტინე დიდის ბაგრატის ძენი და ქართ-ლის მეფენი და გიორგის ძე არს ალექსანდრე მცხეთის აღმაშე-ნებელი, ვითარცა გუჯარსა შინა ბარათიანთასა, რომელი არს ბე-თუნიას სწერს: „მეფემან ალექსანდრემ, ძე-მან გიორგი მეფისა-მან განუარნა სამნი ძმანი. აბაში, გუგუნა და დავით:“ და უკეთუ არა ესრეთ იყოს არა არიან წელიწადნი ეგოდენნი, ვითარმედ ექუსნი მეფენი მეფობდენ ურთიერთა ძენი, რამეთუ გამეფდა ბრწყინვალე გიორგი ქს. ჩტი. ქრ. ვ. და ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელი გამეფდა ქს. ჩუიწ. ქრრბ. და ამ ქორონიკონთა შორისნი წელ-ნი არიან ჟვ. ეს განყოფილი თჳთოთა ამათ მეფეთა გიორგის, ბაგ-რატის, გიორგის, დავითს, ალექსანდრეს და გიორგის მიხუდებიან წელნი ივ. და ამათ წელთა არ შესძლებელ არს შობად ძეთა, და მეორე მეორისაგანცა, ვინადგან არიან ყოველნი პირველისა მეო-რე ძენი და არცა ერთი ძმა ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელის ქვეითამდე :

ხოლო კვალად ბრწყინვალეს მეფის გიორგისა გან, ვიდრე სვიმონ მეფისამდე არიან წელნი სკწ და მეფენი იგ. რომლისა არა სარწმუნებელ არს შობად ძეთა გონიერისა-გან, ვინად-გან თჳთო-თა ამათ მეფეთა მიხუდების წელნი იე, რომელნი ერთი მეორის ძუნი არიან: კვალად უკეთუ ჭეშმარიტობს, რადა არა იტევის ქმნუ-დებას მოთა. არამედ იტევის „ჰმეფა და მოკუდა.“ და სხვას არღარა რასა: კვალად არცა მოწმობს ქორონიკონთა, და რომელთა მოწმობს უსწორონი და წინააღდგომნი არიან ერთი მეორისა, ვი-თარცა ვიხილეთ, და ამისთვის არა ჭეშმარიტ, და რომელნი აღ-

ვწერეთ ჩვენ, უკეთუ არა ესრეთ იყოს, არცა ჭეშმარიტ იქმნებიან
გუჯარნი, სიგელნი და ქორონიკონნი და ამის-თვის უმჯობეს არს
რწმუნებად ესევე, ვიდრეღა წართქმისა უმოწმოსა, ვითარცა მუნ,
არცა ერთისა მოწმობისა. მომხსენე არს: ხოლო ალექსანდრე მცხე-
თის აღმაშენებელის ქვემოთნი და მისნი ქორონიკონნი, გუჯარნი
და სიგელნი მრავალნი არიან, ვითარცა ესენი, რამეთუ შემდგომად
მეფისა გიორგის დიდ ს. ბაგრატის ძისა, მოკლეს მეფე კოსტან-
ტინე თურქთა ქს. ჩუიდ. ქრ. რბ. და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ
ძე გიორგი მეფისა, არამედ ქნულება და სიკუდილი ამ მეფისა
იხილვების, რომელ-მან ჰმეფა წელი კწ ხოლო ცხოვრებაში აღუ-
წერიათ წელი ზ. რომელი არა შეეტევების ქნულებასა მისსა და
არცა გუჯართა მოწმობასა, ვინათ-გან სწერს. „მეფობისა ჩვენისა
ი, იუ, კ, ინდიკტიონსა, გიწეალობეთ:“ კვალად ძისა მისისა ვახ-
ტანგისა, „სამი წელი ჰმეფა და მოკუდაო.“ არამედ ქორონიკონნი
აღუწერიათ კვ წელი მეფობისა და ნათესაობასა შინა სხუა, და
ესრეთ შეუსწორებელი არს. ხოლო ვახტანგის ძმის და ალექსან-
დრეს ძის გიორგისა სწერს ი წელს მეფობასა, რომელმან ჰმეფა
კდ წელი, ქორონიკონთა და გუჯართა მოწმობითა, რამეთუ სწერს
„ჩვენ გიორგი მვფემან იუ ინდიკტიონს გიწყალობეთ “ და ამ
გიორგის ძედ ბაგრატს და მეფობას ბაგრატისასა ვ წელსა. არა-
მედ ესენი არა ესრეთ არიან ქორონიკონთა მოწმობითა, ვითარცა
ვიხილავთ ამას: მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს და
ბაგრატ გაემარჯვა ქს. ჩჟიბ, ქრ. რნ. იხილე, რამეთუ ბაგრატს
არა იტყვის მეფედ, ვინადგან ერისთავი იყო: კვალად გიორგი
მეფე თავრიჟ გილაქმან და თემურ მოაოხრეს ქს. ჩუიგი ქრ. რნა:
კვალად გიორგი მეფე შეიპყრა ყვარყვარე ათაბაგმან ფანავარსა
ზედა ქს. ჩუიე. ქრ. რნგ კვალად ბაგრატ მეფემან ქართლი
დაიპყრა ქს. ჩეივ, ქს. რიდ კვალად გიორგი მეფე მოკუდა ქს.
ჩუით. ქრ. რნზ. და კვალად ბაგრატ მეფე მოკუდა ქს. ჩუოწ.
ქრ. რიგ. ამათგან არა ძუ გიორგისა არს ბაგრატ, რამეთუ ერთ-
ჟამს არიან მხდომნი და მბრძოლნი ურთიერთთა. არამედ ბაგრატ
ძე არს დიმიტრისა ალექსანდრეს ძის იმერთას: ხოლო ესე გიორ-

გი ძე ალექსანდრე მცხეთის აღმაშენებელისა და ამ გიორგის
მე არს: კოსტანტინე, ვინადგან ცხადად ქორ ნიკონი სწერს
ბაგრატის ძედ ალექსანდრეს, გარნა თუმცა ვიხილავთ სიგელთა
და გუჯართა ვითარმედ: „ჩვენ მეფუ-მან ბაგრატ ქართლისა-მან,
იმერთა, კახთა, სამცხისა, რანის, შარვანის, და შანშისა-მან
არამედ, ვინადგან დაიპყრა ქართლი და ურჩდენ კახნი და მესს-
ნიცა, ამის-გან ჩვეულებითა წინათვე სწერდა: სოლი ბაგრატის
იედ კოსტანტინეს და ამ კოსტანტინეს ძმად ალექსანდრეს და
ამ ალექსანდრეს ძედ კვალად კოსტანტინეს. არამედ ესე მეფე
კოსტანტინე იგივ კოსტანტინე არს ძე გიორგი მეფისა და
მამა დავით მეფისა და გიორგისა. ხოლო ალექსანდრე ძე ბაგ-
რატისა და ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, რომელმან შეიპყრა ყვარ-

ყვარე ათაბაგი, ცხადად საჩინო-არს. ხოლო ცხოვრებაც, რო-
მელი აღუწერიათ ამის კოსტანტინესივე არს მოსვლანი ყეენებ-
თა, რომელსა სწერს: „მივიდა კოსტანტინე თათრებთა შინა:“
კვალად ქართლი დაიპყრა კოსტანტინე მეფე-მან, ქს. ჩუოთ:
ქრ. რიზ. კვალად კოსტანტინე მეფე ჯავახეთს მიუსდა და და-
დინი თან ახლდა ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ ესე ბაგრატის და
ალექსანდრეს მხდომი და წინა-აღმდგომ არს, და ვითარი ძე
არს. და კვალად გამეფდა ალექსანდრე, ქუთათისი აღიღო ქს.
ჩუდ. ქრ. როი. კვალად კოსტანტინე მეფე-მან ქუთათისი აღი-
ღო ქს. ჩუჰზ. ქრ. როე. კვალად ქუთათისი დაიპყრა ალექსან-
დრე მეფე-მან ქს. ჩუპთ ქრ. როზ:

და კვალად მეფობდა კოსტანტინე ქს. ჩუჟბ. ქრ. რპ. და
კვალად მოკუდა კოსტანტინე მეფე ქს. ჩფე. ქრ. რუგი და კვა-
ლადო ალექსანდრე მეფე-მან ძემან ბაგრატ მეფის-მან გორი
დანერა ქს. ჩფთ. ქრ. რუს: კვალად მოკუდა მეფე ალექსანდრე
და ძე მისი ბაგრატ გამეფდა, ქს. ჩფი. ქრ. რჟᲑ და ამის-გან
ცსადად საჩინო არს, რამეთუ არა ძე არს, არამედ მისი მამა
სხვა და იმისი მამა სხვა, ვითარცა აღვსწერეთ ეგრეთცა იცნო-
ბების ჭეშმარიტად, რამეთუ ბაგრატ და ალექსანდრე იმერთა
მეფენი, ხოლო უსუ კოსტანტინე ქართლის მეფე:

კვალად მეფის კოსტანტინეს ძეს დავითს სწერს: „გამეფ-
დო ქს. ჩფი, რომელი ბაგრატ იმერეთის მეფის გამეფება არს.
არამედ ჩვენ კოვეთ მეფის კოსტანტინეს სიკუდილის ქორო-
ნიკონი და ავ-გიორგისა-გან მამისა თვისისა სიკუდილი და
თვით მის ავ-გიორგის სიკუდილი და კვალად წარმოვიდა ყეენი
ოხრებად ქართლისა ქს. ჩფიცა. ქრ, ვ, და დავით მეფე-მან ძე
ოსი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი ოხრებისა-გან. ხო-
ლო ყეენი უსუ იყო შაჰ-ისმაილ, რამეთუ სპარსთა აღწერილის
ქორონიკონთა-გან გამოვირიცხვეთ და შაჰ-ისმაილის გამოჩინება
იქმნა ქს. ჩუჟთ. ქრ, რპზ. და სიკუდილი მისი ქს. ჩფკგ. ქრ.
სია: ამით არა არს იგი ქორონიკონი დავით მეფისა. არამედ
სიკუდილი კოსტანტინე მეფის ქს. ჩფე და გამეფდა დავით
მეფისა: ხოლო დავით მეფე კვალად მეფობდა შეჰ-ისმაილის
მოსვლის უკან, ვითარცა აჩენს ბარათიანთ გაურის ქორონიკო-
ნი, წელსა ქს. ჩფკგ, ქრ. სია. „ზე ადიდნეს ღმერთ-მან მეფე
დავით, ერგო გუგუნას ეს და გერმანოზს ესე:“ ხოლო შემდ-
გომად დავით მეფისა იყო გიორგი მეფე, დავით მეფისა ძმა,
რამეთუ შაჰ-ისმაილის მოსლვა ლუარსაბ მეფის ჟამს აღუწერიათ.
არამედ მეფის ლუარსაბის ზოგი ცსოვრება და სიკუდილი მისი
საჩინოდ არს ქორონიკონთა შინა და ამ ქორონიკონებთა რიც-
ხვით არა არს ლუარსაბის ჟამსა შაჰ-ისმაილის მოსლვა, ვინად-
განა გიორგის მეფობა სრულიად არღარა იქმნების დავითისა და
ლუარსაბის ქორონიკონებთ გამო, არამედ ჩვენთა ქორონიკონ-
თა შინა შაჰ-ისმაილის მოსლვა წერილ-არს დეევალ მოვიდა,
ქართლი და სამცხე მოსტყვევნნა ქს. ჩფკი. ქრ. სი:“ გარნა
სპარსთა და ზოგთა ჩვენთა შინათცა შაჰ-ისმაილის მოსლვად

აღუწერიათ და ჩვენცა ეგრეთვე აღვწერეთ: არამედ თუმცა ლუ-
არსაბ მუნ ბრძოლასა შინა მპნე ასოვნად იყო. გარნა დავითვე
თეო მეფედ, რამეთუ ლუარსაბის გამეფებას სწერს ქს. ჩფმბ:
და სიკუდილსა ქს. ჩვოდ, რომლისა მეფობა იქმნების ამით
ლი წელი, არამედ შაჰ-ისმაილ მოვიდა ქართლს ქს. ჩფკბ: და
მოკუდა შაჰ-ისმილ ქს. ჩფკგ: ამით არა არს ლუარსაბ ჟამსა

შინა შე-ისმაილისასა და შესცდების მეფობისა წელსაც, რა-
მეთუ მეფე ლუარსაბ მოკუდა, ცხადად არს ქს. ჩფნა. ქრ. სმვ-
და ამ ქორონიკონსა და შაჰ-ისმაილს შორის წელნი არიან,
ლზ, და ესრეთ წინა-აღმდგომ არს სპარსთა და ჩვენთა ქორო-
ნიკონებთა.

ხოლო დიდის სვიმონ მეფისა და დაუთხანისა და კვალად
მისივე სვიმონ მეფისა და გიორგისა ძისა მისისა და ლუარ-
საბისა გიორგის ძისა, რომლისა მეფობა ნათესაობასა შინა
აღუწერიათ ქს. ჩქზ. ქრ. სჟე. და ბაგრატისა დაუთხანის ძისა
და სვიმონისა ბაგრატის ძისა სრულიად ჩვენთა ქორონიკონებ-
თა სპარსთა-გან და გუჯართა და სიგელთა-გან გვიქმნიეს. ეგ-
რეთვე როსტომ მეფისა და მისი შემდგომი ჩვენამდე ხსოვნა
ქორონიკონებთა-გან და ცხოვრებათა-გან მათთა შევაზავეთ:[1])

ხოლო იმერთა მეფეთა-თჳს, რამეთუ ნარინ დავით მეფის
ძენი კოსტანტინე და მიქელ, ცხადად წერილ არს ცხოვრებასა
შინა ჩვენსა, და ძისა მიქელ მეფისასა იტყვის ქორონიკონი.
მიქელ მეფის ძე-მ და არა მეფე-მან ბაგრატ, ყვარყვარეს ასუ-
ლი შეირთო ცოლად ქს. ჩტნა, ქრ. მვ.“ არამედ ამის-გამო
და წინა-ხსენებულთა მეფეთა სხუაობითა მივსწვდით ყოფად
ნარინ დავითის ჩამომავლობად. გარნა ეს მიქელ მეფის ძე ბაგ-

---

1) ხოლო უმეტეს განმმართლებელი, სხვათა პოვნილთ ქორონი-
კონებთ გარდა და მოწამე აქა წერილთა ესე არს. რამეთუ ყოველნი აქა
წერილნი მეფენი და მთავარნი თამარიდამ სვიმონის ძის გიორგისამდე
დაწერილ-არიან ძველს გარიგების და სამართლის წიგნსა შინა იმერთს
გელათურსა, რამეთუ ბრწყინვალეს გიორგიდამ გიორგისამდე ძისა ალექ-
სანდრესა სწერს. „ეს მეფე მოკუდა, ეს მეფე მოკლეს:“ და შემდგომად
გიორგისა ქართლის მეფე, იმერთა მეფე, კახთ-მეფე მოკუდა, აქ ქვეყნით
სახელს-ჰდებს, ვითარცა ქართველთ მეფეს ბურიელ-მან სძლო მოხისს.
კახთ-მეფე ლევან მოკუდა. ხოლო იქ უქვეყნოდ, მეფე დიდი ბაგრატ მიი-
ცვალა, ალექსანდრე მიიცვალა, ამათ მუნ აჩენს ერთ-მეფობასა და აქ
გაყრასა: ბონიერ-მან თჳთ განიხილოს, ვინადგან იმერეთს არს აღწერილი
და არა ქვეყნობით ახსენებს, მაშ კვალად ერთ-მეფობა ყოფილა და
შემდგომად განყოფა:

რატ გიორგისა, დავითისა და დიდის ბაგრატის ჟამებია იყო,
და ამ მეფეთა ერთ-მთავრობით მეფობა უოლისი ივერიისა
ცხადად საჩინო არს, ვინად-გან არცა მეფედ სწერს ბაგრატს.
ამის მიერ ესრეთ აღვსწერეთ: ხოლო მეფის ძის ბაგრატის

ქეთა ალექსანდრესი, გიორგისა და კოსტანტინესი, ქორონიკო-
ნებით საჩინონი არიან ეგრეთ, რომელნიცა წარვწერეთ და ძმობა
მათი. უკეთუ არა ძმანი იყუნენ არა ძალ-უცსთ ძეთა შობად
ადრე-ადრე მეფობითა: და კვალად ალექსანდრეს ძე დიმიტრი-ცა
ცხადად არს და ძე ამისი ბაგრატ, რომელი მპდომი იქმნა გიო-
რგი მეფისა, რამეთუ არა იქმნებოდა მრდომი, უკეთუმცა არა ძე
დიმიტრისა იყოს და ძე ბაგრატისა ალექსანდრუ და ძე ამისი
ბაგრატ, ვითარცა წარმოვაჩინეთ ქორონიკონებითა და შემდგომ-
ნიცა ამათი იხილვებიან ქორონიკონებითა:

ხოლო კახთა მეპატრონეთაცა აღვსწერეთ აღმოჩენითა მით,
ვინადგან ბრწყინვალეს გიორგიდამ, ვიდრე გიორგი ალექსან-
დრეს ძის -მდე იყო ერთ-მეფობა, გუჯართა, სიგელთა და ქო-
რონიკონთა მოწმობითა და კვალად ბაგრატის და გიორგი მე-
ფისა-გან წინა-აღმდგომ თემურისა, ვითარ ძალ-ედვათ, უკეთუ
არამცა იყო ერთ-მეფობა, ვინად-გან ექუს-გზის მოვიდა თემურ
და ვერ-ჰყო ნება თჳსი, და კვალად ალექსანდრესა-გან აღშენება
მცხეთისა, რუის ღუთაებისა და სხვათა მრავალთა მოოხრებულ-
თა არა შესაძლებელ იყო, თუცა არ ეპყრათ ერთს მეფობას
ქვეშე სრულიად, რამეთუ უწიგნოთა გლესთაცა უწყიან ალექსან-
დრე მეფისა-გან კომლ-ზედ ექვსის კირმანეულის შეგდება ყო-
ველს წელს და მით აღშენება მცხეთისა ყოველს გიორგიასა
კვალად, მეორედ, არა სადა ვიხილავთ გუჯართა, სიგელ-
თა და ქორონიკონთა ამათ მეფეთა წინარეთა, უკეთუ-მცა იყოს
კახთ მეპატრონეთა, ანუ განდგომანი კახთა წერილით ანუ
სხთა ნიშათა რითამე. ხოლო ამათ ქვეითთა ვიხილავო, ვი-
თარცა ვპოვეთ დავითისა, გიორგისა, ალექსანდრესი, და ავ-
გიორგისა და ამათნი ქვეითნი უმეტეს ჩენილ-არიან და კნინღა
მახსოვარნიცა. ხოლო კახთა განდგომილება გიორგისა და კოს-

ტანტინე მეფის ქორონიკონთა და გუჯრებთან და მცირედთა
ცხოვრებათა-გან წარმოიჩინების, რამეთუ მათთა ჟამთა შინა
იქმნა განდგომილება კახთა, ხოლო ჩამომავლობა ნათესაობისა
კახთა მეპატრონეთა მეფეთა წარმოვაჩინეთ თჳსსა ადგილსა,
რომელსა გულის-ხმიერი ჰსცნობს სრულიადს ჩვენსა სიმართ-
ლესა. არამედ ჩვენი ესე ქმნული და აღწერილი ყოველნი ქო-
რონიკონითა ქმნულ-არიან, რომელნი დღესაც იპოების და
იხილვების მეძიებულისა-გან და ვითარცა გვიხილავს ეგრეთცა
ჩაგვირთავს ქრისტეს აქეთი და ქართული, რომელი არს ხუთა-
სიანი (რათა ადვილ გექმნასთ და არღა-რა გიძმდესთ გამორიც-
ხვა ერთი მეორისა-გან) ბრწყინვალის გიორგიდამ, ვიდრე ქრის-
ტესა ჩღმე-მდე და ქართულისა ულგ-მდე.

ხოლო უკეთუ უმჯობესი და უჭეშმარიტესი ჰპოვოს ვინ-
მე გონიერ-მან და განიხილოს ესეცა და იგიცა და იგი უკუთი-
ლესად აღუჩნდეს, არა არს ჩვენი ესე ქმნული დამაყენებელი
უმჯობესის თქვენისა. გარნა ისმინე და გულის-ხმა-ჭავ აღმო-
ჩენა, უწყებულებანი და შემსგავსებულად მისა ჯერ იეავნ ქმნულ-
ნი თქვენნი: ხოლო ჩვენი შრომა ესე ამის-თჳს იყო, ვინად-

გან მეფის ვახტანგის სახელით აღეწერათ და ვიხილეთ ესე-
ოდენი წინა-აღმდეგნი და უსწორებლობანი, ესენი განვასწორე-
ნით და განვამართლეთ მოწმობით ზეით თქმულითა, რათა არა-
ვინ ესთქუას მხილველ-მან ამის-მან შეურაცხება რაჲმე, რამეთუ
მეფის განზრახვას ვგონებ ესრეთ, ვითარცა აღვსწერეთ, ვინად-
გან ნათესაობისა ქორონიკონსა სორესა სწერს, გარნა შემწყო-
ბი ამისი შეცთომილ არს:

ხოლო ჩვენ შესრულების-თჳს ვმადლობთ ღმერთსა და
შევსწირავთ ქებასა, პატივსა და დიდებასა დაუსაბამოსა ღმერთ-
სა, მამასა და ძესა და სულსა წმიდასა, აწ და მარადის და
უკუნითი უკუნისამდე ამინ:

შემდგომად განყოფის სამეფოსა სამ-სამეფოდ და ხუთ სამთავროდ, ცხოვრება და ქმნულება მეფეთა ქართლისათა:

ოე. მეფე კოსტანტინე, გ, ლვ. წელი ჰმეფა.

დასაბამით-გან ჰრომულსა ჭუიწ, ბერძნულსა ხშოზ, ქს. ჩუჲთ, ქრ. რნს, ინდიკტიონს ბ. შემდგომად მეფისა გიორ-გისა დაჯდა ძე მისი კოსტანტინე. არამედ ვინად-გან გამეფდა ბაგრატ იმერეთს, ამან კოსტანტინე-მ მოუწოდა ათაბაგსა ბაა-დურს და წერ-კახთა და არ-ღარ მოვიდა ათაბაგი, რამეთუ დაე-წერ სამცხე, კლარჯეთი. გარნა ეპისკოპოზთა მისცა ნება: და არცა წერ-კახთა ინებეს, არამედ გარდმოიყვანეს დიდოეთიდამ დავით და აკურთხეს მეფედ, და იქმნა მიერ ჟამით-გან სამე-ფოსა განხეთქილება სამად. რამეთუ ერთი მეფე დაჯდა იმერეთს, ერთი კახეთს და ნეშტი დარჩა მეფესა ქართლისასა: და არცა-ღა-თუ ამას აკმარეს. არამედ განდგა თავადად ათაბაგი და მან დაინერი საათაბაგო, რომელ არს სამცხე-კლარჯეთი, კვალად განდგა იმერთა-გან თავადად დადიანი, გურიელი, შარვაშიძე და სვანნი და ამათ დაიპყრეს საზღუარნი თჳსნი. ვიდრე აწამდე არღარა იქმნა შეკრება მისი. არამედ კვალადცა უფროსად დაკ-ნინებანი: მაშინ ამის-მან მხილველ-მან კოსტანტინე-მ ჰგონა უმეტეს საქმისა თჳსის წარმართებად. შემოიკრიბნა ქართლის

კათალიკოზ-ეპისკოპოსნი, მთავარნი და დიდებულნი და მოურთვ-ნენ სამცხე-კლარჯთა ეპისკოპოსნიცა და რომელნიმუ წერ--კახ-თანი და ეგრეთვე წარჩინებულნიცა და ეკურთხა ტფილისს მე-ფედ შემჭირვებული განხეთქილების-თჳს მეფობისა. გარნა არა უტევებდა დავითს პყრობად ხერკს, საგურამო, მარტყოფს და იმერთა ლიხის მთის კერძოთა და ათაბაგსა მტკვრის აღ-მოსავლეთსა:

ხოლო იმერთა მეფე-მან ბაგრატ, მოკუდა რა დადიანი ლიპარიტ, შემოიკრიბნა სპანი, შემოვიდა და დაიპყრა ქართლი კვალადცა: მაშინ კოსტანტინე განამაგრა ტფილისი, სომხითი და ლორე, მოიმწო ათაბაგი ინდურ და ბრძოდენ ურთიერთს. ამისთჳს ბაგრატ ეზრას კახ-ბატონს გიორგის, რათა იყოს შეერთებული მისთანა და დაიპყრს გიორგი-მ კერძონი კახეთი-

სანი: ხოლო გიორგი-მ ზავ-ჰყო ბაგრატის-ონ დაიპყრა კერ-
ძონი პახეთისანი: ამის შემდგომ მოკუდა ათაბაგი, ბაადურ,
არამედ მანუჩარ ათაბაგ-მან სრულიად არღარა ინება მწეობა
კოსტანტინუსი, და იყო წელს ხუთა მათ შორის შფოთი:
ვინად-გან კოსტანტინეს ეპყრა ტფილისი, მთიულ-მოხევენი,
სომხითი და ლორე, ხოლო ბაგრატს ქართლი და კახნი ერჩ-
დენ ნებასა მისსა, განა თუ მეფენი არ იბრძოდენ არამედ
სპანი მარადის: ხოლო წელს ქს. ჩუოზ, ქრ. რჲე, იწეო ვა-
მიე დადიან-მან კირთება და ბრძოლა იმერთა, რა იხილა გან-
დიდება ბაგრატისა: მისი მხილველი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართ-
ლიდა-მ და შთავიდა ოდიშს, ხოლო მუნ განმარჯვების შემდ-
გომად უძლიერესად მოვიდა ქართლსვე:

ხოლო წელსა ქს. ჩუჲზ, ქრ. რნვ, დაჯდა უზუნ-ასან ყე-
ენად თურქთა გვარისა. ამან დაიპყრა ორნივე სხეუენონი და
თავრიჟი და სხვანიცა თემნი (რამეთუ აქამ მდე, თუმცა იყო
ყეენობა. არამედ არა სრულიად სპარსეთისა, ეგრეთვე ძენი ბაიე-
ზითისანი, სულტანნი სტამბოლისანი, პირველ-წოდებულისა
კოსტანტა-პოლიანა, ბრძოდენ უმეტეს ფრანგთა და მის-გა-
მო იყო საქართველო უვნოდ მტერთა-გან, არამედ თჳსთა–გან

ესრეთ ვნებული): ესე უზუნ-ასან ყეენი[1]) შევიდა საბერძნეთს,
აღიღო ტრაპიზონი, მოაოხრა ქვეყანანი, უკუნ-იქცა სპარსეთა-
დვე: შემდგომად წელსა ქს. ჩუოზ ქრ. რივ, მოვიდა სომხითს,
შემუსრა იგი და შემოვიდა ქართლის სომხითს, მოვიდა ორ-
ბეთის ძირს და მძლედ დახვდენ მეფე კოსტანტინე ბარათიანი-
თა, ვერა რაჲ შემუსრა და მოადგა ტფილისს. ხოლო კოსტან-
ტინე მეფე უკირთებოდა საბარათიანოთი მარიელთა ყეენისათა:
მაშინ ყეენი უზრახა კოსტანტინე მეფესა, რათა მივიდეს მის-
თანა და მიანიჭოს ყოვული ქვეყანა მისი და დაიცვას უვნებლად:
ამის-თვის განზრახვითა წარჩინებულთა მივიდა კოსტანტინე ბა-
რთიანითურთ და მისცა ციხე ტფილისისა. ხოლო ყეენ-მან პა-
ტივ-სცა დიდად და მიანიჭა ბოძნი დიდ-დიდნი და შეადგინნა
ციხეს მცველნი თჳსნი: იხილა ესე ბაგრატ, ვერღარა წინა-
აღუდგების და წარვიდა რაჭას. ხოლო უქენი მივიდა და დასდ-
გა მუხრანს, წაავლინა მუნიდამ მარბიელნი, მოარბიეს ქართ-
ლი და სურკი, საგურამო და თიანეთი, მოსწყვიტეს და მოაოხ-
რეს. არამედ რისხვითა ღუთისათა შეედვა სენი სასიკვდინო
უზუნ-ასანს, იუარა და წავიდა. ხოლო კოსტანტინეს მიათვა-
ლა ტფილისი მცველითურთ, მისცნა ნიჭნი დიდნი და ბარათია-
ნი აღავსნა საბოძრვითა და გამოუტვნა და მცირედისა მოკუდა
უზუნ-ასან და დაჯდა მის წილ ასან ბეგის-ძუ იაყუბ ყეენად:

ჰსცნეს რა ციხოვანთა სიკუდილი ყეენისა, დაუტევეს და
წარვიდენ ნებითა მეფისათა: არამედ მოკუდა ამასვე წელსა ბაგ-
რატ იმერთა მეფე. ხოლო მეფე კოსტანტინე გაძლიერდა და
დაიპყრნა ტფილისი და ციხენი მიხმულნი თათართა-გან, მერმე
უბრძანა ბარათინთა და სომხიართთა, მიუხდნენ ულთა, დატე-

---

[1]) ამ ყეენს სწერს პოლშის მემატიანე, აღიღო ტრაპიზონი და სინაპოლი მოსწყვიტნა და მოაოხრა მცირე ასია, ქს. ჩუობ, მეორეს წელს გამოვიდა ამას ზედა ხონთქარი მაჰმად ბ: და შეიბნეს სამ-გზის ძლიერად და იძლია ხონთქარი, და თჳთ მაჰმად ბანერა ღამით ლტოლ-ვილი, ხოლო ყეენს მოუკლეს ძე და გამარჯჳებული უკუნიქცა სპარ-სეთადვე.

ვებულთა ყეენისა-გან საზღვართა ქართლისათა, სრულიად მოსრ-ნეს და ტყვე-ჰყვნეს, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და შემოიქ-ცნენ გამარჯჳებულნი: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი კოსტან-ტინე მეფე-მან და დაიპყრა ქართლი ქს. ჩუოთ, ქრ. რჲზ, აღი-ღო გორი და ყოველნი სხვანი ციხენი, გამოასხნა იმერნი და შეაჟენნა მცველნი თჳსნი: შემდგომად კვალად გამოიყვანნა კავ-კახ-მთიულნი მეფე-მან და განზრახვითა დადიანისათა შთავიდა იმერეთს, ვერ წინაღუდგა ალექსანდრე, აღიღო ციხენი იმერე-თისანი და დაინერნა იმერეთი, მოერიუნენ ქუთათისს. დადიანი ვამიყ და გურიელი კახაბერ, რამეთუ შურობდენ ალექსანდრეს ბაგრატის-გამო: მაშინ მეფე-მან შეაყენნა ქუთათისს მცველნი თსნი, წარმოვიდა და წარმოიყვანა დადიანი ვამიყ სპითა და იმერნი, და შეკრებული ქართლიდა-მ მიუხდა ათაბაგს ჯავახეთს ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ. ამას ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ ათაბაგი და მიუხვნა მეფე-მან სამცხე არსიანს აქათი, განიმაგრამ და მოვიდა ქართლს და განუტევნა დადიანი და იმერნი: წელსა მეორესა მოკუდა დადიანი ვამიყ და იქნმა შფოთი კვალად იმე-რუთს: ამის-მან მხილველ-მან ათაბაგ-მან მანუჩარ დაიპყრა კვა-ლად სრულიად სამცხე, ამის-თჳს კოსტანტინე მეფე-მან შემოი-რიბა სპანი, მივიდა მოსწრაფედ სამცხეს. გარნა მანუჩარ კვა-ლად ვერ იკადრა ბრძოლა, არამედ ნებითა მისითავე ეწეო ყვარ-ყვარე მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერ ფიცხელი, ქს. ჩუპგ, ქრ. როა, იძლია მეფე და მოვიდა ტფილისს: მხილველ-მან ალექსანდრე-მ ძე-მან ბაგრატისა-მან აღიღოს ქუთათისი და ეკურთხა მეფედ იმერთა და დაიპყრა იმერეთი, ქს. ჩუპდ, ქრ. რობ. მაშინ მეფე-მან სცნა აქამომდე წარმართება სვისა და აწ უკუნ-ქცევა, მიუთხრა კახთა, რათა შეერთდენ. არამედ კახ-ბა-ტონ-მან გიორგი არ ინება და ათაბაგ-მან უმეტეს:

შემდგომად მოვიდა იაყუბ ყეენი სამცხეს ქს. ჩუჰვ, ქრ. როდ: ამან წარმოავლინა აწყვერიდამ სნანი, ესენი დაესხნენ დბანისს და ქვეშის-პევს, მოსტყვევნნეს და წარვიდნენ: ჰსცნეს

ბარათიანთა, გარდაუდგნენ სიმაგრეთა და ბრძვეს ძლიერად, და ძალითა ზენათი მოსრნეს და წარიქცივნნეს, რომელი ერთისა--გან ასნი წარიოტებოდენ და მოისპოდნენ და დაჰყრიდენ ნატ-უვენავთა და თვისთაცა მრავალთა და მცირედნი ივლტოდნენ. მაშინ მზნედ იყო სულხან ბარათა-შჳლი, რამეთუ სხვათა-გან კიდე მოჰკლა წარჩინებული ერთი ყეენისა, რომელსა ზედა სპა-ნი ყეენისანი ეკიდარებდნენ, რომლისათჳსცა დამძიმდაც ფრიად

ყეენი და უსრეთ შემოიქცნენ ბარათინნი მეფის-თანა გამა-
ჯვებულნი: ხოლო შემდგომად წარსვლის იაყუბ ყეენისა ეცა
ჟამი კვალად მეფესა კოსტანტინეს და მოსვრიდნენ გარემოთა
თათართა: მოკუდა ათაბაგი მანუჩარ და დაჯდა ყვარყვარე: ჟამთა
ამათ კვალად ეზრახა ლიპარიტ დადიანი მეფისა კოსტანტინეს
დაპყრობად იმერეთისად: ესე სთნდა მეფესა და კვალად გამო-
იუვანნა მთიულ-კავკასნი, შემოიკრიბნა პანი თჳსნი და შთავიდა
იმერეთს. ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღდგომი მოსვლისა-
თჳს დადიანისა წარვიდა სიმაგრეთა და მეფე-მან კოსტანტინე-მ
კვალად დაიპყრა იმერეთი, მოვიდა და აღიღო ქუთათისი, მოე-
რთო დადიანიცა მუნ და მოსცნეს ყოველნი ციხენი მეფეს კოს-
ტანტინეს ქს. ჩუპზ, ქრ. როე მაშინ გამოუტევნა მეფე-მან
მთიულნი და თჳთ დაადგრა მუნ, რათა განიმაგროს იმერეთი,
რამეთუ ქართლი აქუნდა მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩუპზ, ქრ. როვ, წარმოავლინა იაყუბ
ყეენ-მან სპასპეტი თჳსი ხალილბეგ სპითა. ესე მოვიდა, დაუ-
წეო შენება ქაზიანსა და აღჯაელის ციხესა. აცნობეს კოსტან-
ტინე მეფესა და უბრძანა ბარათიანთა მტერობა მათი, და ამათ
იწყეს ბრძოლა თათართა, ხოცა და სრვანი მრავალთა დღეთა: მცნობ-
მან ყეენ-მან აშველნა სპანი უდიდესნი, მაშინ ესენი მოვიდნენ და
მოადგნენ ტფილისს და ბრძოდენ ძლიერად: ამისი მსმენელი მეფე
კოსტანტინე წარმოვიდა იმერეთიდამ და წარმოავლინნა წინარე
ქაიხოსრო ციცი-შვილი და ჯავახი-შვილი ჯავახი. სპითა შვე-
ლად ბარათიანთა მოსწრაფედ: მოსლვასა ამათსა შეკრბენ ქაი-
ხოსრო, ჯავახი და ბარათიანნი და დაესხნენ ჭანდარს მდგომ-

თა თათართა, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა და მოსრნეს სრულიად,
რამეთუ ვერცა-ღა თუ მატევი განერა, და შემოიქცნენ ალაფით
სავსენი: მიესმათ ტფილისს მდგომთა თათართა ესე სპათა
თვისთა სრულიად მოწყვეტა და მოსვლა მეფისა კოსტანტინე-
სა, მოეცალნენ ტფილისს და წარვიდენ. მაშინ გარდაუსწვრეს
კუმისის ბოლოს ქაიხოსრო ციციშვილ-მან და ბარათიანთა და
იქნა ბრძოლა ძლიერი, შემდგომად იძლივნენ თათარნი და მო-
სვრიდენ ქართველნი, რამეთუ თავთა მათთა საცმიდიან ღობე-
მარგილთა ზედა. არამედ უკანა მსლველნი ნაწყვეტით ქართველ-
მოესწრნენ თათარნი და შეიყარნეს შუაში ქართველნი: მა-
შინ განხმნენ. ბარათა-შვილი სულხან, ქაიხოსრო ციცი-შვილი
და ჯავახის-შვილი ჯავასი, ვითარცა წინათ გმირნი რომელნი-
მე და გამოვლნეს ბრძოლითა თათარნი ყოვლითა სპითა თჳსი-
თა. გარნა, ცოდვათა ჩვენთა-თჳს, რომელნიმე სხვანი ქარ-
თუალნი აოტნეს და მოსწყვიტნეს თათართა: ხოლო სხვანი
თურქნი უღონოთა ორბეთის ძირს მდგომთა დაესხმოდნენ.
არამედ მარადის ბარათიანნი მძლე ექმნებოდიან თათართა. ამის-
თჳს ძლეული ხალილ-ბეგ წარვიდა წინაშე ყეენისა და აუწყა ესე
ყოველი: ხოლო შემდგომად წარმოსვლისა იმერეთიდამ კოსტან-
ტინე მეფისა მოიმწო ალექსანდრე-მ სვანნი, მოირთის რაჭა-
ლეჩხუმი, ჩამოვიდა და დაიპყრა ქუთათისი, უძრახა-დადიან-გუ-

რიელსა და დაიზავნა იგინი და დიპყრა ლიხს იქეთი უმეტეს პირველისა:

ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩუ, ქრ. როცა, წარმოავ-
ლინა კვალად სპანი ყეენ-მან. ამის-თჳს ეზრახა მეფე კოსტან-
ტინე კვალად ათაბაგსა და კახთა და რათა ჰყონ შეერთება თა-
თართა ზედა ანუ მოსცნენ სპითა შეწევნა არამედ მათ არ
ინებეს, რამეთუ ენებათ დამდაბლება მეფისა: მერმე განიზრახა
მეფე-მან დიდებულთა თჳსთა-თჳს თათართა: მაშინ წარჩინებულ-
ნი ეტყოდნენ არა ბრძოლასა პირის-პირ, გარნა განმაგრებასა
ციხე-სიმაგრეთასა და სადაცა ჯერ-იყოს ბრძოლას, რათა არა
მარცხითა უმეტესად შევკნინდეთ: სთნდა ესე მეფესა და განე-

მზადნენ ეგრეთ: ხილო თათარნი იგი მოვიდნენ ორბეთის ძირს,
ვერა-რა შემუსრნეს და მოადგნენ კოჟრის ციხეს, დაუწყეს
სროლა თოფთ: მას ღამესა მოვიდა თოვლი დიდი, ამის-თჳს
უკუდგნენ თათარნი ციხისა-გან. მაშინ შემჭირვებულნი მეცი-
ხოვნენი გამოვიდნენ მასვე ღამესა, რომელთა თავ მათდა იყო
სოლაღა-შვილი და ივლტოდენ თჳს-თჳსად. დილასა იხილეს
თათართა ციხე უკაცური, შევიდნენ და შემუსრეს ციხე. მერმე
მოადგნენ ტფილისს: ჟამსა ამას მეფე კოსტანტინე იდგა ნიჩ-
ბისს და აძლევდა ძალსა სპითა ბარათიანთა და ამაგრებდა მათ.
ხოლო თათართა, ვითარ ვერ შემუსრეს ტფილისი, მეფის ახ-
ლორე ყოფისა-თვის, წარმოავლინეს ფ რჩეულნი მხედარნი და
სხვანი სპანი მრავალნი მორბევად ორბეთის გარემოთა: მაშინ
შემოუხდენ თათარნი მთის დაბნებთა და რომელნიცა ჰპოვნეს,
მოსწყვიტნნეს და მოსტყვევნნეს: ესე ყოველი მიესმათ ბარა-
თიანთა ენაგეთს მდგომთა და მთ-თანა ქაიხოსრო ციცი-შვილსა,
თურმანის ძეს, ქაიხოსროს და თავსა მათსა სულხან ბარათა-
შვილსა: ესენი წავიდენ მსწრაფლად და მიეწივნენ თათართა
მისვლასა და კვეთებას ვე წარიქცივნეს ამათ თათარნი და შეს-
ჯარნეს ღრატუ კლდოვანთა და ღელოვანთა შინა და მოსვრი-
დენ და სწყვეტდენ, ვითარცა ქათამთა, რამეთუ დიოდიან სის-
ხლნი მათნი რუდ: მაშინ დარჩა მერაბს ბარათა-შვილს მოყვასი
ყეენისა ფრიად წარჩინებული, არამედ ჩვენთა ტყვეთაგანცა მოი-
სროდნენ თათარნი დი მოჰყვანდათ თვით დატყვევებულთა მათ-
გან იგინივე ტყვედ: კვალად ქაიხოსრო ჯავახი, ქავთარ და სო-
ლიდა-შვილი მოუსწრნენ უკან-მსვლველთა სამასთა თათართა
ოცნი ესე ქართველნი, მოსცათ ღმერთ-მან ძლევა, წარიქცივნ-
ნეს თათარნი და მოსწყვიტნნეს, ვითარ მცირედნიღა გარდაე-
ხვეწნენ: ესმათ ესუ მოწყვეტა სპათა თვისთა ტფილის მოდგო-
მილთა თათართა, მეის მოეცალნენ და წარვიდენ მოსწრაფედ
თჳსად. არამედ ერთგულობისა-თჳს ქვეყნისა და მეფისა თვისისა-
თჳს მოსცათ ძლევა ღმერთ-მან ბარათიანთა, რამეთუ მოსრნეს,
მოსწყვიტნეს მძლავრნი მტერნი, რამეთუ მიერ ჟამით-გან ვერ-

ღა-რა იკადრეს მოსლვად თათართა ქართლსა შინა, გარნა თუ არა მოეჭირვათ ბარათიანთა, შიდა-ქართლსაც შემოებრძოლე-ბოდნენ თათარნი და მეფისა და ქვეყანისა ფრიად შემაწუხებე-ლი იქმნებოდნენ:

ხოლო შემდგომად თათართა წარსლვისა შემოიკრიბა მეფე-მან კოსტანტინე პანი, მიუხდა და მოსრნა ულნი გარემონი, შემუსრა და დაარღვია აღჯეალა და ქაოზინი, აღიღო ალფი მათი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად შემოიკრიბა კათალი-კოზი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თჳსნი და განიზრახვი-და თუ რაჲ ჰყონ განდგომილებისა-თჳს ქვეყანათა და ვითარ მოეგონ კვალად მეფობასავე თჳსსა“ მაშინ დიდებულნი იტყო-დნენ: „ვინად-გან მტკიცედ სდგან ერთგულებასა ზედა თჳსთა რჩეულთა მეფეთა იმერნი და კახნი და კვალად ათაბაგის სამცხელნი. ამის-თჳს არა გაგიზრახავთ ბრძოლას, რამეთუ თუმცა მერე ვექმნნეთ ერთსა, არღ-რა მოგუცემს მეორე ნებასა, არამედ ვაცადოთ ჟამი, უკეთუ კვალად აგოს ღმერთ-მან მეფო-ბასავე შენს; ხოლო იხილა რა ესე ვითარება თვისთა-განცა მეფე-მან, ამის-თჳს აღირჩია მშვიდობა, რამეთუ ამ ჟამებთა მოკუდა კახთ-ბატონი გიორგი, ხოლო კახთ-ბატონ-მან ალექ-სანდრე და მეფე-მან კოსტანტინე ჰყვეს მშვიდობა სიყვარულისა, კვალად ათაბაგის-თანა და შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მე-ფისა-თანა და რომელნი აღვწერენით საზღვარნი დაიპყრნეს ეგრეთ. გარნა მეფე კოსტანტინე მცდელობდა შენება-მაგრებას ქვეყანისა:

კვალად გარდაიცვალნენ ჟამსა კოსტანტინე მეფისასა კა-თალიკოზნი. დავით და ნიკოლოზ, და დასვა მეფე-მან აბრაამ კვალად ამავ მეფისა კოსტანტინეს ჟამსა, წელსა ქს. ჩუჟდ, ქრ. რპგ, შურ-აგო ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ შაქს. შემოვლო კახეთი და ქართლს დახუდნენ ციციანნი და შიდა-ქართველნი, იძლივ-ნენ ქართველნი და წარვიდა ათაბაგი მშვიდობით: ამის მცნობს მეფესა კოსტანტინეს დაუმძიმდა მოწყვეტა სპათა და კვალად შლილობა ათაბაგისა და შერისხნა, რომელთა ჰყვეს ესე თვი-

ნიერ მისა: ხოლო ესხნეს მეფესა კონტანტინეს ძენი თამარ დედოფლისა-გან. დავით, გიორგი, ბაგრატ ალექსანდრე და მელქისედეკ (რომელი შემდგომად კათალიკოზი იქმნა). არამედ შემდგომად დამშვიდებისა ქვეყანათა ამან კოსტანტინე მეფა წელი იბ მშვიდობასა შინა:

კვალად ჟამსავე მისსა გამოჩნდა შაჰ-ისმაილძე შიხისა ქს. ჩუჟვ, ქრ. რპდ, თათრულსა ქორონიკონს შა. დაიპყრა ამან არდაველი, გამოვიდა მუნით და დაიწყო პყრობა ქვყანათა: ხო-ლო შიხი იგი იყო ჟამსა თემურისასა არდაველს და უწყეს მან-ქანება მის ლანგთემურს და თემურ მივიდა ხილვად მისა: მაშინ შახ-მან უჩვენა საქმე ეშმაკისა ოთხნი საკვირველნი, განცვიფრდა თემურ და ეტყოდა: „რა გნებავს მთხოვე, რათა მოგანიჭოთ. ხოლო შის-მან მან გამოსთხოვა ტყვენი, რომელ-ნი დაეტყვევნეს თემურს შამელნი იბჩ. და ქალაქი არდაველი,

თხოვნისაებრ მიანიჭა თემურ ყოველნი, და ეპყრა მიერით-გან შიხსა მას და ძეთა მისთა ქალაქ არდაველი. ხოლო ტყვენი ათავისუფლნა შიხ-მან: შემდგომად პანასა შაჰ-ისმაილისას აღუდგა მტრად შირვანშა და მოკლა იგი: მერმე კვალად მოიკლა ძეცა მისი მამა შაჰ-ისმაილისა უკეთურებისა-თჳს და შემდგომად მამისა შაჰ-ისმაილისა სდევნიდა, სდევნიდა საკუდავად მეფე თავრიზისა, და ესე მცირე ურმა წარიყვანეს გილანს და დამალეს მუნ: მერმე რა მოიწიფა, გამოვიდა და დაიპყრა არდაველი და იწყო პყრობად. ქვეყანისა. არამედ გაძლიერდა წელსა ქს. ჩუჟთ, ქრ. რზ, თათრულსა ქორონიკონსა შე, და მიერთნენ ყოველნი იგი შამელი ტყვენი, რომელნი განთავისუფლნა შიხ-მან: კვალად წელსა ქს. ჩფ, ქრ. რპᲩ: თათრულს ქორონიკონს უზ, ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა ადრიბეჟანი და უკუნიქცა და დაიპყრა სპარსეთი, მერმე წარვიდა ბალხი-ბუხარას და ქობულს. ხოლო შემდგომად ამათ ჟამებთა შინა გარდაიცვალა მეფე კოსტანტინე, ქს. ჩფე, ქრ. რჟგ:

ოვ. მეფე დავით, ც, ით წელი ჰმეფა:

შემდგომად. კოსტანტინე მეფისა დაჯდა უხუცესი ძე მისი დავით მეფედ: ამან შემოიკრიბა კათალიკოზი და ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი თვისნი და ეკურთხა ტფილისს მეფედ: არამედ ესე დავით მეფე იყო ლმობიერი, ბრძოლა-შლილობათა და შფოთა მოძულე და მოევარე მშვიდობისა; ამან დაიპყრა ქვეყანა, რომელი დაეტევა. მამისა თვისისა-გან და განაგებდა კეთილად და მშვიდობით.

ხოლო წელს ქს. ჩფთ, ქრ. რჟს, გარდმოვიდა სპითა ალექსანდრე მეფე იმერთა, მოადგა გორს. შეუძნდათ ესე ყოველთა და ეტყოდენ მეფესა დავითს ბრძოლასა მისსა. არამედ დავით მეფე-მან არა ინება, მეტეველ-მან მათ-მან: „რამეთუ მიეგების მეშფოთეთა შფოთი:“ ხოლო ალექსანდრე-მ აღიღო გორი და დაიპყრა თვით და მოართვეს მორბევა იმერეთისა ჩიხთა-გან. უკუნ-იქცა და წარვიდა იმერეთს: შემდგომად მეფე-მან დავით აღიღო გორი და დაინერი და განამტკიცა უმაგრესად: შემდგომად ერთისა წლისა მოკუდა მეფე იმერთა ალექსანდრე ხოლო წელს ქს. ჩფია, ქრ. რჟთ, მოკლა კახთ-ბატონი ალექსანდრე ძე-მან თჳს-მან გიორგი-მ: ამ ჟამს იდგა დავით მეფე ატენს ტაძრეულითა და მცველითა თვისით, მოუხდა ავ-გიორგი ატენს მეფესა დავითს. ხოლო დავით უსპობით კურღა-რა მბრძოლი შევიდა ციხესა შინა ატენისასა, და მოადგა ავ-გიორგი გარს. არამედ იხილა გიორგი-მ შემუსვრა ცისისა და სპანიცა შემოკრბებოდიან შემწედ მეფისა დავითისა, უკუნ-იქცა ავ-გიორგი და წარვიდა კახეთს. გარნა არა იკპის სიბოროტე და კვალად იეწო კირთება, რბევა და ოხრება ქართლისა, რამეთუ ჟამითი-ჟამად მოვიდის და აოხრდების:

ხოლო წელს ქს. ჩფიბ, ქრ. ს, მოვიდა სპა ხონთქრისა

დიდ-ძალი სამცხეს და იმერეთსა ზედა: ამასვე წელს მოუხდა
მეფე ბაგრატ იმერთა მოხისს ვახტანგს. სძლო ვახტანგს. არა-
მედ დავით მეფე-მან ზავ-ჰყო მათ შორის და წარიყვანა ბაგრატ

ძმა თვისი და წარვიდა იმერეთს: ხოლო კათარ არა დასცხრა
ავ-გიორგი ოხრებად, ეტყოდენ ძმანი მეფესა დავითს. წინა-აღ-
დგომობასა გიორგისასა: ხოლო იგი მიუგებდა. „სიბოროტის
თვისისა ნაცვალი მიეგებების, რად ვყოთ ჩვენ შფოთი:“ არა-
მედ ბაგრატ ძმა დავით მეფისა მიუგებდა: „მიგვიხვნო კახეთი
და აწ ნებავს ქართლისაცა.“ და გამოსთხოვა. მუხრანი, საუფ-
ლისწულოდ და არაგვისა და ქსნის-ბევნი მთიულ-მოხევი-თურთ
თსს მორჩილებასა ქვეშე (რომელი არს მიერით-გან ერთ-სა-
პასპეტოდ ანუ სადროშოდ, კვალად იტყვიან მიერ ჟამით-გან
იქმნა ქართლი ოთს-სადროშოდ): „და მე აღუდგები მტრად
ავ-გიორგის“. მაშინ იძულებულ-მან მეფე-მან ნება სცა ბაგრატს.
წარმოვიდა ბაგრატ, აღაშენა მუხრანს ციხე მტკვრისა: ამისი
მცნობელი ავ-გიორგი მოვიდა სპითა თვისითა და მოადგა ცი-
ხესა მას შინა მყოფს ბაგრატს სამ-თთუჭ და შეამჭირვა ფრიად
ბაგრატ მაშინ ავ-გიორგი-მ წარუვლინა ღვინო ლიტრით ბაგ-
რატს „ხარ ძე მეფისა და არს ჟამი მრავალი, რომელსა არა
გისვამს, აწ იპმიე:“ ხოლო ბაგრატს ჰყვა გასა შინა ორაგუ-
ლი ცოცხალი, წარმოუგზავნა ავ-გიორგის იგი და მოუთხრა.
„სამ-თთუჭ მყოფობ ქსანსა ზედა და არა ტიტემებია, იგემე,
რამეთუ ცოცხალ არს:“ გაჰკვირდა ავ-გიორგი და ჰგონა საზრ-
დოთა სიმრავლე, უკუნ-იქცა, მოაოხრა ქვეყანა და შთავიდა კა-
ხეთად: შემდგომად კვალად გამოვიდა ავ-გიორგი, ვითარცა
ჩვეულ იყო, მოარბია ქართლი და ვითარ არა ვისი აქუნდა ში-
ში, წარავლინნა სპანი თვისნი წინარე და თვით ნადირობითა
და მცირედითა კაცითა მოვიდოდა [1]): მაშინ ბაგრატს სპითა
თჳსითა მზირ-ეყო პევსა შინა ძალისისასა, და მოვიდა რა მუნ
ავ-გიორგი, იცა ჟამი მარჯვე ბაგრატ, მიეტევა და მოსრნა
მისთანანი და შეიპყრა ავ-გიორგი და პატიმარ-ჰყო მტკვრის

1) ხოლო სხვა ქორონიკონში თვით დავით მეფისა და ავ-გიორგის
შებმა სწვრია:

ციხესა შინა, ქს. ჩფიგ, ქრ. ხა. მერმე ამასვე ქორონიკონს
მოაშთვეს, ანუ მოკუდა.

ხოლო ვინად-გან არღა-რა-ვინ იყო მეპატრონე კახეთისა
თვინიერ ავ-გიორგისა, შემოიკრიბა. მუფე-მან დავით სპანი
თვისნი და შთავიდა კახეთს და დაიპყრა თჳთ კახეთი, მერმე
მოიქცა ტფილისვე: ხოლო ძე ავ-გიორგისა, მცირე ერმა წლი-
სა შვიდისა დამალა დედით მისით ჩოლოეა-შვილ-მან გარსევან,
ვინად-გან ნათესავი იყო დედა მისი გარსევანისა: სცნა მეფე-
მან დავით ეოფნა ავ-გიორგის ძისა ლევანისა კახეთსვე. ამის-

თვის წარავლინა ძმა თჳსი ბაგრატ მის ქვეშე დაწესებულითა
საითა და ამილახორითა, რათა მოიძიონ ლევან და მოართვან
მას: შთამოსრულ-მან კახეთს ბაგრატ დასდვა შიში დიდი კახ-
თა და ყოველთა მკჳდრთა მათ შინა. არამედ მათ ყოველთა
ჰფუცვეს უცნობელობა მისი აღთქმითა დიდითა: არამედ გარ-
სევან ჩოლოყა-შჳლ-მან ჰყო ხვანჯი და ცბიერება დიდი, რამე-
თუ ლევან ჯეო მეწდედ უშვერითა სამოსლითა და იმსახურებდა
ჟამსა სერისას სტუმრებულის ბაგრატის წინაშე და შეუთქვეს
რა გარსევანს ლეონისა-თჳს, მან ჰფუცა ძლიერითა ფუცვითა:
„რომელი არა გეხილვოთ თქვენ თვინიერ მისსა, არცა მცირე
და არცა დიდი არა-ვინ მევეს და არცა უწოდე“: ესე ირწმუნა
ბაგრატ და წარმოვიდა ქართლს: მაშინ გარსევან წარავლინა
ლეონ ოჩანის ციხესა შინა და დამალა მუნ. ხოლო კახეთი
ეპყრა დავით მეფესა ნებასა შინა თჳსსა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩფიწ, ქრ. სვ, წარმოემართა შაჰ-
ისმაილ ყეენი დაპყრობად და მოოხრებად ქართლისად (რამეთუ
ამან შაჰ-ისმაილ დაიპყრა სპარსეთი, ბალხი, ბუხარა და ქობუ-
ლია, ამანვე უწოდა სპარსთა ყიზილბაში, რომელი დაბურა თავსა
ზედა თაჯი და დოლბანდი, ამათ-გამო გამოაჩინა და დაუდვა
სჯული შიისი სპარსთა, რათა განეყოს ხონთქარს სუნთა. და
თო იწოდა ძედ ალიასი და ამის-თჳს რწამდა სპარსთა ძენი
შაჰ-ისმაილისანი, ვითარცა ძენი იმამისა მათისანი და თაყვანი-
სცემდნენ მათ, ვითარცა იმ მთა: ამის-მან მსმენელ-მან მეფე-

მან დავით აღიღო ძღვენი დიდი და ძე თჳსი რამაზ წარავლინა
წინაშე ყეენისა და აღუთქვა მორჩილება, რათა არ მოხოსროს
ქართლი და ქვეყანა: იხილეს რა ესე კახთა, გამოიყვანეს ლევან
ციხიდამ, შთამოიყვანეს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო მეფე-მან
დავით უცალო-მან და მოლოდინე-მან ძისა თჳსის -მან, თუ
რაი უყოს ყეენ-მან, მიუშვა კახთა ყოფად ამისა ეგრეთ: არა-
მუდ ევენ-მან შეიწუნარს ძე მეფისა რამაზ პატივითა დიდითა
და მისცა ნიჭი დიდი და წარმოუგზავნა მშვიდობით ზავისა
მყოფელ-მან და დაიხსნა მეფე-მან ქართლი აოხრება-ტყვეობი-
სა-გან (ესე ჰყო ყეენ-მან, რამეთუ ბრძოლად მივიდოდა ხონთ-
ქრისა, რათა არა ქართველნი მიერთვნენ მას). ხოლო შაჰ-ის-
მაილ წარვიდა და დაიპყრა დიარბექირი, ეწყო მუნ ხონთქარი
სულთან სელიმ, იძლია შაჰ-ისმაილ და მოსწყდნენ სპანი მის-
ნი, მოვიდა ყეენი უაზმინს, დაჯდა და არღა-რა გამოვიდა ჟა-
მადმდე.

ხოლო დავით მეფე რა იქმნა სარწმუნო ყეენისა-გან, შე-
მოიკრიბნა სპანი თვისნი და შთავიდა კახეთსა, ვერ წინა-აღუდ-
გა ლევან. არამედ შევიდა ციხეს მაღნარისასა, მივიდა მეფე
და მოადგა გარს და შეამჭირვა ფრიად და ლამოდენცა მოცე-
მას ციხისასა: „ამ ჟამსა მოერთვა ამბავი მეფესა დავითს მოს-
ვლა ოსმალთა ქართლსა შინა. არამედ მეფე დაუფარვიდა სპათა
თჳსთა და წარავლინა მთავარ-ეპისკოპოსი და ამილახორი, რა-
თა მოსცენ ციხე, უკეთუ არა მოსწედეთ სიუმილითა: მისრულ-

ია ციხოვანნი აღუთქმიდენ მოცემასა. არამედ მთავარ-ეპისკო-
პოს-მან აზრასა იდუმალ დედასა ლეონისასა მეამბორეს პელსა
ზედა მთავარ-ეპისკოპოსისა. „ნუ გეშის ღამესა ამას წარვალთ,
განმაგრდი“. მსმენელი დედა ლეონისა იტყოდა: „ვარ ძისა
მაგრებასა და მიუცემლობასა:“ ესე მოუთხრეს მეფესა, უკმოი-
ქცა და მოვიდა ქართლს. აქ ეწყო ოსმალთა, მოსცა ღმერთ-
მან ძლევა, აოტნა და მოსწყვიტნა მრავალნი, აღიღო ალაფი
მათი დიდი და მოვიდა ტფილისს: შემდგომად. კვალად შემო-
იკრიბნა სპანი და წარვიდა კახეთს, მისრულს მეფეს საგარე-

ჯოს მოერთვნენ მუნებურნი და შთავიდა ქისიეს და მოერთვნენ
მუნცა გარეთნი ყოველნი, შეუხდა ქისიეს. ხოლო ლეონ ეწყო
მცირედითა სპითა ქს. ჩფკ, ქრ. ხწ, იძლივნენ სპანი დავით
მეფისანი, წარმოვიდა მეფე და მოვიდა ტფილისს:

კვალად იდგა გორს მეფე დავით და მოართვეს ამბავი
სპათა მოსვლვისა ფერსათიდამ, რამეთუ გამოვლო გურიელ-მან
მამიამ მწეობითა ათაბაგისათა მთა-დიდო, რათა შემწე ეყოს
ლევანს დავით მეფესა ზედა ზავითა ანუ ბრძოლითა და მივი-
დეს მის-თანა: მსმენელი დავით მეფე, განრისსნა და წარვიდა
მის-ზედა სპითა, რავდენნი დაესწრნენ მუნ: ხოლო გურიელი
არა მგონე მეფისა, ეწეო მოხისს ძლიურად, იძლია დავით მე-
ფე და მოვიდა ტფილისს: მუნ კვალად შემოიკრიბნა სპანი,
რათა მიაგოს შური მის წილ გურიელსა: ხოლო გურიელი მი-
კიდა მუხრანს და ლუვანც მოვიდა მის-თანა და არა რას ავნებ-
დენ ქვეყანათა და დავით მეფეცა მოვიდა ნიჩბისს სპითა თჳ-
სითა და წარავლინა ბაგრატ ძმა თჳსი მის ქვეშე დაწესებულითა
და ამილახორით, რათა მოვიდეს მეორე დღე ბაზალეთიდამ
მაი-ზედა, და თჳთ სპითა თჳსითა მივიდეს პირის-პირ: არამედ
წარმოუვლინა წარჩინებული გურიელს მეტყველს: „რამეთუ
მოვედ ვუდრებად თქვენ წინაშე, რათა ვეოთ ზავი თქვენსა და
ლევანს შორის. გარნა იქმნა უმეცრად ბრძოლა თქვენი, აწ გე-
ვედრებით, ვინად-განა არა რა მივნის ქვეყანისა-თჳს, ამით ვარ
მართალი, რათა ჰყოთ ზავი და სიყვარული თქვენ შორის, რა-
მეთუ არიან მტერნი ძლიერნი გარემოს, ვითარცა ეგენი. რო-
მელი იპყრობს ქვეყანათა:“ მაშინ განა-თუ მეფესა არა ენება
ესე და წადიერ იყო ბრძოლისა. არამედ განაზრახებდენ კათა-
ლიკოს-ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი ყოფად ზავისად. ამის-
თჳს სათნო-იყო. მეფე-მანცა და ჰყვეს ზავი და განაჩინეს საზ-
ღვარი და სიყვარული ურთიერთა, მტერობა და მოყვრობა ერთ-
ბამად მტერთა და მოყვარეთ ზედა. მერე იხილნეს ურთიერთნი,
უძღვნეს და წარვიდეს თავის-თვისად.

ხოლო გარდაიცვალნენ კათალიკოზნი მუფის ჟამსა შინა
აბრაამ და ბასილი და დასვა ამან მეფე-მან დორათეოს:
ხოლო შემდგომად ამისა მშვიდობით ყოფას შინა წელსა ქს.

ჩფკბ, ქრ. ხი, [1]) წარმოემართა შაჰ-ისმაილ ყეენი, რამეთუ ჰგონებდა მორჩილებასა ქართლისასა. არამედ უსმა კირთება ქართველთა-გან მაჰმადიანთა. კვალად ვინად-გან სძლო სულტან-მან სელიმ, რათა არა მიერთვნენ ქართველნი ხონთქარსა. ამის-თვის მოვიდა და დადგა აღჯაუალას და იწყო შენება მისი: მა-შინ ევედრა დავით მეფე მშვიდობასა. ხოლო ყეენ-მან მიუწო-და მეფესა წინაშე თჳსსა. „მოგცე ნიჭი დიდი, ქვეყანა და განგიტეო. მშვიდობით“. არამედ ვინად-გან ატევებინებდა ყეენი ქრისტესა და ჰყოფდა მაჰმადიანად. ამის-თჳს არა ინება მეფე-მან მისვლად. განა მოიცა ძალი მესხთა და კახ-ბატონის ლე-ვანისაგან. კვალად გამოიყვანნა კავკასნი და მთიულნი, განამტ-კიცა ტფილისი და ყოველნი ციხენი და სიმაგრენი ქართლისა-ნი: ესმა რა ესენი შაჰ-ისმაილს მაგრება და სპათა შეკრება მეფისა-გან, წარმოავლინა სპასპეტი თჳსი ეარფილ სპითა დი-დითა, და მოუდგინა მას კვალად მისკარბაში ელიას-ბეგ სპითა და მერმე შეუდგა ამათ თჳთ-ცა სპითა თჳსითა, ვინად-გან რიდი დიდი აქვნდა ქართველთა სიმბნისა: მისი მსმენელი დავით მეფე განვიდა თელეთს ყოვლითა სპითა თვისითა და ნიჯადითა. მოვიდა პირველათ ყარაფილ, უწყვნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიე-რი მოწედნენ მრავალნი და ივლტოდუნცა ყიზილბაშნი,

---

([1]) თათრულსა შკთ, ქორონიკონთა შინა შაჰ-ისმაილის მოსვლა სწერია. „დევალ მოვიდა, მოსრნა ქართლი და სამცხე.“ ხოლო სპარსთა შიჰ-ისმაილისა სწერია, და ჩვენცა ეგრეთ აღვწერეთ ხოლო დევალ სა-გონებელ-არს ანუ თჳთ იგი ანუ სპასალარი მისი, მე ვგონებ დევალს უმეტეს ჭეშმარიტს, ვინად-გან შაჰ-ისმაილ ხონთქრის ბრძოლას უკან აღარ ლაშქრობდა, და ესე შაჰისმაილის მოსვლასა ლუარსაბ მეფის ჟამს დაუწერიათ, რომელსა შინა სცოცხლებდა დავით მეფევე. ვითარ-ცა აჩენს ქორონიკონი ქს. ჩფკგ, ქრ. ხია, შაჰისმაილის სიკვდილსა და და-ვით მეფის სიცოცხლესა.

ლტოლვილნი ემთხვივნენ ელიას-ბეგს. მან მოაქცივნა, მოვიდ-ნენ და იქმნა ბრძოლა უძლიერეს-უსასტიკესი და ფიცხელი: იხილა ლუარსაბ ძე-მან ძლიერება ყიზილბაშთა, განვიდა სპითა თჳსითა და ეკვეთა ძლიერად მარცხნით უზილბაშთა, მაშინ მა-შინ ძალითა ჯჳრისათა განხეთქა რაზმი მათი, შევლო და მო-სწყვიტნა მრავალნი. ხოლო ყიზილბაშნი ივლტოდენ და მოსვ-რიდენ ქართველნი და ალაფობდენ ლაფთა მათთა. ხოლო ლუ-არსაბ სდევნიდა და სრვიდა: არამედ შაჰ-ისმაილს წარმოევლო მთა იალღუჯისა და დამალულ იყო ღელესა შინა [1]) და რა იხი-ლნა სპანი თვისნი მოწყვეტილნი და ლტოლვილნი, შეუძნდა ფრიად და უბრძანა ყარა-ყოინლუს მისვლა და ბრძოლანი: წამ-სვე მოეტევნენ ზურგით კერძო იგინი ქართველთა და ეკვეთ-ნენ ძლიერად. გარნა მაშვრალნი და ნაალაფევნი ქართველნი ბრძოდენ უფიცხესად. არამედ ცოდვათა ჩვენთა-თჳს იძლივნენ დავით მეფისანი და წარმოვიდა მეფე ქართლს: ხოლო ლუარ-საბა განვლო მტკვარი უარის ბოლოს, შემოვლო და მოვიდა მამისა თჳსისა თანა. არამედ მეფე კვალად შემკრები სპათა

ბრძოლა მაგრების-თჳს, ჰგონებდა სიმტკიცეს ტფილისისასა. არამედ შაჰ-ისმაილ შემდგომად ბრძოლისა, რა მოადგა ტფილისს, აღუთქვა ციხის თავს ნიჭი დიდი და ციხის-თავმან მისცა ციხე-ქალაქი: შემოვიდა, შემუსრნა ხატნი და ჯვარნი და განძარცვა სიონის ღუთის-მშობლის ხატი და შთააგდო მტკვარსა შინა (ომელი შემდგომად ჰპოვა ბატონ-მან ლევან, ნათლულის ჭალასა შინა), მოსწყვიტა ქალაქი და ტყვე ჰყვნა, აღაშენა მეჩითი ხიდის ეურსა ზედა, ციხესა შინა შინნა მცველნი თჳსნი და დაიხურა თჳსად. კვალად წარავლინა სპანი, ვითარცა მარბიელნი და მოსწყვიტეს სამცხე, სადაცა ვინ ჰპოვეს. მერმე უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად:

---

[1]) სწერს. „წარმოვლო შაჰ-ისმაილ მთა კუმისისაო,“ ხოლო ზეპირ სიტყვა არს, „წამოვლო იაღლუჯა და დაიმალა ღელესა.“ შინა ჩვენ ეს უმეტეს გვეჭეშმარიტა, ვინად-გან იაღლუჯა უფროს მარჯვე გზა არს აღჯაყალისა, ვიდრე კუმისის მთა და ეს დავსწერეთ.

ხოლო მეფე დავით შეკრებული სპითა ლამობდა კირთებასა და ხდომას სპათა ყეენისათა. არამედ უმჯობესად აღირჩია, ვინად-გან წარსვლად იყო ყეენი, ბრძოლანი ცისეთანი, რომელნიცა დაიპყრია ყეენმან: შემდგომად მიუხდუნნა მეფე-მან სპანი და მოსრნა გარემონი თათართა ელნი და მარადის ბრძოდა ტფილისს. ხოლო წელს ქს ჩფკგ, ქრ. ხია, თათრულსა შლ, მოკუდა, შაჰ-ისმაილ, დაჯდა ძე მისი შას-თამაზი ი წლისა: ამას ჯერეთ არა ეძლო ბრძოლა და ლაშქრობა: მერმე მოადგა მეფე დავით ტფილისს, აღიღო იგი, მოსრნა ყიზილბაში, კვალად აღიღო აღჯულა, შემუსრა იგი და განასხნა თათარნი და დაიპყრნა საზღვარნი თჳსნი ყოველნი: შემდგომად ამისა განიხილა მეფე-მან დავით სოფლისა სიმუხთლე და უსვეობა თჳსი, დაუტევა მეფობა და იქმნა მონოზონ და დაშთენ ძენი სამნი თამარ დედოფლისა-გან. ლუარსაბ, დემეტრე და რამაზ, არამედ მისცა მეფობა ძმასა თჳსსა გიორგის და თვით დავით მეფე შევიდა ტფილისსვე მონასტერსა შინ და შემდგომად მოკვდა მონაზონი წელს ქს. ჩფკე, ქრ. სიგ:

ოზ. გიორგი, თ, ძმა დავით მეფისა, ი წელი ჰმეფა.

ხოლო შემდგომად დავით მეფის შემონოზნების დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ, ქს. ჩფქდა, ქრ, ხი, ეკურთხა მცხეთას კათალიკოზ-ეპისკოპოს და დიდებულთ შემოკრბითა: ესე გიორგი მეფე დაემეგრობა უმეტეს დავით მეფისა კახთ-ბატონს ლევანს და ჰყო სიყვარული მისთანა, ეგრეთვე ბაგრატ იმერთა მეფისა-თანა და ათაბაგი ყვარყვარე ჰყვანდა, ვითარცა მორჩილი თჳსი: ამან დაიურა სამზღვარი თჳსი და იყოფებოდა მშვიდობით გარემოთა-გან: მოკუდა კათალიკოზი დორთუოს და

დასვა მეფე-მან ძმა თჳსი მელიქსედეკ: შემდგომად ამათთა წარ-
მოევლინა სულტანს სულეიმანს სამთა ამათ მეფეთა თანა დეს-

პანა. გიორგის ქართველთა, ბაგრატ იმერთა და ლევანს კახთა-
სა. “რამეთუ ადგილი სჯულისა თქვენისა იერუსალიმი დიპყრეს
უსჯულოთა, აწ მიმინიჭებიეს თქვენდა, მოვედით და განასხე-
ნით იგინი და დაიპყრენით თქვენდა. (ესე ჰყო ხონთქარ-მან,
რამეთუ ბრძოდა დასავალით. მეორედ, ვინად-გან შიხის ძე ყეე-
ნი და იგი მტერობდენ, რათა ამით დაიპყრას მან ყოველნი სა-
ქართველი და არა მიერთნენ შიხსა): ამისნი მსმენელი მეფენი
სიხარულით შეკრბნენ სპითა თვისითა, ვინად-გან იყუნენ სიყვა-
რულსა მტკიცესა ზედა და ათაბაგი ყვარყვარე მოერთო მეფესა
გიორგის და წარვიდენ მსახურებულნი ღუთისანი: მისრულთა
იერუსალიმსა შინა მყოფთა მოუთხრნეს. „გვაუწყეთ, უკეთუ
ხართ მტერნი, მცირედ გვიჩანთ და უკეთუ სტუმარი მრავალ
სართ“. ხოლო მეფეთა მიუთხრეს „მბრძოლნი ვართ ძალითა
მაგავ ადგილისათა“: ამისი მსმენელნი გამოვიდენ ქალაქით იე-
რუსალიმით და ეწყვნენ ურთი-ერთთა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი.
სძლეს საქართველოსათა, მოსწყვიტნეს და აოტნეს და შეჰყვ-
ნენ ქალაქად, წარუსუნეს ქალაქი, მოსწყვიტნეს და განსდევნ-
ნეს იგინი, ხოლო ნეშტნი დიპყრნეს და აღიდნეს ალაფნი
დიდნი და ნატყვენავნი:

ჰსცნა ესე ყოველნი ხონთქარ-მან, მოანიჭნა ნიჭნი დიდ-
ძალნი და წმიდანი ადგილნი. საფლავი ქრისტესი, გოლგოთა,
ბუთლემი და ჯვარის მონასტერი: ხოლო მეფეთა განთავის-უფლ-
ნეს იგინი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი და მოვიდნენ თჳს-
თსსა სამეფოსა შინა. ხოლო გიორგი მეფე ამაგრებდა ქვეყა-
ნათა და ბრძოდა თათართა, ოდესმე იყვეს მშვიდობით:

ხოლო წელსა ქს. ჩფკთ, ქრ. საზ [1]) მოვიდა სულტან
სულეიმან ერევანსა ზედა და აღიღო იგი: ამას შეუშინდნენ
მკვიდრნი საქართველოსანი არამედ იხსნა ლმერთ-მან, და

---

[1]) თათრულსა შლვ მოჰკვდა მაჰმად ბ, 1480, დაჯდა ბაიეზით ძე
მისი, მოკვდა ბაიეზით 1510, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ
1520, დაჯდა სულეიმან ძე მისი, ამან აღიღო ერევანი.

უკუნ-იქცა ხონთქარი ბაღდადაა. ხოლო მეფე გიორგი მეფობ-
და კეთილად სიყვარულ–ერთობითა იმერ-კახთ-მეფეთა და ათა-
ბაგისა-თანა არამედ შემდგომად ამანცა დაუტევა მეფობა და
არა დაუტევა უ და მისცა მეფობა ძმის-წულსა თვისსა ლუარ-
საბს და თჳთ შევიდა მონასტერსა შინა და იქმნა მონოზონ:

ოწ. მეფე ლუარსაბ, ა, ძმის-წული გიორგი მეფისა, კდ მეფა:

შემდგომად გიორგი მეფის მეფობის დატევების უკურთხა ლუარსაბ ძე დავით მეფისა ტფილისს მეფედ ქს. ჩფლდ, ქრ. ხკი. ხოლო ესე ლუარსაბ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, უშიში, მორწმუნე, ღუთის-მოევარე, საღთო-სამხედროთი სრული: ამან იწყო უუფრორესი კირთება თათართა და განსხმა მათი და მაგრებს ციხე-სიმაგრეთა: ხოლო წელსა ქს. ჩფლე, ქრ. სკგ, შეიჰერა იმერთა მეფე-მან ბაგრატ ათაბაგი ყვარყვარე და დაიპყრა სამცხე: ესე შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს, არამედ ვერარა არგო. გარნა ლუარსაბ მეფე-მან დაიპყრო ჯავახეთი და კერძონი მისნი: კვალად მოკუდა კათალიკოზი მელქისედეკ და დახვა მეფე-მან კათალიკოზად გერმნე, და მრრვლად გედეონ: ხოლო შემდგომად შაჰ-ისმაილისა იწყო ბრძოლა შას-თამაზ, ქს. ჩვლი, ქრ. სკ. ესე გამდიდრდა და დიპყრა ქვეყანა უმეტეს მამისა თვისისა: ხოლო წელს ქს. ჩფლვ, ქრ. ხკდ, მოვიდა იდუმალ განჯას სპითა ძლიერითა: ჟამსა ამას იდგა მეფე ლუარსაბა ტფილისს, მას მწუხრსავე მოკუდა ძე მეფისა მცირე და სიყვარულისა-თ;ს ძისა წარყუნენ მეფე და დედოფალი და წარიღეს მასვე მწუხრსა და დაფლეს მცხეთას და განთიად ღამეს ამასვე შემოვიდა შას-თამაზ ტფილისს მოპარვით, რათა შეიპყრას მეფე. არამედ განარინა ღმერთ-მან მეფე მიზეზითა ძისათი. ხოლო შას-თამაზ მოსწვა ტფილისი, მის-თჳს შეუშინდ

ციხის-თავი ტფილისისა შას-თამაზს და მეფესა მოწვისა-თჳს ტფილისისა და გარდმოეშვა ციხიდამ და მოვიდა შსს-თამაზისათანა: მსილველნი მეცისოვნენი ვიეთნიმე ივლტოდენ და სხვანი მოვიდნენ წინაშე ყეენის. მან ყოველთა დაატყვებინა ქრისტე და ჰყო მაქმადიანად და ტფილისის ციხესა შინა შეავენა მცველნი თჳსნი ყიზილბაშნი და თჳთ წარვიდა ყარაბაღსავე: ამ ჟამსა ეხურა სამცხე იმერთა მეფესა ბაგრატს, ესე მივიდა უარაბაღს წინაშე ყეენისა. ხოლო ლურს ბ მეფე-მან ვერ იკადრა ბრძოლა, ვინად-გან მოვიდა ყეენი უცნობლად და იხიზნოდნენ ყოველნი ქართლისანი მოსწრაფედ. არამედ დაიცვა ქვეყანა ტყვეობისა-გან: ამისა შემდგომად მონაზონ იქმნა ბიძა მეფისა ბაგრატ, მპყრობელი მუხრანისა. ქს. ჩფლთ, ქრ. ხკზ, და დაუტევნა ძენი ვახტანგ, არჩილ, აშოთან და ერეკლე. ხოლო ვახტანგ იქმნა მუხრან-ბატონი:

ხოლო შემდგომად წარსვლისა ყეენისა კვალად უწყო მეფე-მან ლუარსაბ ბრძოლა ტფილისს და მოსვრიდა გარემოთა თათართა, ვინად-გან მრავალ-გზის მოსცა ღმერთ-მან ძლევა მათ ზედა, და აღიღო კვალად ტფილისიცა და დიპყრა თავისადვე: შემდგომად წელსა ქს, ჩფლთ, ქრ. სკზ, სომესნი შეიშალნენ აღვსებისა-გან. ხოლო მაშინ ოდეს ეპყრა მეფესა იმერთა ბაგრატს სამცხე, მოვიდნენ ოსმალნი ბრძოლად ბაგრატისად ბასიანს. ამისათვის ბაგრატ ევედრა ლუარსაბ მეფესა შეწევნასა მათ-ზედა და უცილოდ დაიპყრას მტკვრის აღმოსავლეთი ლურსაბ: არამედ ლუარსაბ მეფესა, თუმცა არა-ვინ უმწეოდა განძ-

ლიერებისა მისის-თჳს. განღა ლუარსაბს ეძვინვებოდა ტყვეო-
ბა საქართველოსი, შემცირება და განხეთქილება თვისთა–გან
და მტერთა მიერ, რათა არა იქმნას მაჰმადიანად: ამის მიზე-
ზისა-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და წარვიდა შეწევნად ბაგრატი-
სად: ხოლო მისრულთა მეფეთა ბასიანს წუობათა შინა სპათა
ლუარსაბისთა ინებეს წინა-ბრძოლება. მაშინ მესხნი ეტყოდ-
ნენ. „ჩვენ ვართ წინა-ბრძოლნი ძველადვე და აწცა ქვეყანა არს

ჩვენი ჩვენდანვე ჯერ-არს“. არამედ არა ინებეს ესე ქართველთა.
ამის-თჳს იშურის-მგებლეს მესხთა და არღა-რა შეეწეოდნენ,
და მოსწედნენ ქართველნი მრავალნი და ივლტოდნნ მესსნი,
შურითა ამით იძლივნენ ქართველნი ყოველნი ქს, ჩფმე, ქრ.
სლგ, და მოვიდა ლუარსაბ თჳსს სამეფოდ.

ამის შემდგომ დ შეითქვნენ მეფე ლუარსაბ და კახ-ბატო-
ნი ლევან, ოდეს მოვკლა ლევან კახ-ბატონ-მან ასან-ბეგ, და
აუწყეს ესე მესსთა, მოერთნენ იგინიცა და დაუწყეს რბევა და
ოსრება განჯას, შაქ-შირვანს და ადრბაგანსა, მრავალთა ჟამთა
და მოიღებდენ ალაფთა და ნატყვენავთა დიდ-დიდთა, რამეთუ
იყო შახ-თამაზ უცალოდ: შემდგომად მოვიდა შს-თამაზ შირ-
ვანს, რათა განაგოს საქმე მანდაური, ს. ჩფმ‹, ქრ. ხლვ,
თათრულსა ქორონიკონსა შნე: მერე მოიქცა ტფილისს (ვინად-
გან აღეღო მეფესა ლუარსაბს და ეპყრა თვისად), მოადგა ყეე-
ნი, შემუსრა ტფილისი და ნეშტნი მოსწყვიტნა, და შეყენნა
ცისესა შინა მცველნი უმრავლესნი: ხოლო ტფილისიდამ ეზრა-
სა ათაბაგს, დაიმორჩილა იგიცა, ვემზასლა მას და წარვიდა
სპარსეთად არამედ ესე კახ-ბატონის ლევანისა და ათაბაგის
დამორჩილება ყეენის შეუძნდა მეფესა ლუარსაბს და ვიეთთა
წარჩინებულთა მესხთა, სასელით იჯუს, შერმაზანს და ვახუშტ
დიასამიძეს. მათ მიუწოდეს ლუარსაბ მეფესა. ხოლო შეკრებუ-
ლი სპითა მოვიდა მეფე და წარუსვნა ათაბაგსა სამცხე, ჯავახეთი,
კოლა და არტანი და დაიპყრა თჳსად: ესე ყოველი უწუა მთა-
ბაგ-მან ყეენსა და შას-თამაზ წარმოემართა მსწრაფლად შველად
მისად. მოვიდა და შემუსრა შაქი, შემოვლო ქართლის სომსი-
თი, ვერ წინა-აღუდგა ლუარსაბ მეფე, შევიდა და დაიპყრა სამ-
ცხე, შეიჰ ა იჯუ და შერმაზან და მოკლნა იგინი და სხვანი
ტუკე ჰყვნნა, ჩავლო სომხითი და წარვიდა ერევანსა ზედა:
არამედ მეფე ლუარსაბ შემჭირდებოდა მძლავრებისა ესეთის-თვის.
გარნა არა დასცხრებოდა ბრძოლად კვალადცა თათართა ზედა,
რამეთუ რა იცის ჟამი, ბრძოდა, მოსწუვეტდა და ალაფობდა
ტყვევნი-თურთ და მრავალ-გზით ჰყოფდა ესრეთ. ხოლო უჟამოდ

სიმაგრის ცისენი და სიმაგრენი მთათა და ველთანი და ბრძო-
და თვით ეგრეთ:

შემდგომად გამოვიდა ხონთქარი სულტან სულეიმან. ესე

ესმა შას-თამაზს, მოვიდა და დადგა არტანს ყეენი, მოაოხრა სამცხე, აღიღო კარი და შემუსრა: მერმე გარდმოვლო სამცხი-დამ, მოაოხრა თრიალეთი, საბარათიანო, მოადგა ბირთვისს (ამის-თჳს მტერობდა უფროს მეფეს ლუარსაბს ყეენი, რამეთუ არა მორჩილ ექმნა დღეთა მისთა არცა ყეენსა და არცა ხონთ-ქარსა, რათა არა სხვანი მორჩილნი მისნი მძლავროს და დაა-ტყვებინოს ქრისტე: მაშინ შს-თამაზ ვერ ამღებელ-მან ბირ-თვისისა-მან შეთხზა ხვანჯი, აღუთქვა კეთილნი და ნიჭნი დიდნი მეციხოვნეთა, ამით მოაცთუნნა და მისცეს ციხე: ხოლო მან უარ-ჰყო ფიცი, მოსრნა იგინი და ტყვეჰყვნა. მერე მოვიდა და მოადგა გორს, შემუსრა იგიცა და ცისე ვერისა და სხვანი-ცა. შემდგომად მოადგა ატენს ციხეს, აღიღო იგი და გამოი-უვნა დედა ლუარსამ ეფის მუნიდამ და მრავალთა წარჩინე-ბულთა ცოლნი. ქს. ჩფნვ, ქრ. სმდ: უკუნ-იქცა და წარიყვნა ყოველნი ტყვენი და დედაცა მეფის [1]): ესე ესმა ლუარსაბ მეფესა მთიულეთს მყოფსა, წარმოუდგა ყეენსა, ეწია სპათა მისთა და მოსრნა მრავალნი. არამედ დედასა ვერ-ღა-რაი არგო. აღიღო ლაფი დიდი და უკმოიქცა. ხოლო მისრულ-მნ დედა-მან მეფის ლუარსაბისა-მან იგრძნა უპატიო ყოფა თჳსი, შეს-ვა სასიკვდინე და მოკვდა: მაშინ ყეენ-მან დასხნა რანს, მოვა-კანს და ერევანს ბეგლარ-ბეგნი და მათ ქვეშეთნი. კვალად და-სხნა სანნი და სულტანნი (რომელნი არიან ბეგლარ-ბეგი ერი-სთავთ-ერისთავი, სანი ერის-თავი, სულთანი პევის-ბერი), ამათ უბრძანა. „უკეთუ ემტეროს ლუარსაბ მეფე ტფილისს, მწე ეყ-ვნენ ყოველნი“. არამედ ლუარსაბ მეფე-მან ბრძოლითა განასსნა თათარნი და დაიხურა ქართლი და სომსითი და ციხენი ყოველ-

[1]) სხვა ქორონიკონსა შინა ეწერა ლუარსაბ მეფისა წარსვლა იმე-რეთს და ჩვენცა ამის-თჳს იმერეთს დავსწერეთ, მუნ მის ქარტასა შინა.

ნი, თვინიერ ტფილისისა და მარადის ბრძოდა ტფილისს: ესე აცნობეს ტფილისის მცველთა განჯის ბეგლარ-ბეგს შავერდის, და მან შემოიკრიბნა თავის ქუჴაშე დაწესებულნი და სხვანიცა ყოველნი წინა-თქმულნი და წარმოვიდა ქართლს: მსმენელი ამი-სი ლუარსაბ მეფე სპითა თვისითა დადგა გრისს, რათა შემოი-ევანოს იგინი სიმაგრესა, რამეთუ იყო თვით მოხუცებული და უსხნეს ძენი სვიმონ და დავით. არამედ სვიმონს მისცა სპანი თვისნი და თვით მცირედითა მოხუცებულითა და ეპისკოპოსითა დაადგრა გარისს: მივიდა სვიმონ, ეწყო ყიზილბაშთა და იქმნა ბრძოლა სასტიკი. მოსწყვიტნეს და აოტნეს ქართველთა ყი-ზილბაშნი და სდევნიდნენ და ალაფობდენ მაშინ შავერდი-ხან ლტოლვილ-მანისილა მეფე მდგომარე და უღონოებდა წარ-სლვად შიშისა-თვის განრინებად თავისა ვისისა, მოეტევა მცი-რედთა ამათ, რათა გარდაიხვეწოს: ამას ზედა განმხნდენ მოხუ-ცებულნი მეფის-თანანი, ვითარცა ჭაბუკნი, მოსწუვიტეს და წა-რიქციეს სპარსნი. მაშინ მეფესა შესვდა შავერდი-ხან და მეფესა გასტეხოდა ხრმალი და შუბი ბრძოლასა შინა. აძგერა ცხენი

შავერდი-ხანს და გარდავლო მას ზედა მეფე-მან და კვალად
სხვისა მიმტევებელსა შთაუარდა ცხენი ნაპრალსა მიწისასა და
დაეცა ცხენი მეფი-თურთ მიწასა. მოუხდა სპარსი სახელით
ზირაქ, დასცა მახვილი მეფესა და მოსწელა ძლიერად. ხოლო
სპათა მეფისათა მოსწყვიტნეს სრულიად ყიზილბაშნი: და ამისი
უცნობელი ძე მეფისა სვიმონ, გამარჯვებული და ნაალაფევი
მოიქცა, რა იხილა მეფე ესრეთ მყოფი, დამძიმდა ფრიად, მერ-
მე მცირედისა ჟამისა გარდაიცვალა მეფე ლუარსაბ, ქს. ჩფნ$, ქრ. სმვ, შერაცხილი მოწამეთა-თანა, ვითარცა გორგასალ. გარნა ესე მეფე ბრძოდა დღეთა თვისთა მაჰმადიანთა, რათა არა დაუ-ტეონ ქრისტე ქართველთა და უკეთუ მორჩილ მათდა ქმნილ იყო საეჭვულ-იყო, რამეთუ მრავალ-გზის დიდნი ძლევანი და მაგრებანი შესძინა ქვეყანათა სიმხნითა თვისითა. მოიღეს მეფე ლუარსაბ და დაფლეს მცხეთას:

ოთ. მეფე სვიმონ, ა, ლუარსაბ მეფის ძე, ლდ წელი ჰმეფა.

გამეფდა შემდგომად მეფის ლუარსაბისა ძე მისი სვიმონ
და ეკურთხა მცხეთას მეფედ. ხოლო მომკვდარიყო კათალიკო-
ზი გერმანე და მეფესავე ლუარსაბს დაესვა ნიკოლაოზ. მოკუ-
და ნიკოლოზ კათალიკოზი, და ამან სვიმონ მეფე-მან დასვა
კათალიკოზად დომენტი: ხოლო მეფე-მან სვიმონ მოიყვანა
ცოლად ასული ბატონის ლეონისა ნესტან-დარეჯან, ნაშობნი
შამხლის ქალისაგან და ჰყო ქორწილი, ქს. ჩვნთ. ქრ. სმზ,
და დაიპყრნა ყოველნი ნაქონებნი მამისა თვისისა, თვინიერ
ტფილისისა: მაშინ არჩილ ძე ბაგრატ მუხრან-ბატონისა ეკირ-
თებოდა ტფილისს და ავნებდა გარემოსთა მისთა დიდთა: დღესა
ერთსა გამოვიდნენ ტფილისის ციხიდამ სპანი ყიზილბაშნი,
დაესხნენ საფურცლეს მყოფს, ბრძოლასა ძლიერსა იძლია მათ-
გან არჩილ და შეიპყრეს დედა-წულითურთ ქს. ჩფი, ქრ. სმ$,
და წარიყვანეს წინაშე ყეენისა: გარნა თვინიერ ამისა აქვნდა
მეფესა სვიმონს წელი სამი მშვიდობისა: შემდგომად იწვივა
ცოლის ძმა გიორგი, რათა ბრძოლოს სპარსთა და შეკრბენ
ციხე-დიდს: ამისი მცნობელი შავერდი სულტანი წარმოემართა
სპითა და შემოვლო უგრძნეულოდ ქვეყანანი, რამეთუ უშენ იყო
გარდაბანი და ეპყრათ ტფილისი მათ. ხოლო დარაჯანი მეფი-
სანი გერმანოზის შვილი ფარეშათ და სხვითა მისთანითითა,
იდგნენ დევის-ნამუხლარსა ზედა. არამედ ღამესა მას აღდგომი-
სასა აღვიდნენ მუხათ-გვერდს, რათა ისმინოს დღესასწაული,
და ყოფასა მათსა მუნ შემოვლეს ყიზილბაშთა და დაესხნენ
უეცრად მეფესა სვიმონს: მაშინ იქმნა ბრძოლა ძლიერი და
ფიცხელი და მოსწყვიტნეს სპარსნი უმრავლესნი. არამედ მოკ-
ლეს გიორგი ძე კახთ-ბატონის ლევანისა ქს. ჩფია, ქრ. ხმთ,
და ივტოდენ კახნი. არამედ მოსწყდენ ქართველნიცა მრავალნი,
რამეთუ ამიდახვართაგანიცა მოსწედნენ ცხრანი (და ამის-თვის

მიუბოძა მეფე-მა ზემო ეკკლესია მღვიმეს): მხილველი სვიმონ

მეფეცა უკმოიქცა ძლეული და ყიზილბაშნი უკუნ-იქცნენ გამარ-ჯვებულნი: ამავ ქორონიკონსავე მოუხდნენ ფხოველნი მუხრანს. ხოლო აშოთან ძე-მან ბაგრატ მუხრან ბატონისა-მან ბრძოლა უყო და მოსწყვიტნა იგინი და აოტნა. გარნა მოიკლა იგიცა მათ მიერ.

ოთ bis დავით, გინა დაუდხან, ლუარსაბ მეფის ძმა, 8 წელი იმეფა.

ხოლო იხილა რა ძმა-მან მეფის სვიმონისა-მან დავით სპარსთა-გან ძლევა ესე წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ იყო კაცი ხორცთ-მოყვარე, მეძავ-განცხრომელი, და იქმნა გამცემელ-ქვეყ-ნისა და მივიდა წინაშე ყეენისა: ამას პატივ-სცა შას-თამაზ და ჰყო მაჰმადიანად, უწოდა დაუდ-ხან და ძედ თვისად უხმობდა, მისცა ჯილდო ც თუმანი, სალათად კაბა, სარტყელი და ტყავი სამურით, ოქრო-ქსოვილნი თაჯი, *) ხრმალი, სანჯალი, საბუ-ხარი მარგალიტისა და ცხენი აღკაზმული ოქროთი, ყოველნი მოოჭვილნი თვლებითა, სურა და თასი ოქროსი (რომელი შემ-დგომად დაიდვა და მოსცემდენ მეფეთა ქართლისათა), წარმო-ავლინა მეფედ ქართლისად სპითა დიდითა, შემოვიდა ტფილისს და აქვნდა შემწედ განჯის ს ნიცა: ესე უძვინებოდა სვიმონ მე-ფესა და ყოველთა ქართველთა. მის-თვის შეიკრიბნა სვიმონ სპანი და დადგა დიღვამს: მსმენელი ამისი დაუთსან გამოვიდა სპითა ყიზილბაშ-ქართველითა, რომელნი ეახლნეს მას, ეკვეთა მეფე სვიმონ ქს, ჩფიზ, ქრ. ნე: იძლია დაუთხან და მოსრნეს პანი მისნი და შევიდა ტფილისვე: მაშინ მეფე მოადგა ტფი-ლისს, ხოლო შემჭირვებულ-მან დაუთხან ციხიდამ აუწყა ესე უსეინ-ბეგს ერამლუს სპასპეტსა და მოითხოვა შეწევნა მის-

*) თაჯი არს გვირგვინი მათი, რომელსა დაახვევენ დოლბანდსა მძიმედ ოქრო-ქსოვილსა და ჯიღითა თორმეტითა შეამკობენ.

გან: ამისი მსმენელი უსეინ-ბეგ შემოვიდა ტფილისს უბგრძნე-ულოდ და მეფე აღვიდა ტაბასმელს. ამას ზედა განლაღნა და-უთხან, გამოვიდა სპითა და ეწევნენ სამადლოს-ზედ ურთიერთს, ქს. ჩიფია, ქრ. სნფ, სძლო კვალად მეფე-მან სვიმონ და გაქ-ცეულთა მოსწყვეტდენ სპანი მეფისანი ქართველნი. მოვიდა მე-ფე და დადგა კვალად ტაბასმელს, ვინად-გან მუნვე ტფილისს შეიხვეწა დაუთხან:

ეზრასა სვიმონ ქართველთა, რომელნი იყვნენ დავითისა თანა ციხესა შინა გამოშორებად მის-გან. არამედ მათ არა ინე-

ბეს: მერმე სცნა მეფე-მან ვერ აღება ტფილისისა და უკმოიქ-
ცა მის გან. ხოლო დაუთსან ცნობა იმ ს–თამაზს ესე ყოველი:
მაშინ ყეენ-მან მოუწერა განჯა–შამას ის ბეგლარ-ბეგთა და წარ-
მოუვლინა ნიჭნი დიდნი, რათა გამოიყვანონ შამხალი ლეკითა
და ჩერქეზნი: ხოლო მათ მისცეს საგაძურნი იგი და გამოი-
ევნნეს იგინი და შეკრბნენ ესე ყოველნი და მოვიდნენ ხუნანს:
ამისი მსმენელი სვიმონ მეფე დადგა შეკრებული სპითა აწუ-
ფის და იგინი მოვიდნენ ფარცხისს: მაშინ განივლტო ყორ-
ღანა-შვილი კახა-ბერ და გულ-დებულ ჰყვნა ყიზილ-ბაშნი მე-
ფესა ზედა, რამეთუ აქვნდათ მათ შიში დიდი, მოუძღვა იგი და
ეწეო მეფე ფარცხისს მათ, იყო ბრძოლა სასტიკი და მოს-
წედნენ ურიცსვნი თათარნი და ივლტოდნენ ფიცხლად. არამედ
მეფე კადნიერებით მიეტევა გუნდსა მათსა, ჰკრა სროლის მკე-
დარსა და მოსპო იგი და განხეთქა იაგუნდი მათი და მიეტევა
სხვასა: იცნა მეფე კახა-ბერ ყორღანა-შვილმან და ეტყოდა ყი-
ზილბაშთა: „ეგე არს მეფე, შეიპყარით“. მასვე წამსა გარე-
მოერტუნენ და შეიპყრეს მეფე სვიმონ, ძლიერად მბრძოლი,
ქს. ჩფით, ქრ. სნზ: და წარიუვანეს. ხოლო ქართველნი ივლ-
ტოდენ თვის თვისად და სპარსთა დასვეს დაუთსან მეფედ ტფი-
ლისს და წარვიდნენ და მიგვარეს მეფე სვიმონ შას-თამაზს:
მან პატივ-სცა და უთქმიდა დატევებასა ქრისტესსა. ხოლო მან
არა ინება. ამისთვის წარგზავნა ციხესა შინა ალაუტს პატიმ-

რად, მერმე წარგზავნა არჩილც ცოლ-შვილით შირაზს პატიმ-
რად. ქს. ჩფოგ, ქრ. სდა:

ხოლო დუთსან დაიპყრა ქართლი. არამედ ვიეთნი-მე მთა-
ვარნი გასდგნენ და არა მორჩილებდენ და დაჯდა დაუთსან ქვე-
შის-ცისესა შინა და განსცხრებოდა ხორციელად, და ოდეს-მე
იყვის ტფილისს, არა რის მზრუნველი სულისა და ქვეყნისა-
თვის, არცა რაის პატივსა უყოფდა დედოფალსა, ცოლსა სვი-
მონ მეფისასა: ამის მხილველნი ამილახორი და ქსნის-ერის-
თავი (სათნოთი ალექსანდრე კახ-ბატონისათი, რამეთუ სიმამრი
იყო ამილახორი ალექსანდრესი და ალექსანდრე მტერობდა დასა
თსსა ძმათა თჳსთა-თჳს და ცოლიც დაუთხანისა ნათესავი იყო
ალექსანდრესი), მოუსდენ დედოფალს სვიმონ მეფისასა კავ-
თის-სევს მდგომსა და წარუსვნეს სრულიად ქონებანი და აია-
ლაფეს, რომელი არა ჯერ-იყო საყოფლად (მაშინ იტყოდიან
თემნი. „ვაი სვიმონ მეფესა საქონელსაო“.): ხოლო სპასპეტი
საჩინო ბარათა-შვილი არა ერჩდა დუთხანს და მოვიდოდა კო-
ჟორიდა-მ: ამას ემთხვია ყორღანაშვილი კახა-ბერ, შეიპყრა იგი
და ეტყოდა: „უკეთუ კეთილ-არს განცემა მეფისა და ქვეყნისა
იხილე აწ შენ-ცა, და გარდააგდო იგი კლდესა გელიყარისასა
(მაშინ თემნი იტუოდენ: „ყორღანას-ძე ქარაფინდა, სელი-ჰკრეს
და გარდაფრინდა“: ხოლო კვალად მას თამაზისა-გან მოწყვედა
სამცხისა და განყოფა ქვეყანათა მის-გან და ხონთქრისა-გან დავ-
სწეროთ თვისს ადგილს, ვინად-გან მას ჟამსა არა მოვიდა ქარ-
თლისა შინა, მერმე მოკვდა მას-თამაზ ყეენი ქს. ჩფოვ: ქრ.

ხიდ, თათრულს ქორონიკონსა შად, და დასვეს ყეენად ძე მისი შა-ისმაილ: მან შა-ისმაილ მოიყვანა მეფე სვიმონ და არჩილცა ცოლით შვილით შირაზიდამ. არამედ მესისხლობისა და სუნობისა-თვის მოკლეს ყიზილბაშთა შა-ისმაილ, ქს. ჩფოზ, ქრ. ზიე, თათრულსა ქორონიკონსა შნე, და დასვეს ბახუდაბანდა ყეენად ძე შას-თამაზისავე:

ჟამსა ამას გამოვიდა სპანი ხონთქრისანი და დაიპყრეს ერევანი, განჯა და თავრიზი, რამეთუ იყო შასუბანდა ბრბა და

ბედითი და ვერ შემძლე საქმისა: კვალად წელსა ქს, ჩფოწ, ქრ. ხიკ გამოჩნდა კუდიანი ვარსკულავი ამასვე ქორონიკონს გამოვიდა ლალა-ფაშა სულტან-მურადისა სპათა ძლიერითა *); ამან გამოვლო სამცხე და მოვიდა ტფილისს, ვერ წინ აღუდგა დაუთსან, მოსწვა ტფილისი თვით და წარვიდა სიმაგრეთა. ამის-თვის ლალა-ფაშა-მ ინება წარვლინებანი სპათა შიდა-ქართლს და დედოფალსა ზედა. არამედ მუხრანის ბატონი იყო უფლის-წულობით, ვითარცა განმგე ქართლისა და მორჩილებდნენ ყოველნი. ამან მოიყვანა ამილახვარი ბარძიმ და ქსნის-ერისთავი ელისბარ ლალა-ფაშისა-თანა, და დაისსნა ამან ქართლი და თემი მოწყვეტისა-გან: ხოლო ლალა-ფაშამ ამათ თვისნი მამულნი მიანიჭნა და მეოთხესა დღესა განუტევა პატივითა. გარნა სომთართა დიდი ავნეს ოსმალთა და მოსწყვიტნეს მრავალნი: კვალად წარმოავლინა ლალა-ფაშამ სპანი იმერეთსა ზედა და დასუდენ მთასა ზედა ლისისასა იმერნი, ომს ამას დაესწრა ძე არჩილისა ერეკლე, მოსწყვიტნეს მრავალნი ოსმალნი და აოტნეს: ხოლო ერეკლეს თერთმეტი სრმალი და ორმოცი ისარი მოხუდა გარნა ჯაჭვი და მუზარადი ვერ გაუტეხეს, არამედ მოსწყვიტნეს აზნაურნი მის-თანანი ლტოლვილნი ოსმალნი მცირედნიღა წარვიდნენ: მერმე კვალად წარმოადგინა ლალა-ფაშამ სეკტემბერსა შინა სპანი იმერეთს. ხოლო იმერთა მოსწუვიტნეს მასვე მთასზედა და ლტოლვილთ ოსმალთა დახვდენ ქართველნი და მოსრნეს უმრავლესნი: შემდგომად წარვიდა ლალა-ფაშა შირვანს და მუნიდგამ მოქცეული დადგა მუხრანს: მაშინ ბახუდაბანდა ვერა რის მყოფელი. ამის-თვის დედა-მან მისმან (რომელი იყო ასული ოთარ შალიკა-შვილისა.) დაასვივა ხრმალსა ლეჩაქი წარმოუგზავნა სვიმონ მეფისა (ვითარცა წესი

*) მოკვდა ულეიმან 1566, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკვდა სელიმ 1575, დაჯდა მურაღ ძე მისი. ამან წარმოავლინა ლალა-ფაშა. ამ მურადისას იტყვიან ძეთ ურიისა ვისიმეს, რომელი ჰყო ვეზირმან სულტანად.

არს ქართველთა) და მოუთხრა. „რომელიცა გნებავს, აღიღე და წარვედ ქვეყანასა შენსა ნიჭითა დიდითა და ბრძოდე ოსმალთა“. წარმოავლინეს და მოსცეს წინა-თქმული დაუთხანისა ყოველნი და. . . . . მის ზედა დაურთეს ცხრა ათასი თუმანი და ტყვენი

ყოველნი საქართველოსანი, მუნ დატყვევებულნი: ამის-მან მხილველ-მან დაუთ-ხან, ისილა რა დატევება თჳსი ყიზილბაშთა-გან, ეზრახა ლალა-ფაშას და მისცნა ყოველნი ციხენი ქართლი-და თჳთ წარვიდა წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს (შემდგომად ჟამთა რაოდენთა-მე მოკვდა დაუთ-ხან მუნ): ხოლო ოსმალთა დაიპყრეს ქართლი და ჰყვეს ტფილისი საფაშოდ, გორი აღაშენეს და ჰყვეს სანჯახად, სამშვილდეს შემუსრეს ეკკლესია სიონი გუნბათიანი, ვინად-გან მუნ ავნეს დიდი ოსმალთა და განამაგრეს სამშვილდე და დბანისი:

ამავ ქორონიკონს მოვიდა მეფე სვიმონ ოკდომბერს ში-და მოიყვანა არჩილ ძე ბაგრატისა და ტყვენი ყოველნი და-ტევევებულნი ქართლისანი და დასდგა სომხითს; ეზრას ლალა-ფაშას და ვინად-გან ავად-მყოფობდა მეფე, ვერ იხილა ფაშა შემდგომად წარვიდა ლალა-ფაშა მუხრანიდამ სამცხეს, ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა ქართლი, რამეთუ მსურველი იყვნენ მის-თჳს ქართველნი: შემდგომად აღიღო ლორე, გორი და ყو-ველნი ცისენი ქართლისანი, თვინიერ ტფილისის მეფე-მან: მაშინ მეფე სვიმონ ლამოდა შურის-გებას ამილახორის და ქსნის ერისთვისასა. არამედ ვახტანგ მუხრანის-ბატონი ურჩიდა წინა-თქმულთა-თჳს წინაშე სვიმონ მეფისა: იწყინა მეფე-მან და ამავ ქორონიკონსა შეიპყრა მათთა ეჭვისა-თჳს ვახტანგ და პა-ტიმრ-ჰყო კეხვის ციხესა შინა, მერმე შეიპყრა ამილახვარი ბარძიმ-ცა, შეშინდა ქსნის-ერისთავი ელიზბარ, და შეუვარდა დედოფალსა, შესძღუნა სრულიად მინატაცი და სხვანიცა მრა-ვალნი. კვალად ახალ-გორი და მეჯვდა და ამილახვარმან კასპი და კარბი. შეიწყალა დედოფალ-მან და ევედრა მეფესა შენდო-ბისა-თჳს, შეიწვალა მეფე-მანცა და ვუცა ერთ-გულობასა ზე-და და განუტევა: შემდგომად ამისა განუტევა ვახტანგცა. ხო-

ლო სცნა რა ლალა-ფაშამ საქმე სვიმონ მეფისა, წარმოავლინა მანუჩარ მირმარითა და ქართლს ვერღა-რა ჩამოვიდა სვიმონის-გამო, და დაესხნენ სადგერს და მოსწვეს იგი, წახდა განძი ეკკლესისა, არამედ ტყვენი ვერ ტუვე-ჰყვეს, კვალად ჩამოვიდა მანუჩარ სანჯახითა, დასხმის-გვარ მოარბია ქართლი და წარ-ვიდა:

ხოლო ბატონს ალექსანდრეს აქუნდა შური სვიმონ მეფი-სა თვისის დის გამო და დაუთ-ხანცა მოერობდა სარწმუნოდ, კვალად ამილახორი-ცა სიმამრი მისი იყო, შეუტყობრად მოუხ-და სპითა თვისითა დიღვამს მდგომს სვიმონ მეფესა ქს, ჩფპ, ქრ. ხი: მაშნ სვიმონ ივლტოდა უსპოობისა-თჳს და ალექ-სანდრე-მან იავარ-ჰყო დედოფალი დაჲ თჳსი და ნიფსავი მისი ააცვა შუბსა ზედა და წარვიდა: იკადრა უკადრო, არა ჯერ-სა-ეოფი, ვითარცა ავაზაკ-მან: მრისხანე-მან სვიმონ მეფე-მან შე-მოიკრიბნა სპანი და მოუთხრა ალექსანდრეს. „ჰქმენ საქმე უშ-ვერი, რამეთუ თუცა ექმნა სხვასა, ჯერ იყო შენ-გან ძიებად შურისა, აწ განემზადე ხვალისად ბრძოლად, რამეთუ ვიძიებ შურსა:“ დღესა მეორესა მივიდა ჭოტორს მყოფს ალექსანდრეს

ზედა, მოეგება იგიცა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, და ივლტო-
და ალექსანდრე: მაშინ შეიპყრნეს ყოველნი წარჩინებულნი კა-
ხეთისანი და აღიღო ალაფი მისი წარმოვიდა და მოიყვანა კახნი
მცხეთას და აფუცნა ყოველნი იგინი: „ღმერთ-მან ნურას ჟამს
მისცეს ძლევა კახთა ქართველთა ზედა:“ მერმე მისცნა ბოძნი
და განუტევნა ყოველნი: „ამავ ქორონიკონს მოკვდა ვახტანგ
ბატონი მუხრანისა, ამასვე ქორონიკონს ოკტომბერს ათაბაგი
ყვარყვარე და ბექა მოუხდენ ლორეს, მოარბივეს და წარვიდენ:
შემდგომად ამისა მოვიდა მაჰმად-ფაშა ანუ სინან და სპათა
ამისთა აღიღეს ლორე და ამან აღიღო გორის ციხე, შეაყენნა
მცველნი და თჳთ დასდგა მუხრანს: კვალად გიორგი იმერთა
მეფე სიტყვითა ფაშისათა მოუხდა ზემო-ქართლს, მოჰყვნენ
დადიანი და გურიელი, ვერ ჰპოვეს ხიზანნი, მოსწვეს გაღმარ-
თი და გამოღმართი და წარვიდნენ: ხოლო მეფე-მან სვიმონ

რა მიხედა მათ, არამედ დაესსა სინან-ფაშას მუხრანს სპითა
თვისითა და მოსწყვიტა სპან. მისნი, ივლტოდა ფაშა და შე-
ვიდა ტფილისს ციხესა შინა, ქს. ჩფპა, ქრ. სდთ:

შემდგომად კვალად შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და თვი-
სთა წარჩინებულთა ცოლნი მოიყვანნა, წარიუვანა დედოფალი და
იგინი და აღვიდა ლილოსა ზედა: წარევლინა სპანი მცირენი,
რათა წარმოიღონ მროწლენი ტფილისისანი. ხოლო მათ ჰყვეს
ბრძანებული: მაშინ გამოვიდენ ტფილისიდამ სპანი ოსმალთანი
სიმრავლით დევნად მათდა და რა მოვიდნენ სიმარჯვესა, მიე-
ტევა მეფე სპითა თვისითა და სჭვრეტდენ ჯარნა ქალთა-ჯა-
ლაბთანი, მოსწყვიტნა და აოტნა ოსმალნი და მცირედნი შე-
ვიდნენ ტფილისს. მიჰყუნენ ქართველნი კარამდე, არამედ ციხე
ვერ წარუხკნეს და შემოიქცნენ ალაფითა მერმე შეკრებული
ენითა, მოვიდა მეფე ლორეს, მოეგება ფაშა მუნებური, ეკვეთა
მეფე და მოსწყვიტნა სიმრავლე მათი. გარნა ცისე ვერ წარუხ-
ვნა, არამედ ქუაბნი აღიხუნა. ქს. ჩფპბ, ქრ. სო: ხოლო იხილა
ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ და მანუჩარ ძმა-მან მის-მან განძლიერე-
ბა სვიმონისა, ეზრახნენ და დაემზახლნენ, მოვიდა მანუჩარ სვი-
მონ მეფისა თანა და ამასვე ქორონიკონსა მისცა ასული თვისი
ელენე მანუჩარ ცოლად მეფე-მან, აქორწინა და წარკიდა მანუ-
ჩარ სამცხეს: ამასვე ქორონიკონს მოადგა მეფე ლორეს და
აღიღო იგი აპრილსა ა, და დაიპყრა თავისად. მერმე მოვიდა
და დასდგა ტაბახმელას: ესე სცნა ასან-ფაშა-მაი, გამოვიდა
ტფილისიდა-მ დახმად სპითა მეფისად: აგრძნა სვიმონ მეფე-
მან და ეკვეთა ძლიერად, მოსცა ღმერთ-მან ძლევა, მოსწყვიტნა
და აოტნა და ნეშტნი შეივლტოდენ ტფილისვე (თქმულ არს.
კაცი ცხენითურთ გარდაიჭრა კლდესა ტაბახმელისასა და ეგნენ
ცოცხალნი ორნივე): მაშინ სვიმონ მოადგა ტფილისს, მცირეს
ხანსა შინა წარიღო და მოსწყვიტნა სრულიად ოსმალნი ქს.
ჩფპგ, ქრ. ხოა: შემდგომად მოადგა სამშვილდეს რაოდენსამე
ჟამსა, შემოაპარა ქურდის კარიდამ სპანი ღამით, მოსრნეს ოს-
მალნი და აღიღო ციხე, შემუსრა და დაიპყრა თავის და მეფე-

მან: ესენი მესმნეს ხონთქარს, წარმოავლინა სპანი დიდნი, მოვიდნენ და მოადგნენ ლორეს, აღიღეს იგი. მერმე შთამოვიდნენ და დაადგნენ ხატის-სოფელს: მაშინ მივიდა მათ თანა დესპანად მეფე, მეტყველი ესრეთ. მოგითხრათ მეფე-მან სვიმონ, ვიკმაროთ სისხლი ესდენი, და ვუოთ ზავი ჩვენ შორის და ვიქმნე მორჩილ, თქვენდა, რამეთუ უმჯობეს არს ჩემდა და თქვენდა-ცა:“ განიხარა ფაშა-მან მან და აღუთქვა ზავი. ხოლო ამით განიმსტრო მეფე-მან და მას ღამესა მოექცა სპითა ღამითვე მეფე ხატის-სოფლის მთიდამ და დილასა დაესხა ძლიერად, სძლო და მოსწუვიტნა, და მცრედნი ივლტოდენ, მოიქცა და მოვიდა ნაალაფევი ტფილისს: შემდგომად მოადგა დბანისს, რამეთუ ჯერეთ ეპყრათ ოსმალთავე, მცირედთა სანთა აღიღო იგიცა და დიპყრნა ყოველნი ციხენი, თვინ ერ გორისა და ლორესა. განასხნა ოსმალნი ქართლისა-გან და შემდგომად ამისა ვერღა-რა შესძინეს და იკადნიერეს მოსლვა ოსმალთა: ჟამთა ამათ მოვიდა მანუჩარ ათაბაგი წინაშე სვიმონ მეფისა და წარიყვანა ცოლი თვისი ელენე ასული მეფისა სვიმონისა და წარვიდა სამცხეს: ხოლო იქმნა მშვიდობა, ვინად-გან აღა-რა აქვნდა ოსმალთა-თანა ბრძოლა, და ზავ-ჰყო ალექსანდრეს კახბატონის თანა, რამეთუ ძენი მათნი იყვნენ მამიდა-შჯლი, ბიძა-შვილნი და ჰყვაროზდენ ესენი ურთი-ერთთა და ყიზილბაშთაცა შეიპყრეს შახუბანდა ქს. ჩფვ. ქრ. ხოდ. თათრულს ქორონიკონსა შჟე და დასვეს. შაჰ-აბაზ ძე მისი წლისა ᲩᲔ: ამან დაიპყრა სპარსეთი, თვინიერ ბაღდადისა და ადრიბეჟანისა: ხოლო წელსა ქს. ჩფაზ, ქრ. ხოე, მოვიდა შაჰ-ბაზ განჯას, აღაშენა განჯა, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ამავე ქორონიკონს უშველა მეფე-მან სვიმონ მანუჩარს ათაბაგს ოსმალთა ზედა: არამედ ვინად-გან აღეღოთ ოსმალთა მძევალნი მანუჩარის-გან, არღა-რა აბრძოლეს მეფე ოსმალთა, გარნა ურჩნი მანუჩარისანი თემნი მოარბივა მეფე-მან და წარმოვიდა და მოვიდა ქართლს: ამასვე ქორონიკონს ჩამოვიდა მანუჩარ ლტოლვილი და დადგინა მეფე-მან ახალ–დაბას მტკვრისასა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩფპც, ქრ. სოვ. შეკრებილი მივი-
სპითა მეფე სვიმონ სამცხეს, მოსრნა წინა-აღმდგომნი მა-
ნუჩარისანი და დასვა ათაბაგად, და თვით წარმოვიდა მეფე: ამ
ჟამებთა, ვინად-გან გარე-მტერთა არღა-რა აქვნდა ბრძოლა მე-
ფესა, მოიხსენა შური გიორგი იმერთა მეფისა და ინება დაპ-
ერობა იმერეთისა, რამეთუ ლეკანს ვერა ეგდენად მორჩილებდენ:
ამისთვის ეზრასა იმერთა და მოსცეს ვიეთთა პირი მტკიცე.
მერმე შეკრებული სპითა შთავიდა იმერეთს: მაშინ ლევან შეი-
კრიბა სპანი და დასდგა გოფანთოს. არამედ არა ემწნენ დადიანი
და გურიელი ლევანს. მივიდა სვიმონ მეფე და ეწევნენ გოფან-
თოს ურთიერთს, ძლიერისა ბრძოლისა იძლია ლევან მეფე ქს.

ჩფჰა, ქრ. სოვ. და ივლტოდა სიმაგრეთა: ხოლო სვიმონ მე-
ფე-მან დაიპყრა იმერეთი და დამძევლნა იგინი, უკმოიქცა მძევ-
ლითურთ და მოვ და ქართლს, რამეთუ ფიქრი აქვნდა გორის
მეციხოვნეთა ოსმალთა-გან ქართლისა: ხოლო ლევან მოვიდა
და კვალად დაიპყრა იმერეთი, და აღიხუნა ციხენი სვიმონის
მიღებულნი. არამედ შეიპყრა დადიანმან მეფე ლევან და დასვეს
როსტომ. ამასაც წარუსვნა გურიელ-მაა ქუთათისი და მისცა
ბაგრატს: ესმა ესე სვიმონ მეფესა და შთხვიდა სპითა იმერეთს,
აღიხვნა ცისენი და გამოიყვანა ქუთათისიდამ ბაგრატ, და დაიპ-
ყრა იმერეთი. გამოუსვნა კვალად მძევალნი და მოვიდა ქართლ-
სავე მეფე. არამედ კვალად შეწევნითა დადიანისათა დაიპყრა
როსტომ კვალად იმერეთი და აღიღო ქუთათისი. მსმენელი
სვიმონ მეფე წარვიდა კვალად სპითა დიდითა და დიდებითა და
ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და აღკაზმულობითა ყოვლითა.
შთასრულ-მან იმერეთს, აღიხვნა ციხენი. სკერი, სკანდა, კაცხი,
კვარა: ხოლო როსტომ ვერ წინა-აღუდგა, ივლტოდა ოდიშს.
მოადგა სვიმონ მეფე ქუთათისს და აღიღო იგი: მერმე წარე-
მართა ოდიშს, რათა შეიპყრას როსტომ და დასდგა ოფიშკვითს:
მაშინ დადიან-მან მოგზავნა წინაშე სვიმონ მეფისა, რათა ჰყოს
ზავი მეტუველ-მან. „მიეც როსტომს იმერეთი და დაგვიმონენ,
ვითარცა შენნი ყოველთა მორჩილებათა შინა.“ არამედ მეფესა

სვიმონს სჰის სიდიდისა-თვის იმერთა და ქართველთათა და
განლაღებული ძლევითა, განრისხნა მას ზედა და მიუმცნო:
„მოვალ ბრძოლად და თუმცა ძალ-გიის დამხუდი, და თუ მომცე
როსტომ უკუნ-ვიქცე და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ.“ ამისი
მსმენელი დადიანი როსტომი-თურთ დილასა დაესსა სვიმონს
მეფესა და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ჰსცნა სვიმონ მეფე-მან
ლტოლვა სპათა თვისთა და მოითხოვა შურდანი, რამეთუ ლტო-
ლვისა ჟამსა შეჯდის შურდანსა ზედა: ხოლო ჟამსა ძლევისას
ფალავანსა ზედა, მაშინ იტყოდა თურქისტანის შვილი „მეფეო,
არს თურე ჟამი ლტოლვისა. მივიდა თურქი-სტანის შვილი,
ჰსცა ოროლი მხედარსა და დასცა მიწასა, არამედ ივლტოდენ
მუფისა, თანანი ქს. ჩფჟ, ქრ. სთა: მოსრულს მეფეს კოლბეურს
ეტყოდა დედა-კაცი. „აწ ფხიზელ არს მეფე, იახლოს ძე ჩემი.“
რამეთუ ჩავლო რა მეფე-მან მას ჟამსა უბრძანა: „მთრვალ ვარ
კაცითა, არა მნებავს ძე შენი“ შემნანე საქმეთა ამათ-თვის,
მოვიდა მეფე სვიმონ ქართლს; ხოლო კავთის-ხევს მაშვრალსა
განსვენებად დედა-კაცი უმასპინძლებდა და ჰკითსვიდა მეფესა
სპათა-თვის ქართლისათა, ქმარსა და შვილთა თვისთა-თვის,
რამეთუ არა უწყოდა მეფედ. ეტყოდა მეფე უცნობელობასა და
მშვიდობით ყოფასა მეფისასა: ამის-თვის დედა-კაცი იგი მად-
ლობდა ღმერთსა. ვინად-გან ცოცსლებით არს მეფე იყავნ ყო-
ველნი სანაცვლოდ მისად (შემდგომად მეფე-მან აზნაურ-ჰყო
იგი სიტუვისა ამის-თვის). ამასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან
დანაშთომნი სპანი ქართლისანი, რამეთუ ლორის-ციხიდამ გა-
მოხრულ-იყუნენ ოსმალნი, ვინად-გან მეფესა ჰგონებდენ შორს

და ის რებდნენ ტაშირსა შინა, უეცრად დაესხა მათ სვიმონ მე-
ფე და მოსწუკიტნა სრულიად, აღიღო ცისე ლორეცა და დაიპყრა
თვით, მოვიდა ტფილისს და დაეზავა როსტომს იმერთა მე-
ფესა, მისცნა გძევალნი იმერეთისანი და გამოუხუნა, რომელნი
დაშთნენ ბრძოლასა შინა მუნ წარჩინებულნი აზნაურნი და გლეხნი,
ანუ მეციხოვნენი: შემდგომად მოადგა სვიმონ მეფე გორს, და
ჯდა რა გორი-ჯვარს შთანთქა თრიაქი (ვითარ დაჩვეულ იყო პა-

ტიმრობასა შინა), და სვა ღვინო, მოინება მწვანვილი მტილ-
თა-გან, მეტყველ-მან სპათა თვისთა. „არა არს თუ სირცხვილი
თქვენდა, რამეთუ მნებავს მწვანვილი, ვსედავ თვალითა და ვერ
მიგემებიეს.“ ამის მსმენელნი სპანი განვიდნენ გორს, რათა
მოიღონ მწვანვილი, მოეტევნენ ციხიდამ ოსმალნი და იქმნა
ბრძოლა და მოსწედნენ მრავალნი. არამედ უფროსად ბოსრვიდიან
თოფ-ზარბაზნითა ცისიდამ: მაშინ მოკლეს პაპის ძმის-წული
მეფისა, სპასპეტი მეწინავისა გოჩა (რამეთუ იყო ესე გოჩა ძე
გიორგისა, გიორგი ძე კოსტანტინესი, კოსტანტინე ძე ალექ-
სანდრესი, ალექსანდრეს ძე კოსტანტინე მეფისა და ამ გოჩთი
ეწოდათ ამა ძეთა გოჩა-შვილად), მოართვეს მწვანვილი მეფესა
და აევედრეს მოწყვეტა სპათა მისთვის (მიერით-გან უწოდეს
ხელი სვიმონ მეფე. ხოლო მაჰმადიანნი უხმობდენ დელი სვი-
მონ):

შემდგომად წელთა რაოდენთამე მოადგა კვალად გორს და
ბრძოდა ცხრა თთუცა მერმე აღიღო ცისე გორისა და განუტევ-
ნა ოსმალნი უვნოდ ქს. ჩვჟთ, ქრ. ხპზ და განათავისუფლნა
ქართლი ოსმალთაგან: არამედ მიესმა რა ესე ხონთქარსა წარ-
მოავლინა. ჯაბარ-ფაშა სპითა მრავლითა. ესე მოვიდა და დასდგა
ნახიდურს. ხოლო სვიმონ მეფე სპითა თვისითა იდგა საღირა-
შენს: დაუტევა მეფე-მან სპანი მუნ და თვით წარვიდა გამსტრო-
ბად ოსმალთა ათორმეტითა კაცითა და მეზუკითა: მისრული ნა-
ხიდურის-თავს მცირის ეკკლესიისა თანა განიხილვიდა ხვალისად
დასსმად მათ ზედა, თუ ვითარ განაგოს: ამის-თვის უბრძანა მე-
ზუკეს დაზახებად ზუკისა, რათა სცნას, თუ ვითარ უშიშრად
სდგანან: მაშინ მსმენელნი ზუკისა ოსმალნი ჰგონებდენ მოსლვა-
სა სპათასა და იწყეს აღკაზმად და სხდომად ცხენთა: ამისი მხი-
ლველი მეფე წარმოვიდა ფიცხელად, ხოლო ოსმალნი, მოჰყუნენ.
არამედ მეფესა მოსრულსა ფარცსისს შთაუარდა ცხენი ლიასა ში-
ნა, მიეტევნუნ ურუმნი და შიპყრეს მეფე სვიმონ ქს. ჩქ, ქრ.
სპეც, წარიყვანეს და მიგვარეს ფაშას: ხოლო იგი მსწრაფლ აღი-
უარა და წარვიდა, სცნა ესე ძე-მან მეფისა-მან გიორგი-მ წარ-

მოუდგა ოსმალთა. არამედ ვერღა-რა ეწია რასა, უკმო-იქცა, მო-
ვიდა ქართლს: ხოლო ოსმალთა აღიღეს ლორე და დაადგინნეს
მას შინა მცველნი და თვით წარვიდნენ და მიიუვანეს. სვიმონ
მეფე სტანბოლს: მაშინ გიორგი-მ დაიპყრა თვინიერ ლორისა

ყოველი ქართლი და ციხენი მას შინა: შემდგომად წარავლინა სტამბოლს, რათა დაისსნას მამა თვისი. არამედ ხონთქარი უთქმიდა სვიმონ მეფესა, რათა დაიდვას ხარკი და მორჩილ უქმნას, ამას პირსა ზედა განგიტეო: გარნა სვიმონ მეფე-მან არა ინება ხარკი ქართლისა. მერმე გიორგისა-გან მოითხოვეს სახსარი მეფისა. ხოლო გიორგი-მ წარავლინნა ყოველნი საჭურჭლენი და საგაძურნი მამისა თვისისა და ეკკლესია მონასტერთანი და წარჩინებულთანი ქართველთანი, და ესენი მიიღეს რა სტამბოლს მომკვდარ იყო მეფე სვიმონ, მოსცეს მკუდარი და წარუხვნეს საგანძურნი ოსმალთა: გარნა ჰყო უჯერო სვიმონ მეფე-მან, რამეთუ დასდვა კომლს გლეხსა ზედა მარჩილი და ამით მოიყიდდა ოვსთა, კავკასთა, ჩერქეზთა და წარუგზავნიდა ყეენსა. ხოლო დაუტევა მეფე-მან სვიმონ ძენი გიორგი და ვახტანგ. არამედ შემდგომად მოიღეს სვიმონ მეფე და დაფლეს მცხეთას:

პ, მეფე გიორგი ი, ძე სვიმონ მეფისა გ წელი ჰმეფა.

შემდგომად გარდაცვალებისა სვიმონ მეფისა ეკურთხა გიორგი ძე მისი ტფილისს მეფედ ქს. ჩქ, ქრ. სპ: შემდგომად შეიკრიბნა სპანი და მოადგა ლორეს, ქს. ჩქა, ქრ. სპთ, თათრულსა ქორონიკონსა ჩიბ, აღიღო იგი და დაიპყრა თვისად: ამისა შემდგომად მოვიდა შაჰ-აბაზ და მოადგა ერევანს ქს. ჩქბ, ქრ. სჟ, და მოუწოდა მეფესა გიორგის და კახთა ბატონს ალექსანდრეს. ამათ შემოიკრიბნეს სპანი თვისნი და მივიდნენ ერე-

4

ვანს წინაშე ყეენისა. არამედ სამ-კერძოდ მოადგა სპანი შაჰ-ბაზისანი ერევანს, და ერთ-კერძო დასდგნენ ესენი: შემდგომად რაოდენისამე დღისა ბრძანა შაჰ-აბაზ მიტევება ციხესა ზედა სპათა-გან: მაშინ საქართველოსანი პირველ სპათა-გან შეუხდნენ ციხესა შინა, მოსწყვიტნეს და წარუხნეს ქალაქნი, შემდგომად შევიდნენ სპარსნი და დაიპყრა ციხე-ქალაქნი შაჰ-აბაზ. ამისა შემდგომად მოუთხრა შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა.“ რამეთუ მტერ-თუ იყო ჩემი ხონთქარი, არამედ უფროს-ღა შენი *), აწ ვინადგან ვსძლეთ ძალითა ჩემითა, ჯერ-არს, რათა მომცე ჯილდოდ ლორე ბერდუჯის მდინარით:“ შეუძნდა ესე ფრიად მეფესა და მიუგო. „ველოდი ჯილდოდ შენ-გან სხვასაცა ქალაქსა სამსახურისა-თვის მამისა ჩემისა და ჩემისა, და არა მიხმასა საზღვართა ჩემთასა:“ არამედ ვინად-გან იყო შაჰ-აბაზ მცბიერი და სწადდა დამცირება ქართლისა. და კვალად ერის-თავი ლორისა ლტოლვილი გამახმადიანებული აზრახებდა შაჰ-აბაზს მოკლებად მის-გან ძალსა დიდსა ქართლისასა, ამის-თვის უფროს აიძულებდა, რათა ?ისცეს ლორე და გამოსავალისა-თვის ბერდუ-

ჯის მდინარისა, მოსცა ფუშტუკუნი და ხუინი და სამასი თუმანი ლაიჯანს ყოველს წელს: ამით უღონო ქმნილ-მან მეფე-მან გიორგი-მ მისცა ლორე, მერმე ანიჭნა შაჰ-აბაზ მრავალნი (იტ-ევიან მოართვეს რა მეფესა ხალათი ყეენისა, არა აღიხადა სა-მოსელი თვისი. არამედ მას ზედა შთაიცვა; ეტუოდენ წარჩი-ნებულნი შეფესა: „უკადრო არს ყეენის ეგე და მწყენარ იქმნე-ბის:“ ხოლო მეფე მიუგებდა. „თქვენ არა იცით არცა ერთი, უკეთუ ვეო ეგრეთ, მერმე მითხრას სხვაცა ნებისა თვისისა ყო-ფად, და აწ ამის-თვის ესრეთ უმჯობეს არს) და წარმოავლინა ქართლს: და ესე მისაგებელი მოაგო შაჰ-აბაზ გიორგი მეფესა ერთ-გულებისა-თვის მამისა თვისისა და თვისისა-თვის. კვალად ჟამსა ამისსა იქმნა შფოთი ძეთა შორის კახ-ბატონის ალექ-

*) ნამდვილში ჰსწერია შენი და მერმე ბოლოს ის წაშლილია. შენ უმჯობესია.

სანდრესთა, რაჟამს ისტუმრნა გიორგი მეფე-მან. რამეთუ ბიძის ძენი იყუნენ ძენი ალექსანდრესნი გიორგისა. შემდგომად ამისა მცირეს ჟამს გარდაიცვალა მეფე გიორგი ქს. ჩქგ, ქრ. ხჟა, მოი-ღეს და დაფლეს მცხეთას:

პა. მეფე ლუარსაბ ა, ძე გიორგი მეფისა, იბ წელი ჰმეფა.

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად გამეფდა ძე მისი ლუ-არსაბ და ეკურთხა მცხეთას და დაიპყრა ქართლი. არამედ იყო მაშინ ქართლი და მეფე საგანძურთა-გან ფრიდ ნაკლულევან, ვინადგან მიეცათ ყოველი სახსრად სვიმონ მეფის-თვის. არამედ აქუნდა მეფესა ჟამი მშვიდობისა, რამეთუ კახნი მოყვსობდენ და ყეენი უცალო და მწუალობელი იყო და ხონთქარიცა ეგრეთ-ვე უცალოებდა: ამისა შემდგომად სთხოვა შაჰ-აბაზ მეფესა ლუარსაბს დაჲ თვისი ცოლად თინათინ: ამან მისცა და წარი-უვანეს დიდითა დიდებითა და ნიჭითა: არამედ ამ ჟამებთა შინა განმკვიდრებულ იენენ მთავარნი და დაეპყრათ ხევნი და ხეო-ბანი თვისად და უმეტეს ყოველთა სააკაძე გიორგი, მოურავი ტფილისისა, ქრცხინვალისა და დვალეთის: ხოლო იდგა-რა მეფე ლუარსაბ ქცრხინვალს, რამეთუ ჟამად მოვლიდიან თვისთა ქვეყანათა ყოველთა: განა ესე მოურავი გიორგი იყო მხნე, ახო-ვანი, ძლიერი ძალითა და შემმართებელი, უშიში, მცბიერი, მჩურჩნელი და უნდო *): ესე მარად-დღე თვითოეულთა კაცთა ფურჩნვიდა და არა დასცხრებოდა: იხილა ესე მეფე-მან და აუწყა

*) ვინად-გან იყო დიდების-მოყვარე და არა თქვა მთქმელი მოუ-რავ-მან, თვით მოიგონა. რათა ხელთ იგდოს მეფე, თვარა მთქმელის თქმით ფიცი არ ბაუტყდებოდა, რად-გან მეფის და ქვეყნის ორგულო-ბისა-თვის სთქვა, და ეგოდენი ბოროტიც დაშრტებოდა, გარნა მტერო-

ბისა-თვის მტერთა თვისთა, ვითარცა ბოლოს გამოაჩინა.

მოურავსა: „რაი არს რომელ არა დასცხრები ფურჩვნად, ანუ რა
გნებავს ყოფად:. ამისთჳს უვედრა მოურავი მროველს დომენ-
ტის: „რამეთუ მეტყვიან სიკვდილსა მეფისა-გან, და არა რა
უწყი *) მიზეზი შეცოდებისა მონების -გან კიდე:“ ესე ყო-
ველი მროველ-მან ჰკადრა მეფესა. არამედ მეფე ამისი უცნო-
ბელი განჰკვირდა და ამცნო მროველსა გულ-დებულ-ყოფა მოუ-
რავისა, რამეთუ არა რაი არს მანკიერება მეფესა შინა შენ-
თვის, გარნა ჰკითხოს ვინ უთხრა იგი: ხოლო მოურავ-მან არა
სთქვა მთქმელი, რამეთუ ფუცებულ ვარ მათ მიერ და უბნობასა
ამას შინა მოართვეს მეფესა ამბავი, ვითარმედ მოვიდნენ სპა-
ნი დიდნი თათარხანთა თრიალეთსა ზედა (მას ჟამს აღეღო ხონ-
თქარსა *) ბაღდადი და უკუნქცეულისა-თვის ეთხოვათ ნება
წარსლვად გზასა ზედა ქართლისასა. ვინად-გან ეთქვა ვისმე
მათ-თვის გზის მოკლობა: და ალაფ-ტყვეთა სიმრავლენი). მასვე
ჟამსა დაუტევეს ზრახვა იგი და წარავლინა მეფე-მან იარალი,
რათა შეჰკრას გზანი და მსწრაფლ აცნობოს მეფესა, და თვით
მეფე მოვიდა ცხირეთს: მისრული იარალი, ჩამხერგველი გზისა
განისვენებდა და მძინარეს დაესხნენ თათარხანნი და მოსწყვი-
ტეს იარალითურთ ყოველნი, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა: მერ-
მე მოვიდენ და დასწვეს მანგლისი და კველთა, შეიპყრეს კვე-
ლთას მღუდელი ერთი და სცემდენ ლახტითა, რათა აუწყოს,
სად არს მეფე: ხოლო მღუდელი იტყოდა: „არ ნაცვალი ვყო
„ესე წარუვალსა მას, და არა ვიქმნე გამცემელ მეფისა
ქვეყანისა:“ წარმოუძღვა მღუდელი იგი კოსტიბის თავსა ზე-
და და ჩამოიყვანნა ქვენადრის გზასა, ჰსცნეს თათარსანთა, რა-
მეთუ აცდუნებდათ მღუდელი, ამისთჳს მოჰკვეთეს თავი და შეი-
რაცხა წმიდათა თანა: შთამოსულთა თათრთა მოიცვეს ერთა-
წმიდათა თანა: შთამოსრულთა თათართა მოიცვეს ერთა-
წმინდა და ახალ-ქალაქი, და მეფე სჭვრეტდა ცხირეთიდამ: მე-

---

*) საჭიროა. ვუწყი.

**) მოკუდა მურად 1590 წელსა, დაჯდა მაჰმად ძე მისი. მოკუდა მაჰმად 604. დაჯდა მაჰმად ძე მისი, ამან აღიღო ბაღდადი:

ფიდამ წარვიდა მოურავი და ციცი-შვილი ზაზა. ამათ შემოიკ-
რიბნეს გარემონი და მცნობელნი ამისნი ბარათიანნიცა მოვიდ-
ნენ მეფისა თანა. ხოლო მოურავი ჩავიდა ნიაბის ბოლოს სხერ-
ტის ჭალასა შინა, ეკვეთა თათართა და მოსწყვიტნა სიმრავლით:
მაშინ ზაზამ მოკლა ფაშა და თავის ჭრასა შინა მოერტყნენ
თათარხანნი, იპყრა ზაზამ კბილით წვერი თავისა მის, შეჯდა
ცხენსა და გამოვლო ბრძოლით თათარხანნი: მოვიდნენ წინაშე
მეფისა, მოართვეს თავნი და ალაფნი მათნი: ხოლო მეფე-მან
შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და წარმოუდგა თათარ-ხანთა.
არამედ თათარ-ხანნი მიმავალნი დოესის მინდორსა შინა, იხილა
ტენტურა-მან, გორელ-მან, მსწრაფლ უკუნ-იქცა და აჰყარა ხიდი

გორისა: რა იხილეს თათარ-ხანთა ხიდი აყრილი, შევლეს სა-
ციციანოსა ზედა და სადა ვინ მოახელეს მოსწყვიტეს, ტყვე-
ჰყვეს და მოაოხრეს და მივიდნენ ბრბონას. მუნ დაარღვივნნეს
სახლნი და განსდვეს ხიდი მტკვარსა ზედა, განვიდნენ და დას-
დგენ ტაშის-კარის ბოლოს. და მეფეცა მივიდა ახალ-დაბას
სპითა და არღა-რა იყო მუნ სიდი, რამეთუ მტკვარი განდიდე-
ბულ იყო თთუას ივნისს. მისთა მხილველთა შეავედრნეს
თავნი ღმერთსა მეფე-მან პითურთ და გავიდნენ ცხენის ცურ-
ვით უვნებელად ყოველნი. ჩავლეს კიდე მტკვრისა ფარულად და
მივიდნენ სურამის-ბოლოს, მუნ შემოეუარნენ სრულიად ქართ-
ველნი მტკვრის ჩრდილოეთისანი. მაშინ განზრახვითა მოურა-
ვისათა შემოუსხნეს მეთოფენი თხრილსა და თვით ცხენოსანნი
მივიდნენ განთიად მინდორსა ზედა, ეკვეთნენ ფიცხელად და
იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩთ, ქრ: ხჟზ: ამ ომსა შინა ფრიად
მხნედ გამოჩდენ მეფე ლუარსაბ და უმეტეს მოურავი. მოსცა
ორი სნუდაძლევა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი და ივლტოდნენ
თათარხანნი, რამეთუ მოსაკიდელთა დედანიცა მესამეს დღემდე
გამოიყვანდენ ტყიდა-მ თათარ-ხანთა, განაში შვლიან და განუ-
ტევიან. ხოლო მეფე-მან აღიღო იავარი მათი და მოიქცა და
თავნი მათნი წარუვლინა ყეენს შაჰ-აბაზ-მან წარმოუვლინა ნიჭნი

ხოლო შემოქცეული მეფე ისტუმრა მოურავ-მან, რომელი
აქუნდა მანკიერება გულსა წინა-თქმულთა-თვის და ჰყვა დაჲ
შვენიერი და კეკლუცი, იტყოდა. „ვაჩვენო მეფესა და უკეთუ
მესიძოს, რა იგი მნებავს ვყოცა, და უკეთუ არა ვსცნობ, რა-
მეთუ მართალ არს თქმულნი იგი წინნი:“ და განცხრომასა და
ნადიმსა შინა ჰყო დაჲ თჳსი მეწდედ მეფისა. არამედ ვინად-
გან იყო მეფე ჭაბუკი, აღეტეინა ტრფიალებითა და მეორესავე
დღესა მოითხოვა ცოლად. ესე მოურავ-მან უარ-თქვა მცბიერო-
ბითა, „რამეთუ დიდებულთა ცოლნი არა თავს-დებენ და სათნო
იყოფენ დასა ჩემსა დედოფლად და შემასმენელნი წინაშე შენსა
მოსპოლვად.“ მერმე კვალად ევედრა მოურავი დედასა მეფისასა
დედოფალსა მარიამს ასულსა ლიპარიტიანისასა. არამედ მეფე-
მან არა ისმინა და ექმნა ქორწილი: ხოლო შემდგომად რაო-
დუნთამე თთუჷთა არა თავს-იდებდენ მტერნი მოურავისანი წარ-
ჩინებულნი და უმეტეს შადიმან ბარათა-შვილი, მამა-მძუძე მე-
ფისა, ეტუოდენ მეფესა განტევებასა ცოლისასა და მოსრვასა
მოურავის : ამისი არა მნებებელი მეფე ჩამოიყოლიეს, და
მოუწოდა მოურავსა, რეცა ნადირობად უარაიისად წავკისს მდგარ-
მან მეფე-მან და მოვიდა მოურავი, მასვე ღამესა სწადდათ შეპ-
ურობა მისი: ესე ესმა კახა-ბერს ხერხეულიძეს ფარეშთ-უხუ-
ცესსა მეფისასა და წამსავე მას უწუა მოურავსა მსმენელი
მოურავი მეის შეჯდა ჩულიანსა ცხენსა ზედა და ილტოდა ფიც-
სად, და მოვიდა ნოსტეს, აჰყარა დედა-წულნი თვისნი და შე-
ვიდა მთასა შინა: მასვე ჟამსა მოუხდნენ სპანი მეფისანი და
დასწვეს ნოსტევი და ეძიებდენ მოურავსა და შეუკრნეს გზანი
ყოველნი. არამედ მოურავ-მან განვლო დამით ფონი მცხეთისა

ფონენ მალვით და მივიდა დუშეთს ნუგზარისა-თანა, რამეთუ ასული
ნუგზარის ჰყვანდა ცოლად მოურავსა (ხოლო ესე ნუგზარ იყო
იყო ერის-თავი არაგვისა, რამეთუ პაპა ამისი იყო აზნაური ვანათე-
ლი და პირველსა მეფობასა სვიმონისასა უკუდგა ვანათის ციხის
მპყრობელი და მან ბრძანებითა მეფისათა და შეტყუვებითა აღი-
ღო ციხე იგი, და მეფე-მან მიანიჭნა მუნ მამულნი. ხოლო ოდეს

შეიპყრეს ყიზილბაშთა მეფე სვიმონ, ამანვე მოიმწო ქსნის-
ერისთავი, დაესსა და მოსწყვიტა თექთურმანიძე და ჭარმეული
და დაიპყრა ბაზალეთი, მოკუდა იგი და ხარჭისა ნაშობ-მან
ძე-მან მის-მან მოსრნა ძმანი თვისნი ყოველნი, და ესე ნუგზარ
ძმის-წული მისი წარიტაცეს ურმა: შემდგომად აღზრდისა მოი-
ბირნა ნუგზარ კაცნი და მოჰკლეს იგი და დაიპყრნა ნუგზარ ბა-
ზალეთი, მერე დაიმორჩილა მთიულეთი. ხოლო მოვიდა რა
სვიმონ მისცა პაპასავე ნუგზარის სა მსახურებისა-თვის მისისა
და იყუნეს ამ ჟამამდე ერისთავად): ამას ნუგზარს განუზრახა
მოურავ-მან წარსლვა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან მუნ ვერ დაუდ-
გმიდნენ მეფესა: ამისთა დამსკუნელთა წარვიდენცა და მისრუ-
ლთა აღჯაუალას დაუტევა მოურავმან ცოლი შვილი და თჳთ მი-
ვიდნენ წინაშე შაჰ-აბაზისა: მან პატივით შეიწუნარას და ანიჭნა
ბოძნი დიდნი და მიერით-განაზრახებდა ყეენსა მოურავი დაპ-
ერობად ქართლისად. არამედ მას, ვინად-გან გულად ედვა დაპ-
ერობა და გაყმამადიანება ქართლისა, გამოუტევა ნუგზარ ნიჭი-
თა და მოურავი დაიპყრა მუნ ჟამადმდე: ხოლო ყეენიდამ მოს-
რულ-მან ბატონ-მან თეიმურაზ კახთა-მან მოითხოვა დაი ლუ-
არსაბ მეფის ხვარაშან ცოლად. ესე არა ინება მეფე-მან ნათე-
საობისა-თჳს. არამედ იძულებითა შაჰ-აბაზისათა მისცა და ქმნეს
ქორწილი დიდებული. გარნა ამ ქორწინებისა ჟამსა შინა მოუწე-
რა შაჰ-აბაზ ეზახის ხანს:“ შემოიკრიბნე გარემონი ყოველნი
და დაესხი მეფესა ლუარსაბს, მოჰკალ იგი და თავი წარმომიგ-
ზავნე წინაშე ჩემსა:“ ეგრეთვე მოუწერა მეფესა: მაშინ მეფე-
მან მსწრაფლ შემოიკრიბნა სპანი და მიუხდა სანსა მას და მოჰ-
კლა იგი და თავი წარუგზავნა შაბაზ. ამის ჯილდოდ წარმოუ-
ვლინა შაჰ-ბაზ მეფესა ნიჭი დიდი, ესე ჰყო რათა სცნას ძალი
მეფისა, თუ ევნოს ხრიკით და მიზეზ ჰყოს:

არამედ ამისა შემდგომად მოვიდა განჯას უგრძნეულად შაჰ-
მიუ ბაზ შესლვად კახეთს, რამეთუ ეახლა მოურავი და ეუწუა ყეე-
ნისა-თის შესლვად ქართლს, უმჯობეს არს ზამთარს, ვინად-
გან ვერ წავლენ ხიზანნი მთათა შინა და ხელთ იგდეს ყოველ-

თა: მაშინ ეზრახა ბატონი თეიმურაზ მეფესა ლუარსაბს ერთო-
და მეფე ვერ მნდობი ყეენისა წინა-თქმულთა-თჳს დაჰყვა
ნებასა და ქმნეს პირი მტკიცე. არამედ განიპარნენ ნუგზარ და
იესე ერისთავნი, ამილახორი ანდუყაფარ, ფეშანგი ფალავანდის-
შვილი, აღათანგი ხერხეულიძე და მივიდნენ განჯას წინაშე ყე-

უნისა: მერმე მოვიდა თეიმურაზ მუხრანს ლუარსაბისა თანა. ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა კახეთიდა-მ ქართლს, ლამოდენ მეფენი ბრძოლასა, არამედ ქართველ-კახთა არა ინებეს წინა-თქმელთა და დიდთა სპათა-თჳს შაჰ-აბაზისათა და წარვიდენ მეფენი იმერეთს ქს. ჩქმე, ქრ. ტგ, თათრულსა ჩკდ: მოეგება მეფე იმერთა გიორგი და ისტუმრნა კეთილად: ხოლო შაჰ-აბაზ მოვიდა გორს და ეზრახა გიორგი მეფესა, რათა მისცეს მეფენი და მან აღავსოს ნიჭითა და საგანძურითა: ამას ზედა წარმოუვლინა გიორგი მეფე-მან კათალიკოზი მალაქია და აბაშიძე ლევან ძღუნითა, მეტყველ-მან: „გევედრებით რათა პატის-გუცე და მისცე მეფეთა სამეფონი თჳსნი და იმსახურნენ მით, ვითარცა პირველ მამათა შენთა და თქვენ წარსვიდეთ.“ იხილა ესე შაჰ-ბაზ, რამეთუ ძალითა არღა-რა ეგების შოვნა მათი, აწ ისმის ხუანჯი და მცბიურობა, მოიხმო. შადიმან გამზრდელი ლუარსაბ მეფის და ეტყოდა მას: „ვითარმე უგულებელს ვყოფ სვიმონ მეფის შვილის შვილსა და გიორგის მეფის ძესა. გარნა უწყი, რამეთუ მომიცთუნა თეიმურაზ და აწ უწყოდე შენ მტკიცედ, უკეთუ მოვიდეს ჩემთანა მივსცნე თვისნი ყოველნი და უმეტესნი სხვანიცა:“ ტირილით შეჰფიცა და სარწმუნო ჰყო შადი-მან. ხოლო კათალიკოზსა და ლევანს მიანიჭნა მრავალნი და მიუმცნო გიორგი მეფესა: „არს მტერი ჩემი ძველადვე თეიმურაზ და მას ვერ მივინდობ. არამედ უკეთუ მოვალს ლუარსაბ მეფე მივანიჭებ ყოველსავე მსახურებისა-თჳს მამა-პაპათა მისთა:“ და წარავლინა ესენი და წარუვლინა ხრმალი მოოჭვილი მეფესა ლუარსაბს საჭურისითა თჳსისათა და წიგნი დისა ლუარსაბისა მოსლვისა-თჳს, რათა არა რაჲ აქუნდეს შიში: მაშინ მისრულ-მან წინაშე მეფის შადიმან სარწმუნო ჰყო ყეენისა-გან ლუარსაბ

მეფე და აღეკაზმაცა მეფე წარმოსლვად: ამას უშლიდენ მეფენი და წარჩინებულნი იმერნი წარსლვასა და არა უსმინა მეტყველ-
„უკეთუ არა წარვიდე ამიერის ქვეყანათა და მოაოხრებს,
რა მადლი არს ჩემდა:“ ესმა რა შაჰ-აბაზს მოსლვა ლუარსაბისა შეჯდა და გამოვიდა ნადირობად, მჩვენებელი სპათა თჳსთა და მეფისა. ვითარცა მიმ ელი. გარნა რა იხილა ლუარსაბ შაჰ-აბაზ იწყო ტირილი მეტყველ-მან „ვითარი გიყოფ ბოროტსა ახოვანსა და შვენიერსა, ერთ-გულთა ჩემთა ძესა.“ სცა პატივი სწორ თჳსად, და შემდგომად წარმოვიდა ტფილისს, ეტყოდა მეფესა მუნ დატევებასა. არამედ ტფილისს ჰრქვა: „წარვიდეთ ნადირობად ეარიისად.“ წარვიდა და წარუვანა მეფე: მაშინ კალის ციხესა შინა დაუტევნა სპანი მცველად ციხის ციხისთავითურთ, რომელსა აწ უწოდდენ ქუთვალსა მიმბაშსა და დაიპყრა თჳსად: ხოლო მისრულთა უარაიას ინადირეს და სჭვრეტდა არამი *) ყეენისა: მას დღეს მოკლა მეფე-მან იგ ამას განკვირდა შაჰ-აბაზ და აღეგზე შურთა რამეთუ მტერ-იყო ყოველთა ახოვანთა. არამედ მოუმცნო და–მან თჳს-მან თინათინ, ცოლ-მან უკენისა-მან, რათა არა ეჩვენოს მხნედ ახოვნად, გარნა არა ისმინა მეფე-მან მეტყველ-მან. „უწყი, რამეთუ არღა-რა გან-

მიტევებს, ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკეთისა ჩვენება, ვიდრე სიავისა:“ გარნა შაჰ-აბაზ ლიქნიდა ტკბილად, რათა არა განევლტოს მეფე და მუნ ეტყოდა: ვინად-გან „ხარ რაინდი და უცდური მოისარი, ვინადიროთ უარაბაღიცა:“ ხოლო უარაბაღს ეტუოდა ნადირობასა მაზანდარისასა და მიიყვანა მაზანდარანს და მუნ აიძულებდა უარის-ყოფად ქრისტესსა: ხოლო მეფე-მან არა ინება: შემდგომად მრავლითა ლიქნითა და შინებითაცა უთქმიდა, არამედ მეფე დაადგრა სიმტკიცესა ზედა მის-თჳს პატიმარ-ჰყო მეფე: მაშინ ეზიარა პატიოსანსა სისხლსა და ხორცსა უფლისასა და ატირნა, მთავარნი თვისნი წესითა ქართულით, ვითარცა მკვდარსა ზედა და და მეფე შესხმისა წილ იტ-

*) ცოლნი და ქალნი ანუ დედა-წულნი.

ეოდა. „აგრე ჩემ–მან (sic) სულ-მან:“ შემდგომად წარავლინა შაჰ-აბაზ მეფე გულაბ-ეალას შირაზს და პატიმარ-ჰყო მუნ, მერმე კვალად არა დასცხრა მძვინვარებად, წარავლინა შაჰბაზ და მოაშთვეს მუნ ციხესა შინა მეფე ლუარსაბ მშვილდის საბლით ქს. ჩქკბ, ქრ. ტი, და შეირაცხა წმიდათა მოწამეთა თანა და აწცა არს წმიდა გუამი მისი მუნ: ხოლო შექცევას შაჰ-აბაზისასა ქართლიდა-მ დაშთა უმეფოდ ქართლი, რამეთუ არა დაშთა ძმა ანუ ძე ლუარსაბ მეფესა და იყოფოდენ მთავარნი თჳს-თჳსად და განიმკვიდრუბდნენ თჳსთა კერძოთა. მერმე რა დაიპყრა კახეთი კვალად ბატონ-მა თეიმურაზ, ესე ესმა შაჰ-აბაზს, განძვინდა და მოვიდა კახეთს და მუნიდა-მ ტფილისს ეს. ჩქივ, ქრ. ტდ, თათრულს ქორონიკონს ჩკდ.

ჰბ მეფე ბაგრატ ვ, გ წელი ჰმეფა.

მაშინ ტფილისს დასვა მეფედ ქართლისად ბაგრატ ძე დაუთხანისა, ნაშობი კახთ-ბატონის ნათესავისა და თჳთ უკუნიქცა შაბჰბაზ, ტარა კახეთი და მივიდა ისპაანს: ხოლო ესე ბაგრატ იყო ფრიად მოქმედიან და არა რა კეთილ იყო მის-თანა: სძულობდენ ქართველნი და იყო საბარათიანოს და უხმობდენ საბარათიანოს ბატონსა, არცაღა-თუ ეგდენ ერჩდენ და მორჩილებდენ, შემდგომად ბოლნის ყოფასა შინა მოკუდა ბაგრატ, ქს. ჩქით, ქრ. ტზ ხოლო ცოლი მისი ანნა ძით სვიმონით იყოფოდნენ ტფილისს და სომხითს და არცა მას მორჩილებდენ ქართველნი ეგდენად: ვითარცა მოსწუვიტა ბარათამ სახლეულნი თჳსნი და ყაფლან ძმის-წული მისი ვლტოდა და მივიდა წინაშე შაჰ-აბაზისა. ამის-თჳს წარმოგზავნა შაჰ-აბაზ სპანი და მოეწივნენ ბარათას ფარავანსა ზედა და მოკლეს იგი:

კვალად ამ წინა ჟამებთა მომკუდარ იყო ნუგზარ და დასჯდა ძე მისი ბაადურ ერის-თავად. ამას არა მორჩილ ექმნა ძმა თჳსი ზურაბ, განაძო იგი და წარვიდა ცოლით წინაშე შაჰ-აბაზისა:

მან კეთილად შეიწენარა შუა მდგომელობით მოურავისათა, რა-
მეთუ იყო აღზრდილი მოურავისა, შემდგომად მისცა ნიჭი შაჰ-
აბაზ და ერისთაობა და გამოუტევა ზურაბ და დაშთა ცოლი მუნ:
მოსრულ-მან ზურაბ ძალითა ყეენისათა და სვიმონის მწეობითა
დაიპყრა ბაზალეთი და განაძო ბაადურ ძმა თჳსი და მივიდა სა-
ჩინოს ბაადურ. ხოლო ზურაბ მოიმწო სპასპეტი საბარათიანო-
სი ბარათა ბარათა-შვილი და დაუწუო კირთება მთიულ-მოხევეთა
და დიპყრა იგინი და განძლიერდა ფრიად (რამეთუ იუჟნენ სა-
ხასონი მეფისანი და აქამომდე არა ეპყრით ხევი ამათ, არამედ
მთიულნი ერჩდენ მცირედ). ხოლო საჩინოს-მყოფსა ცოლსა
ბაადურისასა ეტრფიალა საზვერელი ჩიჯავაძე და ცოლისავე მი-
სისა ნებით მოეკლა ბაადურ და შეირთო მან ცოლად: მცნობ-
მან ამის-მან ზურაბ წარვლო. ფერსათის-მთა. არამედ მახ ღა-
მესა იხილა სიზმარი ცოლ-მან ბაადურისა-მან. „რამეთუ მოჰ-
კლეს საზვერელი და ტუვე ჰყვეს იგი. უთხრა ესე ყოველი
საზვერელსა, ხოლო მან არა უსმინა და ქალი იგი შევიდა ცი-
ხესა და განამაგრა: დილას დაესხა ზურაბ, მოჰკლა საზვერელი,
მოჰკვეთა თავი და წარმოვიდა. გარნა ციხესა ვერ ავნო და მო-
ვიდა გამარჯვებული: ისილა ესენი სვიმონ, ძე-მან ბაგრატისა-
მან, რამეთუ მიიღეს მთავართა თჳს-თჳსნი კერძონი და არღა-
რასა მორჩილებდენ, წარვიდა წინაშე ყეენისა: ამისი მხილველი
ზურაბ ერისთავიცა წარვიდა წინაშე ყეენისა, რათა არა შესმე-
ნილ იქმნეს: ხოლო ყეენ-მან განიგულა საქმე მათი და შეუძ-
ნდა განდგომილებისა-თ-ს ქართლისა, მოუწოდა მოურავს და
ზურაბს, ვინად-გან მოურავი სახელონ. იქმნა მის წინაშე ბრძო-
ლათა შინა და იახლა ბაღდადს და ეანდარს, ამის-თჳს წყა-
ლობდა და უსმენდა: ამათ წარმოატანა უარჩიხან პითა დიდითა
და ამცნო, რათა მოსწყვიტოს კახეთი და აუარონ ქართლი და
წარუგზავნონ მას: კვალად წარმოატანა სვიმონცა ძე ბაგრატი-
სა მეფედ ქართლისად, რათა ვერ სცნან საქმე იგი ქართველთა
და მისცა სვიმონს ასული უორჩიბაშის ჯანბანუმ ცოლად. ესე-
ნი რა მოვიდნენ აღუძნდათ ქართველთა სპთა სიდიდე. არამედ

მოურავ-მან და ზურაბ ფიცით არწმუნათ, რამეთუ მოგცათ ყეენ-
მან სვიმონ მეფედ და ამის-გამო მიენდუნენ სრულიად ყოველ-
ნი ქართველნი:

პგ. მეფე სვიმონ ბ, ზ წელი იმეფა.

მერმე მოვიდნენ ტფილისს და დაუტევეს მუნ სვიმონ მე-
ფედ და თვით სპითა წარვიდნენ, და დასდგნენ მუხრანს, მუნ
მოუწოდეს კახთა და უყვეს რა იგი აღვწერეთ და მცდელობდენ
აღერასა ქართლისასაცა. არამედ მოურავ-მან მონადირე-მან ლო-
ჭინისა ხევსა შინა, იხილა შიკრიკი ერთი მომავალი. შეიპყრა

იგი და ისილა წიგნი, რომელსა შინა ეწერა ყარჩის სანისა-თანა შაჰ-აბაზის მიერ: „რათა მოსწყვიტნო კახნი და აუარო ქართ-
ლი, მოკვეთე თავი მოურავსაცა და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა:“
განცვიფრებულმან, ამის-თჳს მოურავ-მან მოჰკლა შიკრიკი და
დაფლა მუნვე და მოვიდა ზურაბ ერისთვისა-თანა ფარულად,
ეზრასა მოწყვეტას ყიზილბაშისასა და აუყრელობასა ქართლი-
სასა. არამედ ზურაბ მიზეზ-ჰყო ცოლი, რომელი ჰყვა ისპანს
და მოურავს ძე პაატა: ხოლო მოურავ-მან აღუთქვა შერთვად
ლელა ბატონის-შვილისა დისა ბაგრატისა, და მრავალითა ლი-
ქნითა დაიოლის და ზურაბ დასთმო ცოლი და მოურავ-მან შვი-
ლი დაასკვნეს ღალატი ყიზილბაშთა: მერმე მოვიდა მოურავი
და აზრახა ყარჩი-ხანს, რათა მოუწოდონ ქართველთა და აღას-
რულონ ბრძანებული. ამის-თჳს ნება-ჰსცა ყარჩი-ხან და მოწო-
დებითა შემოკრბნენ ქართველნი: ხოლო შემოკრებულთა წარჩი-
ნებულთა ეტყოდა ზურაბ და აუწყა დავედრებული ყეენისა, რა-
თამარა ჰყონ ესე და არა მოაოხრონ ქართლი და მიჰყუნენ ნე-
ბასა მათსა: მაშინ მათ ყოველთა ფიცით აღუთქვეს, რა იგი
მათ უთხრან იგიცა ჰყონ ყოველთა არამედ ანდუ-ყაფარ ამილა-
ხვარსა ვერ გაანდვეს ესე, რამეთუ ჰყვა ცოლად სვიმონ მეფის
ცოლის დაჲ, ასული ყორჩიბაშისა, მონათესავე ყეენისა და იყო

ანდუყაფარ გამოჰმადიანებულცა: ამის-თჳს შეიპყრეს იგი საფუ-
რცლის ჭალასა შინა და ცოლიცა მისი წარავლინეს და პატი-
მარ-ჰყვეს არშას ციხესა შინა: დილას დაესხნენ ყარჩი-ხანს ქა-
რთველნი ზურაბით. ხოლო ყიზილბაშთა შინა მყოფი მოურავი
შეუხდა ყარჩი-ხანს და მოჰკლა და შვილ-მან მის-მან ზურაბ
შვილი ყარჩი-ხანისა და მოსწყვიტნეს ყიზილბაშნი, ვითარ მცი-
რედნიღა გარდაიხვეწნეს ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, თათრულსა ჩლდ:
და აღივსნენ იავარითა და ალაფითა მათითა (გარნა თუნცა არა
ეხილვა მოურავს წიგნი იგი შიკრიკისა აურილმცა იყო ქართლი.
გარნა ისსნა ღმერთ-მან ერი თჳსი ესრეთ):

დღესა მასვე სიტუვითა მოურავისათა წარვიდენ სპანი ქა-
რთლისანი ერთი ახალ-ციხეს, მეორე ზურაბით კახეთს და მო-
ურავი მოუხდა ტფილისს, აღიღო ქალაქი, ხოლო ციხესა ვერ
ავნო. ეგრეთვე ჰყვეს ახალ-ციხესაც, არამედ კახეთს ივლტოდა
ფეიქარ-ხან, რომლისაცა ენებათ ცოლის წაგვრა ლელა-ბატო-
ნის შლისა და მივიდა მუნ ზურაბისა-თანა მოურავიცა და მი-
ჰყუნენ ფეიქარ-ხანს ბარდამდე, და მას ვერღა-რა ეწივნენ, შე-
მოიქცეს, მოარბიეს განჯა, უარაბაღი და მოვიდნენ ალაფითა
სავსენი ქართლს: მაშინ დაადგინეს განმგებელად ქართლისად
ქაიხოსრო ძე მუხრანის ბატონისა ვახტანგისა. არამედ უწოდეს
სახელით ოდენ, გარნა იყო მოურავი მოქმედი ყოვლისა და მო-
რჩილებდენ მას ყოველნი უმურად: ხოლო ამათ მოუწოდეს ბა-
ტონს თეიმურაზს და დაიპყრა მან კახეთი და მოსცა ასული
თჳსი დარეჯან ზურაბ ერის-თავსა სათნო-ჩენითა მოურავისათა:

მოესმა ესე ყოველი შაჰ-აბაზს მოსრვა სპათა თჳსთა და
დაპყრობა კახეთისა თეიმურაზისა-გან, განრისხებულ-მან წარ-

მოავლინა ისა-ხან ყორჩიბაში სპითა დიდითა: ყსე მოვიდა
დაიბანაკა ალგეთსა ზედა: მაშინ შეერთებისა-თჳს კახთა მოი-
ა უვანეს ბატონი თეიმურაზ კახთა სპითა, შეიკრიბნენ და დად-
გნენ კოჟორსა ზედა. მოვიდა ათაბაგი მანუჩარ ლტოლვილი
სამასითა კაცითა. ხოლო სპასპეტს საბარათიანოსასა ბარათა
ბარათა-შჳლს ეშინოდა განლტოლვად ბარათიანთა. ამის-თჳს

ანზრახვითა მისითა განთიად კოჟრიდა-მ დაესხნეს ყორჩიბაშს
და იქმნა ბრძოლა ძლიერი და მოსწედა სიმრავლე ორგნითვე
ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ, თათრულს ჩლდ, ივნისსა შინა და ივლ-
ტოდენ ყიზილბაშნი. ხოლო ქართველნი ალაფობდენ გატეხილ-
ხიდამდე: არამედ ამირგუნა-ხან ერევნის ბეგლარ-ბეგი ვერ მო-
ესწრა ომსა, და რა ესმა ხმა ბრძოლისა მოისწრაფა და მოვიდა
მარაბდის გორიდა-მ და იხილნა ყიზილბაშნი ლტოლვილნი და
მცირედნი ქართველნი შეკრებულნი ერთად, რამეთუ ზურაბ ერის-
თავი დაკოდილ-იყო თავსა ზედა და მას შეეწეოდნენ, მოეტევა
ხანი ამათ და იქნა ბრძოლა კვალად უძლიერესი მცირეთა-გან,
ვინად-გან დიდად მსნედ გამოსჩნდა ბატონი თეიმურაზ, მოუ-
რავი და დამსწრენი ქართველნი: მაშინ ათაბაგი შეხვდა ამირ
გუნა-ხანს და ჰკრა თავსა ხრმალი და გაუპო თაჯი და ავნო დი-
დი: ეტყოდა ამირგუნ-ხან ათაბაგსა: „უპურმარილოვ“. რამეთუ
მას გაეზარდა, გაუშვა ათაბაგ-მან და წარვიდა. ხოლო მხნედ
მბრძოლი მოკლეს თეიმურაზ მუხრანის-ბატონი და განხდა ხმა
და ჰგონეს ყოველთა კახ-ბატონის სიკუდილი, და ივლტოდენ
კახნი და ქართველნი: ამისნი მხილველნი ყიზილბაშნი უკმოიქ-
ცნენ და მოსწუვეტდენ უწყალოდ ქართველთა, მოკუდა ამ ომსა
შინა ყიზილბაში ჩიზ: ქართველი და კახი და ზურაბისა შ:
შემდგომად ბრძოლისა მოვიდნენ ყიზილბაშნი ტფილისს და
გამოვიდნენ ტფილისს ციხესა შინა მდგომი სპანი მორბევად
ლიხიხა: ამათ მოუხდა მოურავი სამოცითა კაცითა, აოტნა და
მოსწყვიტნა შვიდასი და მცირენი შეიხვეწნენ ტფილისვე კვა-
ლად გამოვიდა ღართის-კარს მოურავი, შთახერგა გზები, ამაგ-
რებდა ზემო-ქართლს. არამედ ყორჩი-ბაში მცდელობდა გამო-
ყვანასა ამილახორისაა ცოლით არშიდა-მ არა ძალ-ედვა
ამისი ყოფად. ამის-თჳს ეზრახა ზურაბ ერისთავსა, რათა გა-
მოიყუანოს იგინი: მაშინ ზურაბ ნება-სცა პაემანითა ამით, რათა
შევლონ გზა მისი არაგვსა ზედა და ჩამოვლონ ქსანსა ზედა,
რათა არა მოოხრდეს მამული მისი: ესე აღუთქვა ყორჩიბაშ-მან
ფიცითა მტკიცითა და უთავა სპათა თჳსთა უორჩიბაშ-მან ხოს-

რო-მირზა და წარავლინა (ხოლო ესე ხოსრო-მირზა იყო ძე
დაუთსანისა, ნაშობი ხარჭისა-გან ისჰანს ყოფასა შინა და მი-
ერით-გან იყო უპატიოდ და უპოვარ ფრიად, და ოდეს იყო
მოურავი მუნ მოვიდოდა დარბაზობად ხოსრო-მირზა მოურავისა-
თანა. რა იხილა მოურავ-მან, მიეგება და დასვა ადგილსა თჳსსა

ზედა და თჳთ დაუჯდა შორეს: ამის მხილველთა ყიზილბაშთა ჰკითხეს მოურავსა ვინაობა მისი. ხოლო იგი ეტყოდა მათ ძედ პატრონისადა თვისისა: ამის-თჳს აცნობეს ესე შაჰ-აბაზს და პატივ-სცა და მისცნა ნიჭნი დიდნი და მოურაობა ისპაჰნისა. არამედ ესე არა ჰყო მოურავ-მან სიყვარულითა პატრონისათა, გარნა რათა აღუდგინოს ლუარსაბ მეფესა მეტოქი): ხოლო ყიზილბაშთა წიწამურის-ბოლოს დახვდა მოურავი და ავნო. დიდი ყიზილბაშთა. არამედ სძლეს სიმრავლით, განვლეს და განსდგნენ მუხრანს. მერმე შევლეს დუშეთი და განვლეს მთიულეთი და გარდავიდენ ხევს და გამოიყვანეს არშიდამ ანდუყაფარ და ქალი იგი, მერმე გარდმოვლეს მთა ლომისა და შთამოვიდნენ ქსანსა ზედა: მაშინ შეკრბნენ ერისთავი ქსნისა იესუ და და ძმა ზურაბ ერისთვისა გიორგი: რამეთუ ზურაბ ფიცისა-თჳს არღა-რა ინება, და შეჰკრნეს გზა ქსნისა და მოურავიცა დახვდა ქსნის-ბოლოს, მოსვრიდნენ ყიზილბაშთა ესრეთ, რამეთუ ქსანი იქმნა, ვითარცა სისხლი: შეიპყრეს სანი ყაზახისა და სულტანი სამი. არამედ მხნედ იყო ხოსრო-მირზა, რამეთუ ვერ წაგვარეს ქალი იგი, გამოიყვანა და მოგვარა ეორჩი-ბაშსა. მერმე წარავლინა ყორჩიბაშ-მან სპანი მორბევად სომხით საბარათიანოსად. ხოლო მოურავ–მან განამაგრნა ციხენი კიკანაბერი, ალისა, სურამისა, კეხვისა და წარვიდა სამცხეს, რამეთუ მუნა ჰყვანდა დედა-წული თჳსი. კვალად წარავლინა ყორჩიბაშ-მან სპანი დასხმად მოურავისად, მისრულთა ყიზილბაშთა გარემოიცვეს ასპინძა: მაშინ მოურავი იყო ნადირობასა და მუნიდამ იხილა. ასპინძა მოცული ყიზილბაშითა, მოეტევა მცირედითა კაცითა, ეკვეთა და აოტნა ყიზილბაშნი და მოსძევანა იგინი და მცირედნი ივლტოდენ. მაშინ ეპყრათ ყიზილბაშთა ხერთვისი და რომელიმე ციხენი სამცხის-

ნი: შეუხდა მათ მოურავი, მოსწყვიტა მეციხოვნენი და დაიპყრა თჳსად, წარავლინა წინაშე ხონთქრისა ქავთარი-შლი გიორგი და მოითხოვნა სპანი მისნი, რათა დიპყრას მან იგინი: სთნდა ხონთქარსა, მოსცნა ნიჭნი დიდნი მოურავსა და ინგიჩარნი და დაინერნეს ციხენი იგინი: არამედ უორჩიბაში იდგა ჟამ-რაოდენმე ტფილისს, მერმე დაუტევა სვიმონ მეფე ტფილისს და თხო წარვიდა ამასვე ქორონიკონსა, მაშინ მისრულსა ისპაჰნს მსახურებისა მისისა-თჳს მისცა შაჰ-აბაზ ხოსრო-მირზას ყულარაღასობა: ხოლო მოურავი იყო სამცხესა, შემდგომად მივიდა იმერეთს გიორგი მეფისა-თანა, ისტუმრა ლევან-დადიანმან, მუნიდამ შემოვლო კვალად იმერეთი და მოვიდა სამცხესვე:

ამ ჟამებთა მოიმწო ანდუყაფარ ამილახვარ-მან ქსნის ერისთავი, რამეთუ შესწამა შეპყრობისა თჳსისა უწყება ღაზნელსა, დაესხა და მოსწუვიტნა იგი და განიყვეს მამული მისი, ხოლოთ ქვითკირი დაიპყრა ქსნის-ერისთავ-მან და ნეშტი ამილახორ-მან: მერმე მოვიდა მცხეთას ანდუყაფარ, შეიპყრა დეკანოზი მისი და წარუსვნა საგანძურნი მცხეთისანი და აქადებდა დეკანოზს დაძახებასა მუნ მუყრისასა, მუნით მოვიდა ტფილისს და ციხის თავისა-თანა მჯდომარე კალის-ციხესა შინა გამზრახი წინა-თქ-

მულთა-თჳს აღსდგა რა წარმოსლვად უბრკმა, დ ეცა ლანძვსა, განხეთქა იგი და გარდმოიჭრა ქალაქისაკენ და მოკვდა ანდუყაფარ ბოროტად: შემდგომად ამისა მოწყვიტნა იესე ქსნის-ერის-თავ-მან ძმანი თჳსნი ცოლ-შვილითა სრულიად:

ხოლო მოურავი მოვიდა სამცხიდამ ქართლს, კვალად შეკ-რეს მოურავ-მან და ზურაბ ერის-თავ-მან პირი, მოიყვანეს და დასვეს ქაიხოსროვე გამგედ ქართლისად. არამედ იყუნენ იგინივე საქმისად მყოფელნი, რ რამეთუ სვიმონ მეფე ვერ გამოვიდოდა ტფილისიდა-მ ამათ მიერ: კვალად ჟამთა მათ არა მოსცეს დვ-ლთა ბეგარა მოურავსა, გარდავლო სპითა მოურავ-მან ბეგარა, შთავიდა და მოსრნა ურჩნი და ჰყვნა კვალად მეზეგრედ და მო-ვიდა ქართლს. კვალად მელიქი სომხითისა ათაბეგი და ზაქუმ ერთ-გულებდენ ყეენსა, მიუხდა მათ მოურავი, ხოლო იგინი

ილტოდნენ და წაგვარნა დედა-წულნი და ქონებანი და წარმოვი-და: არამედ ქაიხოსრო ბარათა-შლი მოყვრობდა როსტომ სპა-სალარსა და უვლინებდა როსტომ საგანძურსა მრავალსა, ამის-თხს არა ერჩდა მოურავსა: კვალად მოიყვანა ამან სუთასნი მე-თოფენი ყიზილბაშნი და შეაყენნა ბირთვისს ციხესა შინა: ესე შეუძნდა მოურავსა და დილასა ერთსა დაესსა ტბისს და შეიპყრა ქაიხოსრო და ხოსია ძმა მისი მას-თანა. მაშინ ქაიხოსროს გა-მოაევანინა ყიზილბაშნი ბირთვისიდამ და მოსწყვიტნა სუთასნი-ვე. და სოსია პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა კიკნათ-ბერს:

კვალად ეთქვა მუქარა ქველს წერეთელს მოურავისა. მიუხ-და მოურავი და მოსწვა მამული მისი: წარმოსრულს მოურავს ეწია ქველი და ბრძვეს ურთიერთსა. არამედ მოურავ–მან განა-წონნა სამნი ისარნი მკერდსა და ივლტოდა ქველი. ხოლო მო-ურავი მოვიდა გამარჯვებული: ამისა შემდგომად უმეტესად განდ-იდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა ერჩდა მოურავსა და ესე შეუძნდა მოურავს, უფროსად მოუდგა ქაიხოსროს და არღა-რა ჩამოუშვა ზურაბ ქართლსა შინა: მაშინ ზურაბ მოიყვანა ბატო-ნი თეიბურაზე და ინება ამის თჳს ქართლის მეფობა. ხოლო კახთა შთააგდეს შური ზურაბს და ძმასა მისსა გიორგის შო-რის: „რამეთუ გიდგების ღალატად ბრძოლასა ამას შინა, ვი-ნად-გან არს იგი სიძე ქაიხოსროსი (რამეთუ გიორგის უვანდა თეი-მურაზ მუხრან-ბატონის ასული ცოლად) და თვით ნებავს ერის-თობა:“ ირწმუნა ზურაბ, შეიპყრა გიორგი და აღმოსადნა თვა-ლნი. ხოლო მოურავ-მან შეიკრიბნა სპანი ქართლისა, ითხოვა ნიჯადი იმერთა მეფის გიორგისა-გან და საფარ-ფაშის სამცხე-ლისა-გან, და მათ მოსცეს და შეკრებული ყოვლითა ამით მი-უხდა დუშეთს, შეიბნენ ბაზალეთს და არა დაშთა კაცი, რომე-ლი არა დაიკოდა, თჳთ ბატონი თეიმურაზ, მოურავი და ზურაბ. გარნა სძლეს მოურავსა და ივლტოდა სამცხეს ქაიხოსროთით ქს. ჩქკვ, ქრ. ტიდ. არამედ ცოლ-შლი ქაისოსროსი და ძმის-წულნი მისნი წარვიდნენ იმერეთს:

ხოლო ქაისოსრო და მოურავი წარვიდნენ სტამბოლს წინაშე ხონთქრისა. მის-გან მოითს ვეს სნანი, რათა დაუპყრან ქართლი და მუნცა მოქმედიან იქმნა მოურავი: მაშინ ზავი იყო ხონთქარს, და ევენსა შორის და არა ინება ხონთქარ-მან. არამედ წარავლინა ქაიხოსრო და მოურავი სსვასა ქვეყანასა ბრძოლად და უკეთუ დიპყრან იგი, შემდგომად წარავლინოს ქართლს სპითა დიდითა: მისრულთა ვეზირ-ზამისა-თანა ქაიხოსრო-მ და მოურავ-მან ქვეყანასა მას დიდნი სახელნი ჰქმნა მოურავ-მან და დაიპყრა ქვეყანა იგი და ესე აუწყეს ხონთქარსა არამედ ცოლი ვეზირ-ზამის იყო დაჲ ხონთქრისა. ამან მჭმუნვარე-მან მიუწერა ქმარსა თჳს. „რაი არს ესე, რომელ განდიდნა სახელი მოურავისა და არა რაი ისმის სასსენებელი შენი. ამის-თჳს უმჯობეს არს სიკვდილი შენი ყოფასა შენსა. განრისსნა ვეზირ-ზმი, შეიპყრა ქაიხოსრო, მოურავი და ყოველნი ქართველნი მათ-თანანი და წარკვეთნა ყოველთა თავნი. არამედ გორგასლის-შვილს ბეჟანს რა კვეთდენ თავსა ეტყოდა მამა მისი მტარვალსა ნიჭის მიცემითა: „მე მომკვეთე თავი და განუტევე ძე ჩემი რამეთუ იგი განტევებული იყო ნიჭისა მის-თჳს განუტევა ბეჟან და წარკვეთა თავი, გორგასალს და დედა-წული მოურავისა დაშთა ზრუმს. ხოლო ბატონ-მან თეიმურაზ დაიპერა ქართლი და კახეთი. ესე მტერობდა ძეთა და ძმის-წულთა ქაიხოსროსათა და არა უტევებდა მუხრანს, არამედ მისცა ძესა თჳსსა დათუნას:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ყეენი ქს. ჩქკზ, ქრ. ტივ, თათრულსა ჩლა, დაიწყეს ყიზილბაშთა შფოთებად. მაშინ ხოსრო-მირზა-მ შემოიკრიბნა ყულნი, გამოიყვნა შაჰ-სეფი და დასვა ყეენდ და მოსრნა წინა-აღმდგომნი: მიერით-გან უწოდებდა ყეენი მამად ხოსროს, ესე მოირჭმა და განმდიდრდა ფრიად: ხოლო შემდგომად შთავარდა შური ბატონს თეიმურაზსა და ზურაბ ერის-თავს შორის: გამოიყვანა ზურაბ სვიმონ მეფე ტფილისიდა-მ და დაიპყრა სვიმონ სრულიად ქართლი: ჟამთა ამათ ჩამოვიდნენ მუხრანს ძენი და ძმის-წულნი ქაიხოს-

როსანი და დაიპყრნეს თჳსნი ყოველნი: ხოლო სვიმონ მეფე უხმობდა ზურაბს მამასა და ამისი მხილველი და უღონო ქმნილი ბატონი თეიმურაზ წარვიდა წინაშე ყეენისა და უფადარიდამ მოსწერა ზურაბს: „შეუგვანებელ-არს განწირვად სიძისა-გან სიმამრისა, გარნა ვიხილოთ უკანასკნელი შენი, და სვიმონისა:“ ესე შეუძნდა ზურაბს, რამეთუ სწადოდა, რათა იყოს თეიმურაზ კახ-ბატონად და სვიმონ ქართლისად და ორნივე იყუნენ მავედრენი მისნი. ამის-თჳს აწ განიზრასა ბოროტი, მოიდვა ღამე ცხვილოს მდგომის სვიმონ მეფისა-თანა, შევიდა და მოჰკლა იგი ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ, და წარუვლინა თავი თეიმურაზს, მოიქცა თეიმურაზ და დაიპყრა ქართლი და კახეთი:

ჰდ. თეიმურაზ ა. კახთ-ბატონი.

მაშინ მოიხსენა შური წუქეთის სულტნისა, ხოლო წარ-
სლულ-მან მას ზედა შეიმუსრა ბეჭი, ამის-თჳს სპათა უთავა
ზურაბ ერის-თავი, მისრულ-მან მოკჰლა სულტანი და მოსტყვე-
ვნა ქვეყანა მისი და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა: არამედ მიე-
რით ბატონს თეიმურაზს აქუნდა შური ზურაბ ერისთვისა, ოდეს
მოჰკლა სვიმონ და ვინად-გან განდიდნ ცა ფრიად. ამის-თვის
უდგა ღალატად მარადის: შემდგომად ზამთარს მდგომ-მან სა-
ფურცლეს იცა ჟამი და მოჰკლა ზურაბ, მერმე შევიდა დუშეთს
წარმოიყვანა ასული თვისი და მისცა ცოლად იმერთა მეფის-ძეს
ალექსანდრეს მზითვითა დიდითა: შემდგომად შემოიკრიბნა ორ-
ნივე სპანი და მიუხდა ულუკოსარს, მოსრნა მახვილითა და მო-
სტევევნა იგინი და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შემოიკ-
რიბნა სპანი ორნივე და დაესხა ყარაბაღს, მოსწუვიტნა და მო-
ტუვევნა, აღიღო ალაფი დიდ-ძალი და მოვიდა ქართლს: ამის-
თს უმეტეს ლაშქრობდა თეიმურაზ, რამეთუ აქვნდა სპათა სი-
მრავლე და რათა განიმკვიდროს ორნივე ქვეყანა. ხოლო ჟამთა
ამათ მოვიდა უნდილაძე დავით განჯის ბეგლარ-ბეგი და ბატონ-

მან თეიმურაზ დასხნა ელი-თურთ იორის-პირსა ზედა. ესე მო-
ითხოვა ყეენ-მან და არა უკუნ-სცა ბატონ-მან თეიმურაზ: ამას
ზედა განრისხნა შაჰ-სეფი ყეენი და წარმოავლინა სპასალარი
როსტომ სააკაძე სპითა დიდითა და წინ-ხსენებული ხოსრო-
მირზა მეფედ ქართლისად (და ხოსროს უწოდა როსტომ) დი-
დითა ნიჭითა და კახეთი მისცა სალიმ-ხანს:

ხოლო ესე ყოველნი მოვიდნენ ერთბამად და დასდგნენ ხუ-
ნანს: ამის-მან მსმენელ-მან ბატონ–მან თეიმურაზ შემოიკრიბნა
სპანის ფურცლეს და ლამოდა ბრძოლასა, ვინად-გან ევა ბარა-
თინთა ცოლნიცა თჳს-თანა მუნ. არამედ ბარათიანთა დაუტევეს
ცოლნი თჳსნი და მივიდნენ წინაშე როსტომ მეფისა. ვინად-გან
ვახტანგი ძე თეიმურაზისა მუხრანის ბატონი პირველვე მიეგება
როსტომს ნათესავობის -თჳს და ესე ჰყვეს ბარათიანთაცა, მის-
თჳს ამისი მხილველი თეიმურაზ განრისსნა და მოინება დაჭრა
ცხვირ-პირთა ცოლთა ბარათიანთათა. არამედ არა უფლა სვარა-
შან დედოფალ-მან: გარნა ესე ვითარებისა-თჳს ვერღა რა წინა-
აღუდგა თეიმურაზ სპარსთა და წარვიდა იმერეთს. მცნობ-მან
სპასალარ-მან წარმოუყენა სპანი, ესენი ეწივნენ პერანგის მთასა
ზედა ხიზანთა, მოსრნეს და ტყვე-ჰყვეს და შემოიქცნენ ტფი-
ლისს და სპასალარი როსტომ და როსტომ მეფეცა მოვიდეს
ტფილისს ქს ჩლდ ქრ. ტკბ:

პე. მეფე როსტომ, კდ, წელი ჰმფა.

ხოლო დასვეს როსტომ მეფედ ტფილისს და სლიმ-ხან

კახეთს: ამავე ქორონიკონს აღაშენეს გორის-ციხე და შეყენნეს
მცველნი ყიზილბაშნი, ეგრეთვე სურამის ციხესა შინა. მოსცეს
როსტომ მეფესა შეწევნად ყაზახ-შამშადილო-ლორეს ხანნი და
თჳთ სპასალარი როსტომ წარვიდა წინაშე ყეენისა: ხოლო ესე
როსტომ იყო მოჰმედიანი და მუნ აღზრდილი, რამეთუ ოდეს
მოვიდა მეფედ ᲥᲖ წლისა იყო, საქმით ხუანჯიანი, სოფლის

ფრიად ჭკუიანი, მორჭმულ-მდიდარი, რამეთუ აქვნდა ყულარა-
ღსობა ყეენის, მოურაობა ისპანისა და ნიჭვიდა ყეენი ურიც-
ხვსა, და უსმობდა მამად: ამან განაგნა წესსა ზედა ყიზილ-
ბაშთასა კარის გამგენი თჳსნი, და არცა მოშალნა ქართულნი და
დაადგინნა ორნივე და მიანიჭებდა ქართველთა ბოძსა მცირეთა
და იერთგულებდა მით, რამეთუ მას ჟამსა იყუნენ ქართველნი
მნუნი, რჯულ-მტკიცენი, წრფელნი, ვეცხლის უყვარულნი: ამა
როსტომ მოიყვანნა ყოველნი ტყვენი საქართველოსანი სპარსე-
თიდა-მ გამაჰმადიანებულნი და ამათით შეერიათ ქართველთა გან-
ცხრომა, სმა-ჭამა ყიზილ-ბაშური, სიძვა, მრუშება, ტყუვილი,
ხორცთ-განსვენება, აბანო, კეკლუცობა უგვანი, მეჩანგე, მგოსა-
ნი, რამეთუ ამათ საქმეთა მოქმედთა-გან კიდე არა-ვის სცემდენ
პატივსა და მიდრკენ, ვიდრე მღუდელთ-მთავარნიცა ჰყოფდენ
უჯეროთა: მან როსტომ მოიყვანა ცოლად აბაშის შვილის გო-
ჯასპის ასული ქეთევან და უწოდა გულ-დუსტარ და იქორწინა
ქრისტიანულ-მაჰმადიანურ: კვალად დაუტევა სასახლე ისნის-
ციხისა და ჰყო მტკვრის კიდესა ზედა ანჩისხატს და სიონის
ეკკლესიათა შორის და მისცა ცისე სრულიად ყიზილბაშთა,
შეავლო ხიდის-ერიდა-მ ზღუდე კალის ციხემდე და განჰყო
ქალაქი და ციხე, მოავლო მეტეხს ზღუდე და ქმნა, ვითარცა
ციხე მტკიცე სიდი-თურთ და შუენნა მცველნი ყიზილბაშნი
მას შინაცა. არამედ ამათი მოქმედი მარადის იხარებდა როს-
ტომ და იშვებდა: ამას არა მორჩილებდა ერის-თავი არაგვისა
დათუნა, ძმა ზურაბისა, შემოიკრიბნა სპანი როსტომ და მივი-
და მუხრანს. მიუთხრა დათუნას ნუ წარვიდეს წინაშე ყეენისა
ანუ მივიდეს მის-თან: ხოლო დათუნას ძნიად აღუჩნდა ესენი.
კვალად წარავლინა გაბა-შვილი და თურქის-ტანის-შვილი და
ამცნო მათ, რათა მოჰკლან თავის-წინაობის განზრახვასა შინა
დათუნა და მოართვან თავი მისი. მაშინ მისრულთა მათ უყვეს
ბრძანებული დუშეთს და მოართვეს თავი მისი და როსტომ წა-
რუგზავნა ყეენსა, რამეთუ ესე იყო მაშფოთებელი ქვეყნისა და
თჳთ შეუხდა დუშეთს ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ:

მაშინ ძმა-მან დათუნას მან ზაალ შეჰკრა სიმაგრენი და
გამოაბრუნა როსტომ და მოვიდა ტფილისს. მის-თჳს წარუვ-
ლინა ზაალ ბატონს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს და დაიპყრას
ქართლი, რამეთუ აღუთქვა ფიცით ყოვლისა წარმართება: ხოლო
მოვიდა ხონთქარი *) მურად და აღიღო ერევანი ქს. ჩქლვ, ქრ.

ტკდ, უკუნ-იქცა და წარვიდა: შემდგომად ზავ-ჰყვეს მურად ხონთქარ-მან და შაჰ-სეფიმ, დაშთა ხონთქარსა იმერეთი, საა-თაბაგო და ქურთისტნის ნახევარი. ხოლო ყეენს დაშთა ერევა-ნი, ქართლი, კახეთი და ქურთისტანის ნახევარი: კვალად როს-ტომ მოისსენა შური ყიზილბაშთა-თჳს, რომელი მოსწყვიტნა მოურავ-მან ბირთვისს და შეიპყრა ქაიხოსრო ბარათა-შჳლი სი-სხლთა მათთა-თვს და გარდმოაგდო ცისიდა-მ განჯის კარის-კენ მაღლის გოდლიდა-მ: ხოლო თეიმურაზ მოვლო დვალეთი და მოვიდა დუშეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ, და მუნიდამ მცდე-ლობდა ქართლს: ხოლო როსტომს აქუნდა ძალი ყიზილბაშთა და ქართველნი მცირეთა-გან კიდე, ყოველნი ერთ-გულობდენ და ამის–თჳს ვერა რა ავნეს. კვალად შეუჩინეს მოღალატენი, არა-მედ როსტომ იყო მცდელი და სოფლის მანქანი და განერა ყო-ველთა-გან: მერმეთ თეიმურაზ და ზაალ როსტომის მტერობი-სა ვერა-რისა მყოფელთა, მოიბირეს ქსნის-ერისთავი და მიუხ-დნენ სალიმ-ხანს, განაძეს სლიმ-ხან და დაიპყრა თეიმურაზ კახეთი: ხოლო ჟამთა ამათ მოუკუდა როსტომ მეფეს ცოლი პირველი და დაემზახლ ლევან დადიანსა, და მან მოსცა დაჲ თჳსი მარიამ: ესე ჰყო როსტომ, რამეთუ ვინად-გან ბატონის თეიმურაზის მოყვარე იყო გიორგი მეფე იმერთა და დადიანი და მეფე იმერთა მტერობდენ. ამის-თჳს დადიანს დაემოევრა და ვინად-გან არა ჰქონდათ გზა, სთხოვა როსტომ მეფე-მან გზა

---

*) მოკვდა აჰმად 1617, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი: გარდაადგინეს მუსტაფა 1618, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. გარდაადგინეს ოსმან 1622, დაჯ-და იგივე მუსტაფა, გარდადგინდა მუსტაფა, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა, ამან აღიღო ერევანი:

უსუფს ახალ-ცისის ფაშასა: მან სიხარულით მოსცა და მივიდა როსტომ კაკას ხიდსა ზედა ფერსათიდა-მ და დადიანიცა მოს-რულ-იყო მუნ კაკასხიდსა, მოსცა დაჲ თვჳსი და წარმოიყვანა როსტომ მარიამ და მოვიდა ტფილის და ექმნა ქორწილი მუნ დიდ-დიდებული ქს. ჩლქჳ, ქრ. ტკვ. კვალად ამითი მოაკლო თეიმურაზს ძალი დადიანისა-გან. ხოლო ამათი მოქმედი როს-ტომ მოვიდოდა გორს, ცსირეთს, ტფილისს, სომხითს და მა-რადის იშვებდა და იხარებდა:

შემდგომად ამისა მოუწოდეს ბატონს თეიმურაზს ზაალ ერისთავ-მან, იოთამ ამილახორ-მან, ნოდარ ციცი-შვილ-მან, გიორგი გოჩა-შვილ-მან და კათალიკოზ-მან ევდემოს დიასამი-ძე-მან გამეფებად ქართლს. და ნოდარ მოვიდა სპითა დოესს და მოელოდა მათცა: მცნობელი როსტომ მეფე წამოვიდა: მის-მან მხილველ-მან ნოდარ ვერღა-რა იკადრა ბრძოლა, არამედ ივლტო-და. გარნა ორთა ძმათა ჩხეიძეთა ნოდარისათა მყოფთა მოყვრო-ბით არა ინებეს ლტოლვა, მოიქცენ და ჩამოჰყარნეს მხედარნი. ხოლო იორამ მოურავის-შვილ-მან ჩამოუარნა იგინი, შეიპყრა და მოართვა როსტომ მეფესა (ესე იორამ მოიყვანა მეფე-მან აზრუმიდა-მ კეთილის ყოფის-თჳს, რომელი უქმნა მოურავ-მან მას, და მისცნა მამულნი თჳსნი ყოველნი): ხოლო ნოდარ ლტო-

ლვილი შევიდა ვერის-ციხესა შინა და მოადგა როსტომ, ვერ
გამაგრდა ნოდარ, განივლტო და მივიდა სამცხეს: ხოლო მეფე-
მან როსტომ აღიღო ცისე და შემუსრა. მუნიდა-მ მოიქცა და
დასდგა ცსირეთს: ესე აცნობა კათალიკოზ-მან ევდომოზ ბა-
ტონს თეიმურაზს. „რაი ჰქმენ, სივლტოლვისა-თჳს ნოდარისა
უკუნიქეც, აწ მოვედ და დაესხი როსტომს, რამეთუ ხელთა შენ-
თა შინა არს (ამ კათალიკოზის ძმის-წული ცოლად ჰყვა ბატო-
ნის თეიმურაზის ძესა დავითს და ამის-თჳს ჰყოფდა კათალი-
ზი მას):“ ამისი მსმენელი თეიმურაზ რა წარმოემართა, ესე
აუწყა როსტომ მეფესა ვახტანგ მუხრანის ბატონ-მან და
მსწრაფლ შევიდა როსტომ გორის ციხესა შინა: ესმა ესე თეი-
მურაზს და უკუნიქცა. ამას ვახტანგ მუხრანის ბატონი მოეწია

და ავნოს დიდი სივლტოლად, და მოსწრაფედ მივიდა თეიმურაზ
კახეთსვე: მის-თჳს შეიპყრა როსტომ მეფე-მან კათალიკოზი
ევდომოზ და პატიმარ-ჰყო ტფილისს ციხესა შინა: შემდგომად
გარდმოაგდო განჯის-კარის კოშკიდა-მ, კვალად შეიპყრა გო-
ჩას-შვილი გიორგი და აღმოსანა თვალნი, დაესხა იოთამ ამი-
ლახორსა, გვემა იგი და განუტევა ფიცით და შემუსრა ციხე
ცსვილოსი და სხვანი ვიეთნიმე განძო და ზოგნი უმკვიდრო
კუვნა. არამედ იოთამ ჟამთა მჭვრეტი, ჟამ იყვის ბატონის თე-
იმურაზის-თანა, ჟამ როსტომის წინაშე: შემდგომად შემოიკ-
რიბნა როსტომ მეფე-მან სპანი თჳსნი და მიუსხდა ბატონს თე-
იმურაზს მაღაროს. არამედ მის-გან მცირედითა სპითა იძლია
და მოვიდა ტფილისს: გარნა ამითცა ვერა რაი ავნეს და უმე-
ტესად განძლიერდა, რამეთუ მოირთო ქართველნი ყოველნი და
ყიზილბაშნი მონებდენ, ვითარცა ყეენსა: ამისი მხილველი ზაალ
ერისთავი ევედრა როსტომ მეფესა, რათა შეიწყალოს და განუ-
ტეოს თეიმურაზ და მივიდეს წინაშე მისსა: ამისთჳს უბრძანა
როსტომ წარსვლა წინაშე ყეენისა, ვინად-გან სწადდა როსტომს
დამორჩილება ქართლისა ყეენისაგან, ვითარცა სხვათა სახა-
ნოებთა და მის-თჳს წარავლინებდა მუნ ყოველთა, და განუწე-
სებდა როქსა და განკვეთილსა, რათა მით არღა-რა უარ-ჰყონ
ქართველთა ყიზილბაშნი: მსმენელი ზაალ ერისთავი და უღონო
ქმნილი წარვიდა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან პატივ-სცა
ზაალს, ჰყო მამადიანად, ნიჭნა და გამოუტევა, მოვიდა დუ-
შეთს და მსახურებდა როსტომს მიერით-გან: ხოლო როსტომ
დასვა კათალიკოზად ურდუბეგა-შვილი ქრისტეფორე, კაცი სა-
ხიერი: არამედ კვალად შესძინა როსტომ, რამეთუ სვიმონ მო-
ყიდულთა ტყვეთა წარუვლენდა ყეენსა. ხოლო ესე გამოიყვანდა
მთავართა და აზნაურთა შვილთა ვაჟთა და ქალთა და წარუგზავ-
ნიდა: ამისთა მხილველთა ქართველთა იწყეს იდუმალ ტევის-
ყიდვა, ქვრივთა და ობოლთა, რამეთუ განმრავლდა სიბოროტე,
ვინად-გან არღარა იყო ზრუნვა სულიერი და არა ზრუნვიდა
მეფე სუფევისა და ქვეყანისა-თჳს. გარნა განცხრომისა-თჳს,

ვითარცა წესი არს მოჰმადიანთა: ამის-თჳს მიიტაცეს მთავართა
თვის თვისნი მსარენი, კეყანა-ციხე-სიმაგრენი სამეფოთანი და
დაბნებნი:

ხოლო წელსა ქს. ჩქმბ, ქრ. ტლ, თათრულსა ჩნბ მოკუ̈და
შაჰ-სეფი და დაჯდა ძე მისი შაჰ-აბაზ: ამათ ჟამთა შემდგომად
შემოიკრიბნა მეფე-მან როსტომ სპანი შემოსლვად კახეთად.
მაშინ ბატონი თეიმურაზ იდგა თიანეთს. ხოლო როსტომ წა-
რავლინა ვახტანგ მუხრან-ბატონი სასპასპეტოთა თვისითა თია-
ნეთს და ყიზილბაშნი მოგზავნა მაღაროს: მისრულსა ვახტანგს
ზაალი-თურთ დაეწყვნენ თიანეთს უღლისს თეიმურაზისანი და
ბრძოლასა შინა მოიკლა ამათ-გან თოფით რევაზ ჩ ლაუა-შჳლი
და ივლტოდენ თეიმურაზითურთ, მიუდგა როსტომ და ჩავიდა
თეიმურაზ კახეთს: ხოლო მაღაროს ყიზილბაშთა მოკლეს და-
თუნა ძე ბატონის თეიმურაზისა და მოართვეს თავი როსტომს,
ქს. ჩქმა, ქრ. ტლვ, თათრულს ჩნც. არამედ ვითარცა შემ-
პყრობელსა როსტომს ბატონის თეიმურაზისას მოეგება ხვა-
რაშან დედოფალი, რომელი იყო ბიძის-შჳლი როსტომასა: ესე
ეეედრა, რათა განუტეოს მშვიდობით. ხოლო როსტომ პატივ-
სცა მას, ვითარცა დასა და აღუსრულა ნება მისი, მისცნა ცსენ-
და ჯორნი, უძღუნნა მრავალნი, წარუძღვანა კათალიკოზი და
წარგზავნა იმერეთს ღამესა მას და თვით როსტომ შთავიდა კა-
ხეთს და დაიპყრა კახეთი: ხოლო თავი დათუნასი წარუვლინა
ყეენს და აუწუნა ყოფილნი, მერმე განაგნა საქმენი კახეთისა და
მოვიდა ტფილისს: ამის-თჳს მოანიჭა ყეენ-მან ნიჭნი დიდნი
და იშვებდა მარადის როსტომ. გარნა არა ესვა შჳლი და შჳლად
თსად მოიყვანა ისპაანიდა-მ სვიმონ მეფის ძის ვახტანგის ძე
ლუარსაბ და ესე ჰყო ძედ თჳსად. არამედ შენებასა შინა გატე-
ხილი ხიდისასა იდგა როსტომ ხუნანს და დღესა ერთსა განვი-
და ლუარსაბ მოასაკითა თჳსითა ნადირობად უარიის-ჭალისა.
ხოლო სროლასა თოფთასა, ხროსა ზედა ირმისას მოხუდა თო-
ლუარსაბს და მოკუ̈და იგი: ამისი მსმენელი როსტომ დამ-
ძიმდა ფრიად, რამეთუ მოსწყდა თესლი დიდის ლუარსაბ მეფი-

სა. გარნა ეპყრა როსტომს ქართლი, კახეთი და იყო უფროსად
განცხრომა-შვებასა შინა: არამედ ოდეს მოუკვდა შვილებული
თჳსი არღა-რა ვინ ევა უახლოესი ტომი თჳსი და თჳთცა ფრი-
ად მოსუცდა. ამის-თვის გაიშვილა ვახტანგ მუხრანის ბატონი
ძე თეიმურაზ მუხრანის ბატონის, რომელი მოიკლა მარაბდის
ომსა შინა (რამეთუ თეიმურაზ იყო ძე ვახტანგისა, ვახტანგ ძე
ბაგრატისა და ბაგრატ ძე ოთ*) მეფის კოსტანტინესი): ესე
ვახტანგ წარავლინა როსტომ წინაშე ყეენისა, რათა მისცეს აწ
განმგეობა ქართლისა და შემდგომად მისა მეფობა, ქს. ჩქნგ,
ქრ. ტმა: ხოლო ყეენ-მან პატივით შეიწუნარა. ვახტანგ (ვინად-
გან უსმენდა როსტომს რასა იგი იტყოდა), და ჰყო მაჰმადიან
და უწოდა შანავაზ. მერმე მისცა ნიჭი დიდი და წარმოავლინა
ქართლს განმგედ: მოსრული ვახტანგ მიერით-გან მართვიდა სა-

ქმესა ქართლისასა: კვალად ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, ჩამოვარდა
გუმბათი ცხეთისა და აღაშენა როსტომ მეფე-მან: არამედ ვი-
თარ მოხუცდა, ვითარცა უძლები, დასვა კახეთს ბრძანებითავე
ყეენისათა. სალიმ-ხან და ზაალ ერისთავს მისცა ერწო-თიანეთი.
არამედ საქესაცა კახთასა ჰკითხვიდა სლიმ-ხან ზაალს: ხოლო
მოკვდა რა დადიანი ლევან და დაჯდა ლიპარიტ, მერმე ალექ-
სანდრე მეფე-მან იმერთა-მან დასვა ვამიყ, და ამათ შფოთებასა
შინააშველა ლიპარიტს როსტომ მეფე-მან საციციანოსი, საა-
ვალისშვილოსი და რომელიმე საბარათიანოს სანი, რამეთუ
ძმა იყო ლიპარიტ მარიამ დედოფლისა. არამედ ბანძას ბრძო-
ლასა შინა შეიპყრნეს ქართველნი, დაახსნევინეს ვეცხლითა თავნი
და გამოუტევნნეს: შემდგომად იხილა ვახტანგ განმგებელ-მან
მოხუცებულობა და სიკვდიდა მიახლება როსტომისა, აუწყა ყე-
ენსა: ხოლო ყეენ-მან წარმოავლინა სანდო თვისი ხილვად რო-
სტომისა: ამას ჟამსა მოკუდა მეფე როსტომ, ქს. ჩქნწ, ქრ
ტმვ: არამედ სარწმუნო-მან ყეენისა-მ რა ვერღა-რა იხილა ცოც-
ხალი როსტომ, ყეენის ცნობამდე შეიუვანა დედოფალი მარიამ

---

*) ჩვენს დედანში ირიცხების 75 მეფედ:

ციხესა შინა ტფილისს და საგანძურსა როსტომისას დაადგი-
ნეს დარაჯანი: ხოლო ზაალ ერისთავი არა მნებებელი ვახტან-
გის მეფობისა მოვიდა და დადგა ავლაბარს: და ესე ყოველი
აუწყა ყეენსა ვახტანგ. არამედ მსმენელ-მან ამის-მან ყეენ-მან
მოსცა მეფობა ქართლისა ვახტანგს და ნიჭნი დიდნი და საგა-
ნძურნი როსტომისანი და დედოფალი მარიამ, რათა შეირთოს
ცოლად: ამისი მცნობელი ზაალ ერისთავი, უკუნიქცა დუშეთს
და არღა-რა ინება მონება ვახტანგისა და უარ-ჰყო მზასლობაცა
მისი, რამეთუ ასული ვახტანგისა მოეთხოვა ზაალს ძისა თჳსი-
სა-თჳს: ხოლო ვახტანგს შეუძნდა შერთვა მარიამ დედოფლისა,
ვინად-გან ესვა ცოლი ასული ეფლანისა როდამ სიკეთითა აღ-
მატებული, არამედ უღონო ქმნილ-მან განუტევა როდამ და იქო-
რწინა მარიამსა ზედა:

პვ. მეფე ვახტანგ ე, გინა შაჰნავაზ ა, 18 წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა მეფედ ვახტანგ და დიპყრა ქართლი და გა-
ნაგებდა კუთილად (წოდებული ყეენისაგან შანოზ): ხოლო მო-
კუდა რა ალექსანდრე მეფე იმერთა და მეფობდა ბაგრატ უთვა-
ლო, მიუწოდეს. ვახტანგ მეფესა იმერთა, შეკრბა ვახტანგ და
დადგა ფცას. არამედ ზაალ ერისთავ-მან მოსწყვიტნა ელნი კა-
ხეთს და მტერობდაცა ვახტანგ მეფესა. ამის-თჳს უკმოიქცა და
უბრძანა ძმის-წულთა ზაალისათა და დის-წულთა თჳსთა, რო-
მელნი განბოროტებულ-იყუნენ მისგან, რათა მოჰკლან ზაალ:
ამათ მისრულთა დუშეთს თავის წინაობასა შინა მოურთეს ექვ-

სთა მახვილნი და მოჰკლეს ზაალ ერის-თავი ბიძა თჳსი, ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმᲩ, მაისს თ, კვირიაკეს: ამის წილ მეფე-მან მი-
სცა ოთარს ერისთობა, ედიშერს მსაჯულთ-უხუცობა და იასონს
დედოფლის სალთხუცობა: ხოლო ძენი ზაალ ერისთვისანი ივ-
ლტოდენ სამცხეს: მისწივნა მეფე-მან კაცნი, შეიპყრნეს ტბის-

ეურსა ზედა და მოართვეს. ხოლო მეფე-მან წარუგზავნა ყეენსა
იგინი: კვალად მისცა ქსნის-ერისთაობა იესეს და დიპყრა უმე-
ტეს ქართლი, რამეთუ ერთგულებდენ ესენი ფრიად: ამავე ჟამსა
შინა განიყვეს იმერეთი მეფე-მან ვახტანგ და დადიან-მან ვაშიყ
და ბუჯის წელის აღმოსავლეთის კერძი დარჩა ვახტანგს, და-
სავლეთის კერძი დადიანს, ქს. ჩქჲ, ქრ. ტმᲩ, და ეპყრა ვახ-
ტანგს ქართლი, იმერეთი და კახეთი მიერ ჟამით-გან, ოდეს
მოწყვიტნა ზაალ ელნი:

ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა კათალიკოზი ქრისტეფორე,
დასვა მეფე-მან ბიძა-შვილი თჳსი დომენტი, კაცი ღირსი საყ-
დრისა: კვალად ამათვე ჟამთა მოითხოვა ყეენ-მან სული ვახ-
ტანგ მეფისა ანუკა ცოლად, მოვიდნენ საჭურისნი ყეენისანი და
წარიუვანეს დიდითა დიდებითა. ხოლო მარიამისა-თანა არა ესვა
მეფესა შლნი, არამედ როდამის-თანა ესსნეს ძენი. არჩილ,
გიორგი, ლევან, ალექსანდრე, ლუარსაბ, სოლომონ და ასულნი
ანუკა და თამარ. ხოლო ინება მეფე-მან მოყვანება დადიანის
ასული ცოლად არჩილ ძისა თვისისა-თჳს, მოითხოვა, მან მო-
სცა და დაიმზ სლნენ. არამედ ჰყვა დადიანს ცოლი გლისნი და
აიძულებდა ქმარსა თვისსა არა ყოფად ამისსა სიშორისა-თჳს:
უსმინა მანცა და მისცა ღოღობერიძეს ქალი იგი ცოლად. გარნა
შეჩენითა მეფისათა მოჰკლეს ღოღობერიძე იმერთა: ამას ზედა
შემოიკრიბნა სპანი ქართლისანი და რომელნიმე კახნი მეფე-მან,
მივიდა და დასდგა ალს: მსმენელი დადიანი შეკრებული სრუ-
ლიად იმერეთით მოვიდა საჩხერეს და დასდგა მუნ: მაშინ მე-
ფე ეზრახა იმერთა, მოერთო აბაშიძე პაატა, რაჭის ერისთავი
პაპუნა და ლაშხის-შვილი სოსია თავ-ლეჩხუმისა, გარდავლო
მეფე-მან მთ-ლისისა, იხილა დადიან-მან, ვერღა-რა დაუდგა და
წარვიდა ოდიშს: მთასრულ-მან ვახტანგ მეფე-მან იმერეთს, შე-
მოიკრიბნა სრულიად იმერნი და მოადგა სკანდას. ხოლო ბატო-
ნი თეიმურაზ ყოვლგნით უღონო ქმნილი სკანდას ციხესა შინა
მყოფი ევედრა შანოზ მეფესა, თუ წარგზავნოს წინაშე ყეენი-
სა, მოვიდეს მას-თან: ესე მეფე-მან სიხარულით შეიწუნარა.

მერმე მოსრული ბატონი თეიმურაზ დიდითა პატივითა მიითვა-
ლა და წარმოავლინა ტფილისს და თვით მეფე მივიდა ქუთა-
თის, აღიღო ქუთათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და
შეაყენნა გუშაგნი თვისნი ქს: ჩქჲა, ქრ. ტნთ: შემდგომად შთა-
ვიდა მეფე ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი. არამედ ივლტო-
და სვანეთს. ხოლო ბრძანებითა მეფისათა შეუჩინა ლაშხის-შჳლ-

მან სოსია-მ კაცი, და მოკლეს დადიანი მუნ: მაშინ მეფე-მან
მოსტყვევნნა ოდიში და ღისუნა ციხენი, მერმე მოადგა ჭაქ-
ვითს ციხესა შინა მყოფს ცოლს-შჯლს დადიანის. მცირედ
სანსა შინა გამოიყვანნა იგინი და გამოიხვნა საჭურჭლენი მრა-
ვალნი დადიანისანი და ჰპოვა მუნ სატი ოქონისა, რომელი და-
შთა მეფესა სვიმონს: შემდგომად მოვიდა ზუგდიდს, მუნ მო-
ერთო შარვაშის-ძე აფხაზითურთ დიდითა ძღუნითა. მერმე და-
სვა დადიანად ოდიშს ლევან. შემდგომად შემოიქცა დიდითა
ალაფითა და ტყვითა, და მოვიდა ქუთათისს. მუნ მოერთო გუ-
რიელი დიმიტრი, შემოკრებულთა იმერთა ნებითა აკურთხა მე-
ფედ იმერთა ძე თვისი არჩილ ქუთათისს და დაუტევს იმერეთს:
კვალად დადიანს ლევანს მისცა ძმის-წული თჯსი თამარ ცოლად
და თეთ წარმოვიდა და წარმოიყვანა ბაგრატ მეფე უთვალო
და მოვიდა ტფილის გამარჯვებული: მაშინ წარავლინა ბატონი
თეიმურაზ წინაშე ყეენისა და წარატანა გივი ამილახორი და
მიუძღვანნა არმაღანნი და ტუვენი ოდიშარნი: მის-თვის განი-
ხარა შაჰ-აბაზ და მოსცნა ნიჭნი დიდნი მის წილ მეფეს: შემ-
დგომად ამისა აცნობა ასალ-ცისის ფაშა–მან ხონთქარს ვახტანგ
მეფისა-გან დაპყრობა იმერეთისა. მსმენელ-მან ხონთქარ-მან
წარმოუვლინა დესპანი ყეენსა, მეტყველ-მან არს ზავი ჩვენ
შორის და აწ დაუპყრავს იმერეთი შანაოზ მეფესა და უკეთუ
გნებავს ვბრძოთ ურთიერთსა:“ მის მიერ მოუმცნო შანაოზ მე-
ფესა ყეენ-მან, რამეთუ წარუვლინოს ძე თჯსი არჩილ მას და
მან მისცეს ქვეყანა უმჯობესი და ნუ იქმნების მშლელი ზავთა
მათ შორის: ამის-თჯს მეფე-მან მოიყვანა ძე თჯსი არჩილ და

წარატანა გივი ამილახორი, და წარგზავნა წინაშე ყეენისა ქს.
ჩქიგ, ქრ. ტნა :

ხოლო ესე გივი სიძე მეფისა იყო, რამეთუ ასული მეფი-
სა თამარ ქევა ცოლად. ხოლო ოდეს მოსრნა ზაალ ერისთავ-
მან ელნი კახეთს, მაშინ მოუწოდა ამ ზაალ ბატონის თეიმუ-
რაზის ძის ძეს ერეკლეს რუსეთიდა-მ, რათა ჰყოს მეფედ, და
ამ ჟამთა მოსრულ იყო თუშეთს და ბრძოდა კახეთს: ესე აცნობა
შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, და მან მოუმცნო ანუ შეიჰერას, ანუ
განაძოს ერეკლე“ და მოსცა ყოველნი სანნი, რომელნი მორჩი-
ლებდენ როსტომ მეფესა: მაშინ შემოიკრიბნა სპანი და უჩინა
სპასპეტად დათუნა ძმის-წული თვისი მეფე-მან და წარავლინა
კახეთს. მოვიდაცა ერეკლე კახეთს სპითურთ ურიათ-უბანს, ეწ-
უვნენ მუნ ქართველნი და ბრძოლას იძლივნენ კახნი და ივლტო-
და ერეკლე და შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი
მოვიდნენ წინაშე მეფისა: მასვე ჟამსა შემოიკრიბნა მეფე-მან
სპანი თვისნი სრულიად იხსნები-თურთ და მოვიდა თორღას და
ოადგა გარს. სანსა რაოდენსამე შინა შემჭირდენ ციხოვანნი:
ამის-თჯს დედა-მან ერეკლესა-მან მოუგზავნა მეფესა ვედრება,
რათა განუტევოს ფარულად. „რამეთუ უჯერო არს შენდა ტყვე-
ობა და მაჰმადიანობა ჩვენი: უსმინა მეფე-მან და განუტევა
ფარულად და წარვიდა ერეკლე თუშეთს. ქს. ჩქიდ, ქრ. ტნბ:

ხოლო შანოზ აღიღო ციხე თორღისა და ყოველი კახეთი დაიპყრა იგი და მოვიდა ტფილისს: არამედ არჩილს შთასრულსა მაზანდარანს პატივ-სცა ყეენ-მან და შეიყვარა ფრიად. მერმე მაჰმადიან-ჰყო გივი-თურთ, მისცნა ნიჭნი და კახეთი სამეფოდ, წარმოავლინა და მოვიდა კახეთს ამასვე ქორონიკონსა: ამ ჟამებთა კვალად იწყო ერეკლე-მ კირთება კახეთისა. ხოლო ამისი მსმენელი შანოზ მეფე შეკრებული სპითა მივიდა კახეთს და დასდგა აწყვერს, მხილველი ერეკლე ივლტოდა თუშეთადვე ამისთვის შემდგომად მეფე-მან განუტევა სპანი ყოველნი და მცირედითა წარჩინებულითა და სპითა დაადგნა აწუვერსავე: ესე უსპობა მეფისა ამცნეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს მას და მის-

ცეს პირი მტკიცე: მოვიდა ერეკლე თუშ-კახითა და დაესხა მეფესა ღამესა ბნელსა. არამედ შესცდენ მეფის კარვისა დამსსმელნი და დაესსეს ამილახორისასა: მაშინ გივი ივლტოდა შიდა ქართველით და განჰეკნენ საციციანონიცა სულტანი ბაიდრისა. გარნა დაშთნენ რომელნიმე მათგანნიცა: ხოლო მეფე-მან უბრძანა განმაგრებად ყოველთა სადგურთა თჳსთა, და თჳთ შევიდა ტალავარსა ერთსა ძით თჳსით არჩილით და მოსრვიდენ მოსრულთა თუშთა ეგრეთ: მაშინ აგინებდა მეფესა თუში ვინმე ბილწად, ამა–ზედ განვიდა თამაზ თურქისტანის-შვილი, ბრძო და მოჰკლა იგი და მოართვა თავი მეფეს: მერმე რიჟრაჟსა ბრძანა მეფე-მან დაძახება ბუკისა და აღსხდომა ცხენთა. მსმენელთა თუშთა ჰსცნეს მუნვე ყოფა მეფისა და მეისვე ივლტოდნენ: მოეწია ციცი-შვილი ზაზა სპასპეტი საბარათიანოსი მარტო და შეაყენნა იგინი. არამედ მისლვასა სპათასა ეკვეთნენ ძლიერად და შემუსრა ბრძოლითა ზაზამ შუბი ხუთი. გარნა მოსწყვიტნეს სიმრავლითა, რამეთუ აღაგო თავთა მათ-თაგან კოშკი მეფე-მან და ტუავნი თავთანი წარუვლინა ყეენსა. ამისწილ მოანიჭა ყეენმან ნიჭნი უზომონი და დიდნი: მერმე შესცვალნა ურჩნი კახეთისანი და დაადგინნა მორჩილნი თჳჴნნი და დაიპყრა არჩილ კახეთი მტკიცედ: შემდგომად ამისა მოვიდა შანაოზ ტფილისს. ხოლო სცნა არჩილ, რამეთუ არაგვი ოთარის ერისთავი და ძმანი მისნი ეზრახვიან გამეფებად ერეკლეს. ამისთჳს წარუხუნა მათ ერწო-თიანეთი: მაშინ ამას ზედა იფიცეს მათ სამსჭვალსა ზედა უცნობელობისა-თჳს. ამის-თჳს კვალად მისცა ერწო-თიანეთი მათვე: შემდგომად ამისა განდგნენ, რამეთუ აქუნდათ მანკიერება და აცნობა ყეენსა ოთარ ერის-თავმან ერთ-გულობა და მის წინაშე მისლვა: სთნდა ყეენსა, ვინად-გან ვახტანგ განდიდნა ფრიად, ეგონა ამითი დაკნინება მეფისა და მიუწოდა ოთარს თვის წინაშე. მისცა მეფე-მანცა გზა და წარკიდა ოთარი: ესე შეუძნდა მეფესა, რამეთუ არა ნებითა მისითა ჰყო ესე ოთარ-მან. კვალად გოჩა-შვილ-მან იორა-მ, ნებითავე მათითა, რათა იქმნეს მეფედ ყეენის გამო. ამის-თვის

შეიჰერა მეფე და აღმოსადნა თვალნი და წარუხვნა მამულნი (ესე
იორე იყო ძე გიორგისა, გიორგი ძე გოჩასი, რომელი მოკლეს
გორს): შემდგომად ამისს შემოიკრიბნა მეფე-მან სპანი და შე-
უსდა დუშეთს. ხოლო არჩილ კახთა სპითა მოვიდა თიანეთი-
დამ. არამედ დაუდგნენ სიმაგრეთა შინა ედიშერ და ძმანი მის-
ნი: ბრძოლასა შინა მოსტეხეს ბაყვი პაპუასა ძმასა ოთარისასა
და დანერობილი მოართვეს მეფესა და სსვანი ივლტოდენ: ხო-
ლო მეფე შევიდა და დადგა დუშეთს, გარნა არღარა ინება მე-
მან სრულიად მოსპოლვა მათი, ვინად-გან იყუნენ დის-წულ-
და ევედრნენ იგინი ხრმალ-კისერს კიდულნი. ამის-თჳს შე-
უნდო მეფე-მან და მისცნა მათნი ყოველნი, უკუმოიქცა და მო-
ვიდა ტფილის: შემდგომად მოვიდა ოთარი, რომლისა-თვის
მიეცა ყეენსა ერისთობა, დაუმტკიცა მეფე-მანცა და მიერით
ერთ-გულებდენ ფრიად: შემდგომად მცირედისა მოკვდა ოთარი
და ედიშერ (იტყოდენ სამსჭვლის ტყუილად ფუცვის-თვის) და
დასვა მეფე-მან რევაზ ბიძა მათი ერისთვად.

ხოლო ესე მეფე ვახტანგ იყო მსნე, სოვანი, ჰაეროანი,
გამოცდილი ბრძოლათა შინა და შემმართებელი, მოისარ-მოას-
პარეზი რჩეული, ღრმად-გამგონე, ღრმად მოუბარ-განმზრახი,
უხვი, ქვრივ-ობოლთა შემწეალუ, მრისხანე ჯერონი და მოწ-
უალუ, სვიანი და ღვთის-მოყვარე ამან მოიწეო ქართლი და
კახეთი, იმერნი ჟამად ეპყრნეს, ჟამად მსახურებდნენ და უსმენ-
დენ, მუსხნი მორჩილებდნენ: ამან აღაშენა და განავრცო ქართ-
ლი, თრიალეთი, ტაშირი, აბოცი, რომელსა შინა კაცი არღა-რა
იყუნენ: მატა რჯულსა ქრისტეანობისასა და ეკკლესიათა, რამე-
თუ მცდელობდა, რათა როსტომის განრყუნილნი მოეგო კვალად
კვალსავე თვისსა, ვინად-გან ჟამსა მისსა ვითარება სისხლისა
და ხორცისა უფლისა ჩუცნისა სირცხვილად უჩნდათ, ამან კათა-
ლიკოზით დომენტით კვალად შემოიყვანნა აღსარებად და ზია-
რებდ: არამედ ვინად-გან მთავართა ქართლისათა ვიეთთა აქუნ-
დათ როქნი ყეენისა-გან, მის-გამო ვერ სცვლიდა მათ თვინიერ

ყეენისა. გარნა ყეენი უსმენდა როცა სწადოდა მეის, რამეთუ
აქუნდა რიდი ამისი:

შემდგომად მოკუდა შაჰ-აბაზ ქს. ჩიზ, ქრ. ტნე, თათ-
რულს ქორონიკონს ჩოზე და დასჯდა შაჰ-სულეიმან ძე მისი:
ამასვე ქორონიკონს იძულებითა არჩილისათა დაიხსნა მეფე-მან
ასული დათუნასი ქეთევან ახალ-ციხის ფაშის-გან, მოიყვანა
ტფილისს და უქმნა ქორწილი დიდებული: ხოლო შაჰ-სულეი-
მან ინება გათხოვება შაჰ-აბაზის ცოლ ყოფილის ანუკასი, ასუ-
ლისა მეფისა და მოინება შიხალი-ხან იგი ცოლად და ლორის-
ტნის ხან-მან ჰკითხა ესე ყეენ-მან შანაოზ მეფესა რომლისა
უნებს მიცემა. ხოლო მეფე-მან არა ინება შიხალიხან, არამედ
ლორის ხანი და მისცეს მას: ამის-თჳს აღუდგა მტრად შიხა-
ლიხან და მტერობდა მეფესა. მერმე წარმოუვლინა ყეენ-მან მე-
ფესა ვეცხლი დიდი, რათა მოავლოსს ზღუდე ტფილისს: ხო-
ლო მეფე-მან აღასრულა რა დაადგინეს კართა მცველი ყიზილ-

ბაშნი მათ: ესე რა იხილა მეფე-მან აღაშენა ქალაქის სამხრით ასპარეზის თავსა ზედა მტკვრის კიდისა სასახლედ თვისად და პრღა-რა შევიდა ტფილისს. არამედ დადგა მუნ: ესე ჰყვეს ყიზილბაშთა რამეთუ სწადდათ ღამესა ერთსა დახშვა კართა და მოსლვა სპათათა მათთა და შეპყრობა მეფისა სახლეულითა სრულიად. გარნა ვინათ-გან იხილეს ესე, დაუტევნეს ტფილისის კარნი და წარვიდენ. მერმე შემოვიდა მეფე ტფილისვე, ხოლო გიორგის ძისა თვისისა-თჳს მეფესა პირველვე მოეყვანა ცოლი ელიზბარის შვილის ასული თამარი და აწ მოგვარა ლუარსაბს რევაზ რაგვის ერისთვის ასული მარიამ ცოლად და უქმნა ქორწილი ლილოსა ზედა დიდებით წარჩინებული, კვალად ლევანს მოგვარა გურიელის ქაიხოსროს ასული თუთა ცოლად და უქმნა ქორწილი გორს აღმატებული: მერმე არღა-რა მოსცეს დვალთა მეფესა ბეგარანი. მის-თვის მოვიდა სპითა ქრცხინვალს შესლვად ოსეთად, მსმენელნი დვალნი შუშინდენ და მოერთვნენ

თავნი მთნა, ქრცხინვალს, მოსცეს და დაემორჩილნენ, ვითარცა პირველ:

ხოლო განდიდნა და იქცეოდა ამაყად ზაზა სპასპეტი მეფესა ზედა. ამის-თჳს ინება მეფე-მან წართვნა მისი, და მოიევანა იგი. არამედ ძე-მან მეფის-მან გიორგი-მ, რომლისა-თვის შეესმინათ უგვანად ინება შეპყრობა მისი. ხოლო იგი მოწდვილით ხანჯლითა მიეტევა მონათა მისთა და მოჰკლა ფავლენის-შვილი, ამის-თჳს მოჰკლეს იგიცა ბრძანებით გიორგის მეფის ძისათა: მსმენელი მისი დამძიმდა მეფე ფრიად, ვინად-გან იყო ნათესავი (გარნა იტყოდიან მართლისა ამის სისხლის-თჳს იქმნა შფოთნი, ესე ძეთა მეფისათა შორის, ვითარცა დავითისა): ხოლო სპასპეტობა შემდგომად მისა მისცეს თამაზს ყაფლანის-შვილს:

არამედ შიხალისნ არა დასცხრა მტერობად მეფის და იდუმალ უზრახოდა ახალ-ციხის ფაშასა ქრთამის მინიჭებითა, რათა წარიყვანოს ერთი რომელიმე ძე მეფისა: ხოლო ფაშამ ქორიანის გამო, რომელი მწირობდა ქართლს, გარდააქცია ლუარსაბ ძე მეფის დანურობად იმერეთისა და წარიყვანა ახალ-ციხეს, რამეთუ ლუარსაბის ცოლი დის-წული იყო რაჭის ერისთვის შოშიტასი: ჰსცნა რა ესე მეფე-მან შეუძნდა ფრიად. არამედ ვერა-რაი არგო, და ვერცა რაი შეუძლო ლუარსაბ ყოფად: შემდგომად წარუდგა კვალსა მისსა არჩილ მეფეს ძე შანოზის და იგიცა მისლვად ახალ-ციხეს და დანერობად იმერეთისად. ამისი მცნობი მეფე შანოზ ფრიად წყინებული წარმოუდგა ძესა თვისსა და ვერ-უწია მას. არამედ მისწია კათალიკოზი, რათა მოიქცეს და აცადოს დღე სიკუდილისა მეფესა და შემდგომად რა იგი ენებოს ჰყოს. გარნა არჩილ არღა-რა ისმინა, არცა შეიგონა ვედრება მამისა თვისისა: მცნობელი მეფე მოიქცა ტფილისვე ფრიად გულ-კლებული ძისა-გან: მერმე აცნობა ყოველნი ესე შანაოზ მეფე-მან ყეენსა, უგულებელს ყოფა ძეთა თვისთ-

გან, ერთ-გულობა და უცოდველობა თჳსი და უკეთუ ინებოს
წარსვლა მის წინაშე: ხოლო შაჰ-სულეიმან მოუწერა მისვლად

მის წინაშე და წარვიდა მეფე დიდებითა დიდითა და სელმწი-
ფურითა, რამეთუ იყო მდიდარ ფრიად და არა რაჲ დაუტევა
ძეთა თჳსთა ურჩებისა-თჳს მათისა, ვინად-გან რისხვიდა ფრიად.
არამედ განმგებელად ქართლისად დაუტევა ძე თჳსი გიორგი და
აუწყა, რათა განაძოს ერისთავი ქსნისა იესუ, რომელი იყო უკუ-
მდგარი: ხოლო გიორგის ძესა მეფისასა მამისავე ჟამსა შინა
მოეევანა დუშეთიდა-მ დათუნა ძე შალვასი და იმყოფებოდა მის-
თანა. ამან გიორგი წარავლინა ძმა თჳსი ლევან შიდა-ქართლის
დროშით, ესენი შეუხდენ ქსანს და განაძეს იესე და დასვეს
დათუნა ერისთვად: ხოლო მეფე შანოზ შთავიდა ხოშკარს, მუნ
სალმობიერ-იქმნა და მოკუდა ქს. ჩქოე, ქრ. ტჲე: ამის-მან
მსმენელ-მან ყეენ-მან წარმოავლინა კაცი და აღწერნეს ყოველნი
ქონებანი მეფისანი და მისცეს ალექსანდრეს და ანუკას შვილ-
თავე მეფისათა, რამეთუ ესე ალექსანდრე პირველვე წარევლინა
ყეენისა-თჳს მეფესა და იყოფოდა მუნ ტარუღად ისპანისდ:
შემდგომად მამისა თვისისა წილ მიუწოდა ყეენ-მან გიორგის
„ძესა მეფისასა წინაშე თვისსა, რათა მისცეს ქართლი და მე-
ფობა: მსმენელი გიორგი ძე მეფისა წარვიდა წინაშე ყეენისა და
დაუტევა ტფილისს განმგედ ქართლისა ძმა თვისი ლევან: ხო-
მისრულისა-თჳს გიორგის ძისა მეფისა-თჳს არღა-რა ენება
ყენსა მიცემად ქართლი შაჰ-სულეიმანს შისალის-ხანის გამო.
არამედ ერეკლესა-თჳს ძის-ძისა ბატონის თეიმურაზისა: ამისი
მცნობელი არჩილ მეფე სადგერს მყოფი ჩამოვიდა ქართლს და
იწო პყრობად ქართლისა, არა თუ თვისად, არამედ რათა სცნას
ყეენ-მან და მოსწრაფედ წარმოავლინოს ძმა მისი გიორგი: ესმა
შაჰ-სულეიმანს დაპყრობა ქართლისა არჩილისა-გან განიზრახა
განდგომა ქართლისა, მსწრაფლ მოუწოდა გიორგის და მისცა
ქართლი და ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა გამაჰმადიანებული
დიდებით ბუნებურითა:

პზ. მეფე გიორგი ია, გინა, შანავაზ ბ, იბ წელი ჰმეფა.

მერმე მოვიდა გიორგი მეფედ თბილისს ქს ჩქოვ, ქრ.
ტიდ, და განაგებდა ქართლს: ხოლო იყო ესე გიორგი მეფე
მხნე, ახოვანი, ძლიერი ძალითა და ტანითა, შვენიერ-ჰერონი,
პირ-მხიარული, უნა-ტკბილი, უხვი და მრისხანე, მოისარ-მოას-
პრეზე უებრო: არამედ მომკუდარ იყო კათალიკოზი დომენტი
ქს. ჩქოე, რ. ტჲგ, აწ მეფე-მან დასვა ძმა გივი ამილახორის
ნიკოლაოზ კათალიკოზად: ხოლო ყეენსა უმცნო მეფისა-თჳს:

„ანუ შეიპყრას და წარუვლინოს არჩილ მეფე ანუ განაძოს“: არამედ არჩილ შემდგომად ასლ-ციხიდამ გამოლტოლვილი იდგა სურამს და აუწყა მეფე-მან ესე ესრეთ: ხოლო არჩილ წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: მერმე კვალად მოითხოვა ყეენ-მან ლუარსაი ძმა მეფის გიორგისა. არამედ მომკუდარ იყო სიმამრი ლუარსაბის რევაზ ერისთავი და დასვა მეფე-მან ძმა ოთარ ერისთვისა იასონ და წარავლინა ლუარსაბ მეფე-მან ძმა თვისი წინაშე ყეენისა: გარნა ესე ყოველნი, რომელნი აღვსწერეთ ანუ აღვსწერთ ყეენის მიერობასა იქმნებოდნენ შისალის-ხანისა მიერ, ვინდ-გან იყო ეთიმადოვლე და კეზირი აზამი, უსმენდა ყეენი ფრიად და კვალად დამართა აწცა წინაშე უვენისა არჩილისა-გან იმერეთის დაპყრობა, რამეთუ გვშლის სოთქარსა გიორგი მეფე, ვინად-გან არჩილ იპყრობს იმერეთს ძალითა და შეწევნითა მისითა: ისმინა ყეენ-მან და წარმოავლინა სპასალარი აჯი ალი-ხან და ესე მოვიდა თავრიზს ქს. ჩქოთ, ქრ. ტ‌ჲზ, რათა გარდააბირნოს ქართველნი გიორგი მეფისა-გან და გიორგი მეფესა მოსწერა. ყეენ-მან: „შეიპყრა არჩილ და წარმოავლინე წინაშე ჩემსა ანუ განაძე: ესე კვალად აუწყა არჩილს გიორგი მეფე-მან. ამის-თჳს არჩილ წარვიდა დვალეთს. ხოლო გიორგი მეფე-მან აუწუა ყეენს განძება მისი: არამედ კვალად მოუწერა ყეენ-მან გიორგის მუნიდამაც განძება არჩილისა: მას ზედა წარავ-

ლინა მეფე-მან გიორგი ძმა თვისი ლევან და ამილასორი გივი არჩილ მეფისა-თანა და მიუთხრნა ესე ყოველნი: ამის მიზეზისა-თჳს არჩილ ითხოვა სამსჭვალი ქრისტესი და სუდარი და საბელი: „უკეთუ მომცეთ წარვიდე რუსეთს:“ ესე შეუძნდათ მეფესა, კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და მთავართა. გარნა შემდგომად მას პირსა ზედა მისცეს ესენი და წარვიდა არჩილ რუსეთს (და მოაკლდა მიერით ნიჭნი ესე ღუთისანი ქართლს): არამედ კვალად არა დასცხრა შური შაჰ-სულეიმანისა გიორგი მეფეს ზედა და მცდელობდა შემუსრვასა მისსა შიხალიხანისგამო, და უბრძანა აჯი ალი-ხანს მტერობა მეფისა. არამედ სიმხნითა გიორგი მეფისათა ვერა ავნეს ჯერეთ: ხოლო ჟამთა ამათ ისჯებოდნენ მამულთა ზედა ციცი და ძმის-წულნი მისნი, ძენი ნოდარისანი წინაშე მეფისა კოჟორსა ზედა: მაშინ ციცი წარმოვიდა ტფილისს აბანოდ და დახუდენ იშიშუტურის ხიდს ზეით ფარსადან, პაატა, ვახტანგ, ნოდარ და ამილღაბარ ძმანი, მოჰკლეს ციცი და ივლტოდნენ მამულსა ოსსა: განრისხებული მეფე მიუხდათ, არამედ გაესწრნენ იგინი. ხოლო აზნაურნი, შეეზრახნი მათ-თანა მოსწყვიტნა და მისცა მამულნი ციცის ძესავე ციცისასა და სიმცირისა-თჳს მოუდგინა მუხრანის ბატონის-შვილი პაპუა და თვით მეფე მოვიდა კოჟორსა ზედავე: ხოლო ესე ვახტანგ მივიდა შემდგომად დუშეთს, რამეთუ ქალი ოთარ ერისთვის უვა ცოლად (იტყვიან შეჩენითა მეფისათა, უკეთუ მოჰკლას იასონ ვახტანგს მისცეს მამული თვისი მეფე-მან, ამან მოაშთო განავალსა შინა): ხოლო იმერეთს სჯდა გურიელი გიორგი მეფედ და არღა-რა მგონებელ-მან მეფე-მან

არჩილის მოსვლისა- ანუ ინება, რათა სჯდეს ნების-მყოველი
თვისი იმერეთსა ძალისა თჳსისა-თჳს და პირველვე მოპარვით
მოუვანილი ალექსანდრე ძე ბაგრატ მეფისა უთვალოსი ქს. ჩქოწ,
ქრ. ტივ, რომელსა ზრდიდა ძეებრ, ინება აწ ამისი მეფობა
იმერეთს, მიუწერა ახალ-ციხის ფაშას, რათა ჰყოს ალექსანდრე
იმერეთს მეფედ. ხოლო ფაშამ აუწყა ხონთქარს: შემდგომად
მოთხოვნითა ფაშისათა წარგზავნა მეფე-მან ალექსანდრე დიდი-

თა პატივითა ქს. ჩქპბ, ქრ. ტო: ამასვე ქორონიკონსა მოკვდა
დედოფალი მარიამ, შემდგომად მოკვდა დედოფალი თამარ ცო-
ლი მეფისა, რომელი იყო კახთ-ბატონთა ტომისა, ქს. ჩქპგ,
ქრ. ტოა:

ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან სძლო რა გურიელს გიორგის
როკითს წარმოუვლინა მეფეს მახარობელი და მადლობა, რამე-
თუ მის მიერ ექმნა ყოველნი და აწ ღირს ჰყოს და მისცეს
ასული თვისი მარიამ ცოლად: ესე არა ინება მეფე-მან არჩი-
ლის-გამო და მიზეზ-ჰყო დაწინდვა დავით ერისთვისა-გან და
მისცა ნიჭი დიდი კაცსა მას და წარუვლინა: მერმე კვალად მო-
ეთხოვა ალექსანდრეს ელენე ასული ლუარსაბ ძმისა მეფისა და
ესე აღუთქვა მეფე-მან მიცემად: შემდგომად ამისა ინება მეფე-
მან მზახლობა რაჭის ერისთვის პაპუნასი და მოითხოვა ასული
მიქელაძის გიორგისა ხვარაშნ, რამეთუ იყო პაპუნას მამიდას-
შვილი, მოიყვანა კოჟორსა ზედა და ჰყო ქორწილი წარჩინებით
დიდებული ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე, რათა აქვნდეს მწედ იგინი:
ხოლო აჯი-ხან წარიბირნა მთავარნი, რამეთუ არღა-რა აქვნდათ
სიმტკიცე სჯულისა და მეფეთა თჳსთა ერთ-გულებისა, ვინად-
გან მცირედითა ნიჭითა გამაჰმადიანდებოდნენ და აქვნდათ როქი
ყეენისა-გან, შემყვარე იყვნენ უფროს სოფლის დიდების, ვი-
დრეღა სუფევისათვს ჩვენთჳს დაკლულისა ქრისტესა: უკუდგა
იასონ ერისთავი არაგვისა შურითა გივი ამილახორისათა. კვა-
ლად მელიქი სომხითისა ქამარ-ბეგ, ამხილებდა ქმნულსა მეფი-
სასა აჯი-ალისანს და ძე მუხრანი ბატონისა ერეკლე, რომელსა
ზრდიდა მეფე, ვითარცა ძესა და ძმანი მაჩაბელნი, ძენი ზაზა-
სნი, იესე და ელიზბარ უდგებოდნენ ღალატად მეფესა: არამედ
ბრძანებითა მეფისათა ჰკრეს თოფი ქამარ-ბეგს ფარულად კო-
ჟორსა ზედა და მოკუდა იგი: ხოლო ერეკლე და მაჩაბელი შე-
იპყრნა და პატიმარ-ჰყო მეფე-მან მაშინ მისცა ასული თვისი
მეფე-მან დათუნა ქსნის ერისთავსა და უქმნა ქორწილი კოჟორ-
სა ზედა, მგონებელ-მან მომტკიცებისა მისისა-მან: შემდგომად
შეუჩინა იასონ ერისთავსა მეფე-მან კაცი და რა განვიდა სამ-

ჭირნოს ბუნებრივსა ზედა მოაშთვეს მუნ საბლითა, და შე-
მდგომად მისა დაიპყრა გიორგი ძე-მან ოთარისა-მან არაგვი: ამ
ჟამთა წარავლინა მეფე-მან ორნი ბერნი რუსეთს არჩილისა-თანა
შფოთებისა. ამის-თჳს, რათა მოვიდეს და მწე-ეყოს, ვინად-გან

კახთა ენებათ და იმერთაცა იგივე მეფედ: ისრულნი მონაზონნი
დაღისტანსა შინა შეიპყრა შამსალ-მან: მაშინ შეედვა შამხალსა
სენი განუსვენებლობისა: მცნობ-მან მონაზონ-მან დავით თურ-
ქისტანის-შვილ-მან მისცა წამალი და განხსნა იგი. ამის-თჳს
შეიყვარა. შამსალ-მან დავით და უხმობდა ძედ: ამის-მიერ გა-
მოსთხოვა შამხალს დავით და წარავლინა რუსეთს მეორე იგი
ბერი და მეგობარ ჰყო შამხალი გიორგი მეფისა და იყოფოდა
დავით შამხალისა-თანა არჩილის მოსვლისამდე: ხოლო ესე ვი-
თარებისა მცნობ-მან ყეენ-მან მოითხოვა მეფისა-გან ლევან ძმა
მეფისა, რამეთუ ეუწყა ყეენსა არს იგი საქმისა მისისა წარმ-
მართებელი: გარნა ლუვანს მოჰკდომოდა ცოლი, ასული გურიე-
ლისა თუთა, ქს. ჩქოა, ქრ. ტ̓ᲒᲕ, და დაშთნენ ძენი მის თანა
ქაიხოსრო, ვახტანგ და დომუნტი და სული ხვარამზე: შემ-
დგომად შეირთო ასული გიორგი ავალის-შვილისა თინათინ,
ქს. ჩქპ, ქრ. ტ̓ᲒᲨ, და ესსნეს ძენი მის-თანა იესე, სვიმონ
და თეიმურაზ: ხოლო ესმა რა მეფესა მოთხოვნა ძმისა თვი-
სისა აღუძნდა ფრიად და ევედრა ყეენსა, რათა დაუტეოს ლევან
და წარუვლინოს ძე თვისი ბაგრატ, ვინად-გან არს უმეტეს სარ-
წმუნო, რამეთუ არა-ვინ მივის თვინიერ მისსა სხვა ძე:“ ᲐᲮᲘ
სიბოროტე უსჯულო შურისა, რამეთუ მოითხოვა ორნივე ყეენ-
მან და მოუწერა: რამეთუ „აწ ვსცან ერთ-გულება შენი, ვინად-
გან არა რიდებ ძესაცა.“ ამის-თჳს განიგულა მეფე-მან და ეზ-
რახან კახთა (ვინად-გან ეპყრა კახეთი ხონსა და არა კეთილს
უყოფდა კახთა), რათა მოჰკლან იგი, შეერთდენ და ჰყონ ერთ-
სამეფოდ: ამას ზედა მოსცეს პირი მტკიცე, ფიცი კახთა: ამის-
თჳს შეიკრიბა მეფე-მან სპანი, რეცა წარვლინებად ძისა და ძმი-
სა-თჳს, მივიდა და დასდგა ეურყუთას და ღამესა მას უნება მი-
სლვა თოფყარაღაჯს, რამეთუ კანი შეკრებულნი დგნენ, მიმ-

ლიდნენი მეფისა, არამედ დამესა მას განივლტი სპასპეტი თა-
მაზ და შევიდა აღჯაყალის ციხესა შინა. იხილე სიბოროტე
ურწმუნოებისა, რამეთუ იყო დედის ძმა მეფისა და განმზრახი
მისანდო და აღირჩია უსჯულოთა-თანა შერთვა, ვიდრეღა მემ-
კვიდრისა და მონათესავისა თვისისა მეფისა: გარნა აქვნდა მი-
ზეზი სიბოროტისა, რამეთუ გიორგი ერისთავი არაგვისა სიძე
მისი იყო და უკეთუ ესე აღესრულებინა მეფესა იგი შეიმუსრვო-
და: ამის-მან მხილველ-მან მეფე მან წარავლინა ძე და ძმა ლე-
ვან წინაშე ყეენისა, ქს. ჩქპᲒ, ქრ. ტოვ: ამისა შემდგომად
ეზრახა გიორგი ერისთავსა, რათა მოერთვას. ხოლო მან არა
ინება. გარნა მომკვდარიყო ბიძის-ძე მეფისა მუხრანის ბატონი
თეიმურაზ, რომელი იყო კაცი დიდ-შემძლე საქმის, ერდგული
მეფისა და რიდობდენ ყოველნი: და ესრეთ მოაკლდებოდა მე-
ფისანი და განმრავლდებოდა წინა-აღმდგომნი. ამის-თჳს განი-
ზრასა მეფე-მან ამასვე ქორონიკონსა ზედა შესვლა დუშეთს
ანუ დაიპყრას და დაიმორჩილოს იგინი, ანუ იქმნას რაᲘ იგი
ნებავსთ: შეკრებული სპითა მივიდა და დასდგა საბურდიანოს და
მუნიდამ ეზრასა კვალადა დამორჩილებასა გიორგისა. გარნა არა

ინება მორჩილება: მაშინ შეუხდა გზასა ტინისას მეფე და მათ
მოემწოთ კახნი, მოყვარენი მათნი და შეჰკრეს სიმაგრენი და
იწყეს სროლა თოფთა დილით შუადღემდე. არამედ შეუშვნეს
სხვანი დროშანი და უმეტეს უწყეს მეფის დროშას სროლა,
მოკლეს თბილელი იოსებ და ქაიხოსრო ციცი-შვილი და სხვა-
ნი მრავალნი. არამედ სძლეს მეფისათა და მოსწყვიტეს იგინი
და ივლტოდნენ: შევიდა მეფე და დასდგა ბაზალეთს გამარჯვე-
ბული და მოსწვეს დუშეთი და გარემონი სპათა მეფისათა: იხი-
ლე კვალად სიბოროტე და არა კეთილისა წილი, რამეთუ დათუ-
ნა ქსნის ერისთავი წარავლინა მეფე-მან, რათა მოვიდეს იგი
გრემისხევიდამ ბრძოლასა ზედა: ხოლო იგი არა მოვიდა. არა-
მედ დაადგრა მჭვრეტელი, თუ რაი იქმნას: გარნა რაჟამს ივლ-
ტოდენ იგინი მოისწრაფა დათუნამ მეფისა-თანა და მას ემთხვია
გიორგი და ბარძიმ ძმანი, მცირედითა კაცითა ლტოლვილნი:

ხოლო მან არა რაი ავნო, არცა ბრძო, არცა შეიპყრნა. არამედ
განუტევა მშვიდობით და თვით დათუნა მოვიდა წინაშე მეფისა
და მეინვე აიძულებდა უკუნქცევად, რამეთუ გიორგი და ბარძიმ
ვედრებად მიწევნილ მეფისად, რათა შეუნდოს. მის დათუნას
მიერ არცა-ღა მათ ინებეს და კვალად ქვე-გამხედველთა და ბო-
როტთა კაცთა მეფისათა, განზრახვითავე დავით ერისთვისათა,
იხმიეს მასვე ღამესა შინა ლტოლვა და დაუტევეს მეფე მუნ:
ამისი მსილველი მეფე და უღონო ქმნილი წარმოვიდა თვითცა
მასვე ღამეს მშვიდობით და მოვიდა კოჟორსა ზედა: ესე მი-
ესმა შაჰ-სულეიმანს, შეიპყრნა თოხჩის მყოფნი ძე მეფისა ბაგ-
რატ ერმა და ლუვან და წარავლინა ცერათს პატიმრად, ეგრეთვე
ლუარსაბ ძმა მეფისა წარგზავნა ქირმანს: ხოლო მან ლუარსაბ
ჰქმნა ბოროტი, რამეთუ რაჟამს იძულებდენ უარყოფასა ქრის-
ტესსა არა დაუტევა. არამედ აწ გზასა ზედა შეიმუსრა ცხვირი
და შესვარა სისხლითა და იტყოდა ჩვენებასამცა. იმამ-მან ღა-
მესამის მეტყველ-მან „რისა-თჳს არა იქმნები მოქმედიან:“
გარნა არა შეურაცხეს სუანჯი ესე სიმართლედ, ჰყვეს მოჰმე-
დიანად და წარავლინეს მუნვე: ხოლო გიორგი მეფეს მოუწერა
ყეენ-მან: „მოვედ წინაშე ჩემსა და მოგცე ვეჟან სხვა და ნიჭნი
დიდნი. არამედ ქართლი მიმიცია ერეკლეს-თჳს:“ და ესე ერეკ-
ლე იყო ისპაენს იდ წელს, და არა უარ-ჰყო ქრისტე, რამეთუ
იყო აღზრდილი რუსეთს, რომელი წინაცა ვასხენეთ. ამას შე-
უკრბნენ მის-თანა მყოფნი კახნი და უმეტეს მოძღვარი მისი,
მონაზონი ნაცვლის-შვილი და ესენი იტვირთვიდნენ ცოდვასა
მას, რათა დაუტეოს ქრისტე. ამისთჳს გამაჰმადიანდა ცოლ-შვი-
ლითან სრულიად და უწოდეს. ნაზარ-ალიხან და წარმოავლინეს
ნიჭითა ქართლს მეფედ: ამისი მსმენელი თამაზ სპასპეტი შე-
მოვიდა ტფილისს ციხესა შინა და უკუუდგინა ციხე-ქალაქი მე-
ფესა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი უორნისს და
შემდგომად სუნანს: მოსვლისა ნაზარ-ალიხანისა წარვიდნენ ქა-
რთველნი მიგებებად ერეკლეს-თანა: მერმე გიორგი მეფე მოვი-
და ქცხინვალს და მუნიდამ წარვიდა რაჭას ლიბის გზასა ზედა,

და მთიდან გამოუტევნა ქართველნი მცირეთა-გან კიდე, რამეთუ მოეცა ყეენსა ნაზარ-ალიხანისა-თჳს მწედ აჯი-ალიხან და ხანი კახეთს მჯდომი და დარაჯად, თხოვნითავე ერეკლესათი, თუშნი და ქისიყელნი, ამის-თჳს რამეთუ ვერა ეგდენ ენდობოდა ქართველთა:

ՊՁ. მეფე ერეკლე, ა. ივ. ՅმეფՁ.

გიორგი მეფის ქართლს-ყოფით, თვინიერ მისსა ია წელი ՅმეფՁ:

ესე ერეკლე ყეენისა-გან წოდებული ნაზარ-ალიხან მოვიდა ტფილისს მეფედ ქს ՉქՅՁ, ქრ. ტოვ. არამედ იყო ქროლისა და წესთა საქართველოსათა უცნობელი და მეფობისა გამოუცდული *), ლირწთა და უშვერთ მოუბარი, სმისა და შვება-ლხინთა მოყვარე, მხნე და ჰაეროვანი, ტანოვანი, მოწყალე და მცირეთა ეურის-მიმნურობი და დიდთა დამამდაბლებელი, არამედ არა-ძალ-ედვა თვინიერ ყეენისა, მრისხანე ჟამად და უსისხლო: გარნა ამის ჟამამდე არა იცვალებოდნენ კათალიკოზი და ეპისკოპოსნი საყდართა თვისთა-გან. ამან შესცვალა და დახსნა თვისნი, კათალიკოზად დიასამიძე იოანე, მთავარ-ეპისკოპოზად ნაცვლის-შვილი, თბილელად ეფლანის-შვილი დომენტი, მანგლელად ჯავახის-შვილი იოსებ, რომლისა ძმის-წული მოიყვანა ხარჭად მისად: კვალად დაადგინა კარისა თვისის გამგედ მსაჯულთ-უხუცესად ბარძიმ, ძმა გიორგი ერისთვისა, სალთხუცესად ბებურის-შვილი, ვეზირად ყიასა, ყულარაღასად ყაფლანის-შვილი ლუარსაბ. და ამათ მიაგდო საქმენი ყოველნი ქვეყანისანი და თვით მარადის იშვებდა და იხარებდა და ნადირობდა. არამედ უმძიმდაცა ფრიად ესე ვითარი ცვლილება საქართველო-

---

*) რომელი უფლის-წული ყოფილა მეფობის გამოცდილი, რომ ერეკლე ყოფილ-იყოს მეფობამდინ რუსეთს აღზრდილი და სპარსეთში მყოფი? დიმიტრი.

სანი და სწადდა, რათა აქვნდეს კახეთი თვით და ქართლი გიორგი მეფესა, ვითარცა მემკვიდრეთა: ამას უთხრეს, რამეთუ არიან ძენი არჩილ მეფისანი. ზრამაგას, რათა წარავლინოს სპანი, შეიპყრას იგინი და წარუვლინოს ყეენს. მეორედ, რამეთუ მწეობა დიდი იქმნების, ალექსანდრე იმერთა მეფისა, ვინათ-გან მეგობრობდენ ესენი გიორგის მეფის მტერობისა-თჳს: ესე არა სთნდა ერეკლეს, რამეთუ დის-წულნი იყუნენ ძენი არჩილისანი ამისნი. არამედ რათა არა დამართონ ქართველთა წინაშე ყეენისა, ამის-თჳს შეიკრიბა სპანი და უთავა ბარძიმ მდივან-ბეგი, რომელმანცა გამოითხოვა ამისი ყოფად და წარგზავნა დვალეთს:

არამედ მისრულსა, ზრამაგას სპითა ბარძიმს წინა-აღუდგა ელი-
უანა-შვილი და წარავლინნა ძენი მეფისი არჩილის ნი დიგორს:
ხოლო ბარძიმ ვერა რაისა მერფი უკუმოიქცა და მოვიდა წინა-
შე ერეკლე მეფისა: კვალად უთხრეს ერეკლეს, რამეთუ არიან
ცოლ-შვილნი ლევან გიორგი მეფის ძმისა ავალის-შვილის გი-
ორგის სახლსა და გამოთხოვითავე ქაიხოსრო ციცის შვილის-
თა, რომელსა უწოდდენ ლოპინას, წარავლინა იგივე, რათა მო-
იყვანოს იგინი: არამედ გიორგი ავალის-შვილ-მან წარიყვანა
სამცხეს ლოგათ-ხევსა შინა იგინი ძმისა თვისისა-თანა, რომე-
ლი იყო მუნ მოჰმადიან: ხოლო ლოპინა დაესხა და იავარ ჰყო
ქონება ლევანისა სრულიად: გარნა ერეკლე მეფე მნებებელ არ
თეო ამათი. არამედ შიშის-თჳს, რათა არა შეასმინოს ყეენსა
მტერთა მეფისა გიორგისათა: კვალად ამათ თვისთა განზრახვა-
თაგან ამცირებდა ერთ-გულთა მეფის გიორგისათა და განადი-
დებდა კახთა, და ვინამეთა ქართველთ ცა. არამედ უმეტეს დაამ-
დაბლა სპასპეტი თამაზ და მიუგო თხემსავე *) სიბოროტე, მე-
რმე კვალა უძვირესი, კვალად ამილახორი გივი და დავით ერის-
თავი, აშოთან მუხრანის ბატონი: ხოლო აღაზვავნა მცველნი
ტფილისის ციხისანი. ყიზილბაშნი, რამეთუ ჰკლვიდენ და წა-
რუხმიდენ კაცთა ცოლ-შვილთა, სხვათთა ჰყიდდენ და სხვათა

*) უნდა თავსავე:

მოჰმედიან ჰყოფდნენ და ჭირისა ამის-თჳს გარდაშენდებოდნენ
ქართლის გლესნი და აზნაურნიცა კახეთს, რამეთუ საწადელი
იყო ერეკლე მეფისა მიერ აღშენება კახეთისა:

ხოლო გიორგი მეფე რაჭიდამ ოდიშს, ოდიშიდამ გურიას,
გურიიდამ მივიდა სამცხეს და დადგა ოშორას, მუნიდამ წარ-
მოვლინა სპანი თვისნი, რათა დაესხნენ ალექსანდრე იმერთა
მეფესა, რომელი იდგა წედისს: ესე ჰსცნა ბეჟან სააკაძე-მ და
ამსილა ალექსანდრეს და იგი მსწრაფლ შეივლტო ციხესა შინა
გორს და სპანი მეფისანი მოვიდნენ ოშორასვე უქმნი: ხოლო
ერეკლე მეფე-მან ყოველი ესე აუწყა ყეენსა, რაცა იგი ჰქმნა
გიორგი მეფე-მან: ამის-თჳს შაჰ-სულეი-მან წარუვლინა დესპანი
ხონთქარსა ქალბალიხან: „ვინად-გან არს ზავი ჩვენ-შორის,
მომეც არჩილ და გიორგი მეფენი (და მიუძღვანა ძღვენი დიდ-
ნი) და ჰყავ ალექსანდრე მეფედ იმერთა:“ მაშინ ოსმალთა ვეც-
ხლის-მოევარეთ უბრძანეს ახალ-ციხის ფაშას შეპყრობა და მი-
ცემა მათი და გამეფება ალექსანდრესი იმერეთს: ამისნი მცნობნი
წარჩინებულნი მესხნი აზრახებდნენ გიორგი მეფესა შესლვად
იენგიჩართა შინა და მიღებად სჯულთა მათთა, ვანად-გან არღა-
რა იყო სხვა რაიღა ღონე: შომდგომად მოვიდა ფაშა და მო-
ურტუა გარს მეფესა ზიკილიას მყოფს: ხოლო მეფე-მან ჰყო
ეგრეთ, ვითარცა მცნეს მესხთა სახლეულთა თჳსთა-თვს, რამე-
თუ უკეთუ თვით განრომილ იყო მეფე, იგინი ძნიად განეროდ-
ნენ, და წარიყვანეს მეფე ახალ-ციხეს: ვინად-გან უპატიო იყვნენ
ქართველნი ერეკლე მეფის-გან, ამის-თჳს ეზრასოდენ მეფეს

გიორგის, რათა მოვიდეს ქართლს და დადვან სულნი თვისნი
მის-თჳს და აღუთქმიდნენ ფიცითა დიდითა: კვალად უვლინებ-
დნენ მრავალსა საგანძურსა აშოთან მუხრან-ბატონი, გივი ამი-
ლახორი და ნიკოლოზ მაღალა-შვილი, რათა მით დაუყოს პი-
რი მეფე-მან ოსმალთა ანგაართა: ხოლო ღამესა ერთსა ნებითა
მესხთათა, გარდმოუშვა მეფე ციხის ზღუდიდამ დოლენჯიმ ხმა-
ლაძემ საბლითა და მოვიდა სლესას ღამითვე მეფე, რამეთუ
ზიკილიდამ მუნ მისრულ-იყვნენ სიახლოვის-თჳს ქართლისა

სახლეულნი მეფისანი, მასვე ჟამს ერა დედოფალი და დედა-
წულნი თვისნი და ჩამოვიდა ქართლის ხეობასა შინა. მაშინ
ალექსანდრეცა მიეწოდა ფაშას, არამედ ასცდა მეფე გზასა ზე-
და და მსახურნი მისნი შეიპყრნეს მონოა მეფისათა და მოარ-
თვეს მეფეს : მერმე დაუტევა მეფე-მან დედოფალი მუნ ხეობასა
შინა დედა-წულითურთ:

შთამოვიდა გიორგი მეფე კვალად ქართლს და წელი ჰმეფა:

წელსა ქს. ჩქუა, ქრ. ტოთ. შემოიკრიბნა სპანი გარემონი
მეფე-მან და შთამოვიდა შიდა-ქართლს და მოერთობიან მუნე-
ბურნი ყოველნი სიხარულითა: ხოლო სცნა მეფე-მან, რამეთუ
დედა და ცოლ-შვილნი ალექსანდრესნი სდგანან რუის, დაესხა
მათ და იავარ-ჰყო იგინი და ძენი მისნი დააპატიმრნა და სხვა-
ნი ტუვე ჰყვნა: მისი მცნობელი ნაზარ-ალიხან, კოჟორსა ზედა
მყოფი, მსწრაფლ შევიდა ტფილისს და გიორგი მეფე მოვიდა
დუშეთს და მუნიდამ თიანეთს, რამეთუ მუნ იდგა გიორგი და
ბარძიმ. მოეგებნენ ორნივე წინ, სიხარულითა თაუვანის-მცემელ-
და ითხოვეს შენდობა, მერმე უძღვნეს დანაშთუნებულნი ტი-
ნისანი და თვისნიცა მრავალნი: მაშინ ქაიხოსრო ლოპინამ შე-
იკრიბნა სპანი თვისნი, რათა დაესხას დედოფალსა ახალ-დაბა-
სა არამედ ძმის-წულ-მან მეფის-მან ვახტანგ ძე-მან ლევანი-
სა-მან შემოიკრიბნა თვისნი და მიეგება ბრძოლად, ივლტოდა
ქაიხოსრო და შევიდა ტფილისს ერეკლესა-თანა და ძმის-წულ-
მან ქაიხოსროს-მან ციცი-მ დაიპყრა საციციანო და მოერთო
მეფესა: ხოლო შეკრებული მეფე მოვიდა თიანეთიდამ დიდ-
გორსა და ზედა მოერთვნენ მუნ სრულიად სომხით-საბარათია-
ნონი, მერმე მივიდა და დასდგა კოჟორსა ზედა მეფე გიორგი:
კვალად დაადგინა კათალიკოზად ნიკოლოოზვე და წარგზავნა
ბარძიმ მსაჯულთ-უხუცესი იმერეთს შეწევნად არჩილ მეფისად

და სპითა არამედ ვერღა-რა ესწრა, რამეთუ არჩილ მოსრულ იყო
ერწოს, მიეგება მუნ ბარძიმ დიდითა ძღვნითა და მოუძღვა ქცხი-
ნვალს არჩილს, და თვით ბარძიმ მოვიდა გიორგი მეფის-თანა:

მაშინ მეფე მოადგა ტფილის და შეამჭირვა ფრიად და ეზრასა კახთა, რათა იპატრონონ. კვალადვე არჩილ: ხოლო მათ სიხარულით მოსცეს პირიმტკიცე ფიცითა და აცნობეს ესე არჩილს. არამედ მან არა ინება. გარნა განემზადა წარსლვად რუსეოს და ქენებითა დისა თვისისა თამარისათა დაადგრა მუნვე ხოლო გიორგი მეფე ფიცისა-თჳს კახთა განვიდა ლილოსა ზედა, რათა დაიპყრას კახეთი და მუნიდამ წარავლინა ბარძიმ თავად სპათა, გივი ამილახორი და სპრსპეტი თამაზ და ქართველნი: ამათ მისრულთა ნინო-წმიდას მოერთო სალთხუცესი ჩოლაყა-შვილი რევზ მოკიდებულითა თვისითა და ნინო-წმიდელი უმასპინძლებდათ. არამედ დუშიაქი ქისიეის მოურავი მოვიდა მთა მთად მცირედით თუშით და ქისიყითა, არა ბრძოლად. გარნა რათა ჰყოს ზავი მათ თანა: ხოლო ესე ბარძიმ იყო ამუი, თავხედი, კადნიერი და არა რაიდა ვინმე ჩნდა და უმეტეს კახნი: ამისი მცნობი და მგონებელი დუშისი ბრძოლად მოსლვისა, ღვინომული დამთვრალი განრისხნა ფრიად და არღა-რა ისმინა ვისიმე და მიეტევა ბრძოლად: მაშინ დუშიამ შიშისა-თჳს იწეო სროლა თოფთა, ჰკრეს ბარძიმს მკერდს და განვლო ბეჭსა მისსა და შეიღეს მოწელული ნინო-წმიდის ზღუდესა შინა და განმაგრეს ემათა მისთა ზღუდე ეკკლესიისა: ხოლო ქართველნი ლტოლვილნი მოვიდნენ წინაშე გიორგი მეფისა ლილოსავე. მერმე უკმოიქცა მეფე და მოვიდა მცხეთას: კვალად ეზრახა გიორგი მეფე არჩილს, რათა დაიპყრას კახეთი, რამეთუ ევედრებოდნენ კასნი მის-თჳს და არჩილ არა ინება და წარვიდა ოსეთს: ხოლო მეფე გიორგი კვალად დადგა კოჟორსა ზედა და მოაჟენა ქაიხოსრო ძმის-წული თვისი გორს, რამეთუ იოთამ ამილახორი მას შინა მყოფი არბევდა მუნიდამ ქართლს კვალად ეზრახ გიორგი მეფე შამხალსა, რათა მწე ეყოს და მან აღუთქვა აჰმადბეგ ალიაღის შვილის დესპანობითა: ამის-თვის წარავლინა ძმის-

წული თვისი ვახტანგ მძევლად შამხლის-თან პაემნით ამით, რათა ოდეს მოვიდეს ძე შამხლისა ქართლს, მაშინ ვახტანგცა მივიდეს შამხლის-თანა: არამედ მოუგზავნა ნიჭი დიდი ყეენმან შამხალსა ვინად-გან გიპყრავს გზა, წარსრული არჩილ მეფე რუსეთს შეიპყრა და წარმომივლინე წინაშე ჩემსა:“ ამის-თჳს უგულებელს-ჰყო ფიცი და პაემანი შამხალ-მან და რა შეინურეს არჩილ მეფე ჩერქეზს, ესე სცნა ვახტანგ ხევსა-მყოფმან, წარმოვიდა და მოვიდა გორს ძმისა თვისისა ქაიხოსროს-თანა:

ამ ჟამთ ეზრას აბაზ-ყული ხანს ნაზარ-ალიხან, რათა დაიპყრას ერწო თიანეთი: შეჰკრიბეს ამათ სპანი და მოგზავნეს თიანეთს. ამათ ზედა წარმოავლინა მეფე-მან პაპუა მუხრან-ბატონი, და ერისთავი გიორგი სპითურთ: მისრულთა ჰყვეს ბრძოლა კვეთებითა ძლიურითა და ივლტოდნენ სპანი ჩვენნი: მისი მცნობელი მეფე მოვიდა თიანეთს სპითა და დიპყრა კვალად თიანეთი. მის-თჳს მოვიდა ერეკლე მეფეცა და დადგა იგი ქართლის-უბანს: მაშინ ეზრასნენ გიორგი და ერეკლე მეფენი

ურთიერთს მნებებელნი, რათა დაიპყრას ქართლი გიორგი-მ და
კახეთი ერეკლე-მ და აუწყონ ყეენსა, ეგრეთ მორჩილება მისივე
და დასკუნესც ესე პირი. არამედ არა აუფლეს მეშფოთეთა ესე
ყოფად: შემდგომად ინება მეფე-მან გიორგი-მ ბრძოლა და ესე-
ცა არ ინება გიორგი ერისთავ-მან, ვინად-გან იყო შეუმართე-
ბელი და გემოთ-მოყვარე და განზრახვითა მისითა უკუმოიქცა
მეფე გიორგი სპითა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან დაიპყრა თიანე-
თი, არაგვის აღმოსავლეთი სრულიად: მაშინ გიორგი მეფე რა
თვით ვერღ-რა ეუფლა ბრძოლასა, წარავლინა ესე იასონ ერის-
თვისა თეიმურაზ პითა: ამათ მოსრნეს ნაზარალის-ხანისანი,
აოტნეს და წარუხნეს არაგვის კიდენი და დაიპყრეს თვით: კვა-
ლად წარავლინა მეფე-მან ზაალ ხერხეულიძე სპითა. ესენი მი-
ვიდეს და მისტყვევნეს მარტყოფი: ესმა ესე ერეკლე მეფესა
და წარმოუდგა ამათ. არამედ მათ შემოასრნეს მცხეთას და მო-
სრული ერეკლე მეფე მოადგა გარს: ამის მხილველი გიორგი

მეფე მსწრაფლ წარმოვიდა და არცა აქა აუფლა გიორგი ერის-
თავ-მან, რათა განვლოს ღართის-კარი და მოსრან იგინი. არა-
მედ მოვლეს სხალტბიდამ, ხოლო მათ იხილეს რა მიმავალი
სპანი მსწრაფლ განვიდნენ ჯვარს და დადგა მუნ ერეკლე მეფე
და ვერღა-რა ჰყვეს ბრძოლა სიმაგრეთ-გამო. არამედ სდგნენ
იმიურ და ამიერ და სპანი ბრძოდენ მარადის ქს. ჩქუდ, ქრ.
ტპბ:

შემდგომად მოიღნეს ზარბაზანნი ტფილისია-მ მათ და
ისროდნენ, გარნა ვერ აკნეს კაცთა. არამედ ეცა მცსეთას ეკ-
კლესიას: მაშინ ამითი რისხვეულ-იქმნენ და კვეთებითა მეხი-
სათა, იქმნა ყორჩიბაში ბეჟან ვითარცა მკუდარი. ხოლო ქვე-
გამხედველ ექმნა გიორგი მეფესა ციცი ციცი-შვილი და აცნო-
ბებდა ყოველსავე ნაზარ-ალისანს, რამეთუ იყო ლოპინა მის-
თანა: ამის-თჳს შეიპყრა გიორგი მეფე-მან ციცი, მოაშთო იგი
და მისცა საციციანო ფარსადანს ნოდარის ძეს: კვალად შეაპ-
ერობინა მეფე-მან ქაიხოსროს ძმის-წულსა თვისსა სააკაძე ბე-
ჟან, ვინად-გან ამხილებდა იგიცა ნაზარალისანისა-თანა და აღ-
მოხადნეს თვალნი (ვითარცა ძმა-მან მის-მან პირველ ქცხინვალს
ყოფას შინა არა მისცა მეფეს ღვინო სტუნიდა-მ, ამის-თჳს
შეიპყრა და აღმოსადნა თვალნი): ხოლო შემდგომად მოეშველა
ერეკლეს აბაზეული-ხან და ამითი განგრძელდა ბრძოლა მუნე-
ბური და ვერა-რა რი ავნეს ურთიერთსა. მერმე უკუნიქცნენ ნა-
ზარალი-ხან და აბაზყული-ხან და მივიდნენ ტფილისს: შემდგო-
მად ამისა გამოვიდა ერეკლე მეფე სომხითს. ესე სცნა კრკონს
მდგომ-მან მეფე-მან და აცნობა არჩილს, შუკრბნენ ძმანი და
მოვიდენ ვარხუნას: ჰსცნა მეფე-მან ბოლნისს ყოფა ერეკლესი
და ინება მისლვა მის ზედა, რამეთუ იყო მცირედითა სპითა;
ასე აცნობეს ერეკლე მეფესა და მსწრაფლ წარვიდა ბორჩალუს:
ამასვე ჟამსა მოართვეს მეფესა გიორგის, რამეთუ მოვლენ თუ-
შნი და კახნი სამასნი წინაშე ერეკლე მეფის: მსმენელნი
სპა- ნი წამსავე აღმხედრდნენ სრულიად და მიეტევნენ: მხილველნი

თუშნი შეკრბნენ ტალავრის-ბოლოს გორასა ზედა და მისრულ

მდგომთა-გან იქმნა კვეთებული ბრძოლა ძლიერი. გარნა მოსწ-
უვიტნეს და დაიპყრნეს ქართველთა სრულიად და მათ მოკლეს
ჩოლოეა-შვილი გივი, შნში-შვილი ბაადურ და სხვანიცა: კვა-
ლად მოესმათ. სხვათა სპათა მოსლვა და მათ ზედა მეის წარ-
ვიდა ვახტანგ ძმის-წული მეფის და მიჰყუნენ სპანი: მისრულ-
თა იხილეს ყიზილბაშთა სპანი, რამეთუ მომკუდარ-იყო. შაჰსუ-
ლეიმან ქს. ჩქჟბ, ქრ. ტპ, თათრულსა 1104 და დასჯდა მის
წილი ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ:

ამას წარმოევლინა სალათი ერეკლე მეფისა-თჳს და მონა-
ცვალენი ტფილისს მყოფთა მცველთა ყიზილბაშთა: ამათ მიე-
ტევნენ ქართველნი და მოსრნეს სრულიად. მაშინ ვახტანგ სცა
ოროლი სპარსსა და სხვა-მან მოუწუო ისარი, იხილა ხერხეული-
ძემ ხოხონა–მ და დაფარა მკერდსა ზედა ფარი ვახტანგს, ჰკრა
სპარს-მან მან და განვლო ფარი იგი და ვერ-ღარა ავნო ვახ-
ტანგს: კვალად მხნედ გამოსჩნდა სპარსი ერთი, რამეთუ ჩამო-
ჰყარნა ხუთნი მხედარნი, მსნე ჭაბუკნი: შემდგომად შეიპყრა
იგიცა გისტაშაბიშვილ-მან ნიკოლოზ და განუტევა მშვიდო-
ბით ხიმსნისა მისისა-თჳს: ხოლო ერეკლე-მ განვლო გემი-ყაია.
მცნობ-მან გიორგი მეფე-მან ინება წინ-გადასწრობა და შეპყრო-
ბა მისი. არამედ არა აუფლა არჩილ მეფე-მან და შემოვიდა
ერეკლე მეფე ტფილისს. ხოლო გიორგი მეფე მოვიდა კვალად
კრკონს: ამის-თჳს წარავლინა ნაზარალიხან უაფლანის-შვილი
ლურსაბ წინაშე ყეენისა და შეასმინა აბაზ-ყულიხან, რამეთუ
არს მეგობარი გიორგი მეფისა და არა ნებავს შეწევნა ჩემი და
მოითხოვა შეწევნა სპითა: მაშინ შაჰ-სულთან უსეინს მოეყვანა
პატიმრობიდამ ლევან და ლუარსაბ ძმანი მეფისანი და ძე მე-
ფისა გიორგისა ბაგრატ წინათვე მომკვდარ იყო ზერთს, რო-
მელიცა უთხრეს მეფეს ახალ-ციხესავე:

ხოლო ერეკლე მეფესა უსმინა და წარმოავლინა სპითა დი-
დითა ქალბალიხან და მოუწერა ერეკლე მეფესა, რათა შეიპყრას
აბას-ყულიხან და წარგზავნოს მის წინაშე: ხოლო ზამთარსა ამას

მიიცვალა დედოფალი სვარშან ქს. ჩქჟე, ქრ. ტჰგ, და არჩილ
მეფესაც ამავ ზამთარს მოერთვა სიკვდილი ძისა თვისისა მა-
მუკასი, მოსკოვიდამ. არამედ შემდგომად გლოვა-მწუხარების
იყუნენ მეფენი ზოგად: შემდგომად ზაფხულსა ამას მოვიდა
ქალბალიხანს სუნანს სპითა დიდითა, მიეგება მას ერეკლე მეფე.
ხოლო გიორგი მეფე დადგა დიდგორსა ზედა. არამედ აქაცა
არა აუფლეს ბრძოლად გიორგი მეფე, რამეთუ ვინად-გან შეუ-
მართებულნი იყუნენ გიორგი და დათუნა ერისთავნი მინდორსა
ზედა, და არცა თამაზ სპასპეტ-მან ინება სინწს შემოსრულთა
ყიზილბაშთა ბრძოლა, რამეთუ იყო მამული მისი, ყიზილბაშთა

სისხლთა რიდებითა და ამათ ყოველთა უფროს სათნოთი ყეენი-
სათა არ ინებეს: ხოლო ნაზარალიხან და ქალბალიხან შემოვ-
ლნეს სომხითი, დბანის-ხევი და დასდგნენ ეარაბულასს, და გი-
ორგი მეფეცა მივიდა და დასდგა კლდე-კარს მაშინ ერეკლე
მეფე და ალექსანდრე იმერთა მეგობრობდენ. ამის-თჳს მოუხდა
ალს და ტყვე ჰყვნა: მსმენელ-მან არჩილ მეფე-მან ტაშის-კარს
მდგომ-მან დევნა უყო, არამედ მას ვერღა-რა ეწის და დააყრე-
ვინეს ტყვენი: ამის-თჳს ეზრასნეს არჩილ და გიორგი მეფენი
იმერთა. ხოლო იმერთა შეიპყრეს ალექსანდრე და მოსცეს მე-
ფეთა, ამათ მოიყვანეს და მოაშთვეს იგი რუისს: არამედ ბრძო-
ლა ქართველთა და ყიზილბაშთა განგრძელდა, რამეთუ ყიზილ-
ბაშნი მოლოდინენი სულ-მოკლებისა და უკუნქცევისა ქართველ-
თასა. ხოლო ქართველნი წარჩინებულნი არა მნებებელნი ბრძო-
ლისანი და სიმაგრეთა მათთა იმედებულნი, იტუოდენ: „ვაცა-
დოთ თოვლი და უკუნიქცევიან ყიზილბაშნი:“ არამედ მეფე წა-
დიერ იყო ბრძოლისა, ვინად-გან უწყოდა უკეთუ დასძრეს მუნი-
და-მ, ვერღარა დაუდგმიდნენ სიმაგრეთა მათთა და დაბრკოლდე-
ბოდენ ესე ვითარებითა. გარნა შინა-გამცემელნიცა მრავალნი
იყუნენ, ვითარცა ესე, რამეთუ უბრძანა მეფე-მან ძმის-წულსა
თვისსა ქაიხოსროს მისლვად სპითა და მოსრვა მებალასეთა და
წარმოღება ცხენთა მათთა და მათთა წარმოდგომილთა სპათა ყი-
ზილბაშთა ეკვეთნენ, მერმე სპანი მეფისანი დიდნი და მოსრან

იგინი. ესე იმცნეს მათ შინაგამცემელთა-გან, და მათ განაწეუ-
ნეს მუნ სპანი რჩეულნი. ხოლო მისრულსა ქაიხოსროს ბრძა-
ნებისაებრ ეკვეთნენ მზა-ყოფილნი იგი ყიზილბაშნი და იქმნა
ბრძოლა ძლიერი და მოსწედ სიმრავლე და მოუკლეს ქაიხოს-
როს ციხენი: მაშინ მხნედ გამოსჩნდა ზაალ ფალავანდის-შვი-
ლი, გარდახდა და მისცა ცხენი თვისი ქაიხოსროს და თვით
ბრძოდა: შემდგომად აოტნეს ქართველნი და მოჰკლეს ზალცა
მუნ: მეორეს დღეს წარმოავლინეს ქაიხოსროს ლოპინა სპითა:
ამან გარმოვლო მთა თორისა გუჯარეთსა ზედა და დასდგა გვე-
ძინეთს. ამის-მან მცნობელ-მან მეფე-მან გიორგი წარავლინა
ფარსადან ციცი-შვილი და ზურაბ ერისთვის-შვილი. არამედ ამათ
ვერა-რა ავნეს ქაიხოსროს და დაიპყრა, საციციანო მან: ამის
მცნობელი ქალბალისან წარმოემართა სპითა. ხოლო მეფე იძუ-
ლებდა ქართვეთა ბრძოლად. არამედ არა ინებეს კვალად ქართ-
ველთა. ამის-თჳს წარმოვიდა მეფე კრკონს, აჰყარა მუნ მდგომ-
ნი დედა-წულნი თვისნი და სახლეულნი და წარვიდა იმერეთს.
ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ.

წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან სპარსეთს.

ხოლო ნაზარალი-ხან და ქალბალი-ხან მოვიდნენ გორს,
წარავლინეს და მოარბიეს რომელნიმე ზენა-დაბნები. გარნა მთა-

ვარნი ვერდა-რა განმაგრდნენ სიმაგრეთა შინა თვისთა ყმათა
თვისთა გამო და გიორგი ერისთავი და გივი ამილახორი წარ-
ვიდნენ დვალეთს და მუნიდამ იმერეთს, და თვით ერისთავი
მოიყვანეს უმთავე თვისთა მაღრანდვალეთიდამ წინაშე ერეკლესა.
ეგრეთვე პაპუა მუხრან-ბატონი და თამაზ სპასპეთი ძით მამუ-
კათი უღონო ქმნილნი მოვიდენ ქალბალიხანისა-თანა: ესე ყო-
ველნი განზრახვითა ერეკლე მეფისათა წარავლინნა ქალბალიხან
წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან წარავლინა პატიმარნი ქირმანს:

შემდგომად ამათთა მისლვისა მივიდნენ ყოველნი ქართველნი
ერეკლე მეფისა თან. მერმე უცნობელად ბიძებთა თვისთა ეზ-
რასა ქაიხოსრო ძე ლევანისა ქალბალიხანს, რათა წარავლინოს
წინაშე ყეენისა და მივიდეს მის-თან: მან სიხარულით აღუთქვა
და მისრული კეთილად შეიწუნარს და წარავლინა წინაშე ყეენი-
სა: ამას ყეენ-მანცა პატივ-სცა, რამეთუ იყო მამაცა მისი მუნ:
არამედ ვინდ-გან მტრ-იუგნენ ქალბლიხან და ერევნის-ხანი
ამის-თჳს ეზრასა ერევნის-ხანი გიორგი მეფესა, რათა წარვი-
დეს წინაშე ყეენისა და მან წარმართოს საქმე მისი ყოველნი და
მოსცეს ყეენ-მან ქართლი და ნიჭნი დიდი: მსმენელ-მან მეფე-
მან ამას ზედა მისცა პირი მტკიცე წარსვლისა-თჳს. ხოლო ჩე-
რქეზის ბატონის ასული რუსუდან, რომელი მოეყვანა ძისა თვი-
სისა-თჳს მეფესა, ესე პირველვე მიეცა ძმის-წულისა თჳსისა
ვახტანგისა-თჳს და შემდგომად ქაისოსროს წარსვლისა წარიყვნა
ვახტანგ იგი და დედი-ნაცვალი თვისი და ძმანი თვისნი და მი-
ვიდა ხარაგეულს და მუნ ნებითა მეფისათა ჰყო ქორწილი არა
დიდებული: ხოლო ერევნის-ხანს მის ეცნობა ყეენისა-თჳს მი-
სლვა მეფისა: მსმენელ-მან ყეენ-მან ამის-თჳს მოსცა ხანს მას
თოვანჩი-ღაობა და მეფისა თჳს წარმოევლინა მეჰმანდარი,
(მესტუმრე): და ესე მოვიდა ალს, მცნობი მეფეცა მივიდა ალს,
წარუძღვა მეჰმანდრი დიდითა პატივითა, ჩავლო ქართლი, შევ-
ლო ატენი, განვლო თრიალეთი, აბოცი და მივიდა ერევანს ქს.
ჩქჳ, ქრ. ტპდ. შემდგომად მივიდა ისპაჰნს წინაშე ყეენისა, პა-
ტივ-სცა და კეთილად შეიწყნარა, მისცა ნიჭნი და გაკვეთილნი,
და დახუდენ მეფესა ძმანი მისნი ლევან და ლუარსაბ და ძმის-
წული ქაისოსრო. არამედ ძმის-წული მეფისა ვახტანგ დაშთა
სახლეულით იმერეთს: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის წარ-
სლვისა წარვიდა ქალბალისნ განჯას სპითურთ და ერეკლე-მ
დაიპყრა სრულიად ქართლი, განაყენა კვალად კათალიკოზობიდამ
ნიკოლაოზ და დასვა იოანევე: კვალად გარნა თუ ეპყრა კახეთი
ქალბალიხანს არამედ მარადის იეუნენ წინაშე ერეკლესსა და
თუშნი ქისიეი და ერწო-თიანეთი ეპყრა ერეკლეს: კვალად დასვა

არაგვის ერისთავად ბაინდურ, ქსნისად დავით, ბიძა-შვილი და-
თუნსი, ამილახორად იოთამ, სპასპეტად ლუარსაბ ყაფლანის-
შვილი, მუხრანის-ბატონად. კოსტანტინე კვალად დაამდაბლნა

ერთ-გულნი გიორგი მეფისანი და ზოგთა მიუსუნა მამულნი და
აღამაღლნა კახი უმეტეს პირველისა და მისცნა მამულნი მათნი
და უმეტეს ტფილისის მცველნი, განალაღნა და მკვიდრ-ჰყო,
რამეთუ არღა-რა იცვალებოდენ, მერმე გადვა სიდი ნადებსა ნა-
გებს-მტკვარსა ზედა და ეტყოდა შეჭირვებრლთა ქართველთა
გლესთა: „განვედით, აჰა კახეთი მშვიდობისა:“ და აღისვებოდა
კახეთი ესრეთ: კვალად დაიმორჩილნა ესრეთ, რამეთუ რაი-თუ
მცირედი დაკარგულ იყო, შეიპყრნის სალთ-ხუცესნი კათალიკო-
ზისა, მუხრან-ბატონისა, არაგვ-ქსნის ერისთავთა და ამილახო-
რისა, და მასვე ჟამსა შინა მოაღებინის და ამისი მოქმედი მა-
რადის იყო უმეტეს შვება-გაცხრომასა შინა: არამედ არა ჰყვა
ცოლი, გარნა ხარჭანი და ქართველთა განზრახვითა მოთხოვნით
მოიყვანა, რომელი დაეტევებინა ისპანს ძით და ასულითა ანნა,
რომელი ექორწინა მუნვე ასულით ელენეთი. ხოლო ძე მისი
დავით დაშთა მუნვე: შემდგომად კვალად აღაშენა ნაგებს სასა-
ხლე და იყოფოდა მარადის ზამთარს მუნ ნადირობით, ნადიმო-
ბით და მგოსნითა:

ამავე ჟამთა იპარვიდიან სილაღითა მცველნი ციხის თათარნი
ტფილისისა, გორისა და სურამის ტყვეთა და ჰყიდდიან და შე-
ერიათ ქართველთაცა ეიდვა ტყვეთა და იცვალებოდაცა ქცევა-
ზნენი ქართლისანი და იქცეოდენ უმეტეს ყიზილბაშთა ზნე-წე-
სითა და ყოვლითა უწესოებითა ქრისტეანულისათა ცოდვი-თურთ:
შემდგომად მოკუდა კათალიკოზი იოანე. ქს. ჩღ, ქრ. ტპ8, დასვა
ერეკლე-მ ევდომოს ძმის-წული იაონესივე ხოლო მოკლეს
ქსნის-სეველთა განზრახვითა დათუნას ერისთვის დედისათა და-
ვით ერისთავი, შეუძნდა ერეკლე მეფესა, განრისხნა და წარავ-
ლინნა ზემო ქართლის დროშა, შეუხდენ ქსანსა და მოარბივნეს
და დაიპყრა ერეკლე მეფე-მან მისნი მამულნი:

შემდგომად ეშინოდა შესმენა ყეენისა და ამის-თჳს მოით-

ხოვა დათუნა ერისთავი ყეენისა-გან, მოიყვანა და მისცა ერის-
თობა მასვე*): ხოლო იმერეთს მოკლეს რა სვიმონ აღუძნდა
ესე ერეკლე მეფესა, ვინად-გან იყო წარვლინებული მის მიერ
და შეკრებული ქართველ-კახთა სპითა მივიდა დაღალულასა შინა,
რათა შურ-აგოს აბაშიძეს და მიუხვას სეფინის-სევი, რამეთუ
შემდგომად გიორგი მეფის წარსვლისა მას ეპყრა. არამედ ვი-
ნადგან იმერნი მტკიცედ დგნენ აბაშიძისად, ამის-თჳს განზრა-
სვითა ეიასა ვეზირისა და ლუარსაბ სპასპეტისთი მოიქცა ტფი-
ლისადვე:

ხოლო რაჟამს აღსდგნენ ბულუჭ-ზარანი და ავლანნი, ესე-
ნი მეკობრობით არბევდენ ქირმანით იეზდამდე და რავდენ-გზის
წარავლინნა ყეენ-მან სპან და სარდალნი, მარადის იგინი მძლე
ექმნებოდიან: ამის-თჳს აიძულებდა ყეენი გიორგი მეფესა, რა-
თა განაგოს საქმე ესე და მიანიჭოს კვალად ქართლი და არა
ინებებდა მეფე. არამედ ქართველნი, რომელნი იყვნენ მის-თანა
ევედროდნენ ყოფად ამისა: ამის-თჳს ინება მეფე-მან, მისცეს
ქირმანი და ნიჭნი დიდნი: ხოლო მეფე-მან პირველ წარავლინა

ძმა თჳსი ლევან ქირმანს მცირედითა ქართველითა და მისრული ქირმანს ლევან წარვიდა ლუობარსა ზედა, რომელთა ჰყვათ დედაკაცი, სახელოვანი ბრძოლათა და შფოთებათა შინა მათთა: არამედ ლუთბარელნი ვერ წინა-აღუდგნენ და მოსცეს დედაკაცი იგი, და მუნვე მოჰკიდა იგი ძელს და დაიმორჩილნა იგინი: შემდგომად გამოვიდა მარბიელად სპანი დიდნი ბულუჭთა, ამათ ეწეო ლევან და მოსწყვიტნა სრულიად, რამეთუ ვერ განერა ერთიცა კვალად შემდგომად ამისა სამ-გზის მოსრულნი მარბიელნი სპანი დიდნი მოსრნა ლევან და წარუვლინნა „ავნი მა-

---

*) ესე სიკვდილი ერისთვისა ესმა რა ყეენსა მაშინ გიორგი მეფის-გამო მისცა ერისთობა ყეენ მან ბეჟან რატის-შვილსა და ესე მოვიდა ტფილისს ციხესა შინა, ეზრახა ერეკლე მეფესა, რათა მისცეს, არამედ არა ინება, რამეთუ ერთ-გული გიორგი მეფისა იყო ფრიად და უმეტეს ამის-თვის მოითხოვა დათუნა ერისთავი. ხოლო ბეჟან წარვიდა ისპაჰნ-სავე:

თნი ყეენს. ამის-თჳს ყეენ-მან ანიჭსა დიდნი: შემდგომად შთავიდა მეფეცა რა დიდითა სპითა ქართველითა. არამედ მოგზაურს მეფესა ძღვნიდიან სრულიად სპარსნი: კვალად გამოვიდნენ ბულუჭნი და მოაოხრეს სრულიად სვარასანი: შემოიკრიბნა მეფე-მან ამის-თჳს სპანი ქირმანისანი და ქართველნი მის-თანა, ვლო უდაბნო ძნელი და უწყლო და მოეწია მათ: მხილველნი იგინი განმაგრდნენ კლე-გორათა ზედა: მაშინ განყო მეფე-მან სპანი თვისნი, ლევან და ქართველნი ერთ-კერძო და თვით ერთ-კერძო, მიეტევნენ ფიცსელად და შეუხდნენ ქართველნი ბანაკთა მათთა და შემუსრნეს და მოსწუვიტნეს სრულიად, რამეთუ ვერ განერნეს ერთიცა, მოიქცა მეფე ქირმანს და წარუვლინა თავნი მათნი ყეენსა: ამის-თჳს მოანიჭნა ნიჭნი ურიცხვნი ყეენ-მან და ლევანს მისცა მსაჯულთ-უხუცესობა ერანის და ქაიხოსროს ტარუღობა ისპაჰნისა და მოუწოდა ლევანს ისპაჰნს წინაშე თვისსა: მაშინ აუწყა მეფე-მან ყეენსა ლევანის-გამო: „რამეთუ მწირ არს ძე ჩვენი ვახტანგ იმერეთს და უკეთუ არა-რა ეყოს შეწევნა ჩვენ-მიერ წარვალს იგი რუსეთს და ამის-თჳს ჩვენ უვნო ვიყუნეთ წინაშე შენსა:“ მსმენელ-მან ყეენ-მან მსწრაფლ მოუწერა ურეკლე მეფესა, რათა მოიყვანოს ვახტანგ ქართლს და მისცეს ყოველნი საუფლის-წულონი მამისა თვისისა ლევანისა: ხოლო ერეკლე მეფე დაღათუ არა მნებებელი ამისა, ვერ ურჩ-ექმნებოდა ყეენსა. ამის-თჳს წარმოუვლინა ვახტანგს კათალიკოზი ევდომოს და სპასპეტი ლუარსაბ და მიუწოდა ვახტანგს: მაშინ ვახტანგს მოსლოდა წარგზავნილი თვისი ზალია შანშია-შვილი ძე ბაადურისა და მამუკა შათირი არჩილ-მეფის-გან, რათა წარკიდეს რუსეთს: ამის-თჳს ვახტანგს განეზრახა იმერთა წარჩინებულთა წარვიდეს თუ რუსეთს ანუ ქართლს: ხოლო მათ განუზრახეს: მისლვა ქართლს, წარმოვიდა და მოვიდა ალს, მუნ შემოჰფიცეს კათალიკოზ-მან და ლუარსაბ უვნებლობისა-თჳს და მერმე მივიდა ტფილისს, ქს. ჩღა, ქრ. ტპთ:

მისრული ვახტანგ ერეკლე მეფე-მ კეთილად შეიტკბო და

სცა პატივი დიდი და უფლა ბრძანებულთა ზედა ყოველთა. მე-

რმე მოვიდა სურამს ვახტანგ და მოიყვანა ცოლი და ძენი თვისნი
და სახლეულნი და იყოფოდა ოდენმე ნაზარალი სანისა-თანა:
ხოლო რაჟამს ეუფლა ვახტანგს მამულსა თვისსა მოსცა აბაში-
ძე-შ სეფინის-ხევი: „ვინად-გან მკვიდრი თქენი არს:“

ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ დამშვიდნა ყოველნი ურჩნი,
რამეთუ ხოსროშა და შადადა, მურობელნი ბულუჭისანი მოვი-
დნენ წინაშე მისსა შიშით შეძრუწუნებულნი და თაყვანის-მცე-
მელნი: შემდგომად კვალად ინდოთ მესაზღურენი ავღანნი და
ბულუჭნი მოვიდნენ. მორბევად ხორასნისა: ამათ ზედა წარავლი-
ნა მეფე-მან სპანი ქართველ-ყიზილბაშნი. ამათ განვლეს უდაბ-
ნო, სასტიკი, ეწივნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი. არამედ სვე-
მან მეფისა-მან სძლო და მოსრნეს სრულიად განურინებელად
და მოვიდნენ წინაშე მეფის გამარჯვებულნი: არამედ შემდგო-
მად ყანდაარის ხანს აღუდგნენ ბულუჭნი და უფროს მირსამან-
დარ და აოხრებდიან უნდაარის გარემოსთა. ხოლო ხან-მან მან
წარავლინა სპასპეტე თამაზ, რამეთუ იყო ბიძა თამაზისა, ბრძო-
ლად მათდა და მრავალ-გზის სძლო მათ თამაზ. შემდგომად
დაესხა მირს მანდარ, მოჰკლა თამაზ და მოსწუვიტნა სპანი მი-
სნი და შემდგომად ამისა ვერღა-რა წინა-აღუდგა ყანდარის-
ხანი და მარადის აოხრებდენ სანახებსა უანდაარისასა, რამეთუ
ვერღა-რა გამოვიდის ხანი ციხი-დამ: ესე ყოველი რა ესმა ყე-
ენსა უბრძანა ლევანს, რათა მიიღოს გიორგი მეფე-მან კვალად
ქართლი და სპასალარობა ურანისა და განაგოს საქმე ყანდაარი-
სა: ხოლო ლევან მსწრაფლ აუწყა ესე მეფესა და აღუძნდა ფრიად
საქმე ესე მეფესა და არა ენებს. არამედ აიძულებდენ მის-თანა
მყოფნი ქართველნი ამის ყოფად: ამის-თჳს ნება-სცა ყეენსა,
რათა მისცეს აწვე განმგეობა ქართლისა ვახტანგს და მერმე
წარავლინოს ლევან ქართლს, რათა მან განაგოს საქმენი დაშ-
ლილნი მანდაურნი და წარუგზავნოს სპანი ქართლისანი: მოხსე-
ნებულ-მან ყეენ-მან ესე ყოველი აღუსრულა გიორგი მეფესა და
მოსწერა ნაზარ-ალიხანს: „მივეც ქართლი გიორგი მეფესვე,
ხოლო შენდა მომინიჭებიეს კახეთი და ყულარაღასობა, აწვე

წარმოვედ წინაშე ჩემსა:“ ამისი მსმენელი ურეკლე მეფე წარ-
ვიდა და მიიყვანს ცოლ-შვილნი მარტყოფს. ხოლო თვით მო-
იქცა ტფილისსვე წარსლვად წინაშე ყეენისა:

ვახტანგ 8 წელი განაგებდა.

ხოლო მოვიდა ვახტანგ ტფილისს და დასჯდა განმგედ ქარ-
თლისად ქს. ჩღგ, ქრ. ტჟა, თათრულს 1015: მოვიდა ლევან და
ერეკლე მეფე წარვიდა ისპაჰნს მისსა შინა: შემდგომად ივლის-

სა შინა იე მოვიდა ლევანცა. არამედ ესე ლევან იყო სიჭაბუ-
კითგანვე ღუთის-მოეკარე, ეკკლესიათა მაშენებელი, მამკობელი,
მდაბალი და ბოროტისა არ მომსსენებელი, მოწყალე, მშვიდი,
ღრმად-გამსინჯველი და მოუბარი: ამან განაგნა ყოველნი საქმე-
ნი ქართლისანი და არცა-ღა ვის მიაგო ბოროტების წილი ქმნუ-
ლთა მათთა, რომელნი უყვეს მეფესა გიორგის: *) შემდგომად
კვალად მოხსენებითა მეფისათა გამოუტევნა ყეენ-მან გიორგი
ერისთავი, პაპუა მუხრან-ბატონი და სრულიად ქართველნი ნი-
ჭითა, ხოლო ლევან წარავლინა სპანი ქართველნი წინაშე მე-

*) ხოლო ლევან მიუხვნა ამილახორობა ავთანდილს და მისცა ანდუყაფარს ძესა გივისასა. ამან არა ინება უმაჰმადიანოდ. მოიყვანა მოლა, იქმნა მაჰმადიან და წინადაიცვეთა ტფილისს, რომელი არა ოდეს ქმნილ-იყო აქ თვინიერ სპარსეთს: შემდგომად ორმოცისა დღისა წარ-ვიდა სახლსა თვისსა განცხრომად ყმათა თვისთა-თანა და მოგზაურ-მან მოინადირა ტყე, გამოუხლტა ყურდგელი, მიმართა სროლად ისრისა. ხოლო აზნაურმან მის-მან, რომელი იყო უმეტეს ერთგული მისი აძგე-რა ცხენი, მოსტეხა კისერი და მოკუდა და ყურდღელი იგი უჩინო იქმნა წინაშე თვალთა: მაშინ იტყოდნენ ამას სასწაულად, ყურდღელსა მას ეშმაკად, ვითარცა რომელნი მოუქცეველად მოკუდებოდნენ და აქა იტ-ყოდენ ძაღლის ლეკვითა აღმომავალთა ყოველ-ღამ საფლავთა მათ განდ და მწკავწკავებელთა, ვითარცა თამარ სძალი ქაიხოსრო ციცი შვილისა თვისითა თვალითა და ფავლენის შვილი დავით თვისისა მამისასა იტ-ყოდნენ საშინელითა ფიცითა და სხვანი მრავალნი ნახულობასა:

ფისა გიორგისა ც მხედარნი, და ესენი რა შთავიდნენ ქირმანს
წინაშე მეფისა წარვიდა მეფე ქირმანს. გარნა წინათვე წარუვლი-
ნასისტანის-ხანი და კაცია ძე თამაზისა მვფესა. ამათ მის-
ვლასა ზედა სმოდათ ავღანთა და ზართა მისვლაცა მეფისა,
ამის-თვის დამორჩილდებოდნენ არღა-რა იყო რბევა მათ მიერ.
ხოლო წარსრულ-მან მეფე-მან განვლო უდაბნო ფიცსელი და
მივიდა სისტანს, მუნიდამ გირიშს და გირიშკიდამ მივიდა ყან-
დაარს. მისვლასა მეფისასა დაეცათ შიში და ძრწოდათ ყოველ-
თა და მოურთუნენ სრულიად ყოველნი: შემდგომად ბრძანა: „ყო-
ველნი მორჩილნი ბრძანებისანი მოვიდნენ წინაშე ჩემსა და მი-
ვანიჭო მათ ღირსნი პატივნი, უკეთუ არა ინებონ მოსრნე მა-
ხვილითა უწუალოდ: ამისნი მსმენელნი მოვიდნენ ყოველნივე
ძღვნითა დიდითა წინაშე მეფისა და დაიმორჩილნა სრულიად და
მეხარკე-ჰყვნა, მერმე განვიდა ნადირობად სპითა დიდითა, ესე
ეგონა მირსა-მანდარ მისვლა მის ზედა მეფისა, მსწრაფლ წარ-
მოვიდა ძმის-წულითა და ხუთ-ოდენ მონითა და მოვიდა წინა-
შე მეფისა: ამის-თჳს მეფე-მან პატივ-სცა და ისცნა ნიჭნი და
შემდგომად ფიცით მორჩილება მესრკობასა ზედა პაემანისა
დამდები განუტევა: შუმდგომად წარმოევლინა ქობულს-მჯდომს
ინდოთ მეფის ძეს დესპანი ღვნითა დიდითა მშვიდობის მთ-
ხოველსა, რამეთუ ჰგონებდა იგიცა მისლვასა მეფისასა თავის
ზედა: ხოლო მეფე-მან წარმოუვლინა ძღვენი იგი და წიგნი მისი
ყეენსა ამის-თჳს ყეენი ფრიდ მადლიერი იქმნა და მიანიჭნა
იგინიცა მეფესა და სსვანი უმეტესნი და კვალად საძღნოცა მის

ინდოთ მეფის ძისა და უბრძანა წარვლინება დესპანისა თვისი-
სა და ამის-თჳს მისანდობელი იქმნა ფრიად ყეენისა მეფე და
შურობდენ მას ყიზილბაშნი:

ხოლო ლევან განაგნა დაშლილნი ყოველნი ქართლისანი
და დაჰყო თთუᲑ იე ქართლს და დაუტევა ძე თჳსი ვახტანგ
განმგედ ქართლისა და იესე ძე თვისი წარიყვანა ისპაჰნს, ერი-
სტესით ღი, სეკდემბერს კვ, თათრულს 1116: და ესე ვახ-
ტანგ იყო ღუთის-მოშიში და მოყვარე და ფრიად მოღვაწე,

სამღუდელოთ პატივის-მცემელი, ქვრივ-ობოლთა, გლახაკთა
მიმცემელი, შემბრალე, ეკკლესიათა მაშენებელი, სატთა და ჯუ-
ართა მამკობელი, მოწყალე, ცოდნის-მოყვარე, ბრეძნი, მხნე და
ახოვანი, შვენიერ-ჰაეროვანი, მუშაკი, უხვი და მშვიდი. არამედ
მრისხანე: ამან მოიწყო ყოვლითა ქართველნი, გარნა მიეცა კა-
თალიკოსობა მეფესა ნიკოლაოზისა-თჳსვე. არამედ შეითქვნეს
ეპისკოპოსნი და არქიმანდრიტნი და არღა-რა ინებეს ნიკოლაოზ,
რამეთუ არს სოფლიერი და ევდემოს დაუდვეს უმეცრება და გა-
მორჩევით დაადგინეს, ნებითა. ვახტანგისათა კათალიკოზად დო-
მენტი ძე ლევანისა და ძმა ვახტანგისა ახლად მოსრული რუსე-
სეთიდამ და აკურთხეს ქს. ჩღე ქრ. ტუგ: ხოლო ვახტანგ აღა-
შენა და განავრცო ქართლი, რამეთუ რომელნი ჟამსა ერეკლე
მეფისასა შთასრული იყუნეს კახეთს ქართველნი, ამან ბრძანე-
ბითა ყეენისათა გამოიყვანნა ყოველნი და დასხნა თვისთავე ად-
გილთა ზედა: ამას მორილებდენ იმერნი, უსმენდენ კანი, მო-
იღო მბეჭდველობა ვლასეოიდამ და განამრავლნა წიგნი სამღთო-
ნი, რამეთუ უმეცარნიცა სამღუდელოთა წერილთა იკითხვიდიან,
განაწუვნა სპანი როქითა მცველად თვისად. დასწერა წიგნი სა-
მართლისა და მით სჯიდიან მსაჯულნი, მოშალა ტევის-ყიდვა,
დაამდაბლნა თათარნი და უმეტეს ტფილისს ციხის-მცველნი,
აღამაღლნა ქართველნი, გაიღო რუნი და აღაშენა მრავალნი და-
ბნები: ხოლო კათალიკოზს დომენტის არა აუფლეს კახთა კა-
ხეთს მამული თვისი. ამის-თჳს წარვიდა წინაშე ყეენისა ქს.
ჩღზ, ქრ. ტჟე: მისრულსა კათალიკოზს პატივ-სცა ყეენ-მან და
მისცნა ყოველნი მამულნი თვისნი და ნიჭი დიდი. შემდგომად
გამოუტეკა და მოვიდა ტფილისს ქს. ჩღᲑ, ქრ. ტჟვ. მერმე
შთავიდა კათალიკოზი კახეთს, იმანყულის ხანისა-თანა და აუფ-
ლეს მამულსა თვისსა და იყოფებოდა მოსრული მცხეთას:

ხოლო ყაანდაარი რა დაამშვიდა მეფე-მან, კვალად განდგა
აზრის სულტანი დაქეზ: ამისი უბრძანა მეფე-მან მირვეისს
ანე მოკლას იგი. ანუ შეიპყრას და მოართვას მას: მაშინ მირ-
ვეის-მან მოკლა იგი ღალატად და მოართვა თვი და დაი-

მორჩილა აზარა მეფე-მან. არამედ თავი დაქეზისს წარმოუვლი-
ნა ყეენსა მირვეიზით და მოუმცნო, რათა არღა-რა განუტეოს
მირვეისი მუნ, ვინად-გან ბოროტი მანქანა იყო: ხოლო დიდე-

ბულთა ყეენისათა შურითა მეფისათა კვალად განუტევეს და ამ-
ცნეს მტერობა მეფისა და მირვეისი მოსრული უნდარს მარა-
დის ეძიებდა ჟამსა სიკვდილისა-თჳს მეფისა. არამედ ზარისა-
გან მეფისა იჩემებდა ფრიადსა ერთ-გულებასა: ხოლო მეფე-მან
წარგზავნა იეროსალიმს ორი ათასი თუმანი სახსრად გოლგო-
თისა და ჯუარის-მონასტრისა და სხვანი მრავალნი შესამკონი
მათნი: კვალად წარმოგზავნა სატი ოქონისა და ნაწილნი და
ჯუარნი, რომელი წინდად ეყო სამცხეს და მესს-მან მან მუნ
მიუღო ყოველნი და მეფე-მან მას მიანიჭნა უზომონი ნიჭნი.
ხოლო ვახტანგს რა მოეთვალნი ნაწილნი და ხატი, ოქონისა
თთუსა ივლისსა ლ განუწესა დღესასწაული: არამედ რა განი-
სმა ძლიერება მეფისა მისმოდა ფარიჯან სულტანსა ინდოეთს
ლტოლვილსა. ამის-თჳს ესე მოვიდა პაპუნა ციცი-შვილისა-თა-
ნა, რათა წარავლინოს წინაშე მეფისა, ვინად-გან მას ეპყრა
სულტნობა იგი. არამედ ქალანთარი იყო სულტანისა მტერი,
მისცა ქრთამი პაპუნას და მოგზაური მოკლეს სულტანი: ამისი
მსმენელი მეფე განრისხნა და ბრძანა თავის წარკვეთა პაპუნასი.
გარნა ვედრებითა ქართველთათა განერა: ამას ზედა შეშინდა
ქალანთარი იგი და განდგა თემით თვისით. ამის-თჳს განრი-
სსენებულ-მან მეფე-მან წარავლინა მას ზედა სპანი ქართველნი
და უაანდაარისანი სრულიად: ამათ უთავა ალექსანდრე ძე ლუარ-
საბა ძმისა თვისისა ნაშობი ხარჭისაგან და თვით მეფე დადგა
აბდლის სპითა და ტაძრეულითა თვისითა მცირედითა ქართვე-
ლით: მაშინ ამხილა მეფესა ღალატი მირვეიზისა-გან ძმა-მან
მირვიზისა-მანვე. არამედ არა უსმინა მეფე-მან: ხოლო სპათა
მეფისათა მისრულთა შემუსრნეს სიმაგრენი და მოსრნეს წინა-
აღმდგომნი და ტყვე-ყვნეს, აღიღნეს ალაფნი მათნი დიდნი და
დაიმ რჩილნეს სრულიად: გარნა აქა მეფისა-თანა იდგა ტალად
მირევიზ, ამან იცა ჟამი და მოუწოდა სპათა და მორჩილთა

თვისთა, წარვიდა იდუმალ და მივიდა სპათა თვისთა-თანა და
მოუხდა აბდლის სულტანსა მეტყველი: „ბრძანება არს მე-
ფისა:“ და წარკვეთა თავი: რამეთუ არა მორჩილი ექმნებოდა
არა-თუ ბრძანებითა მეფისათა, ვინად-გან ერთ-გულებდა მეფესა
და უკეთუმცა იგი არა მოეკლა ვერა რაისამცა მყოფელი იყო:
მერმე მოვიდა მეფესა ზედა. მაშინ ტალანი მეფისანი აბდალნი
და მირსამანდარის ძმის-წულნი და მცირედნი ქართველნი და
თვით მეფე ფიცხლად ბრძოდნენ და ვერ შეუძლო შესლვად მი-
რვეიზ-მან: ინება მეფე-მან ღმსედრება და ეგრე ბრძოლა. არა-
მედ არა აუფლეს ყიზილბაშთა მდედრგულთა, გარნა მოიხელო-
ვნა მირვეიზ-მან მოჰკვეთა ვისმე თავი და ეტყოდა აბდალთა:
„აჰა მოვკალ მეფე, თეავნ ქონება და საჭურჭლენი თქვენდა,
ხოლო კაცნი ჩვენდა: ამის მრწმუნებელთა აბდალთა აღიღეს
სიმდიდრე და ივლტოდნენ: შემდგომად მოერტყა მირვეიზი
მეფესა სპითა და ბრძვეს ძლიერად მეფისათა. არამედ არღვე-
ვითა ბანთათა მოჰკლეს მეფე გიორგი ქს ჩღო, ქრ. ტჟზ,
დიდს ხუთშაბათს და აჰყრა ხატნი და ჯუარნი მეფესა მირვეიზ

და ფსალმუნი, რომელსა იკითხვიდა ჟამსა მას და წარმოუვლი-
ნა ყეენს მეტყველ-მან: „ესრეთ გაცდუნებდა მეფე:“ მერმე
მოიქცა უანდარს და მცველთა ციხისათა მიუთხრა, ყეენის მიე-
რობა სიკვდილი მეფისა, ამის-თჳს მისცეს ყანდაარი და დაიპ-
ერა მან: ესე რა ესმათ ალექსანდრეს ქართველთა დამძიმდენ
ფრიად და განევლტვნენცა ყოველნი ავღანნი და უკუმოიქცნენ რა
გზასა ზედა ეწიათ სპანი მირვეიზისანი და ეწეოდიან. არამედ
მარადის მძლე ექნებოდიან ქართველნი და მოვიდენ ციხესა ში-
ნა ლეილ-მაჯნურისასა და მუნ ჰსცნეს მირვეიზისა-გან დაპყრო-
ბა ეანდარისა და წარვიდენ გირიშკს. არამედ უტიკთა შეაცთუ-
ნეს და მოიყვანეს ყანდაარსვე და მუნ შევიდნენ წალკოტის ზღუ-
დესა შინა. მოვიდნენ და მოერტუნენ სპანი მირვეიზისანი: მა-
შინ ხუანჯითა სიცბილისათა იერ-მაჰმად ძმა-მან მირვეზისა-მან
წარიყვანა ალექსანდრე ყანდაარს: მერმე სთხოვეს ქართველთა
საჭურველნი და აიძულებდენ მაჰმადიან-ყოფად და დაშენებად

მუნვე: შეუძნდა ესე ფრიად ქართველთა და ღამე გამოხურიტეს
ზღუდე წალკოტისა, გამოვიდნენ და წამოვიდნენ და აქაცა მრა-
ვალ-გზის მოეწია სპანი მირვეიზისანი, გარნა-მრე ექმნენ. არა-
მედ წეალიცა ყანდარისა შეეკრა სპითა და მოსრულთა ქართველ-
თა, ისილეს რა შეიცურვნეს ცხენნი და ერთ-ხმობით განვიდნენ
და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოსცა ღმერთმან ძლევა, აოტ-
ნეს და მოსწყვიტნეს მრავალნი. კვალადცა წამოსრულთა მრა-
ვალ-გზის ეწივნენ, გარნა ქართველნი მძლე ექმნებოდენ შემ-
დგომად ეწივნენ იეჩ მსედარნი ქართველთა ხუთასთა, ბრძვეს
ძლიერად, ძალითა ღუთისათა მოსრნეს, რამეთუ მცირედნიღა
განერნენ ლტოლვით და ქართველნი მოვიდნენ გირიშკს გამარ-
ჯვებულნი: არამედ საცთურითავე მირვეიზისათა არ მისცნეს
აქაცა ნავნი, შეიცურნეს კვალად ცხენნი და განვიდნენ უვნოდ.
არამედ დაშთა კაცი უძლები მუნ კიდესა ზედა, ამას მოუხდნენ
ავღანნი, ჰკრა სრმალი ქვეით-მან და განჰკვეთა ავღანი ჯავშნო-
სანი სრულიად და შეჯდა ცხენსა მისსა და გამოვიდა იგიცა:
ხოლო ავღანთა მიართვეს განკვეთილი ჯავშანი მირევიზსა და
ჰრქვეს: „ამის მოქმედთა არა ძალ-გვიძს ბრძოლა:“ ხოლო ქა-
ართველნი შევიდნენ გირიშკის ციხესა შინა და განამაგრეს იგი.
მერმე აცნობეს ყეენსა ყოველი ყოფილი: შეუძნდა ყეენსა ფრიად
ესე, მერმე უწოდა ქაიხოსროს ძესა ლევანისასა მისცა ქართლი
სამეფოდ და სპასალარობა ურანისა, რამეთუ ლევან იყო ფრიად
სალმობიერი და ქართველთა მათ წარუვლინა ნიჭი დიდი. არა-
მედ დაუცხრომელ-მან მანქანა-მან მირევიზ შეიკრიბა იგჩ მხე-
დარნი და მოგზავნა გირიშკს, რათა გარმოდგომილ ჰყონ იგი:
მაშინ ქართველთა განიზრახეს გარმოდგომამდე მათთა მიგებება
და მათ ზედა დასსმა და მეორეს განთიად დაესსნენ მათ და
მოსწყვიტნეს სიმრავლით, რამეთუ აღაშენეს თავთა მათთა-გან
კოშკნი და ტყავნი წარმოუვლინეს ბეჟან რატის შვილით ყე-
ენსა:

———

პთ. მეფე ქაიხოსრო გ წელი ჰმეფა:

ხოლო ქაიხოსრო მეფე, განმზადებული წარსლვად და ამისი მსმენელი იხარებდა. არამედ არღა-რა ინებეს განმზრახთა ყეენისათა წარვლინება ქაისოროსი, ვინად-გან მარადის მძლეექმნებოდენ ავღანთა ქართველნი: კვალად წარუვლინა ქართველთა ნიჭი და მუნვე მყოფი მაჰმად ყულისან სარდარ-ჰყვენ და მისცენ სპანი მუნებურნი, რათა მან ბრძოს მირვეიზს: ამან მაჰმად ყულიხან წარუვლინა ალექსანდრეს ყანდაარს წიგნი, რათა გამოვიდეს გამოპარვით, ანუ აცნობოს ვითარ ჯერ-არს მისლვა უანდაარსა ზედა: ხოლო წიგნი ესე მიართვეს მირვეიზს, განრისსნა იგი და გამოიყვანნა ქართველნი ოცდაათნი და წარჰკვეთნა თავნი. არამედ ალექსანდრე, პაპუნა და ნოდარ ისსნა ძმა-მან მირვეზისა-მან: ამას ზედა შეიკრიბნა მაჰმად ყული-ხან სპანი ყიზილბაშ-ქართველთა და წარვიდა ყანდაარსა ზედა, მისრულსა ეწეო მირვეიზ, სადაც ქართველთავე აოტნეს და მოსწყვეტდიან ურიცხვთა. არამედ ერთ-კერძ ივლტოდენ ყიზილბაშნი და დაუტევენ ქართველნი მათ შორის: მხილველთა ქართველთა უყივლნეს ურთიერთთა და გამოვლნეს ბრძოლით და მოვიდნენ ესენიცა გირიკს: ამის-თჳს წარავლინეს ბეჟან რატის-შვილი წინაშე ყეენისა და აცნობეს ესენი სრულიად: მაშინ ყეენმან წარავლინა ქაიხოსრო სპითა დიდითა და ნიჭითა და მოითხოვა სპანი ქართლისანი, ქაიხოსრომ: ხოლო ვახტანგ, მსმენელი სიკვდილისა-თჳს, ბიძისა და მამის ლევანისა, რომელი მოკუდა ქს. ჩღთ, ქრ. ტუზ, მაისს, მწუსარებდა ფრიად და გლოვისა შემდგომად წარუვლინა ძმასა თვისსა ქაიხოსროს ქართველნი ჩფ მხედარნი და თვით განაგებდა ქართლსა: არამედ ვინდ-გან დაამდაბლნა მცველნი ტფილისის თათარნი, განდგნენ და დახშნეს კარნი ციხისა და იწყეს სროლა თოფ-ზარბაზანთა: ესე აცნობა ყეენს ვახტანგ, განრისსნა ყეენი, წარმოავლინა მტარვალნი, მოვიდა და ხელ-სუნდოსანნი მოართვნა ყოველნი ვახტანგს: მერმე

წარიყვანეს ისპაჰნს და პატიმარ-ჯევნეს ალამუტის ციხესა შინა. ამის-თჳს არღ-რა იყო ტყვის-ყიდვა: კვალად ნაზარალი-ხან, ვითარცა როსტომ მეფე, მრავალ-გზის წარუვლინებდა ყეენსა ტყვეთა, არამედ ვახტანგ, უკეთუ არა მოითხოვდა ყეენი არა წარუვლენდა, მასცა უმეტეს მოსყიდულთა:

ხოლო მირვეიზ-მან, მცნობელ-მან წარსვლისა ქაიხოსრო-სა-მან, გამოუტევა ალექსანდრე და მუნ მყოფნი ქართველნი, მოსცა. გვამიცაა მეფისა და მხეველნი *) მისნი. კსე მოვიდენ გირიშკს, მუნიდამ წარმოჰყვნენ სრულიად ქართველნი და მოვიდნენ მაშათს: ესე ჰსცნა ქაისოსრო სპასალარ-მან და უბრძანა ქართველთა კვალად შთასღვა გირიშკსვე. არამედ მირვეიზ-მან, რა ჰსცნა ქართველთა მისლვა გირიშკსვე შემოიკრიბნა სპანი და

მოადგა გირიშკს გარნა სიმრავლისა-გან სპისა მისისა ვერღა-რა
იკადრეს ველსა ზედა ბრძოლა ქართველთა და განამაგრეს ციხე
ქალაქი ოთს-თთუ*, გარნა დამშვიდნენ, რამეთუ სორცი ვირისა
ლიტრა სამ-მილნთუნდ ისყიდოდა (აქა იხილე ზაკულება, რა-
მეთუ მირვეიზი არსენს დოლნჯის-შვილს მოლოზონს უვლი-
ნებდა საკმაოსა ფქვილს): ესმა სპასალარს შეჭირვება გირიშ-
კის წარმოავლინა ხან-მაჰმად ჭ მხედრითა შეწევნად მათდა:
ხოლო მიმავალს ეზრახა მას მირვეიზი. „უწყი რამეთუ არს
მტერი ჩემი სპასალარი, ამის-თჳს გენდობი შნ, დამიურვე წი-
ნაშე ყეენისა, რათა შემინდოს და მოვიდე შენთანა.“ მსმენელ-
მან სან-მამად განისარა და შურით სპასალარისათა არღა-რა გა-
ნიხილა ზაკულება. არამედ მიუმცნო: „მოვედ და ვჰყო ყოველნი
ნებანი შენნი:“ დაუტევა გირიშკი მირვეიზ და დილასა მივიდა
მას ზედა: მხილველთა სპათა ყიზილბაშთა იწყეს აღმხედრებად,
რათა ბრძონ. არამედ აყენებდათ ხანი იმედებული პაემნისა: მა-
შინ მიუტევა მირვეიზი სპითა და მოსწყვიტნა სრულიად, რამე-
თუ ვერ-ვინ განერა თვინიერ ზაალ ლორთქიფანის-ძე და არე-
შის-შვილი, იგინიცა სიმხნითა თვისითა. ხოლო მირვეიზი გა-

*) უნდა მხლებელნი:

მარჯვებული მოადგა კვალად გირიშკსავე და მიუთხრა ესე ყო-
ველი ქართველთა და მოითხოვა სეხნია ციცი-შვილი მძევლად.
„და წარვალ უანდარს:“ აღუძნდათ ქართველთა და არა ინებეს.
არამედ სეხნიამ დასდვა თავი მა-თჳს, რათა განერნენ იგინი
სიკვდილისა-გან და მისცეს სეხნია და წარვიდა მირვეიზი გა-
რნა დაუტევა ნუზლი თვისნი ყოველნივე მათ:

ხოლო ვახტანგ განაგებდა წინა თქმულთა ქართლსა ნადი-
მობდა და ნადირობდა ზამთარს ყარაია სომხითსა, შემოდგომა-
გაზაფხულს გორს და ტფილისსა, ზაფხულს თრიალეთს შამ-
ბინს-ზე: გარნა მოკუდა ძმა მისი თემურაზ ქს. ჩღი, ქრ.
ტჟც, დეკემბერს ზ, დამძიმდენ ყოველნი და იგლოვეს ჟამამდე:
ხოლო სპასალარი მოვიდა მაშთს, მაშთიდამ ფარს, მუნ მო-
ერთო იესე ძმა თვისი სპითა და ქირმნისათა: მაშინ მოეგზავნა
მირვეიზს და მოეთხოვა სპასალარისა-თჳს სახსარი სეხნიასი
და განუტეოს იგი: გარნა სპასალარ-მან რიდითა ყეენისათა ვერ
იკადრა ამისო ყოფა და ამის-თჳს წარკვეთა თავი სესნიას მი-
რვეიზ-მან: ესე შეუძნდა სპასალარსა, მივიდა და დაიბან კა მდი-
ნარესა ზედა უცნდახრისასა და იმიერ კიდესა დასდგა მირვეიზი
სითა. მუნ სცნა მირვეიზ-მან, რამეთუ მოვლენან სპასალარისა-
თანაბდალთა სულტანი შეწევნად სპითა. მაშინ დაუტევა მუნვე
იერ-მაჰმად ძმა თვისი, თჳთ წარვიდა და დაესსა და მოსწყვიტნა
წ მხედარნი აბდალთა და წარმოვიდა: ხოლო დილას განაწეს
სპასალარ-მან მარჯვენით იესე ძმა თვისი, მარცხენით ალექსან-
დრე და შევიდნენ მდინარის ფონსა. არამედ ავღანთა იწყეს
თოფთა ზამბურაკთა სროლა. გარნა განვლო ალექსანდრე-მ ცუ-
რვითა ცხენთათა სპითა და ივლტოდნენ ავღანნი განსლვას იესე-

სასა, ეწივნენ და მოსწყვიტნეს მრავალნი: ხოლო იერ-მაჰმად ვერღა-რა წარმვლელი შევიდა კლდესა ბაბველისასა და მოერ-ტენენ გარს სპანი ყიზილბაშნი: კვალად დამაშვრალი მირვეიზი მომსწრაფებელი სპათა თვისთა თანა და ამისი მხილველი ივლ-ტოდა ყანდაარად: იხილა იგი ალექსანდრე-მ და მიუტევა მირ-

ვუიზს. ხოლო. იგი ლტოვილი შევიდა ციხესა რასამესა შინა შემუსვილს: მაშინ ალექსანდრე ლამოდა მიტევებას ციხისასა და გამოევნასა მისსა. არამედ განაზრახეს სპასალარი ყიზილ-ბაშთა: „არს მირვეისი მანქანი, არა არს ესე მირვეიზი. არა-მედ რა მივუტევოთ, მზირ-ყოფილი იგი გვეკეთების და მოსწ-ყვეტს სპათა ჩვენთა:“ ესე ისმინა სპასალარ-მან და მოუწოდა ალექსანდრეს მის-თან გარნა ალექსანდრე დაამტკიცებდა ყო-ფად მირვეისს და მიტევებასა მას ზედა. არამედ აიძულებული წარმოიყვანეს ალექსანდრე და მოუდგინეს ციხეს მცველნი გა-რემოს: ამასვე ღამესა გამოვიდა მირვეიზი და შევიდა ყანდა-არს. ეგრეთვე იერ-მაჰმად ღამე აოტნა სპანი ყიზილბაშნი და შევიდა იგიცა უნდარს: შემდგომად სცნეს, რამეთუ მირვეიზი იყო იგი და დამძიმდენ ფრიად, რომლისა-გან შეუდგა ბოროტი ქვემო-თქმული: ხოლო მეორეს დღეს მივიდა. სპასალარი და დასდგა ძირსა ყანნდარისასა და გონებდეს მირვეიზის გამოს-ვლასა. არამედ არა გამოვიდა: მურმე წარავლინა სპასალარ-მან სულტანი შარბაშარისა: ამას მისრულს ეწყო მირვეიზი, ოტა. მხილველი იესე და ალექსანდრე მიეტევნენ და აოტნეს მირვე-იზი და მოსრნეს სიმრავლითა, რამეთუ კართა ზედა ციხისთა მოსჭრიდიან თავთა და შემოიქცნენ გამარჯვებულნი, დილით მწუხრამდე მბრძოლნი: გარნა იყო სამ-თთუ$ მარადის ბრძოლა და მოისროდნენ იმიერ და ამიერ სიმრავლითა: არამედ მოუჭ-რნესა გზანი ყანდარს. გარნა საზრდელთა სიმრავლითა უჭირ-ვოდ იყო მირვეიზი:

შემდგომად შეედვათ სენი მუცლისა ყიზილბაშთა და ქარ-თველთაცა და მოკლება საზრდელთა: ესე იხილა მირვეიზ და შეჰკრნა გზანი და მოსრულთა მენუზლეთა ეიზილბაშთა სრვიდა: ამისი მხილველი მირ-სამანდარ პაემნით აღმთქმელი სპითა მო-სლვად წინაშე სპასალარისათა არღა-რა მოვიდა და არცა-ღა მო-სცა საზრდელნი: ამის-თჳს შემჭირდენ სპანი სენითა და უსა-ზრდელობითა. ხოლო მირვეიზი განამხნობდა სპათა თვისთა: შემდგომად წარმოავლინა მცირედნი და წარმოუდგა თვით უკან

ფარულად, ამათ ეკვეთნეს ყიზილბაშ-ქართველნი, ვინ ვის ას-წრებდენ და ივლტოდნენ ავღანნი. არამედ რა მივიდნენ სიმარ-ჯვესა, ამათ მოუხდა მირვეიზი, აოტნა ჩვენნი და მოსრნა სი-მრავლითა. გარნა სიმხნითავე ქართველთათა განერნენ ნეშტნი, გარნა მიერით-გან დაეცათ ზარი ყიზილბაშთა და ვერღა-რა შე-მართვიდიან ავღანთა: გამოვიდა კვალად მირვეიზი და ბრძო-

დნენ. არამედ მირვეიზი სიმაგრესა შინა მყოფი, უკეთუ ამჯო-
ბინოს გამოვიდის ბრძოლად და უკეთუ არა ბრძოდის მუნიდამ:
შეუხდნენ მუნ ქართველნი და მივიდა სპასალარიცა შველად,
სძლეს მირვეიზს და მოსრნეს სპანი მისნი. გარნა შემაგრდნენ
ქვეითნი ავღანნი კლაელთა და ისროდენ თოფთა: მაშინ მოვი-
და ყიზილბაში ვინმე მეტყველი: ბრძანება არს სპასალარისა,
აცადეთ ბრძოლა და უკუმოიქეცით:“ მსმენელთა ყიზილბაშთა
დაუტევნეს ქართველნი და წარმოვიდნენ: ამისნი მხილველნი
ავღანნი კვალად მოეტევნენ და მოსრნეს მრავალნი, მერმე მო-
კლეს ალექსანდრე მხნედ მბრძოლი. ამის-თვის შეშინდნენ
ფრიად ყიზილბაშნი და აზრსეს სპასალარსა, რათა უკუნ-იქცეს
და განიმრავლოს სპანი და კვალად მოვიდეს და ბრძოს მათ,
ვინად-გან განმრავლდა სენი და სრვა და სიყმილი: ჰსცნა ესე
მირვეიზ-მან და მოუვლინა ზავის ნირი სპასალარსა. „უკეთუ
წარსვიდე არა რაი გევნოს ჩემ მიერ და უკეთუ მოგცეს კვალად
სპანი ყეენ-მან მოვედ“, მის-მან მრწმუნებელ-მან სპასალარ-მან
ბრძანა ღამე აურა, და იესე განაჩინა, რათა არა განუტეოს სპანი.
გარნა ბარგნი: მაცთურ-მან მირვეიზე ჩამოგზავნა მეთოფენი და
იწყეს სროლა თოფთა: ამისნი მხილველნი მდედრნი ყიზილ-
ბაშნი ივლტოდენ. ეგრეთვე იესე-მ არღა-რა მიხედა ძმასა თვი-
სსა ივლტოდა იგიცა და დაუტევა სპასალარი მცირედითა სპი-
თა. ხოლო სპასალარ-მან არა ინება სივლტოლვა და მოეტევა
მირვეიზს, ეკვეთა სპასალარი მცირედით, მოსწყვიტნა და აოტ-
ნა იგინი. არამედ იხილნეს სპანი ყიზილბაშთა ლტოლვილნი
ზეიდამ ავშანთა, უყივლეს სპათა თვისთა გაქცევა მათი, უკუ-
მოიქცნენ კვალად და მოეტევნენ სპასალარს . გარნა მხნედ გა-

მოსჩნდა სპასალარი, რამეთუ მოსრნა მხედარნა სამნი. არამედ
მერმე სცეს ექვსთა ოროლნი სპასალარსა და მოკვდა ქს. ჩღია,
ქრი ტუთ, ოკდომბერს კვ: შემდგომად მოჰყვნენ ავღანნი, მო-
სწყვიტნეს ყიზილბაშნი და აღიხუნეს სრულიად სიმდიდრენი და
ალავნი მათნი. ხოლო იესუ ქართველი-თურთ მოვიდა გირიუკს
და მუნიდამ ისპაჰნს:

ხოლო ვახტან განმგე ქართლისა შემდგომად გლოვისა
იშვებდა და ნადირობდა წინა-თქმულთაებრ: კვალად აღიმსუდრა
სპითა შესლვად ოვსეთს და შევიდა და შემუსრა პ. კოშკნი, მო-
წვა და მოსტყვევნნა ურჩნი, ჩავლო ზრამაგა და შემოვლო ჟღე-
ლის-სევი და გარმოვლო კუდელასა ზედა და მოვიდა კუდაროს
და კუდაროდა-მ ქართლს გამარჯვებული ქს ჩღია, ქრ. ტჟთ,
დაიპყრა დვალეთი და დასდვა სარკნი და გორს მდგომი იშვებ-
და სხვისა განეზრასი:

ჟ, მევე ვახტანგ გ წელი ჰმეფა:

მაშინ მოუცნო ყეენ-მან სიკუდილი ძმისა თვისისა და მო-
ეცა ქართლი მის-თჳს შეუძნდა ფრიად ვახტანგს და წარვიდა

ტფილისს. ხოლო მუნ განუზრახეს განმზრახთა წარსვლა წინაშე. ყეენისა. ესე ირწმუნა და მიუწერა ყეენსა წინაშე მისსა ყოფა: ამისთჳს აქორწინა, ასულნი თვისნი თამარ თეიმურაზის ძესა ერეკლე მეფისასა, ხოლო ანუკა აბაშიძე ვახუშტის: შემდგომად მოვიდა მუმანდარი ყეენისა მიმწოდებელი: მაშინ დაუტევა ძმა თვისი სვიმონ განმგედ ქართლისა და დედოფალი და ძენი თვისნი დაადგინა გორს და თვით წარვიდა მცირედითა კაცითა, ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, აპრილის კგ. არამედ მისრული წინაშე ყეენისა პატივ-ცემულ იქმნა დიდითა პატივითა ყეენისა-გან და შყვარებულ ფრიად ყეენისაგან სიკეთისა მისისათს და უთქმიდა მაჰმა-დიანობასა და უქადებდა ნიჭსა დიდსა და მსწრაფლ-გამოტევე-ბასა. არამედ მან არა თავს-იდვა, მეტყველ-მან „მე მოვედ,

რათა არა დამართონ მტერთა და შეირეუს ქართლი. გარნა არიან ძმანი ჩემნი მა]მადიანნი და რომელი გნებავს წარავლინე და მე ვეჟო წინაშე შენსა“ მაშინ ინება ყეენ-მან წარმოვლინება ვახ-ტანგისა სჯულითავე თვისითა. არამედ არა აუფლნეს. ომარათა, განეზრასთა თვისთა და არცა ინება იესე-მ ნებითა. ვახტანგისა-თა წარმოსლვა: ხოლო ვინაო-გან მაჰმადიანთა შინა ცოდვად სჩნდათ სარკის მიცემა და მსახურება ქრისტეანეო და მეფეთა ქართლისათა მრავალნი ჰყვათ მოხარკენი და მსახურნი მაჰმა-დიანნი, ამისთ-თჳს უფროს მაჰმადიან ჰყოფდენ მეფესა: ხოლო ნიჭნი იყუნენი მათნი წინათქმულნი დაუოსანისა, და მისრულისა და წარმოსრულისა და ვიდრე ქვეყანათა მათთა იეუნენ წარსაგე-ბელნი ყოველნივე მათნი და სამ-დღე მუნ მირულსა და სამ-დღე გამოტევებულსა მსახურებდენ და მოართმიდენ სანოვაგესა სამსრისა და სურისასა ყოველსავე ყეენისასა ჭურჭლითავე მი-სითა: ხოლო სვიმონ მასვე ქორონიკონსა მოიყვანა დაწინდული ქაიხოსროსი ასული ბარძიმისა ცოლად და იქორწინა, მომტკი-ცებისათსა-თჳს გიორგი ერისთვის და იწყეს ქვე-გამხედველობად ვახტანგისა:

ამასვე ქორონიკონსა, აგვისტოს ბ იშვა ძე ვახტანგისა გიორგი გორს დედოფლის რუსუდანისა-გან: ხოლო იესე-მ აღუ-დგინა ვახტანგს ძმასა თვისსა ტფილისის გუშაგნი, რომელი იყო. თოფჩიბაში და შეასმენდენ ყეენსა დაწვისა უორანისათა და სხვითა მრავლითა უჯეროთა მაჰმადიანთა ზედა: ამის-თჳს მოგ-ზავნა ყეენმან ხოლოფა ტფილისს, რათა სცნას, რა ბოროტი უქმნიეს მაჰმადიანთა ზედა ვახტანგს, არამედ იდუმალ ამცნეს ხოლოფას. უკეთუ იცეს ჟამი თვით დაიპყრას ქართლი და სვი-მონ მუნ წარავლინოს: მოსრულის ხოლოფასთან შეიზრახნენ სვიმონ და მთავარნი ქართლისანი ვახტანგის ბოროტსა ზედა, რამეთუ რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ ოვსეთი და განიწუო მცველნი თვისი, მიერით ეშიროდათ გიორგის და დათუნას ერისთავთა მამულთა მათთა დაპყრობისა-თჳს. ამის-თვის მიუწერეს ყეენსა: „არა გუნებავს ვახტანგ. არამედ მოგვივლინე იესე:“ ეჰა უცხო,

რამეთუ ქრისტესთჳს აიძულებულისა ვახტანგისა-თჳს ნება-მოწ-
მობა სცეს კათალიკოზმან, ეპისკოპოსთა და სამღუდელოთა-
მან: ხოლო ამისა ყოველთა განკიცხეს სოლოვა და წარიელტო-
და ისპაჰნსვე: არამედ ამ ჟამებთ იყო მომსრველი ჟამი ფიც-
ხელი, მკალი მომჭამელი, რამეთუ მფრინალთა დააბნელიან მზე
მზე და სიემილი ძლიერი და სვიმონ მართვიდა უფროს მოხვე-
ჭით და არა შეიშინეს ღუთისა. არამედ ჰყვეს ესეცა: შეიპყრა
სვიმონ კათალიკოზი დომენტი ზაკვით და წარმოუვლინა ბა-
ქარს, რათა აღმოხადოს თვალნი. გარნა არა ჰყო ესე დედოფალ-
მან რუსუდან და იყოფოდა მათ-თანა პატივითა: ხოლო ყეენსა
რა ესმა ვახტანგისა-თჳს ესენი აღუძნდა და არა ინება ეგრეთ.
არამედ ომარათა-გან იძულებულ-მან წარმოავლინა იესე მეფედ
ქართლისად ნიჭით. ვინად-გან აღეთქვა იესეს ყეენისა-თჳს წა-
რვლინებად დედოფალი და ძენი ვახტანგიანი და ხუთასნი ქა-
რთველნი ცოლ-შვილით, რათა დაასახლოს ფარაბადს:

ჟა. მეფე იესე, ბ წელი ჰმეფა:

მოვიდა ესე იესუ წოდებული ყეენისა-გან ალიყულიხან
ტფილისს ქს. ჩღიდ, ქრ. უბ, და იყო ფრიად მიქცეულ მაჰმა-
დიანობასა ზედა *) და მქცევი მათებრ, მდიდარი და ამაყი:
ხოლო დედოფალი და ძენი ვახტანგისა წარვიდენ რაჭას და გა-

---

*) აქა ისპაჰნს ყოფასა შინა მეფე-მან ვახტანგ ისწავა და სთარგ-
მნა ქართულად სპარსული იზიჯი, წიგნი ვარსკულავთ მრიცხველობისა
და ცის-ქმნულებისა:

**) შენიშნულობა დიმიტრი ორბელიანისა. „მიკვირს შენის გო-
ნიერებისა-გან ამ ამბის მწერალო და უსამართლოდ მაყივნებელო ბიძი-
საო, შენვე იტყვი ფრიად მიქცეულიყო მაჰმადიანთ რჯულზედაო და
რომელ თათარს უნათესავებია ბებიის ძმის-წული და დედედის ბიძის-
ცოლი და ოთხმოცდა ათის წლის ამირეჯიბის ნაცოლარი თოთხმეტის
წლის ქალი, წარმკითხველთ განსაჯეთ.

მოუტევეს კათალიკოზი დომენტი: მოსრულსა იესე-მ პატივ-
სცა და დაადგინა კვალად კათალიკოსად: შემდგომად მიუწერა
იესე-მ ყეენს: „უკეთუ არს წინაშე შენსა ვახტანგ ვერ ვჰყოფ
ბრძანებულსა. არამედ წარავლინე პატიმრად:“ შეუძნდა ყეენსა,
რამეთუ უყვარდა ფრიად: მურმუ მოუწერა ვახტანგს ტკბილად:
„წარვედ პატივით ქირმანს, ვფუცავ, რამეთუ მსწრაფლ გამოგი-
ყვანო კვალად, პატივს-გცე და მოგანიჭო მრავალი: და წარვი-
და დიდითა პატივითა, ვითარცა პატრონი მათი*). ხოლო იესე
მშვებელი და განმცხრომელი უწესოებითა ურმათა თანა და უგ-
ვანთა მღერათა. გარნა მცევი დიდებულად წაგვარა ცოლი დე-
დის ბიძასა თვისსა ქაიხოსროს, ამირეჯიბს ბებიის ძმის-წული
თვისი, ასული ერასტისა და შეირთო თვით ცოლად: ამხილეს
კათალიკოზ-ეპისკოპოსთა და უმეტეს იოანე სააკაძე-მ გარეჯის

ბერთუბნის მამა-მან, კაც-მან ღირს-მან. არამედ მან არა უსმინა მეტყველ-მან ვარ მე მაჰმადიან, ესრეთ ჯერ არს ჩემდა.“ შემდგომად მოიყვანა ერეკლე მეფის ასული ელენე ცოლად ქს. ჩღიუ ქრ. უგ, და იქორწინა დიდებით. გარნა არა კმა საყოფელ:

ამ ჟამთა გამოვლეს ჭარელთა კახეთი, მოვიდნენ სუნანს, მოსწყვიტნეს დაბნებნი და მოსტყვევნეს და წარვიდნენ. ამას ზედა სთხოვეს იესეს კახთა შეწევნა: ამან წარუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ საბარათიანოთი. შემდგომად მოვიდა ლუარსაბ ლტოლვილი და მოწყვეტილი წინაშე იესესსა. მერმე წარუვლინა ამილახორი ავთანდილ ზემო-ქართლითა, მივიდა ესე საგარეჯოს, არამედ ესეცა მოიქცა უქმი: ხოლო ვინად-გან ვერღა-რა აღასრულა იესე-მ დავედრული ყეენისა: მაშინ მოიყვანა ყეენ-მან ვახტანგ, მისცა ქართლი და სპასალარობა ერნისა და მიაქციეს სჯულსა მათსა ქს. ჩღივ, ქრაუდ და წარმოავლინეს თავრიზს, რათა წარავლინოს სპანი ხორასანს და მოსცეს განმგეობა ქა-

---

*) მეფე ვახტანგ აქ ქირმანს ყოფასა შინა სთარგმნა სპარსულისაგან ქართულად ქილილა დამანა:

რთლის ბაქარს ძესა მისსა და წარმოავლინეს მტარვალი, რათა შეიპყრის იესე და მისცეს ბაქარს პიტიმრად. რამეთუ მოეთხოვა მეფესა ვახტანგს ეგრეთ: ხოლო ბაქარ მოვიდა იმერეთიდა-მ მცხეთას, რამეთუ ტფილისს იყო მომსრველი ჟამი და იესუ განვიდა კახეთს: წარავლინა მტარვალი ყეენისა ბაქარ, რათა მოიყვანოს იესუ. არამედ კახთ-ბ ტონ-მან იმანყულიმ რა სცა ნეზა: ესე აუწვა მამასა თვისსა ბაქარ და მეფე-მან ყეენსა: განრისხნა ყაენი და წარმოავლინა მურდარი თვისი: ესე მოვიდა, შეიპყრა იესე, მოიყვანა და მოსცა ბაქარს. ხოლო ბაქარ პატიმარ-ჰყო ტფილისს სასახლესა შინა; კვალად ბრძანებითა მამისათა შეიპყრა სპასპეტი ლუარსაბი არამედ იხსნა ესე დედოფალ-მან რუსუდან კვალად შეიპყრა მუხრანის-ბატონი ერეკლე და აღმოსადნა თვალნი და მისცა მუხრანი ლევანს ძესა პაპუასასა. კვალად მოაშთო პაპუნა დიასამიძე, რომელი იყო მაშფოთებელი ძმათა და სსვანი რომელნიმე უქსორია-ჰყვეს და ესე ყოველი ჰყო ბრძანებითა მამისათა:

ჟბ. მეფე ბაქარ, ბ წელ-ნახევარი ჰმეფა:

არამედ ვინადგან ჰგონებდა მეფე ვახტანგ წარსლვასა ხორასანს, ამისთვს ჰკადრა ყეენსა, რათა მისცეს მეფობა ქართლისა ძესა თვსსა ბაქარს: უსმინა და მოსცა და მიაქციეს ჰსჯულსა მათსა, მხოლოდ სიტყვითა და არა საქმითაცა კოჟორსა ზედა მყოფი ქს. ჩღიზ, ქრ. უე: ხოლო ზაფხულსა ამას გამოვიდნენ ლეკნი ჭანელნი სულსავით ჯ მხედარნი. ამათ მოსტევევნნეს ბოლნისნი და ქციის-ხევნი თავ-მრგვალამდე: მცნობ-

მან ბაქარ წარავლინა ბიძა თვისი სვიმონ (რომელი ჰგლოვდა, რამეთუ მოისრნენ ცოლ-შვილნი და მსახურნი მისნი მომსვრელისა ჟამითა, რომლისას იტყოდენ კრულვითა კათალიკოზისათა ყოფასა): მივიდა სვიმონ სამასითა ოდენ მხედრით ნაზარას სოივლის-ბოლოს, მოეტევნენ ლეკნი და მორტუნენ გარ:

არამედ შემდგომად თოფთა ცემისა ეკვეთნენ ქართველნი სისქესა მათსა და ჰოტჩეს და სრვიდიან, ვითარცა ნადირს. გარნა სიმრავლითა ლუკთათა დაიფანტნენ ქართველნი: იხილეს ესე ჭარელთა, მოიქცნენ ერთ–კერძო და მოსრნეს ქართველნი და აოტნეს სრულიად, მოჰყვენ მარნეულის გორამდის და უკუნიქცნენ, განვლეს ეარაია შოუბულთა, არამედ მოისრნენ უმრავლესნი სიცხე-უწულობითა და მიერით ვერღარა იკადრეს რბევა ჟამამდე: ხოლო მიუღო რა ბაქარ სალთხუცობა დათუნას ქსნის-ერისთავსადა მისცა ედიშერს ძესა ქაიხოსრო ლოპინასას, მზეზ-ჰყო ესე დათუნამ და უკუდგა: მის-თჳს წარავლინა ბაქარ ძმა თვისი ვახუშტი მას ზედა და მისლვასა მისსა მოკუდა დათუნა ერისთავი. ხოლო ძენი მისნი წარვიდნენ კახეთს, და დაიპყრა მამული მისი ვახუშტიმ. არამედ შანშე ძე დათუნასი წარვიდა წინაშე ყეენის ყაზმინს და მეფე ვახტანგცა მიეწოდა ყეენსა მუნ წინაშე თვის თავრიზიდამ: უთასრული შანშე ათხოვა. მეფე-მან ვახტანგ ყეენის-გან, მოსცა ყეენ-მან და პატიმრად წარმოუგზავნა ბაქარს ძესა თჳსს, ესე ბაქარ-მანცა პატიმარ-ჰყო ტფილისს. ხოლო შემდგომად ნებითავე ვახტანგ მეფისათა მიუხუნა სპასალარობა ყეენ-მან და წარმოავლინა ქართლს, რათა განაგოს საქმე ლეკთა:

მეფე ვახტანგ, ეს წელი აწ ჰმეფა:

შემდგომად მივიდა მეფე ვახტანგ ტფილისს ქს ჩღათ, ქრ. უზ, დასჯდა ტახტსა ზედა, შეჰფიცეს ყოველთა ქართველთა მეფობისა მისისა მტკიცედ ერთ-გულებასა ზედა და დალოცეს ყოველთა მეფედ და მიულოცეს და გარდააუარეს ოქრო და ვეცხლნი მრავალნი დიდებულთა, წარჩინებულთა, აზნაურთა, კათალიკოზ-მან და ეპისკოპოზ-არხიმანდრიტთა (არამედ ესე წესი ძველითვე იყო საქართველოსა და უყოფდიან ყოველთა ესრეთ ტფილის და მიერით უხმიბდენ მეფედ და თვინიერ მისს არა):

ხოლო იყო სიხარული და განცხრომა დიდი მოსვლისა-თჳს ვახტანგისა და განაგებდა კეთილად: მაშინ შეინერი იუ ქამარ-ბეგის სომხითის მელიქი და დასვრიტა თოფითა, კვალად ბაგრატ ციცი-შვილი პაპუნა, ვეშაპიძე და პლატონ, უსუნი იხსნა კათალიკოზ-მან სიკუდილისა-გან და გნეიდეს ისეთს თხებთა ზედა:

ხოლო ვინად-გან აქუნდა დავედრებული მეფეს ყეენისა-

გან საქმე ლეკთა და ლეკნი აოხრებდნენ არათუ კახეთს. არამედ განჯას, ბარდას და შირვანს. ამის-თჳს შეიყარნენ მუსრანს მეფე ვახტანგ და კახთ-ბატონი იმანყული, ხავევეს და აღუთქვა ვახ-ტანგ წარვლინება სპის კახეთს: შემდგომად გაზაფხულს წარავ-ლინა საბარათიანოს სპითა ერასტი ევლანის-შვილი. ამან დჰყო კახეთს თთუ̈ჱ სამი, არ აბრძოლუს კახთა და მოიქცა ტფილისვე უქმი: შემდგომად განივლტი შანშე და უკუდგა მამულსა თვის-სა. ხოლო მეფე-მან წარავლინა მას ზედა ბაქარ ძე თვისი ქსან-სა ზედა და ვახუშტი ლიახვსა ზედა, შევიდნეს უსუნი და წა-რუსვნეს ყოველნი. არამედ ჭურბას აოტნეს მცირედნი სპანი და განაგრდა იუნ შანშე ამის-თჳს მიუწოდა მეფე-მან იმერთა, მოვიდა რაჭის-ერისთავი შოშიტა, აბაშიძენი სვიმონ და ლევან სპითა, შეუხდა მეფე ჭურთას: იხილა ესე შანშემ რძალ- კი-სერ-კიდებული მოვიდა წინაშე ბაქარისა, მან მოიყვანა მამისა-თანა, უკმოიქცა მეფე ტფილისს და განუსვენა იმერთა ნადი-რობა-ნადიმობითა, ანინა დიდნი და განუტევა, და შან მეცა წა-რატანა მათ ჟამადმდე: არამედ კვალად განივლტი მანშე და განმაგრდა ჭურთას. ამ ჟამს წარმოევლინა ყეენს შირვანის სა-ნი შველად კახთა ესე რა მოვიდა შაქს დაესხნენ ჭარელნი, მოკლას ხანი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი. ამის-თას მოუმ-ცნო ყეენ-მან მეფესა შემუსრვა ჭრის და მეფე სრულიდ შე-კრებული სპით ქართლისათა წარვიდა. ხოლო კახთ მიიყვანეს მე დღე მაღაროს. მუნ ევედრნენ ჭარელნი მეფესა, რათა შეიწ-ყალოს და დაემოჩილნენ, ვითარცა ნებავს: მაშინ მოვიდა ყეე-ნიდამ ბეჟან თოქალთოიანი, რათა უკუნიქცეს მეფე მათ-გან. უკუმოქცეულ-მან მოინადირა ყრიადა და მოვიდა ტფილისს:

ხოლო გაზაფხულს შემოიკრიბა სპანი მეფე-მან, მივიდა და დასდგა ზებეყურს. მხილველი შანშე კვალად ვედრებული და ხრმალ-კისერ-კიდული მოვიდა წინაშე მეფისა, მფიცარი ერთ-გულებას ზედა, შეუნდო მეფე-მანცა და მისცა მამულნი მისნი სრულიად, მუნიდამ მოვიდა მეფე გორს, მუნ მოვიდა კაცი ხონ-თქრისა, რამეთუ ვინად-გან ამან წარავლინა დის-წული თვისი ალექსანდრე ასლცისეს ნიჭითა სამეფოდ იმერეთისად. ამის-თჳს მოემცნო, რათა მწე-ეყოს მას ისმინა მეფე-მან და წარავ-ლინა ვახუშტი მწედ მისად, ხოლო ზამთარსა ესმა მეფესა მო-სლვა ლეკთა, შეკრბა და დადგა ხუნანს, რამეთუ განჯასაც ბრძო-და სულსავი, მუნიდამ წარავლინა სპანი და განარინა განჯა მათ-გან, არამედ აზნაურთა ჰგონეს ყანდაარს წარსლვა და ინებეს მუნ შფოთი, შეიპყრნა მეფე-მან ზოგნი მოჰკლია, ზოგნი სტანჯნა, სხვანი უმკვიდრო ჰყვნა: ხოლო განძლიერდნენ ავღანნი და ძე მირვეიზის, შაჰ-მამუდ მოკიდა ისპაჰნს ჯ მხედრითა. მაშინ გა-ნვიდნენ ომარანი, ბუგნი და სპანი რკჩ ბრძოლად მისა, ამათ ეკვეთა მამად, აოტნა ყიზილბაშნი და მოიკლა ძმა მეფისა ყუ-ლარაღასი როსტომ, მხნედ მბრძოლით ყულით, მოსწყვიტნა სპანი და მოადგა ისპჰანს ქს. ჩღკი, ქრ. უი, მარტს:

მაშინ მოუწერა ყეენ-მან მეფესა, რათა მწე ექმნეს. კვა-

ლად მოადგნენ განჯას ლეკნი, განჯელნიცა ევედრებოდენ გან-
რინებასა: კვალად მოვიდა წარმოვლინებული რუსთ-სელმწიფისა-
გან მამუკა, რათა მივიდეს მეფე მის-თანა, ოდეს გამოვიდეს
სპარსეთს: ამის მცნობს ხონთქარს მოემცნო მეფის-თჳს, რა-
თა უქმნეს მორჩილ მას: ესე განიზრახა მეფე-მან მთავართა-თა-
ნაქართღისათა. არამედ ამათ არა ინებეს წარსლვა. ისპაჰნს, რა-
მეთუ დაშთების ქართლი უკაცური და არიან მტერნი მრავალნი.
გარნა დაასკვნეს განრინება განჯისა და წარვიდნენ განჯას. არა-
მედ რა მივიდა მეფე შანქორს სცნა სულსავმან, მოეცალა გან-
ჯას და წარმოვიდა თვისად, მოეგება განჯის-ხანი მოუძღვა გან-
ჯას და უძღვნა მრავალი და ევედრა ელთა თვისთა დამორჩილე-
ბას. წარავლინა მეფე-მან სპანი, მოსრნეს ურჩნი და დაუმორ-

ჩილეს ხანსა. მერმე შემოიქცა და მოვიდა ტფილისს მეფე მა-
ისს: ხოლო აგვისტოს კოჟორს მეიფს მოუვიდა მეფესა ყეე-
ნისა-გან თაჯი და ჯიღა, ხმალი და ხანჯალი მოოჭვილნი და
სპასპეტობა ადრიბეჟანისა, რათა დაიპყრას შირვ ნი, რამეთუ
აქუნდა ლეკთა დაპყრობილი: კვალად მოვიდა თურქისტანის შვი-
ლი ბაადურ დიაის პეტრეს იმპერატორისაგან, ვინად-გან გა-
მოსრულ იყო სოლასს, რათა მივიდეს შირვანს მეფე მის-თანა:
კვალად მოვიდა დესპანი ხონთქრისა დამორჩილებისა მისისა-
თჳს. არამედ განუტევნა ყველნი და აღირჩია რუსთ-მეფე, რა-
მეთუ ჰგონებდა განთავისუფლებასა ეკკლესიათასა და ძალსა ქრი-
სტეანობისას: მის-თჳს შეკრებული სპითა წარვიდი განჯას,
მისცა უაზასის ხანსა უაზახი და მოუწოდა. არამედ კახთ-ბატონი
მაჰმად-ყულიხან იდგა უაზასს და მოემცნო მეფის-თჳს: „რამე-
თუ ჩემდა მოცემულ არს უაზასი ყეენის-გან, აწ ჯერ არს თქვენ-
განცა არა მისმად იგი. არამედ მე მოგცნუ სპანი მისნი:“ ამის-
თასი ნებით სცა მეფე-მან, გარნა ითხოვა სპა მუნებური და
დაასკვნეს შეება და ხილვა ურთიერთთა გატეხილ ხიდსა ზედა:
ხოლო მეფესა ძმა თვისი იესუ პირველვე გამოეყვანა პატიმრო-
ბიდამ და მისცა მუხრანი და მსაჯულთ-უსუცესობა: მას აქვნდა
კვალად მანკიერება და რომელთამე ქართველთა და არა ინებეს
შეერა მაჰმად-ყულიხანისა და მეფისა შფოთებია-თჳს, ზრახვითა
ამათით განვლო ღამე გემი-ყაიას მტკვარი მაჰმად-ყულიხან და
მივიდა საგარეჯოს და არცა-ღა მოსცა სპანი მეფესა და იქმნა
მათ შორის ამის-თჳს შური: ხოლო მეფე ვახტანგ მივიდა გან-
ჯას და დაჰყო სამ-თთუ მუნ და ვერარი სცნა სელმწიფის
პეტრესი: შემდგომად მოვიდნენ ბადურ და დესპანი მეფის პეტ-
რუსი ტფილისს, რამეთუ თვით უკუნქცეულ-იყო და აღეთქვა
გაზაფსულს კვალად მოსლვა და ესე ყოველი აუწყა ვახუშტიმ
მეფესა: მაშინ სპანი მეფიხანი და მაჰმად-ყულიხანიანი ბრძო-
დეს უაზასსა ზედა. კვალად მოუძღვანა მაჰმად-ყულიხან კახნი
ჭარელთა და მოსტყვევნეს ლილოს დაბნები. ამათი მსმენელი
მეფე უკუმოიქცა და მოვიდა ტფილისს. მერმე წარავლინა ბაქარ

და იესე, რათა მოაოხრონ საგურამო: მოვიდა თეიმურაზ კახით, იზრახნეს და ზავ-ჰყვნეს და მოიყვანეს ტფილისს თეიმურაზ კახითურთ. ამათ იფიცეს წინაშე მეფისა, ეპისკოპოსთა მთავართა უცილებლობისა და ერთობისა-თჳს. ხოლო დაერწმუნა მეფე და განუტევნა ესენი ნიჭითა:

შემდგომად აღიღეს ისპაჰნი ავღანთა ოკდომბერს ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, და დაჯდა თავრიზს ძე შაჰ-სულტან უსეინისა. შაჰ-თამაზ, რომელი ისპანის გარმოდგომილებასა შინა წარმოგზავნა მუნ ყეენ-მან: ამ შაჰ-თამაზის წინაშე წარგზავნილ იყო სეხნია ჩხეიძე მეფისა გან. ამან სეხნია-მ ჰყო სათნო მაჰმად ყული-ხანისა და არა რაი აცნობა მეფესა, რამეთუ დამართვიდენ მეფე და მაჰმად-ყულიხან ურთიერთთა პირველ წინაშე ყეენისა: ხოლო შაჰ-თამაზ განმზასთა-გან მისცა ქართლი მაჰმად-ყულიხანს და აღირჩია იგი შაჰ-თამაზ: ესე ამცნო მაჰმად-ყულიხან ტფილისის მეციხოვნეთა, ამათ დასშნეს კარნი ციხისანი ღამე და ისროდენ თოფ-ზარბაზანთა: მაშინ მეფე-მან წარმოავლინა დედოფალი გორს და თვით დაადგრა სპითა ტფილისს: შემდგომად მოვიდა მაჰმად-ყულიხან და დასდგა ავლაბარს და მოპარვით შემოვიდა თეიმურაზ მცხეთას და განამაგრეს კახთა იგი. კალად შემოეპარნენ კახნი და აღიღეს ტფილისს კლდის-უბანი მიეტევა ბაქარ სითა, აოტნა კახნი და მოსრნეს იგინი და დაიპყრნა თვით და დაადგინა მცველნი: ხოლო მაჰმად-ყულიხან მოიყვანა შემწედ განჯის-ხანი და სპანი ერევნისა და ლეკნი: ხოლო მეფე-მან რაჭველნი და იმერნი აბაშიძენი და იყო ბრძოლა სამ-თთუჳ. კვალად გამოვიდა მარბიელი თელეთს, მსმენელი ბაქარ წარვიდა მათ ზედა, არამედ იხილეს რა მათ ავლაბრიდამ გამოვიდნენ კახნი და ლეკნი და მოვიდნენ მთაბორსა *) ზედა, მიექცა ბაქარ და ეკვეთე სპით, აოტნა კახ-ლეკნი და მოსრნეს მრავალნი, ვინად-გან გაკადნიერებულ იყუნენ: ოდეს მამუკა თამაზის ძე იდგა ტაბახმელას მოუხდნენ კახნი, ხოლო იგი ეკვეთა და იქმნა

*) აწ თაბორისა მთა?

ბრძოლა, სძლეს მამუკას და მოსრნეს მრავალნი, რამეთუ რევაზს ძმას მამუკასას ცრეს ცხრა თოფი, გარნა განერა და განიკურნა, და აწცა მოჰკლეს სალთხუცესი ვახტანგ ძე გივი ამილახორისა სრული ყოვლითავე: ხოლო მოსრულ იყო განჯის-ხანი შულვერს, ეოტნა სპანი და მოესრა შულავერი: მსმენელ-მან მეფე-მან წარავლინა ვახუშტი სპათა საბარათიანო იმერლითა, მივიდნენ ესენი და მოსრნეს ელნი ბორჩალუ. გარნა არა გამოვიდა ხანი აღჯაელის ციხიდამ, მერმე მოიქცნენ და დასდგნენ წოფას: მეორეს დღეს განუტევეს მარიიული: ესე აცნობეს სომხითართა უსპობა ვახუშტისა. მაშინ მაჰმად-ყულიხანს წარმოევლინა კახნი და ლეკნი ხანის შეწევნად: მცნობელნი წამსავე აღმხედრდენ და წარმოემართნეს თავს დასხმად: სცნა ვახუშტიმ და მიეგება წინა. არამედ კვეთებულნი უკუდგნენ სიმაგრესა და ბრძოდენ მწუ-

ხრამდე, არამედ ემატებოდენ სპათა ჩვენთა მარბიელნი. მერმე ეკვეთნენ მარცხენით, აოტნეს კახ-ლეკნი და მოსწყვიტნეს სიმ-რავლით და მოვიდნენ ალაფით ტფილისს: კვალად გამოვიდა მარბიელი. მათ დაესხა ბაქარ თელეთს, მოსრნა და სხვანი შეიპყრნა სამასნი. ხოლო უკუმოქცეულსა დახუდენ ბაქარს კახ-ლეკნი და ყიზილბაშნი, ეკვეთნენ ესენი და მისლვასავე აოტნეს და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი და სხვანი ლტოლვილნი შევიდ-ნენ სეიდაბადსა შინა: ხოლო ბაქარ მოვიდა ტფილისს:

მერმე წარავლინა მეფე-მან ვახუშტი მცხეთას, რამეთუ დე-მეტრე უაფლანის-შვილს გაედვა სიდი და ეუწყა მცხეთელთა-გან მოცემა მცხეთისა. ამის-თჳს ეთხოვა სპა მეფისა-თჳს, რამეთუ პირველ წრევლინა იესუ და გამოსრულ-იყუნენ კახნი დასხმად იესეს. არამედ მოსრნა იესე-მ და სხვანი ლტოლვილნი შევიდ-ნენ მცხეთას: არამედ იესე არა მნებებელი ბრძოლის წარვიდა მუხრანს ხოლო ვახუშტი მივიდა ქ კაცითა ღამე და მოერტენენ მცხეთას: მაშინ მლოცველთა უკკლესიასა შინა კახთა გარდუკ-ლიტნეს კარნი მცხეთელთა, გარნა ისროლეს ძლიერად კახთა კვალად. არამედ შეუხდნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს სრულიად და დაიპყრეს მცხეთა, გამოიყვანნეს მთავარნი კახნი და მოარ-

თვნეს მეფეს ტფილისს: შემდგომად კვალად წარავლინა ბაქარ სპანი და წარუხვნა მაიორი ღამე, აღუძნდა ესე მაჰმად-ყული-ხანს, ვინად-გან იდგა სეიდაბათს, აღმხედრდა დილას და მოგ-ზავნა თუშნი და ლუკნა მკვირცხლნი თაბორსა ზედა, აღიღეს მათვე თაბორი და მომართეს ბაქარს: მაშინ ბაქარ ეკვეთა მაჰ-მად-ყულიხანს და მისლვასავე ივლტოდენ და მოსწყვეტდნენ ქართველ-ამერნი და შესჯარნეს ვიწროსა მტკვრისასა, არამედ უფროს მოიშთოდნენ მტკვარსა შინა ხოლო დევნად აღა-რა უფლეს მთავართა ბაქარ ზაკვით, ვინად-გან მცირე დევნითა შეიპყრობდა მაჰმად-ყულიხანს, რათა არა მოსპოს მეტოქი თვი-სი, აღიღეს დროშანი და ალაფი მისი და მოადგნენ ტფილისს, რამეთუ შევიდა ვერ განმსწრე თეიმურაზ ციხესა შინა (ამისთ-თჳს იქმნა ბოროტი ქვემო-თქმული უბოროტესი): ხოლო მაჰ-მად-ყულიინ განვლო გემიური ნავით და მივიდა მარტყოფს და მუნიდამ ქისიეს ნისა-თჳს ლეკთა, რამეთუ აქუნდა შიში ყეენი-სა, ვინად-გან მოცთუნებით ჰყო შფოთი ესე: ხოლო მეფე მო-ადგა სეიდაბათიდა-მ ციხეს და დამშივდა ფრიად: კვალად წა-რავლინა ვახუშტი მარტყოფს, მოსტყვევნა იგი და მოვიდა ტფილისს: მაშინ იდგა ზრუმის ფაშა ეარსს შემუსრვად ერევ-ნისად და დაპყრობად ადრიბეჟანისად: ესე უვლინებდა მეფესა, რათა არა მწე-ეყოს მათ და მოანიჭოს ხონთქარ-მან ნიჭი დი-დი: ამის-თჳს წარუვლინა როჭიკა-შვილი ედიშერ და აღუთქვა არა შველა მათი, ვინად-გან იმედეულ იყო გაზაფხულს რუსთა მეფისა მოსლვასა მერმე მოვიდნენ და მოერთვნენ მეფესა ყო-ველნი წარჩინებულნი კანი სეიდაბადსა შინა: ხოლო მისრულ-მან მაჰმად-ყულიხან აღუთქვა ლეკთა ვეცხლი დიდ-ძალი, წარ-მოიყვანნა და დაესხნეს ტფილისს მეფესა: იხილე ორგულება,

რამეთუ ტალანი მრავალ, მტკვარი განდიდებული და ხიდი იწ-
რო, მუნ მდგომ-მან სვიმონ არა აჰყარი ხიდი, არცა განამაგრნა
საფარნი ეგრეთვე ქართველთა დაუტევეს მეფე ხელთა შინა
მტრისათა: რა იხილეს ჟამი ესრეთი და ივლტოდნენ ყოველნი,
ამის-მან მხილველ-მან მეჯინიბე-მან მოართვა ცხენი მეფესა,

ეგრეთვე ბაქარს და წარმოვიდნენ: მაშინ მხნედ იყო როსტომ
ფალავანდის-შვილი, ჩამოუდგა მეფესა და არა აუფლებდა ლეკ-
თა მოსლვად კვალად ლეკთა მოსრნეს ქართველნი და კახნი
მრავალნი, და მოადგნენ ქალაქს ხოლო მევუ მოვიდა მცხეთას
და ბაარ წარვიდა თუშეთს, რათა მოესწრას სპითა ტფილისს.
არამედ დურისთავ-მან გიორგი-მ გამოუტევა უცხენოდ. ხოლო
მისცეს მაჰმად-ყულიხანს ქართლი და შევიდნენ ლეკნი, იავარ-
ჰყვნეს და მრავალნი ტყვე-ჰყვნეს. ეგრეთვე გამოვიდნენ მცველ-
ნი ციხის-თათარნი და დასწვეს სიონი და შემუსრეს ხატი ყოვ-
ლად წმიდისა ღუთის-მშობლისა სიონისა (ლევან შეამკო, კოს-
ტანტინე-მ შემუსრა): ი რაოდენნი ქალწულნი განისრწნენ და
ჭეშმარიტნი დედანი და მოწესენი ბოროტებითა და სისხლი
მართალთა დაითხია უსჯულოთა-გან, ქს. ჩღკგ, ქრ. უია:

ხოლო ბაქარ მოვიდა მამის - ანა და წარმოვიდნენ გორს
და დაიპყრა ტფილისი მაჰმად-ყულიხან მიუწოდა ქართველთა
და არავინ ინუბა მისლვა, რამეთუ ბარათიანთა სპანიცა ლეკთა
გამოუსი, გარნა კვალად არა მივიდნენ. არამედ გიორგი ერის-
თავი მივიდა შურითა მეფისათა, შემდგომად მივიდა შანშეცა
ქსნისა, მერმე ვიეთნიმე ბარათიანნიცა და საციცინონი. *) ხო-
ლო ზემო-ქართლიხანი არცა ერთი: მის-თჳს წრმოავლინა მაჰ-
მად-ყულიხან თეიმურაზ ძმა თვისი კახ-ლეკთა. მაშინ მეფე-
მან წარავლინა დედოფალი იმერეთს და თვით დაადგრა ქცხინ-
ვალს და განუტევა დესპანი რუსთ-ხელმწიფისა ბაადური-თურთ
მუნიდამ და ევედრა მწე-ყოფასა. ხოლო ესე ყოველი ეცნა სა-
რასკარს უარს მყოფს და წარმოემართა, ვინად-გან იხილა ჟამი
მარჯვე და მოუმცნო მეფესა: „წარმომივლინე ნათესავთაგანი

*) მოკუდა მურად 1640, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა
იბრაიმ 1648, დაჯდა მაჰმად ძე მისი მოკუდა მაჰმად 1687. დაჯდა
სულეიმან ძე მისი, გარდაადგინეს სულეიმან 1691, დაჯდა აჰმად ძმა
მისი, გარდაადგინეს აჰმად 1695, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი, გარრდაად-
გინეს მუსტაფა 1703, დაჯდა აჰმად ძე მაჰმადისა ამან წარმოავლინა
სარასკარი იბრაიმ ფაშა:

შენი, მე ვაოტო მაჰმად-ყულიხან და დაგიმტკიცო კვალად ქა-
რთლი ხონთქრის-გან:“ ამის-თჳს წარუვლინა მეფე-მან იესე,
არამედ შემდგომად მისა წარვიდა ბაქარცა და მიეგება შამბიანს
სარასკარს: გარნა მოვიდაცა თეიმურაზ ჭალას. მაშინ განემ-
რავლა მეფესა სპანი, რამეთუ მოვიდა სვიმონ აბაშიძე იმერლით
და ხემო-ქართველნი და ლამოდა მისლვასა თეიმურაზსა ზედა.

არამედ უცნათ მოსლვა ურუმო, უკუნიქცა თეიმურაზ ტფილისვე. ხოლო ოსმალნი ჩამოვიდნენ ივნისში და დასდგენ ყურყუთას: იხილა მაჰმად-ყულიხანი, რამეთუ ვერ ავნებს, მიეგება და მიართვა კლიტენი ციხე-ქალაქისანი, რათა მისცეს ქართლი მას: მოგზავნა სარას კარ-მან იენგიჩარნი და შეაყენა ციხესა. მეორეს დღეს შეიპყრა მაჰმად-ყულიხან თხოვნით ბაქარ სათა და პატიმარ-ჰყო. ხოლო ცისის მოსახლეთა სპარსთა შეუსია იენგიჩარნი, იავარ-ჰყვნეს საქონლით და ქონებით და გამორჩეს ციხიდამ ყოველნივე ცალიერნი და მოსცეს ქალაქი და ქართლი ბაქარს: ამის-თჳს მოუგზავნა მამასა, რათა წარუვლინოს ქრთამი ოსმალთა: მაშინ მეფემან წარუვლინა იბ ჯორი კიდული ოქრო-ვეცხლითა და მოოჭვილითა: შემდგომად პატიმარ-ყოფილი მაჰმად-ყულიხან ევედრა ბაქარს, რათა განუტეოს და აღუთქვა ფიცით, ვითარცა მონა იყოს მისდა. მან განანარა და მოვიდა კახეთს. მერმე შეიპყრა ბრძანებითა მამისათა და სარასკარისათა ერისთავი გიორგი ძით და სალთსუცით თეიმურაზით, შემდგომად მოჰკვეთა თავი გიორგი ერისთავსა და წარმოვიდნენ ოსმალნი შემუსრვად და მოტყვევნად თუშეთისა: მაშინ აიძულებდენ ოსმალნი მეფესა ხილვად სქესსა და დასდგა მეფე ოკამს და ოსმალნი დგნენ შიოს უბანს, აქა მოვიდა მეფის ხილვად ქეტა და შემოჰფიცეს მეფესა ოსმალთა, მოუშლელობის-თჳს მეფობისა მისისა და დაასკვნეს შესლვა დუშეთს. ამას-თჳს მოვიდა მეფე ქსნის-ხევს შესლვად გრემის-სევიდამ. ისლა ოთარ-მან ძე-მან გიორგი ერისთვისა-მან, მისცა ქრომი ქეას და აღუთქვა მორჩილება და მივიდა წინაშე ქესა. ხოლო ქეᲩა-მ პაემნითა

ამით განუტევა. ოთარი ტფილისს არამედ შემდგომად ქცსანვალსი მდგომს მეფეს მოერთვა, რამეთუ ლეკთა-გან ლტოლვილი თამარ ასულა მისი თეიმურაზით მოვიდა ანანურს, და წარვიდა მეფე შველად მისა და დასდგა არღუნს დუშეთს აქვთ. ხოლო ლეკნი უკუნქცეულ იყუნენ. ხოლო ოთარი მოვიდა წინაშე მეფისა და ჰფუცა ერთ-გულებასა ზედა მეფისასა. ამის-თჳს მასცა მეფე-მან ერისთობა და მამულნი მისნი ყოველნი და განუტევა. არამედ მას ღამესა მოვიდნენ ლუკნი, მოსტყვევნეს გრუმის-ხევი და აღიღეს ალაფი კახთა სიზანთა და წარვიდენ ამათ წარმოუდგა მეფე, ეწივნენ სპანი და აოტნეს ლუკნი და მოსრნეს მრავალნი და ნეშტი მათი შევიდა წილკანის ზღუდესა შინა და მერმე კვალად გამოვიდნენ წილკანიდამ მცირენი და იწყეს ცემა თოფთა მაშინ ივლტოდენ სვიმონ და შანშე, და მოსლვასა მეფისასა შეიხვეწნენ მუნავე და ლამოდენ სპანი მიტევებასა და შემუსრვასა ზღუდისასა. არამედ მოსრულ-მან შანშე-მ არღა-რა აუფლათ, უკუნიქცა მეფე და დასდგა ქსორის. კვალად მოვიდნენ სხვანი ლეკნი და მოსტყვევნნეს საამილახორო და უკუნქცეულნი შევიდნენ შიოს-უბანს: ამ ჟამთა მოსრულ-იყო სვიმონ აბაშიძე სპითა მცირედითა წინაშე მეფისა საქმისა, რისთვისმე, შეიკრიბნენ ოთარი ერისთავი და ქართველნი, და აიძულებდენ

მეფესა ბრძოლად. არამედ შანშე მტერი იყო ოთარისა და ვი-
ნად-გან სპანი ოთარისა უმეტესობდენ არა უნება შანშეს ბრძო-
ლა, რამეთუ იქმნების გამარჯვების მიზეზი ოთარი და მივიდ-
ნენ რა გამოვიდენ ლეკნი შიოსუბნიდამ, უკვეთნენ ამათ იმერნი
და მოსწყვიტნეს და აოტეს. უსუ ისილა შანშემ წამს უკუნიქცა
და ივლტოდა, მოჰყუნენ ლუკნი და მოჰკლეს. სვიმონ აბაშიძე
და მოსწყვიტნეს იმერნი და უმეტეს ქართველნი. ხოლო მეფესა
იძულებულსა წარმოსლვად უბრკმა ცხენსა და დაეცა. მაშინ მო-
ართვა ცხენი თვისი სიამარადის-შვილ-მან და მოვიდა ქცსინ-
ვალს და იხილა მეფე-მან ესე ვითარებანი ქართველთა იწყო
სხვისა განზრახვა: ამისა შემდგომადა ქრთამთა-გან და ურუმთა
უჯეროსა საქმეთა-გან შემჭირვებული ბაქარ გამოვიდა ტფილი-

სიდამ ურუმთა-გან. მერმე მოვიდა მუხრანს. სპათა მოწყვეტად
ლეკთა, არამედ ვერღა-რა უწია, რამეთუ გაესწრათ ლეკთა საგუ-
რამოს, უკუმოქცეული მოვიდა ალს მამის თანა: შემდგომად
მიიქცა მცხეთას და მუნ მოვიდა მაჰმად-ყულინანცა და ჰყვეს
აღთქმა ერთობა სიყვარულისა და წარვიდენ თვის-თვისად: შემ-
დგომად წარგზავნა ბიძა თვისი იესუ ტფილისს ურუმთა შინა:
ხოლო იესუ მიიქცა სჯულსა მათსა ზედა, რამეთუ ოდეს პყრო-
ბილ იყო მოიქცა ქრისტიანედვე და აწ ჰყო ესე, ვინადგან იყო
ხორცთ-მოყვარე: ამის-თვის მიენდუნენ მას ურუმნი და წარმო-
ავლინეს სპითა ღორის-თავს მდგომს ბაქარსა ზედა. ხოლო ბა-
ქარ უსპობით ვერ დაუდგა და წარვიდა ატენს და ოსმალთა
დაინერეს საბარათიანო არამედ გაზაფხულს წარავლინა ბაქარ
სპანი, ამათ მოსწყვიტნეს თრიალეთს მყოფნი ოსმალნი და
ფოკას მოსრნეს ფ მხედარნი ტფილისს მომავალნი: ამის-თვის
კვალად წარმოავლინეს იესუ და ისე ახალ-ცისის ფაშა სპითა,
ვერ წინა-აღუდგა ბაქარი არამედ შევიდა მთათა შინა: ხოლო
ოსმალნი მოვიდნენ გორს, მოარბიეს გარემონი, დიპყრეს გო-
რი. უკუნქცეულთა შთავლეს საამილახორო, მუხრანი და მივი-
დნენ ტფილისს, შემდგომად კვალად წინა-ძღოლითა იესესითა
მოვიდნენ ქცხინვალს, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს ოსმალთა და
წარვიდნენ:

წარვიდა მეფე ვახტანგ რუსეთს:

ჟამთა ამათ მოვიდნენ წარვლინებულნი რუსეთიდამ ნაზა-
რა-შვილი დავით და ფრანგისტან და მოართვეს მეფესა წარ-
სლვა რუსეთს. მსმენელი მეფუ იმედებული ხელმწიფობისა მა-
თისა აღეკაზმა, წარვიდა და მივიდა რაჭას ქს. ჩღკდ, ქრ. უიბ:
ამას გაჰყუნენ ქართველნი ყოვლის სახლიდამ და კახნიცა მრა-
ვალნი, ვითარ ჩუ და ზოგნი უმეტეს დედა-წულითურთ, ხოლო
რაჭიდამ მივიდა მეფე ვახტანგ დიგორს, მუნ მოეგებნეს ცო-

ლის ძმანი თვისნი ჩერქეზის ბატონი, მუნიდამ ჩერქეზს შთა-
სრულს მოეგება სპანი დიდნი რუსთა და მივიდა სოლახს ახალსა
ციხესა შინა აგვისტოს კ$, ოკდომბერს ჩაჯდა ნავსა და გან-
ვიდა აშტარხანს ნოემბერს $:

ხოლო შემდგომად მეფე ვახტანგისა შეკრბენ ქართველნი,
მოიყვანეს მაჰმად-ყულიხან კახით, თუშით, ფშაველ-ხევსურითა
და დასდგენ თედო-წმიდას, მცნობთა ოსმალთა წარმოიძღვანეს
იესე საბარათიანოს სპითა და წარმოვიდნენ. ხოლო ქართველნი
მიეგებნეს გუფთას, ეკვეთნენ და ივლტოდენ ურუმნი: მოუხდა
იესე, მოაქცია ოსმალნი კვალად, მოსრნა და ივლტოდა გივი
ამილახორი და წარმოიყვანა ამან მაჰმად-ყულიხან, მოყუნენ ოს-
მალნი, მოსწყვიტნეს ესოდენ, რამეთუ თავნი ურმებითა წარიღო
ერასტი ყაფლანის-შვილმან ტფილისს რაჯაბ-ფაშისა-თანა, რო-
მელმან მოსცა ოცდა-ათი დრაჰკანი ჯილდოდ და დაიპყრეს ყო-
ველი ქართლი. არამედ იესეს თუცა არა უწოდდენ მეპატრონედ,
გარნა მასვე ჰკითხვიდენ და იქმოდენ საქმესა ქართლისასა მის
მიერ. გარნა იგი სვეჭდა და იღებდა ქვეყანათა ნარდად და ამით
მოირჭმოცა ფრიად. ხოლო ვინადგან არღა-რა ვინ უვათ წინა-
აღმდგომნი ოსმალთა, აღწერეს ქართლი სრულიად და დასდვეს
ხარკი კაცს სულ-ზედ დრაჰკანი, ცხვარ-ზედ ორი შაური, ზრო-
ხა-ზედ აბაზი, კამბეჩსა და ცხენ-ზედ ექვსი შაური, მოსავალ-
სა ზედა ხუთის-თავი სილითურთ, და ამის-გამო იქმნა ჭირი
დიდი და მიექცათ სიცრუვე თხემსავე, რამეთუ წაართვეს ოთარს
ერისთობა და მისცეს თეიმურაზს ძესა იასონისასა. ხოლო
ლტოლვილი ოთარი მოვიდა შტარხანს მეფისა-თანა და სტყვენ-
ვიდიან მამულსა შანშესასა ოსმალნი: ხოლო იხილა რა ესე
ვითარება ქათალიკოზმან დომენტიმ წარვიდა ლორეს, რამეთუ
ჯერეთ ოსმალთა არა დაეპყრათ და ბესარიონ დიპყრა იესეს
გამო ქათალიკოზობა. შემდგომად მოინდო ფაშამ ქათალიკოზი
დომენტი: არამედ ქათალიკოზი ევედრა, რათა წარავლინოს წი-
ნაშე ხონთქრისა, რამეთუ ჰგონებდა მუნიდამ ლხინებასა რასმე
ქართლისასა, მან წარავლინა და მისრულსა სტამბოლს მისცეს

პატივი დიდი უმეტესი პატრიარქთა და უსმინეს ყოველნი. არა-
მედ ისე-ფაშას, რომელი დასვეს, ვითარცა მეფე ტფილისს
ახალ-ციხისა, შეუძნდა პატივი კათალიკოზისა და ქართველთა
მოწმობითა შეასმინა ხონთქარსა. ამის-თჳს პატიმარ-ჰყვეს ქა-
თალიკოზი ჭალაკსა შინა თუნდოს და ბესარიონ იქმნა ქათა-
ლიკოზად ქართლს:

ხოლო მეფესა ვახტანგს მიუწოდა დიდმან პეტრემნ პეტ-
რებუსს, მისრულა ცარიცინს, ესმა სიკუდილი დიდისა პეტრე-
სი, დამძიმდა ფრიად. არამედ წარვიდა და მივიდა მოსკოვს, მუნ
დახუდა დარეჯან ასული არჩილ მეფისა და შეიტკბნენ ფრიად.
შემდგომად მივიდა პეტრებურსს იმპერატრიცის ეკატერინეს წი-

ნაშე და მან პატივ-სცა მეფებრ დიდებით და მიანიჭნა ურიც-
ხვნი: მერმე გაზაფხულს წარმოავლინა გილანს, რათა ზავ-ჰყოს
ყეენსა და მათ შორის. ამის-თჳს მოუწოდა დედოფალსა მეფე-
მან მოსკოვს და მოსრულსა, მოსკოვს მეფესა დახვდა დედოფა-
ლიცა მუნ დაუტევა მუნ დედოფალი და თვით წარმოვიდა გი-
ლანს: ხოლო დარუბანდს მოსრულს მეფეს მოართვეს ანდრიის
კავალერია ლურჯი იმპერატრიცისაგან. მერმე მოვიდა გილანს,
მაშინ მოერთვნენ გილანელნი სრულიად და აცნობა ყეენსა ყო-
ველნი მეფე-მან: ამა ჟამებთა მოსრულ იყო ნადირ-ავშარი
წინაშე ყეენისა, ამან ბრძანებით ყეენისათა მოკლა ფა-
თალიხან ყაჯარი და დააბურობინა ყეენსა მაშათი: ამან ყეენ-
მან უწოდა თამაზ და მისცა ყორჩიბაშობა. შემდგომად დაიპყრა
ხორასანი არამედ ვერა რის მყოფელ იყო თვინიერ მისსა
ყეენი. მაშინ კითხვა სათნო ჩენითა მისითა მოუმცნო მეფესა
ყეენ-მან ზავისა-ყოფად, ვითარცა ნებავს და მოგზავნაცა ნიჭი:
ხოლო მიიცვალა ეკატერინა იმპერატრიცა და დასჯდა ძის-ძე
დიდისა პეტრესი პეტრევე წლისა იგ: ამან მიუწოდა მეფესა
მოსკოვს და მივიდა მეფე ქს. ჩღკა, ქრ. უივ: ხოლო ამ ქო-
რონიკონის წინას წელს მოკუდა იესე. მაშინ ისე-ფაშამ გან-
ჰყო ქართლი, სომხით-საბარათიანო მისცა ერასტის ყაფლნის-
შვილს, მცხეთას ზეითი ბაგრატ ციცი-შვილს, ზემო-ქართლი

გივს ამილახორს, მუხრანი და საერისთონი მათთავე მთავართა
და ამათ მიერ ამოიღებდა ხარკსა და სხვათა რა იგი უხმდათ,
არამედ შურითა ურთიერთთათა ქართველთა იყო უუფროსესი ჭი-
რნი და ართმიდიან და ძრცვიდიან. ოსმალნი შესმენითა მათითა.
კვალად უმეტესად ოხრებითა და ტყვეობითა ლეკთათა, გარნა
დაიმორჩილეს ამ მთავართა გამო ოსმალთა ესრეთ, რამეთუ
უკეთუ მალე მსრბოლისად არა მიეცათ მეის ცხენი შესხდიან
თვით მათ ზედა, ვითარცა უყვეს მანუჩარ ყაფლანის-შვილსა და
გიორგი ქავთარის-შვილსა, აღუდვეს ლაგანი, შესხდენ და ჩხუ-
ლეტდენ დეზითა წარსლვად: კვალად უკეთუ ავნის ვინმე ოს-
მალთა ჩამოარჩვიან ანძასა და გარდაახდევიან ვეცხლი დიდ-ძალი,
ვითარცა უყვეს დემეტრე ამილახორის-შვილსა, რომელი ჩამოა-
ცვეს ანძასა ორითა მსახურითა: კვალად განადიდა მელიქი ტფი-
ლისისა აშხარ-ბეგ ისაყ-ფაშა-მან, რამეთუ მივიდნენ დარბაზო-
ბად მისა სპ:სპეტი ლუარსაბ და მთავარნი ქართლისანი ყოველ-
ნი. არამედ მან არა მიხედნა, არცა იხილნა და გამოუტევნა:
ხოლო მაჩაბელი თეიმურაზ არა ერჩდა ამილახორსა და სწყვეტ-
და ოსმალთა, სადა ვის მოისელთდის: კვალად განდგა ქსნის-
ერისთავი შანშე და თეიმურაზ არაგვის ერისთავიცა განაძეს ოს-
მალთა და დასვეს რევაზ, და ეს რევაზცა არა ერჩდათ ოსმალ-
თა, ამისთჳს უბძანა ისე-ფაშამ მაჰმად-ყულიხანს და წარმო-
ავლინა ახალ-ციხის სპანი. მოვიდნენ ესენი, განაძეს რევაზ და
დასვეს პაპუა ზურაბის-ძე. მერმე მოვიდნენ, ქსანი, მოარბიეს
და მოვიდნენ ვანათის ციხესა და ქვაბიდამ მოსრვიდენ მრავალ-
თა ოსმალთა: არამედ ღამესა მას განივლტვნენ ქვაბიდამ, იხი-

ლა შანშემ, მისცა ქრთამი ოსმალთა, ზავ-ჰყო მათ-თან. ხოლო ამილახორ-მან წარმოიყვანა მამად ყული-ხანითურთ ოსმალთა სპანი და დაესხა მაჩაბელს მუგუთს, შემუსრეს ციხე სვერისა: რომელი აღაშენა თეიმურაზ მაჩაბელ-მან. გარნა მუგუთს მოსრნეს მრავალნი ოსმალნი: შემდგომად მისჭირდა და განივლტო მაჩაბელი და მივიდა რაჭას ცოლ-შვილით. ხოლო ოსმალთა მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს, შემუსრნეს ცხენი და მოვიდნენ

გორს, და ენებათ ოსმალთა მოტყუება და შეპყრობა მაჰმად-ყულიხანისა, ვინად-გან მუნ იეახლია ლეკნი: ჰსცნა მაჰმად-ყულიხან და წარვიდა კახეთს. არამედ ოსმალთა დაიმორჩილეს ქართლი უმეტეს და განევეს დაბნები:

ამ ჟამთავე მოადგნენ ლეკნი ჭალას, მოკლეს ამილახორი რევაზის-შვილი ერასტი და შემუსრეს ჭალა, გამოიყვანეს ჩ სულნი ტყვედ და წარვიდნენ: განა თვინიერ მისა და ამათ ჭირთა შინა, რომელი იყო ოსმალთა-გან გაზაფხულ-შემოდგომას მარადის ატყვევებდნენ ლეკნი, რამეთუ ჯარად და ჯარად გამოვიდიან ჩ უმეტესი და უმცირესნი: ხოლო ესმა იუსუფ-ფაშას ძესა ისავისას გამოსლვა ლეკთა, წარმოვიდა სპითა ოსმალ-ქართველთათა და ეკვეთა მუხრანს ლეკთა, მოსრნა იგინი და ნეშტნი შევიდნენ შიოს-უბანს, მოადგა გარს და შეესივნენ და სრვიდენ ლეკთა. არამედ ესე ომის ბრძოლის ხმა ესმათ სხუათა მომავალთა ლეკთა, მოუხდნენ და აოტეს უსუფ-ფაშა, რამეთუ კნინღა გარდაიხვეწა და მოსრნეს ლეკთა ოსმალნი უმრავლესნი: კვალად ნადარბაზევს ეკვეთა ლეკთა მაჰმად-ბეგ ოსმალ-ქართველითა სპითა. არამედ ლეკნი ივლტოდნენ, სადაცა მზირ-ეყოთ ტყვეთა შინა, და რა მივიდნენ ოსმალნი უწვეს ლეკთა იმიერ-ამიერ თოფთა ცემა, მოსწყვიტნეს ოსმალნი და აოტნეს, ვითარ მცირედნი განერნენ: კვალად გორიდამ მომავალთა ოსმალთა სპათა ემთხვიათ ლეკნი ნიჩბისის ბოლოს, კვეთებასავე აოტნეს ლეკთა და მოსწყვიტნეს უმრავლესნი: ხოლო მკუდართა ასმარნეს ჩიბუხნი თვისნი უკანა კარით, განძლიერდენ ესრეთ, რამეთუ უწვეს სამცსე-ჯავახეთს რბევა და ტუვევნა ლეკთა. ვინად-გან არღა-რა დაშთა მსახლობელნი მუხანს, ქართლს და საციციანოს და ადგილ-საბარათიანოს-სომხითსაცა, თვინიერ სიმაგრეთა, რამეთუ მუშაკობადცა პარვით-მალვით ჩამოვიდიან და მათნი მხილველნი ივლტოდიან სიმაგრეთა. გარნა კვალად მრავალ-გზის მოსწყვიტეს ოსმალთა, ვითარ ვერღა-რა წინა-აღუდგნენცა: კვალად მოერბიათ ჯავახეთი, ჰსცნეს ქართველთა და აცნობეს ოსმალთა, მოვიდნენ ქართველნი და შეუკრნეს დიდგორის

კოშკს-ველი, და რა მოვიდნენ ლეკნი უწყეს თოფთა ცემა და მრავალნი მოსრნეს: ხოლო მათ დაუარნეს ნატყვენავნი სრულინდა და ივლტოდნენ: მაშინ თელად-გორის ბოლოს დახუდენ ოსმალნი და უფროსად მოსწყვიტნეს. არამედ კვალად იყო მათ-

განვე უფროსად ტევევნა და ოხრება და ბრძოლასაცა უმეტეს
იგინი მრე-ემნებოდიან, ვინად-გან განმრავლდა სიძვა-მრუშება,
სოდომია, ტყვის-ეიდვა, შური, სრვა ურთიერთთა და სსვანი
ბოროტნი და ამის-თჳსცა მოუშვა ღმერთ-მან ბოროტება, რა-
მეთუ მხეცნიცა მოუტევნენ და სჭამდენ ურიდად მრავალთა: კვა-
ლად მოვიდა სირი ჭივჭავი, რომელთა და ბნელიან მზე სიმ-
რავლით და მოჭამა ნაშრომი სრულიად, რომელი არა თქმულ
არს სუკუნით: კვალად იყო სრვაცა, მომსრველი ჟამითა ძლიე-
რი, გარნა არავინ შეიშინებდა ღუთისასა:

ხოლო შემდგომად ლტოლვის ისუ-ფაშისა მოვიდა თო-
ფალ-ფაშა: მან უბრძანა ქართველთა საჭურველით ყოფა და პა-
ტივთა უყოფდა და ასწავებდა ერთობასა და ვედრებასა ღუთი-
სა: მაშინ სპანი მისნი მარადის მრე ექმნებოდნენ ლეთა და
მოსწყვეტდნენ. არამედ შემდგომად მცირედისა წარავლინეს ბა-
ღდადს და შემდგომად მისა კვალად მოვიდა ისაყ-ვაშავე და
იქმნა ვითარცა პირველ, გარნა უძვირესიცა:

ხოლო რაჟამს გარდაიცვალა მეორე პეტრე იმპერატორი და
დასჯდა იმპერატრიცა ანნა, ამან მიუწოდა მეფესა ვახტანგს პე-
ტრებუსს, მისცა ნიჭი და წარმოავლინა დარუბანდს, რათა და-
იპყრას შამახია და მერმე ქართლი. წარმოსრული გამოვიდა და-
რუბანდს ქს. ჩღლდა, ქრ. უკბ: არამედ წინ-ხსენებულ-მან თამაზ-
მან პირველვე დაიპყრა ხორასანი და განასხნა ისპაჰნიდამ ავღან-
ნი და დასვა. მუნ შათამზ: კვალად აღიღო ოსმალთა-გან თავ-
რიზი და დაუტევა ყეენი ბრძოლად ერევნისა და თვით წარვიდა
ხორასანს: არამედ შაჰ-თამაზ აოტეს ურუმთა ერევანს და ლტო-
ლვილი მივიდა ისპაჰის. ესე ჰსცნა თამაზ-ხან, მივიდა ისპაჰნს
და შეიპყრა შ-თამაზ, რამეთუ იყო მემთვრალე და უბადოოდ-
მქცევი. ხოლო თამაზ-ხან წარვიდა ბაღდადს, მოჰკლა თოფალ-

ფაშა და მივიდა ისპანს და განემზდებოდა წარსლვად ბაღდადსა
ზედა. არამედ ესმა წარსლვა მეფის ვახტანგისა დარუბანდიდამ
შამახიასა ზედა, დაუტევა ბაღდადი და მოვიდა უცნობელად შა-
მახიას, აღიღო იგი სულხავისა-გან და მერმე შეუხდა სულსავს
კულმუხსა, მოსწყვიტნა და მოსტყვევნა, აღიღო ალაფი მისი,
გარდმოვიდა შაქს და მუნიდამ მოადგა განჯას: მიუკლინა და-
რუბანდს ვახტანგ მეფესა კაცი, რათა მივიდეს მის-თანა. არა-
მედ ვახტანგ არა ინება და განვიდა აშტარხანს, ვინადგან მის-
ცეს რუსთა ყოველნი სპარსეთისანი თამაზ-ხანს. გარნა თამაზ-
ხან ვერ აღიღო განჯა ზამთარსა ამას: მაშინ ქართველთა მოს-
წყვიტნეს ოსმალნი ტფილისის გარეთნი სრულიად, ეგრეთვე
გივი ამილახორი შეეტყუა გორის-ციხეს ოსმალთა და მოსრნა
იგინი და დაიპყრა ციხე: მერმე მოერთვნენ ქართველნი განჯას
თამაზ-ხანს. არამედ მან მცირედითა პატივ-სცა ნიჭითა წარმო-
ატანა ხანჯალ-ხან სპითა, რათა ბრძოს ოსმალთა, მოვიდნენ
ესენი, შეკრბენ კვალად და დასდგნენ ავჭალას: მაშინ გამოვი-
და ტფილისიდამ მაჰმად-ბეგ სპითა ოსმალთათა, მათ ეკვეთნენ
ყიზილბაშ-ქართველნი, აოტნეს ოსმალნი და მოსწყვიტნეს და

სხვანი შევიდნენ ტფილისს: შემდგომად დასდგნენ კოჟორ-ზედ ყიზილბაშ-ქართველნი და ტალანი ამათნი წაკვისს. მოვიდნენ ოსმალნი ღამე და მოსრნეს ტალანი სრულიად და დილას და-ესხნენ ყიზილბაშ-ქართველთა და ეკვეთნეს ესენიცა არამედ ივლტოდნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ მოჰყუნენ და მოადგნენ ტფილისს: ხოლო გაზაფხულსა ამას დაუტევა თამაზ-ხან განჯა თვით, და გარმოდგომილ-ჰყო სხვითა სპათა. მან შემოვლო სომხითი, დაბანისი *), გარდავლო ყაიყულს და მივიდა ყარსს: მაშინ მუნ მოსრულ იყო სარასკრად ქოფრული სპითა დიდითა, ვერა-რის მყოფელი უარს თამაზ-ხან მოიქცა და დასდგა ერე-ვანს ზეით. ხოლო მესამის დღის დილასა მოვიდა ქოფრული-ცა სპითა, ეწევნენ და იქმნა მუნ ბრძოლა ძლიერი, მოკლეს ქო-

*) დბანისი უნდა:

ფრული და ივლტოდენ ოსმალნი, რამეთუ ერთი ასთა შეიპყრობ-და, ამის მხილველთა ოსმალთა მისცეს ერევანი, განჯა, ლორე, ტფილისი და დაიპყრა. თამაზ-ხან და ქართველთა მიუწოდა ერე-ვანს, არამედ მუნ შეიპყრნა, თვინიერ ქაიხოსრო ყაფლანის-შვილისა, რომელი იყო მას ჟამსა სპასპეტი და პატიმარნი წარ-მოავლინნა ტფილის:

მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს:

კვალად აჰყარა ყაიყული სრულიად და წარგზავნა სვარასანს, მერმე მოვიდა თვითცა ტფილის ქს. ჩღლე, ქრ. უკგ: ხოლო ქართველნი მოგზაურნი განივლტვნენ თვინიერი ვახუშტი აბაში-ძისა. ხოლო ტფილისიდამ წარავლინა სპანი და მიუხდნენ ბარ-ძიმს არაგვსა ზედა, მუნ აოტნეს ყიზილბაშნი. არამედ ზემო-ქართლს და საციციანოს აქერნა სულნი მრავალნი და წარგზავნა ხორასანს: იხილე რისსვა, რამეთუ არა კმა იყო პირველი, არა-მედ ხილხილიდამ ინჯამდე სამასი დედათა-გან მოგდებული ჩჩვი-ლნი ეყარნეს მკვდარნი: ხოლო თამაზ-ხან სრულიად აოხრებისა ქართლისა განმზრასსა მოესმა მოსლვა თათარსანთა დარუბანდს, დაუტევა ქართლი, ჩავლო კახეთი ოხრებით და მივიდა დარუ-ბანდს. არამედ თათარსანნი უკუქცეულ-იუგნენ და ამან შემუსრა უცმი და მოვიდა მუღამს, და მუნ გახელმწიფდა და იწოდა კვა-ლად შანადირ. მერმე მივიდა ისპაჰნს წარსლვად უანდაარს: ხოლო ქართლს დაეტევა ალიმირზა ძე იმან-ყულისა, ვითარცა ვალი და სეფი-ხან. ამან სეფი-ხან მოიტყუვნა გორს ქართველნი, შეიპყრა თეიმურაზ, გივი ამილახორი, ბარძიმ ერისთავი და სვანი, ხოლო შანშე ივლტოდა და წარუვლინა ისპანს შაჰნადირს. ხოლო მან არა რაი ავნო და წარიყვანა უარდა რს: შემდგომად მისცა ხანჯალხანს ხანობა ქართლის, წარმოატანა ქართველნი და გა-მოუტევა. ხოლო თვით აღიღო ყანდაარი და წარვიდა ინდოეთს: მაშინ მოსრულ-მან ხანჯალხან დასდვა ხარკი და ჭირი დიდი,

რამეთუ ხეთა, ვენახთა, სახნავთა და პირუტყვთ, ამათ ყოველ-
თა-გან იღებდნენ და ამით დიპყრეს სპანი და უწოდეს ნოქარი
და მთავართაცა სახელოთივე მათითა პატივ-სცეს და მიუხვნეს
მამულნი და მსახურებდენ ტფილისის ხანსა, რამეთუ მისვე გან-
საგო იყო კახეთი, ბორჩალუ და უაზახი: კვალად მოჰკრეფდიან
ტყვეთა და წარუვლენდიან შაჰ-ნადირს : ხოლო შანშე ჟამად
ერჩდის და ჟამად უკუდგის: ხოლო მეფე ვახტანგ დადგა აშტა-
რხანს და წარავლინა ბაქარ ძე თვისი ქართველი-თურთ მოსკოვს
და მოიყვანა დედოფალიცა მუნ და იყო განსვენებით წელი ერ-
თი. შემდგომად გარდაიცვალა, ქს. ჩღლზ, ქრ. უკე, მარტის კვ
და დაფლეს მუნვე დიდითა პატივითა და ხელმწიფურითა: შემ-
დგომად მისსა წარვიდა დედოფალიცა მოსკოვს და დაშთნენ
იგინიცა მუნ: ხოლო მოკუდა ბესარიონ კათალიკოზი: შემდგო-
მად მოვიდა კათალიკოზი დომენტი სტამბოლიდამ იმერეთს,
მოიყვანეს იგივე კათალიკოზად მოსრულს მიეგება ხანჯალხან
და ყოველნი წარჩინებულნი და ქალაქი და სცეს პატივი დიდი:
ხოლო მოკუდა რა ხაჯალხან მისცეს ალავერდის სნობა ძესა
იესესაა ნაშობსა ხარჭისასა, და ვინად-გან არა ერჩდათ შანშე
მოადგნენ ყიზილბაშნი, ვერ დაუდგა შანშე და ივლტოდა დედა-
წულით იმერეთს და მუნიდამ რუსეთს. მისრული მოსკოვს არ-
ღა-რა შეიწუნარს ხელმწიფე-მან და მოვიდა ქართლსავე და დაიპ-
ყრნა მამულნი თვისნი, მოიყვანა ლეკნი და აოხრებდა ქვეყანათა.
არამედ ლტოლვისა შანშესა წაგვარეს იესეს ძმასა მისსა ცოლი
არაგვის-ერისთავთა და მისცეს ყიზილბაშთა: ამას-თჳს შეიკ-
რიბნა შანშემ ლეკნი და მოადგა ანანურს, შემუსრა, აღიღო იგი
და მოსწყვიტნა არაგვის-ერისთვიანნი სრულიად, რამეთუ არავინ
განერა: იხილე რამეთუ გიორგი ერისთვის ცოლი მარილის-ქვით
კიდული წარიქციეს: გარნა არა დასცხრა შანშე და ატყვევებდა
ქართლს ლეკით. ესე ლეკნი მოვიდნენ ტაშირს, ჰსცნა სეფი-
ხან უაზახს მდგომ-მან, რომელი პირველ იჯდა ტფილისის ხა-
ნად და შესმენითა ქართველთათა რისხვით წარიყვანა შაჰ-ნადირ:
ესე მოვიდა ჭ კაცითა დბანის, წარძღვანა ქაიხოსრო სპასპეტი

და მიუსწრა ტაშირიდამ გარდმომავალთა ლეკთა, ეკვეთა და მო-
სწყვიტნა, რამეთუ მცირედნი ივლტოდენ: კვალად გარდაუსწრა
კახეთს და ქართლიდამ გარდმოსულნი მოსწყვიტნა მრავალნი.
არამედ ყიზილბაშთაცა მრავალ-ჯერ მოსწყვიტნეს ლეკნი. გარნა
აქუნდათ სადგურად ქსანი და მარადის იყო მათ-გან რბევა და
ტყვევნა, რამეთუ არღა-რა იყო მოსახლე, ვინად-გან შეშინდნენ
ფრიად ლეკთა-გან, რამეთუ ხუთ-მან ლეკ-მან ჩხიკვთას დაჰყვეს
ზამთარი ტევით დედა-კაცებით, მიდგომილთა ლეკთა-გან შობეს
და ზაფხულს აღკიდეს მათვე შვილნი მათნი და წარვიდნენ
(ამის-თჳს მიუშვა ღმერთმანცა. ვინადგან იყო უშიშრობა ღუ-
თისა):

შემდგომად მოიქცა რა შაჰ-ნადირ ინდოეთიდამ, მოვიდა
და მოადგა ლეკეთს, წარმოავლინა სპანი და მოადგნენ შანშეს,
გამოიყვანეს ამათ აწერის-ხევის ცისიდამ ცოლ-შვილი შანშესი და
ტყვენი მრავალნი. ხოლო შანშე ივლტოდა ახალციხეს და
ალიყულიხან, რომელი იყო თავ-სპათა და ხანი ტფილისისა,
შევიდა მაღრან-დვალეთს, მოსტყვევნა იგი და მთანი შანშესანი.
არამედ ჟამურის ოვსთა აოტნეს ხანი მოსწყვიტნეს სპანი
მისნი: ხოლო თხოვნითა შაჰ-ნადირისათა მოსცეს ოსმალთა
შანშე მას. არამედ შაჰ-ნადირ ინება განტევება მისი თავ-მდე-
ბობითა ქართველთათა. გარნა ქართველთა არა ინებეს და წარ-
გზავნა ხვარასანს. არამედ მოგზაური შანშე გამოიპარა, შეიპ-
ერეს კვალად და აღმოსადნეს თვალნი ძმითურთ: ხოლო ქართ-
ველნი იყუნენ წინაშე შაჰ-ნადირის მარადის დარუბანდს. მაშინ
მოვიდა კათალიკოზიცა დომენტი და პატივით შეიწენარა და
წარმოავლინა ქართველსავე კათალიკოზად: არამედ ქართლს იყო
ჭირი დიდი საზრდელთა-თჳს, ვინადგან თთუ℘ესა ერთსა მიაღე-
ბინა სამასი-ათასი კოდი პური ქერი, რამეთუ ჰყვათ წარჩინე-
ბულთა ცოლ-შვილნი ტფილისს და ვერ-ვინ იკადრებდა ურჩე-
ბად: ხოლო ქართველთა შეასმინეს ალიყული-ხანი და მოგზავნა
შაჰ-ნადირ ყოჯახან ტფილისს: მაშინ მოსრნეს ყაფლანიანთ ვა-
ჭარნი ქარავნისა ოსმალთა, შესჩივლეს შაჰ-ნადირს, შეიპყრა

ელიზბარ და მოაშთო იგი. ხოლო ქაიხოსროს მიუღო ფ თუ-
მანი და მისცა მათ ვაჭართა, კვალად დაეკვეთა ბარათიანთა ყუ-
რნი საზრდელთა-თჳს: შემდგომად მისცა გივს ამილახორს ქსა-
ნი და ვექილობა ქართლისა, ბეჟანს ერისთობა არაგვისა და უბ-
რძანა მოსლვა ლეკთა ზედა კახეთის მთიდამ: ხოლო მოვიდნენ
რა ტფილისს სრულიად ქართველნი წარჩინებულნი, ამ ჟამსა
მიიცვალა კათალიკოზი დომენტი ქს. ჩღმა, ქრ. უკთ, და დაფ-
ლეს მცხეთას. არამედ დასვა თვით მანვე კათალიკოზად ნიკო-
ლაოზ ხერხეულიძე. ხოლო გივი ამილახორი ემზახლა ბეჟან
ერისთავს და დაიპყრა ქსანი და მორჩილებდა ბეჟან გივს: არა-
მედ ვინად-გან ერწმუნა შაჰ-ნადირს მის-თჳს ქართლი, მოით-
ხოვნა ქურივნი ქალნი, ქალწულნი ქალნი და ვაჟნი სამას-სამანი,
ხუთასი კომლი კაცი და ოცი-ათასი ხარვარი პური, ამის-თჳს
ეზრასა გივი ქართველთა: „არა ძალ-გვიცს ყოფად და განვდგეთ,
ვინად-გან ვერა. ნებისა-ებრ დაიპყრა შავ-ნადირ ლეკნი:“ ხოლო
მათ მისცეს პირი მტკიცე: ამის თჳს განაზრახა ხანი წარსლვად
ლეკსა ზედა და განვიდაცა ხანი ყიზილბაშ-ქართველთა: მაშინ
გივი გამოივლტო ცოლ-შვილით ტფილისიდან სიმაგრეთა, იმე-
დებული და მოვიდა ქსნის-ხევსა შინა. არამედ ქართველნი არ-
ღარა-ვინ გამოჰყუნენ, არცა უკუდგნენ: ესე რა ესმა ხანსა მო-
იქცა ტფილისვე და მოთხოვილისა-თჳს მთავართა შეაჭირვებდა
და მრავალთა ჰგვემა და პყრობილებს შეამთხვივა, და მოუხ-
და გივს, ვერ შემუსრა, მოაოხრა გარემონი და მოიქცა ტფი-
ლისვე:

ჟამსა მას წარმოევლინა იმპერატრიცას ელისაბედს პეტ-

როვნას ძე ვახტანგის ბაქარ აშტარხანს: ესე ჰგონა გივ-მან
მიმსლველად ქართლს მეფედ, წარუვლინა ბარძიმ ბიძის ძე თვი-
სი და მოუწოდა ბაქარს, რათა მოვიდეს და დიპყრას ქართლი:
ხოლო შაჰ-ნადი იბრძოდა ლეკთა ერთ-წელ, შეამჭირვა და შე-
აძრწუნვა ფრიად, რამეთუ ყიდდენ შვილთა და სჭამდენ ხორცსა
ღორისასა, არამედ იყო სიუმილი ძლიერი სპათაცა შორის ნ დი-
რისათა, რამეთუ ოთხი კოდი პური სამ-თუმნად იყიდოდა. ამის-

თჳს უკუნიქცა. შაჰ-ნადირ და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო ბა-
ქარს მიუწოდეს კვალად პეტრეზუსსავე და მივიდა მუნ: გარნა
გივი არა დასცხრა და ბრძოდა ხანი ტფილისისა და აოხრებდენ
ქვეყანათა იგიცა და ესენიცა. ამის-თჳს მოიყვანნა გივმანცა ლეკ-
ნი ნიჯადად თვისად და მოსწყვიტნა რაოდენნიმე ყიზილბაშთა
სპანი. არამედ აოხრებდა უმეტეს ქვეყანათა: ხოლო შემდგომად
შეჩენით კახთათა მოკლეს ბეჟან-ერისთავი უმთავე მისთა და
მიერთუნენ თეიმურაზს და წარუხვნეს მთიულთა ქონება გივს
ამილახორს და გამოაძეს ცოლ-შვილნი მისნი სადიდამ: განა
გივ-მან კვალად განამაგრა ქსნის ცისე ცხვილოსისა, კეხვისა
და სურამისა და წარვიდა ქართლს და კვალადცა არა დასცხრა
გივი ოხრებად ქვეყანათა ლეკითა: ესე ყოველნი ამცნო თეიმუ-
რაზე შაჰ-ნადირს და შაჰ-ნადირმა მოსცა არაგვის საერისთო
თეიმურაზს: ესე მოვიდა და დადგა ტინს და ბრძოდენ ქსანს:
მაშინ ლეკეთით ლტოლვილი ყეენის ძედ წოდებული წარვიდო-
და ოსმალთა შინა და ეტიკ-მან მის-მან შეაცთუნა და მოიყვანა
თეიმურაზისა-თანა: ხოლო თეიმურაზ შეიპყრა იგი და წარუძღვანა
ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა წინაშე შაჰ-ნადირისა, რამეთუ
მაშინ ჰბრძოდა ოსმალთა მუსულს. ამის-თჳს მადლიერ იქმნა
შაჰ-ნადირ, მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოუვლინა ერეკლეცა ნი-
ჭითა: არამედ ბიძა-შვილ-მან გივის მან რევაზ მისცნა ციხენი
ქსნისანი თეიმურაზს და თვით აზნაურითა და გლესითა შთავი-
და კახეთს, რამეთუ მრავალნი წარჩინებულნი, აზნაურნი და
გლეხნი დაეშენებოდენ ქართველნი კახეთს, ვინადგან მუნ უცი-
რესი ჭირი იყო თათართა-გან:

ხოლო წელს ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ, წარმოევლინა სონ-
თქარს განძი დიდი ლეკთა-თჳს და მოვიდა უსუფ ახალ-ციხის
ფაშა იეჩ სპითა ქართლს, რათა წარუვლინოს ლეკთა იგი, ამას
მიერთო ამილასვარი გივიც: ესმა ესე ხანსა ტფილისისსა
შეიკრიბნა ყიზილბაშნი და მოუწოდა ქართველთა და თეიმურაზს,
მერმე შეკრებულნი ყოველნი მოვიდენ გორს. ხოლო ურუმნი
მოვიდნენ თედო-წმიდას: მიეგება ხანი თეიმურაზით და ქართვე-

ლით, იძლივნენ ოსმალთა-გან და შემოვიდნენ გორს. მოვიდ-
ნენ ურუმნი და მოადგნენ გარს და წარგზავნეს სპითა დიდითა
საგანძური იგი ლეკთა შინა. ესე აცნობა ხან-მან და თეიმურაზ
ერეკლეს, ესე შეკრბა კახით და ავღნით და შეუკრა არაგვის პი-

რი ჭალა მოსრულთა ურუმთა. ამათ უწყეს ცემა თოფთა, აოტეს ოსმალნი და მოსრნეს მრავალნი. გარნა წარიღეს საგანძური იგი და მივიდნენ გორს ლტოლვილნი: ამისი მხილველი უსუფ-ფაშა აღიერა და წარვიდა, ვითარცა მყოფი. ხოლო ხანი და თეიმუ-რაზე გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი ოსმალთა მრავალი: შემდგომად მოიქცნენ ესენი ტფილისს და აცნობეს ყოველი ყო-ფილი შს-ნადირს. ესე განიხარა ფრიად შაჰ-ნადირი და მოსცა თეიმურაზს ქართლი, ხოლო ერეკლეს ძესა მისსა კახეთი. მე-რმე მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ:

ქმნულება და ცხოვრება:

კახეთისა და წერეთისა:

ხოლო რაჟამს მოვიდა წეროს წილსა თვისსა ქვეყანასა აღაშენა ქალაქი ორთა ალაზანთა შესაკრებელთა შორის და უწოდა სახელით თვისითა წერეთი და დიპყრა ქვეყანა წილ-ხდომილი თვისი. სამხრით ხორანთისა-გან მტკვრამდე და კავკასამდე საზღვარი მოვაკანისა, ჩრდილოთ სუნანიდამ გულგულამდე და კავკასამდე, აღმოსავალით კავკასი, დასავლით მტკვარი: ამათ შორისი ქვეყანა არს წერეთი, რომელსა შინა დაეშენა და შემდგომად განითესნენ ნათესავნი და ძენი მისნი ქვეყანასა ამას შინა და იყუნენ თვით იგი და ნათესავნი მისნი მორჩილებასა შინა ქართლისასა და მცხეთელ მამასახლისისას ცა, ჟამად ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ, ეგრეთვე კახოს და კუხოს და ნათესავნი მათნი, ვიდრე პირველისა მეფისა ფარნაოზისამდე: ხოლო მეფე-მან ფარნაოზ დასვა კახეთის და კუხეთის ერისთავი ერთი და შემდგომად დასვეს წერეთისა ერისთავი სხვა და თუშთა, დიდოთა და ხუნზახთა სხვა, ვით რცა იწერვის ჟამსა შინა შემდგომად მდ მეფის არჩილის სა: არამედ ოდესმე დასმიდნენ ძეთა თვისთა მეფენი, ვითარცა მისცა მირიან რევს და ბაქარ რევის ნათესავთა და შთამომავალთა. ხოლო ვახტანგ გორგასალ მისცა ძესა თვისსა დაჩის და შემდგომად ადარნასე ხოსროვანი ერისთობდა წერეთს, ჟამსა შინა მეფისა გურამ კურატპალატისასა. გარნა იყუნენ მარადის ესენი მორჩილებასა და მსახურებას შინა მეფეთა ქართველთათა: ხოლო შემდგომად

იოანესა და ჯუნრშერისის გარდაცვალების განდგა გრიგოლი მთავარი და დაიპყრა კახეთი და გარდაბანი და ესე იყო პირველი განდგომა თავადად და ამის განდგომილებიდამ დავით აღმაშენებელის ერთ-მეფობამდე ისხდენ მთავარნი კახეთს და მეფენი იდ: არამედ წერეთი დაიპყრეს ძმის-წულთა ადარნასე ბრმისათა, რომელთა დასწვნეს თვალნი მამის-ძმისა და არჩილ მოწამე-მან მიუბოძა ამას შაკიხი და ცოლი აბუხოსოროსი და ამის ქეთა დაინერეს შაკიხიდამ გულგულამდე და შემდგომად და შემდგომად ჯუანშერისა სიკუდილისა დაიპყრეს სრულიად წრეთიი და იწოდეს მეფედ და დასხნეს ერისთავნი, ვითარცა იწერვის. ერისთავი შტორისა, ერისთავი ხორნაბუჯისა, ერისთავი ვეჯი-

ნისა, ერისთავი მაჭისა: გარნა არა არს უწყებული, თუ რავდენ-
ნი მეფენი ისხდენ და სახელნი მათნი, ვიდრე კვირიკეს ვ ქო-
რიკოზისამდე. არამედ ამ შლილობაებთა შინა მეუნენ იგინი
მშვიდობით და ოდესმე მოვიდიან მძლავრნი, მისცემდიან ხარ-
კთა და დაიმშვიდიან: ხოლო წელსა ქს. შიზ, ქრ. რლზ მოიხ-
სენების სახელი ადარნასე პატრიკისა და ძისა მისისა დინარ
დედოფლისა ქრმისა და ძისა მათისა იშხნიკისა, რომელიცა
აღვსწერეთ რიგოვანად თვის რიგსა ზედა:

ა გრიგოლი ლზ წელი ჰმთავრა:

ხოლო წელსა ქს. ღჰზ, ქრ. ზ, მოკუდა ჯუანშერ ერის-
თავთ-ერისთავი და შემდგომად მისსა განდგა გრიგორი მთავარი
და ამან დაიპყრა კახეთი, კუხეთი და გარდაბანი. ამანვე მოსპო
სახელი კუხეთისა და იწოდა კახთა მთავრად ანუ ქორიკოზად,
და ბრძოლასა შინა აშოტ კურტპალატისასა იძლია გრიგორ და
დაშთა გრიგორის კსნის აღოსავლეთის მხარი და ესე გრიგო-
რი მთავრობდა ლზ წელთა, მეგობრობასა შინა ზერეთის მეფე-
თათა, რამეთუ ზერეთი დაიპყრეს ჟამთა ამათვე ადარნასეს ძმის-

10

წულთა და გამეფდა მუნ. ხოლო შემდგომად მოკუდა მთავარი
გრიგორი ქს. ეკზ, ქრ. მზ:

ბ ვაჩე, იბ წელი მთავრა:

და შემდგომად გრიგორისა შეითქვნენ გარდაბანელნი და
განაჩინეს ვაჩე ქობულის ძე და უწოდეს ქორიკოზად კახეთისად
და ესე ვაჩე ქორიკოზობდა კეთილად კახეთს. შემდგომად მო-
კუდა ქს. ულთ. ქრ. ნთ:

გ სამოელ, კბ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ვაჩეს გამოირჩიეს გარდაბანელთა და დასვეს
სამოელ დონაური: ეს სამოელ შეება გავაზს ხალილს. ამან
უშველა მაჰმედს, ამანვე გარდაუყენა გარდაბანელნი ბუღა თურქს
ჯუარის-ბოლოს, შემდგომად მოკუდა, ქს. ყდა. ქრ. პა:

დ გაბრიელ, კ წელი ჰმთავრა:

ამის ჟამსა იყო ილარიონ ქართული ნათესავით კახი:

შემდგომად სამოელისა დაჯდა ქორიკოზად გაბრიელ დო-

ნაური, ძმის-წული მისვე სამოელისა და ესე ქორიკოზობაა
ისე შისის ძის ჟამსა შინა, ამასვე მიუღეს გარდაბანი, შემ-
დგომად მოკუდა ქს. ყპა, ქრ. რა:

ე ფადილა, იე წელი მთავრა:

მერმე დაჯდა ქორიკოზად ფადალა არელმანელი ბრძენი,
გონიერი და საქმის მეცნიერი. ამან კვალად დაიპყრა გარდაბა-

ნი. შემდგომად მოკუდა ქს. უჟგ, ქრ. რგ (არამედ იგონების ამას
ქვეითნი მპყრობელნი კახეთისანი. ამისი ძენი და შთამომავალნი
არიან, ვითარცა სახელით წარმოიჩინებიან:

ვ კვირიკე, კვ წელი ჰმთავრა:

შემდგომად ფადალასა დაჯდა კვირიკე ქორიკოზად: ჟამსა
ამისსა შემოვიდა კახეთს ამირ-აგარიანი. ამ ამირ აღიღო უჯარ-
მა და ბორომა. ხოლო კვირიკე მივიდა წინაშე ამირისა: არა-
მედ აქამომდე ზერეთთა მეფეთა სახელნი არა არიან წარმოჩე-
ნილნი და ქმნულებანი მათნი და არ მოიხსენა, ვინადგან იყუ-
ნენ მშვიდობით და თვისად. ხოლო აწ შეემტერა რა ესე კვი-
რიკე ქორიკოზი კახეთისა ადარნასე პატრიკსა ზერეთის პყრო-
ბელსა და ვინად-გან შეიწუნარს. კვირიკევე ამირ აგარიან-მან და
მოიცა ამირისა-გან კვირიკემ ძალი. არამედ ადარნასემ ამით
ვერღა-რა იკადრა მეფობით წოდებად თავისად. გარნა პატრიკად:
ხოლო შემდგომად მტრად ადარნასესა მოიყვანა კვირიკემ მეფე
აბსაზთა კოსტანტინე ქს. შღე, ქრ. რლე: მერმე დაზავდენ ვე-
ჯინს, ვითარცა აღვსწერეთ და დაშთა ზერეთი ადარნასე პატ-
რიკს, ხოლო კახეთი კვირიკეს: შემდგომად მოკუდა კვირიკე
ქორიკოზი ქს. შაზ, ქრ. რლზ: ხოლო ადარნასე პატრიკ-მან
მოგვარა ცოლი ძესა თვისსა ასული ადარნასესი და დაჲ გურ-
გენ ერისთავთ-ერისთვისა ძის ძის ძისა აშოტ კურატპალატისა
სახელით დინარ და ამის ძის ისშანიკისამდე იეთ ერეთი მწვა-
ლებელი ქასრეს ჟამიდამ აქამომდე. ხოლო ამან დინარ დედო-
ფალ-მან მოაქცია აერეთი სომეხთა წვალებისა-გან მართლ-მა-
დიდებლობისა და აღმსაარებლად:

ზ ფადალა, ია წელი ჰმთავრა:

ხოლო კვალად კახეთს შემდგომად კვირიკესა დაჯდა ძე
მისი ფადალა ქორიკოზად: ჟამსა მისსა მოვიდნენ სარკინოზნი

საჯნი და მოსტყვევნნეს კახეთი და წარიღეს საჯთა ჯუარი და-
ჭრილი: არამედ რა იხილა შეავება ფადალასი ძე-მან ადარნასე-
სა-მას და ქმარ-მან დინარ დედოფლისა-მან კვალად დაიპყრა
კვირიკესა და კოსტანტინე მეფისა-გან მიღებულნი წერეთისა
თვითვე და იწოდა კვალად მეფუდ: ხოლო ამან ფადალა ქორი-
კოზ-მან უშველა აფხაზთა მეფესა გიორგის, რაჟამს მოადგა
უფლის-ციხეს ძესა თვისსა და შემდგომად ამისა მოკუდა ფა-
დალა ქორიკოზი ქს. შკთ, ქრ. რმთ:

---

8 კვირიკე, მზ, წელი მთავრა:

და დასჯდი კახეთს ქორიკოზად კვირიკე ძე ფადალასი:
ამას განუდგნენ გარდაბანელნი და მოიყვანეს გიორგი მეფე აფ-
ხაზთა, შეიპყრა კვირიკე გიორგი მეფე-მან და დაიპყრა კახეთი
თვით: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის სიკუდილისა და ლე-
ონ ძისა მისისა სიკუდილისა დაიპყრა კვირიკემდე კახეთი: შემ-
დგომად ამან კვირიკე-მ მისცა ადარნასე ძმასა მისსა დიმიტრის
აფხაზთა მეფესა: კვალად ამანვე კვირიკე-მ გამოიყვანა უფლის-
ციხიდამ მეფე ბაგრატ და დედა მისი გურანდუხტ ესევე კვი-
რიკე დაეზავა დავით კურატპალატს. შემდგომად ამისა მოკუდა
ქს. შოვ, ქრ. რჟვ.

თ დავით, ლდ წელი მთავრა:

შემდგომად კრირიკესა დასჯდა ძე მისი დავით ქორიო-
ზად: ესე დავით ქორიკოზი და მეფე ბაგრატ შეიბნენ და იძლია
ბაგრატისა-გან დავით. არამედ შემდგომად კეთილ ქორიკოზო-
ბისა მოკუდა დავით ქს. ჩი, ქრ. ხლ:

ი კვირიკე, დიდი კი წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად დავითისა დასჯდა ძე მისი კვირიკე ქო-
რიკოზად. ესე კვირიკე შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა
კახეთი თვით. ხოლო (აერეთს მომკუდარ იყო იშხანიკ და არღა-
რა ვინ იყო მკვიდრი, თვინიერ დინარ დედოფლისა: მოვიდა
ბაგრატ მეფე, დაიპყრა თვით წერეთი და წარიუვანა დინარ დე-
დოფალი და დასხნა ერისთავნი თვისნი: ხოლო შემდგომად ბაგ-
რატ მეფის სიკუდილისა ამან კვირიკე-მ დაიპყრა კახეთი და
აერეთიცა და იწოდა მეფედ კახთა: გარნა თუ ისხნენ ერისთავ-
ნი ერეთს არამედ მან კვირიკე მეფე-მან უფროს განამტკიცნა
და დასხნა სამი კახეთს და ოთხი ერეთს და კახეთისა ერთი

რუსთავს და მისცა სრულიად კუხეთი, რომელ არს ნაგები, ყარაია, ჩადივარ-სამგორი, უჯარმა, ლილო, მარტყოფი, გრდანი, სერკი და თიანეთი, არაგვის, კერძო ჟინვანამდე: მეორე დასვა კვეტერისა და მისცა უჯარმას ზემოთი - ორთა მთათა შორის, რომელ არიან კახეთისა და კუხეთისა, ვიდრე კავკასამდე და გარდაღმად. ესე არს ერწო-თიანეთი, ფხოველნი, ძურძუკი და ღლიღვი: მესამე პანკისისა ანუ მარილისისა და მისცა წერეთის საზღურის-ზეითი კავკასამდე და კახეთის მთამდე თუშეთითურთ: ხოლო წერეთს დასვა პირველი ხორნაბუჯს ანუ ხორანთას და მისცა ქისიუი და გარეთ კახეთი კუხეთის საზღურამდე, ალაზანსა და მტკვარს შიგნით და წერეთის მთისა: მეორე ვეჯინს და მისცა ქისიეის საზღუარსა ზეითი თურდოს-ხევამდე და ალაზანსა და წერეთის მთის შიგნითი, რომელ არს აწ შიგნით კახეთი. მესამე მაჭისა და მისცა მაჭის წელის ქვეით და ალაზნის აღმოსავლეთი შაკისითურთ და სუნზახითურთ: მეოთხე დასვა შტორისა და მისცა შტორის-ხევიდამ მაჭის წყლამდე ალაზნის აღმოსავლეთი დიდოეთითურთ, რომელ არს აწ გაღმამხარი და მანვე შეაერთა კახეთი და წერეთი: კვალად ამანვე ჰყო სასახლე თიანეთს ხელოვანი, ამანვე ჰყო თელავი სასახ-

ლედ და ტახტად კახეთისა და ტერეთისა განმდიდრდა კვირიკე და მოირჭმა უოლითურთ და ამის-თჳს ეწოდა დიდი კვირიკე რამეთუ გამეფდა ესე პირველად და ჰყვნა ესენი, რომელი დავსწერეთ: ამანვე უშველა მეფესა ბაგრატს რანთა ზედა, ამასვე კვირიკეს მეფეს მოუხდა. ოსვთა მეფე ურდურე. ამან ურდურე გარდმოვლო გზა ძურძუკთა და ღლიღვთა და შთამოვიდა თიანეთს და მოაოხრა კახეთი: ამას ეწყო კვირიკე მეფე შეკრებული სპითა და ბრძოლისა ძლიერსა იძლია ოვსნი და მოჰკლეს კახთა ურდურე მეფე ოვსთა, და მოსწუვიტნეს ოვსნი არამედ შემდგომად კეთილ მმართველ-მეფობისა იყო კვირიკე მეფე ნადირობასა შინა განმსვენე ფიდართ გორთან და მოკლა ვინმე ოვსმან მონა-მან დიდი კვირიკე მეფეს კახთა, სისხლთა-თჳს ოვსთა მეფისა ურდურესა ქრ. ჩლთ, ქრ. სნთ.

ია გაკი, ით წელი ჰმეფა:

ხოლო კვირიკე მეფესა არა ესვა ძე, არამედ გაშვილა დისწული თჳსი სომეხთა მეფის სამშვილდელის დავითის ძე გაკი და შემდგომად სიკუდილისა კვირიკე მეფისა დაჯდა ესე გაკი კახთა მეფედ: ამან გაკი-მ უშველა ბაგრატ მეფესა ტფილისის მოდგომასა ზედა, ესევე გაკი შეეზა მეფესა ბაგრატს მიქელ გაბრიელის მთასა ზედა. ესევ მოვიდა წინაშე ბაგრატ მეფისა დარბაზობად, რაჟამს აღიღო ტფილისი ბაგრატ, ესე გაკი შველოდა ლიპარიტს ბადუშს ბაგრატ მეფესა ზედა. არამედ ჟამად ეპყრა მეფესა ბაგრატს წერეთი და გაკის კახეთი. ხოლო შემდგომად მოკუდა გაკი ქს. ჩნწ, ქრ. სოწ:

იბ აღსართან, კვ წელი ჰმეფა;

შემდგომად გაკისა დაჯდა ძე მისი აღსართან მეფედ კახთა. რამედ ჟამსა ამისსა დაიპყრა მეფე-მან ბაგრატ უმეტესად წე-

რეთი და შემდგომად მოსვლის სულტანისა. მივიდა აღსართან წინაშე სულტანისა და იქმნა მაჰმადიან. ამის-თჳს მისცა სულ-ტან-მან კახეთი და წერეთი სრულიად ნაქონები ბაგრატ მეფისა: ამასვე აღსართანს მოგვარეს ფადლა განძისა ლტოვილი და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ამანვე აღსართან უშველა გიორგი მე-ფესა ლიპარიტსა და სარკინოზთა ზედა ხოლო შემდგომად გიორგი მეფის მოსლვისა სულტნიდამ და სპათა შემოცლისა ვეჯინის ციხისა-გან წარვიდა ესევე აღსართან წინაშე სულტნი-სა და უმეტესად დაიმტკიცა და წინ დაიცვითა რჯულით მაჰ-მადისათა, ამის-თჳს მოსცა მასვე სულტან მან წერეთი და კა-ხუთი: მერმე მოვიდა და დაიპყრა ორივე და მართვიდა თვით. არამედ შემდგომად მოკუდა აღსართან ქს. ჩპდ, ქრ. ტდ:

იგ კვირიკე, 18 წელი ჰმეფა:

დაჯდა შემდგომად აღსართანის ძე ამისი კახთა მეფედ კვირიკე. ესე კვირიკე იყო მხნე, ახოვანი და მეფობისა ღირსი და ჭეშმარიტი ქრისტიანე: ამას კვირიკეს მიუღო დავით აღმა-შენებელ-მან ციხე ზედა-ძნისა, არამედ შემდგომად კეთილ მე-ფობისა მოკუდა კვირიკე ქს. ორი, ქრ. ტკბ:

იდ აღსართან, 18 წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კვირიკესი აღსართან, არამედ იყო ესე უგვანი, ცუნდრუკი, ხელად-მქცევი და შეუმსგავსი მეფობისა: ხოლო შემდგომად სამისა წლისა ამ აღსართანის მეფობისა შეიპყრეს წარჩინებულთა წერ-კახთა უგუნურებისა-თჳს ესე აღსართან და მისცეს მეფესა დავით-აღმაშენებელსა: მაშინ დავით აღმაშებელ-მან დაიპყრა სრულიად ყოველი წერეთი და კახეთი და ამიერ ჟამით-გან იყო ერთ-მეფობასა შინა, ვიდრე ოწ მეფის გიორ-გისამდე წელი ტჲგ: არამედ ესე აღვსწერეთ მოკლედ, ვინად-

გან ერთობის ქარტასა შინა აღგვიწერიან, გარნა აქს წარმოვაჩი-ნეთ უცხადესად:

აღმოჩენა და დაპყრობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა.

ხოლო განუდგნენ რა ოწ მეფეს გიორგის ქს. ჩუდვ, ქრ. რნა, და დავით დაიპყრა ასეთი არამედ ამ დავითისას, არა ვითარცა კახნი იტყვიან სარწმუნო არს და საგონებელი ეგრეთ, რამეთუ იყო ესე დავით ძე ალექსანდრესი, ძისა დავითისა და ამ ალექსანდრე-მ განჰყო ძენი თვისნი, უხუცესსა ბაგრატს მისცა იმერეთი, მეორესა გიორგის მისცა ქართლი, სომხითი და სამცხე-კლარჯეთი, მესამეს ამ დავითს მისცა წერეთი და კახეარამედ ამას ვიხილავთ არა ესრეთ, რამეთუ ვინადგან არა იყო ჩვეულება მეფეთა და უფროსღა ბაგრატიონთა შინა, რათამცა განხეთქილება ექნათ სამეფოსა. გარნა უფროს განუხეთქელობასა მცდელობდნენ და არცა რიდებდნენ სისხლთა, ვითარცა საჩინო არს. გარნა თუ ძეთა დასხმიდენ არა მეფედ, არამედ ერისთავად. მორჩილად მეფეთა და ვინადგან არცა ეგდენ დიდ არს, რათა დგეს წინაშე მტერთა სამ-სამეფოდ. მეორე, ვიუწყებთ ცხოვრებათა, გუჯრებთა და ქორონიკონებთა-გან, რამეთუ იყო ერთ-მეფობა ბრწყინვალის მეფის გიორგიდამ, ვიდრე ოწ მეფის გიორგისამდე, ვითარცა ჟამსა ბაგრატ მეფისასა, მოსლვასა თემურისასა და ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელისასა, რამეთუ არა ძალ-ედვათ ქმნად იგინი, რომელნი აღწერილარიან და სხვანიცა. მესამედ, არა იყო იგი ალექსანდრე მეფე ქართლისა, არცა ძე დავითისა, არამედ იყო ძე ბაგრატისა მიქულ მეფის ძისა იმერთასა, და არცა ესვა ამ ალექსანდრეს სამნი იგი ძენი, არამედ მხოლოდ დიმიტრი, და ამ დიმიტრის ძე ბაგრატ განუდგა გიორგის ოც მეფესა, და უკეთუ მცხეთის-აღმაშენებელის ალექსანდრეს ძენი ყუნენ იგინი, არა ესვა ალექსა-

ნდრეს იგინი. არამედ ვახტანგ შემდგომად მისა მეფე ბ, გიორგი ოცა მეფე და მესამე დიმიტრი, რომელი წარავლინა წინაშე ყეენისა და პატივ-ცემული მოუვლინა: ესენი ყოველნი გუჯრითა და ქორონიკონებითა ესრეთ არიან: და კვალად უკეთუ მის ზეითის ალექსანდრეს ძე იყოს დავით, ვერ მოსწუდებიან დავით, გიორგი და ალექსანდრე ავ-გიორგისამდე, ვინად-გან ვსცნობთ ქორონიკონსა სიკუდილსა ალექსანდრესსა ავ-გიორგის-გან, რომელს რიცხუსა მოკლა, რამეთუ გარდახდნენ მის ალექსანდრედამ ავ-გიორგისამდე წელნი რკბ: მეოთხე, რამეთუ მცხეთის-აღმაშენებელის ალექსანდრესი წარმოვაჩინეთ. გარნა ესეცა იუწყე, რამეთუ ამის წინათთა მეფეთა ჟამთა შინა, ანუ ცხოვრებათა, ანუ გუჯართა და ქორონიკონებთა შინა არა სადა ვიხილავთ კახთა მეპატრონეთა მოხსენებასა, არა-თუ შემდგომად ალექსანდრე ოვ მეფისა: კვალად ვინამენი იტყვიან ძეთა აღსართანისათა ყოფად მათ. არამედ ესე უმეტეს შეუმსგავსებელ-არს თქმად. ვინად–გან აღსართანის ნათესავი მოსწედა ჟამსავე დავით-აღმაშენებელისასა, ვითარცა ითქვა. მეორედ არა იქმნას გუარი ტდგ

წელსა, არა თუ იყოს ჩინებული და დაადგრეს მოსახსენებელად. მესამედ, რამეთუ არა სადმე ვიხილავთ კვალად მოხსენებასა, ანუ ყოფნასა მათსა აღმაშენებელიდამ ოჺ მეფის გიორგისამდე: ხოლო არამედ ბაგრატოანთა ჩამამავლობა მათი ძალ-უცს ყოფად ამის-თჳს რამეთუ ჩვეულება იყო საქართველოს ნათესავთა-გან მაშინ, რამეთუ არა ვისმე იპატრონებდიან, უკეთუ ჰყვათ მემ-კვიდრე მეფეთა ნათესავი გარნა უკეთუ განდგა გრიგოლი და მას ჟამსა შინა სხვანი არდა-რა ვინ იყო მეფეთა ნათესავი: მე-ორედ, უკეთუ მონათესავეთაგანი მეფეთა არა იყოს დავით მასვე ჟამსა ვერ იკადრებდა მეფედ წოდებად და სწორ-ყოფად და ვერცა გუარობათა მეფეთასა, ვითარცა ათაბაგი, დადიანი და გურიელი და სხვანი. არამედ თუცა ესენიცა განდგნენ, გარნა არა მეფედ, არამედ მთავრად, ვინად-გან განმკიდრებულნი აქუნდათ საერის-თონი თვისნი პირველვე გარნა ზნენი მათნი ჰფარვენ, ვინად-გან არიან მესისხლენი მამა-ძმათა თვისთა ცუდად და კეთილ-

შემძლებელთა წარჩინებულთა თვისთა და სხვათა მიყოლითა და მინდობითა საქმეთა თვისთა განმართვენ და ჰყოფენ, და არა თვით თავით თვისით რამეთუ არა სადა ცხოვრებასა შინა ვიხი-ლავთ ესრეთთა ბაგრატიონთა ტომსა. არამედ ვინდ-გან ბნელი და უჩინო არს ცხოვრება და ძნიად გამოსაკუ̈ლეველი. განა რა-ოდენ შესაძლებელ არს გუჯრებთა, სიგლებთა და ქორონიკო-ნებთა-გან წარმოვაჩინოთ, რამეთუ ესე დავით ანუ არს ზერთა და კახთა ერისთავთა-განი ერთი განდგომილი, ვითარცა გრი-გოლი მთავარი. არამედ ესე უღონოებს, ვინად-გან საგონებელ-არს სხვათა ერისთავთა არა დამორჩილებად მისდა: ხოლო უკე-თუ გრიგოლისასა იტყვი იგი იყო თვით კახეთის ერისთავი და დიპყრა კახეთი და არა ზერეთი, რამეთუ არა ურჩდა ადარნასე: გარნა ვსწერთ ჩვენ მეფის ალექსანდრეს მცხეთის-ღმაშენებე-ლის ძის დიმიტრის ძედ დავითს, რომელსა აქვნდა საერისთოდ ანუ საუფლისწულოდ (ვითარცა ჩვეულება არს საქართველოსი) კახეთს. ანუ ზერეთსა შინა. ამის-თჳს რამეთუ ალექსანდრეს მცხეთის აღმაშენებელს არა ესვა ძე, თვინიერ რომელი ზეით აღვსწერეთ, მოწმობითა მითვე აღწერილითა და ამითი ბაგრა-ტიონობა მისი და ჩამომავალთა მისთა დიმიტრისა-გან და თვი-ნიერ მისა არა. და თუ ვის გნებავს უმეტეს მათგანი ანუ მოწ-მობითა სხვა იგულვეთ. ხოლო ჩვენი გამოკულეული ქვემორე ჩინოდ არს:

ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა:

მეფე დავით ა, ე წელი მეფა.

ხოლო რაჟამს იძლია ოჺ მეფე გიორგი ჩიხორს ბაგრატი-სა-გან და შემდგომად მთავრიჟ გილაქის თემურისა-გან, მერმე შეპყრობილ-იქმნა ყვარყვარე ათაბაგისა-გან და დაიპყრა ქართლი

ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიწყო პყრობად კახეთისად. ამის-

თჳს შეიზრახნენ მაშინ წერ-კახთა წარჩინებულნი და ერისთავნი
და არა ინებეს მეფედ თვისად ბაგრატ, ვინად-გან განდგნენ
სხვანიცა და გამოირჩიეს მუნვე მყოფი ერისთავთაგანი ანუ გა-
მოკულეული ჩვენი ესე ოვ მეფის ალექსანდრეს ძის დიმიტრის
ძე დავით დასვეს, ვითარცა მეფე, რათა აქვნდესთ თავის-უფლება
შლილობათა ამათ შინა: ხოლო ოდეს განთავისუფლდა ოწ
გიორგი მეფე, შეკრებული სპითა ათაბაგითურთ მოვიდა დავითსა
ზედა: მაშინ კვალად დაუტევეს წერ-კახთა დავით და მიერთვნენ
მეფესა გიორგის და დაიპყრა მეფე-მან გიორგი წერ-კახნი.
ხოლო დავით ივლტოდა დედა-წულით თვისით დიდოეთს და
დიდოთა შეიწუნარეს იგი და პატივ-სცეს კეთილად: მაშინ გი-
ორგი მაფე-მან ვერღა-რა ავნო დავითს მუნ, ვინად-გან აქუნდა
შინაგანი განუსვენებლობა. არამედ შემდგომად სიკვდილისა მე-
ფისა გიორგისა ჩამოიყვანეს კვალად დავით დიდოეთიდამ წერ-
კახთა და დასვეს უმეტეს მტკიცედ მეფედ კახთა და იტყვიანცა,
რამეთუ აკურთხეს ბოდბეს ქრ. ჩუით, ქრ. რნზ: რამეთუ იხი-
ლეს განსვენება თვისი წერ-კახთა მის-გამო, ვინად-გან კოს-
ტანტინე მეფესა აქუნდა მას ჟამსა დიდი განუსვენებლობა. არა-
მედ კურთხევასა კოსტანტინესსა წარვიდნენ რომელნიმე ეპის-
კოპოსნი და წარჩინებულნი ერუკასთანი, და არცა უტევებდა
კოსტანტინე მეფე პყრობად დავითს მარტყოფს, საგურამოს და
ხერკსა, და ვერ ბრძო დავით კოსტანტინეს, ვინად-გან ეშინო-
და ერისთავთათვისთა-გან, არამედ მცდელობდა განმკვიდრებასა
აერ-კახთასა, გარნა მცირედისა შემდგომად დასნეულდა ვითა-
რებასა შინა და მოკუდა. ქრ. ჩუოა, ქრ. რნთ:

ბ მეფე გიორგი ა, კა წელი მეფა:

შემდგომად დავითისა დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ კახ-
თა (ანუ ვითარცა სხვანი იტყვინ ლევან) და ეკურთხა ბოდბეს:
ხოლო ესე გიორგი, ვინად-გან მცდელობდა მეფე კოსტანტინე

აერ-კახთა ერისთავთა-თანა კვალად შეერთებასა და ერთ-მეფო-
ბასა, ამის-თჳს მიერთო იმერთა მეფესა ბაგრატს და დაიპყრა
სრულიად კახეთი: მაშინ მოისპო ერისთავნი წერ-კახთა შინა
და დასხნა მოურავნი დიდთა და მცირეთა ადგილთა, ვითარცა
არიან დღემდე. მოურავი ქისიყისა, ელისენისა, წუქეთისა, დი-
დოეთისა, თიანეთისა, ჭიათურისა, შილდა-ყვარელისა, მარტ-
ყოფისა, გრემისა, პანკისისა და სხვანიცა და განუო ოთხს-
სადროშოდ, ვითარცა აღვსწერეთ და მისცა დროშანი ეპისკო-
პოსთა, რათა არა განიმკვიდრონ მთავართა და დაიპყრან შეუ-
ცვალებლად და ამითი ერთ-გულ-ჰყუნა მრავალნი: კვალად ჰყო

ალავერდელი ეპისკოპოსად, რამეთუ იყო აქამომდე ამბ და მონასტერი და მისცა სამწესო და სარისსი თავ-კახთა ეპისკოპოსთა: კვალად-ჰყო გრემი. კალაქი და ტახტი ზერ-კახთა და შენობა დიდი: ამანვე მოსპო სახელი ერეთისა და იწოდა, ვითარცა აღვსწერეთ, არა მისცა მთავართა ქალი. არამედ თვით დაიპყრა: განა თუ იწოდა თვისთა-გან მეფედ. არამედ გარემონი თვისნი კახ-ბატონად უწოდებდენ: ამათ არა მორჩილებდენ თუშნი და ფშავ-ხევსურნი. არამედ დიდოეთი ერთ-გულებისა-თჳს დავითისა ერთ-გულებდენ ამათ და მსახურებდნენ ხოლო მოსლვასა უზუნ-ასან ყეენისასა, რა მოსრნეს ხერკი, საგურამო, მარტყოფი და თიანეთი, ამან გიორგი უძღვნა ყეენსა ძღვენი დიდი და ტყვენი ქალ-ყრმანი და აღუთქვა მორჩილება ან დაადგრა მშვიდობით: ხოლო შემდგომად უზრახა გიორგის მეფე კოსტანტინე მწეობასა სპათა და სარკინოზთა ზედა და არა ინება გიორგი-მ, რათა არა იქმნა კვალად შეერთება: მერმე მოსლვასა იაუფ-ყეენისასა ეგო კვალად გიორგი მშვიდობით. გარნა მცდელობდა ურჩთა შეცულასა და თვისთა ამაღლებას, აღაშენა კახეთი და განავსნა, ვინად-გან აქვნდა მშვიდობა: შემდგომად მოკვდა მეფე გიორგი ქს. ჩუჟბ, ქრ. რპ.

გ მეფე ალექსანდრე ამით ჰმეფა.

დასჯდა შემდგომად გიორგის ძე მისი ალექსანდრე, მკურთხევი ბოდვესვე*) მეფედ (ვინმენი იტევიან ალავერდს): ესე ალექსანდრე იყო შვენიერი, ჰაეროვანი, ახოვანი, მოისარ-მოასპარეზე, საჩინო და უებრო, კეთილ-უბოროტო, მოწყალე, მშვიდი და მდაბალი: ამას ესხნეს ძენი: გიორგი და დიმიტრი. ესე დაზავდა მეფესა ქართლისასა კოსტანტინეს და განაჩინეს საზღვარი აღწერილი და იყო პიერით მშვიდობა და მეგობრობა ურთიერთთა: ხოლო ჟამსა ალექსანდრესსა გამოსჩნდა შაჰისმაილ ძე შიხისა და აღიღო შაჰ-ისმაილ ადრიბეჟანი და შირვანი ქს. ჩფ, ქრ. რპა, თათრულსა შზ: ამან ალექსანდრე-მ წარუვლინა შაჰ-ისმალს შირვანს ძე თვისი დიმიტრი ძღუნითა დიდითა და ტევითა ქალ-ურმითა და მიუმცნო მორჩილებს: ხოლო შაჰ-ისმალ პატივით შეიწენარა და წარმოუვლინა დიმიტრი ნიჭითა და ზავითა მშვიდობისათა: ამანვე ალექსანდრე-მ უმეტესად დაიმშვიდა კახეთი და მოიმტკიცა თვისად, აღაშენა და განავრცო და მართვიდა კეთილად. არამედ ძე მისი გიორგი იყო ბოროტ, მეშურნე და მესისხლე. გარნა ვერ იჩენდა შიშითა მამისათა და და ეტყოდა მამასა კირთებასა ქართლისასა და გარემოსთა თვისთა: ხოლო ალექსანდრე არცა-ღა თუ ისმენდა და ასწავებდა ძესა სიმშვიდესა და უშფოთველობასა, რამეთუ აქუს აღძრვა დიდი რისხვისა ღუთისა შფოთსა. არამედ გიორგი ამისი არა მსმენელი ეშურვა მეფობასა მამისასა, რათა ჰყოს წადიერება თვისი. გარნა იცა ჟამიცა საფურცლეს მდგომის მამისა ზედა უგრძნეულოსა ძისა-გან ესე ვითარისა-თჳს, მოეკლა ღალატად გიორგი-მ მამა

თვისი მეფე ალექსანდრე და შეიპყრა ძმაცა თვისი დიმიტრი, რათა არა ივლტოდეს სპარსეთად, რამეთუ აქუნდა შური მიერ ჟამით-გან, რჟამს წარავლინა მამა-მან თვის-მან წინაშე ყეენისა

*) ბოდბესი უნდა:

და აღმოსადნა მასცა თვალნი ქს. ჩფია, ქრ. რჟთ, და მიერ ჟამით-გან უწოდეს ავ-გიორგი:

დ მეფე გიორგი ბ (ავ-გიორგი), ბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა მამის. და ძმისა მკვლელი ესე გიორგი მეფედ კახთა და დჯიპყრა კახეთი სრულიად. არამედ არა-თუ კმა იყო სიბოროტე იგი და კვალად აღივსო შურითა და იწყო კირთებად დავით ქართველთა მეფისა და რბევად და ოხრებად შიდა-ქართლისა მონათესავეთა და ერთ-სჯულოთა თვისთა, ვითარცა აღვსწერეთ. ხოლო შემდგომად მოკლეს ავ-გიორგი ქს. ჩფიგ, ქრ. ხა:

დ bis დავით 8 ქართლის მეფე, ზ წელი ჰმეფა:

მაშინ შთამოვიდა მეფე დავით კახეთს და დაიპყრა სრულიად კახეთი. ხოლო ერმა მცირე ძე ავ-გიორგისა შვიდის წლისა ოდენ დედით თვისით დამალა სალთხუცეს-მან ჩოლაყა-შვილ-მან გარსევან (და ჰყო ერთ-გულება დიდი) სახლსა თვისსა და ზრდიდა მას. ხოლო დედა მისი ცოლი ავ-გიორგისა მეყვისი ნათესავი იყო გარსევანისა: ხოლო შემდგომად ყრმისა ამის ლევანისა ყოფნა ეუწყა მეფესა დავითს და ამის-თჳს წარმოევლინა ბაგრატ ძმა თვისი სპითა. ესე ჩამოვიდა კახეთს, ამან დასდვა შიში დიდი და შეიფიცნა სრულიად არა ყოფისა და უწყებისა-თჳს ლევანისა. არამედ გარსევან-ჰყო მცბიერობა იგი, რომელიცა აღვსწერეთ და მერმე გულ-პყრობილნი ბაგრატ უკუნ-იქცა ქართლსავე სპითურთ: ხოლო გარსევან წრიუვანა ლევან ციხესა შინა ოჩანისასა. არამედ შემდგომად მოსლვისა შაჰ-ისმაილ ყეენისასა ქს. ჩფიზ, ქრ. ხვ გამოიყვანეს ლევან ოჩანის ციხიდამ ზემოურთა კახთა და ჩამოიყვანეს კახეთს. მაშინ მიერთუნენ ყო-

ველნი კახნი და დიპყრა ყოველი კახეთი: ამის-მან მცნობ-მან მეფე-მან დავით გარდმოვლო გომბორი სპითა დიდითა. არამედ ვერ წინა-აღუდგა ლევან და შევიდა ციხესა შინა თავსა მაღრანისასა, ამას მოადგა დავით მეფე და შეამჭირვა ფრიად. არამედ ზაკვითა მთავარ-ეპისკოპოზისათა განმაგრდა დედა ლევანისა ციხესა შინა და უკუნ-იქცა დავით მეფე ქართლს ოსმალთა ზედა: მაშინ გამოვიდა ლევან ციხიდამ, შემოიკრიბნა კახნი და

წარუვლინა ფარულად კაცი გურიელს მამიას და მოითხოვა ასუ-
ლი მისი თინათინ ცოლად და ითხოვა მწე-ყოფად მის-გან: ჟამ-
სა მას მეგობარნი იყუნენ, ათაბაგი და გურიელი. ხოლო გუ-
რიელმან მოსცა ასული თვისი და აღუთქვა მწე-ყოფად არამედ
მოსრნა რა ოსმალნი დავით მეფე-მან შთამოვიდა კვალად კა-
ხეთს სპითურთ და მოადგა ლევანს მაღაროს მყოფსა, რამეთუ
მიერთუნენ დავითს ზემოურნი კახნიცა. ეწეო მუნ ლევან სიმაგ-
რით-გამო მცირითა სპათა, იძლია დავით მეფე და წარვიდა
ლტოლვილი ტფილისს. მაშინ ლევან შემოიკრიბნა ყოველნი
სრულიად კახნი, მივიდა ბოდბეს და ეკურთსა მეფედ ქს. ჩფე,
ქრ. ხწ:

5, მეფე ლევან ა, ნდ მეფა:

ხოლო დაჯდა ლევან კახთა მეფედ და დაიპყრა საზღვარი
კახეთისა. მაშინ ესმა, რამეთუ ეძლო გურიელს დავით მეფისა-
თჳს და იდგა მუხრანს, წარვიდა სპითა ლევან მსწრაფლ და მი-
ვიდა მუხრანს. არამედ გურიელი აიძულებდა და განაზრახებდა,
რათა ჰყოს ზავი და სიყვარული დავით მეფისა თანა, ვინად-
გან დავით მეფე წადიერებდა კვალად ბრძოლასა და შურ-გებასა
გურიელისასა: სთნდა ესე ლევანს და უზრახნენ დავით მეფესა
და მისცეს რა იგი ინება და ჰყვეს ზავი განჩინებითა საზღუ-
რისათა და მტერყოფა მტერთა ზედა და სიყვარული მტკიცე
და შემდგომად ურთიერთთა ხილვისა წარვიდა გურიელი თვი-

სად: ხოლო ლევან მოვიდა კახეთს და წარავლინა მოყვანებად
ცოლისა თვინისა. არამედ ქალსა მას, ეხილვა სიზმარსა შინა.
„რამეთუ წარგიყვანს დიდებული ვინმე ცოლად და მთასა ერთსა
იხილო მოგზაურ-მან შინდი თეთრი, მდგომარე შვენიერს ად-
გილს, აღაშენე მუნ მას ზედა მონასტერი ღუთის-მშობლისა.“
ხოლო წარმოიყვანეს რა შუამთას, გარდახდნენ განსვენებად და
სამხრობად, მაშინ იხილა თინათინ შინდი იგი სიზმარ-ხილული
და აღუთქვა აღშენება ტაძრისა, ვითარცა სმენოდა, მუნიდამ
მოიყვანეს გრემს და ჰყო ქორწილი ჯეროანი ლეონ: ხოლო ამან
ლეონ შველნი დავითს მეფესა სპანი შაჰ-ისმაილსა ზედა. ამან-
ვე ლევან იხილა სიზმრივ ხატი სიონისა ღუთის-მშობელისა,
რომელი განსძარცვა შაჰ-ისმალ, რამეთუ არს ნათლუხის ჭალა-
სა შინა, წარვიდა და ჰპოვა იგი და წარმოიღო და შეამკო და
წარავლინა კვალად ტფილისვე სიონსა შინა: ხოლო შემდგომად
ლევანს უშვა ცოლ-მან თინათინ ძე ალექსანდრე ქს. ჩფკზ, ქრ.
ხიე, შემდგომად კვალად უშვა ძე იესე, მერმე განუტევა ცოლი
თვისი თინათინ ლევან, ნებითავე თინათინისათა, ვინად-გან იყო
ლევან ფრიად მეძავი და არღარა ინება მეუღლეობა მის-თანა:
მრისსანე-მან ამის-თჳს ლევან წარატანა ძენიცა თინათინს. ხოლო
თინათინ მოვიდა შუამთას და აღაშენა მონასტერი შინდსა მას
ზედა მზითვითა თვისითა და დაუდგინა მოძღვართ-მოძღვარი
და შესწირნა დაბნები მოსეიდულივე თვისი და იყოფოდა მუნ

სიკუდიდმდე: ხოლო შემდგომად მისა მოიყვანა ლევან ცოლად ასული შამხლისა და იქორწინა მის-თანა და შემდგომად მიდ-
გომილ-მან უშუნა ოთსნი ძენი შემდგომად შემგომი. გიორგი, ელიმურზა, ვახტანგ, და ხოსრო. ხოლო ესე ლევან მეფე, გი-
ორგი და ბაგრატ მეფენი წარვიდენ იერუსალიმს, ვითარცა აღ-
ვსწერეთ და შემდგომად ოდეს მოვიდა შაჰთამას და შემუსრა ტფილისი უკუნიქცა და დასდგა უარაბაღს მივიდა მუნ ლევან წი-
ნაშე შაჰ-თამაზისა, ქს. ჩფლვ, ქრ. სკდ:

ამას პატივ-სცა შეს-თამას, ანიჭა და გამოუტევა თვისადვე-
არამედ მპყრობელი შაქ-შირვანის ასან-ბეგ მორჩილებდა შაჰ-

თამაზს და განზრახვითა ყეენისათა უკირთებოდა კახეთს ასან-
ბეგ, რამეთუ უკეთუ ავნოს ლევანს ექმნას მის მიერ ნიჭული ასან-ბეგ, ვინად-გან კახეთი იყო ფრიად შენი და მაგარი: ამისი
მხილველი ლევან ეზრახა მშვიდობასა და არა ინება მშვიდობა ასან-ბეგ. ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი ლევან და მიუხდა შაქს,
ეკვეთა ასან-ბეგ და ბრძოლასა შინა ძლიერსა იძლია და ვერღა-
რა გაუსწრა და მოკლეს ასან-ბეგ და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი,
მოაოხრა და მოსტყვევნა შაქი, აღიღო ალაფი დიდი და მოვი-
და გრემს ლევან: არამედ ამას წინათთა, კახთა მეფეთა არღა-რა
მორჩილებდენ ფშავ-ხევსურნი და თუშნი და ამან ლევან დაიპყრნა
არა ძალითა. არამედ აღუთქვა, რათა ცსოვარნი მათნი უვნოდ
მძოვარ-იყუნენ კახეთს და მისცა შეწირულობა ლაშას ჯუარსა
თიანეთს შინა და მიერით-გან მოსცემდენ ლაშქარსა და ბეგარსა:
კვალად ოდეს დაიპყრა რუსთა მეფე-მან იოანე უაზანი და აშ-
ტარსანი და თერგი და დასხნა უზახნი თერგს და თარღუს
მცველნი თვისნი. ამან ლევან წარუვლინა და ითსოკა სპა მისი
მცველად ციხეთა კახეთისათა. ამან მოუვლინა და დაადგინნა ცი-
ხეთა კახეთისათა რუსნი: არამედ განძლიერდა რა შაჰს-თამაზ,
წარგზავნა სპანი რუსნი რუსეთადვე და უწუა განძლიერება შაჰ-
თამაზისა, რათა არა მოსწუდენ სპანი თქვენნი ქვეყანასა ჩემსა:

ხოლო შემდგომად მოტყვევნისა შაქისა ლევანისა-გან ქს. ჩფმზ, ქრ. სკე ეზრასნენ მეფე ლუარსაბ და მესხნი ლევანს
მტერობად სპარსთა. მაშინ ლევანცა აღუთქვა ასანბეგის ყოფი-
ლისა-თჳს და უწყეს სამთავ რბევა და ოსრება ადრბაგანსა მრა-
ვალთა ჟამთა: ხოლო შირვანელთა დაისვეს ძე ასან-ბეგისა დევ-
რიშ მაჰმად და ესე არა დაემორჩილა შაჰ-თამაზს. არამედ განა-
მაგრნა ციხენი და სიმაგრენი, და დაადგრა თვისად: ამისა შემ-
დგომად მოცალე შაჰ-თამაზ მოვიდა უარაბაღს სპითა და იწყეს
საქართველოსათა მაგრება ციხე სიმაგრეთა: მხილველი შაჰს-თა-
მაზ ეზრახა ფიცით ლევანს: „უკეთუ მორჩილ-მექმნე იყო თა-
ვისუფალ ქვეყნით შენით უვნოდ და მოგანიჭო ნიჭნიცა დიდნი:“

ამის-მან მსმენელ-მან ლევან და მტეროიისა-თჳს დავრიშ-მაჰმა-

დისა და ფიცისა და ქვეყანისა თვისისა უვნებლობის-თჳს გა-
ნუტევა სიყვარული საქართველოსათა და მივიდა ეარაბაღს წინა-
შე ყეენისა: მან პატივ-სცა და ანიჭნა დიდნი: მერმე წარავლი-
ნა ყეენ-მან სპანი შირვანს, ამათ დაესსა დავრიშ-მაჰმად და მო-
სწყვიტნა სრულიად სპანი შაჰს-თამაზისანი ქს. ჩფმა, ქრ. ხლვ,
თათრულს შნე: ესმა შაჰ-თამაზს, აღიმხედრა და შევიდა შირ-
ვანს, ეზრასა დავრიშ მაქ-მადს დამორჩილებასა და მიუტეოს
ყოველნი შეცოდებანი: ხოლო მან არა ინება. არამედ დაესხა
კვალად სპათა შაჰ-თამაზისათა და იძლია მათ-გან დავრიშ-მაჰ-
მად და ლტოლვილი შევიდა ცისესა შინა გულისტანს: მაშინ
წარავლინა სპანი და მეფე ლევნ სპითა თვისითა ყეენ-მან მო-
დგომად გულისტანისად და ბრძოლად ძლიერად: ხოლო მცირე-
დისა“) შემჭირდა დავრიშ-მაჰმად და განივლტო ცისიდამ. მცნო-
ბი ლევან უწია სპითა თვისითა და მოჰკლა დავრიშ-მაჰმად და
მოსწყვიტნა მისთანანი და მოართვა თავი მისი შეს-თამაზს.
ამის-თჳს მიანიჭა ნიჭი დიდი ლევანს და გამოუტევა კახეთს:
ხოლო შაჰს-თამაზ დაიპყრა შირვანი და დასვა ბეგლარბეგი და
სულტანნი თვისნი და განვიდა კვალად ყარაბაღს. მუნიდამ მი-
სრულმან აღიღო ტფილისი, ეზრას ათაბაგსა, მოიმტკიცა იგი-
ცა და წარვიდა სპარსეთად:

ხოლო ლევან მდიდარი და ქვეყანა აღვსილი იყო მშვიდო-
ბით: არამედ უკეთუ კავკასთა ლევანს არა მორჩილებდენ. გარნა
ვერცარას ჰყოფდენ სავნოს მისსა. განა თქმულ არს რამეთუ ჟამ-
სა ლევანისასა მოუხდა ლეკი ვინმე დაღისტნისა გაღმამხარს და
წარიყვანა ზროხა ერთი: ჰსცნა ესე ლევან შემოიკრიბნა იდუმალ
ესპანი გაღმამხარსა შინა და წარვიდა ეტიკითა, ვლო დღე და
ღამე, მიუხდა და შეიპყრა კაცი იგი დედა-წულითა და ქონები-
თა, წარმოიყვანა და მოვიდა მესამეს დღეს მუნვე და მოსწყვი-
ტნა იგინი, რათა არა კადნიერ-იქმნენ სხვანი კვალად კირთებად

---

*) შემდგომად:

კახეთისა: ამანვე ლევან მოიყვანნა ლეკნი და დასხნა ფიფინეთს
ზიდვად ყინულისად ზაფხულისა-თჳს კავკასიდამ, რომელთა-გან
შეუდგა ბოროტი ქვემორე თქმულნი:

ხოლო შემდგომად მოვიდა კვალად შაჰს-თამაზ შირვანს
და მივიდა წინაშე მისსა ლევან და ამან შეიწყნარა პატივით,
მერმე გამოუტევა ლევან და ძე მისი იესე წარიუკანა სამცხეს-
არამედ უკუნიქცა რა შაჰ-თამაზ, წარმოუვლინა იესეცა ლევანს
ნიჭითა: ხოლო კვალად მოსლვასა შაჰს-თამაზისასა სამცხეს და
მოტყვევნასა ქართლისასა დაადგრა ლევან მშვიდობით ქვეყანი-
თურ: კვალად მოკლეს რა ლუარსაბ მეფე განიზრახა ლე-
ვან, რამეთუ ოდეს მოვიდა შაჰ-თამაზ და არა მივიდა მის-თანა
და სიკვდილსა ლუარსაბისასა მოსწედნენ სპანი ყეენისანი უმ-
რავლესნი, ესე არა მიზეზ-ჰყო ყეენ-მან შურის-გებად, ვინად-
გან მზახლებულცა იყო სვიმონ მეფისად და მიეცა ასული თვი-
სი შამხლის ქალის ნაშობი და კახეთიცა ენება მის-გან შობი-

ლისა-თჳს და არა განტევებულის ძისა ალექსანდრესა-თჳს: ამის
მიზეზთა-თჳს წარავლინა ძე თჳსი იესე წინაშე ყეენისა ძღუნი-
თა და ტევითა ქალ-ერმით და აუწუა თვისი არარისა შეცოდება
ქს. ჩფნა, ქრ. სმვ: ხოლო მეორესა წელსა აქორწინა ასულსა
თვისსა ზედა მეფე სვიმონ და მისცა დიდითა მზითვით: შემ-
დგომად წელსა ქს. ჩფცა, ქრ. სმთ ეზრახა ლევანს სვიმონ მე-
ფე, რაა მწე-ეყოს განსსმად ქართლისა-გან სპარსთა ზედა.
არ მედ ლევან სათნოთა ყეენისათა ვერ მყოფი ამისი. გარეა ძე
მისი გიორგი მივიდა სპითა ძეგვს სვიმონ მეფისათა-თანა: ამათ
დაესხა შავერდი სულტანი, მოკლეს გიორგი და მოსწყვიტნეს
კახნი და ნეშტნი მოვიდნენ წინაშე ლეონისა: მსმენელ-მან ლე-
ვან იგლოვა მწუხარე-მან მწარედ ძე თვისი, რამეთუ ენება კა-
ხეთი მის-თჳს: არამედ შემდგომად ამისა მეფობდა კვალად უშ-
ფოთველად და აღამაღლნა ძენი შამხლის ქალის ნაშობნი და
და დაამდაბლა ალექსანდრე და მოუდგინნა ყოველნი კახნი მათ:
ხოლო ალექსანდრე იყო დედით თვისით შუამთას დაბნებთა ში-
ნა: არამედ სლვითა ყიზილბაშთა შინა კახთა ისწავეს წესნი

მათნი, სმა, ჭამა, განცხრომა და უშვერი კეკლუცობა, ტანთ-
მოსა მათი. ამით დაუტევებდენ მცირედ მცირედ ზნეთა საქარ-
თველოსათა და შემოიღებდენ სპარსთასა, გარნა უფროსად ალექ-
სანდრეს და თეიმურაზის, ჟამთა შინა:

ხოლო შემდგომად ამისა მოკუდა ლევან მეფე სავსე სი-
ბერითა ქს. ჩფოდ, ქრ. სიბ, და დაუტევა ქვეყანა სრულიად
შენი: არამედ შემდგომად მისსა დაიპყრა კახეთი ძე-მან მის-
მან ელიმურზა-მ, სოსრო-მ და ვახტანგ. ხოლო ალექსანდრე შე-
მოიკრიბნა ზემოურნი კანი, მოვიდა და ეკურთხა ბოდბეს მე-
ფედ. არამედ ამ ალექსანდრეს პირველვე მოეყვანა ასული ბარ-
ძიმ ამილახორისა ცოლად და მოეურობდა დაუთსანცა მეფე ქარ-
თლისა: ამათ ეზრასა შეწევნად ალექსანდრე და ნებითა დაუთ-
სანისათა მოვიდნენ ამილახორი ბარძიმ და ქსნის-ერისთვი ელი-
ზბარ სპითა შემწედ: ამისნი მხილველნი კახნი მრავალნი განი-
ვლტოდენ ულიმურზისა და ძმათა მისთა-გან და მოერთოდენ
ალექსანდრეს: ხოლო მათ მიცეს ძალი შამხლისა-გან და ლეკ-
თა-გან და ეწეუნენ თორღას ურთიერთს და ბრძოლასა ძლიერსა
იძლივნენ ულიმურზა, ვახტანგ და ხოსრო. და მოსწყვიტნეს სამ-
ნივე ძმანი მუნ და მოსრნეს მათ-თანანი სპანიცა და ალექსან-
დრე-მ დაიპყრა კახეთი, ამასვე ქორონიკონსა:

ვ მეფე ალექსანდრე ბ, ლბ წელი ჰმეფა:

დაჯდა ალექსანდრე მეფედ კახთა და დიპყრა სრულიად კა-
ხეთი. ხოლო ესხნეს ძენი ოთხნი. დავით, გიორგი, ერეკლე და
კოსტანტინე და ნათესავი ალექსანდრესი უვა დაუთხანს ცოლად.
არამედ ძე-მან მის-მან ერეკლე-მ იკლო რაიმე და გაპარვით წა-
ვიდა წინაშე სულტანისა სტამბოლს (იტევიან სიამეთა ძმისა

თვისისა დავითისა-გან): ესმა ესე შაჰს-თამაზს და ეგონა გან-
დგომა ალექსანდრესი, განრისხნა და წარმოემართა კახეთსა ზე-
და, მოვიდა უარაბაღს და მიუწოდა ალექსანდრეს: მაშინ განი-

ზრასა ალექსანდრე-მ: „თუ რაი ჰყოს:“ არამედ ეტყოდა ჩოლა-
უაშვილი ოთარი კახთა ამის-თჳს. „თქვენ იტვირთეთ რაოდენი
სისხლი დაინთხეს და მე განვარინო კახეთი მოსრვისა-გან.“
მაშინ აღუთქვეს კახთა ფიცით. „ჩვენ მიუგოთ ქრისტესა სიტ-
ყვა შენ-თჳს, ოდეს მოვიდეს განსჯად ცხოველთა და მკუდარ-
თა:“ ხოლო ვინად-გან მომკუდარ იყო ქაიხოსრო ათაბაგი და
ძენი მისნი იყუნენ მცირენი და პატრონობდა დედის იმედი
სამცხეს და უწეოდა გლისპობა მისი ოთარ-მან. ამის-თჳს მიუ-
წერა: „რამეთუ ნებავს ვარაზას სიკუდილი შენი და ძეთა შენთა
და თავისად დაპყრობა სამცხისა. ამის-თჳს მოჰუავს შაჰს-თამაზ,
რათა მოსრნასცა ურჩნი თვისნი, რამეთუ თვითცა უწყი რავდენ-
გზის მოგეივნა ბოროტად:“ ამის-მან მსმენელ-მან დედის-
იმედ-მან არღა-რა გამოიკითსა და მოჰკლა ვარაზა: ხოლო მსმე-
ნელს შაჰს-თამაზს აღუძდა სიკუდილი ვარზასი, რამეთუ იყო
ცოლის ძმა, დაუტევა კახეთი, შევიდა და მოსწყვიტა სამცხე და
უმეტეს ოცხე ქს. ჩვოდ, ქრ. სიბ და უკმოქცეულსა წარუვლი-
ნა ალექსანდრემ ძე თვისი კოსტანტინე ძღუნითა დიდითა და
ტევითა და უწუ: „რამეთუ ძე ჩემი წარვიდა ურჩებითა ჩემითა
და მე ვარ წინაშე შენსა უცოდველი.“ მაშინ დამცხრალ-მან
მრისხანებისა-გან შაჰ-თამაზ შეიწენარა ძღვენი და ტევენიცა და
წარიყვანა კოსტანტინე და წარვიდა სპარსეთად და დაუტევა კა-
ხეთი უვნოდ და შემდგომად შაჰს-თამაზის სიკუდილისაცა იყო
ალექსანდრე მშვიდობით, რამეთუ ჟამსა ამისსა ესრეთ შენ იყო
კახეთი, ვითარ ძნიად სადამე იპოებოდა სანადირონი და ალექ-
სანდრე ფრიად მოყვარე იყო ნადირობისა, რამეთუ იტყოდაცა:
„ახ ნეტარძი, ოსერ მექმნეს კახეთი, რათა მაქვნდეს სანადირო-
ნი მრავლადი, რომელი ექმნა ძის ძესა მისსა თეიმურაზს. არა-
მედ ვერცა-ღა თუ იგი მოცალეობდა ნადირობად: გარნა ალექ-
სანდრეს ცა ამ ჟამთა მოერთვა ბაზიერთა-გან უცხოთა ფრინვე-
ლთა მოსლვა ალონსა შინა: მსწრაფლ წარვიდა და იხილნა ფა-
რშამანგნი, ინება შეპყრობა მათი ცოცხალთა. არამედ არცა ერთ-
მან მიხედა ბაზ-მან, თვინიერ წითლისი გორისა და მით შეიპ-

ურნა ყოველნი რაოდენნიცა იყუნენ, მოიყვანა გრემს და მოშენ-
დნენ მათ-გან მრავალნი. გარნა დაუსახევდა კახეთს, ვითარცა
არაკთა იგავთა შინა ცხოვრისა მისლვა ეაპუზუნთა ქვეყანასა:

გამოსლვა ლალა ფაშისა:

შემდგომად გამოვიდა რა ლალა ფაშა ქრ. ჩფოა, ქრ. სოვ,

ტფილისიდამ ეზრახა ალექსანდრეს. ხოლო მან აღუთქვა მის-
ლვა მის-თანა და წარჰყვესცა სპითა შირვანს. უკეთუ დაუტეოს
კახეთი უვნოდ. ამან მოსცა პირი მტკიცე და მიეგება სათისჭა-
ლას ალექსანდრე სპითა ლალა-ფაშას და წარუძღვა შირვანს.
ხოლო ლალა-ფაშა–მ აღიღო შირვანი, შაქი, ურჩნი მოსრნა და
აღაშენა ციხე შირვანს, შეაყენნა მცველნი თვისნი და დასვა ფა-
შა. მერმე უკუმოიქცა, შემოვლო მტკვრის პირი და მიუვა ალექ-
სანდრე არაგვამდე, მერმე გამოუტევა ალექსანდრე და მოვიდა
კახეთს მშვიდობით: ხოლო ლალა-ფაშა დასდგა მუხრანს და
სვიმონ მეფეცა მოვიდა ტყვეობისა-გან. ამის-თჳს ივლტოდა
დაუთხან სტამბოლს და ლალა-ფაშაც წარვიდა და დაიპყრა ქარ-
თლი სვიმონ: მერმე შურ-აგო ამილახორსა. ამათ-მან უთმინო-
მან ალექსანდრე-მ და დისა თვისისა არა კეთილის მნებებელ-
მან შემოიკრიბნა სპანი თვისნი კახნი და უგრძნეულად დაესხა
დიღვამს სვიმონს ქს. ჩფპ, ქრ სიე: ხოლო სვიმონ ივლტო-
და და შეუსია დასა თვისსა და აიალაფა სიმდიდრე სვიმონისა
და წარვიდა გამაუპატიო დისა თვისისა: შემდგომად მცირედისა-
მოუხდა სვიმონ ჭოტორს და ალექსანდრეცა ეკვეთა სპითა, იძ-
ლია ალექსანდრე უჯერო ყოფისხ-თჳს და მოვიდა მაღაროს, არა-
მედ სვიმონ შეიპყრა კახნი და უყორა იგი აღვსწერეთ. გარნა
საგანძურნი ალექსანდრესნი არღარა წარმოსცნა: ამავე ქორონი-
კონს მოვიდა ძმა ალექსანდრეს იესე, რამეთუ არა დაუტევა
ქრისტე და გამოეშვა ყეენს, არამედ შემდგომად მცირედის
მოკუდა იესუ: ხოლო მოეუვანა ალექსანდრეს ძისა თვისისა და-

ვითისა-თჳს ცოლი სული აშოთანისა ქეთევან, და იყო აშოთან
სანდო და განზრახი სვიმონისა. ამან აშოთან ზავ-ჰყო და დაი-
ზავნენ სვიმონ და ალექნანდრე და შემდგომად იყო მათ შორის
სიყვარული და ერთობა დიდი:

შაჰბაზ გახელმწიფდა

ხოლო სპარსთა შეიპყრეს შახუდაბანდა და დასვეს შაბაზ
ქს. ჩფჰზ, ქრ. სოე, თათრულს შჟე, ძე შასუდაბანდასი და მან
იწყო პყრობად ქვეყანათა: ხოლო მოითხოვა მანუჩარ დადიან-
მან ასული ალექსანდრესი ნესტან-დარეჯან და ალექსანდრე-მ
მისცა ზითვითა დიდითა ქს. ჩფუა, ქრ. ხოთ. არამედ შემდგო-
მად შობისა ერმისა ლევანისა მოკუდა ნესტან-დარეჯან. ხოლო
ალექსანდრე-მ შემდგომად წარმოიყვანა ერმა იგი ლევან და ზრდი-
და თვით. შემდგომად მოვიდა შააბაზ დაპყრობად ერევნისა,
ქს. ჩქბ, ქრ. სჟ, თათრულს ჩიბ. და მიუწოდა ალექსანდრეს
სპითა თვისითა: მაშინ წარსლვად იყო ქართველთა მეფე გიორ-
გიცა, შეკრბნენ ესენი და წარვიდნენ ზოგად ერთობისა-თჳს.
ხოლო შააბაზ პატივ-სცა დიდად. არამედ შემდგომად აღებისა
ერევნისა მიუღო ალექსანდრეს კაკი და მის-წილ მოსცა შვიდასი
თუმანი ყოველს წელს, კვალად მოსცა ნიჭი და გამოუტევა კა-

ხეთს:

ამ ჟამებთა მოეგზავნა იერუსალიმის პატრიაქსა და მოეთ-
ხოვა სახსრად ვალთა თვისთა-თჳს ვეცხლნი: ესე აუწყა ალექ-
სანდრე-მ კახთა და მათ აღუთქვეს და დაადგინეს ალავერდელი
ძმა ოთარ ჩოლაეა-შვილისა, რათა შეჰკრიბოს და წარიღოს იერუ-
სალიმს: ხოლო მან შეკრიბა ხუთი-ათასი დრაჰკანი და წარვიდა.
არამედ იყო დაი ალექსანდრესი, რომელსა აღერჩია ენკრატი-
სობა და სცხოვრებდა ალავერდს. გარნა ამას ფარულად თანა-
ეყოფოდა ალავერდელი. ხოლო ქალ-მან მან ჰსცნა წარსლვა ალა-
ვერდელისა და მიდგომით ყოფა მისი, აღუძნდა და მსწრაფლ

მოსწია კაცი თვისი და აუწყა ალავერდელსა. არამედ ალავერდე-
ლი მიწურვილ-იერ მისლვად, და ჰსცნა რა ესე უკმოიქცა, წა-
რიპარა ქალი იგი და წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოქროს იგი წა-
რმოუვლინეს ალექსანდრესვე და კრულ-ჰყო პატრიარს-მან ალა-
ვერდელი შემდგომად მიუვანა ალექსანდრე-მ ბერი იგი, ვინად-
გან განკრეჭილ-იყო და ექორწინა ქალი იგი, მისცა მცირედნი
მამულნი და იყოფოდა მას შინა:

ხოლო ვინად-გან იყუნენ სიყვარულსა მტკიცესა ალექსან-
დრე და გიორგი მეფენი და გიორგი ძეთა ალექსანდრესთა უფ-
როს მონათესაობდა, ისტუმრნა გიოგი მეფე-მან დავით და გი-
ორგი ძენი ალექსანდრესნი ტფილისს. მისრულთა მოეგება და
და სადგურნა ისინი, რომელ-არს ავლაბარი და მარად-დღე ანა-
დიმებდა, ანადირებდა და ასპარეზობდნენ: ხოლო დღესა ერთსა
კვალად ნადიმსა ზედა, იწვია გიორგი მეფე-მან ტფილისს
ესენი. მაშინ განეზრახა ზრახვა ბოროტი გიორგის და არა
ინება წარსლვა მიზეზით ღვინის-წვენისათა, და წარვიდა დავით:
ხოლო ესე დავით იყო ამეი, ლაღი, მრისხანე და სძულობ-
დნენ კახნი. არამედ გიორგი იყო შვენიერ-ჰაეროვანი, უხვი,
მშვიდი და ტკბილი ემათა-თჳს. მაშინ გიორგი-მ ჰგონა სიმ-
თრვალუ დავითისა, ამის-თჳს განაცხადა მანკიერება თვისი და
მიუწოდა კახთა: შემოიფიცნა მოკლვად ძმისა თვისისად და დაპ-
ურობად კახეთისად: ესმა ესე ბარამ ჩოლაეა-შვილსა, რომელი
იყო. ღვთის-მოში ში წარვიდა და აუწყა დავითს ნადიმსა ზედა
მჯდომს. მსმენელი დავით მეის აღსჯდა და წარმოვიდა და მო-
ვიდა კარავსა გიორგისასა და იხილა რა იჭურვოდა და მისთა-
ნანიცა შერისსნა დავით გიორგის და ჰრქვა: „იჭურვი სიკვდი-
ლად ჩემდა და აწ ვარ წინაშე შენსა და რაი იგი ძალ-გიძს
ჰეავ: შეიპყრა გიორგი ძმა თვისი დავით და მისთანანი ყო-
ველნი ქს. ჩქგ, ქრ. სჟა, წარმო ევანა და პატიმარ-ჰყო თორ-
ღას და ათორმეტნი ფუცებულნი გიორგისანი გადმოუარნა ჭოე-
თის ციხიდამ და სხვანი პატიმარ-ჰყუნნა:

ვ bis დ ა ვ ი თ ბ :

არამედ ჰყო ბოროტი ესე დიდი და შეიმოკლნა დღენი, რამეთუ მიუღო მამასა თვისსა მეფობა და პატიმარ-ჰყო მამა თვისი და მართვიდა თვით კახეთს, დამპყრობელი მისი. გარნა შემდგომად ექუსისა თთვისა მოკუდა დავით და გამოვიდა ალექსანდრე პყრობილებისა-გან, დაიპყრა კახეთი მანვე და გამოიყვანა ძეცა თვისი პატიმრობისა-გან, რამეთუ არღა-რა ჰყვა ძე თვინიერ გიორგისა. ხოლო დავითს დაშთა ქეთევანისა-თანა ძე მხოლო თეიმურაზ და ზრდიდა მას პაპა ფუფუნებით დედისა-თანა. არამედ ვინად-გან მოხუცებულ-იყო ალექსანდრე. ამის-თვის განიზრახა ქეთევან, რამეთუ: „თუ მოკუდეს ალექსანდრე დაიპყრას გიორგი-მ კახეთი და შურ-აგოს ძესა ჩემსა:“ ამის-თვის მოიყვან ჩოლაეა-შვილი შერმაზან, აფუცა და წარავლინა ძე თვისი და წარგზავნა წინაშე შაა-აბაზისა: *) ხოლო შახ-აბაზ კეთილად შეიწუნარს და პატივსა უყოფდა თეიმურაზს და ისწავებდა წიგნსა და ენასა სპარსთასა. არამედ შააბაზ განიზრახა, ვინად-გან არს თეიმურაზ ხელთა ჩემთა და კახეთი არს უმკვიდრო თვინიერ ორისა, ისმია ხუანჯი, რათა მოსრნას იგინი, რამეთუ ენება დამორჩილება ქართლ-კახეთისა და მაჰმადიანობა მათი. მოიყვანა კოსტანტინე ძე ალექსანდრესი პირველ წარვლინებული, რომელი იყო ფრიად მაჰმადიანი და შემყვარე სჯულთა მათთა. ეტყოდა შაჰ-ბაზ: „მომკუდარ არს დავით ძმა შენი და არს მამა შენი მოხუცებული და ძმა შენი გიორგი, აწ ვინად-გან ხარ შენ სჯულსა ჩემსა მტკიცეთ და მეფობისა ჩემისა სარწპუნო, მოგცნე

*) ხოლო მემეტაფრასე ქეთევან დედოფლისა სიტყვის პაპისა-გან წარგზავნასა თეიმურაზისასა შურისა თვ ის ძისა თვისისა დავითისა, ვინად-გან ენება კახეთი ძისა თვისისა ბიორგისა თვის, მიერით-გან ოდეს შეიპყრა დავით ძე-მან თვის მან და ამის-თვის წარავლინა თეიმურაზ, რათა დარჩეს კახეთი გიორგის:

სრულიად სპ.ნი შირვანისანი შემწედ, ხალათი და ნიჭი მამისა-თჳს, წარვედ და მოჰკალ ორნივე და შენ დაიპყრა კახეთი და ჰყავ მაჰმადიან:“ ხოლო კოსტანტინე-მ აღუთქვა ყოფად ყოველნი და წარმოვიდა ნიჭითა და დიდებითა დიდითა: არამედ ამავეს ჟამს წარმოევლინა მანუჩარ დადიანსა წარჩინებული თვისი წარუვანებად ძისა თვისისა ლევანისად, შესწუხდა ალექსანდრე, გარნა წარუვლინა ნიჭითა დიდთა და მიიყვანეს დადიანისა-თანა ლევან: ამავე ჟამსა მოერთო მახარებელი ძის მოსლვისა, მხიარულ-მან შემოიკრიბნა სპანი და მიეგება ბაზარს მოსრულს კოსტანტინეს და იყო სიხარული და შვება დიდი ყოველთა-გან, შთაიცვა სალათი ყეენისა ალექსანდრე-მ და იხარებდა ძისა-თანა. ხოლო დღესა ერთსა ეტყოდა კოსტანტინე მამასა: „მაქვს სიტევა თავის წინაობასა შინა ბრძანებული ყეენისა:“ მის-თჳს ალექსანდრე-მ უბრძანა ყოველთა კახთა განსლვა. გარნა დაშთნენ რუსთველი და ძმა მისი აბელ მუნვე, მაშინ გამოვიდნენ პაემნით მობირებულნი სპანი და მოურთნეს მახვილნი და მოჰკლეს მეფე ალექსანდრე და ძე მისი გიორგი მისთ-თანა და კვალად

რუსთველი და ბელცა მათ-თანა ქს. ჩქე, ქრ. ხუგ: *)

ზ მეფე კოსტანტინე ა:

ხოლო იხილეს რა ესე ივლტოდნენ კოსტანტინესა-გან კახნი სრულიად, არამედ ეზრახა კოსტანტინე და აღუთქვა ნიჭი დიდი და ზოგთა შიში ყეენისა გამო და მიერთმოდიან კახნი და იწყო დაპყრობა კახეთისა: მერმე მოუგზავნა ქეთევანს ცოლსა დავით ძმისა თვისისასა. რამეთუ ჯერ-არს სჯულსა მაჰმადისასა შერთვა რძლისა და აწ მე დავიპეარ კახეთი ნებითა ყეენისათა, შემირთევ და მუავ კვალადცა დედოფალი და უკეთუ არა

---

*) ხოლო მემეტაფრასე სწერს. „მკუდარნი მამა ძენი გარდაჰკიდა აქლემსა ზედა და წარგზავნა ალავერდს და დაფლეს მუნ...

ინებო, მე ძალით ვერ ესე:“ ამის მსმენელსა ქეთევანს ფრიად შეუძნდა ესე, ევედრა კახთა: „რათა შეეწიონ არა ყოფად ამისად და უკეთუ არა, წარვიდეს სამშობლოსა თვისსა ქართლს:“ ამის-თჳს კახნი შემოკრბენ წინაშე ქეთევანისა და ჰყვეს ფიცი და აღთქმა წინაშე ღუთისა ამის არა ყოფისა-თჳს: ესმა ესე კოსტანტინეს და მომართა სპითა ბრძოლად. ეკვეთნენ კახნი ქეთევანისა-თანა მყოფნი და სძლეს კოსტანტინეს, მოკლეს კოსტანტინე და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი პირითა მახვილისათა და მოვიდნენ კახნი გამარჯვებულნი წინაშე ქეთევანისა*): მიერითგან განაგებდა კახეთს გრემს მყოფი ქეთევან დედოფლობით: ამანვე მოიღო ალექსანდრე ძით გიორგით და დაფლა ალავერდს: ხოლო მიესმა შაბაზს ყოველი ყოფილი კახეთისა, შეუძნდა და განიგუღა განდგომილება კახთა და მკვიდრობა ქართველთა მეფისა, რათა არა დაიპყრას მეფე-მან ქართლისა-მან. ამის-თჳს მიუწოდა მეის თეიმურაზს და ეტყოდა ბოროტსა: „კოსტანტინეს მოუკლავს მამა და ძმა თვისი, რომელი წარვავლინე მშვიდობისა ყოფად და ხილვად მამა-ძმასად. არამედ აწ მისდაცა უგიათ პასუხი კახთა და მოუკლავთ იგიცა. აწ წარვედ შენ მოსწრაფედ, რათა არა შფოთი რაიმე იქმნას კახეთს მათ შორის:“ მისცნა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა (იხილე აქა ზაკულება ბოროტი):*) ხოლო უცნობელად მოვიდა მალემსრბოლად ქიიეს თეიმურაზ ყოვლითა თვისითა მუნ მყოფითა კახით. ქისიუს ისტუმრა გლეხ-მან ერთ-მან და უძღუნა ცხრა წულნი აკუ-

---

*) არამედ მემეტაფრასე სწერს. „რა დარაზმდნენ ორნივ პირისპირ, ნახა რამლი კოსტანტინე, და არღა-რა ინება ბრძოლა და უკუნ იქცევდა სპათა თვისთა და მოეახლარა კახთა იცნეს იგი, დავით, თამაზ და ბებურ მიეტევნენ და სცეს შუბნი და გარდმოაგდეს ცხენისა-გან კონსტანტინე და მოჰკვეთეს თავი და მოართვეს დედოფალს...

**) მემეტაფრასე სწერს. „რა მოკლეს კოსტანტინე წარავლინა დედოფალმან წარჩინებული წინაშე შააბაზისა, და მოითხოვა ძე თვისი თეიმურაზ, ხოლო მან რათა არა იქმნას განდგომა და შეერთება ქარ-

თველთა-თანა წარმოავლინა მსწრაფლად:

ნით, მუნიდამ აცნობა დედასა თვისსა ქეთევანს დედოფალსა
მოსლვა თვისი. შემდგომად მივიდა გრემს და იყო სიხარული
დიდი დედა-შვილისა-გან და ყოველთა კახთა: მერმე მივიდა და
ეკურთსა ბოდბეს ქს. ჩქე, ქრ. სჟგ (მეფე არჩილ იტევის მცხე-
თას, არა სარწმუნოდ):

Ჩ მეფე ბატონი თეიმურაზ ა, ი წელი ჰმეფა *)

ხოლო დაჯდა მეფედ ბატონი თეიმურაზ, მაშინ იყო წლი-
სა ივ და განაგებდა კახეთს. მერმე მოიყვანა ცოლი ასული მა-
მია გურიელის ანნა და ჰყო ქორწილი დიდებული თორღას:
არამედ ვინად-გან იყო კახეთი მორჭმული და შუნობიანი მარა-
დის იშვებდა თეიმურაზ და ნადირობდა და ნადიმობდა: ხოლო
შემდგომად მიუდგა ცოლი მისი და უშვა ძე ლევან, კვალად
მიუდგა და უშვა ძე ალექსანდრე და მოკუდა ანნა, ქს. ჩქი, ქრ.
ხუცი ამის-თჳს ჰყო თეიმურაზ მწუხარება და გლოვა დიდი: ესე
ესმა შააბაზ და ამის-თჳს მიუწოდა თეიმურაზს, რათა განაგდოს
გლოვა და იხარებდეს მის-თან: მაშინ თეიმურაზს სარწმუნოდ
სჩნდა შააბაზ და წარვიდა მის წინაშე შავით მოსილი: ხოლო
პირველად დედისა-გან წარგზავნილ-მან შესძღუნა ძმა და ტყვენი
შაბაზს თეიმურაზ, და აწ მისრულ-მან დაი თვისი და ტყვენი
ქალ-ერმანი წარჩინებულთა კახთა შვილნი: ხოლო შააბაზ კეთი-
ლად შეიწყნარა და პატივი სცა და ნიუვიდა მრავალსა. განსძა-
რცვა გლოვა, ან დამებდა და ანადირებდა მარად-დღე: შემდგო-
მად ეტყოდა შაბაზ თეიმურაზს საიდუმლოდ: „შეირთევ დაი
ლუარსაბ მეფისა და იქმენ ქვისლი ჩემდა და მოყვარე მისი,
რათა არღა-რა იყოს თქვენ-შორის შური:“ ამის-თვის თეიმუ-

---

*) არჩილ მეფე სწერს, „იგი წლის გამეფებასა და ო წლისას რუ-
სეთს წასლვასა, ამაზედ რომ ვიანგარიშეთ კ წლისა გამეფებული იქნე-
ბოდა. ამის-თვის ჩვენ ეს წელი დავსდევით, ვინადგან ცოლი მსწრაფ-
ლად შეირთო:

რაზმიუგო ვედრებით: „რამეთუ არს პაპის ასულისა ჩემისა ძის
ძე*) და ესე არა ჯერ არს სჯულსა ჩვენსა ყოფად:„ განრისხნა
შააბაზ და აიძულებდა თეიმურაზს ყოფად ამისად: მაშინ ვინად-
განარღარა-იყო სხვა ღონე დართო ამანცა ნება (ესე ჰყო შაბაზ,
რამეთუ მიზეზობდა და რათა დაამდაბლოს და ნებისა თვისისად
ჰყოს, რათა შერიოს სჯულითა და მერმე მაჰმადიან ჰყოს და
კვალად იხილოს, თუ მისცეს ლუარსაბ დაი თვისი, რომელი
არა წარუვლინა მას უხუცესი, არამედ უმრწემესი): და კვალად
მისწერა შააბაზ ლუარსაბ მეფესა: „რათა მისცეს დაი თვისი
თეიმურაზს:“ შემდგომად გამოუტევა თეიმურაზ ნიჭითა დიდი-

თა, მოვიდა კახეთს და მოითხოვა ხვარაშან: მაშინ მოსცა ლუ-
არსაბ დიდითა დიდებითა და ქმნა ქორწილი გრემს თეიმურაზ
ქს. ჩქიბ, ქრ. ტ, და განაგებდა კახეთს ნებისაებრ: არამედ უკე-
თუ მტერობდნენ ლეკნი, გარნა ვერ იკადრებდენ ცსადად თვი-
ნიერ პარვით: მის-თვის წარავლინა თეიმურაზ ომანი-შვილი
ქაიხოსრო, რამეთუ იყო იგი ახოვანი, შემმართებელი: ესე შე-
ვიდა დაღისტანსა შინა და დასდგა მთასა ზედა, უწყო რბევა
სრვა და ოხრება, და ვითარ ვერ-ვინ წინა-აღუდგნენ ითხოვა
ბუკი თეიმურაზისა-გან, რამეთუ მოშიშარ იქმნებიან უფროსად.
არამედ კახთა შეასმინეს ბატონს თეიმურაზს: „ნებავს კახეთი
და ამის-თჳს ითხოვს ბუკსაცა.“ ამის-თჳს მოიყვანა ქაიხოსრო
და მოჰკლა იგი ღალატად: ამის მხილველთა კახთა რომელთამე
იწყეს ქვე-გამხედველობა მეფისა ხოლო შაბაზ მიერ ჟამით-
გან, ოდეს მოჰკლეს კახთა კოსტანტინე შური აქუნდა და ვერ
ნოვა ჟამი შურ-გებისა უცალოებითა შინაგანით, ვინად-გან ვერ
სრულ ექმნა ნება თვისი. გარნა აწ ჰპოვა მიზეზი, წარმოემარ-
თა და მოვიდა უცნობელად განჯას ქს. ჩქიუ, ქრ. ტგ, თათ-
რულს ჩკდ:

---

*) ესე იგი პაპისა მამის, შენიშნვა ესე არ ვიცი ვისია:

ა ამოსლვა შააბაზისა:

განჯიდამ მოუმცნო თეიმურაზს. „მე მივალ ბრძოლად ოს-
მალთა. ამის-თჳს აწ მომეც მძევლად ძუ შენი, რათა არა ემწო
ოსმალთა, ვითარცა ჰყო პან-მან შენ-მან და ვსცნა ამით ერთ-
გულობა ჩემი შენ-გან:“ ესმა ესე თეიმურაზს, უცხოდ აღუჩნდა,
რამეთუ არა იყო ბრძოლა ოსმალთა, გარნა იცოდა მანკიერება
მისი, რამეთუ იყო ესე მიზეზი და იყო მცბიერი, ხუან-
ჯიანი, უნდო და მტერი ყოველთა მემკვიდრეთა: მაშინ თეიმუ-
რაზ ეზრასა კახთა და მათ ყოველთა განუზრახეს წარვლინება
ძისა: არა ინება თეიმურაზ. არამედ იძულებითა კახთა-გან წა-
რუვლინა უმრწემესი ძე ალექსანდრე და წარატანა დედა თვისი
ქეთევან და ნოდარ სორჯაძე, ჰგონებდა პატივის-ცემასა დედი-
მას შააბაზისა-გან რათა ევედროსცა შეწყალებად და უკუნქცევად:
ხოლო შბაზე რა იხილნა იგინი განრისხებულ-მან მოუთხრა კვა-
ლად თეიმურაზს: „არათუ ვარ ძიძა და მზრდელი ძისა შენისა,
წარმომივლინე ძე შენი უხუცესი (რამეთუ ენება სრულიად ყო-
ველია სელთ-გდებად), უკეთუ გნებავს ერთობა ჩემ-თანა და მე
ვსცე პატივი დედასა შენსა და უკუნვიქცე: შეუძნდა ფრიად თეი-
მურაზს და არღა-რა რა ლამოდა წარვლინებასა, ვინად-გან მოე-
მცნო დედასაც თვისსა არა წარვლინებად მეორისა ძისა. არა-
მედ კახნი აიძულებდნენ და ეტყოდენ, არა: „ორგზის იყვ მის-
თანა, მოგცა ნიჭი და პატივი დიდი რად მოსწყვედ კახეთსა
ერთისა ერმის-თჳს, ვინად-გან უწყით, რამეთუ ავნებს არა-რა-
სა: „მაშინ უღონო ქმნილ-მან თეიმურაზ წარუვლინა უხუცესი-

ცა ძე თვისი ლევან და წარატანა დავით ასლანის-შვილი: მერმე
რა ხელთ-იგდო იგინი შააბაზ, აუწყა თეიმურაზს: „აწ ვსცან,
რამეთუ ხარ ერთ-გული ჩემი დიდი, ვინად-გან არა რიდე ძეთა
შენთა ჩემ-თვის, მოვედ შენცა და აღგავსო ნიჭითა და განგი-
ტეო ქვეყნი-თურთ მშვიდობით:“ მისი მსმენელი თეიმურაზ და
კახნი იუწყებდენ ზაკვასა შე-ბაზისასა, რამეთუ ნებავს მოსრვა
მათი და მოოხრება კახეთისა. ამის-თჳს ეზრახა თეიმურაზ მე-

ფესა ლუარსაბს, რათა შეეწიოს. „ვინად-გან სწადს მოოხრება
საქართველოსი. ისილე რამეთუ მტერი შენი მოურავი არს მის-
თანა, რომელსა მოქეავს ყეენი მტრად შენდაცა:“ ხოლო ლუარ-
საბ მოსცა პირი მტკიცე და შემოიკრიბა თეიმურაზ სპანი კახ-
თა და გაავლო მუკუზნიდამ გაღმამხრამდე ჯებირი და დასდგა:
ესმა შააბაზს მაგრებია თეიმურაზისა, წარმოავლინა იდუმალ სპა-
ნი და გარდმოადგინა ჟალეთს, და თვით გამოვიდა მტკვარს და
მომართა კახეთს, შეპყრობილთ-კახთა მწყემსთა ყიზილბაშთა-
გან მისცნა ხალათნი და გამოუტევა: იხილეს-რა ესე კახთა ივ-
ლტოდნენ თეიმურაზისა-გან და მიერთმოდენ შააბაზს, და იგი
ფრი და პატივს უყოფდა და მისცემდა ბოძს. ამის-თჳს თეიმუ-
რაზე ვერღა-რა წინა-აღუდგა და წარმოვიდა დედა-წულით: ხოლო
მომავალ-მან იხილა ჟალეთს სპანი ყიზილბაშთა, ეკვეთა ძლიე-
რად, სძლო და მოსწუვიტნა უმრავლესნი და სხვანი ივლტო-
დენ, აღიღო ალაფი ყიზილბაშთა მათ და მოვიდა მუხრანს ლუ-
არსაბ მეფის-თან: ხოლო ლტოლვილნი ყიზილბაშნი მივიდნენ
წინაშე შაჰ-ბაზისა, განძვინდა და წარმოემართა ორთა მეფეთა
ზედა. არამედ უსენი წარვიდნენ იმერეთს, რამეთუ უკეთუ ენე-
ბათ მეფეთა ბრძოლა, გარნა არა ინებეს ქართველთა და კახთა
ბრძოლა შააბაზas: ხოლო შაბაზ შემოვლო კახეთი, ქართლი
და დასდგა გორს და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: გარნა უკუნ იქცა
რა, დაუტევა განმგედ კახეთისა ნოდარ-ჯორჯაძე და დავით ას-
ლანის-შვილი, და თვით მისრულ-მან აშრაფს წარავლინნა დედა
და ძენი თეიმურაზისანი შირაზს პატიმრად, რომელნი განჯი-
დანვე წარავლინნა აშრაფს: არამედ თეიმურაზ იყო იმერეთს
პატივით გიორგი მეფისა-გან. გარნა შემდგომად სამისა თთჳსა
წარუვლინეს ნოდარ და დავით ბატონს თეიმურაზს კაცი
და მიუთხრეს „მოვედ და უპატრონე კახეთს საბატონოსა
შენსა:“

მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე ჰმეფა:

წარმოსრულს იმერეთიდამ თეიმურაზს მოჰეუნენ თვით გი-
ორგი მეფე, ლევან დადიანი და მამია გურიელი არაგვამდე უვ-
ნებლობისა-თჳს ქართველთასა და მუნ მოეგებნენ ყოველნი კახნი
სრულიად. ხოლო იმერთა მეფე და მთავარნი უკუნიქცნენ თვი-

სადვე და თეიმურაზ დაიპყრა კვალად კახეთი: ესე მიესმა შა-
ბაზს განრისსნა და წარმოემართა სპითა ძლიერითა. არამედ წი-
ნარე წარმოევლინა ალი-ყული-ხანი მსწრაფლად სპითა დიდითა
შეკრვად არაგვის პირისა, რათა არა ივლტოდეს თეიმურაზ კვა-
ლად იმერეთს: სცნა თეიმურაზ მოსლვა ალი-ყული ხანისა
არაგვსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და დაესსა შუა-დღე წიწამურს
ზეით და ძლიერითა ბრძოლითა ივლტოდნენ ყიზილბაშნი და მოს-
რვიდნენ კახნი, რამეთუ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და აღიღო
ალაფი და საჭურველნი და საჭურჭლე მათი თეიმურაზ. არამედ
ლტოლვილნი ვიზილბაშნი მივიდნენ წინაშე შააბაზისა. ხოლო
იგი განძვინდა, ვითარცა ვეშაპი და წარმოვიდა მსწრაფლად: მა-
შინ კახთა მგონებელთა, ვითარცა უყოთ წინარე შააბაზ უვნებ-
ლობა და ბოძნი, მის-თჳს არცა აწ ინებეს ბრძოლა და მაგრება:
ამით უღონო იქმნა თეიმურაზ, წარვიდა იმერეთსავე, გარნა
განჰეუნენ მრავალნი დიდნი და მცირენი დედა-წულითურთ:

ბ მოსლვა შა ბაზისა:

ხოლო შააბაზ მოვიდა კახეთს და მუნიდამ ტფილისს ეს-
ჩქავ, ქრ. ტდ. თათრულს ჩკდ, ეზრასა ლეკთა: „რამეთუ მნე-
ბავ მოწყვეტა კახეთისა და რომელნი შემოვიდნენ თქვენ-კერძ-
თა მთათა შინა, თქვენ მოსრენით და ტყვე-ვყვენით იგინი და
აღგავსნენ მეცა ნიჭითა:“ მსმენელთა მათ სიხარულით აღუთქვეს:
მაშინ შაჰ-ბაზ წარმოავლინა ტფილისიდამ სპანი დიდნი ხერკსა

და ერწო-თიანეთსა ზუდა. ხოლო თვით ჩამოვიდა კახეთს, მო-
სრნა, მოსტყვევნა, ურნა და მოაოხრნა, განძრცვნა ეკკლესია-
ნი, ხატნი და ჯუარნი შემუსრნა და სამკაულნი მათნი ჰყო ხარ-
ჭათა თვისთა აღსამკობელად. გარნა ვიეთნიმე მორჩნენ ფშავს,
ხევსურეთს, თუშეთს და სიმაგრეთა, კლდეთა, ტყეთა და მთა-
თა შინა, არამედ ლეკთაცა უყვეს ეგრეთ, ვითარცა აღუთქვეს
შაბაზს:

ფეიქარ-ხან კახთა

შემდგომად დაუტევა ფეიქარ-ხან სპითა კახეთს და თვით
წარვიდა და წარიყვანნა ბერილნი კახნი, ტყვედ და დასხნა რო-
მელნიშე მაზანდარას, ხვარასანს და ფურიას (რომელნი უძღოდენ
ძეთა მისთა, ჯაზირჩად): გარნა თეიმურაზის ყოფასა იმერეთს
იქმნა სემილი დიდი. შემჭირვებულ-მან თეიმურაზ წარავლინა
კაცი წინაშე ხონთქრისა სტამბოლს და ითხოვა სადგური და შე-
წევნა მის-გან: შემდგომად მცირედისა ამისა, ჩავიდა გურიას,
ისტუმრა მამია-გურიელ-მან და პატივსა უყოფდა: ხოლო მუნ
მოუვიდა წარგზავნილი სტამბოლიდამ და აღეთქვა შველა და მწე
ყოფა ხონთქარსა და მოებოძა გონია და ახალ-ციხის გარემო

რომელნიმე დაბნები: მაშინ გურიულთა შთააგდეს შური მამია გურიელისა-თანა, რამეთუ ნებავს თეიმურაზს გურია, ვინად-გან მოსცა ხონთქარ-მანცა გონია: ამისი მცნობი თეიმურაზ წარვიდა ახალ-ციხეს მოცემულთა დაბნებთა შინა და მუნ ისტუმრა ათა-ბაგ-მან მანუჩარ კეთილად: შემდგომად განიზრახა წ.რსლვა სტამ-ბოლს, ვინად-გან აღეთქვა ხონთქარს შეწევნა და აუწყა ესე ათა-ბაგსა. ხოლო ათაბაგ-მან მისცა ოლთისი, მივიდა მუნ თეიმუ-რაზ და დაუტევა დედოფალი ხვარეშან და დედა-წულნი კახთა ოლთის და მოუდგინა ნოდარ სალთ-ხუცესი და თვით წარვიდა შვიდასითა კაცითა აღკაზმულითა ფრიად მდიდრად: ესე ესმა

და ჰგონა მწე-ეოფნა სულტნისა-გან ბატონის თეიმუ-რაზისა. ამის-თჳს მოიყვანა ძენი თეიმურაზისანი ისპაანს და გამოასაჭურისნა ქს. ჩქკ, ქრ. ტა: (ალექსანდრე მოკუდა მით, ხოლო ლევან იქმნა ხელს და ვიდოდა უპატიოდ, შემდგომად მოკუდა იგიცა): კვალად უბრძანა შააბაზ ამირგუნახანს ერევნის ბეგლარ-ბეგს: „წარვედ და დაესხი ოლთისს თეიმურაზის დე-დოფალს და წარმოგზავნე წინაშე ჩემსა ტყვედ :“ მაშინ იყო ზამთარი, გასთხარა მთა თოვლიანი ამირგუნახან. არამედ იხილა სიზმრივ დედოფალ–მან ხვარაშან, რამეთუ დაესხნენ სპანი და იავარ-ჰყვეს იგი, მეის განიფრთხო და შევიდა ციხესა შინა ყოვ-ლითა თვისითა და განამაგრა ციხე: ხოლო განთიად დაესხა ამირგუნახან სპითა და ვითარ ვერ-ღა რა, ჰპოვა უკუნიქცა და წარვიდა: არამედ მას ჟამსა მუნ არა იყო ნოდარ, ჰსცნა რა, შეი-კრიბნა მუნებურნი და კახნი მის-თანა მყოფნი, დევნა უყო ამირ-გუნახანს, მოეწია, მოსრნა სპანი მისნი, და ივლტოდა ამირ-გუნახან. აღიღო ალაფი მათი და მოვიდა წინაშე დედოფლისა გამარჯვებული: ხოლო თეიმურაზ მისრული სტამბოლს კეთი-ლად შეიწენარა სულტან-მან მუსტაფა-მ *), შემდგომად სთხო-ვა შეწევნა, არამედ ხონთქარს აქუნდა ბრძოლა დასავლითა არღა-რა მოსცა სპანი. არამედ ანიჭნა დიდ-დიდნი და გამოუ-ტევა: მას ჟამსა იყუნენ ანატოლსა შინა ჯალადნი მრავალნი და ესენი უყოფდენ ოეიმურაზს ბრძოლსა მარავალ-გზის, არა-მედ მარადის მძლედ მოსწყვიტნა თეიმურაზ, რამეთუ დღეს ერთსა შვიდ-გზის ეკვეთნენ სხვა და სხვანი. გარნა ყოველნი მოსრნა ძალითა ზენათი, რამეთუ ერთიცა კაცი არა დამკლე ექმნა თეიმურაზს და მოვიდა ოლთის მძლეველი. გარნა დასუ-დენ მუნცა ძლევა-შემოსილნი მშვიდობით: მერმე კვალად მო-ვიდა გონის თეიმურაზ და იყოფოდა მუნ წასვლად რუსეთს შავის-ზღვით. ხოლო კახეთი იყო ხიზვნით და ფეიქარ-ხან

*) ხოლო სხვანი სწერენ სულტანს იბრაიმს, არამედ ამ იბრაიმის ჟამსა არცა იყო შააბაზ და არცა ეს ქორონიკონები:

აშენებდა მოსაბრუნს დასახლებად ელთა და მცდელობდა დამორ-
ჩილებასა და მონდობასა კახთასა. გარნა რომელნიმე იყუნენ მის-
თანა: შემდგომად მოვიდა მოურავი ყარჩიხანით ქს. ჩქკგ, ქრ.
ტია, და დადგნენ საფურცლეს და მიუწოდეს კახთა, მისრულთა
შეიყვანდენ მოვლებულს თეჯირსა შინა წინაშე სანისა, რეცა ხა-
ლათის მიცემ დ, არამედ მოჰკვეთდენ მუნ თავსა და მოსწყვიტ-
ნეს მრავალნი: შემდგომად სცნეს კახთა და იკრნეს ხრმალნი,
გამოვლნეს ბრძოლით და განერნეს, მერმე მოკლეს ყარჩიხან
მოურავ-მან და ზურაბ, მიუვლინეს თეიმურაზს, რათა მოვიდეს
და დაიპყრას კახეთი. ისმინა, წარმოვიდა და დაიპყრა კახეთი:

მოსლვა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ია, წელი ჰმეფა:

ხოლო ქართველთა რა ვერღა-რა შეიპყრეს ფეიქარ-ხან წა-
გურად ლელა ბატონი-შვილის დ. ამის-თჳს სთხოვეს მოურავ-
მან და ზურაბ თეიმურაზს ასული თვისი დარეჯან ცოლად ზუ-
რაბისა-თჳს. ამით განიგულა თეიმურაზ დაპყრობა ქართლისა და
მისცა ასული თვისი ზურაბს. მერმე მოიყვანეს თეიმურაზ მე-
ფედ ქართლს და ეპყრა კახეთიცა: ესმა შააბზს, წარმოავლინა
ყორჩიბაში სპითა დიდითა, მოვიდა და დაიბანაკა ალგეთა ზედა
და იქმნა ყოფილი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად მარაბ-
დის ლტოლვისა წარვიდა თეიმურაზ იმერეთს და კახეთი იყო
თვისად და შემდგომად წარსვლისა უორჩიბაშისა ჩამოვიდა კვა-
ლად კახეთს ბატონი თეიმურაზ და დაიპყრა კახეთი ქს. ჩქკდ,
ქრ. ტიბ:

ამ ჟამთა კახთა მცირედ იწყეს შენობა და მოსახლობა, არა-
მედ კვალად მიესმა ესე ყოველი შააბაზ, განრისხნა და გან-
ძვინდა, მიუწერა შირაზის ბეგლარბეგსა, რათა გაამაჰმადიანოს
დედა თეიმურაზისა ქეთევან დედოფალი, და უკეთუ არა ჰყოს

გმობა ქრისტესი, მოკლას ტანჯვითა ფიცხელითა. და ამან
მოჰკლა ქრისტეს-თჳს ტანჯვით ფერად-ფერადითა, ვითარცა მო-
გვითხრობს მეტაფრასი მისი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ,*): ხოლო შთა-
ვარდა რა შური მოურავსა და ზურაბსა შორის: მაშინ მიუწოდა
ზურაბ ერისთავ-მან ბატონს თეიმურაზს დანურობად ქართლისად
და მივიდა დუშეთს. არამედ მოვიდა მოურავიცა სპითა ძლიე-
რითა და დიდითა. გარნა იყო თეიმურაზისა-თანა ზურაბ ერის-
თავი, ამილახვარი იოთამ და კახნი მისნი: გარნა ბრძოლასა ში-
ნა აღასრულა თქმული თვისი ედიშერ, რომელი ეტუოდა კახთა:
„ეცადენით სიკუდილსა მოურავისასა, რამეთუ იგი აღაშფოთებს
ყოველთა:. მისრულ-მან ედიშერ ჰკრა შუბი მოურავსა და და-
ლეწა მკერდსა მისსა ზედა. ხოლო მოურავ-მან ეკრა თავსა ში-
შველსა და განუპო ხრმლითა, მერმე მოვიდა მოურავი, ჰკრა
ბატონს თეიმურაზს ლახტი ბეჭსა ზედა, არღა-რა დაადგრა და
წარვიდა. არამედ სძლეს მოურავსა და ივლტოდა ქს. ჩქკგ, ქრ.

ტიდ: ამათ მოსრნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, ხოლო პყრობილთა დაჰკვეთნა ცხვირნი და რომელთამე ყურნი ბატონ-მა თეიმურაზ და განუტევნა, და თვით ჩავიდა და დაიპყრა ქართლი და განაგებდა მწეობითა ზურაბისათა:

ხოლო ქს. ჩქ, ქრ. ტივ, თათრულს ჩლა მოკუდა შააბაზ და დაჯდა ძის-წული მისი შასეფი. ამ ჟამად განდიდნა ზურაბ ერისთავი და არღა-რა მორჩილ ექმნა ბატონს თეიმურაზს გამოიყვანა სვიმონ მეფე ტფილისიდამ და თეიმურაზ ჩამოვიდა კახეთს და მცირედისა ჟამისა მივიდა უფადარს წარსლვად წი-

---

*) მემეტაფრასე სწერს წამებასა ამას პირველვე ყორჩიხანის მოწყვეტისა, არამედ ბატონი თეიმუურაზ ლექსთა შინა თვისთა მისთვისვე იტყვის ი წელსა ტყვეობასა დედისასა, და შემდგომად წამებასა მისსა და ეს ი წელი რომ შააბაზის მოსლვას დავადევით ეს ქორონიკონი იქმნა, და ეს უმტეს გვეჭეშმარიტა, და ესევე დავსდევით სხვათა თქმულთა განმართლებისა-თეის, ვინად-გან იტყვის თეიმურაზვე შააბაზისას, შემდგომად წამებისა ქეთევან დედოფლისა ხუთ-წლამდე ვერღარა მიწევასა და სიკუდილსა.

ნაშე ყეენისა: არამედ მოუწერა ზურაბს: „მე წარსრულ ვარ, გარნა ვსცნობ შემდგომსა შენდა სვიმონისასა, რამეთუ არა ჯერ იყო განწირვა სიძისა-გან სიმამრისა:“ შემდგომად მცირედთა დღეთა მოართვეს თავი სვიმთნ მეფისა ზურაბის წარმოგზავნილი თეიმურაზს და კვალად მიეწოდა დაპყრობად ქართლისად და მოეთხრა: „ვითარმცა გაგწირევდი უკუდავად: უკმოიქცა თეიმურაზ და დიპრა ქართლი: ხოლო ვინად-გან არავინ იყო მეტოქი და წინა-აღმდგომი და უმრავლობდა სპანი ქართლ-კახეთისა პყრობით, მოიხსენა შური წუქეთისა სულთნისა, რამეთუ ოდეს აღჰუარა შააბაზ კახეთი, მან უბოროტესნი უყო კახდა და წარვიდა სპითა დიდითა. არამედ ალონსა შინა მორბედსა ცხენ-საბატონის თეიმურაზისას უბრკმა და შემუსრა ბეჭი მისი: ამის-თვის მტკივნეული ვერღა-რა წარვიდა თვით. გარნა წარავლინა ზურაბ ყოვლითა სპითა: ესე მივიდა და დაესხა უგრძნეულოდ და გამაგრდა სულტანი ძლიერად. მაშინ უბრძანა ზურაბ ყოველთა სპათა მკვირცხლად შეხდომად სულტანისა მათ მყის აღმასრულებელთა წარუხვნეს სიმაგრენი, მოჰკლეს სულთანი და მოსწყვიტნეს მისთანანი ყოველნი და მოაოხრეს სანახებნი მინი და წარმოვიდნენ გამარჯვებულნი ალაფითა დიდითა და მოვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა: ამისა შემდგომად მოიხსენა შური ზურაბ ერისთვისა ბატონ-მან თეიმურაზ და საფურცლეს მდგომმან ღალატით მოკლა იგი, მერმე შევიდა დუშეთს და წარმოიყვანა ასული დარეჯან და დასდგა საფურცლესავე: ეზრასა მეფესა გიორგის იმერთასა, რათა შერთოს ასული მისი დარეჯან ძესა მისსა ალექსანდრეს: სათნო იყო გიორგი მეფე-მან და წარმოუვლინა ძე თვისი ალექსანდრე. ესე მოვიდა საფურცლეს, აქორწინა. ქინძარას მცირეს ეკკლესიასა შინა და განუტევა მზეთვითა დიდითა ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ:

შემდგომად შეიკრიბნა სპანი ორთავე ქვეყანათა თეიმურაზ

და მიუხდა ულუკოსორს, რამეთუ იგინი უხდებოდნენ, აოხრებ-
დნენ და სტყვენვიდნენ კახეთს, მოსწყვიტნა, მოსტყვევნნა და
მოაოხრნა და მოვიდა გამარჯვებული: კვალად შეიკრიბნა სპანი

ორივე, წარვიდა და მოსტყვევნა რაზს შიგნითი, ბარდა, ყა-
 რაბაღი, შამშადილო და ყაზახი, და მოვიდა ალაფითა და იავა-
რითა დიდითა გამარჯვებული: ხოლო იყო უნდილაძე დავით გან-
ჯის ბეგლარ-ბეგი, ესე ერთ-გულ და ნამსახურ იყო შაბაზისა,
არამედ შაჰ-სეფიმ მიზეზითა ცუდითა შეიპყრა ძმა მისი და
მოჰკლა იგი და ძეთა მისთა აღმოხადნა თვალნი: შეშინდა ესე
დავით და მოვიდა თეიმურაზისა-თანა სპითა და დედაწულითა
უჯრისათა: ხოლო თეიმურაზ შეიწყნარა და დაასადგურნა იორის
ზირსა ზედა: ესმა ესე შასეფის და მოითხოვა იგი ბატონის
თეიმურაზისა-გან. გარნა მან არა მისცა, არამედ ევედრა, რათა
შეიწეალოს და მიუტეოს შეცოდებანი: მსმენელი ამისი შასეფი
განრისხნა, მოუწოდა ხოსრო-მირზას, მისცა მას ქართლი და
წარმოატანა როსტომ-ხან სპასალარი და მოვიდნენ ხუნანს: ამის-
თჳს მოიყვანა თეიმურაზ ბართიანთ ცოლნი საფურცლეს, რათა
არა მიერთნენ როსტომს და ლამოდა ბრძოლასა. არამედ მას
ღამეს განივლტვნენ ბარათიანნი და მივიდნენ წინაშე როსტო-
მისა: მაშინ ინება ბარათიანთა ცოლთა დაჭრა ცხვირ-პირთა თე-
იმურაზ. არამედ არა აუფლა სვარაშან დედოფალ-მან და წარვიდა
იმერეთს ქს. ჩქლდ, ქრ. ტკბ: თვით ბატონ-მან თეიმურაზ
შთაუსწრა იმერეთს. ხოლო ეწივნენ ხიზანთა სპანი ყიზილბაშნი,
მოსწუვიტნეს და ტყვე-ჰყნეს, უკუნიქცნენ და მივიდნენ ტფი-
ლისს:

ხოლო როსტომ დაიპყრა ქართლი, წარმოავლინეს სალიმ-
ხან და დასვეს კახეთს, არამედ ვერ მოენდუნენ კახნი თვითო-
თა-გან კიდე და იყოფოდა სლიმ-ხან მოსაბრუნს. შემდგომად
მოჰკლა როსტომ მეფე-მან დათუნა ერისთავი. წარუგზავნა ზა-
ალ ძმა-მან დათუნას-მან ბატონს თეიმურაზს ფიცი და აღთქმა
დიდი, რათა მოვიდეს და მეფედ-ჰყოს ქართლს: ესე ირწმუნა
თეიმურაზ, წარმოსრულ-მან მოვლო დვალეთსა ზედა, რამეთუ
ქართლს ვერღა-რა გამოვლიდა როსტომის-გამო და მოვიდა დუ-
შეთს ქს. ჩქლვ, ქრ. ტკდ:

მოსლვა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს იბ წელი აწ ჰმეფა:

მაშინ იწყეს მტერომა როსტომისა და ვერა რაი ავნეს,
მერმე კვალად შეუჩინეს მოღალატენი და ვერცა რაი მით ავნეს,
რამეთუ აქვნდა ძალი დიდი ყენისა-გან და მორჩილებდენ ყი-
ზილბაში: ამის-თჳს დაუტევეს როსტომ და მოუხდნენ სალიმ-
ხანს, მპყრობელსა კახეთისას, მაშენებელს მოსაბრუნსა შინა

სასახლისასა: აგრძნა სლიმ-ხან და ივლტოდა, არამედ მო-
სწუვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ივარი მისი, მოიქცა და
დაიპყრა კახეთი, მივიდა და დადგა კვალად დუშეთსავე და მცდე-
ლობდა მტერობასა როსტომისასა სამ-წელს დუშეთს მდგომი.
არამედ განიგულა სიკუდილი ზაალისა და დაპყრობა არაგვ-ბა-
ზალეთისა და განიზრახვიდა კახთა-თანა: „თუ რომლის ძლით
ჰყოს:“ უთხრეს ესე ზაალს და ფარულად მოას?ინეს განზრახვა
თეიმურაზისა. ამის-თჳს იწეო ზაალ კრძალვა მის-გან: ჰსცნა
ბატონ-მა თეიმურაზ უნდობლობა ზაალისა და წარმოვიდა და
ჩამოვიდა კახეთს ქს. ჩქლო, ქრ. ტკზ, და იწყეს უმეტეს აწ
შენობად და მოსახლობად კახთა, რამეთუ ჩამოვიდოდნენ ხი-
ზანნი და დაეშენებოდნენ: ამ ჟამებთა წარუვლინა ყეენს ბატონ-
მან თეიმურაზ ძღვენი დიდი და ითხოვა შენდობა. ხოლო ყეენ-
მან შეიწუნარა ძღვენი და მოსცა ძღვენი თეიმურაზს და ხალა-
თი და მოემცნო პირველისა შენდობა და აწ ერთ-გულად ყოფნა:
და ესრეთ მრავალ-გზის წარუვლინებდა ძღვენს. ხოლო შასეიფ
ნიჭვიდა და სწუალობდა და დაზავდა მის-თანა: არამედ იხილა
ამით, რამეთუ აქუს მცირედი სიმშვიდე, განიზრახა თეიმურაზ
შესლვად დიდოეთს, რათა მოაქციოს კერპობისა-გან და ჰყოსცა
გზა რუსეთისა და შეიწიოს იგინი. შემოკრებულითა კახითა
შეუხდა და შემუსრნა რაოდენიმე კოშკნი და მოსწვა დაბნები.
არამედ დიდოთა მოიმწნეს ლეკნი და დაუწყეს ბრძოლა ისრითა
და საგორავებითა, მოკლეს რუსთველი წინაშე მეფის, და მასვე

ჟამსა ცხენი თეიმურაზისა და მოსწყვიტნეს მრავალნი კახნი,
ივლტოდნენ და მოვიდა თეიმურაზ კახეთს მტირალი და მეტ-
ყველი: „ვაი დარბაისელ ეპისკოპოს მოწყვეტილსა:“ ქს. ჩქმ,
ქრ: ტკზ:

შემდგომად ამისა მიუწოდეს ბატონს თეიმურაზს კათალი-
კოზ-მან ევდომოზ, ზაალ ერისთავ-მან, ამილახორ-მან და ნო-
დარ ციცი-შვილ-მან. ხოლო მივიდა რა მუხრანს თეიმურაზ,
გაემარჯვა როსტომს ნოდარსა ზედა, ამის-თჳს უკუმოიქცა და
მოვიდა კახეთსვე. მერმე კვალად მოემცნო კათალიკოზს ევდო-
მოზს გაქცევისა-თჳს ნოდარისა: „რად უკუნიქეც, აწ მოვედ და
ჰყოცა რა იგი გნებავს:“ კვალად ირწმუნა თეიმურაზ და მივი-
და მუხრანს, მუნ მოერთო ზაალ ერისთავიცა. არამედ ჰსცნეს,
რამეთუ როსტომ შესრულ იყო ციხესა შინა გორს და ამათ არა
ძალ-ედვა გარმოდგომა მისი, ვინად-გან აქუნდა ნიჯადი ყეენი-
სა-გან დიდი: მის-თჳს უკმოიქცა თეიმურაზ. არამედ ავნო
დიდი მუხრანის ბატონ-მან ვახტანგ და მოვიდა კახეთს. ხოლო
შემდგომად მოუხდა როსტომ მუფე სპითა დიდითა მაღაროს
მყოფს მცირეს სპოსანს, თვინიერ ქისიველთა-გან, ბატონს
თეიმურაზს და შემოუსია სპანი ქს. ჩქმგ, ქრ. ტლა: მაშინ ეწ-
ეუნენ სიმაგრით-გამო კახნი და აოტნეს სპანი როსტომისა და
წარვიდა როსტომ ტფილისს. ხოლო კახთა აღიღეს ალაფი და
მოვიდნენ წინაშე თეიმურაზისა. გარნა ამითიცა ვერცარა ავნეს
როსტომს და ეგო მტკიცედ: იხილა ესე ზაალ ურისთავ-მან და

დამორჩილდა როსტომს. ხოლო როსტომ წარავლინა ზაალ წი-
ნაშე ყეენისა და შემდგომად მოსლვისა ზაალისა ისპანიდამ და
მცირედისა შემდგომად შემოიკრიბნა კვალად როსტომ სპანი
ძლიერნი და წარმოემართა ბატონს თეიმურაზსა ზედა. მაშინ
იდგა თიანეთს თეიმურაზ, შემოიკრიბნა მანცა სპანი თვისნი.
არამედ მტერ-იყვნენ რევაზ სალთხუცესი და ბიძინა სუფრაჯი
ჩოლაე-შვილნი, და არა ინება ბიძინამ მორჩილება რევაზისა,
ვინად-გან რევაზ თავ-სპათა იყო: „უკეთუ სძლოს რევაზ იქმე-
ბის მიზეზი ძლევისა:“ ამის-თჳს აიძულებდა ბატონს თეიმუ-

რაზე ბიძინა: „რათა წარავლინოს იგი ერწოს და მუნ ბრძოს მან,
რამეთუ უკეთუ დაიპყრან მათ ერწო, ვერცა ჩვენ დავმაგრდეთ
თიანეთს:“ არა ენება ესე თეიმურაზს. გარნა იძულებულ-მან
მისცა ნება, რათა არა იქმნეს მუნ სპათა მისთა შორის შფოთი
ბრძოლათა შინა და წარვიდა ბიძინა ერწოს, და ამით განეყო
სპანი თეიმურაზს. მაშინ მოვიდა ვახტანგ მუხრანის ბატონი და
ზაალ ერისთავი მისთანა უღლისს, ეწყო რევაზ და იყო ბრძო-
ლა ცემითა თოფთათა ძლიერი, ვიდრე უკუდრკნენცა იგინი.
არამედ დაადგრა ვახტანგ მუხისა-თანა ერთისა მცირისა სპითა,
მუნიდამ მოხუდან რევაზს თოფი და განვლო ზურგით კერძ:
ესე არა აგრძნა სპათა, გარნა განამაგრნა იგინი, მოვიდა და ამ-
ბორს უყო სელსა ზედა თეიმურაზს, მერმე მიკიდა და მოკუდა
მუნვე: იხილეს სპათა ჩვენთა და მოუძლურდებოდენ. ხოლო
იგინი მოეტევნენ და ივლტოდენ კახნი, და ჩამოვიდა ბატონი
თეიმურაზ შიგნით კახეთს და ბიძინაცა უკუმოიქცა უქმად, მო-
უდგა როსტომ თეიმურაზს. არამედ ამავე დღესა ეწყვნენ მაღა-
როს ძესა თეიმურაზისასა დავითს სპანი ყიზილბაშნი, მგზავ-
ნილნი როსტომ მეფისა-გან, იძლია მუნ დავითცა და მოჰკლეს
იგი და სპანი მისთანანი მოსრნეს ქს. ჩქმᲩ, ქრ. ტლვ, თათ-
რულს ჩნᲩ და მოადგნენ თეიმურაზს ორგნითვე: ამის-მან მხი-
ლველ-მან თეიმურაზ და უღონო ქმნილ-მან, წარავლინა დუდო-
ფალი ხვარაშან ვედრებად როსტომისა-თანა (რამეთუ იყო ბი-
ძის ძის ასული როსტომის), მისრული შეიტკბო და პატივ-
სცა კეთილად და მოსცა საჩუქარი საკიდარნი და წარუძღუანა
კათალიკოზი და განუტევა იმერეთს. მოეგება სიძე თვისი ალექ-
სანდრე და დაასადგურა პატივითა. მაშინ უთხრეს სიკუდილი
ძისა თვისისა დავითისა თეიმურაზს, ჰყო გლოვა და მწუსარება
დიდი.

როსტომ მეფე-მან თ წელი ჰმეფა:

ხოლო როსტომ დაიპყრა კახეთი და მისცა ზაალ ერის-
თავსა ერწო-თიანეთი და ხერკი. არამედ კახნი უმეტეს იყუნენ
თვისად და ზალისა თანა, ხოლო თეიმურაზ შემდგომად გლო-

ვისა იწვია ლევან დადიან-მან (რამეთუ იყო პაპის ასულის წული ლევან თეიმურაზისა): წარსვლისა არა მნებელსა თეიმურაზს განუზრახვიდა მეფე ალექსანდრე, რათა ჰყოს მათ შორისცა ზავი: ესე განიხილა თეიმურაზ თვისად უმჯობესად, რამეთუ უკეთუ შეაერთოს იგინი, მოიცვეს მათ-გან ძალი. ამის-თჳს წარვიდა და მისრულს მოეგება დადიანი ლევან, პატივ-სცა, უმასპინძლა, ანადიმებდა და ანადირებდა, გარნა ჩვეუნებასა შინა საჭურჭლე-საგანძურისასა უძღუნა მხოლოდ სახტიანი. შემდგომად ეტყოდა თეიმურაზ ლევანს ზავ-ყოფასა ალექსანდრესსა და განტევებას მამუკასს თავს-მდებობითა თვისითა: ესე ინება ლევან დადიანმანცა, არამედ შორად განკიდებულ-ჰყო წუწკ-მან: ამისი მხილველი თეიმურაზ წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთსაგე: მაშინ ალექანდრე მეფე-მან სთხოვა ძის-ძე გიორგი თეიმურაზის შვილად თვისად. მისცა ამან და ზრდიდა იგი მემკვიდრედ. არამედ შემდგომად მცირედისა მოკუდა ერმა იგი და იგლოვეს მწარედ ზოგად მეფეთა: ხოლო იყო მეფე თეიმურაზ იმერეთს წელსა შვიდსა და როსტომ უმეტეს განძლიერდებოდა. ამის-თჳს წარავლინა რუსეთს ძის-ძე თვისი ნიკოლოზ. ამას მისრულსა ჩერქეზს დაეცნენ მეკობრენი, მოსრნეს მისთანანი და წარგვარეს მხევალნი. ხოლო ერმა ნიკოლაოზ წარიტაცეს ემათა მისთა და მიიუვანეს თერგს, მერმე მიიყვანეს მოსკოვს. ამისა შემდგომად იხილა თეიმურაზ, რამეთუ არღა-რა არს სხვა ღონე, წარვიდა თვითცა რუსეთს ვედრებად რუსთა ხელმწიფისად, რათა შეეწიოს ქს. ჩქნვ, ქრ. ტმდ, და დაუტევა დედოფალი დედა-წულით იმერეთს, განვლო თვით რაჭა, დიგორი, ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მერმე აშტარხანს, მუნიდამ მოს-

კოვს, მისრულს ხელმწიფემ ალექსიმ პატივ-სცა მეფებრ და შეიწუნარ ვედრება მისი: შემდგომად უბრძანა მიზეზი, რომელი არა იყო შეწევნისა: ამისი მსმენელი თეიმურაზ გამოეთხოვა, მან მოსცა ნიჭი დიდი და წარმოვიდა, მოსრულს შტარხანს უთხრეს სიკუდილი ძის-ძისა თვისისა ლუარსაბისა, რომელი იყო შვენიერი, კისკასი და სატრფო, მწუხარედ გლოვისა შემდგომად დაუტევა ნიკოლაოზ წინაშე ალექსი სელმწიფისა მოსკოვს, თვით წარმოვიდა და მოვიდა იმერეთს ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ, და აქაცა დახვდა დედოფალი ხვარაშან მიცულილი. იგლოვა უმეტეს მწუხარედ და იყოფოდა იმერეთს, ვინად-გან ალექსანდრე მეფეცა მომკუდარ იყო.

ს ა ლ ი მ - ხ ა ნ:

ხოლო კახეთს შემდგომად სიბერისა-თჳს როსტომისა დასვეს სალიმ-ხან ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმე. არამედ ზაალსვე ეპყრნა ზემო-თქმულნი ქვეყანანი და კითხვითა მისითა მართვიდა სალიმ-ხან კახეთსა: ამან სალამ-ხან მოიყვანა ულნი და დასხნა შიგნით და გარეთ კახეთს და დაიპყრეს ამათ ბახტრიანი, ალა-

ვერდი და განრყუნეს წმიდანი ეკკლესიანი, რამეთუ იეუნენ არვე მროწელთა მათთა სადგურად და იყო ჭირიცა დიდი მათ-გან კახეთსა შინა და ქურდთა ლეკთა-გან. არამედ სალიმ-ხან ჯდა ყარაღაჯს უზრუნველი კახთა-თჳს და განისვენებდა, უზრუნველი მტრის ვნებისაგან: ხოლო დღესა ერთსა მღუდელი ვინმე მოვიდოდა შიგნითს კახეთს, შეიპყრეს იგი თათართა და განხრწნეს სოდომურითა და განუტევეს: შევიწრებული მწუხარებითა მღუდელი იგი მოვიდა წინაშე ზაალის მეტყველი: „შენდა რწმუნებულ-არს კახეთი კნინღა პყრობად, აწ შემამთხვიეს თათართა უჯერო, ამის-თჳს შენვე პასუხ-უგე ქრისტესა დღესა მას დიდსა განსჯისასა:“ ამის-მან მსმენელ-მან ზაალ ერისთავ-მან შემოიფიცა სუმონი თვისნი და ფშავ-ხევსურ-თუშნი, და ბიძინა

სუფრაჯი და ერისთავი ქსნისა შალვა ძმით ელიზბარით (რამეთუ სიძე იყო შალვა ზაალისა), შეჰკრიბნა ესე ყოველნი, წარუძღვანა ძე თვისი და მიუხდეს პირველად ბახტრიანს, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს თათარნი, მერმე ალავერდს და შემდგომად ყოველსა კახეთსა შინა მოსწყვიტნეს, რამეთუ არცაღა-თუ დაუტევეს კუანთა შინა მწოვარნი და განათავისუფლეს კახეთი. არამედ ყარაღაჯს, არღარა მივიდნენ, რამეთუ წარსულ-იყო სალიმ-და იჯდა მუნ მურთუზალისან და მოიქცნენ გამარჯვებულნი ქს. ჩქნთ, ქრ. ტმზ:

მ ურ თ უ ზ ა ლ ი - ხ ა ნ:

ხოლო შემდგომად ზაალ ერისთვის საკუთილის შეშინდნენ ბიძინა, შალვა, ძმით ელიზბარით და არღა-რა მივიდნენ ვახტანგ მეფისა-თანა. არამედ შთავიდნენ მურთუზალი-ხან-თან ყარაღაჯს. მაშინ ხან-მან შეიპყრა იგინი და წარავლინა წინაშე ყეენისა. ხოლო ყეენ-მან მისცნა იგინი მესისსლთეთა, რომელნიცა მოსწყვიტნეს მათ ელნი და მათ აწამეს იგინი ქრისტესთჳს, ვითარცა წერილ არს მეტაფრასსა მათსა: არამედ კახეთი თუცა ეპყრა მურთუზალი-ხანს, გარნა უფროს მორჩილებდენ მეფესა ვახტანგს და იყუნენ წინაშე მისს:

ხოლო შემდგომად ალექსანდრე იმერთა მეფისა დაშთა ბატონი თეიმურაზ ციხესა შინა სკანდას ფრიად უპოვარი და შთასლვასა ვახტანგ მეფისასა იმერეთს ეზრახა თეიმურაზ ვახტანგს, რათა წარავლინოს წინაშე ყეენისა და მივიდეს მისთანა: მან სისარულით აღუთქვა და მისრულსა თეიმურაზს პატივ-სცა ვახტანგ დიდად და წარმოუძღვანა ამილასორი გივი და მოიყვანეს ტფილისს ქს. ჩქჲა, ქრ. ტმთ: ხოლო მორაიქცა ვახტანგ იმერეთიდამ, წარავლინა თეიმურაზ ისპაჰს და წარატაგივი ამილახორი, მისრული თეიმურაზ პატივით შეიწყნარა ყეენ-მან შაბაზ და ანადიმებდა და ანადირებდა თვისთა-თანა და

ნიჭვიდა მრავალსა: დღესა ერთს ეტყოდა თეიმურაზს შაბაზ, რათა დაუტეოს ქრისტე: ხოლო თეიმურაზ არცა-ღა თუ ისმინა: კვალად ნადიმობასა შინა ეტუოდა ჭამასა ხორცისასა, რამეთუ იყო მარხვა, არცა ესე ინება თეიმურაზ: განრისხნა შაბაზ და შეაქცია თასითა ღვინო პირსა ზედა ხელითა თვისითა თეიმურაზს: იწყინა კადრება ესე თეიმურაზ. არამედ დამშვიდდა შაბაზ მეტყველი: „ჰკადრებს ძე მამასა უკადრსა. განა არა განრისხების მამა: მეორეს დღეს წარვიდა შააბაზ აშრაფს და თეიმურაზ წარავლინა ასტარაბათს პატიმრად: ხოლო წელსა ქს. ჩქიბ, ქრ. ტნ, მოვიდა ძის ძე თეიმურაზისა დავითის ძე ნიკოლაოზ, რომელსა ეწოდა ერეკლე თუშეთს, რამეთუ ამას ზრდიდა რუსთა ხელმწიფე ალექსი, ვითარცა ძესა. გარნა ზოგნი იტყვიან მოწოდებითა ზაალ ერისთვისათა, რათა ჰყოს მეფედ. ხოლო სხვანი იტევიან მოწოდებითა მამი-დისა თვისითა დარეჯანისათა, რათა ჰყოს იმერთა მეფედ: ამას მიერთვნენ კახნი. ესე ჰსცნა შანაოზ მეფე-მან და წარმოავლინა სპითა მუხრანის ბატონის-შვილი პაატა და ერისთავი ოთარი: ესენი მოვიდნენ ურიათ-უბანს: ეწეო მუნ ერეკლე კახითურთ, თუშით და შემდგომად ბრძოლისა იძლია ერეკლე და ლტოლვილი შევიდა თორღის ციხესა შინა. ხოლო ქართველნი გაბრუნდენ და აუწყეს შანოზს: მან შეიკრიბნა სპანი და შთამოვიდა კახეთს და მოადგა ციხესა თორღისასა: მაშინ შემჭირდნენ მეციხოვნენი, რამეთუ იყო დედით ერეკლე მუნ: ამის-თჳს ევედრა დედა ერეკლესი შანოზ მეფესა, რათა მისცეს გზა და განუტეოს: მან უსმინა და განუტევა ფარულად და მივიდა კვალად თუშეთსვე: ხოლო შაჰნაოზ დაიპყრა კახეთი და წარვიდა ტფილისს ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა. არამედ ერეკლე იმყოფებოდა თუშეთს მწირობასა შინა, ვერ წარმსვლელი რუსეთს და ვერცა მდგომი მუნ: ხოლო მისრული ასტარაბადს ბატონი თეიმურაზ მასვე ზამთარსა გარდაიცვალა შემონოზნებული და სქემოსანი ქს. ჩქჲგ, ქრ. ტნა: შემდგომად ევედრნენ ყეენსა კახნი მუნ მყოფნი, რათა წარმოიღონ გვამი თეიმურაზისა კახეთს. ხოლო ვინად-გან მეფესა ვახტანგსაცა

მოეთხოვა ყეენისა-თჳს. ამის-თჳს ყეენმანცა ნება ჰსცა, წარმოიღეს და მოიღეს ალავერდს: მაშინ შეკრბნენ კათალიკოზ. ეპისკოპოსნი ქართლ-კახეთისანი ბრძანებითა მეფისა ვახტანგი. სათა და დამარხეს ალავერდს ქს ჩქჲდ, ქრ. ტნ, თათრულს ჩობ:

თ, მეფე არჩილ ქართლის მეფის-ძე, შაჰნაზარხან ია წელი ჰმეფა. ი, bis ერეკლე ა, ნაზარ-ალი-ხან:

ხოლო ამასვე ქორონიკონსა მოსცა შობაზე კახეთი ძესა ვახტანგ მეფისს არჩილს და მოვიდა დიდითა დიდებითა, მიეგუბნენ ყოველნი წარჩინებულნი კახნი, დაჯდა მეფედ და დაიპ-

ურა ყოველი საზღვარი კახეთისა: ესე არჩილ იყო ახოვნებითა, შვენიერებითა, სიმხნითა და ყოვლითა სამხედრო სანადიმო ზნითა სრული, რომლისა ისარი იბ მუჭი სიგრძითა, შემმართებელი, ძლიერი, ლაღი და ამაყი, მონადირე და მოასპარაზე, წარჩინებული და საღმთოთი აღმატებული: ამან განასხნა თათარნი ურჩნი თვისნი და განაგებდა კეთილად. არამედ მეორესა წელსა იწეო კირთება განზრახვითა, კახთათა ერეკლემ კახეთისა: მცნობელი შენაოზ მოვიდა ძისა თვისისა-თანა სპითა დიდითა და დასდგა წევერს. ხოლო ერეკლე ვერ წინა-აღმდეგი წარვიდა კვალად თუშეთს და დასცხრა კირთებისა-გან: იხილა ესე შანაოზ და განუტევნა სპანი. ესე აცნობეს კახთა ერეკლეს და მოუწოდეს თავს დასხმად შაჰნაოზისად: მის-თჳს ერეკლემ შეიკრიბნა თუშნი და წარმოსრულს მიერთვნენ კახნი, მომწვეველნი მინი და დაესხნენ ბნელსა ღამესა შინა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: არამედ ერეკლე წარიტაცეს თუშთა და მიიუვანეს კვალად თუშეთსვე. მაშინ შანაოზ შეაფიცნა სრულიად კახნი ძესა თვისსა არჩილს და დაუტევა იგი კახეთს და თვით წარვიდა ქართლს: ხოლო ერეკლეს შესჭირდა მწირობა თუშეთს და წარვიდა კვალად რუსეთსვე და არჩილ მყოფი კახეთს ნადირობდა და ნადი-

მობდა და შენდებოდა კახეთი, ვინად-გან იყო მშვიდობა და უმტრობა და ნიჭვიდა და სწეალობდა ყეენი არჩილს, რამეთუ ვერცა-ღა თუ ლეკნი იკადრებდენ. ხდომასა. არამედ განმსვენეთ კახთა უძვინებოდათ თეიმურაზის ძის დავითის ასულის ქეთევანის წინდად ყოფა სამცხეს და საქმეთავე დარეჯან დედოფლისათა იხილეს არჩილ უცოლო, ეტყოდენ სიკეკლუცესა და შვენიერებასა ქეთევანისასა, რათა შეირთოს ცოლად: მსმენელი არჩილ ეტრფიალა და ევედრა მამასა, რათა მოგვაროს ცოლად იგი, რამეთუ უმეტეს მკვიდრად დავიპყრობ კახეთსა: შემდგომად დიდისა უარ-ყოფისა შანოზ მეფე-მან წარავლინა ტფილისელი ვაჭარი და დაიხსნა ქეთევან ც თუმნად, მოიყვანა ტფილისს და უქმნა ქორწილი დიდებული ქს. ჩქჲზ, ქრ. ტნე, შემდგომად მოიყვანა კახეთს: ამან არჩილ ჭყო სასახლე თელავს და განასლნა ეკკლესიანი ჟოველნი კახეთისანი და დასხნა ეპისკოპოსნი, მატა სჯულსა და შენობასა ქვეყნისასა და იყო შვებასა და ნადირობა-ნადიმობასა შინა, ზოგ-ჯერ მამისა თვისისა თანა ქართლს და უმეტეს კახეთს: ხოლო შემდგომად იწყეს ლეკთა ჭურმურტთა ავაზაკობით კირთება გაღმა-მხართა და ელისენთა შინა, შეიკრიბნა არჩილ სპანი, მოიყვანნა ქართველნი, წარავლინნა და მიუხდნენ ჭურმუტს, შემუსრნეს სიმაგრენი, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს და მოვიდნენ გამარჯვებულნი: ამას-თჳს მარადის ემატებოდა და შენდებოდა კახეთი და იყუნენ შეერთებულნი ქართველთა-თანა ყოვლითურთ:

ხოლო შემდგომად უქმნა არჩილ ქორწილი ძმასა თვისსა ლუარსაბს ლილოს ზედა, რევაზ ერისთვის სულსა ზედა. არამედ მუნ მოუღეს ჭარელთა ცხენითა ყინული, შეიპყრნა და სტანჯნა იგინი, აღკიდა კვალად ტვირთად და მოაღებინა კვალად

მუნიდამეცა ტვირთითავე ყინული: ხოლო წელსა ქს. ჩქოდ, ქრ. ტიბ, მოვიდა ყეენისა-გან მოწოდებული რუსეთიდამ კვალად ერეკლე თუშეთს წარსლვად წინაშე ყეენისა (რამეთუ მოკუდა შაბაზ რა, შიხალისან განუზრას შაჰსულეიმანს მტერობითა ვახტანგ და არჩილ მეფისათა მეტოქად მოყვანა ერეკლესი, რათა

დაამდაბლონ განძლიერებული ვახტანგ), თუშეთიდამ მოიწვია არჩილ და ისტუმრა სიყვარულითა დიდითა ერეკლე, ანადიმა, ანადირა მრავალ-დღე, მერმე უძღუნა და წარატანა კახნი და წარავლინა ისპანს: ხოლო კახნი იყუნენ ამ ჟამებთ შვებასა, განცხრომასა შინა. კვალად მოიხსენეს ხუნჯი და ხრიკი. ეტეოდნენ არჩილს იმერეთის დაპყრობასა, ვითარცა ეპყრა პირველ. „რამეთუ სახელი არს დიდი შენდა, იყოს არ ქრისტიანედ და მისცეს მოყვარესა სამკვიდრო თვისი, რამეთუ რა სცნობს ყეენი დატევებასა შენ-გან კახეთისასა, მასვე ჟამსა მისცეს ერეკლეს და გამოუტევებს კახეთს:“ ხოლო არჩილ იყო მოძულე მაჰმადიანთა და მაჰმადიანობისა-მან სათნო-იყო განზრახვა ესე და მოვიდა თიანეთს ქს. ჩქოე, ქრ. ტიგ, უცნობელად მამისა თვისისა: შემდგომად მუნიდამ წარვიდა ახალ-ცისეს, ევედრა მამა არა ყოფად ამისად. ხოლო შემდგომად არჩილს წარსვლისა მორჩილებდენ კახნი შანაოზ მეფესა: არამედ ყეენი ეტყოდა დატევებასა ქრიხტესსა ერეკლეს და წარმოვლინებასა კახეთ. გარნა მან არა დაუტევა ქრისტე. მერმე წარვიდა ჩოლუა-შვილი რევაზ წინაშე ყეენისა, იქმნა მაჰმადიან, ამას მიათვალეს კახეთი და გამოუტევეს. არამედ ვინადგან არჩილ იწუო ქართლისა პყრობად და კვალად იყო ქართლს, განაზრახეს ყეენსა, რათა არა მიერთვნენ არჩილსვე კახნი. ამის-თჳს წარმოავლინეს ბეჟან-ხან, მოვიდა რა დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქოზ, ქრ. ტიე:

ბეჟან-ხან, ვ წელი იყო:

მიერთნენ ყოველნი კახნი. ამან ჰქმნა სასახლე სპარსთა რიგისა ყარაღაჯს და უბრძანა კახთაცა მუნ სახლთა აგებანი: ხოლო ჟამთა ამათ მოშენებული იყო კახეთი და მთავრობდნენ მთავარნი და არა ნებისაებრს მისისა მსახურებდენ ხანსა: იხილა სიამე ესე კახთა ხან-მან, იწყო მოწამლვით და რომელთამე ცხადად სიკუდილი. ამის-თჳს კახთაცა იწყეს კრძალვა და ფრთხილობა: ხოლო გიორგი მეფე-მან არა მნებებელ-მან ამის-მან

შემოუჩინა კაცი სანსა, ჰკრეს თოფი და მოსტეხეს მხარი. არამედ დაესწა სიკუდილსა: მერმე წარმოუვლინა გიორგი მეფემან დოსტაქარი. მაშინ ხანი იტყოდა: „უმჯობეს იყო არცა სიკუდილი და არცა კურნება:“ ამის-თჳს განბოროტებულ-მან ხან-მან მისცა ნება და ძალი ლეკთა და დაუწყეს კახეთს კირთება

და ტყვევნა, არა-თუ ლაშქრით. არამედ ავაზაკობით: კვალად აღზუავნა უმეტეს ჭარელნი და ელიფადარი დასხმულნი ხანთა-განვე, რამეთუ თუცა მოჰკლიან კახნი, ლეკთა ანუ თათართა შე-რისხვიდა ხანი, ანუ მოაკუდინებდა, ანუ მიაცემინის სისხლი, მეტყველი: „რამეთუ არა ჯერ-არს გაურთაგან მუსულმნის სიკუ-დილი და თუცა მოჰკლიან თათართა კახი არა რაი ვნის, რამე-თუ ესრეთ ჯერ-არს და იყო ამით ჭირი დიდი. გარნა კახნი უდგნენ მაგრად და სრვიდენ სადა ვინ მოახელიან: ამ ჟამებთავე თაობდენ კახეთს ჩოლაყა-შვილი რევაზ, მოურავი ქისიეის აბელ, მოურავი ელისენისა მერაბ და სხვანიცა და განეგებოდა ხანისა-გან კახეთი ამათით: კუალად მოკუდის თუ ეპისკოპოსი, ამა-თითვე და ეპისკოპოსთა-გან აღრჩევით მისცეს ხან-მან ეპისკო-პოსობა და წარუვლინიან ქართლის კათალიკოზსა მცხეთას და მან აკურთხის და გამოუტევის. ხოლო შემდგომად ვედრებითა კახთათ და ნებითა ხანისათა წარმოავლინა ყეენ-მან სხვა ხანი და იგი წარიყვანეს, ესე მოვიდა და დასჯდა ყარაღაჯს ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა:

ხანი ე წელი იყო:

არამედ ესეცა ვიდოდა კვალთა წინათთა სანთათა. შემდგო-მად ეზრახა გიორგი მეფე სამთა ამათ წარჩინებულთა ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოვ, რათა ჰყონ ერთ-მთავრობა მის-თან, მოჰკლან ხანი და იავარ-ჰყონ სიმდიდრე მისი: ხოლო კახთა ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, მგონებელთა, რამეთუ რაჟამს ჰყონ ესე, წამსავე

წარმოავლენს ერეკლეს ყეენი. არამედ განუდგა რა გიორგი მე-ფესა თამაზ სპასპეტი, ვერღა-რა მყოფელთა დაიდუმეს ესე: ამის-მან მცნობელ-მან სან-მან იწერ უფროს მტერობა, კახთა. არამედ ესმა კვალად ყეენსა ვერ თავს-დება კახთა-გან სანისა. ამის-თჳს მისცა კახეთი განჯის ბეგლარ-ბეგს აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ესეცა ყარაღაჯს ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოვ:

აბაზ-ყული-ხან, ვ წელი იყო:

ხოლო ესე აბაზ-ყული-ხან იყო ფრიად მდიდარი, რამეთუ განჯაცა ამასვე ეპყრა და ნიჭვიდა კახთა მრავალსა და მეგობ-რობდენ გიორგი მეფე და აბაზ-ყული-ხან. გარნა ეპყრა ერწო-თიანეთი არაგვის ერისთავსავე: ამისა შემდგომად მოვიდა ერეკ-ლე მეფედ ქართლისად და ამის ნებითა ხანისათა მიეგებნენ რომელნიმე კახნი ყაზახსა შინა, ვინად-გან მიეცა ყეენსა თუშ-ნი და ქისიყელნი ტალად ერეკლესა-თჳს და კახეთი სრულიად ეპყრა აბაზ-ყული-ხანს. გარნა უსმენდა განდიდებ-დამცირებასა

აბაზ-ყული-ხან ერეკლე მეფესა კახეთისა და ვიეთნიმეცა იყუნენ
წინაშე მისსა და შენდებოდა კახეთი ქართლიდამ. არამედ ლეკნი
კვალადცა ეკირთებოდენ მარადის და სადაცაა შესუდიან კახნი
მოსწყვეტდენ: შემდგომად ეზრახა მეფე გიორგი კოჟრიდამ კახ-
თა, რათა ჰყონ არჩილვე მეფედ: ამის-თჳს კახთაცა მისცეს პი-
რი მტკიცე და მოვიდნენ ქართველნი ნინო-წმინდას დაპყრობად
კახეთისად. არამედ დუშია მოურავ-მან აოტნა რა იგინი, მის-
თჳს განადიდა იგი აბაზ-ყული-ხანა და ჰყო თავ-კახთა: ამის-თჳს
განვიდა სახლეულით თვისით ჩოლაყა-შვილი სახლთ-ხუცესი რუ-
ვაზ და რომელნიმე მიმდგომნი მისნი გიორგი მეფისა-თანა.
ამისა შემდგომად ეზრასა ერეკლე მეფე ბრძანებითა ყეენისათა
აბაზ-ყული-ხანს და მოვიდა ერეკლეცა ყარაღაჯს და დაასკვნეს
წართმა ერწო-თიანეთისა, და ამ პირსა ზედა ერეკლე მეფე წარ-
ვიდა კვალად ტფილისს: ხოლო აბაზ-ყული-ხან წარავლინა

კახნი და დაიპყრეს ერწო-თიანეთი და იქმნა რა იგი აღვსწე-
რეთ: შემდგომად მოვიდა აბაზ-ყული-ხან კახითა და განჯის
სპითა მეშველად ერეკლე მეფისა-თანა ჯჳვარს ბრძოლად გიორგი
მეფისა. არამედ ვერა ვნების შემდგომად გიორგი მეფისა მო-
ვიდნენ ერეკლე და აბაზ-ყული-ხან ტფილისს: ხოლო მომკუ-
დარ-იყო შაჰ-სულეიმან და დაჯდა შაჰ-სულთან უსეინქს. ჩქჟბ
ქრ. ტჰ. ამას შეასმინა ერეკლე მეფე-მან აბაზ-ყული-ხან. „რა-
მეთუ მეგობრობს გიორგი მეფესა და აჰაგრებს და არცა ნებავს
ბრძოლა მისი:“ მსმენელი განრისსნა ეგენი და უბრძანა ერეკლე
მეფესა პატიმარ-ყოფა აბაზ-ყული-ხანისა, წართმა ქონებათა და
წარგზავნა წინაშე მისსა: ხოლო ერეკლე მეფე-მან აღასრულა
ბრძანებული. არამედ კახეთი დაშთა უპატრონოდ და ვიეთნიმე
იყვნენ წინაშე ერეკლე მეფისა, ვიეთნიმე წინაშე გიორგი მეფი-
და ვიეთნიმე თვისად. გარნა უფროს მორჩილებასა შინა იყვნენ
ერეკრლე მეფისასა: ამ ჟამებთა წარვიდნენ თუშნი და რომელ-
ნიმე კახნი წინაშე ერეკლე მეფისა და მოსრნეს ჭაპალას სპათა
გიორგი მეფისათა: ესენი კვალად აცნობა ერეკლე მეფე-მან
ყეენს: ხოლო მან წარმოავლინა ქალბალი-ხან სარდრად და მის-
ცა განჯის ბეგლარბეგობა და კახეთი და მოვიდა რა იგი ყაზახ-
სა შინა ქს. ჩმჟე, ქრ. ტპგ.

ქალბალი-ხან, ᲒᲘ წელი იყო:

მუნ მიეგებნენ სრულიად კანი შეკრებულნი სპით, მან
პატივით შეიწუნარნა და წარიყვანა სრულიად სპითა გიორგი მე-
ფესა ზედა და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო შემდგომად
კლდე-კრისაგან გიორგი მეფის წარსვლისა ჩამოვიდნენ ტფი-
ლისს ერეკლე მეფე და ქალბალი-ხან. მაშინ ევედრნენ კახნი,
რათა ნება სცეს ჭარელთა ზედა და შემუსრონ იგინი, ვინად-
გან იგინი უმეტესად მძლავრობდნენ ელისენ გაღმა-მხარსა და
იყუნენ მესადგურე ეტიკნი დაღისტნელთა და იყო ამათ მიერ

ტევენვა, ოხრება და კლვანი კაცთა, მზრობით, ავაზაკობითა
და პარვითა, შემდგომად არჩილ მეფისა ვიდრე აქამომდე. არა-
მედ არა აუფლებდა ქალბალი-სასწ ყოფად ამისად, კვალად
ერეკლე მეფეცა ეტყოდათ: „გვაცადეთ, ვიდრუ გიორგი მეფის
ზავ-ყოფადმდე და მერმე მოვიდე მეცა და უყოთ, ვითარცა გნე-
ბავსთ:“ არამედ კახთა რა ინებეს, მეტყველთა. „რად გნებავს
მათ ზედა მეშველენი, ჩვენ გვეცით ნება, რამეთუ არს კახეთი
მათ-გან ოხერი ამ აიძულებელთა ნება-სცეს და შეიკრიბნეს
სრულიად კახნი და მივიდნენ ელისენსა შინა, ევედრნენ ჭარელ-
და აღუთქმიდენ მორჩილებასა და ხარკსა, რათა არა მოსწყვი-
ტონ: ესე არა ინებეს კახთა და შეუხდნენ, ვერ წინა-აღუდგნენ
ჭარელნი და ამათ მოსწყვიტნნეს, მოსტყვევნნეს და შემუსრნეს
სიმაგრენი მათნი და ნაალაფევნი, დადგნენ ჭარსა შინა, რამეთუ
განეზრახათ სამ-დღე მუნიდამ რბევა და ტყვევნვა მარად-დღე.
არამედ გლეხთა რა იხილეს ალაფი დიდი აღიტვირთვნენ და წა-
რმოვიდნენ: აღუძნდათ ესე მთავართა ფრიად. გარნა არღა-რა
უსმინეს: ამის მხილველთა ჭარელთა უწყეს თვითოეულ-მან ცე-
მა თოფთა, მოკლეს დუშია და მრავალნი წარჩინებულნი და ივ-
ლტოდნუნ კახნი და მოსწყვეტდნენ ლეკნი, მერმე აღიღეს ალა-
ფი თვისი და უმეტესი კახთა და კახნი მოვიდნენ თვის თვისად
ქს. ჩქჟე, ქრ. ტპგ: ესმა ესე ქალბალი-ხანს განიხარა, ვინად-
გან უნება დამდაბლება კახთა. არამედ ერეკლე მეფე დამძიმდა
ფრიად და ამისა შემდგომად იწყეს უმეტესი კირთება, ტყვევნა
და რბეკა კახეთისა ლეკთა: ხოლო შთასლვასა ქალბალი-ხანისა-
სა განჯას მარადის იყოფოდნენ წარჩინებულნი კახნი მის
წინაშე და ევედროდენცა შეწევნასა ლუკთა ზედა. არამედ იგი
უზრუნველ იყო, რამეთუ აძლევდენ მას ხარკსა და მორჩილებდენ
და კახთა ეტყოდა ტკბილად და ნიჭვიდა მრავალთა. გარნა კვა-
ლად კახნა მხნედ უდგნენ მარადის ლეკთა და მოსრულთა მძლე-
უქმნებოდიან და მოსრვიდიან, ვინდ-გან ამ ჟამებთა აღივსებო-
დი ქართლიდამ კაცით კახეთი და აშენდებოდა მრავალნი უშენნი
დაბნებნი და აგარაკებნი. გარნა ჟამთა სანებთათა შემოხდა უმე-

ტეს პირველის ქცევა და ზნენი ყიზილბაშთა და დაუტეევებდნენ
ქართულთა, იწყეს კეკლუცობა, განცხრომა, მათ-ებრ სმა-ჭამა,
სიბილწე, ტევის-ყიდვა, მრუშება, ვიდრე სოდომიამდე, რამეთუ
პატივისა-თჳს და როქთა-თჳს იქმნებოდიან მაჰმადიან და მიი-
ღებდიან ყეენისა-გან როჭიკსა: განა თუ მარადის ბრძოლა ხდო-
მთა შინა იეუნენ არამედ ჟამიცა აქუნდათ განსვენებისა ხანებ-
თა-გამო ქცეულებისა-თჳს ეგრეთისა: შემდგომად ამისა ქს. ჩქღ,
ქრ. ტჟა, მისცა ყეენ-მან ერეკლე მეფესა კახეთი და ყულრა-
ღა სობა თვისი და მოვიდა ტფილისიდამ მარტეოფს, მოიყვანა
დედოფალი თვისი ანნა, რამეთუ ესე ანნა იყო ოდეს ერეკლე

მყოფობდა ისპაჰის, მოითხოვა კახეთიდამ ქალი და არა-ვინ წარჩინებულთაგან-მან ინება წარვლინება, რამეთუ ჰგონებდენ ხარ-ჭად. არამედ რომელი ვახსენეთ ალავერდელი მისგან იყო ჩო-ლეა-შვილი და მან წარუვლინა ასული თვისი ანნა: ხოლო ერეკლემ შუა მის-გან ძე დავით და ასული ელენე და შემდგო-მად რა განუგრძდა ყოფა ისპაჰნს უიმედო-მან წამოსვლისა-მან იქორწინა მუნ მის-თანა და წარმოავლინეს რა ქართლს ერეკლე ესე ანნა დაუტევა მუნვე ძით და ასულით გამაჰმადიანებულნი ყოველნი ერეკლეს-თანა და დავითს უწოდეს იმან-ყული და ელე-ნეს ბანჯანუმ: ხოლო იმანყული და მაჰმად-ყული იყუნენ საჭუ-რისთა-თანა ყეენისათა და მუნ იზრდებოდნენ. შემდგომად ანნა და ასული ელენე წარმოუვლინეს ქართლს და უშვა ერეკლეს ტფილისს ანნამ ძე თეიმურაზ: ესენი დაუტევა კახეთს და მი-ვიდა ტფილისვე და მერმე ისპაანს მისრული კეთილად შეიწყნა-რა ყეენ-მან. შემდგომად ევედრა ერეკლე მეფე ყეენსა, რათა მი-სცეს ძესა მისსა დავითს კახეთი და განუტეოს, რამეთუ ჰსცნა თვისი არღა-რა გამოტევება: უსმინა ყეენ-მან და მისცა დავითს იმანყული-ხანს კახეთი და წარმოგზავნა ნიჭითა დიდითა წელსა ქს. ჩღგ, ქრ. ტჟა: თათრულს ჩრივ:

ი მეფე დავით გ, ით წელი ჰმეფა:

მოვიდა დავით იმნყული-ხან წლისა კე, დაჯდა ყარაღაჯს მეფედ და დაიპყრა სრულიად კახეთი. არამედ იყო ესე დავით პირ-შვენიერ-ჰაეროვანი, ტან-მცირე, არა ძლიერი და მიქცეული სრულიად წესსა ზედა და ჰსჯულსა მაჰმადისასა, რამეთუ არა რაი სწამდა ქრისტიანეთა, უმეცარი ზნეთა და სამხედროთა სა-ქართველოსათა. არამედ წიგნი და ენანი უწყოდა ორნივე წარჩი-ნებულად მან დაამშვიდა უარი და აღუთქვეს მოცემა ხარკთა. გარნა იწეო ზნეთა ქართლისათა სწავლა, რამეთუ მოღობა სპა-რეზი და მას შინა ასპარეზობდა უხილაობისა-თჳს კაცთა, და ნადიმობდა კახთა-თნა. არამედ თვით არა სმიდა ღვინოსს მაჰ-მადიანობისა-თჳს, რამეთუ იყო, ვითარცა სჯულის-თავი მათი. გარნა სენიცა იყო მის-თანა, რომელ წეინებდა და ცოლიც ესვა შამხლის გვარის ისპაანს მ მა-ჰაპით აღზრდილი, ტომითაც მაჰ-მადიანი: ხოლო ამას აზრახეს, რათა მოვლოს საზღვარი თვი-და მიიღოს მიხმულნი კახეთისა: სთნდა ესე კახთა-გან და მოვლო ერწო-თიანეთი და მივიდა ჯვარს, მუნიდამ განვიდა და იხილა მცხეთა. ხოლო მცხეთას მოვიდა ვახტანგ განმგებელი ქართლისა და დარბაზობდენ ურთიერთს: ზავ-ჰყვეს მათ სიყ-ვარულსა ზედა, მერმე წარმოვიდა ჯვარიდამ და მოვიდა მარტ-ყოფს, მუნიდამ ყარაღაჯს: ამ ჟამთა მოვიდა ამურული ყეენისა-გან, რომელნი შთამოსრულ იყუნენ კახეთს ქართველნი, რათა მბაქციონ ქართლსავე. შეუძნდათ ესე კახთა და ევედრნენ ყეენ-სა: არამედ არა უსმინათ და წარმოავლინეს უმეტესი მძლე. მან აჰეარნა სრულიად ჩამოსულნი ქართლისა აზნაურნი და გლეხნი,

თვინიერ რომელთა დაიხსნეს თავნი ანუ მოიებდეს თუ კახთა
და მისცეს ქართველთავე :

არამედ ვინად-გან ლეკნი დაუცხრომელად მტერობდნენ და
უმეტეს ჭარელნი, განუზრახეს იმან-ყული-ხანს კახთა, რათა შე-
მუსროს ჭარი და დააცხროს ჭირი ესე კახეთისა, მერმე დაიპ-

ერას საზღვარი კახეთისა: მან უსმინა და შემოიკრიბნა სრუ-
ლიად სპანი კახეთისანი თუშ-ფშავ-ხევსურითა განვიდა და დად-
გა ვარდიანს ქს. ჩღვ, ქრ. ტჟდ, რათა მუნიდამ ბრძოს მარა-
დის: მოერთუნენ მუნ ჭარელნი და ევედრნენ. მოუწყვეტელობასა
და მისცნეს სარკნი ნეშტნიც და დამორჩილდენ, ვითარცა ნე-
ბავს: ესე ინება იმან-ყული-ხან მათთა მამადიან ყოფისა-თჳს.
არამედ არა აუფლეს კახოა, ვინად-გან აქუნდათ შური დიდი.
მერმე შეუხდნენ ჩარდეს, მოსწყვიტნეს იგინი და გარემონი
დაბნები მოსწვეს ცეცხლითა და მოსტყვევნნეს ვიდრე კავკასამ-
დე და ვერ-ვინ წინა-აღუდგათ: არამედ ჭარელთა სამოც-ოდენ
კაცითა იხილეს მეფე მცირედითა სპითა, რომელსაც უცემდენ
ქოს-დაბლა-ბუკთა, მოეპარნენ და უწყეს ცემა თოფთა. მსინ-
ჯველთა თუ რაი ქუონ, რამეთუ არა ვითარ ჰგონებდენ ლტოლ-
ვასა. არამედ ვინად-გან გამოუცდელ იყო იმნ-ყული-ხან, არა
იპყრა თვისთა-თანა სპანი რჩეულნი. გარნა უგვანნი და ამა ჟამ-
სა ვერა რის მჟოფელთა შექმნეს შფოთება და მათ უმეტეს
უწყეს ცემა-თოფთა. ხოლო ამათ იწყეს ლტოლვა: განრისხნა
დავით და მცდელობდა ბრძოლასა. არამედ რა ისილეს თუშთა
ლტოლვანი, გამოიტაცეს დავით და მოიყვანეს ყარაღაჯს: ამისნი
მსმენელნი ივლტოდენ კახნი. მაშინ შემოერივნენ ლეკნი და
სრვიდენ უწუალოდ, მოკლნეს მრავალნი წარჩინებულნი და უმ-
რავლესნი გლეხნი და სხვანი ტყვე-ყვნეს, აღიღეს სიმდიდრე
იმან-ყული-ხანისა და ალაფი კახთა მრავალი და ამის მიერ გან-
ძლიერდნენ და ჰქმნეს სიმაგრე ჭრელთა. შემდგომად გამოვიდ-
ნენ და დაიპყრნეს გარემონი თვისნი და იწყეს უმეტესი კირ-
თება, რბევა, ტუვევნა, ოხრება და კლვანი გაღმა-მხართა და კა-
ხეთს განუსვენებელად: ხოლო იმან-ყული-ხან, სრულიად კახი-
თურთ მწუხარე-მან აუწყა ყეენსა და მან წარმოუვლისა ნიჭნი
ნუგეშინის-ცემისა. არამედ ლეკნი თუცა მძლავრობდნენ, გარნა
კახნიცა, სად ვით მოხვდიან ხოცდენ და მოსწუვეტდენ, რამე-
თუ არა ძალ-ედვათ მინდორთა დამართება კახთა ლეკსა: შემდგო-
მად მოვიდა ყარაღაჯს კათალიკოზი დომენტი, რამეთუ მიეცა

ყეენს მცხეთას შეწირულობა, რა იგი არს კახეთსა შინა. პატი-
ვით მიიღო იმან-ყული-ხან და მისცა ყოველი ნებასა მისსა და
განუტევა: არამედ ლეკთა ოდესმე ზავ-ჰყვიან და ოდესმე იწყიან
მტერობა. გარნა შემდგომად დაიპყრეს ელისენი და იწყეს ლა-
შქრობა და მოაოხრეს მრავალნი დაბნებნი, ესრეთ, რამეთუ დაუ-
ტევა იმან-ყული-ხან ეარაღაჯი და ჰყო სასახლე თვისი თელავს

და მანავს და იყოფოდა ზამთარს მუნ და ზაფსულს მაღაროს. არამედ ნიჭვიდა ყეენი და უვლინებდა ესეცა ტუვუთა კახთა წარჩინებულთა ძეთა და ასულთა და ითხოვდა შეწევნასა (არა თუ მან დასდვა ტუვენი. არამედ იყო გიორგისა-გან და ლევანის-გან და ლევანისა-გან და უმეტეს ემატებოდა: ხოლო იმან-ყული-ხანს უქეს აბანო ტფილისისა, არღა-რა რაი გამოიკითხა და მივიდა უცნობელად ვახტანგისა. აგრძნა ვახტანგ და წარმოუდგა კოჟრიდამ, უთხრეს ესე იმან-ყული-ხანს და წარმოვიდა მსწრაფლად და გარდახდა რა მოვიდნენ მოციქულნიცა ვახტანგისა და მანცა წარუვლინა ბოდიშით. არამედ თუმცა მოსწეოდნენ მისცემდნენ სირცხვილსა დიდსა: შემდგომად მოკუდა მეფე ერეკლე ქს. ჩღო, ქრ. ტჟწ, ისპაანს:

ხოლო შემდგომად გლოვისა აღირჩია იმან-ყული-ხან წარსლვა წინაშე ყეენისა ანუ მოიცეს ძალი ანუ ეგოს მუნ, რამეთუ უმჯობეს ჰსჩნდა მუნ ყოფა. ამის-თჳს ევედრა ყეენსა, რათა მიუწოდოს: უსმინა ეჟენ-მან და მიუწოდა მესტუმრით. ხოლო წარსრული იწვია ვახტანგ ტფილისს ქს. ჩღი, ქრ. ტჟთ. პატივით ანადიმებდა და განუსვენებდა, იმძახლეს და მოსცა ვახტანგ ასული თვისი თამარ ცოლად თეიმურაზს ძმასა. დავითისასა (არამედ თეიმურაზს განატევებინეს ასული ბაინდურ ერისთვისა სათნო-ჩენითა სამღუდელოთათა და ჰყვეს ესრეთ): მერმე სიყვარული ერთობის-ყოფისა, მოსცა ვახტანგ საჩუქარი და წარვიდა იმან-ყული-ხან ისპაანს. არამედ თეიმურაზ დაუტევა კახეთს განმგედ. გარნა იყო დედოფალი დედა მათი ანნა მოქმედი: ამ ჟამთა იწყეს გლეხთა მძლავრებისა-თჳს ლეკთა ლტოლვად და მისლვად ლეკთა-თანა, რამეთუ იკლიან რაიმე მეპატრონეთა თვი-

სთა-გან და მუნ მისრულნი ეტიკობდენ და დაუსხიან დაბნებთა, არვე-მროწელთა, კაცნი მოსრნიან, ტყვენი და საქონელნი წარიყვანიან: ხოლო კახნი ეწეოდნენ მდეკრობით, ხან მათ სძლიან და ოდესმე ამათ და იყო მარად-დღოვანი ესე ვითარი ხდომა. გარნა დაზავდიანცა და კვალად იწყინ უძვირეს სხდომანი: ამ ჟამთა წელსა ქს. ჩღიბ, ქრ. უ წარვიდა თეიმურაზ ტფილისს დიდებით, რამეთუ წარსლვად იყო ვახტანგ ისპაანს, იქორწინა და დიდითა დიდებითა და ზითვითა მოიყვანა თამარ მანავს და ქმნა კვალად ქორწილი ჯეროვანი: შემდგომად იწყეს, ვითარცა წესი არს კახთა კერძობა ერთმან-მეორისა და მტერობა ურთიერთთა და არა განიხილვიდენ რისხვასა. არამედ თვითცა ამასვე ჰყოფდენ, რამეთუ განძლიერდენ ლეკნი ქურდობა-ავაზაკობით და აწ უმეტეს იწვეს ლაშქრით სლვა თვით კახთაგანვე, ვითარცა ჰყო ქისიეის მოურავმან რევაზ, რამეთუ დაისხა ელისენთ მოურავს მერაბს სპანი ლეკთა. ხოლო მერაბ ივლტოდა სახლის ერდოდამ და წარიღეს ლეკთა ალაფი მისი: არამედ მერაბცა უყო რევაზ ეგრეთვე: ამითი გაგულოვნდნენ ლეკნი და აოხრებდნენ ქვეყანათა. გარნა თუცა დაზავდიან კვალადცა იწყიან ლაშქრობა და აცნობებდიან კახნი უპირობასა. არამედ იგინი მოუთხრობდენ ჯივილთა ჰყვეს, ეს-არს ყრმათა ჰყვეს და უკეთუ კახნი მძლე-

ექმნებოდიან მოუვნიან იგინი, ესენი წაურთმევდენ ნატყვენავსა
და მისცემდიან: ამით მოუძლურდენ კახნი და განძლიერდნენ
ლეკნი: კვალად იყო ტურარამაზა-შვილი, ესე ავაზაკობდა ლეკ-
თა შინა და ავნებდა მათ. ამან მოიყვანა ნატუვენავი, განწყრა
პაატა მანდატურთ-უხუცესი და დაადგინა კაცი, რათა მისცეს
სრულიად: ხოლო იგი ევედრა მცირედ დაცადემასა, რამეთუ
ეშვა ცოლსა მისსა და მოკუდებოდა. არამედ არა ინება პაატამ
მტერობით. ამის-თჳს განგულისებული განვიდა ტურა ჭარსა
შინა და იწეო მან თაობა ლეკთა და კირთება ლაშქრობით კახეთს,
ვინად-გან უწყოდა ადგილნი და სიმაგრენი და მისავალ-წამოსა-
ვალნი: გარნა უტიკობითა მისითა მრავალ-გზის სძლეს ჭრელ-
თა. მერმე კვალად მოუხდა ტურა და წარუდგა, ამას პაატა მო-

თავეთ კახთა, ისილა ტურამ, ივლტოდა და მზირ-უყო სიმაგ-
რეთა ტყვეთასა და რა მოვიდა სიმარჯჳვეს პაატა მიეტევა ტუ-
რა თოფთა ცემითა, ივლტოდნენ კახნი და ჩამოვარდნილი პაატა
მოჰკლა ტურამ თვისითა წიხლითა. ხოლო სხვანი მოსრნა და
წარვიდა ალაფითა: არამედ იყუნენ დედოფალი და თეიმურაზ
თელავს, მანავს და მაღაროს მჭმუნვრენი და თაობდა ალავერ-
დელი ნიკოლაოზ, რომელი უჩნდათ დიდ-სათნოდ, რამეთუ იყო
ფრიად ხვანჯიანი: ხოლო იმან-ყული ხან იყო ისპაანს წელსა
ხუთსა წინაშე შასულთან უსეინისა ვერა რაისა მყოფელი, თვი-
ნიერ აცილებდენ ვახტანგს, რათა იქმნეს მაჰმადიან: შემდგომად
ქს. ჩღივ, ქრ. უგ: წარმოავლინეს კახეთსვე და მოსრული ყა-
ზასა შინა ისტუმრა იესემ ტფილისს, ანადირებდა და ანადი-
მებდა და განუსვენა, იმძახლნენ და მისცა ელენე დაჲ თვისი
ცოლად იესეს ბრძანებითა ყეენისათა, შემდგომად მოსცა საჩუ-
ქარი და წარმოსრული მოვიდა თელავს: მაშინ მისცა ქისიყის
მოურაობა და კახთა სპათა თაობა ყიას ვეზირს: ამან დააწუნა-
რნა ლეკნი მცირე ჟამს, მერმე მანავს მყოფის იმან-ყულისა-
თხს წარმოევლინა იესეს შენიშნენი, მანდატურთ-უხუცესი ზუ-
რაბ, ავალი-შვილი ზაზა და რევაზ ეაფლანი-შვილი: მაშინ გა-
მოვიდნენ ჭარელნი რბევად ესე ესმა, კახთა, წარვიდნენ და
წარჰყვნენ მენიშნენიცა, მისრულსა აოტნეს ლეკნი და მიჰყვნენ
წყვეტით კახნი. არამედ აოტნეს ლეკთა ერთ-კერძნი და მოსწ-
უვიტნეს მხილველნი სხვანი კარნიცა ივლტოდენ, მოჰყვნენ
ლეკნი, მოჰკლეს ელისენთ-მოურავი მერაბ, ზაზა და რევაზ და
ოცდა-ოთხნი სხვანი წარჩინებულნი კახნი და გლეხნი მრავალნი,
აღიღეს ალაფი და წარვიდნენ: ამის-თჳს კახნი შემჭირვებულნი
განიზრახვიდენ თუ რაჲ ჰყონ. ვინად-გან არა-ვინ შეეწივნენ,
განიგულეს ხრიკი განზრასვითა ალავერდელისათა და დასკუნეს,
რათა მისცენ ეტიკი ლეკთა და უწუონ ხდომა და ოხრება ქართლს,
უაზასს, შამშადილს და ეარაბაღს და შირვანს, რამეთუ მორჩე-
ბის ამით ქვეყანა ჩვენი ოხრებისა-გან და მათ ქვეყანათა მრის-
ხანედ უწუოს მტერობა ჭარელთა: ამავ წელსა მოვიდა იესე მა-

რტეოფს, ექმნა ქორწილი ქრისტიანულ-მაჰმადიანური, წარიყვა-
ნა ელენე დიდებითა და წარვიდა ტფილისს: შემდგომად მოტ-
ყვევნისა ხუნანისა ჭარელთა-გან ითსოვა იმან-ყული-ხან შეწევნა
იესესა-გან და მან წარმოუვლინა სპასპეტი ლუარსაბ სპითა სა-
ბარათიანოთ: მოვიდნენ და დასდგნენ მაღაროს კახთა სპითურთ
შესლვად ჭარს: მაშინ გამოვიდნენ ჭარელნი მორბევად. მცნო-
ბნი ქართველნი და კახნი ღიჭურნენ და წარვიდნენ მათ ზედა.
არამედ ლეკთა მზირ უყვეს და ესენი არღა-რა ლამოდნენ ბრძო-
ლასა და გარნა ვიეთთამე ჭაბუკთა ქართველთა და კახთა შეუტივეს
და ვითარ ვერ-ღარა მოაქცივნეს მიჰყუნენ ესენიცა, რათა გა-
ნუმაგრონ ზურგი: ამისნი მხილველნი ლეკნი მცირენი მოეტევ-
ნენ მეწინავეთა და ცოტნეს იგინი. ეცნენ ესენი დიდთა მათ
რაზმთა, ვერღა-რა დაუდგნ და ივლტოდენ სრულიად, მიჰყუნენ
ქისიყის ბოლოდე და მოსრვიდენ უწყლოდ. მერმე აღიღეს
ალაფი დიდი და წარვიდნენ. ხოლო ქართველნი მწუხარენი მი-
ვიდნენ ტფილისს: შემდგომად კვალად წარმოავლინა იესემ ამი-
ლახორი ავთანდილ ზემო ქართლს სპით. ესენი მოვიდნენ და
დასდგნენ საგარეჯოს რაოდენმე თთუ, მერმე წარვიდნენ უქმნი.
არამედ კახეთი იყო მარადის ხდომა-ბრძოლასა შინა: ხოლო
წელსა ქს. ჩღივ, ქრ. უდ მოკუდა გაზაფხულს დედოფალი ანნა,
მოვიდნენ იესე და ელენე მოტირლად პატარძეულს და დაფლეს
ანნა ალავერდს: ამავ ქორონიკონსა მოვიდა იესე ხიზნად თე-
ლავს. ესე ისტუმრა პატივით და წარავლინა კაცი და ევედრა
ყეენსა, რათა მიუწოდოს იესეს წინაშე მისსა და უკუნ-აქცივა
ყულიცა ყეენისა ბაქარისა-გან წამოვლინებული, ამის-თჳს მო-
ვიდა მორდარი ეუნისა და წარიყვანა იესე, რამეთუ ვერღა-რა
სიტუვა უგო იმნ-ყული-ხან და წარჰყვა ცოლიცა თვისი ელენე
და წარატანა თეიმურაზ ლილომდე პატივისა-თჳს:

ამ ჟამთა მოადგნენ ლეკნი შილდა-ყვარელს. ხოლო გან-
მაგრდნენ მდაბიურნი და მოსრნეს მრავალნი ლეკნი, შემდგომად
შემუსრნეს და წარუხკნეს სიმაგრენი ლეკთა და გამოსწვეს სულნი
მრავალნი კოშკებთა შინა, მოსტყვევნნეს და წარვიდნენ, არამედ

ვერღა-რა მიუსწრეს კახთა მდევართა. მაშინ დაამტკიცეს გან-
ზრახვა ალავერდელისა წინ-თქმული, მისცეს კახთა ეტიკნი ჭა-
რელთა, მივიდნენ და მოსწყვიტნეს ბოლნისები და თვით ზავ-
ჰყვეს მათ-თანა: კვალად უარაბაღს, შაქს, შირვანს მარადის არ-
ბევდნენ. მერმე წარვიდნენ და მოსტყვევნეს არდაველი და მო-
ვიდნენ ლაფითა დიდითა: შემდგომად შეიპყრა ყიასა ვეზირი
იმან-ყულიხან, წარუღო ქონება და პატიმარ-ჰყო პანკისს. არა-
მედ განივლტო ყიასა და მივიდა ტფილისს, შემწენარა ბაქარ,
მისცა სასახლე მისი და არღა-რა მოსცა იმამ-ყული-ხანს. ამის-
თჳს იქმნა მათ შორის შური და დამართვიდნენ წინაშე ყეენისა:
ხოლო კახთა და ლეკთა ზავთა შორის, ამ ჟამთა წარვიდენ თუშ-
ნი, მოსრნეს რაოდენიცა იპოვეს ლეკნი და მწყემსნი და წარ-
მოიღეს არვუ დიდ-ძალი, ეწივნენ ჭარელნიცა. არამედ მოსრნეს

თუშთავე და აოტნეს იგინიცა და მოვიდნენ მშვიდობით: ამისთჳს მოგზავნეს ჭარელთა არს მშვიდობა ჩვენ შორის, რად ჰყვეს თუშთა ესე:“ განრისხნა იმამ-ყულისან და ბრძანა მიცემა მონაღებისა. ხოლო თუშთა არა ინებეს. კვალად წარვიდა მოურავი მათი და არცა მას უსმინეს, ამხედრდა თვით იმამ-ყული-ხან და მივიდა და უბრძანა ცემა-თოვთა, არამედ მათ რა იხილეს იმამ-ყული-ხან შეაქციეს ზურგი და დასდგნენ უსაჭურველონი და მსროლელთაცა არღა-რა თუ იკადრეს მიხედვად: ამისთჳს შეიწუალა მეფე-მან და არღა-რა მოსრნა, გარნა წარუხვნა ნატევენავი და მისცა ლეკთა არვი-თურთ:

შემდგომად მოვიდა მეფე ვახტანგ საფურცლეს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, დეკემბერს, რამეთუ ემცნო ყეენსა განგება საქმისა ლეკთასა და მივიდა იმამ-ყული-ხანცა საგურამოს და დასდგა არაგვის პირსა ზედა. იხილეს ურთიერთი, განახლნეს სიყვარული და ჰქმნეს პირი და მოსცა სპანი ვახტანგ და წარვიდენ თვის თვისად: გაზაფხულს წარმოავლინა ერასტი ყაფლანისშვილი სპითა საბარათიანოსათი, მოვიდა და დადგა კარდანებს, დაჰყვეს თთუ℘ ოთხი. გარნა გამოვიდნენ ლეკნიცა და არა აბრძოლაეს კახთა. არამედ შემდგომად წარვიდენ უქმნი: კვალად

ამავე ზამთარს წარმოავლინა ყეენ-მან შირვანის ბეგლარ-ბეგი შემუსრვად ჭარისა: ამან მოუმცნო იმამ-ყული-ხანს, ვითარ ჯერ არს მისლვა, რათა აუწყოს. არამედ განზრახვითა კახთათა არა რაი უწუა და არცა მისცა ეტიკნი. „რამეთუ უკეთუ ევნოს რაი, ჩვენ არა-რაი გვაბრალოს ყეენ-მან: ხოლო იგი მოვიდა შაქს სპითა შირვანის თა. დღესა ერთსა დაესხნენ ჭარელნი, მოკლეს ბეგლარ-ბეგი და მოსწყვიტნეს სპანი მისნი და აღიღეს ალაფი და იავარი ურიცხვნი, რამეთუ აქლემს ეიდდენ ჭარელნი ოთხმილანთუნად: ესე ესმა ყეენსა მოუწერა ვახტანგს, რათა წარვიდეს და შემუსროს ჭარი:

მცნობნი კახნი წარვიდნენ, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და ევედრნენ ვახტანგ მეფესა, რათა ჰყოს ბრძანებული ყეენისა: მან აღუთქვა და წარმოვიდა სპითა დიდითა ს. ჩღკა, ქრ. უთ, იანვარს, ამასვე ღამეს მოვიდნენ ლეკნი ხაშმს, ვიდრე უჯარმამდე, უჯერო-ჰყვეს, რამეთუ არა აცნობეს ვახტანგს. ესრეთ განმზრახთა, რამეთუ უკეთუ ესენი მოსრას, დაშოების ჭარი უვნოდ, მგონეთა უკუნქცევად. კვალად განზრახვით მოიყვანეს ორმოცდა ხუთ-დღე მაღაროს, რათა დასახლდენ აა მოშენდეს ქვეყანა და შემდგომად შევიდნენ ჭარს: ხოლო მაღაროდან მოვიდა ხილვად იმამ-ყული-ხანისად ვახტანგ, რამეთუ სნეულებდა დავით და განიზრახეს რა იგი ჯერ იყო. არამედ ეზრახნენ ვახტანგს ჭარელნიცა დამორჩილებად. გარნა ბრძანებითა ყეენისათა უკუნ-იქცა და იქმნა ჭმუნვა დიდი კახთა შინა, რამეთუ სიურებოდიან და ჰყოფდენ ციხე-სიმაგრეთა და გამაგრდებოდიან მათ შინა თელავს, ალავერდს, ლალის-ყურს, შილდა-ყვარელს, გავაზს: ვეჯინს, საგარეჯოს, ხაშმს და სხვათა ადგილებთა შინა და ოხრდებოდა ქვეყანა რბევა კირთებითა: ხოლო ამ ვითარება-

სა შინა მოკუდა მეფე დავითცა ქს. ჩღკბ, ქრ. უი, წარიღეს და
დაფლეს ეუმს: მაშინ განიყუნენ კახნი, ზოგთა ინებეს თეიმუ-
რაზ და ზოგთა მაჰმად-ყული-ხან, გარნს მართვიდა თეიმურაზ
სათნოთა იმან-ყული-ხანისა ცოლისათა კახეთს. ხოლო იმამ-
ყული-ხან დაუტევა ორნი ძენი მაჰმად-მირზა და ალი-მირზა და

ასული ერთი ამ ჟამთა მოვიდნენ ლეკნი და მოსტყვევნეს თი-
ანეთი, ამათ წარმოუდგა თეიმურაზ კახითურთ და ლეკნი დასდ-
გნენ სიმაგრესა ერთსა და მისრულთა სრვიდენ მრავალთა, მოჰ-
კლეს ხარჭაშნელი ფილიპე ჩოლეა-შვილი. შემდგომად შეუხ-
დნენ კახნი, შემუსრეს სიმახრე, მოსრნეს და მოსწყვიტნეს
ლეკნი, რამეთუ მცირედნიღა განერნეს. ხოლო კახთა აღიღეს
ნატევუნავი და მოვიდნენ გამარჯვებულნი. არამედ კვალადცა მა-
რადის იყო ესე ვითარი კირთება ლეკთა-გან კახეთსა შინა:

ია, მეფე კოსტანტინე ბ, ვ წელი ჰმეფა:

წელს ქს. ჩღკგ, ქრ. უია, წარმოავლინა ყეენ-მან მაჰმად-
ყულისან ძე ერეკლე მეფისა, ნაშობი მხევლისა-გან, რომელსა
ეწოდა კოსტანტინე, მეფედ კახთა: ესე მოვიდა და დასდგა ყა-
ზასა შინა, რამეთუ მიეცა ყეენსა ერევანი, შამშადილი და ყა-
ზახი და წარვიდნენ კახნი წინაშე მისსა: ხოლო იყო ესე მაჰ-
მად-ემლიხან ფრიად მაჰმადიანი, ლაღი და მეი, მდიდარი და
მესისხლე, რამეთუ არა რიდებდა მცირესა ზედა კაცთა სიკუ-
დილს: ამის შემდგომად მისცა მეფესა ვახტანგს ყეენ-მან სა-
რდრობს ადრიბეჟანისა. ამას წარმოევლინა უაზასსა შისა ხანი,
და ესე არა უტევა მაჰმად-ყულიხან. არამედ აუწუა ვახტანგს:
„რამეთუ მოცემულ ჩემდა არს: მანცა ნება-ჰსცა და მოუმცნო,
რათა მისცეს სპანი. ამის-თჳს ჰყვეს პირი მტკიცე ორთავ, რა-
თა შეკრბენ სუნანს ზავისა და სიმტკიცისა-თჳს: ხოლო მოვი-
და რა ვახტანგ სპითა ხუხანს წარემართა მისლვად მაჰმად-ყული-
ხანცა, ამას მოგზაურს მოერთვა წიგნი იესესი და რომელთამე
ქართველთა, რათა არა მივიდეს. ვახტანგისა-თანა. „რამეთუ გი-
დგბისო ღალატად სიკვდილსა.“ ამის-თჳს უკუნ-იქცა, განვლო
მტკვარი, ყარაია ღამითვე და მივიდა საგარეჯოს, მუნიდამ წა-
რუვლინა თეიმურაზ კვალად ზავისა-თჳს, თვით ეზრახა ლეკთა,
დაიზავნა ჭარელნი და მოიყვანნა რაოდენნიე და იყვნენ წინაშე

მისსა. მერმე მოვიდა თეიმურაზცა, რამეთუ ებრალა ვახტანგს
ტესა პირისა და ემცნო აწცა კვალად ერთობისას პირი: არამედ
შემდგომად მოსრნეს გოგჯალულს ელთა რაოდენნიმე მებარ-
გულნი ქართველთანი და არცა-ღა წარუვლინა მაჰმად-ყულიხან
სპანი უაზახთა ვახტანგს: ამის-თჳს წარმოავლინა სპანი ვახტანგ
მეფე-მან უაზახსა შინა: ესე სცნა მაჰმად-ყული-ხან და ამანცა

წარავლინა კახნი და ბრძოდენ უაზასს. კვალად მოიყვანა ლეკნი, წარუძღვანა კახნი და მოსტყვევნეს სრულიად ლილოები: ამისა შემდგომად მოსწყვიტნა ვახტანგ გოგჯალონი და წარიღეს ქონება მაჰმად-ყული-ხანისა ერევნიდამ მონაქონნი: ესე აღუძნდა მაჰმად-ყული-ხანს და მისცა ჭარელთა განძი, მოიყვანნა იგინი და წარუძღვანნა კახნი, ამათ განვლეს ყურყუთას ღამით და დილასა დაესხნენ წინ-წყაროს, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს და წარმოიღეს ჯოგიცა სამეფო, აღიღეს ალაფი დიდი, გამოვლეს ხუნანს მტკვარი და მოვიდნენ: მერმე მოვიდნენ ბაქარ და იესე მცხეთას და მრბევდიან საგურამოს. ხოლო მაჰმად-ყული-ხან წარავლინა თეიმურაზ და აქუნდათ ბრძოლა მცირე-ხანს. შემდგომად ზავ-ჰყვეს მათ ნებითა მაჰმად-ყულისათა და წარმევანეს თეიმურაზ და კახნი ეპისკოპოსნი და მთავარნი ტფილისს, მუნ უმეტეს ზავ-ჰყვეს და ფიცით აღუთქვეს ვახტანგს არღა-რა ორგულება. არამედ სიმტკიცე სიყვარულსა ზედა და ერთობასა:“ მერმე ნადიმნა, ნადირნა, მისცათ ნიჭნი და წარმოავლინნა და მოვიდნენ მაჰმად-ყულისანისა-თანა განიხარა მანცა შემტკიცებისა-თჳს და მშვიდობისად. არამედ შლილობათა ამათ შინა დამარ „ვიდიან ვახტანგ და მაჰმად-ყულიხან წინაშე ყეენისა ურთიერთთა, რამეთუ აღიღეს ისპანი და იყო შასთამაზ, ამან განმზრახთა თვისთა-გან აღირჩია მაჰმად-ყულიხან და მოსცა ქართლი: ამის-თჳს შემოიკრიბნა მამად-ყულიხან კახნი, თუ რაჲ ჰყოს, რამეთუ ეტყოდა: „ფიცვართ-მყოფ და ვჰგონებ იმყოფის ამით შფოთი დიდი. აწ მნებავს, რათა წარუგზავნო რაუამი და ვაცნობო ვახტანგს (ვითარცა ჰყო მანცა), ამითი იქმნას უმეტესი სიმტკიცე ჩვენ შორის, მერმე ვუწყოთ ყეენსა ზოგად სიმ-

ტკიცე ჩვენი:“ არამედ კახთა მსმენელთა და უმეტეს ალავერდელ-მანურ-ჰყო ესენი, ჰგონებდენ და პყრობასა ქართლისასა და მერმე ამით შემუსრვასა ლეკთასა და განთავისუფლებასა მათ-გან, უსმინა მაჰმად ყულიხანცა და მივიდა და დასდგა ავლაბარს და იქმნა რა იგი აღვსწერეთ. არამედ კახეთი იყო მარადის სდომა, ტყვეობა-ოხრებასა შინა ლეკთა-გან:

ხოლო შემდგომად შეპყრობისა მაჰმად-ყულიხანისა ოსმალთა-გან ტფილისს გამოივლტო ციხიდამ, გამოვლო მცხეთის ხიდი და მოვიდა მარტეოფს, აეარა მუნ სახლეული და დედა-წული თვისი და მოვიდა თელავს და ეზრახოდ ლეკთა და ოსმალთა ზავსა: არამედ მოუხდნენ ოსმალნი მარტეოფს ქს. ჩღკგ, ქრ. უია, მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნეს, ხატნი და ჯუარნი, შემუსრნეს, მოსწვეს და მოაოხრეს და წარვიდნენ ტფილისვე. არამედ გაზაფხულს იყო ლაშქრობა ლეკთა-გან ძლიერი, ხდომანი, სრვანი, ტყვევნანი, ოხრებანი დაუცადებელნი და იავარნი კახეთსა შინა: ამის-მიერ ვერღა-რა მდგომი მამად-ყული-ხან თელავს წარვიდა დედოფლით და დედა-წულით და წარჩინებულით თიანეთს: ამას მოუდგნენ ლეკნიცა. არამედ ვინად-გან არღა-რა იყო სხვა ღონე ეზრას მაჰმად-ყულიხან ჭარელთა მეგობრობისა და კეთილისა-თჳს წინ ს: მათ უსმინეს, მოვიდნენ და წა-

რევანეს ქისიეს. ხოლო თეიმურაზ და უმეტესნი კახნი დედა-
წულით და ეპისკოპოსით მივიდნენ ანანურს (არამედ რომელსა
ეტვირთა ნაწილი წმიდათა, უბრკმა ცხენსა მისსა არაგვსა შინა
და წარიღო ნაწილნი იგი და დაიკარგა ქეთევან დედოფლის ნა-
წილითურთ): ხოლო ლეკნი მოვიდნენ და მოადგენ ანანურს.
მაშინ განამაგრეს კახთა ანანური და ვერა ავნეს ლეკთა და უკუნ-
იქცნენ. გარნა დაშთა თეიმურაზ ანანურს ცოლით და სახლეუ-
ლით თვისით და კახნი წარვიდენ წინაშე ვახტანგისა: შემდგო-
მად მცირედისა შეკრბნენ ჭარელნი მოსლვად ქისიესა ზედა:
ესე იხილა მაჰმად-ყული-ხან არა კეთილად თვისად, ივლტოდა
და მოვიდა ქისიეს: მაშინ ჭარელნი შემოესივნენ დედოფალსა
და ქონებასა მისსა და ვერ მპოვნელი მაჰმად-ყული-ხანისა წარ-

ვიდნენ ალაფითა თვისად: მერმე წარმოიყვანა დედოფალიცა მაჰ-
მად-ყულიხან და დასდგა თელავს. მუნიდამ ეზრას ჭარელთა:
„სტუმარ-მონდობილი ვიეავ თქვენდა, არა ჯერ იყო ესე თქვენ-
გან. ხოლო მათ პასუხი-უგეს, რამეთუ უცნობელად ჩვენდა ჰყვეს
ჯეილთა. გარნა ვსტანჯოთ იგინი:“ გარნა მოსცეს რაიმე ნაა-
ლაფევნი და მოუთხრეს: „ჩვენ კვალად ვართ მეგობარნი შენნი
მტკიცედვე: არამედ იყო მარადის ლაშქრობა ლეკთა-გან და
ოხრება კახეთსა შინა:

ხოლო წელსა ქს. ჩოკდ, რ. უიბ, იანვარს წარავლინა
მაჰმად-ყულიხან თეიმურაზ ბაქარისა-თანა, ვინად-გან ეზრახოდ-
ნენ ურთიერთს და შემდგომად მივიდა თვითცა მცხეთას, ჰყვეს
პირი ერთობა სიყვარულისა და წარმოვიდა თელესვე: ამის-თჳს
წარავლინა სალთ-ხუცესი საზვერელი მაჰმად-ყულიხან წინაშე
ყეენისა და აცნობა ესე და მოი»ხოვა ნიჭნი საგანძურთა, რათა
ბრძოდენ ორნივე ოსმალთა, უკეთუ შეეწიოს: ამისა შემდგომად
წარვიდა კახთა და ლეკთა სპითა უაზახსა შინა. ამისნი მცნო-
ბულნი ოსმალნი მოვიდნენ და დაესხნენ სილხილას მდგომს,
ივლტოდა მაჰმად-ყული-ხან და წარიღეს მისნი ყოველნი ხარჭე-
ბითურთ ოსმალთა: ხოლო მაჰმად-ყული-ხან მოვიდა განჯას და
განჯელთა არა შეუშვეს ქალაქსა შინა (რამეთუ იჯდა ძმის-წული
მაჰმად-ყულიხანის მამად-მირზა მის-წილ, რამეთუ მიუხუნა რა
ერევანი ყეენ-მან მოსცა მის-წილს განჯა), ვინად-გან ეშინოდათ
განჯელთა ოსმალთა-გან. გარნა უძღუნეს დიდნი გარე-ქალაქისა,
მერმე წარმოვიდა კახეთს. არამედ აქვნდა შიში ლეკთა-გან და
ივლტოდა ღამე მტკვრის-კიდესა ეტიკობითა ტურასითა და მო-
ვიდა საგარეჯოს: მაშინვე მოადგნენ ლეკნი და ვერღა-რისა მყო-
ფელი განივლტო ღამით და მივიდა თელავს და განამაგრა იგი:
ხოლო ლეკთა დაიპყრეს კახეთი, მაჰმადიან-ჰყუნეს და დაუდგინ-
ნეს მოლანი მათნი დაბნებთა, ციხე-სიმაგრეთა შინა: არამედ
შემდგომად ვახტანგ მეფისა წარსლვისა რუსეთს ეზრახნენ ქარ-
თველი მაჰმად-ყული-ხანს, რათა მივიდეს სპითა კახეთისათა,

განაძონ ოსმალნი და იყოს მეფედ მათდა: ესე ირწმუნა მაჰმად-
ყული-ხან და შემოიკრიბნა კახნი, თუშნი, ფშავნი და სევსურნი
(და თეიმურაზ იყო ანანურსავე) და წარვიდა და მივიდა მუხრანს,
მუნ მოეგებნენ არაგვ-ქსნის ერისთავნი. მერმე მივიდა თედო-
წმიდას და მუნ მოერთვნენ ზემო-ქართლ საციციანოსანი სრუ-
ლიად და იქმნა, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად მუნით ლტო-
ლვილი მოვიდა ახალ–გორს და მიიყვანა დედოფალიცა თვისი,
რამეთუ ვერღა-რა შთავიდოდა კახეთს ლეკთა-გამო, ვინად-გან
მათ დაიპყრნეს: ხოლო მოვიდა საზვერელი და მოართვა რომე-
ლიცა მოენიჭა ყეენსა იგ ათას-ოთხასი დრაჰკანი და წარაგო
მაჰმად-ყულიხან მუნ მრავალნი, რამეთუ დაუძვირეს ყოველნი
საზრდელნი ქსნის-ხეველთა: ამის-თჳს შემდგომად წარმოვიდა,
რამეთუ ვერღა-რა იტვირთა უპსტიურობა შანშესაგან და მოვიდა
ფშავს და წრიუვანა ძმაც თვისი თეიმურაზ დედა-წულითურთ,
და იყოფებოდნენ მუნ წელსა ერთსა იწროებითა დიდითა: გარნა
თუცა დაიპყრნეს ლეკთა კახეთი. არამედ იყუნენ მკრძალველნი
და მოფრთხილენი მათ-გან კვალადცა. ამის-თჳს შეკრბენ ჭა-
რელნი და მოიყვანეს დაღისტნელიცა და მოადგნენ თელავს სპა-
ნი დიდნი და ბრძოდენ კვირა ერთ: მისჭირდათ თელაველთა და
განწირნეს თავნი და გამოვიდნენ განზრახვითა ვისმე ხუცისათა,
რომელი ეტყოდა ძლევასა ლეკთა ზედა, უკვეთნენ თელაველნი
და მოსრნეს ბანაკნი მათნი, სოტნეს და აღიღეს ალაფნი მათნი:
ამის მხილველთა კახთა მოსრნეს ყოველნი თვისთა შინა მყოფ-
ნი ლეკნი და განთავისუფლდენ და კვალად სიმაგრეთა მყოფნი
დაადგრნენ მტკიცედ:

მერმე მოუწოდეს მაჰმად-ყულიხანს, ჩამოვიდა და დაემორ-
ჩილნენ ყოველნი თელავს მყოფს: მაშინ ზავ-ჰყო მაჰმად-ყული-
ხან ლეკთა თანა, ვინად-გან იხილეს მათცა მაგრობა კახთა და
ქართლი უპატრონოდ და მდიდრად. ითხოვეს ყოლაუზი მაჰმად-
ყული-ხანისაგან, დაუტევეს კახეთი და ბრძოდენ, ქართლსა მარა-
დის: გარნა არცაღა-თუ კახეთი იყო მათ-გან მშვიდობით. ამის-
თჳს ჰყვეს ციხე მაღაროს ქისიყილთა და შევიდნენ მას შინა.

არამედ ქართლის ნატუვენავის წილს მოსცემდენ ლუკნი მაჰმად-
ყულიხანს სუთის-თავს ეტიკობისა-თჳს და უწოდა თავთა მათთა
მეგობრად, ძმად და მეყვისად: ამისა შემდგომად მოუვლინეს
ოსმალთა, რათა ულაშქროს მათ, ერისთავთა ზედა ქართლისა-
თა: არამედ ვინად-გან მტერ-იყო მაჰმად-ყულიხან შანშესი უპა-
ტიო ყოფისა-თჳს წინ-თქმულთა. ამის-თვის შემოიკრიბნა სპანი
კახთა და წარიუვანნა ნიჯადად ლეკნი მრავალნი და მივიდა თია-
ნეთს და რა მოადგნენ ოსმალნი დუშეთს და ვერღა-რა დაუდგა
რევაზ ერისთავი და წარვიდა მთიულეთს: ხოლო მაჰმად-ყული-
ხან შევიდა ანანურს, გამოიღო ზარბაზნები და წარმოგზავნა თე-
ლავს და დასვეს ერისთვად მუნ პაპუა ოსმალთა. მერმე მოვიდ-
ნენ ვანათს, შემდგომად ლიახვსა ზედა მუგუთს და იქმნაცა,
ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ უკუ-მოიქცენ რა მუნადამ, ინებეს
ოსმალთა ღაღატით შეპყრობა მაჰმად-ყული-ხანისა და მიუწოდეს

გორს: ამისი მცნობი მა-მად-ყული-ხან წარმოვიდა ღამით და მოვიდა თელავს და იყოფებოდა მუნ ზავითა ოსმალთა და ლეკ-თა-თანა: კვალად ამისა შემდგომად წარმოვიდა უსუფ-ფაშა ხილ-ვად სულხავისად, რამეთუ მოსლვად იყო იგიცა ყარაღაჯს და მიუწოდა მაჰმად-ყული-ხანს უსუფ-ფაშამ, რათა დაუმტკიცოს ხონთქრისაგანცა კახეთი და მივიდეს მის-თანა და მწეცა ეყოს ლეკთა ზედა: ესე არა ინება კოსტანტინემ წინა-თქმულთა ღა-ლატობისა-თჳს მისლვა მის-თანა. არამედ ლტოლვა კვალად ფშავსავე: გარნა დაარწმუნებდა ალავერდელი და თარსნი ლუარ-საბ ფიცით, რამეთუ ესენი იყვნეს შუამავალნი. „და უკეთუ არა მივიდეს მაჰმად-ყული-ხან მოვიდეს მუნით სულხავი და აქათ ოსმალნი და მოსრან კახეთი და მერმე ხელთ-გიგდონ შენცა:“ ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი და მივიდა უსუფ-ფაშისა-თანა ბე-ჟანბაღს: მან პატივ-სცა და წარმოავლინა, რათა მზა ჰყოს სპა-ნი და მივიდეს კვალად. არამედ აღმხედრდებოდა რა განგვრიმა მაჰმად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ისაყ-ფაშისა-მან და მოჰკლეს მაჰ-მად-ყული-ხან ქს. ჩღკთ, ქრ. უიზ: მერმე მოეტევნენ ოსმალნი კახთა, მოსწყვიტნეს და ტყვე-ჰყვნეს მრავალნი, შეიპყრეს ალა-

ვერდელიცა და რევაზ ერისთავი, რომელიცა ლტოლვილი მაჰ-მად-ყული-ხანისა-თანა იყო და წარეკვეთნეს თავნი წინაშე უსუფ-ფაშისა, ეგრეთვე მაჰმად-ყული-ხანს და სსვათაცა მრავალთა და წარუვლინეს ისაყ-ფაშას და მან წარგზავნა წინაშე ხონთქრისა:

ხოლო უსუფ-ფაშა მივიდა სულხავისა-თანა, ისილა იგი და პატივ-სცა, მერმე წარმოავლინა იგი შიგნით კახეთსა შინა, თვით უკუნ-იქცა და მიკიდა ტფილისს: ხოლო სულხავი მოვი-და და მოადგა თელავს, გამოიყვანა ცოლ-შვილი მამად-ყული-ხანისა ნებითავე მათითა. მერმე შემუსრა შილდა, ყვარელი და გავაზი, მოსრნა, მოსტყვევნნა წარივანნა მრავალნი სულნი და წარვიდა თვისადვე: ამათი მხილველი თეიმურაზ წარვიდა ფშავს და იყოფებოდა მუნ: შემდგომად ამისა მოვიდენ ოსმალნი ყა-რაღაჯს, აღაშენეს ციხე, განამაგრეს ზარბაზნებითა და შეაყენნეს გუშაგნი და სპანი დაუდგინნეს და სხვანი წარვიდენ: ესე აღუძ-ნდათ ჭარელთა და მრავალ-გზის უკირთებოდენ. გარნა ვერა რაიმე ავნეს. ამის თჳს შეიკრიბნენ ჭრელნი, წარვიდნენ და მო-სტყვევნნეს ბოლნისები: ამათ წარმოუდგა ისაყ-ფაშა და მოე-წიათ უარის ბოლოს მეწინავენი, გაბრუნდნენ ლეკნი, ჰგონებ-დუნ სიმცირესა მათსა: მაშინ მეწინავენი იგინი ივლტოდნენ. ამათ მიჰყუნენ ლუკნი და მიიყვანეს სისქესა შინა ოსმალთასა, მოსრულთა მოეტევა ისე-ფაშა და მოსწყვიტნეს ურიცხვნი ლე-კნი, აოტნეს და მოყუნენ ხოცითა და სრვითა დღე და ღამე ალაზნადმდე, ვითარ მცირედნიღა გარდაეხვეწნენ და უკუნ-იქცა გამარჯვებული ისაყ-ფაშა ტფილისვე: არამედ ჭარელთა მიერით-გან ვერღა-რა იკადრეს რბევად და კირთებად და დაიპყრეს ყა-რაღაჯს მდგომთა ოსმალთა ელიფადარი, ართმიდიან ხარკსა და ალაშქრებდიან: ხოლო თეიმურაზ იყო ფშავს ფრიად უპოვარი და მოინება წარსვლა რუსეთს. არამედ არა უტევებდა კახნი. მე-

რმე ჩამოიყვანეს კვალად თელავსვე ქს. ჩღლა, ქრ. უით:

იბ, თეიმურაზ ბ, იგ წელი ჰმეფა:

მაშინ თეიმურაზ ეზრახა ისაყ-ფაშას უკნებელობისა-თჳს, რამეთუ ძესა მისსა უსუფ-ფაშას აქუნდა კახეთი მიცემული ხონთქრისა-გან. გარნა სახელით ოდენ და ვერა რის მოქმედებითა: ხოლო ისე-ფაშამ აღუთქვა უვნებელობა თეიმურაზს და მიუწოდა ტფილისს და განზრახვითა და იძულებითა კახთა მივიდა მის-თანა ტფილისს: მან კეთილად შეიწუნარა და წარმოავლინა კვალად კახეთსავე, რათა დაადგრეს ერთ-გულებასა ზედა და იყოფებოდეს თელავს: არამედ იყო კვალადცა კახეთი ესე-ვითარსავე ბოროტებასა შინა და სიმაგრეთ-გამო მაგრდებოდიან ჟამითი ჟამად: შემდგომად რა მოვიდა თამაზ-ხან და აღიღო შარვანი, მერმე შეუხდა კულმუხს და მუიდამ გამარჯვებული მოადგა განჯას ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: ამის-მან მცნობ-მან ისე-ფაშამ წარმოავლინა სპანი ოსმალთა და მოვიდნენ ესენი ქისიუს: მაშინ შეითქვნენ კახნი აბელ მოურავისა-თანა და ღამით დაესხნენ ოსმალთა, მოსრნეს მრავალნი, აღიღეს ალაფნი დიდ-ძალნი და წარმოვიდნენ ღამითვე. ხოლო დილასა აღირნან ოსმალნი და წარვიდნენ მოსწრაფედ ტფილისს: ამ ჟამთა წარმოავლინა თამაზ-ხან განჯიდამ კაცი და მოითხოვა ასული იმან-ყულიხანისა, რამეთუ ძმაცა მისი მაჰმად-მირზა წარწემდა მის-თანა ბრძოლასა შინა თოფალ-ფაშისასა და ამითი ჰგონეს ამათ ნამსახურ-ყოფნა და წარუვლინეს ქალი იგი: ამისა შემდგომად შემოიკრიბნა თეიმურაზ კახნი, ეპისკოპოსნი და წარჩინებულნი და წარვიდა წინაშე თამაზ-ხანისა: არამედ მისრულსა თეიმურაზს და კახთა არა წესისა-ებრ პატივ-სცა თამაზ-ხან, გარნა მცირედითა ნიჭითა: ხოლო აღვსებასა მოვიდა დესპანი რუს-ხელმწიფის მთავარი სერგი გალიცინი მოსმენად წირვისად თეიმურაზისა-თნა, რამეთუ არა იყო სხვა ეკკლესია მუნ თვინიერ მის კარვისა ესე ისტუმრა თეიმურაზ და მერმე მანცა ისტუმრა, და მოუძღვანა თეიმურაზს არმაღანი მუნებურნი. შემდგომად მოსცა თამაზ-ხან სპანი დიდნი და წარმოავლინა შემუსრვად ქარისად: ამის მცნო-

ბთა ოსმალთა დაუტევეს ყარაღაჯის ციხე და ივტოდნენ ტფილისს: იხილეს ესე კახთა, მივიდნენ და შემუსრეს ციხე ყარაღაჯისა, წარმოიღეს ზარბაზნები და რომელნიმე შემუსრნეს და დაუტევნეს: მერმე შეკრბენ და მიეგებნენ თეიმურაზს, შეუძღუნენეიზილბაშთა ჭარსა შინა და შეუხდნენ. არამედ განმაგრდნენ და წინა-აღუდგნენ ჭარელნი. გარნა სძლეს ყიზილბაშთა და კახთა და მოწყვიტნეს მრავალნი, შემუსრნეს კოშკნი და სიმაგრენი მათნი და მოსტვევნნეს, აღიღეს ალაფი დიდი და წარმოვიდნენ: ხოლო შემდგომად სძლო რა ქოფრულსა თამაზ-ხან

მიუწოდა თეიმურაზს ერევანს, წარვიდა თეიმურაზ და მივიდა
რა მცირეს სანს უკან შეიპყრა და წარმოგზავნა ტფილისს, რათა
მოიყვანოს ცოლიცა თვისი თამარ მუნ: არამედ მოვიდა რა ყუ-
რყუთას თეიმურაზ, გამოივლტო და მოვიდა თელავს და მოვი-
დაცა ტფილისს თამაზ-ხან: მერმე ესმა მოსლვა დარუბანდს თა-
თარ-ხანთა, წარმოვიდა კახეთსა ზედა: ამის-თჳს წარვიდა თეი-
მურაზ ყოვლითა დედა-წულითა თვისითა ფშავს და თამაზ-ხან
მოვიდა კახეთს და დაამშვიდა კახეთი: მერმე წარმოავლინა მა-
რბიელად სპანი და აჰყარნა სულნი მრავალნი და სხვანი მოს-
რნეს: ხოლო ტყვენი წარგზავნა. ხორასანს და წარვიდა თვითცა
დარუბანდს. გარნა ავნეს დიდი სპათა თამაზ-ხანისათა ჭა-
რელთა:

არამედ წარუვანებულთა კახთა ტყვეთა რომელთამე ქართველ-
თა-თანა იცეს ჟამი მარჯვე, მოსრნეს მტარვალნი თვისნი, გან-
თავისუფდენ და მოვიდენ კახეთსავე და ქართველნი ქართლს და
სხვანი რომელნიმე წარიყვანეს ხორასანსავე: ხოლო გახელმწი-
ფდა რა თამაზ-ხან მუღამს, მერმე წარვიდა შანადირ ისპაანს,
შთამოვიდა თეიმურაზ კახეთს და დაიპყრა კახეთი: მაშინ ეზრახა
სანი ტფილისისა თეიმურაზს ფიცით, რათა მივიდეს მის-თანა
და ჰყონ ზავი და დაუმტკიცოს კახეთი ყეენისა-გან და გამოუ-
ტეოს ნიჭითა უვნოდ: ესე კახთ-გამო ირწმუნა თეიმურაზ, წა-
რვიდა და მივიდა გორს: ხან-მან პირველ კეთილად შეიწუნარა,
მერმე შეიპყრა ღალატად, წარგზავნა ქართველით პყრობილი-

თურთ წინაშე შანადირისა ისპაანს ქრ. ჩღლზ, ქრ. უკე: ხოლო
მისრულსა შანადირ არა რაი ავნო, ვინადგან ნებითა თვისით
მისრულ იყო და ღალატით შეეპყრა ხანსა. არამედ მისცნა ნი-
ჭნი მცირენი და წრიუვანა უნდაარს. მუნ ანდაარს ყოფასა ში-
ნა, სთხოვა თეიმურაზს შანადირაძე და ასული, რათა მიიყვა-
ნოს იგინი მის-თანა და თეიმურაზ გამოუტევოს კახეთსავე ესე
აღუძნდა ფრიად თეიმურაზს, გარნა არა რაი იყო სხვა ღონე
მიყვანისა-გან კიდე, მოავლინა კაცი და წარიყვანა ერეკლე ძე
თვისი და ასული თვისი ქეთევან: ხოლო შანადირი წარიყვანა
ერეკლე ინდოეთს და ქეთევან მისცა ძმის-წულსა თვისსა ალი-
ყული-ხანს ცოლად და გამოუტევა თეიმურაზ კახეთს: არამედ ძე
იმან-ყული-ხანის ალი-მირზა, რომელი დაუტევა შანდირ ტფი-
ლისს, ვითამც ვალი, შთავარდა ამასა და ხანს შორის შური
დიდი, ვერღა-რა დადგა ტფილისს ალი-მირზა, წარმოვიდა კა-
ხეთს: ამან ალი-მირზამ ინება განზრახვითა აბელ-მოურავისათა
განდგომა ყეენისა და თვით დაპყრობა კახეთისა და ამისთვის-
ცა ეზრახაცა თამარს, რათა ჰყონ ესე. არამედ თამარ არა ინება,
რამეთუ ვინად-გან იყუნენ ქმრი მისი თეიმურაზ და ძე მისი
ერეკლე უანდარს წინაშე შანადირისა:

ესე აცნობა თამარ ქისიყელთა და თუშთა არა ყოფად ამი-
სა ესრეთ: მაშინ იგინი მტკიცედ დაადგრენ ერთ-გულებასა ზე-
და თამარისასა გივის ჩოლაყა-შვილის მიერ და ამის-თჳს მი-
ვიდა თამარცა ქისიეს: ხოლო მათ რა იხილეს ესე ესრეთ ვერცა-

ღა-რა იკადრეს რაისამე ქმნად, რამეთუ იქმებოდა შფოთი დიდი
და სისხლის დათხევა კახთა შორის, განიფანტნენ და წარვიდენ
თვის-თვის დ: ამის თჳს ალი-მირზა ვეღარ დამყოფელი კახეთსა
შინა წარვიდა წინაშე შანადირისა ყანდაარს და წარჰყვა ინდო-
ეთს და მუნ მოკუდა: ამის ქმნისა შემდგომად მოვიდა თეიმუ-
რაზცა კახეთს ეანდაარიდამ ქს. ჩღლაწ, ქრ. უკვ, მოეცა შაჰ-
ნადირ კახეთი. არამედ მორჩილებასა შინა ტფილისს მჯდომის
ხანისასა: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩღლწ, ქრ. უკზ წარ-
მოემართა. სპასალარი ურანისა და ძმა შაჰნადირისა, რომლის-

თვისცა ერწმუნა ადრიბეჟანი, ვითარცა მპყრობელად შემუსრვად
ჭარისა: ამან მიუწოდა სპითა კახთათა თეიმურაზს და ქართველ-
თაცა: ხოლო თეიმურაზ წარვიდა მწრაფლად სიხარულითა შეკ-
რებული კახოა სპითა და მივიდა წინაშე სპასალარისა, შეუხ-
დნენ უარს, მოსრნეს მოსწყვიტნეს, მოსტყვევნნეს, მოაოხრნეს
და მოსწგნეს: მერმე შევიდნენ პატარას უარსა შინა და მასცა
ეგრეთვე უყვეს და გამაგრებული კოშკები შემუსრნეს და მოაოხ-
რნეს ვიდრე კავკასამდე: არამედ განეგულა სპასალარსა სამ-დღე
მუნ დგომა და ოხრება და რბევა მათი. გარნა რა იხილა მოსრვა
მათი და წინა-აღმდგომი არღა-რა ვინმე მტრად, ამის-თჳს არ-
ღა-რა ინება მოცდა და ბრძანა წამოსლვა სპათა: ამას უშლიდენ
ბეგლარ-ბეგნი და არა ისმინა მათი და გამოუტევა სპანი და
თვით მცირედითა კაცით დაადრა და მომავალი სპასალარი გარ-
დახდა ღელოვანსა ერთსა ველსა ზედა შვენიერსა, რათა მოს-
წიოს ელიონი და სვას უავა: იხილეს მზირ-ყოფილთა ლეკთა
და სცნეს სპასალარობა მისი, შემოეპარნენ, ჰკრეს თოფი და
მოჰკლეს სპასალარი მუნვე და მის-თანა მყოფნი ივლტოდნენ
მკვირცხლად: ხოლო ჭარელნი შესხდენ ცსენთა მათთა, ეწივნენ
დიდთა მათ სპათა და სრვიდენ უწუალოდ კვალად მლტოლვა-
რენი ეცნენ სხვათა მათ სპათა სეიზილბაშთა და ივლტოდნენ
სრულიად ყოველნი: მოჰყუნენ ლეკნი და მოსწყვეტდენ შეუწყა-
ლებელად, ვიდრე ალაზნადმდე: მერმე აღიღეს სიმდიდრე სპა-
სალარისა და ალაფი სპათა და იავარი დიდ-ძალი. არამედ კახნი
და ქართველნი წარმვიდნენ უვნოდ შოებულნიც ყიზილბაშთა
ალაფისა: გარნა კვალად ამით ჭრელთა იწყენ მაგრება და გან-
ძლიერდენ. ხოლო კახეთს იყო კვალადცა დაღისტნელთა ლეკ-
თა-გან ტყვევნა, კლვა და ოხრებანი და მცდელობდენ მათ ზე-
დაცა კახნი სამაგრით გამო წინა-აღმდგომობასა, ნაცვალ-გება-
სა: ხოლო მერმე მორაიქცა შაჰნადირ ინდოეთიდამ, წარმოავ-
ლინა ერეკლე ნიჭითა კახეთს, მოვიდა მშობელთა თვისთა–თანა
და განიხარეს სისარულითა დიდითა და მოგვარეს ცოლად ასუ-
ლი ვახტანგ ყაფლანის-შვილისა. გარნა მიზეზითა რითამე გა-

ნუტევა იგი და მოიყვანა იმერეთიდამ სული ზაალ ფხეიძისა და
იქორწინა მის-თანა:

შემდგომად მოვიდა შაჰნადირ არდაველს ქს. ჩღმა, ქრ. უკთ, მიუწოდა მუნ თეიმურაზს, მივიდა რა თეიმურაზ, მოსცა სპანი და წარმოავლინა უარსა ზედა: ესენი შეუხდენ კვალად ჭარს შემუსრნეს, მოსწყვიტნეს კნინღა დაბოლოებამდე მათდა, წარმოიყვანეს ტყვენნი მრავალნი, რომელნიცა დასხნა შაჰნადირ დედანი ჭარელთა როსკიპად სპათა შორის თვისთა: ხოლო თეიმურაზ მოვიდა კახეთს და იყოფებოდა თელავს: მერმე წარმოავლინა შანადირი ქართველნი დარუბანდიდამ და მოსცა გივს ამილახორს ვექილობა: ეს გივი ეზრახა თეიმურაზს, რათა უკუნდგნენ შაჰნადირისა-გან. არამედ თეიმურაზ არ უსმინა. ამის-თჳს შეასმინა გივ-მან თეიმურაზ ტფილისის სანსა, ვინად-გან ამოსლვად იყო ლეკთა ზედა, დაღისტანსა შინა და მიუწოდა თეიმურაზს, რათა წარუძღვეს იგი: არამედ არა მივიდა მუნ თეიმურაზ. გარნა მიუთხრა: „ოდეს მოხვალ კახეთს, მაშინ მოვიდე:“ განრისხნა ამის-თჳს სანი და წარმოავლინა სპანი. ესენი მოვიდნენ და მოსტყვევნნეს და მოსწყვიტეს საგარეჯო. მერმე შეასმინაცა შაჰნადარს ხან-მან თეიმურაზ უკუდგომით ყოფა მისი არამედ თეიმურაზ შფოთისა ამის-თჳს წარვიდა წინაშე შაჰნადირისა: ხოლო შაჰნადირს რა ესმა უკუდგომა თეიმურაზისა მიუწოდა წინაშე თვისსა და მივიდაცა თეიმურაზ დარუბანდს: მაშინ ვითარ ჰსცნა შანადირ, რამეთუ მიწოდებისა მისისა-გან პირველვე წარვიდა თეიმურაზ წინაშე მისსა, ამის-თჳს პატივ-სცა და ანიჭნა ბოძნი. გარნა მოუთხრა, რათა მოიყვანოს ცოლიცა თვისი თამარ, შეუძნდა ფრიად თეიმურაზს. გარნა არა იყოღა სხვა ღონე, მიიყვანა იგიცა დარუბანდს: ხოლო შაჰნადირ პატივ-სცა კეთილად და მიანიჭნა ნიჭნი და წარმოავლინა კახეთსვე, წარმოვიდა, გამოვლო დაღისტანი უვნოდ და მოვიდა თელავს: ამისა შემდგომად უბრძანა შანადირ თეიმურაზს მზა ყოფა პითა, რათა მოვიდეს მთით კავკასიიდამ დაღისტანსა ზედა და გამოუტევა: მაშინ შეჰკვეთეს ხარკი კა-

ხეთს, ვითარცა იყო ქართლსა შინა და დაადგინეს, მით ხუთასნი ნოქარნი კახნიკე და როქსა მისცემდნენ ხარკთა-გან კახთასა. არამედ მორჩილებასა და ბრძანებასა შინა იეუნენ ესე ნოქარნი თეიმურაზისას: ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შაჰნადირ სპარსეთად თეიმურაზ იყო კახეთს. მაშინ მოხედნა რისხვა-მან და შეიძრა ქვევანა ქს. ჩღმი, ქრ. ულ, და დაირღვა და შეიმუსრა ალავერდის ეკლესია, კვალად ციხე ხოდაშენისა. არამედ ესე ოდენ ძრვასა შინა არა რაი შემუსრა თვინიერ მათდა: ხოლო შემდგომად ბრძოლასა შანადირისასა ბაღდადის კერძოთ ოსმალთა ზედა მოსულს, უკუდგნენ რა შაჰნადირისა-გან ასტრაბადი, შირაზი და შამასია. არამედ შამახიელთა მოიყვანეს შეწევნითა ლეკთათა შაჰსულთან უსეინის ძედ წოდებული ვინმე (რომლისათჳს პირველვე დაეკვეთნეს ცხვირი და ყურნი, ძესა შაჰნადირისასა) და დასვეს ყეენად:

ჰსცნა ესენი შანადირი და წარმოავლინა ძე თვისი სპითა. ამას მიეგებნენ ლეკნი მტკვარს იქით, ეკვეთნენ სპარსნი და

მოსრნეს სრულიად ლუკნი, რამეთუ ვერ-ვინ განერა მატევიცა
და დაიპყრა შამახიძე-მან შანადირისა-მან, და ყეენის ძედ
წოდებული იგი ივლტოდა დაღისტანსა შინა: ხოლო შემდგო-
მად ამისა მოკლეს უმათა მისთა ბეჟან ერისთავი არაგვისა, მე-
რმე საერისთონი იგინი მოერთვნენ თეიმურაზს: ესე ამცნო
შაჰნადირს თეიმურაზ. მაშინ მოსცა თეიმურაზს საერისთო ესე
და შევიდა თეიმურაზ მუნ მათ შინა: მხილველი ამისი ამილა-
ხორი გივი ივლტოდა და თეიმურაზ მოადგა ციხესა მისთა
ქსანსა ზედა. ხოლო რევაზ ბიძა-შვილ-მან გივისა-მან მოსცა
ციხენი თეიმურაზს და თვით რევაზ ჩამოვიდა უმითურთ კახეთს.
არამედ ვინად-გან უმეტესი ჭირი იყო ქართლს ყიზილბაშთა-
გან. და ლეკთა-გან. ამის-თჳს ჩამოვიდოდიან მრავალნი მთა-
ვარნი, აზნაურნი და გლესნი კახეთს და აღშენდებოდა დაბნები:
ამისა შემდგომად ყეენის-შვილი იგი ლტოლვილი დაღისტანსა
შინა ვერღა-რა დაადგრა მუნ და წარმოვიდა კახეთსა ზედა, რათა
მივიდეს ოსმალთა-თანა: ესე შეაცდუნა ეტიკ-მან მის-მან გზი-

სა-გან მისისა, წარმოიყვანა და მოგვარა სამოც-ოდენ კაცითა
თეიმურაზს ტინს მდგომს: ამან შეიპყრა იგი ემითურთ და წა-
რუძღვანა ძე თვისი ერეკლე და წარავლინა შაჰნადირისა წინაშე.
ამისი მხილველი შანადირ მადლიერ იქმნა თეიმურაზისა ფრიად,
უწოდა დოვლათ-შარიქი და მოსცა ნიჭი დიდი. მერმე შემდგო-
მადა უსუფ ახალ-ციხის ფაშის, მოსლვისა ქართლსა შინა გორს
და არაგვსა ზედა ერეკლესა-გან მოწყვეტისა ოსმალთა და ყო-
ფილისა, რომელნიცა იგი აღვსწერენით ქართლსა ზედა, მოსცა
შაჰნადირ თეიმურაზს ქართლი და ძესა მისსა ერეკლეს კახეთი:
მაშინ მივიდა თეიმურაზ და დასჯდა ტფილისს ქს. ჩღმდ, ქრ.
ულბ. ხოლო ძე თეიმურაზისა ერეკლე დაჯდა კახეთს:

ცხოვრება სამცხე-კლარჯეთისა:

ხოლო ოდეს მოვიდნენ ძენი მცხეთოსისანი. ოძრახოს და ჯავახოს ხვედრთა თვისთა ქვეყანათა შინა, ამათ აღაშენეს რომელნი აღვწერენნით და დაეშენნენ იგინი და ძენი და ნათესავნი მათნი განითესნენ ქვეყნებთა ამათ შინა და იყვნენ მარადის ნათესავნი და ჩამომავალნი მათნი მორჩილებასა შინა მცხეთის მამასახლისისა და თაევანის-მცემელნი ქართლოსის საფლავისანი და მფუცავნი ქართლოსისანი, ვიდრე ფარნაოზ პირველისა მეფისამდე: ხოლო გამეფდა რა ფარნაოზ და დიპყრა ყოველი საქართველო, ამან ფარნაოზ დასხნა ერისთავნი თვისნი, ერთი ოძრახოს და მისცა წილი ოძრახოსი, მერმე წუნას *) და მისცა წილი ჯავახოსი, მესამე კლარჯეთს და მისცა სრულიად რომელი თვით დაიპყრა: და იყო ქვეყანა ესე ესრეთ სამ-საერისთოდ მრავალთა წელთა, თვინიერ მისმისა სომეხთა მეფის იარვანისა-გან წუნისა და არტანისა, რომელი კვალად დაიპყრეს აზორკ და არმაზედ მეფეთა და კვალად შემდგომად ჟამსა მეფის ვარზაბაქარისასა მიუღეს მას რა სპარსთა ირანი და მოვაკანი, მაშინ უკუდგნენ მის-გან კლარჯნი და მიერთვნენ ბერძენთა და იყუნენ მორჩილებასა შინა მათთათა რაოდენმე წელ. ხოლო ორნი იგი საერისთონი იეუნენ ქართველთავე მეფეთა მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად დაიპყრა გორგასლან მკლავითა თვისითა და გამოუხვნა ბერძენთა და შემდგომად სიკუდილისა თვისისა მისცა ძეთა თვისთა სამნი ესე საერისთონი ლევანს და მირდატს, ბერძნის კეისრის ქალის ნაშობთა და შემდგომად მო-

---

*) უნდა წუნდას:

კუდა რა ლეონ გაუცვალა დაჩი მეფე-მან ძმასა თვისსა მირიდატს ქვეყანა და დაიპყრა თვით ეგრისის მდინარის იქითი დასავლეთის წილი და მირდატს მოსცა ჯავახეთი ფანავრიდამ მტკვრამდე და დაიპყრა მირდატ ტაშის-კარიდამ ზღვამდე და ერისთავთ ერისთაობა ქვეყანათა ამათ და მორჩილებდა მეფეთა ქართველთათა: ხოლო ამ მირდატის-თანა მოვიდა ნათესავი დავით წინასწარ-მეტყველისა შვიდთა ძმათაგანი გურამ და ითხოვა მის-გან მკვიდრობს მის-თანა: ხოლო მირდატ შეიწუნარა იგი სიკეთისა მისისა-თვის და მისცა დაჲ თვისი გურამს ცოლად და სამკვიდროებელი ტაო, რომელსაცა შემდგომად უწოდა ტაოს ერისთავად და მორჩილებდა ესე გურამ ყოვლითავე მირდატს: არამედ ესე გურამ ნათესავ-ჩამომავალი იყო დავით წინასწარეს მეტყველისა ესრეთ, რამეთუ მეფე-მან დავით შვა სოლომონ, სოსოლომონ შვა რობოამ, რობოამ შვა აბია, აბიამ შვა ასა, ასამ შვა იოსაფატა, იოსაფატ შვა იორამ, იორამ შვა ოქოზია, ოქოზიამ შვა იოას, იოს შვა ამასია, ამასიამ შვა ოზია, ოზია-მ შვა იოათამ, იოათამ შვა აქაზ, აქაზ შვა ეზეკია, ეზე-

კია შვა მანასე, მანასემ შვა ამონ, ამონ შვა იოსია, იოსიამ
შვა იექონია, იექონიამ შვა სალათიელ; სალათიელ შვა ზორა-
ბაბელ, ზორაბაბელ შვა აბიუდ, აბიუდ შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ
შვა აზორ, აზორ შვა სადუკ, სადუკ შვა აქიმ, აქიმ შვა ელი-
უდ, ელიუდ შვა ელიაზარ, ელიაზარ შვა მატათა, მატათამ შვა
იაკობ, იაკობ შვა იოსებ და კლეოპა, კლეოპამ შვა ნაომ, ნაომ
შვა სალა, სალამ შვა რობოამ, რობოამ შვა მუხთარ, მუხთარ
შვა ელიაკიმ, ელიაკიმ შვა ბენიამენ, ბენიამენ შვა იერობემ,
იერობემ შვა მოსე, მოსემ შვა იუდა, იუდამ შვა ელიაზარ,
ელიაზარ შვა ლევ, ლევმან შვა იორამ, იორამ შვა მანასე, მა-
ნასემ შვა იაკობ, იაკობ შვა მიქია, მიქიამ შვა იოაკიმ, იონ-
კიმ შვა იურობემ, იურობემ შვა აბრაამ, აბრაამ შვა იობ, იობ
შვა აქაბ, აქაბ შვა სვიმონ, სვიმონ შვა იზაქარ, იზაქარ შვა
აბია, აბია შვა გაად, გაად შვა ასერ, ასერი შვა ისაა, ისააკ
შვა დან, დან შვა სოლომონ, სოლომონ შვა შვიდნი ძმანი

ესენი. ბაგრატ, აბგავარ, მობალ, გურამ, სააკ, სამ და ვარ-
ზავარდ: ესენი წარმოვიდნენ ფილისტიმიდამ და მოვიდნენ რა-
ქაელ დედოფლისა-თანა ამან რაქაელ დედოფალმან ნათელ-სცა
ამათ და ბაგრატ შეიყვანა თვით სიძედ და აბგავარ და მოაიალ
ამზახლა სომეხთა მეფესა:

ხოლო ოთხნი ესენი გურამ, სააკ, ასამ და ვარზავარდ
მოვიდნენ ქართლს. გურამ დაისიძა მირდატ ძე-მან ვახტანგ
გორგასლისა-მან ქს. ფწ, ქრ. ხ, და სამნი განვიდნენ კახეთს,
სააკ ვემზახლა ბაკურს ძესა ნერსესსა და ორნი სამ და ვარ-
ზავარდ მივიდნენ კამბეჩოვანს, გარდაუქციეს ერი ვეზანს ერის-
თავსა სპარსთასა და მოკლეს იგი და დაიპყრეს ამათ კამბეჩო-
ვანი და სცხოვრებდნენ ხორნაბუჯს ძენი მათნი, ვიდრე სტეფა-
ნოზისა და ადარნასეს ხოსროვანისამდე: ხოლო გურამ ტაოს
ერისთობას შნა შვა ძე მირდატის დისა-გან და უწოდა სახე-
ლად ბაგრატ ძმისა თვისისა ბაგრატის სასელი. კვალად შვა
მისგანვე მეორე ძე, რომლისა ძის ძე-მან შემდგომად სტეფა-
ნოზის დაიპყრა, რომელნიმე კლარჯეთისა და ჯავახეთი, რო-
მელსა მისცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ძმის-წული თვისი
მირ მეფისა ასული ცოლად. არამედ შემდგომად ერისთავთ
ერისთავი მირდატ მოკუდა ქს. ფკზ, ქრ. სოთ: ხოლო გუამ
ტაოს ერისთაობასა შინა მოკუდა ქს. ფლბ, ქრ. სპდ, და დაუ-
ტევნა ძენი ტაოს, მორჩილებასა შინა მირდატის ძისათა და
შემდგომად მირდატის სიკუდილისა დაიპყრეს ძეთა მირდატი-
სათა ნაქონები მამისა თვისისა: ამათ მორჩილებდა ძე გურამისა
ბაგრატ და ძენი მირდატისანი მორჩილებდნენ ქართველთა მე-
ფეთა: ხოლო შემდგომად მოვიდა სპარსთა მეფე ქს. ფლვ, ქრ.
სპ, და დაემორჩილა სპარსთა მეფესა მეფე ფარსმან ქართლი-
სა და ძენი მირდატისანი განდგნენ ფარსმან მეფისა-გან და მი-
ერთვნენ ბერძენთა მიერით-გან განიყვნენ ძენი გორგასლანისა-
ნი. მეფენი ქართლისანი ერჩდნენ სპარსთა და ძენი მირდატი-
სანი ურჩდნენ ბერძენთა: ხოლო შემდგომად მოკუდა ბაგრატ

ერისთავი მორჩილებასა შინა მირდატის ძირათა ქს. ფჲზ, ქრ.

ტკ, და დაუტევა ძე გურამ სახელით. არამედ ამათვე წელიწა-
დებთან მოსწედნენ ძენი მირდატისანი ძისა ვახტანგ-მეფისანი
და მათ არა დაუტევეს ძენი, რომელთა დაუმკვიდრეს სამკვიდ-
რებელნი თვისნი პაპი-დისწულსა თვისსა გურამს და უწოდეს
მირდატოვანი. და ამან გურამ ძე-მან ბაგრატისა-მან შემდგომად
მათსა დაიპყრა ნაქონები მათი ტაშის კარ ფანვარიდამ, ვიდრე
ზღვამდე და მერმე შეიცვალა სახელი მირდატოვანობისა ბაგრა-
ტიონად მამისა თვისისა სახელისა-თჳს: ხოლო მოსლვასა სპა-
რსთა ქასრე აბარ-ვეზირისასა მიუვლტო ეს გურამს *) უმეტეს
ბერძენთა, ვიდრეღა სპარსთა და ამის-თჳს კეისარმანცა მოსცა
სიგლითა ქვეყანა ესე და კურატ-პალატობა გურამს. და შლი-
ლობასა ამას შინა იყო გურამ მსახურებასა ბერძენთასა და ეპ-
პყრნენ წინ-ხსენებულნი ქვეყანანი: ხოლო წელსა ქს. ფოე, ქრ.
ტკზ, თხოვნითვე ქართველთათა მოსცა ამ გურამ კურატპალატსა
მეფობა საქართველოსი კეისრ-მან იუსტინე, და გამეფდა, ვი-
თარცა აღვსწერეთ და ამით კვალად შეერთდა სამცხე კლარჯეთი
და ყოველი საქართველო ერთ–სამეფოდ: ხოლო მოკუდა ეს გუ-
რამ ქს. ქ, ქრ. ტნი, და დაუტევა ძენი ორნი სტეფანოს და
დიმიტრი. დიმიტრი აღესრულა, ვითარცა აღვსწერეთ, ხოლო
სტეფანე ერისთავთ მთავარი მოკუდა ქს. ქით ქრ. ტოა *) და
მიუხვნეს ბერძენთა სპერი და ბოლო კლარჯეთის ზღვის პირნი:
ამას დაუშთა ძე ერთი გურამ. ამან გურამ შემდგომად მამისა
თვისისა დაინრა კვალად კლარჯეთი და მსახურებდა ბერძენთა
და მერმე დიპყრა სამცხეცა: ამავ გურამის ჟამსა შინა გამოვი-

---

*) ვგონებ, ვითარცა სიტყვა არს ივერიელთა შინა, რამეთუ ირემ-
მან განზარდაო ბაგრატიონი, იყო ესე გურამ რაჟამს მოუკლეს მამა და
მიუღეს ბერძენთა ბოლო კლარჯეთისა, ამას ეძიებდენ და დამალეს გამ-
ზრდელთა და მწირობასა შინა ყრმა ესე შეუდგა ირემსა, აწოვებდა და
აღისვის და ავლინებდა. შემდგომად იხილეს საკვირველი ესე კლარჯთა,
ჰსცნეს ბაგრატოვანობა მისი, მიიყვანეს და ჰყვეს კვალად ერისთავ-ერის
თავად. ამისთვის იქმნა უმეტეს სარწმუნოდ პატრონი კლარჯთა და
მესხთა:

და მურვან-ერუ. ამან ერუმ მოაოხრა ყოველი ქვეყანა კლარჯე-
თისა, შავშეთისა, ტაოსი, სამცხისა და კლარჯეთისა: მაშინ ამ
გურამ აკნო დიდი სპათა მისთა და განერა კლარჯეთსა შინა
თვით უვნოდ მის-გან: ამას გურამს კეისარ-მან კოსტანტინემ
სიმხნისა მისისა-თჳს მოსცა კვალად კურატ-პალატობა და ქვე-
ყანა, რომელი ეპყრა პირველ პაპასა მისსა: ამვ ჟამებთა მოს-
ცა მეფე-მან არჩილ მოწამე-მან ამ გურამის პაპის მამის ძმის-
წულს და გურამ კურატ-პალატის ბიძის ძის-ძის ძეს, რომელსა
ამავე კურატ-პალატისა-გან აქუნდა ერისთობა მას ჟამსა შინა
კლარჯეთისა და ჯავახეთისა, ასული მირ მეფისა ცოლად და

თვით არჩილ მეფე-მან შეირთო ასული ამ გურამ კურატ-პალა-
ტისა (არამედ საგონებელ არს ადარნასე, რომელი დადგინებულ-
იყო არეთა სომხითისათა და მოვიდა არჩილ მეფის-თანა, იყო
ამათგანივე ბაგრატიონი, რომელსაცა მისცა არჩილ-მეფე-მან
ასული მირ მეფისა და კვალად რომელნიცა არა შეუშვნა ამან
გურამ კურატ-პალატ-მან კლარჯეთს და მათ აღაშენეს ცისე კალ-
მახი, იგინიცა იყუნენ ამათგანივე).

ხოლო ამისა შემდგომად მოკუდა გურამ კურატ-პალატი
ქს. ქოა, ქრ. ულ, და დაუტევა ძე ერთი ვარზბაკურ: ამან ვა-
რზაბაკურ დაიპყრა ნაქონები მამისა თვისისა, მერმე მოსცა კო-
სტანტინე კეისარ-მან ანტიპატობა და შემდგომად მეფე-მან არ-
ჩილ მოსცა კარზაიაკურს გარდაბანი და ამან მოაქცია სარწმუ-
ნოებასა ზედა ჭეშმარიტსა გარდაბანელნი: შემდგომად მოკუდა
ვარზაბაკურ ქს. ღე, ქრ. უნზ, და დაუტევა ძე მხოლოდ ნერსე
და ნერსემ დაიპყრა ყოველი ესე ქვეყანა და ერისთავთ-ერისთა-
ობდა მორჩილებასა შინა ბერძენთასა: შემდგომად მოკუდა ნერ-
სე ქს. ღმი, ქრ. უჟე, და დაშთნენ ძენი სამნი. ადარნასე, სტე-
ფანოს და ფილიპპე: არამედ ადარნასემ დაიპყრა ერისთავთ–
ერისთაობა და ქვეყანა მამისა თვისისა და მისცა ძმათა თვისთა
ერისთობა კლარჯეთს და მორჩილებდა ბერძენთა: ხოლო ამ
ადარნასეს ესხნეს ძენი ორნი. აშოტ და გურგენ, და ასული
ერთი ლატვარ: ეს ემძახლა ძესა არჩილ მეფისასა ჯუამშერს და

ამ ჯუანშერ შეირთო ცოლად ლატავრ: შემდგომად ამან ადარ-
ნასემ იცვალა ნასამალი ჯუანშერის -გან კლარჯეთისა და შავშე-
თისა, აჭარისა, ნიგალისა, ასისფორისა, არტანისა და ქვემო-
ტაოსი. და კვალად ციხეთა-გან, რომელი აქუნდა ძის ძეთა ვახ-
ტანგ გორგასლანისათა: მერმე მივიდა კლარჯეთს და მოკუდა
ადარნასე ქს. ღოთ, ქრ. ფლა და დაუტევა ძენი ორნი აშოტ და
გურგენ: ხოლო ამან აშოტ დაიპყრნა ყოველნი წინა-სსენებულნი
ქვეყანანი და მისცა ძმასა თვისსა გურგენს ერისთობა, რამეთუ
წინა-ხსენებულნი იგინი ყოველნი მოწყვეტილნი იყუნენ შემ-
დგომად განძლიერდა აშოტ და მორჩილებდა ბერძენთ. ამ აშოტს
მოსცა კეისრ-მან კურატ-პალატობა და შემდგომად დაიპყრა
ქართლი და გამეფდა, ვითარცა აღვწერეთ: არმედ მეფობასნ
შინა მოკლეს. არტანუჯის ციხის ეკკლესიასა შინა აშოტ ქს.
ეკვ, ქრ. შვ და დაუტევნა ძენი სამნი. ადარნასე, ბაგრატ და
გურამ მამფალი და შემდგომად აშოტის სიკუდილისა დაშთნეა
ესენი არტანუჯის ციხესა შინა და იზრდებოდნენ მუნ. გარნა
წარუღეს გარემონი ყოველნი სარკინოზთა და შემდგომად აღი-
ზარდნენ რა დაიპყრნეს. მათვე ყოველნი ნაქონებნი მამათა თვი-
სთა, თვინიერ ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა მაჰმად, მოვიდა
მის წინაშე ბაგრატ ძე აშოტისა და მან მამად მოსცა მეფობა
და დიპყრა ქართლი ბაგრატ და ზემო-ქართლი, რომელ-არს
სამცხე და ადარნასემ ძმა-მან მის-მან კლარჯეთი და გურამ მა-
მფალმან ძმა-მანვე მის-მან ჯავახეთი, თრიალეთი, აბოცი და
რომელნიმე სომხითისანი, რამეთუ გურამ მამფალსა ესვა ცო-

ლად ასული სომეხთა მეფისა და მორჩილებდნენ ბაგრატს, ვი-
თარცა აღვსწერეთ: ხოლო გურამ მამფალს ესხნენ ძენი. აშოტ
და ნასრ, და ასული ერთი, რომელი შეირთო ცოლად აფხაზთა
მეფე-მან ადარნასემ და ამის-თვის შველოდა გურამ მამფალი
აფხაზთა მეფესა. არამედ ნასრ მოკლა დავით მეფე და შემდგო-
მად მის-თჳს მოკლეს ნასრცა ქს. ყპზ, ქრ. რა, და მოკუდა
გურამ მამფალი მამა მის ნარსესი ქს. ყპბ, ქრ. რბ, და ძე მა-
15

მკალისა. მის აშოტ მოკუდა ქს. ყდთ, ქრ. პთ, ამათ არა და-
უტევეს ძენი და მოსწედნენ თესლნი მათნი: ხოლო ადარნასეს
ძესა აშოტ კურატ-პალატის საესხნენ სამნი ძენი. გურგენ,
სუმბატ და აშოტ კეკელა და ამ გურგენს მოსცა კეისარ-მან
კურატ-პალატობა და შემდგომად მოკუდა ეს გურგენ ქს. ყჟა,
ქრ. რია და ამან გურგენ დაუტევა ძენი ორნი. ადარნასე ერის-
თავთ-ერისთავი და აშოტ-კუხა. მოკუდა ეს აშოტ-კუსი ქს. შიზ,
ქრ. რლა. ამან არა დაუტევა ძე. მოკუდა ადარნასე ერისთავთ-
ერისთავი ქს. ეჟვ, ქრ. რივ, და ამან ადარნასემ დაუტევა ძენი
გურგენ ერისთავთ-ერისთავი და დავით ერისთავთ-ერისთავი.
გარდაიცვალა ეს გურგენ ერისთავთ-ერისთავი ქს. შია, ქრ, რდა,
მოკუდა ძმა მისი დავითცა ერისთავთ-ერისთავი და არა დაუტევ-
ნეს ამათ ძენი: ხოლო მოკუდა აშოტ-კეკელა ძე ადარნასესი ქს.
ყდზ, ქრ. პზ და არა დაუტევა ამან ძე. ხოლო სუბატს ძესა
ადარნასესა მოსცა კეისარ-მან ანთიპატობა და დაიპყრა ამან არ-
ტანუჯი, ამის-თვის ეწოდა არტანუჯელი: მოკუდა ეს სუმბატ
არტანუჯელი ქს. ეპთ, ქრ. ხზ. ამან დაუტუვა ძენი ბაგრატ
არტანუჯელი მამფალი და დავით, რომელი შემდგომად მონა-
ზონ იქმნა. ხოლო მოკუდა ბაგრატ მამფალი არტანუჯელი ქრ.
შთ, ქრ. რკოთ, ამან დაუტევა ძენი ადარნასე, აშოტ, დავით
ერისთავთ-ერისთავი და გურგენ ერისთავი. არამედ ესე ადარნა-
სე შემონაზონდა და უწოდეს ბასილი, მოკუდა ეს ბასილი ქს.
შმე, ქრ. რდე, მოკუდა აშოტ ძმა მისი ქს. შლთ, ქრ. რნთ,
მოკუდა დავით ერისთავთ-ერისთავი, ძმა მათი ქს. შლთ, ქრ.
რეც, და ამათ არა დაუტევნეს ძენი, მოკუდა გურამ ერისთავი
ძმა ამათი ქს. შკგ, ქრ. რმგ, ამან დაუტევა ძე გურამ, მოკუდა
ეს გურამცა ქს. შდზ. ქრ. რპზ: ხოლო ძე სუმბატ ანთიპატისა
დავით, რომელი მონაზონ იქმნა მოკუდა ქს. შდგ, ქრ. რდგ,
და ამან დაუტევა ძე სუმბატ, მოკუდა ეს სუმბატ ქს. შჰზ ქრ.
რა, და ამან დაუტევნა ძენი დავით და ბაგრატ, მოკუდა ესე
დავით და არა დაუტევა ძე. ხოლო მოკუდა ბაგრატცა ქს. შპზ,
ქრ. ხზ. და დაუტევა ამან ძენი გურგენ და სუმბატ და ესენი

შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად სამცხე-კლარ-
ჯეთი და ჰყო ერთ-სამეფოდ ქართლისა-თანა. ხოლო მოკუდა
გურგენ ქს. ჩიბ, ქრ. სლბ, და ამან დაუტევა ძე დიმიტრი, მო-

კუდა სუმბატცა ქს. ჩია, ქრ. ხლა, და დაუტევა ამან ძე ბაგრატ,
ხოლო ესენი ბაგრატ და დიმიტრი შეპყრობისა მამათა მათთა
წარივლტოდენ კოსტანტინოპოლედ და მუნ მოსწედნენ: ხოლო
ბაგრატ მეფე ძე აშოტ დიდის კურატ-პალატის მეფისა, რო-
მელიცა გამეფდა ქართლს და აღვწერეთ ცხოვრება და სიკუდილი
მისი მეფეთა-თანა ქართლისათა. ამან მეფე-მან ბაგრატ დაუტევ-
ნა ძენი სამნი დავით, აშოტ და ადარნასე, მოკუდა ესე ადარნასე
ქს. ყოდ, ქრ. ჟდ, მოკუდა აშოტ ძმა მისი ქს. ყპე, ქრ. რე,
და მათ არა დაუტევეს ძენი, ხოლო დავით იქმნა მეფედ და
კურატ-პალატად: ეს დავით მეფე ნასრ, ბიძის-ძემან
თვის-მან, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო დავით მეფე-მან დაუტე-
ვა ძე ერთი ადარნასე, რომელი მეფე იქმნა, მოკუდა ძე დავით
მეფისა ადარნასე მეფე და დაუტევა ამან ძენი: სუმბატ, აშოტ,
დავით და ბაგრატ, მოკუდა ძე ადარნასე მეფისა დავით, რომე-
ლი მეფედ იქმნა ქს. ულზ, ქრ. რნზ, მოკუდა აშოტ ძმა მისი,
რომელსა მოსცა კეისარ-მან, კურატპალატობა ქს. შნდ, ქრ.
როდ, და ამათ არა დაუტევეს ძენი. ხოლო ბაგრატს ძმასა მათ-
სა მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა და კურატ-პალატობა. არა-
მედ ეს ბაგრატ შემდგომად ძეთა თვისთა მონაზონ-ჰყვეს და
მოკუდა შემონოზნებული ქს. შმე. ქრ. რჲე, და დაუტევა ამან
ძე ადარნასე. ამ ადარნასეს მოსცა კეისარ-მან მაგისტროსობა
და მოკუდა ეს ადარნასე მაგისტროსი ქს. შოა, ქრ. რპა, და
დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ, და დავით ერისთავთ-ერისთავი,
მოკუდა ესე ბაგრატ ქს. შოთ, ქრ. რპთ, მოკუდა ძმა მისი და-
ვით ერისთავთ-ერისთავი ქს. შოვ, ქრ. რავ, და არა დაუტევეს
ძენი. ხოლო ძე მეფისა ადარნასესი სუმბატ მეფე იქმნა, ამას
სუმბატს მოსცა კვისარ-მან კურატპალატობა, ვითარცა აღვსწე-
რეთ. მოკუდა ესუ და დაუტევა ამან ძენი ბაგრატ რეგვენი და
ადა ნასე, მოკუდა ესე ადარნასე ძე სუმბატისა ქს. შაგ, ქრ-

ხგ და დაუტევა ამან ძე დავით, და დავით დაიპყრა ტაო,
ბასიანი თორთომი, სომხითი და ადგილთა კლარჯეთს, შავშეთს,
ჯავახეთს ეპყრნეს ციხენი და ქვეყანანი. ამასვე მოსცა კეისარ-
მან კურატპალატობა: ესე თვით იყო ღუთის-მოყვარე და სი-
კეთითა აღმატებული. ამან დავით იშვილა ბაგრატ ძის-ძე ბაგ-
რატი რეგვენისა, მეფეთ-მეფის გურგენის ძე, ვითარცა აღვსწე-
რეთ. მოკუდა ესე მეფე დავით კურატ-პალატი ქს. ჩა, ქრ. სკა,
და არა დაუტევა ამან ძე, თვინიერ ბაგრატ ნაშვილებისა თვი-
სისა. ხოლო ბაგრატ რეგვენი იქმნა მეფე და კურატ-პალატად
და მოკუდა ეს ბაგრატ, ვითარცა აღვსწერეთ და დაუტევა ამან
ძენი, გურგენ და სუმბატ. მოკუდა ესე სუმბატ ქს. შჟბ, ქრ. სიბ,
და არა დაუტევა მან ძე. ხოლო გურგენი შეირთო ასული გი-
ორგი აფხაზთა მეფისა ცოლად გურანდუხტ. ამ გურანდუხტისა-
გან შვა ძე ბაგრატ და ეს ბაგრატი იშვილა მეფე-მან დავით
კურტ-პალატ-მან ესევე ბაგრატ გამეფდა პირველად ქართლს,
მერმე აფხაზეთს: ხოლო გურგენ მამა ბაგრატისა. შემდგომად
მამისა თვისისა გამეფდა: არამედ ვინდ-გან ძე თვისი უჯდა

მეფედ. ამის-თჳს ამას გურგენს უწოდეს მუფეთ-მეფეთ: მოკუ-
და ესე გურგენ მეფეთ-მეფე, ვითარცა აღვსწერეთ და დაიპყრა
ბაგრატ ძე-მან გურგენისა-მან ნაქონები მამა-პაპათა თვისთა:
არამედ ამ მეფის ბაგრატისამდე რაოდენნი მეფენი, კურატ-პა-
ლატნი, ერისთავთ-ერისთავნი და ერისთავნი ბაგრატიონნი აღ-
ვწერენით და რომელთამე სახელნი წარმოვაჩინეთ, სადაცა მე-
ფობდენ და სხვანი რომელნიმე იყუნენ ტაოს, კლარჯეთს, ის-
პირს, შავშეთს, არტანს: ხოლო მეფეთა ქართველთა ბაგრატი-
ონთა ეპყრათ მარადის ზემო-ქართლი, რომელ არს სამცხე და
ამის-თჳს ისახელებოდნენ მეფედ ქართველთა უმეტესად და კვა-
ლად წილნი მათნი ამათ ადგილებთავე შინა უპყრათ და ჟამად
ქართლი, ვითარცა აღვსწერეთ: არამედ ამის ბაგრატის ჟამადმდე
რომელნიმე გარდაცვალებულ-იყვნენ და რომელნიმე ამის ჟამს
შინა გარდაიცვალნენ ყოველნი წინ-ხსენებულნი, თვინიერ გურ-
გენისა და სუბატისა. ხოლო ესენი შეიპყრა მეფე-მან ბაგრატ

და ნატიმარ-ჰყო თმოგვს ციხესა შინა და ძენი ამათნი წარვიდ-
ნენ კოსტანტინუპოლეს და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა ყოველნი
ესე ქვეყანა და შეაერთა კვალად ქართლსავე, ვითარცა აფხაზეთი
და ტერ-კახნი და ცუო ყოველნი ერთ-სამეფო და თვისსა მეფო-
ბასა შინა, და იყო ყოველი ესე ივერია ერთ-სამეფოდ, ერთისა
მეფისა ქვეშე მორჩილებს-მონებას, ვიდრე ლაშას გიორგის ძის
მეფის დავითისამდე წელი ხჲდ:

ხოლო ამან დავით მეფე-მან შეიპყრა რა სარგის-ჯაყელი
და განატევებინა სარგის ყეენ-მან დავით მეფესა, მაშინ მივიდა
სარგის სამცხეს, განდგა დავით მეფისა-გან ქს. ჩხჲა, ქრ. უპზ.
ამან სარგის ჯეელ-მან დაიპყრა სამცხე და მორჩილებდა ყეენსა.
არამედ დავით მეფესავე ეპყრა ჯავახეთი, კოლა, არტანი და
კლარჯეთი და შემდგომად მისა ძესა მისსა დიმიტრი მეფესა,
ვითარცა მოვიდნენ კურთხევასა მისსა ჯავასნი, ტაოელნი, შავ-
და კლარჯნი და არა სარგის ჯეელი. განა მეფეთა ძღუნი-
თა პატივს-სცემდა და უსმენდა სარგის კვალად მანვე დიმი-
ტრი მეფე-მან წარავლინა ძე თვისი მცირე გიორგი ციხესა შინა
და შემდგომად დიმიტრისა, ვითარცა წერილ არს ვახტანგ
დაიპყრა კარნიფორიდამ დარუბანდამდე:

ხოლო მოკუდა სარგის-ჯაყელი ქს. ჩხპე, ქრ. ფე, შემ-
დგომად მისსა დაიპყრა ძე-მან სარგისის-მან ბექამ სამცხე და
მორჩილებდა ყეენსა: ესე ბექა უმეტესად განდიდნა სარგისა-გან:
ამ ბექას მოუწოდა მეფე-მან დავით ძე-მან დიმიტრისა-მან კუ-
რთხევასა თვისსა ზედა. არამედ არა წარვიდა ბექა. გარნა წა-
რუვლინა ძე თვისი სარგის ძღუნითა დიდითა და წარუვლინაცა
საჭურჭლენი დიმიტრი მეფისა: ხოლო შემდგომად განდგომისა
დავით მეფისა-გან თათართა მან ბექამ დაიპყრა ტაშის-კარს
ზევითი სამცხე და კლარჯეთი სრულიად და განდიდნა ფრიად.
რამეთუ შეირთო ასული ამისი ბერძენთა მეფე-მან და მან მო-
სცა ბექას ტრაპიზონს აქათი ჭანეთითურთ. არამედ ბექა უსმენ-
დაცა დავით მეფესა და მორჩილებდა ყეენსა, ვითარცა აღვსწე-

რეთ: შემდგომად მოკუდა ბექა ყოვლით სიკეთით აღმატებული

ქს. ჩტვ, ქრ. ფკვ და დიპყრეს ძეთა ბექასთა ყოველნი ნაქო-
ნებნი ქვეყანანი მამისა თვისისა: ხოლო შემდგომად დასჯდა რა
მეფედ ბრწეინვალე გიორგი, ამას გიორგის მისცა ყეენ-მან ძენი
ბექასნი და დაიპყრა ბრწეინვალე მეფე-მან გიორგი მორჩილება-
სა შინა თვისსა ძენი ბექასნი და სრულიად სამცხე-კლარჯეთი:
არამედ აქამომდე სარგის განდგომიდამ გარდახდენ წელნი ნ და
შემდგომად ვიდრე ოწ მეფის გიორგისამდე იყო ყოველი სამ-
ცხე და კლარჯეთი და ძენი ბექასნი და ძის-ძენი მისნი ყოველ-
ნივე მორჩილებასა და ერთ-მეფობასა შინა ქართველთა მეფობა-
სა შინა, ვითარცა აღვსწერეთ. ესრეთ, რამეთუ მოკუდა სარგის
ჯაყელიძე ბექას ქს. ჩტლდ, ქრ. კბ და დასვა ბრწყინვალემ
მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ძე სარგისა, მოკუდა ესე ყვარყვა-
რე ქს. ჩტდა, ქრ. მთ, დასვა ძე ყვარყვარესი დიდ-მან მეფე-
მან ბაგრატ ბექა, მოკუდა ესე ბექა ქს. ჩტჟა, ქრ. ოთ, და და-
სვა იოანე ძე ბექასი დიდის ბაგრატის ძემან გიორგიმ. მოკუ-
და ესე იოანე ქს. ჩუმდ, ქრ. რლი და დასვა აღბუღა ძე იოა-
ნესი მეფე-მან ვახტანგ, მოკუდა ესე აღბუღა ქს. ჩუნა, ქრ. რლთ
და დასვა ოწ, მეფე-მან გიორგიმ ყვარყვარე ბიძა აღბუღასი.
ხოლო აქამომდე იყუნენ ერთ-მეფობისა მორჩილებასა შინა ქარ-
თველთა მეფეთათა წელი რმე და ესრეთ დასხმიდიან და შესც-
ვლიდიან, ვითარცა აღვსწერეთ:

წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა-თვის:

ხოლო უკეთუ ვისმე უცხოდ აღგიჩნდესთ ცხოვრებისა-გან
რომელნი ჩვენ აქა ბაგრატიონთა ნათესავ-ჩამომავლობანი აღვსწე-
რეთ. ამის-თჳს გვაქვს მისვე ცხოვრებისა-გან აღმოჩენით მოწ-
მობანი და ვიმოწმებთ ესრეთ, რამეთუ პირველად წერილ-არს
ცხოვრებასა შინა, რამეთუ გურამ იყო დის-წულისა-გან მირდატ
გორგასლანის ძისა, და თუცა ეს გურამ, რომელი გამეფდა
შვიდთა ძმათაგანნი იყო, არღა-რა ასულის წული იქმნების ვახ-

ტანგ გორგასლანისა, ვინად-გან სოლომონს ფილისტიმეს შინა
არა ესვა ვახტანგ მეფის ასული ცოლად და არცა შვიდნი იგი
ძმანი ძენი სოლომონისანი იყუნენ ასულის-წულნი ვაგტანგ მე-
ფისანი, რამეთუ გურამის მეფობამდე ვახტანგ მეფიდამ გარდა-
სდენ წელნი ოვ, რამეთუ ვახტანგ მეფე გარდაიცვალა ქნსა. უჟთ-
ხოლო გურამ გამეფდა ქს. ფოე. და მოკუდა მეფე გურამ ქს.
ქ. ამ რიცხვით იქმნებოდა გურამ ოდეს გამეფდა რა წლისა და
ესე ურწმუნებელ არს: გარნა კვალად წერილ-არს კურატ-პალა-
ტობა მეფის გურამისა: ჰსცან, რამეთუ არა იგი შვიდთა ძმათა-
განი იყო კურატ-პალატი. არამედ ესე გამეფებული გურამ: კვა-

ლად წერილ არს ცხოვრებასა შინა, რამეთუ არჩილ მეფე-მან
მისცა გურამ კურატპალატის ძმის, ძის-ძეს ასული მირ მეფისა,
ესეც სცან, რამეთუ შვიდთა ძმათაგანსა გურამს არა ესვა მამის
ძმა, არცა მამის ძმის ძე, ვინად-გან შვიდნი ძმანი მოვიდნენ
და არა ბიძა ძმის-წულნი. და უკეთუ სტეფანოზის ძის გურამ
კურატ-პალატისას იტყვის ცხოვრება, არა ესვა გურამის ძესა
დემეტრეს მთავრის სტეფანოზის ძმასა ძე, ვინად-გან სნეულ
იყო და უცოლო. არამედ იტყვის, რომელი გამეფდა მისას ბა-
გრატის ძესა, რომელსა ევა მამის ძმა, ვ თარცა წარმოვაჩინეთ:
კვალად იტუკის ცხოვრება ბაგრატიონობასა მათსა, რამეთუ ესე
გურამ არა მის ბაგრატისა-გან იყო, რომელიც შეიყვანა რაქაულ
დედოფალ-მან სიძედ, არამედ გურამისა-გან ძმისა ისისა, რო-
მელი მოვიდა ქართლს და ამის-გან ჯერ-იყო გურამიანობა და
და არა ბაგრატიონობა და კვალად ამითიც საცნობელ-არს, რამეთუ
რომელნი განვიდნენ კახეთს და კამბეჩოვანს არა ახსენებს ცხო-
ვრება მათ ბაგრატიონად. გარნა არს ამ ბაგრატისა-გან, ვითარცა
აღვსწერეთ: ხოლო ვინად-გან უწოდა ძმისა თვისისა სახელი
ძესა თვისსა გურამ, ამის-თჳს მუნცა აღსწერს მის მიერსა ბაგ-
რატიონობასა: კვალად მეხუთე ესეცა წერილ არს, რამეთუ და-
ვით აღმაშენებელი იყოს მესამოცდა-ათვრამეტე ნათესავი დავით
წინასწარ-მეტყველისა-გან, და უკეთუ ესრეთ არ იყო, ვითარცა
აღვსწერეთ, გურამ, ბაგრატ და გურამ მოაკლდების ორნა ნათე-

სავი დავით წინასწარ-მეტყველიდამ აღმაშენებელისამდე, და
არღა-რა სწორე იქმნების თქმული ამის აღმოჩენისა-თჳს ჭეშ-
მარიტ რს აღწერილი ჩვენი და არა სცბის. ხოლო ცხოვრებასა
შინა მკითხველსა ჯერ-უჩნს ესრეთ განრკვევით გულის-სმერე-
ბით წარკითხვა:

ᲬᲘ, ყვარყვარე ბ, და წელი მთავრა:

ხოლო მოკუდა რა ათაბაგი აღბუღა ამან დაუტევა ძე თვი-
სი ყვარყვარე: არამედ ბიძა-მან აღბუღას-მან ყვარყვარემ მოი-
ბირნა მესხნი და ვაზირნი გიორგი მეფისანი და იქმნა გიორგი
მეფისა-გან შეწევნითა ვაზირთათა ათაბაგად: გარნა იყო ესე
ყვარყვარე ქედ-მაღალი, დიდების-მოყვარე, მჩურჩნელი და მეშ-
ფოთე. გარნა ასოვანი და შემმართებელი: ამან ყვარყვარემ იწყო
მობირვად მესსა და ქვე-გამჭვრეტელობა ფარულად გიორგი
მეფისა, მერმე ეზრასა ერისთავთ-ერისთავსა იმერთასა ბაგრატს,
რათა განდგეს იგი გიორგი მეფისა-გან და ამაზედ მწე-ეყოს
ყვარყვარე ყოვლითა ძალითა თვისითა, ვინად-გან ბაგრატსაცა
ენებს ამისი ყოფად: მსმენელსა ბაგრატს სთნდა ესე, განისარა
და განდგა და დაიპყრა იმერეთი: მაშინ ამის-მან მსმენელ-მან
გიორგი მეფე-მან უბრძანა ყვარყვარეს (რამეთუ ჰგონებდა სარ-
წმუნოდ თვისად და არა მის მიერობას) შემოკრებად სპათა
სამცხე-კლარჯეთისათა და მოსლვა ფერსათის მთიდამ იმერეთსა

შინ: ხოლო ყვარყვარე შემოკრებული სპითა წარვიდა ნელიად, რათა იხილოს მეფის გიორგისა და ბაგრატისა, თუ რაი იქმნების და აღვიდა მთასა ჩასლვად რა იმერეთს, ესმა ძლევა ბაგრატისაგან გიორგი მეფისა, უკმოიქცა და მოვიდა სამცხესვე: ამის-თჳს ამ ყვარყვარე-მანცა იწუო განდგომად მეფის გიორგისა-გან და დამორჩილებად ერისთავთა ამ ქვეყნისათა სამცხე-კლარჯეთისათა: მისი მსმენელი მეფე გიორგი მოვიდა სპითა სამცხეს: მაშინ ვერ წინა-აღუდგა ყვარყვარე ამ ქვეყნის ერის-

თავთ-გამო და წარვიდა იმერეთს წინაშე ბაგრატისა. ხოლო ბაგრატ შეიწენარა შურითა გიორგი მეფისათა და შემდგომად თავრიჟ გილაქის მოსლვისა, მოუვა ბაგრატ სპითა თვისთა ყვარყვარეს და დაიპყრა კვალად ყვარეკარე-მ სამცხე-კლარჯეთი ქს. ჩუიგ ქრ. რნა: ხოლო ბაგრატ უკუნ-იქცა იმერეთსავე. არამედ მოსცემდა ბაგრატ მარადის შეწევნასა ყვარყვარესა, რამეთუ ეშინოდა ყვარყვარეს ერისთავთა-გან ამ ქვეყნისათა, რათა არა მიერთვნენ კვალად გიორგი მეფესავე. ამის-თჳს ეზრახა გურიელს კახა-ბერს და მასცა აჭარა, ჭანეთი, რათა მწე-ექმნას ერისთავთა ზედა მის ქვეყანისათა: ესე განისარა გურიელ-მან და მიიღო ქვეყანანი იგინი და ვინად-გან ბაგრატცა მწე-იყო ყვარყვარესი მის მიერ მოვიდა გურიელი სპითა თვისითა და ბრძოდენ ერისთავთა, რომელნი არა ერჩდენ ყვარყვარეს: მაშინ ვიეთნიმე მოსრნეს, ვიეთნიმე დაიმორჩილეს და ვიეთნიმე ივლტოდენ, ვითარცა ზაზა ფანასკეტელი წარვიდა ქართლს წინაშე გიორგი მეფისა და სხვანიცა: ხოლო ეკარეკარემ დაიპყრნა ქვეუანანი და ცისენი სამცხე-კლარჯეთისანი თვისად და უწოდა სახელითა თვისითა უმეტეს პირველის საათაბაგო: ესე აღუძნდა ფრიად გიორგი მეფესა, შეკრებული სპითა მოვიდა და დასდგა ტბასა ფანავარსა ზედა. ეზრასა ათაბაგსა და მესხთა, რათა ჰყონ კვალად მორჩილება და არა განდგომილება და შეერთდენ მასვე და ამით გარდიბირვითა მესხთა მეფე ყვარყვარესა-გან. ამის შიშისა-თჳს ყვარყვარემ შემწითა თვისითა დაესხა მეფეს გიორგის უგრძნეულად, მაშინ იძლია სპანი მეფისანი და შეიპყრა ყვარყვარემ მეფე გიორგი ფანავარსა ზედა ქს. ჩემე, ქრ. რნგ, წარიყვანა და პატიმარ-ჰყო მეფე და უმეტესად დიპყრა ქვეყანანი ესენი სრულიად და განამტკიცა საათაბაგოდ. არამედ შემდგომად მოკუდა ყვარყვარე ქს. ჩუივ, ქრ. რნდ:

თ, ბაადურ, თ წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ძე ყვარყვარესი ათაბაგად ბაადურ: მან ბაადურ იხილა რა განძლიერება ბაგრატ იმერთა მეფისა და დაიპყრა ხონთქარ-მან ტრაპიზონ-აზრუმი და ეკირთებოდენცა ოსმალნი მცირედ მცირედ კლარჯეთსა და ჭანეთსა. ამის მიერ

შეშინდა ბაადურ ათაბაგი. „უკეთუ განძლიერდეს ბაგრატ და ინე-
ბოს მანცა დანურობა საათაბაგოსი, ვერღა-რა წინა-აღუდგეს ბა-
ადურ ბაგრატს ოსმალთა უცალოების გამო და შეკრებისა ქვე-
ყანათათა და კვალად დაიმორჩილოს მის მეფობასა ქვეშე:“ ამის-
თჳს ეზრასა ბაადურ გიორგი მეფესა. რათა არღარა მოიხსე-
ნოს შური მამისა მისისა ყვარყვარესი და არცა-ღა მიულოს მთა-
ვრობა იგი მისი ამის პაემნითა განუტეოს მეფე და მორჩილ-
ექმნას ბაადურ, მტერსა ზედა მოლაშქრედ და მივიდნენ და და-
იპყრას მეფობა ქართლისა და ზერ-კახთა:“ მსმენელ-მან გიორგი
მეფე-მან უღონო-ქმნილ-მან მისცა პირი მტკიცე ამაოა ყოველ-
თა-თჳს: მაშინ შემოიკრიბნა ბაადურ ათაბაგ-მან სპანი, შთავიდა
გიორგი მეფე ბადურითურთ და დაიპყრა ქართლი და ზერ-კახნი:
ხოლო ბაადურ უკუმოიქცა სამცხესვე: ამისნი მხილველნი მეს-
სნი განუტევებდენ მეფესა თვისსა და დაემორჩილებდენ თაბაგ-
სა, რამეთუ მისცემდა მთავართა კერძოთა თვისთა ადგილებთა
სახასოთა მეფისათა და მონასტერ-ეკკლესიათა და მოიმტკიცებდა
სარწმუნოდ თვისად ათაბაგი:

ხოლო შემდგომად მოკუდა რა მეფე გიორგი დაჯდა მის-
წილი ძე მისი კოსტანტინე: ამან მიუწოდა ათაბაგს ბაადურ კუ-
რთხევასა ზედა თვისსა. გარნა ათაბაგ-მან არა ინება წარსვლად.
არამედ ეპისკოპოსნი ეტყოდენ: „არა ძალ გვიძს, რათა არა მი-
ვიდეთ, რამეთუ ვართ კურთხევასა ქვეშე კათალიკოზისას:“
ამის-თჳს მისცა ნება ათაბაგ-მანცა და წარვიდნენ და მათ-თანა
ვიეთნიმე მესხნიცა მტკვრის-აღმოსავლეთისანი: ხოლო ესე
აღუძნდა ბაადურ-ათაბაგსა და იწყო შემცირებად ეპისკოპოსთა და
მისმად მამულთა და განადიდებდა და უფროსად პატივს უყოფ-

და მთავართა ეპისკოპოსოა-გან: არამედ ჯავახეთი და მტკვრის-
აღმოსავლეთი რომელიმე ეპყრა კოსტანტინე მეფესა და ოდეს-
მე მწე-ექნებოდამცა ბაადურ-ათაბაგი კოსტანტინე მეფესა ფი-
ცისა-თჳს გიორგი მეფისა და თვისად, განიმაგრებდა სამცხეს.
შემდგომად მოკუდა კითრებასა ამასა შინა ბაადურ ათაბაგი
წლისა კა, ქს. ჩუო, ქრ. რჲგ:

ი, მანუჩარ ა, იბ წელი მთავრა:

შემდგომად ბაადურისა დაჯდა ათაბაგად მანუჩარ ძე ყვარ-
ყვარესთვე და ძმა ბაადურის: ან მანუჩარ სრულიად არღა-რა
ინება სათნო და მწეობა კოსტანტინე მეფისა და შლილობასა
შინა იმერთა-თანა და მოსლვასა უზუნსან ყეენისასა მიუხვნა
ამან მანუჩარ კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი და
დაიპყრა თვისად: ხოლო შემდგომად რა დაიპყრა კოსტანტინე
მეფე-მან იმერეთი. შეიკრიბა სპანი, მოჰყვა დადიანიცა და ქარ-
თლიდამ მოუხდა ჯავახეთს ქს. ჩუპა, ქრ. რჲთ: მაშინ მანუჩარ
ვერ წინა-აღუდგა. არამედ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი სა-
ათაბაგოსანი: ხოლო მეფე-მან კოსტანტინემ მიუხვნა კვალად

მტკვრის-აღმოსავლეთისანი სრულიად და უკუნ-იქცა ქართლსავე: შემდგომად იხილა შფოთება იმერთა კოსტანტინე მეფესა ზედა მანუჩარ ათაბაგ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარუხვნა კოსტანტინე მეფესა მტკვრის აღმოსავლეთი კვალად: ამისი მსმენელი მეფე კოსტანტინე მოსწრაფებით მოვიდა სპითა: გარნა მანუჩარ კვალად არა ინება ბრძოლა მეფისა. არამედ ყვარყვარემ ბიძის ძის-ძე-მან მანუჩარისა-მან სთხოვა, რათა იგი ეწეოს მეფესა და მიეგება ესე ყვარყვარე ნებითა მანუჩარისათა მეფესა სპითა თვისითა, ეწყო ძლიერად და იძლია მეფე კოსტანტინე ყვარყვარესა-გან ქს. ჩუჰგ, ქრ. როა: და მოვიდა გამარჯვებული ყვარყვარე: მაშინ მეფე კოსტანტინე ეზრახა ერთობა-მორჩილებასა. არამედ მანუჩარ ყვარყვარეს-გამო არა ინება:

ხოლო წელსა ქს. ჩუჰვ, ქრ. როდ მოვიდა იაყუბ ყეენი, გამოვლო აბოცი და მოადგა სალ ქალაქს და აოხრებდა გარე-მოთა ქვეანათა მოწყვეტითა და ტყვე-ყოფით: ამას მანუჩარ ვერ წინ-აღუდგა და ვერღა-რასმე ავნებდა სპათა მისთა. გარნა მცდელობდა მაგრებასა ციხე- ვეუანისასა: არამედ ყეენ-მან მცირეს ხანსა შინა შემუსრა ახალ-ქალაქი და გამოიყვანნა მუნით მესხნი წარჩინებულნი და ტყვენი მრავალნი მუნ-მყოფნი სრულიად. მერმე მოსწვა ქალაქი და მუნად-გან მოადგა ახალ-ციხეს. აღიღო იგიცა და უყო ეგრეთვე მასცა. შემდგომად მოადგააწევერსა და შეამჭირვა ფრიად. მაშინ მოქალაქეთა ვერარისა შემწისა მოველთა ითსოვეს ზავი ყეენისა-გან, რათა არა ტყვე-ჰყვეს და არცა შემუსროს ეკკლესია, მისცეს ქალაქი ყეენსა: ამის-თჳს ყეენ-მან მისცა პირი მტკიცე, ვინად-გან მკსინვარებდა ჰაერი და მისცეს მოქალაქეთა აწყვერი ცისით სეკდემბერს კუ: არამედ რა მოვიდნენ სპანი ყეენისანი მოწყვეტილნი ქართლის-სომხითიდამ განრისხნა ყეენი და არღა-რა აღუსრულა პირი მესხთა, ტყვე-ჰყვნა აწუვერისანი სრულიად და აწყურის ღუთის-მშობელი. მერმე კვალად მოაოხრა ქვეყანა ესე და დაუტევა ეკკლესია აწუვერის უვნებელად, უკუნ-იქცა და წარვიდა: ხოლო მანუჩარ ათაბაგსა აღუნდა დატყვევება აწყვერისა ღუთის-მშობლისა, წარავლინა ვეცხლი დიდ-ძალი და დაიხსნა და დაასვენა აწყვერსავე. არამედ შეიჭირვებდა მოოხრებისა-თჳს ქვეყანისას და შიშობდა კოსტანტინე მეფისა-გან შურის-გებისა-თჳს და ამაგრებდა ციხე-სიმაგრეთა. არამედ შემდგომად მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩუპზ, ქრ. როე:

ია, ყვარყვარე გ, იგ წელი მთავრა:

და დაჯდა შემდგომად მანუჩარისა ათაბაგად ძე აღბუღა ათაბაგისა ყვარყავრე წლისა ნთ: ამან დაიპყრა სრულიად საათაბაგო, რამეთუ იყო ესე მშვიდობის-მოვარე, გარნა მხნე, ახო-

ვანი და შემმართებელი: ხოლო წელსა ქს. ჩუჟ, ქრ. როწ, ეზ-
რასა ამას მეფე კოსტანტინე, რათა შეერთდნენ, ანუ მისცეს
შეწევნა თათართა ზედა. არამედ არა ინება ყვარყვარემ: შემდგო-
მად ამისა მოკუდა დედის-იმედი ქს. ჩუჟა: ქრ. როთ, დეკემ-
ბერს იწ: ხოლო შემდგომად წარსვლისა თათართა-გან ქართლი-
დამ იხილა კვალად განძლიერება მეფისა კოსტანტინესი ყვარ-
ყვარემ ეზრახა და დაეზავა და ჰყო მშვიდობა მის-თან: შემ-
დგომად კვალად ამავ მეფისა კოსტანტინეს ჟამსა შინა იყო
ვინმე ვაჭარი მესხი შაქს ყიდვავად აბრეშუმისად. არამედ შეუქ-
მნათ ლალვა და შფოთი მუნებურსა მედუქნესა და მესხს მას,
მრე-ექმნა შაქელი და გვემა მესხი იგი: მაშინ მესხ-მან აქადა
სიმხნე და ძალი ათაბაგისა და დასთხოვა მუქარა: ამის-თჳს გან-
რისხა შაქელი და უწუალოდ ჰგვემა მესხსა, მიუხვნა ქონებანი
და განაძო მეტყველ-მან: „არ მიმიბას ყური სამსჭვლითა დუ-
ქანსა ჩემსა და მიცეს წიხლი დარბაზს ამ ს ჩემსა ათაბაგ-მან შენ-მან
ამის-თჳს:“ ხოლო უღონო-ქმნილი და მტირალი მესსი
იგი მოვიდა წინაშე ათაბაგისა და მოუთხრა ყოველი ყოფილი:
მსმენელ-მან ათაბაგ-მან დაიდუმა წერეთ. მერმე შემოიკრიბნა
სპანი, აღმოარჩია მათ შორის ფ ჭაბუკნი და დაუდგინნა მათ
თავად მოხუცებულნი, გამოცდილნი ბრძოლათა შინა და შესხნა
სრულიად იგინი ურახ კვიცთა ზედა, წარვიდა და განვლო მათით
დბანის-სუვი, განვიდა მტკვარს და მივიდა შაქს უცნობლად და
უყო ყოველნივე თქმულნი ვაჭრისა შაქელსა მას ვაჭარსა სრუ-
ლიად და მისცა მესსსა ქონება თვისი, გარნა სხვა არა რაი
ავნო ქვეყანათა და მოქალაქეთა, მოიქცა, შემოვლო უარაია, გა-
მოვლო მუხრანი, და რა მოვიდა შიდა-ქართლს ჰსცნა ესე ცი-
ციმ ციცი-შვილ-მან, აცნობა შიდა-ქართველთა, შემოკრბენ და
მოეწივნენ ათაბაგს, ვითარცა მდევარნი: მხილველ-მან ათაბაგ-
მან მიუვლინა მეტყველ-მან: რამეთუ არა რაი მივნიეს ესო-
დუნთა ქვეყანათა, ვიდრე ქათმისამდე. არამედ უმეტესად განვა-
დიდე სახელი ქართველთა, ვინად-გან უმტერე მტერსა. ამის-
თვის ჯერს არს თქვენდაცა სიხარული, რამეთუ ვარ მკვიდრი და

მონათესევე თქვენი, აწ მიტევეთ, რათა წარვიდეთ მშვიდობით:“
მსმენელთა ამისთა ქართველთა მოევლინათ მროველ ეპისკოპოსი
და მოეთხრათ: „ანუ მოვედ და მორჩილ-ექმენ მეფესა ჩვენსა,
ვინად-გან ხარ მკვიდრი, ანუ შგიპყრობთ, რამეთუ ხელთა შინა
ჩვენთა სარ:“ ამას შეპყრობასა ათაბაგი უარ-უთქმიდა და ცდასა
ამისსა ცუდსა და ეტყოდა მშვიდობასავე: მოუგო მროველ-მან:
„არა უწვი, რამეთუ ძალით ხნავს აღმართსა:“ ამის-თჳს მიაქცივა
ათაბაგ-მან მროველი ბრძოლისა პირსა ზედა, მაშინვე მოეტევ-
ნენ ქართველნი, და აქით ეკვეთნენ მესხნი არადეთის გორასა
ზედა, (რომელსა მიერ ჟამით-გან უწოდა ცეცხლის-ჯუარი ფიც-
ხელ ძრიელის ბრძოლისა-თჳს), და ქმნა ბრძოლა სასტიკი,
რამეთუ არა დაშთნენ მესსნი, რომელი რა დაიკოდა, ანუ არა
დაჰკოდა, და თვით ათაბაგ-მან მოჰკვეთა მკლავი ხელ-ნავიანად:

კვალად ჰკრა შუბი შალიკაშვილ-მან მაჩაბელსა და გარდააჭრუნა ცხენიდამ და შესძახა: „აწყვრის ღუთის-მშობელ-მან, თუმცა ურას კვიცს არ მჯდარ ვიყავ გამეთხარამცა მუნით კერძ:“ მაშინ მაჩაბელ-მან მჩოქარე-მან მოუკრა ხრმალი და წარუკვეთა კისერი ცხენსა მისსა და დაასო ხრმალი უნაგირისა ტახტს მეტყველ-მან: „სპარმან წმიდა-მან გიორგი-მ, არა-თუმცა ყოფილ-ვიყავ ჩამოვარდნილი შუამცა-განმეკვეთე (არამედ იქმნენცა სხვანიცა მრავალნი სახსოვარნი, გარნა სიგრძის-თჳს დავიდუმეთ):“ ხოლო იძლივნენ ქართველნი და შეიპრეს მროველი, დაუწყეს თრევა მეტყველთა: „უკეთუ სნავს ძალი აღმართსა, ნებამ და-ფარცხოს თავ-დაღმართ, ვინად-გან არა ჰყო მღუდელთ-მთავარ-მან მშვიდობა მიაგეს ესრეთ. არამედ ათაბაგი მოვიდა გამარ-ჯვებული სამცხეს და შემდგომად ამისა მთავრობდა მშვიდობით და სიყვარულითა და ერთობითა მეფეთა-თანა: ხოლო მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი წლისა ჰბ, ქს. ჩფ, რ. რპწ, იანვარს ა:

იბ, ქაიხოსრო ბ, ა წელი მთავრა:

შემდგომად მისსა დაჯდა ათაბაგად ძე ყვარყვარესი ქაი-ხოსრო. ამან ქაიხოსრომ იწყო მეგობრობა გარემოთა მისთა მეფეთა და დაიპყრა. საათაბაგო და განაგებდა მორჩილებასა შინა თვისსა. არამედ ჟამსა ამისსა იწყეს კირთება აზრუმ-ტრაპიზო-ნის ფაშათა საათაბაგოსი და ჭანეთისა, და ამშვიდებდა ქაიხო-სრო ათაბაგი მორჩილებისა პირსა ზედა, და სძღნობდა მარა-დის: გარნა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ, ქს. ჩფბ. ქრ. რჟ:

იგ, მზე-ჭ ბუკი დიდი, იდ წელი მთავრაა:

ამის ქაიხოსროს შემდგომად დაჯდა ძე მისი ათაბაგად დიდი მზე-ჭაბუკ, დაეზავა მეფესა კოსტანტინეს და პატივ-სცემდა და ისმენდა. არამედ გურიელს კნინღა თუ მიუღეს ოს-მალთა ჭანეთი: ხოლო ესე მზე-ჭაბუკ დაეზავა ოსმალთა მორ-ჩილებისა პირსა ზედა. ამით მიხუნა გურიელსა ბრძოლითა აჭა-რა და ჭანეთი და დაიპყრა თვით: ხოლო შემდგომად წელსა ქს. ჩფიი, ქრ. სკ, წარმოავლინა სულტან სულეი-მან სარასკარი, რომელ-არს თავი სპათა ანუ სპასალარი, სპითა დიდითა და ძლი-ერითა დაპყრობად გიორგიისად: ესენი მოვიდნენ და მოადგნენ საათაბაგოს: მაშინ მზე-ჭაბუკ განამაგრნა ციხენი და სიმაგრენი და დაიხიზნა ხიზანნი და თვით განზრახვითა მესხთათა ეზრახა სარასკარსა და მივიდა წინაშე მისსა. ხოლო სარასკარ-მან პა-ტივით შეიწყნარა და ითხოვა მზე-ჭაბუკისა-გან საზრდელი და ყოლაუზობა იმერეთსა ზედა: ამან მზე-ჭაბუკ აღუსრულნა ყო-

ველნი და წარუძღვა იმერეთს. ჩავიდნენ და ჰყვეს რა იგი აღ-
ვსწერეთ, და კვალად უკმოქცეულთა გამოვლეს სამცხე-საათაბაგო
უვნოდ ოსმალთა და წარვიდნენ: ამით დაეზავა ესე მზე-ჭაბუკ
ოსმალთა და აღუთქვა მორჩილება და მსახურება. მერმე კვალად

და შენნა ხიზანნი და აღაშენა საათაბაგო და მართვიდა კეთილად:
ესე მეგობრობდა დავით მეფეს ქართველთასა. არამედ ამას
დიდს მზე-ჭაბუკს ამის-თვის უწოდდენ, რამეთუ დღეთა თვისთა
არა აღაფრინდა ქათამიცა უსამართლოდ საათაბაგოსა შინა და
სცხოვრებდა თვისთა მეზობელთა-თანა სიყვარულითა და მეგობ-
რობითა: კვალად უკმოიხვნა საათაბაგონისა ყოველნივე და დიპ-
ურა თვითვე. კვალად მძლავრთა ოსმალთა და ეწყო და ჰყო ქვე-
ყანა მათგან უვნოდ: შემდგომად მოკუდა დიდი მზე-ჭაბუკ ქს.
ჩფივ, ქრ. ხდ:

იდ, ყვარყვარე დ, ით წელი მთავრა:

დაჯდა შუმდგომ:დ მზე-ჭაბუკისა ძე მისი ყვარყვარე ათა-
ბაგად: ესე ყვარყვარე დაემუგობრა უმეტეს ყოველთა დავითს
ქართველთა მეფესა: ხოლო წელსა ქს. ჩფკ, ქრ. ხწ მოვიდა სპა
ხონთქრის და მოადგა საათაბაგოს. არამედ ყვარყვარე ათაბაგ-
მან განამაგრა ციხე-სიმაგრენი საათაბაგოსანი და დიხიზნა ხი-
ზანნი: მაშინ ოსმალთა რა ვერღა-რა რაი ჰპოვეს სამცხეს, გარ-
დავლეს სამცხეს და შთავიდნენ თრიალეთს და მერმე ქართლს
და მუნ მოსწყვიტნა დავით მეფე-მან და ლტოლვილთა გამოვ-
ლეს კვალად საათაბაგო: ამათ ყვარყვარემ ათაბაგ-მან არა რაი
ავნო, არამედ მისცნა საზრდელნი და განუტევნა მშვიდობით:
ამის შემდგომად ამან ყვარყვარემ მისცა შეწევნა სპითა მეფესა
დავითს შაჰ-ისმაილსა ზედა. ხოლო მოადგა რა შაჰ-ისმაილ
ტფილისს, ამან წარმოავლინა სპასპეტი თვისი მდევალ მარბიე-
ლობითა და მოსრნა, მოსტყვევნა სამცხე. არამედ ყვარყვარემ
ვერა რაი ჯვნო, რამეთუ მსწრაფლადვე უკუნ-იქცნენ: ამანვე ყვა-
რყვარემ ოდეს მოვიდა მაწვეველი ხონთქრისა მეფეთა-თანა და-
პყრობად იერუსალიმისად, აღირჩია ქართველთა მეფე გიორგი
და მივიდა მის-თანა სპითა თვისითა, მიუვა მას იერუსალიმს
და მოიქცა მისთანვე გამარჯვებული: არამედ შემდგომად ამისა

მოისსენა შური იმერთა მეფე- ან ბაგრატ მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა,
რაჟამს მიუვა ოსმალთა იმერეთსა ზედა და კვალად ყვარყვარე-
სიცა, რამეთუ მიუვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ბაგ-
რატს. და კვალადცა ისილა შეავება სამცხისა შაჰ-ისმაილის-
გან და მოოხრება, რამეთუ მოკუდაცა გიორგი მეფე ქართველთა.
ამის-თჳს ეზრასა დადიან-გურიელსა და აღუთქვა გურიელსა, რო-

მელიცა ეპყრა პირველ სამცხისანი. ესე განისარა გურიელ-მან და
მიერთო ბაგრატს: ხოლო დადიანი უნებლიეთად შიშის-თჳს მო-
ერთო იგიცა ბაგრატს: ამათ ყოველთა შეკრებულთა გარდმოვლეს
მთა-ფერსათისა სპითა სრულიად იმერეთისათა, რათა დაიპყრას
სამცსე ბაგრატ და შურ-აგოს ათაბაგსა ყვარყვარეს: მცნობ-მან
ყვარყვარემ შემოიკრიბა სრულიად სპანი საათაბაგოსანი, და ეწ-
ევნენ ურთიერთს მურჯახეთს და იქმნაცაა ბრძოლა ძლიერი, ქს.
ჩფლე, ქრ. სკგ, და მოსწყდნენ ორგნითვე ურიცხვნი. არამედ
შემდგომად იძლია ათაბაგი ყვარყვარე, შეიპყრეს ყვარყვარე და
მიართვეს ბაგრატს. ხოლო ბაგრატ პატიმარ ჰყო ყვარყვარე იმე-
რეთს და მოკუდა პატიმრობასა შინა ყვარყვარე ათაბაგი:

ბაგრატ მეფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე.

და ბაგრატ მეფე-მან დაიპყრა სამცხე თვისად და იყოფე-
ბოდა სამცხეს. მაშინ მისცა გურიულს აღთქმულნი აჭარა და
ჭანეთი. წარვიდა გურიელი და დაიპყრა მან იგინი: არამედ შა-
ლიკაშვილ-მან ოთარ-მან წარიუკანა ქაიხოსრო ძე ყვარყვარე ათა-
ბაგისა სტამბოლს და აუწყა ყოველი ყოფილი ბაგრატისა-გან
ხონთქარსა, რამეთუ სამსახურის მისისა-თჳს უყო ბაგრატ ესე
ყოველი, ოდეს ჩაუძღვა იმერეთს ათაბაგი სპათა მისთა: ამის-
თჳს განარისხნა სულტანი სულეიმან და წარმოატანა მუსტაფა
ფაშა სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა და რა
მოვიდნენ ესენი, ეწეო ამათ ბაგრატ-გურიელით, აოტნა და მო-

სრნა ოსმალნი ქს. ჩფმა, ქრ. სკთ: ხოლო ქაიხოსრო და ოთხ-
რი ლტოლვილნი წარვიდნენ კვალად სტამბოლს. მისი მსმენე-
ლი სულტანი განრისსა მოწყვეტისა-თჳს სპათა თვისთა და წა-
რმოავლინა აზრუმისა და დიაბექირის ფაშვნი სპითა უაზს აქა-
თითა და ქაისოსრო და ოთარი მათ-თანავე: ხოლო ესე-რა ჰსცნა
ბაგრატ მეფე-მან მოიყვანა მეფე ლუარსაბ და ეკვეთა ბაისანს
სოხოისტასა ზედა ოსმალთა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ მაშინ იძ-
ლივნენ საქართველოსანი მუხთლობითა მესხთათა, რამეთუ არღა-
რა მწე-ეყუნენ მცილებლობისა-თჳს მეწინაობისა და წარვიდნენ
ლტოლვილნი მეფენი თვის-თვისად. ხოლო ოსმალნი შემოვიდ-
ნენ და დიპყრნეს ცისენით საათაბაგოსანი განზრასვითა ოთარ
შალიკაშვილისათა, რამეთუ ეტყოდა ოსმალთა უკეთუ დაიმ-
ერთ ცისენი გურჩდენ ქუჱყანა ესე საუკუნოდ, ვინ-გან ეშინო-
და ბაგრატისა-გან კვალად დაპყრობისა, რამეთი ბაგრატს ჰყვა
მწედ მეფე ქრთლისაცა: “

იე, ქაიხოსრო ბ კჱ წელი მთავრა:

მაშინ მოსცეს ოსმალთა ათაბაგობა ქისოსროს და თვით წარკიდნენ: არამედ ამცნეს ათაბაგსა მტერობა ყიზილბაშთა. ხოლო ქისოსრო ათაბაგი რუსიძე ვახტანგს მუხრანის ბატონსა და მოიყვანა დაჲ მისი დედის-იმედი და იქორწინა მის-თანა. გარნა ოსმალთა წესისა მათისა-ებრ იწყეს მძლავრებად ქუԤყანათა. შეუძნდა ესუ ქაიხოსროს ათაბაგსა და ოთარს და განმზრახველთა თავის-უფლებისა-თჳს თვისთა მიუწერეს შას-თამაზს ყეენსა: „რამეთუ არს ქუԤყანა ჩვენი სპარსთა, აწ ვინად-გან მოგეცა ძლევა, მოვედ, ჩვენ მოვსრათ ოსმალნი ძალითა შენითა და დაიპყრა ქვეყანა ესე: მსმენელი შას-თამაზ წარმოემართა. ხოლო ესე ყოველი მიესმა სულტანს სულეიმანს ხონთქარსა და მოვიდა იგიცა მოსრვად სამცხისაა: ამისი მხილველი ქაიხოსრო და ოთარი შეშინდნენ და ისმიეს ხვანჯი და მიუწერეს შას-

თამაზს ვედრებითა დიდითა, რათა მოუწეროს ამათ წიგნი რისხვისა: ესე უსმინა შას-თამაზ, ვინად-გან არა ენება ბრძოლა ხონთქრისა, რამეთუ არა ძალ-ედვა მაშინ წინა-აღმდგომ მისი და მოუწერა ოთარს: „ვინად-გან მიეც ქვეყანა ჩემი ოსმალთა, ამის-თჳს მოვიდე და მოვსრა ქუԤყანა შენი და შენცა ვერ-ვინ განგარინოს სელთა-გან ჩემთა, მოგკვეთო თავი და მივსცე მძორი შენი ძაღლთა:“ ხოლო ოთარ-მან წიგნი მსწრაფლ წარუვლინა სულტანს მეტყველ-მან მოგეც ქვეყანა ციხეებითურთ და დაგემორჩილენით ყოველნი. ამის-თჳს ამისი მცნობელი ყეენი მოსრულ-არს მტერად ჩვენდა და აწ თქვენცა გნებავსთ მოწევეტა ჩვენი, რომელნი ველოდით მოწყალებასა. აჰა წიგნი შას–თამაზის, უკეთუ ვართ რისამე შემცოდენი:“ მისი მხილველი ხონთქარი განკვირდა, მოსცა ათაბაგს შეწევნა და თვით წარვიდა და დაშთა ქუԤყანა უვნოდ, ვინად-გან შას-თამაზცა უკუნ-იქცა სპარსეთად: ხოლო წელსა ქს. ჩფმვ, ქრ. სლდ, კვალად მოვიდა ბაგრატ იმერთა მეფე. არამედ ვერღა-რა დაიპყრა სამცხე განა წაასვენა აწყურის ღუთის-მშობელი ცისე-ჯვარს და წარვიდა თვითცა. მერმე ტუვე-ჰყო ლევან დადიანი: მაშინ შეუჩინა ქაიხოსრო ათაბაგ-მან ჩხეიძე სოფილანდრე: ამან გამოაპარა ლევან დადიანი და მოიყვანა სამცხეს. ამის-თჳს ეზრახა ათაბაგი გურიელსა, რათა მისცეს გზა ლევან დადიანს. ხოლო გურიელ-მან სისრულით წრიუვანა და ჰყვეს დადიან და ლევან ოდიშსავე:

ხოლო წელსა ქს. ჩფმზ, ქრ. სლე ლუარსაბ ქართველთა და ლევან კახთა მეფენი მტერობდნენ სპარსთა: მას ზედა შეიზრახნენ ქართველნი, კახნი და მესსნი და დაუ ყეს რბევა და ტუვევნა ადრაბაგანსა მრავალთა ჟამთა. ვინად-გან შას-თამაზ მუო ქვემოდ უცალოდ: ამისა შემდგომად მოვიდა შსს-თამაზ, აღიღო ტფილისი ქს. ჩფმცა, ქრ. სლვ. და ტფილისიდამ ეზრასა ქაიხოსრო ათაბაგსა, რათა მისცეს ასული თვისი ცოლად. არამედ ათაბაგს არა ესვა ცოლი, გარნა მისცა ასული ოთარ შალიკა შვილისა, რამეთუ ნათესავი ახლოს იყო ქაისოსროსი:

ამით დაემზხლა შას-თამაზ და მოსცა ნიჭი დიდ-ძალი ყეენ-
მან ათაბაგსა და წარვიდა სპარსეთად, რამეთუ ჰყო ესე ყეენ-მან
ძმაცვით საქართველოთა შინა: მერმე ამის მიზეზისა-თჳს ეზ-
რასა მეფე ლუარსაბ იჯუს შერმაზანს და ვახუშტ დიასამიძეს და
ამოვან მესხთა. მოვიდა და მიუღო ათაბაგს ჯავახეთი და მტკვრის
აღმოსავლეთის კერძი და დიპყრა თვით: კვალად ესმა ხონთქა-
რსა დამოყვრება ქაიხოსრო ათაბაგისა და ყეენისა. ამის-თჳს
წარმოავლინა სანი, მოვიდნენ და დაიპყრეს ქვეყანა ტოსი სრუ-
ლიად ქს. ჩვნ, ქრ. სლ: ამასვე წელს უშვა დედის-იმედ-მან
ქაიხოსროს ძე მანუჩარ: შემდგომად კვალად მოვიდნენ ოსმალნი
და დაიპყრეს არტანუჯი არსი ნამდე: კვალად დაიპყრეს ფარაკანი
და სრულიად არტანი და აღაშენეს ფრაკანი ქს. ჩფნბ, ქრ. ხმ
არამედ სამცხეს ვერ გარდმოვიდნენ ძალითა აწეურისა ღუთის-
მშობლისათა და ამაგრებდაცა ქაიხოსრო ყოველთა და აცნობა ესე
ყოველნი ქმნილნი მეფის ლუარსაბისა-გან და ოსმალთა-გან შას-
თამაზს და კვალად მომავალობა ისკანდარ აზრუმის ფაშისა:

ა მოსლვა შას-თამაზისა:

მსმენელი შას-თამაზ, ვინადგან წარმოავლინებდა სპათა შარ-
ვანსა ზედა, თვით წარმოემართა, მოვიდა, შემუსრა შაქი, შე-
მოვლო ქართლი, მიეგება ქაიხოსრო ათაბაგი, ჩამოვიდა ყეენი,
აღიღო ვარძია, თმოგვი, ვანის-ქვბნი, ასპინძა, ვარუნთა და
სრულიად სამცხის ციხენი და აწუვირის ღუთის-მშობელი ტყვე-
ჰყო. არამედ ცისენი მოსცა ქაიხოსრო ათაბაგსა და კვალად ვე-
დრებით მოსცა აწყვრის ღუთის-მშობელიცა: ხოლო უღონო-
ქმნილი იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან მიენდვნენ ყე-
ენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მოჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვა-
ხუშტი და ამოვანთ მიენდვნენ ყეენსა: მან შეიპყრნა იგინი, მო-
ჰკლა იჯუ და შერმაზან და ვახუშტ და ამოვან წარიყვანნა ტყვედ
განზრასვითავე ათაბაგისათა, რამეთუ ბრალეულ-ჰყოფდა მათ ქა-

იხოსრო: უკუნ-იქცა ყეენი, ჩავლო ერევანი და წარვიდა სპარსე-
თად: ქს. ჩფნგ, ქრ. ხმ: ამასვე ქორონიკონსა მოვიდა იმერთა
მეფე გიორგი, მოარბივა და მოსწვა სამცხე, ტყვე-ჰყო აწყვრი-
სა ღუთის-მშობელი, წაასვენა და წარკიდა: შემდგომად მოვიდა
სულტანი სულეიმან, აღაშენა კარი, მოსრნა ურჩნი, უკუნ-იქცა
და დასდგა ბასიანს ქს. ჩვნე, ქრ. სმდ: ამას მოუდგა შას-თა-
მაზ და დასდგა არტანს. ხოლო სულტან სულეიმან წარვიდა
სტამბოლს:

მოსლვა შახ-თამაზისა:

მაშინ შახ-თამაზ წარავლინა ძე თვისი ისმაილ, ამან გარ-
დმოდგომითა აღიღო კარი, შემუსრნა, მოსწყვიტნა და მოსწვა
ცეცხლითა: არამედ შას-თამაზ შემუსრნა ციხენი სამცხისანი,
მოსრნა და განასხნა ოსმალნი, მოაოხრნა ეკკლესიანი, შემუსრნა
სატნი და ჯვარნი და მოსცა ქვეყანა ქაიხოსრო ათაბაგსა: მერ-
მე აქიდ-გან უკუნ-ქცეულ-მან ტყვე-ჰყო დედა ლუარსაბ მეფისა
და წარვიდ- თვისად: მაშინ მოვიდნენ სიზნად აწყვერს ძმანი
დედის-იმედისანი. ვახტანგ, არჩილ და აშოთან და განურნენ აქა:
ხოლო წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. ხნ ზავ-ჰყვეს იმერთ მეფე-მან
გიორგიმ და ქაიხოსრო ათაბაგ-მან, მოსცა აწუვრის ღუთის-
მშობელი და მოასვენეს აეკერსავე, შემდგომად წარავლინა ქა-
იხოსრო ათაბაგ-მან ყვარყვარე ძე თვისი ოდიშს. მოსცა ლევან
დადიან-მან ასული თვისი მარეხ და იქორწინა მუნვე ქს. ჩფიდ,
ქრ. სნი, და წელსა მეორესა მოიყვანა ყვარყვარემ ცოლი თვისი
სამცხეს: ამავე წელს უშვა მარეს ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო.
არამედ უკეთუ ათაბაგობდა ქაიხოსრო. გარნა ტაო, შავ-კლარჯნი
ეპყრით ოსმალთა და სედვიდა ქაიხოსრო მძლავრებასა და კირ-
თებასა მათ-გან ქვეყანათათა და ვერა რაისა შეწევნისა მპოველი
ვნებად მათდა, მის-თჳს წარვიდა წინაშე შას-თამაზისა, რათა
მოიცეს ძალი მის-გან ქს. ჩფო, ქრ. ხნწ, მისრული ყეენ-მან

პატივით შეიწენარა და იყოფებოდა მუნ: ხოლო აქა ძე-მან ქაი-
ხოსროს-მან მზე-ჭაბუკ იქორწინა გურიელის გიორგის ასულს
როდამსა ზედა ქს. ჩფოა, რ. ხნთ და მეორესა წელსა მოკვდა
მზე-ჭაბუკ: ხოლო ქაიხოსროს ათაბაგის-თჳს აღეთქვა შას-თა-
მაზს შეწევნა და ნიჭვიდა ნიჭთა დიდ-დიდთა. არამედ ყაზმინს
ყოფასა შინა მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი ქს. ჩფოგ, ქრ. ხდა,
და დაუტევა ძენი ყვარყვარე, მანუჩარ და ბექა:

ივ, ყვარყვარე ე, თ წელი მთავრა:

დაჯდა ყვარყვარე ათაბაგად ძე ქაიხოსროსი და ათაბაგობდა:
არამედ დედის-იმედი დედა მისი იყო პირვულ და აწცა და ვარა-
ზა ოთარ შალიკას შვილის ძე მოქმედნი ყოვლისავე, რამეთუ
ესე დედის-იმედი იყო ამაყი, გლისპი, მრისხანე და გაუსინჯავი,
რამეთუ მოვიდა რა შას-თამაზ განრისხებული კახ-ბატონს ალექ-
სანდრესა ზედა განჯას. მაშინ ჰყო ხრიკი, ოთარ ჩოლაყა-შვილ-
მან, ვითარცა აღვწერეთ. ამან დედის-იმედ-მან არღა-რა გამოი-
კითსა გლისპობით ზაკვა იგი, შეიპყრა ვარაზა და მოჰკლა იგი,
რამეთუ ესე ვარაზა იყო ცოლის ძმა შას-თამაზისა:

გ, მოსლვა შას-თამაზისა

ესე ჰსცნა შას-თამაზ, დაუტევა კახეთი და მოუხდა სამ-
ცხეს, მოსწყვიტნა და მოოსრნა, ტყვე-ჰყვნა. გარნა უმეტეს

ოცხე. ხოლო დედის-იმედი და ძენი მისნი გარდაიხვეწნენ აჭა-
რა და მუნ განერნეს, ქს. ჩფოდ, ქრ. ხꙋბ, მაშინ ეზრახა შას-
თამაზ ხონთქარსა, მისცა სამცხე-საათაბაგო, ყარსი და იმერე-
ხონთქარსა, თვით უკუნ-იქცა და წარვიდა სპარსეთად: ხოლო
დედის-იმედი და ძენი მისნი მოვიდეს და დიპყრეს კვალად
სამცხე. არამედ ვარზასძე-მან კოკოლამ და ვიეთთამე მესხთა
უწყეს ზრახვა ხონთქარსა: ესე ჰსცნა მანუჩარ და აუწყა ყვარყვა-

რე ათაბაგს, წარმოვ დნენ ორნივე ძმანი და მეფის ძე ერეკლე,
ბიძის ძე მათი და მოვიდნენ მგელ-ცისეს ქს. ჩფოვ, ქრ. ხꙋდ,
მუნით ყეენ-თან დესპანი წარავლინეს და აუწყეს უცოდველობა
თვისი და ითხოვეს შეწევნა მის-გან. თვით მოვიდნენ და დას-
დგნენ. სამწუფ ღელესა შინა: ხოლო ესენი ოლდ მის ქვაბიდამ
შედანის შვილ-მან იასონ ცნობა ვარაზას ძეს კოკოლას და
ძმასა მისსა და მის ბიძას გურგას და ლაშქართა: ამათ ეახ-
ლნეს ელია-შვილი, დიასამიძე ავთანდილ და შერმაზან კვალად
მატაკის შვილი ამტაკ და აბულ-უაფარ და ძმის-წული მათი
როსტომ და ამატაკის ძე სესნი შეკაზმულნი ფ კაცით ორთვა-
ლის სიდს ბოგირს გამოვიდნენ. მუნ ფანასკეტელის იობის ძე
ჯირსონ შეეყრათ; ამან ჯირაონ სცნა ბატონის თავ-დასხმად
მოსლვა მათი და წამსავე ამცნო ყანდურალის და ყანდურალ აუწ-
ყა ქათმის ეიკილის ჟამს ბატონებს: ესენი შეიკაზნენ და უკუ-
დგნენ. ოსერათ თავს სიმაგრესა შინა, ივნისის ლ, მოვიდნენ
იგინი, დაესსნეს ჩვენს სადგურს და თუსარლის კარავი აიალა-
ფეს, ჩვენ კაცი მოუკალით, ერთი დავიჭირეთ და წარვიდნენ
იგინი:

არამედ უსე უცნათ ჩვენთა და შემოგვეკრიბნენ. მერმე მი-
ვედით თმოგვს, ქალაქი მოვარბივეთ, თმოგვს მოვიდა დედის-
იმედიცა. ორშ ბათს ვანის ქვაბებს მოვადექით, ოთხშაბათს შე-
სევით ავიღეთ, პარასკევს რჩეულიანი შევიუარეთ, კვირას ოლა-
დის ქვაბნი ავიღეთ და კარწ სს მოვედით, ივლის ერეკლე
წლის ივ შევკაზმეთ, ფოსს მიუსედით, მოვსწუვიტეთ და ავია-
ლაფეთ. მარბიელნი გაუძახეთ, რღვევის სიზანი და ალფი ავი-
ღევით. მოვედიდ პალაკაციოს, დავდექით, თეთრ ცისის გარე-
მოსი დავწვით. იქიდამ ალბუტი და კამაროვანიც მივსწვით,
მერმე შას-თან დესპანი წარვგზავნეო. ამავ თოუცს კꙋ შალიკა
შვილ-მან ზემბრის ძემ მათივე ნაქონები ოთის-ცისე წაგვიღო
და ჩვენთა შინა ოსმალნი ჩამოვიდენ, გამოუდექით, მგელ-ციხეს
მოვედით და შერმაზანის წყაროზედ დავდექით. იქიდამ აწყვერს
მოვედით, აგვისტოს ლა ვარენთის ციხეს უღალატეს, მგელ-

ცისიდამ ენკენისთვეს და დიასამიძის დემეტრეს საღალატოდ
აზნაურნი წარვგზავნეთ, ვეღარ უღალატეს. არამედ იზ
ხელთ დარჩნენ ციხის თავს შალიკაშვილს. მანუჩარ და ერეკლე
მგელ-ცისუსი იყუნენ და შალიკაშვილთა აზნაურთა ძეთა თავს

დაესხნენ, აზნაურნი გარდეხვეწნენ, ერეკლემ კაცი ჩამოაგდო, ცხენი იშოვნა, სამცხიდამ მოვედით, მარანშიანთ წყაროზედ დავდექით, ფოს ჩაუდექით და მოვსრენით. შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ, და სამცხესავე მოვედით წელს ქს. ჩვოზ, ქრ. სიე, მიგვიხდა კოკოლა, სჩის ქვაბი წარგვიხვნ. მოვიდნენ მანუჩარ და ერეკლე კვალად წარუსვნეს. ამისა შემდგომად კოკოლას თვისი ძმის-წული გურგაქ უკუ-უდგა და მანუჩარს მოერთო ქაჯის-ციხითა და ფიცითა დიდითა. არამედ კვალად სტეხა ფიცი და უკუდგა მანუჩარისაგან: მოვიდა მანუჩარ ზავისათს, მან არა ჰყო ზავი და ფოსო დაუწვით. მერმე ლაშქრით ქაჯის ცისეს მოვადექით, ის ოკდომბერს გურგაქ შემორიგდა და ველი მოსცა. გავბრუნდით, კოკოლას კერძი ურთის-ციხე წავართვით და დავარღვივეთ, სიმაგრე დავსწვით და ეკკლესია დაუტეეეეთ: კვალად ფოსო მოვრბივეთ. შას-თან დესპანი წარვგზავნეთ და მგელის-ციხეს მოვედით, პონტღანის ძემ მატამ ძმა თვისი მოკლა, მას მანუჩარ თვალნი დასწვნა ემითურთ: შემდგომად მანუჩარ და ყვარყვარე ათაბაგი მგელის-ციხეს მოვიდნენ და დედის-იმედიც მუნ მოვიდა, დეკემბერს ამბავი მოვიდა შს-თამაზ მომკუდარ-იყო ოკდომბერს კგ: ხოლო დეკემბერს ლა ყვარყვარე და მანუჩარ თმოგს მოვიდნენ ქს. წელსა ჩფოც, ქრ. სივ, იავრის ე. დედის იმედი და ბექა ყველს მოადგნენ ᲬᲘ იანვარს, ეველი და თმოგვი აიღეს: კოკოლამ ყარახან შეიყარა თმოგვის მოსაშველებლად: არამედ კეღარ მოუსწრა, დედის-იმედიც ყველიდამ თმოგვს მოვიდა, იქიდამ მანუჩარ ჯავახეთს წარვიდა, ფოსო და ჯავახეთი დაარბივა და გურგაქს ქაჯის-ციხე გაუმაგრა საზრდელითა: მერმე ყვარყვარე და მანუჩარ ახალ-ციხეს წავიდნენ და დედის-იმედი თმოგვს დადგა, თმოგვი საზრდელით გაამაგრა:

– 251–

ყეენ-თან დესპანი წარგზავნეს, ციხეების-აღება აცნობეს და ოსმალთ აშლა: ამისა შემდგომად დავარდა ოსმალთა მოსვლა, დედის-იმედი სამცსეს მოვიდა, ყვარყვარე ავათ იყო, ზღუდერს ჩავიდა, ვერ წავიდა და მანუჩარ და ერეკლე, სპი შეკრებულნი ოსმალთა პირს მიუდგნენ. ოსმალნი ჩა კაცნი ფეზერვალს კვ უარახანს დაესსნენ, ყარასან გაუდრკა, მიეწივნენ ოსმალნი ივ კაცი მოკლეს, მოიქცნენ ოსმალნი და გორი დასწვეს და ზარიბატსა შინა დადგნენ: ურასან ქაკაცით თვს დაესს, ამოსწყვიტა ოსმალნი, გააქცივნა და აღივსო იარაღ-ალაფითა. და ბატონი მანუჩარ აწყვერს შავიდა მისის იბ, წარვიდა ერეკლე ქართლის დედოფლის-თანა და დედოფალი სურამს იდგა ფრიად უპოვარი და მას-თანა იყოფებოდა ერეკლე წელსა ქს. ჩფოᲬ, ქრ. სივ, აგვისტოს ზ:

ლალა-ფაშა მოვიდა:

ლალა-ფაშა. სპით მგელ-ციხეს მოადგა, ვ დღე ბრძოლა, ვერ აღიღო და ქაჯის-ციხიდამ სრულიად შემოეხოცნენ ოსმალ-თა, თ აგვისტოს ძურმანს და წინწალას შუა აზრუმ ვანის ფა-შან მოვიდნენ, სულტანი და ყარახან ბაზუქლუ და მუღალუს ბატონი იქით შეიყარნენ, მაჰმად სულტანი გორაზედ წარმოდგა სპითა თვისითა, სხვანი შემოაბა ოსმ:ლთა. პირველ სძლეს ყი-ზილბაშთა და მოსრვიდენ ოტებულთა ოსმალთა. არამედ შემ-დგომად აოტეს ოსმალთა და გარდაიხვეწა მაჰმად სულტანი. ხოლო მანუჩარ ქაჯის ცისისა-თვის შემოიკრიბნა სპანი, გარნა ვერცა ომსა და ვერცა ციხის აღებას მიუსწრა: მაშინ ამილახო-რის შვილი ქოინ მიეგება ლალა-ფაშას არტანს და ორი ციხე შესძღვნა. კვალად არფაქსად ვ ციხით მიერთო ფაშას, ხერთვი-სი და ე ციხე მისცა. ხოლო ფაშამ ხახულის სანჯახობა მისცა, აგვისტოს იზ მანუჩარ თმოგვის ციხე მისცა. არამედ ახალ-ქა-ლაქი: უწინვე წაართვეს, რომელსა შინა კოკოლას მეციხოვნენი

იდგნენ: გაიარა ფაშამ, ტფილისსა ზედა წარვიდა, მანუჩარ-თან წარიყვნა: ხოლო შემდგომად მოქცევისა ლალა-ფაშამ მუხრანი-დამ გამოუტევა მანუჩარ და სამცხეს ჯარ-მან იწყო მოდენა: ყვარყვარე წინ-მიეგება ლალა-ფაშ ს, მოვიდა ფაშა, ლუკზედ დადგა, და მუნ დედის იმედ-მან ნახა: მერმე აიყარა ფაშა, ყვარ-ყვარე თან-წიყვნა და აღარ დააბრუნვა, ოლთისი სანჯახათ მო-სცა, მანუჩარ გამოუშვა, აწყვერს მოვიდა. ამის შემდგომად ლა-ლა-ფაშას ლაშქარი და მირმარი წარმოეგზავნა მანუჩარის-თჳს, ქართლ-ზედა გაესია, ქართლს ვეღარ ჩავიდნენ ესენი, სადგერი მოსწყვიტეს, და ეკკლესიის განძი წარხდა: კვალად წარმოეგზავ-ნა სანჩახი ფაშას, ჩაუხდენ ქართლს და მოარბიეს:

ხოლო წელსა ქს. ჩფოთ, ქრ. ხიზ მანუჩარ წარიყვანეს აზრუმს და იქიდამ ყვარყვარე და მანუჩარ აპრილს კი სტამბოლს წარიყვანეს. მაისს იგი სამცხეს ჟამი მომსრველი გაჩნდა, ოკ-დომბერს მანუჩარ გამოეშვათ, ნოემბერს მოვიდა, ხონთქარს ფა-შობა და სრულიად მამული მისი უბოძა. ყვარყვარე თთუზს თორთომიდამ არ გაეშვათ. მერმე წელს ქს. ჩფა, ქრ. სიზ იანვარს ზ ბექა ვალიდამ გადგა, ლალა-ფაშა წარსრულ იყო და ბექა ოლთის დამდგარ-იყო: ყვარყვარესა-თჳს ხონთქარს ფალა-ვანი ერკინა, ყვარყვარეს დაეცა. ამის-თჳს ქრისტეანობით გა-მოეშვა და თვისი საბატონო მოეცა მარტს მოვიდა ყვარყვარე, ოკდომბერს იე ბექაც მოვიდა, ორნივ ლორეს წარვიდნენ, ლო-რე მოარბიეს, გამარჯვებულნი მოვიდნენ: მეორეს წულს სინან-ფაშა მოვიდა, ტფილისს, წარვიდა სპითა, ორნივ თან-წარიყვანა, ყვარყვარე თრიალეთიდამ იმერეთს გააბრუნა, რათა ემტერნენ იმერნი ქართლს და მანუჩარ თან-წაიყვანა. არამედ მოსრნა რა სვიმონ მეფე-მან სპანი სინან ფაშისანი, ეზრახნენ ყვარყვარე და მანუჩარ სვიმონ მეფესა და მოვიდა მანუჩარ სვიმონ მეფისა-თანა და მან მოსცა ასული თვისი ელენე ცოლად და უქმნა ქორ-წილი ქს. ჩფბ, ქრ. სო: ხოლო ფებერვალსა შინა წარიყვანეს ბექა სტამბოლს. ამავე ჟამსა მოვიდა არჩილ დიდი-ხნის უნახა-

ვი დედის-იმედისა და დაჲ თვისი ნასა და წარვიდა ოკდომ-
ბურსა შინა, და ნოემბერს მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი ქს. ჩფპბ,
ქრ. ხო:

იზ, მანუჩარ ბ, ლი წელი მთავრა:

დაჯდა ათაბაგად ძმა მისი მანუჩარ. ამ წელს მანუჩარს აწ-
ევერს მყოფს უღალატეს ოსმალთა. არამედ სძლო მანუჩარვე,
ფაშები მძიმედ დაიკოდნენ, გააქცივნა და ალაფი ქვეყანა დარჩა
მანუჩარსავე უვნოდ: ხოლო წელსა ქს. ჩფჰდ, ქრ. სობ მოი-
ევანა მანუჩარ მარტს კდ მეფის სვიმონის ასული ელენე სამ-
ცხეს. ამისა შემდგომად მოვიდა შააბაზ ქს. ჩფპზ, ქრ. სოე,
აღაშენა განჯა, მანუჩარს მოსცა ჩალაბუთი და დედის-იმედს ხუ-
თი დიდი სოფელი, ამასვე ქორონიკონს გორი და ახალ-ციხე
აღაშენეს ოსმალთა. და აგვისტოს ჩვენ მძევალნი გამოგვიხვნეს:
ამის-თჳს მოვიდა სვიმონ მეფე მეშველად, აღარ აბრძოლეს,
თემი მოარბია სვიმონ და წარვიდა. მერმე მანუჩარც მოღალა-
ტეთ-გამო ველარ დადგა და ახალ-დაბას ჩავიდა, დედის-იმედი
და ყვარყვარეს ძე ქაიხოსრო საკანაფის-ციხეში დადგნენ, დია-
სამიძე ელია დემოთის ციხეში საავალიშვილოს შეუყენეს, წაა-
რთვა ამან ციხე და განძი მრავალი და საფაროც დაიჭირა. გო-
გორის შვილ-მან ბეჟან-მან ჯვარის ციხე ფაშას მისცა და ჩვენც
ახალ-დაბას ჩამოვედით: მერმე მარტს იე, ქს. ჩფპᲑ, ქრ. სოვ
მოვსრენით ჩვენნი მოღალატენი და ნიჯათითა მეფის სვიმონი-
სათა დავიპყარით სრულიად სამცხე და ოსმალთაც დავეზავენით,
და წარვავლინეთ კაცი წინაშე ხონთქრისა. მოეცა ხონთქარსაც
ქრისტეანობით ათაბაგობა და დავიპყარით ყოველი. არამედ
მძლვრობდენ ოსმალნი და იყო ჭირი დიდი მათ-გან. არამედ
დაითმენდა მანუჩარ: ხოლო შემდგომად მურად-ფაშის მოსლვი-
სა მოვიდა შააბაზ აღებად ერევნისად და ამან მანუჩარ მძლავრე-
ბისა-თჳს ოსმალთა წარუვლინა შაბაზს ძე თვისი მანუჩარ, რათა

მწე-ეყოს, და მისცა ხერთვისი და რომელნიმე ცისენი და შე-
აყენნი ყიზილბაშნი მწედ თვისად, არამედ ოსმალთა ეტყოდა,
რათა არა მოსწყვიტოს სამცხე შააბაზ, ვითარცა ჰყო შაჰ-თამაზ:
ხოლო შემდგომად უკუნ-იქცა რა შააბაზ, დაუტევა ძე ათაბაგისა
მანუჩარ ერევანს ამირ-გუნასანისა-თანა და ზრდიდა იგი: ხოლო
წელსა ქს. ჩქთ, ქრ. სჟზე მოვიდა გურიელი მამია და დიპყრა
აჭარა. არამედ მანუჩარ ჯერ ვერ შურ-აგო ვინად-გან მიიქცეო-
დნენ და დაუტევებდნენ წესსა და რიგთა და სჯულსა მესხნი
მძლავრებით ოსმალთათა: გარნა უმძვინვებოდა მანუჩარს და
მცდელობდა ყოვლითა ძალითა თვისითა, რათა მოაგოს კვალსავე

პირველსა. არამედ შემდგომად ამისა მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი ქს. ჩქიდ ქრ. ტბ:

იწ, მანუჩარ გ, ია წელი მთავრა:

მაშინ მესხთა მოიყვანეს მანუჩარ ძე მისი ერევნიდამ ბრძანებითა ხონთქრისათა და დასვეს ათაბაგად: ამან მანუჩარ დაიპყრა ნაქონები მამასა თვისისა: ამის ჟამს მოვიდა ბატონი თეიმურაზ, დაისადგურა ოლთისს. არამედ გარდიცვლებოდენ წესნი და ვიეთნი ზოგნი პატივისა-თჳს ნებით, ზოგნი მძლავრობით ოსმალთათა გამაჰმადიანდებოდნენ და იქმნებოდიან უმორჩილონი ათაბაგისანი: ხოლო მანუჩარ მძლავრობდა მათ და არა პატივსა უყოფდა. ამის-თჳს შეასმინეს ოსმალთა და მათ აზრუმის ფაშას: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინნა სპანი ქს. ჩქკდ, ქრ. ტიბ, ვერ წინა-აღუდგა მანუჩარ და ჩამოვიდა ახალ-დაბას. მუნ ესმა ბრძოლად წარსლვა მარაბდას და მივიდა ქართველთა-თანა ტ მხედრითა და ჰყო მუნ რა იგი აღვწერეთ: და შემდგომად ლტოლვის მოვიდა ახალ-დაბასავე, ეზრასა ოსმალთა, ზავ-ჰყო მათ-თანა, მოვიდა და დაიპყრა სამცხე: არამედ იხილა შემდგომ-შემდგომითა შფოთი ესე ვითარნი და არღა-რა რაი სხვა ღონე შეწევნისა, ამის-თვის. წარვიდა სტამბოლს წინაშე ხონ-

თქრისა: ამ ჟამთა მოვიდა მოურავი გიორგი და ასპინძას გაეგარჯვა ყიზილბაშთა ზედა, მერმე შეუხდა და აღიღო ციხე ხერთვისი და სხვანიცა, რომელნი ეპყრნეს ყიზილბაშთა და მისცა ოსმალთა: ხოლო მანუჩარ შეიწყნა ხონთქარ-მან, მოსცა ქრისტეანობით ათაბაგობა და წარმოავლინა, არამედ მოგზაურს მომავალს. დახვა ბიძა თვისი ბექა, რომელი პირველი წარსრული იმყოფებოდა მუნ: ამან ბექამ ისტუმრა და კეთილად შეიტკბო მანუჩარ: გარნა განმზრახველ-მან ოსმალთა მძლავრებისა-მან და თვინიერ მათსა სხვისა ღონისა არღ-რა რისამე შემძლებელ-მან, შეურთო საჭმელს მანუჩარიას სამსალა და მოჰკლა მანუჩრა, და თვით მივიდა სტამბოლს, იქმნა მაჰმადიან, მოსცა ათაბაგობა და ყოველი საზღვარი სამცხე-საათაბაგოსი და უწოდეს საფარ-ფაშა და პატივ-სცეს ორითა თუღითა. მერმე წარმოავლინეს და მოვიდა სამცხეს, ქს. ჩქკუ, ქრ. ტიგ:

ით, ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა, ი წელი იფაშა:

და დაჯდა ესე საფარ-ფაშა და დიპყრა სრულიად საათაბაგო, რომელნიცა საზღვარნი აღვსწერეთ და მაროვიდა, ვითარცა წეს არს ოსმალთა: ამან აღწერა ქვეყანა და შეჰკვეთეს ხარკი ქრისტეანეთა სულზედ დრაჰკანი და ყოველსა მოსავალსა ზედა სილითურთ შვიდი-თავი, ცსვარზედ ბ შაური, ზროხაზედ აბაზი, ცხენსა და კამბეჩზედ ექვსი შაური: ხოლო საფაშოთ ხარკი დრაჰკნის მესამედი, რომელ არს ათი შური წესისა-მებრ ოს-

მალთა: არამედ ეპისკოპოსნი და მონასტერნი წინათვე შლილო-
ბათა ამათ შინა ათაბაგებთათა და უმორჩილებითა ქართლის კა-
თალიკოზისათა შემცირდებოდნენ ურწმუნოებითა მესხთათა, რა-
მეთუ მიუხმიდენ მამულ-შეწირულობათა, შემცირდებოდნენ და
მოიშლებოდნენ მთავართა-გან და შემდგომად უმეტეს დაპყრო-
ბისა ტაო-კლარჯეთისა და შავშეთ არტანუჯისა ოსმალთა-გან,
არღა-რა მოიპოებოდა მუნ, ვინად-გან მიუსვნეს ოსმალთა სრუ-

ლიად მამულ- შეწირულობანი და არღარა-ვინ იყო მეტრფე მო-
ნოზონებისა და წარაქვნდაათ მუნიდამ სიწმიდენი ხატთა, ჯვარ-
თა და ნაწილთა სამცხეს, ქართლს, იმერეთს. ეგრეთვე აწცა მხო-
ლოდ სამცხეს უმეტესად იქმნებოდნენ, რამეთუ არღა-რა იყო
ეპისკოპოსნი ანუ მონასტერნი, ვინად-გან რისხვითა ღუთისათა
გამამადიანდებოდნენ ყოველნი წარჩინებულნი ამ ქვეყნისანი და
დაიწყეს მიერით თათრობა, რამეთუ ჟამთა ამათ მოაკლდებოდა
ქრისტეანობას: არა იყო მორჩილება კათალიკოზისა ანუ ეპის-
კოპოსისა და სამღუდელოთა. არამედ ოსრება ეკკლესია-მონას-
ტერთა და შენებს ჯამთ: ხოლო მორწმუნენი ჰფარვიდნენ და
მალვიდნენ სტოა, ჯუართა და ნაწილთა წმიდათათ და სსუათა
წარაქუნდათ პირველის-ებრ იმერეთს და ქართლს და ივლტო-
დინცა წარჩინებულნი, რომულნი სძულობდენ მაჰმადიანობასა,
რამეთუ განაგებდა საფარ-ფაშა ნებითა ოსმალთათა ყოველსავე:
მას საფარ-ფაშას სთხოვა მოურავ-მან სპანი და მოვიდნენ ლტო-
ლვილნი სპანი მისნი და მოურავიცა მოვიდა მის-თანა. მერმე
წარვიდნენ სტამბოლს: ხოლო შემდგომად ესრეთის განგებისა
მოკუდა საფარ-ფაშა წელსა ქს. ჩქლე, ქრ. ტკგ. არამედ ამის
ქვემოთნი პრღა-რა იწოდებოდენ ათაბაგად, თვინიერ საქართვ-
ლოთაგანთა. გარნა ახალ-ცისის ფაშად: ხოლო ვინდ-გან მოეცა
ხონთქარსა ფირმანი მკვიდრობისა საფარ-ფაშისა-თვს, შემდგო-
მად სიკუდილისა მამათა მათთათა წარვიდიან სტამბოლს და მი-
სციან ქრთამი და მათ წარმოავლინიან ფაშად:

———–———

კ, უსუფ-ფაშა ა, ია წელი ი ფაშა:

და შემდგომად სიკუდილის საფარ-ფაშისა წარვიდა ძე
მისი უსუფ სტამბოლს, მოსცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ცი-
ხეს: არამედ ესე უსუფ-ფაშა იყო ფრიად მაჰმადიანი, მართვიდა
საათაბაგოსა მორჩილებითა და ყოვლითა ნებითა ოსმალთათა და
უმეტესად ზრუმის-ფაშის თა და იყოფებოდა მშვიდობით: მას

უსუფს სთხოვა მეფე-მან ქართლისა-მან როსტომ გზა, ამან
მისცა და უმასპინძლებდა პატივით. გარნა ესე უსუფ-ფაშა მოი-
ძულვებდა ქრისტეანობასა და შესძინებდა მაჰმადიანობასა და
აღმოიფხვრებოდენცა წესნი და რიგნი ქრისტეანობისანი ყოველ-

ნივე და შეემატებოდნენ მაჰმადს, ვინად-გან განაგებდა და გარ-
დავლიდა დღეთა თვისთა ნებითა მათითა და სჯულითა: შემდგო-
მად მოკუდა უ უფ-ფაშა წელსა ქს. ჩქმს, ქრ. ტლე:

კა, როსტომ ფაშა, იბ წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა როსტომ რე მისი, ნაშობი მხევლისა სტა-
მბოლს. ამას მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობა. მოვიდა და დაჯდა
ახალ-ცისეს და მართვიდა, ვითარცა, მამა მისი: გარნა თუმცა
წარჩინებულნი მაჰმადიანნი იეგნენ. არამედ ცოლნი მათნი და
მხევალნი იყუნენ ყოველთა ქრისტეანენი: ხოლო ჟამს როსტომ
ფაშისას მოუვლინა ხონთქარ-მან ბრძანება, რათა იქმნენ ცოლ-
ნიცა მათნი, რომელნიცა მაჰმადიან არიან მაჰმადიანად: ესე უთ-
ხრეს ცოლსა როსტომ ფაშისასა. ხოლო მან არა ინება არამედ
აიძულებდენ ეფად მაჰმადიანად და ამის-თვის დაითმინა მრა-
ვალნი ტანჯვანი. მერმე განივლტო, რათა გარდაიგდოს თავი
კლდესა ზედა. სცნეს ესე, შეიპყრეს და არა უტევეს, კვალად
ინება მოშთობა თავისა თვისისა და მცნობელთა არცა ამას ზე-
და მიუშვეს: ხოლო შემდგომად სიყმილისა და მრავლისა ქენ-
ჯნისა მოიპოვა ღონე, რამეთუ ჰგონა, ვითარცა თვით თავისი
ყოფნა ეგრეთცა სხვათაცა და ამის-მიზეზისა-თჳს იტეოდა:
„უკეთუ დ ატევებინოთ ყოველთა წარჩინებულთა ცოლთა უწინა-
რეს ჩემსა ქრისტუ, მერმე დაუტეო მეცა, უკეთუ რა ესრეთ
არცა მე:“ მაშინ შეუთქვეს რა წარჩინებულთა ცოლთა, მათ ყო-
ველთა შიშის-თჳსს ტანჯვისა დაუტევეს ქრისტე და გამაჰმა-
დიანდნენ ყოველნი სრულიად და უღონო ქმნილი გამაჰმადიანდა.
იგიცა: არამედ იქმნნა რისხვა ღუთისა ცოდვათა ჩვენთა-თჳს,

რამეთუ აწ უმეტესადრე მოოხრდნენ ეკკლესიანი დიდ-შვენიერნი
და იმნებოდნენ პირუტევთა სადგურ და ივლტოდიან კვალადცა,
რომელთა არა ინებეს მაჰმადიანობა ქართლს, იმერეთს, ოდიშს,
გურიას, კახეთს და წარაქუნდათ სატნი და ჯუარნი და წმიდათა
ნაწილნი, მოისპოდენ ეპისკოპოსნი, თუ სადმე იყო და მონა-
ზონნი და მწვემნი. გარნა თვინიერ ადგილად-ადგილ იპოვებო-
დნენ ?ღუდულნი და შეიქნა სრულიად მაჰმადიანობა წესითა და
სჯულითა მათითა და აღშენდებოდიან მეჩითნი: არამედ დაშთნენ
გლესნი და იგინიცა უმწყსელნი, ვითარცა პირუტუვნი: კვალად
ჟამსვე ამისსა განაწესეს სპანი და შეჰკვეთეს მამულიანთა გა-
მოსაღებითა მათითავე ფაშას, ბეგს, ალაიბეგს, სანჯახს და აღას
და რაოდენნიცა კაცნი და წესეს უწოდეს ხრმალი და სადაცა
უხმდათ წარიყვნიან, არათუ ქრისტეანეთა. არამედ მაჰმადიანთა
მოლაშქრედ: სილო მოვიდა ამ როსტომ ფაშისა თანა დადიანი
ლიპარიტ ლტოლვილი, ამან მსცა და აშკელნი სპანი. არამედ
კვალადცა მოვიდა ლტოლვილი, შემდგომად მოვიდა გურიელი
ქაიხოსრო სტამბოლიდამ: ამან როსტომ ბრძანებითა ხონთქრი-
სათა მისცა სპანი და ჰყო კვალად გურიელად ქისოსრო, რამე-

თუ აქუნდათ ამათ ბრძანება ყოველთა საქმეთა ზედა იმერეთისთა და მართვიდნენ ესენი. არამედ ძნელოვანთა აუწყებდნენ აზრუმის ფაშას და მით განმართვიდენ, შედგომად მოკუდა როსტომ ფაშა წელსა ქს. ჩქნთ, რ. ტმზ.

კა, ასლან ფაშს ა, კ წელი ფაშა:

ამის შემდგომად წარვიდა ძე როსტომისა ასლან სტამბოლს, მოსცა ხონთქარ-მან ფაშობ, მოსრული ესე ახალ-ცისეს მართვიდა საათაბაგოსა, ვითარცა წინა-თქმულნი. ესე ასლან ფაშანებითა იმერთათა ჩავიდა იმერეთს, დასვა მეფედ ბაგრატვე უთვალო, შეიპყრა დარეჯან და ვახტანგ, წარმოიყვანა იგინი და შოებული მოვიდა ახალ-ცისეს და დაასადგურნა იგინი ოლთისს.

ხოლო რაჟამს დაიპყრა ვახტანგ მეფე-მან იმერეთი და დასვა არჩილ, არღა-რა რას მორჩილებდნენ ასლანს. ამის-თჳს შეასმინა ხონთქარსა და ბრძანებითა მისითა აღვიდა მთასა ზედა ფერსათს სპითა ქს. ჩქიგ, ქრ. ტნ:

არამედ იმერთა რა დასვეს ბაგრატვე, მოუძღვნეს ქრთამი დიდი, რათა უკუნ-იქცეს, ვინად-გან უზით, მეფევე თვისი: უკმო-იქცა ასლან და აუწყა ესენი ხონთქარსა. მანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეაყენნა ქუთათისს ციხესა შინა: შემდგომად რა განაძეს ბაგრატ იმერთა ამას ასლან ფაშას ევედრნენ ვახტანგ და დარეჯან დედოფალი, რათა ჰყოს იგინი მეფედ იმერთა და მოსცეს ჩკ მარჩის წინდად ქეთევან, რამეთუ ჟამთა ამათ სრულიად მცეულ იყუნენ მესხნი წესთა და სჯულთა ოსმალთათა და იყვნენ ვეცხლის-მოყვარენი პირისა და ფიცის-მტეხელნი, მეძავ-მემრუშე-სოდომიანნი, ვითარცა წეს-არიან ოსმალთა: მიიღო ქრთამი ასლან-ფაშამ, ჩავიდა იმერეთს და ჰყო ესენი მეფედ, ვითარცა აღვსწერეთ: შემდგომად კვალად ამანვე მისცა სეხნია ჩხეიძეს იენგიჩარნი და შეადგინნა ციხესა შინა ქუთათისს: ამვ ასლან ფაშისა-გან მოითხოვა შანაოზ მეფე-მან ქეთევან, დაწინდული დარეჯანისა-გან ქს. ჩქიზ, ქრ. ტნუ, და მოსცა ოთსმოცი ქესა და წარიყვან ქეთევან: შემდგომად ვედრებითა გურიელისათა შთავიდა იმერეთს ქს. ჩქობ, ქრ ტი, კვეთებული ბაგრატ შეიპყრეს და მოართვეს ასლანს: მაშინ ბაგრატ მოსცა ძე თვისი ალექსანდრე მოევლად ქრთამისა წილ, დაუტევა იგივე მეფედ და მოვიდა სამცხეს: შემდგომად ამასთანავე მოვიდა ძე შანოზ მეფისა ლუარსაბ სამეფოდ იმერთა, მოსცა ძღვენი ასლანას ფაშასა. არამედ ჰსცნა, რამეთუ აცთუნებს ასლან ფაშა და წარვიდა. ქს. ჩქოდ, ქრ. ტიბ: ამის მეორეს წელს მოვიდა ძე შანოზ მეფისავე არჩილ დანყრობად იმერთა და პატივით შეიტკბო ასლან ფაშა-მან. არამედ მოვიდა გურიელიცა სამეფოდ იმერთავე. ესე აუწყა ასლან ხონთქარსა და მცდელობდა არჩილისა-თჳს იმერეთსა, რამეთუ მოევრობდა ქე-

თევანის -გამო: გარნა არა ინება ხონთქარ-მან არჩილ წინა-თქმუ-
ლთა-თჳს შესმენისა და უბრძანა შეპყრობა არჩილისა: ამან და-
სვა პატიმარსავით ახალ-ციხეს და გურიელი განუტევა გურიას.
მერმე განზრახვით მესსთათა გამოპარვით გამოუტევა არჩილ:
ხოლო ამა ჟამებთა შინა არღა-რა იყო სახელნი თავადთა, მთა-
ვართა და აზნაურთა. არამედ უწოდდენ ფაშად, ბეგად, ალი-
ბეგად, სანჯასად და აღად, რამეთუ ახალ-ციხეს და ოლთის იყო
ათაბაგი ახალ-ციხის ფაშად წოდებული, კოლას და ფაშა, შავ-
შეთს, აჭარას ბეგნი და სხვათა ადგილებთა ალი-ბეგი და აღა-
ნი. 8 რნა მორილებასა და ლაშქრობასა ქვეშე სალ-ცისის ფა-
შისასა: შემდგომად მოვიდეს ასლანისა-თანა ბაგრატ და გუ-
რიული, ლტოლვილნი არჩილისაგან და აღუთქვეს ქრთამი დიდი:
ამან აუწყა ხონთქარსა. ხოლო განრისხებულ-მან ხონთქარ-მან
წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუზს აქათითა სპითა. ესე მო-
ვიდა და ჩამოუძღვა ასლან-ფაშა იმერეთს და რა იგი აღვსწე-
რეთ იქმნა: მაშინ) კვაცხუთს მდგომს აზრუმის ფაშას მოერ-
წიგნი არჩილისა: „ვქმენ ყოველი, რა იგი ვერ სლან-ფა-
შის-გან, რამეთუ მიმიღო საგანძური დიდ-ძალი სახონთქროდ
და მით მომცა იმერეთი და წერაი არს შეცოდება ჩემი:“ ესე
მისწერა ზრუმის ფაშამ წინაშე ხონთქრისა და ხონთქარ-მან
ამის-თჳს მოუწერა თავის-მოკვეთა ასლან ფაშისა: მაშინ კვაც-
ხუთს მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშას, წელსა ჩქოზ, ქჲე და წა-
რავლინა თავი სტამბოლს: ხოლო აზრუმის ფაშა და მესხნი
მოვიდნენ სამცხეს. არამედ ძე ასლან ფაშისა, მცნობი ამისი
წარვიდა სტამბოლს, მისცა ქრთამი დიდი, ამის-თჳს მოსცეს
ფაშობა და მოვიდა ასალ-ციხეს:

———

*) ესე კვაცხუთის სოფელი უბოძა დიდ მან მეფე-მან ხოლო-მან და
ძმა-მან მის-მან კათალიკოზმან იოსებ ზაქარია მოძღვარს და მის შვილს
იოსებს: ხოლო მეორე სოფელი ხიმში პირის-პირ მისსა მეფე-მან დავით
მოსცა ბესარიონს: შენ შნულება გაბა-შვილისა:

კგ, უსუფ-ფაშა ბ ი წელი ფაშა:

დაჯდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ქს. ჩქპ, ქრ. ტ̈ᲔᲨ და იწ-
ყო განგება, ვითარცა წინ თთა. არამედ ამ ჟამებთ უკეთუ ვინ-
მე მოიქონის ვეცხლი, წარვიდის სტამბოლს, მისცის ქრთამი
და იშოვნის მკვიდრად მამული და დაიპყრიან, ვითარცა ჰყო ფი-
რიაღის შვილ-მან, რომელი განჰყიდა გურიელ-მან მღვდელი. მან
მღვდელ-მან მოიგო ვეცხლი მაჰმადიანობით, წარვიდა სტამ-
ბოლს, მისცა ქრთამი, მოსცეს ჯავახეთი და უწოდეს ფაშად,

ამან და ძეთა ამისთა დაიპყრეს ჯავახეთი და არიან დღედცა ფა-
შად. ამითი იწყეს წარჩინებულთა მესსთა შემცირებად და ამაღ-
ლებად უგვანთა და უგვაროთა: ამის მიერ უმეტეს მოოხრდებო-
დნენ ეკკლესიანი და აღშენდებოდნენ სამნი და დაიტევებოდა
ზნენი ქართულნი თვინიერ ენისა, და განდიდნებოდა მათ შო-
რის მამად და ნეშტნი ხატთა და ჯუართა შეიმუსრვოდა და იმ-
ყოფებოდა დედათა მათთა სამკაულად, რომელთა-გან იქმნებო-
დუნცა სასწაულნი მრავალნი, გარნა არავინ მიუპყრობდა ყურთა.
არამედ ესრეთთა ვერღა-რა შემუსრვიდენ, გარნა განყიდდენ
მრთელსა, სხვათა-თვის არღა-რა არს ჟამი აქა მოსსენებად: ხო-
ლო ამას უსუფ ფაშას მოსცა გიორგი მეფე-მან ალექსანდრე ძე
ბაგრატისა და ამან მეფედ ჰყო იმერეთს ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა,
და თვით მოვიდა ახალ-ციხეს. ამანვე წარავლინა შავშეთის ბეგი
და ღალატით მოჰკვეთა ქაისოსრო გურიელს თავი და გურიას
დასვა ძმა მისი გურიელად მამია ქს. ჩქპე, ქრ. ტოგ: შემდგო-
მად მოკუდა ესე უსუფ ფაშა წელსა ჩქჟ, ქრ. ტოწ:

კდ, სალიმ ფაშა *), ია წელი ფაშა:

მაშინ წარვიდა ძმა მისი სალიმ სტამბოლს, ამას მოსცეს
ფაშობა ქრთამით, მოვიდა ახალ-ციხეს და განაგებდა ეგრეთვე:

---

*) ვახუშტის დაუწერია ასლან ფაშა, რომელიც ფაშობდა შემდგომ ისაყ-ფაშისა. ნახე 174 გვერდი.

ამის ჟამსა შინა მოვიდა მეფე გიორგი. ამან ისტუმრა და პა-
ტივ-სცა. შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა წარატანა მუსა-
ლიმი სპითა მეფე გიორგის, ჩავიდნენ და ჰყვეს არჩილ მეფედ:
მერმე კვალად მოვიდა გიორგი მეფე დედა-წულით, მან დაა-
სადგურა ოშორას: შემდგომად ბრძანებითა ხონთქრისათა მოერ-
ტეა ოშორას სპითა სალიმ ფაშა, შეიპყრა გიორგი მეფე და პა-
ტიმარ-ჰყო ახალ-ციხეს. არამედ მესხთა გააპარეს გიორგი მეფე
წელსა ქს. ჩქჟა ქრ. ტოთ:

ამასვე წარმოუვლინა ნაზარალი-ხან ალექსანდრე. ამან შეიკ-
რიბნა სპანი ბრძანებითა, ხონთქრისათა შთაიყვანა იმერეთს და
ჰყო ალექსანდრე მეფედ და განამაგრა უმეტესად ქუთათისი და
შემუსრა ეკკლესია, და უკმოიქცა ახალ-ციხესვე: შემდგომად ნე-
ბითვე ასლან ფაშისათა და ქრთამითა განაძეს არჩილ იმერთა
და დასვეს გიორგი: ხოლო იყო ჭირი დიდი იენგიჩართა-გან,
ციხეთა შინა მყოფთა მესხთა ზედა. გარნა თუ მაჰმადიანი იყუ-
ნენ, არამედ კვლიდიან კაცთა და დედათა-თანა ძალ-ყოფდიან,
ეგრეთვე ერმათაცა და ართმიდინ მრავალთა უსამართლოდ: ამან
სალიმ ფაშამ წარავლინა ქრთამი დიდი სტამბოლს შეწევნითა
მესხთათა და ითხოვა განუვანა იენგიჩართა და მუნ დადგინებად
ეულთა: უსმინეს და დაადგინეს ეულნი და განთავისუფლდნენ
ჭირისა მის-გან.

ხოლო განაძეს იმერთა გიორგი და დასვეს არჩილ: ესე აღუძნდა ასლან ფაშას, რამეთუ უნებლიეთ მისსა ჰყვეს და აუწყა წინაშე ხონთქრისა განრისნა ხონთქარი და უბრძანა განძება მისი: მაშინ სალიმ ფაშამ მოიყვანა ნაზარალი-ხანიდამ სვიმონ ძე ალექ-სანდრესი ქს. ჩქჟა, ქრ. ტპვ, შთაიყვნა იმერეთს და ჰყო მე-ფედ. შემდგომად ამანვე სალიმ ფაშამ მისცა იგივე სვიმონ გუ-რიელს მამის, რათა ჰყოს მეფედ და ამასვე წელსა მოკუდა სა-ლიმ ფაშა წელსა ქს. ჩღა ქრ. ტპთ:

– 263 –

კე, ისაყ ფაშა, და წელი ფაშა:

ხოლო ძე უსუფ ფაშისა წარვიდა სტამბოლს ისაყ, შესძ-ღვნა ქრთამი დიდი, მისცეს ფაშობა და მოვიდა ახალ-ციხეს და მართვიდა თქმულთაებრ: ამან ისაყ ფაშამ მოიყვან გიორგი ძე ალექსანდრესი ნაზარალი-ხანიდამ და ევანდა თვის-თანა ყოფად იმერთა მეფედ: ხოლო ფაშანი ესენი, რომელნი მოვიხსენეთ, უმეტეს ამის-თჳს აშფოთებდიან იმერთა, რამეთუ უკეთუმცა არა ჰქონდათ იმერეთს ლაშქრობანი, წარიუვანდნენ, სადაცა უნებდათ ლაშქრად და ექმნებოდათ ჭირი დიდი და სიშორე გზისა და აქა ლაშქრობითა აღივსებოდიან ნიჭითა და ტევითა, ვინად-გან არ-ღა-რად რაიდ სჩნდა ოხრება, ტყვევნა, კლვა ქრისტეანეთა მაქ-მადიანობით: ხოლო ისაყ ფაშას აღუძნდა არა მორჩილება აბაში-და განდიდება მისი, შეასმინა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თჳს ხონთქარ-მან წარმოავლინა სარასკრად აზრუმის ფაშა სპითა დი-დითა, და მოვიდა ქუჰა მისი ახალ-ციხეს სპითა და თვით სა-რასკარი მოვიდა გურიას, განვლო ჭოროხი ნავის ხიდით, რამე-თუ აქუნდა ბრძანება შვიდ წელ ყოფა იმერეთსა შინა და სრუ-ლიად მოოხრება ციხეებითურთ: მაშინ ისე ფაშამ და ქეამ გა-რდავლეს ფერსათი სპითა. არამედ კაკას ხიდ-ზედ შეეკრათ იმე-რთა სიმაგრე. უწყეს ამათ დიდ-დიდთა თოფთა ცემა, ვერღა-რა დაუდგნენ იმერნი და შთავიდნენ ესენი იმერეთს და ჰყვეს რა იგი აღვსწერეთ: ხოლო მოკუდა სულტან მუსტაფა და დასჯდა ამად. ამან უბრძანა სარასკარს უკუნ-ქცევა იმერეთიდამ. მაშინ ამათ დაუტევეს მეფედ გიორგი ძე ალექსანდრესი და ზავ-ჰყვეს აბაშიძისა-თანა, აღაშენეს თხმელის ცისე ბაღდადს, შეაყნნეს იენგიჩარნი და უკუ-მოიქცნენ ქს. ჩღგ, ქრ. ტჟა: გარნა დახვდენ იმერნი მთასა ზედა და მოეწივნენ უკან. არამედ ესენი არღა-რა უკუ-ბრუნდნენ ბრძანებისა და ზამთრისა-თჳს და მოსრნეს იმერ-თა მრავალნი და დაჰკოდეს ისეყ ფაშა სულსა შინა და მოჰკლეს კოლის ფაშა და აღიღეს ალაფი მრავალნი და მესნი მოვიდნენ ახალ-ციხეს: ხოლო ქეა წარვიდა აზრუმს სპითა, ვინად-გან გუ-

– 264 –

რიიდამ წარსრული სარასკარიცა მისრულ იყო აზრუმს: ამისა

შემდგომ და ისე ფაშა მართვიდა და განაგებდა საათაბაგოსა და ამას არა ეგდენ ერჩდა ფაშა. კოლისა და უძვინვებოდა ისაყს, რამეთუ იყო ხონთქრისა-გან მორჩილებასა შინა მისსა. ამის-თჳს წარავლინა კაცი და მოჰკლა იგი ღალატად: ხოლო მემ-კვიდრეთა მისთა უღაღადეს ხონთქარსა, რამეთუ თუმცა განსაგო იყო. არამედ ვერ მოაკვდინებდა სარგოსა-თჳს თავისა თვისისა, თუმცა არა ხონთქრისა შარავანდედობისა სვიანობისა-თჳს, ვერ-ცა ფაშასა ანუ ბეგსა, ალი-ბეგსა, აღასა და მოლაშქრესა. ამის-თჳს განრისხნა ხონთქარი, წარმოგზავნა მტარვალი, რათა მოჰ-კვეთონ ისე ფაშას თავი: სცნა ესე ისე ფაშამ, განივლტო, მივიდა სტამბოლს და დაიმალა მუნ წელსა როდენს მე. ხოლო ახალ-ციხეს წარმოავლინეს ფაშად ასლან, ძე სალიმ ფაშისა ბი-ძის-ძე ისე ფაშისა:

კვ, ასლან ფაშა ბ, გ, წელი ფაშა:

წელსა ქს. ჩღე, ქრ. ტჟგ მოვიდა ასლან ფაშა და დასჯდა ახალ-ციხეს და განაგებდა წესსა ზედა მათთა, რამეთუ ამ ჟა-ჟა- მებთა პრაღა-რა იყო ქრისტეანე თვინიერ გლეხთა, არამედ იგი-ნიცა მცირედ სამცხეს, თვინიერ ჯავახეთისა და უმცირესად შავ-შეთს, აჭარას და არტანს. გარნა ვაჭარნი რაოდენიმე იყუნენ ყოველ-გან სათაბაგოსა შინა. არამედ იყო შენობა დაბნებთა და აგარათა, ვინდ-გან ესეოდენთა ჟამთა იქმნა მშვიდობა. ქრისტე-ანეთა ამათ შინა, აერილნი ქართლიდამ და სომხითიდამ სახლდე-ბოდიან აქა და უმეტესნი ჯავახეთს. კვალად უფროსად ტყვეთა-გან იმურთთა და განმრავლდებოდნენ ფრიად თათრობითა, ვი-ნად-გან სარკთა-გან კიდე ვერა რაის ავნებდნენ გლეხთა. ხოლო შემდგომად განცხადნა ისე ვაშა სტამბოლს, რამეთუ დაჯდა სხვა ვეზირ-ზამი, მისცა ქრთამი დიდი და მოსცეს ფაშობა ისე ფაშასავე და ასლან ფაშა წარვიდა სტამბოლს.:

ისაყ ფაშა მეორედ ᲬᲔ წელი ფაშა:

მოვიდა ისე ფაშა წელს ქს. ჩღᲔ, ქრ. ტჟვ, და დაჯდა ახალ-ციხეს. ამან დაამდაბლნა მიმდგომნი ასლან ფაშისანი მო-სვეჭითა და წარომითა თეთრთათა და უპატიო ყოფითა და აღა-მაღლნა. თვისნი წელსა ქს. ჩღიბ, ქრ. უ, მოვიდა გიორგი იმერ-მეფე, რათა მწე-ეყოს. ხოლო ისე ფაშამ აღუთქვა. არამედ შემდგომად ნებითა ფაშისათა წარვიდა და დაიპყრა იმერეთი: კვალად წელსა ჩღი, მოვიდა იგივე გიორგი. გარნა შემდგომად გურიელის სიკუდილი ს ნებით ფაშის თავე დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩღიგ, ქრ. უა:

ასლან ფაშა მეორედ ბ წელი ფაშა:

ხოლო წელსა ჩღივ, ქრ. უდ მისცეს კვალად ასლან ფაშას
და მოვიდა ახალ-ციხეს. ხოლო ისაყ ფაშა წარვიდა სტამბოლ-
სავე. ესე ასლან ფაშა ქრთამითა და ვედრებითა ბეჟან დადიანი-
სა და ზურაბ აბაშიძისათა. ჩავიდა იმერეთს სპითა და იქმნა რა
იგი აღვწერეთ იმერეთს: მერმე მოვიდა ახალ-ციხეს. არამედ უყო
ამანცა ეგრეთვე ისაყ ფაშას მიმდგომთა, ვითარცა მან ამისთა
უქმნა:

ისაყ ფაშა მესამედ თ წელი ფაშა:

შემდგომად წელსა ჩღიზ, ქრ. უვე მოსცეს კვალად ისაყ
ფაშას ასლ-ცისის ფაშობა, მოვიდა და დაჯდა. არამედ ასლან
ფაშა წარვიდა სტამბოლს, რამეთუ ვედრებითა და ქრთამით ისაყ
ფაშისათა მისცეს სხვა ფაშობა ასლან ფაშას, რათა არღა-რა
შემცილე ექმნას. ისე ფაშას: შემდგომად ისე ფაშის-თანა მო-
ვიდა გიორგი იმერთა მეფე სტამბოლიდამ, წელს ჩღით, ქრ.
უზ: მან წარატანა მუსლიმი თვისი სპით, ჩავიდნენ იმერეთს

და იქმნ: ეოფილი იგინი, დაუტევეს გიორგი მუნ და წარმო-
ვიდნენ მესნი: ხოლო შემდგომად გიორგი მეფისა სიკუდილისა
წარავლინა ისე ფაშამ შავშეთის ბეგი ვახტანგ მეფისა-თანა და
ითხოვა ძე გიორგისა ალექსანდრუ: მან წარმოუვლინა ნიჭითა და
შემდგომად წელსა ჩღკა, ქრ. უთ ბრძანებითა ხონთქრისათა შთა-
ვიდა იმერეთს და იქმნა აღწერილისაებრ: მერმე დასვა მეფედ
ალექსანდრე, მოუდგინა ბეჟან დადიანი და თვით მოვიდა ახალ-
ციხეს. ხოლო წელს ჩღკგ, ქრ. უია წარმოავლინა ხონთქარმან
აზრუმის ფაშა სარასკრად სპითა დიდითა და ერობად ადრიბე-
ჟანისად: ესე მოვიდა ეარსს და მიუწოდა ისაყ ფაშას. შემდგო-
მად შთავიდნენ ტფილისს და იქმნა ყოველი, ვითარცა აღვსწე-
რეთ ქართლსა ზედა ყოფილნი: ხოლო ახალ-ციხეს და მუსა-
ლიმი და განაგებდა ნებით ისე ფაშისათ. არამედ იქმნა ესე ისე
ფაშა შემდგომად იუსეს სიკუდილისა მპყრობელი და გან-
მგებელი ხონთქრისა-გან სრულიადისა ძალითა ყოვლისა საქარ-
თველოსი, სახელით: სამცხე-საათაბაგოსი, სრულიად იმერეთი-
სა, ქართლისა, ლორე, აზაუ-შამშადილისა და კახეთისა: არა-
მედ ვინად-გან იყო ქართლი დიდსა ჭირსა, აღშენდა ჯავახეთი
და სამცხე მუნიდამ, ვინად-გან გარდმო შენდებოდნენ და გან-
მდიდრნენცა ბეგნი, ალაი-ბუგნი, აღანი და ფაშანი ხვეჭითა მა-
თითა: არამედ აქუნდაცა ჭირნი ჯავახ-სამცხელთა მოგზაურთა
სპათა-გან. შემდგომად გარდმოვლეს ქართლი ლეკთა და სტევე-
ნვიდენ სამცხე-ჯავასეთს, ვიდრე კოლამდე და მიაქუნდათ ნატ-
ევენჯვნი უამრავნი. მრავალ-გზის ეწივნენ მესხნი და ეწევნენ.
არამედ იგინი მრე-ექმნებოდიან მარადის და მოსრვიდიან სპათა
ანუ სადაცა ვის მოიხელდიან და წარაქვნდათ ალაფი დიდ-ძალი:

ხოლო შემდგომად მოადგა რა თამაზ-ხან განჯას, უკუდგნენ ქა-
რთველნი ისაყ-ფაშისა-გან, მისცეს ნება ყიზილბაშთა და უხდე-
ბოდნენ ქართველნი სამცხეს და ჯავახეთს მარად-დღე და სტეე-
ნვიდნენ: კვალად დღესა ერთსა მოუხდნენ და წარიღეს ნატყვე-
ნავი: ამათ წარმოუდგა მუსალიმი, დაესხა დვირს, მოსრნა და
მოსწყვიტნა ქართველნი, ტყვე-ყვნა მრავალნი, უკმოიხვნა ნატ-

ევენავნი და მოვიდა გამარჯვებული: ხოლო სძლო რა თამაზ-
სან ქოფრულსა, მაშინ მისცა ტფილისიცა ისე ფაშამ და წარ-
მოვიდა ყოვლითა საგანძურითა თვისითა და დაჯდა ასლ-ცისეს:
შემდგომად ზავ-ჰყვეს რა ხონთქარ-მან და შანდირ, ამით იქმნა
კვალად მეგობრობა ქართველთა და მესხთა შორის, არამედ ისაყ
ფაშას არღა-რა აქვნდა ვეზირობა სამის თუღითა, გარნა იყო
ორ-თუღიანი პირველისაებრ: ამ ისაყ ფაშამ წარავლინა ძე თვი-
სი უსუფ ფაშა სტამბოლს, შესძღუნა ქრთამი დიდი ვეზირსა,
მოსცეს ახალ-ციხის ფაშობა უსუფ ფაშას, წარმოვიდა და მო-
ვიდა ახალ-ცისეს:

კზ, უსუფ-ფაშა გ, წელი ფაშა

მე წელს ჩღლზ, ქრ. უკე, დაჯდა უსუფ ფაშა ძე ისყისა.
ხოლო ისე ფაშა იყოფებოდა განსვენებით თვისად და მართვი-
და უსუფ ფაშა, თვინიერ დიდთა საქმეთა-გან და ამას ჰკითხვი-
და მამასა თვისსა: ამან უსუფ ფაშამ წარავლინა კაცი აჭარას
საქმისა ერისათვისმე. ხოლო მათ შეურაცს-ჰყვეს კაცი იგი,
განრისსნა უსუფ ფაშა, წარავლინა მაჰმად ბუგ სპითა. ესე დაესხა
აჭარას და მოსწყვიტნა სულნი ურიცხვნი უწყალოდ, აღიღო ალა-
ფი მათი და მოვიდა უსუფ ფაშის-თანა: მაშინ ნეშტნი აჭა-
რელნი წარვიდნენ სტამბოლს და ევედრნენ ხონთქარსა. ამის-
თჳს წარიყვნეს უსუფ-ფაშა სტამბოლს. არამედ მანვე სძლო
მათ, მისცა ქრთამი დიდი ვეზირსა, მან გამოუტევა და მოვიდა
სამცხეს ფაშადვე: ხოლო ალექსანდრემ იმერთა-მან შეიპყრა ვა-
სუშტი აბაშიძე. მოვიდა ისე ფაშისა ვედრებად ანუკა მეფის
ასული: ამან აღუთქვა განტევება მისი და წარუვლინა მეფესა
ალექსანდრეს ცხენი აღკაზმული და ქურქი და მიუტევა კ ქესა,
რომელი თანა-ედვა ალექსანდრე ისე ფაშისა, რათა განუტეოს
ვახუშტი. ხოლო მან არა ინება, არცა პატივ-სცა: ამის-თჳს წა-
რავლინა ფირიაღის შვილი ჯავახეთის ფაშა სიძე თვისი იმე-

რეთს სპითა წელსა ჩღმა, ქრ. უკთ, შთავიდა რა იმერეთს, მო-
ეგება დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ხოლო ალექსანდრე ივლ-
ტოდა ქართლს: ამათ მოიყვანეს გიორგი ძე გიორგისა და ძმა
ალექსანდრესი, დასვეს იგი მეფედ და წარმოვიდნენ:

ამასვე წელსა მოვიდა შანშე ლტოლვილი ყიზილბაშთა-გან. ამის-თჳს წარმოევლინა კაცი შანდირს ისე ვაშისა-თჳს, რათა წარუვლინოს კრული შანშე: მაშინ ისე ფაშამ აღირჩია მშვიდობა, რამეთუ ეშინოდა მის-გან მორბევისა და მოოხრებისა ქვეყნისა, შეიჰერა შანშე და მისცა კრული: ამასვე წელს წარმოევლინა ალექსანდრეს ისე ვაშისა-თჳს, რათა ჰყოს იგივე იმერთა მეფედ. უსმინა ისაყ ფაშამ წინ თქმულთა თვისვე, წარატანა ალექსანდრეს სპანი, ჩაიყვანეს და ჰეკეს იგი მეფედ და სპანი მოვიდნენ სამცხეს: ხოლო შემდგომად წელსა ჩღმი, ქრ. ულ, რა სძლო შანდირ კვალად სარასკარს ეარსს წარმოავლინა და მოარბიეს ჯავახეთი, არტანი, კოლა, წარიღეს სრულიად პირუტეევნი და ქონებანი. არამედ ტყვენი არა ტყვე ჰყვნეს და მოუწივეს ვიდრე მტკვრადმდე მარბიელთა: შემდგომად წელსა ჩღმდ ქრ. ულბ წარმოევლინა ხონთქარსა საგანძური დიდი ლეკთა-თჳს, რამეთუ შანდირ ებრძოდა მუსულის ქალაქსა, შეიკრიბა უსუფ ფაშა და წარვიდა სპითა დიდითა და შთავიდნენ ქართლს. ხოლო მისრულთა თედო-წმიდას, იქმნა რა იგი აღსწერეთ ქართლსა ზედა: შემდგომად მოვიდა ძლეული უსუფ ფაშა აწყვერს და მოკუდა მუნ: ამისი მსმენელი ისაყ ფაშა დამძიმდა ფრიად, გარნა მართვიდა იგივე ქვეყანათა.

ცხოვრება ეგრისს აფხაზეთისა:

ხოლო ძე თარგამოსისა ეგროს, რა მოვიდა წილ-ხდომილსა თვისთა ძმათა შორის თვისსა ქვეყანას, ამან ეგროს ჰპოვა ადგილი ზღვის კიდის აღმოსავლეთით მთასა შინა. ამან აქა აღაშენა ქალაქი და უწოდა სახელითა თვისითა ეგრი და ამ ეგროსისა-გან განითესნენ ქვეყანასა ამას შინა ძენი და ძენი ძეთა ეგროსისანი და აღავსეს ქვეყანა ეგროსისა და იყუნენ ესენი მორჩილებასა შინა მცხეთელ მამასახლისისასა, ჟამად და ჟამად განდგომილნი, ვითარცა აღვსწერეთ: ხოლო მოსლვასა არდამ სპარსთა ერისთვისასა და დაპყრობასა საქართველოსასა, ამის შემდგომად განდგნენ რა საქართველოსანი სპარსთა-გან, მაშინ ეგრის მდინარის დასავლეთისათა მოიმწეს ბერძენნი, განდგნენ საქართველოსა-გან და მოსწყვიტნეს სპარსნი და მიერთვნენ ბერძენთა, რამეთუ ძალითა ბერძენთათა ჰყვეს და დაშთნენ და იყუნენ მცხეთელ მამასახლისის მორჩილებასა შინა: ხოლო შემდგომად მოკლა რა პირველ-მან მეფე-მან ფარნაოზ აზონ ერისთავი და დაიპყრა ყოველი საქართველო, არცა-ღა ამას მოერთვნენ ეგრისის მდინარის დასავლეთისანი. არამედ ერჩდენ ბერძენთავე და ეგრის მდინარის აღმოსავლეთისანი დაშთენ ფარნაოზის მორჩილებასა შინა: ამან ფარნაოზ განჰყო ეგრისი თვისს მორჩილებასა შინა მყოფი ორ-საერისთოდ და დასვა ქუჯი ერისთავად ეგრისს, რომელი აღაშენა ეგროს და უწოდა ბედია, ვინად-გან ჰპოვა ბედი და მისცა ქუჯის რიონის დასავლეთი და ჩრდილოეთი ზღვადმდე და ეგრისის მდინარემდე სრულიად სვანეთით. და მეორე, დასვა შორაპანს და მისცა საერისთოდ ნეშტი ეგრისისა, რომელ არს რიონის აღმოსავლეთი და სამხრეთის ზღვამდე და

ლისის მთამდე და იეუნენ ესუ ერისთავნი მორჩილებას შინა და მოხარკეობასა შინა მეფეთა ქართველთასა. არამედ სიმცირესა შინა ვახტანგ გორგასლისა მიუღეს ეგრისისა და ზღვის პირნი ციხე-გოჯამდე ბერძენთა, გარნა მერმე ვახტანგვე მიუღო მკლავითა თვისითა ბერძენთა ჯიქეთი აფხაზეთითურთ, საზღვარი თვისი ოვსეთიდამ შემოსრულ-მან:

ამანვე ვახტანგ მისცა ლეონს კეისარსა *) ეგრისის მდინარის იქითი საზღვარი ბერძენთა და მერმე ამზითვა კეისარ-მან ცოლსა ვახტანგისასა, ეგრისის მდინარის იქითი და ეპყრა ხოსროვანთა: ხოლო შემდგომად სტეფანოს ბაგრატიონის ჟამსა მიუღო ერეკლეოს კეისარ-მან კვალად ეგრისს მდინარის იქითი და დასვეს ბერძენთა ერისთავი თვისი ანაკოფიას და უწოდეს აფხაზთა ერისთავად და იყუნენ აქა ერისთავნი ცვლილებითა: ხოლო მოსლვასა მურვან ყრუსასა იყო ანაკოფიას ერისთავით ლეონ. ამან ლეონ ისტუმრა მირ მეფე და არჩილ, პატივსცა და მსახურებდა მეფებრ და შემდგომად ყრუსა უკუნ-ქცევისა ამ ლეონს მისცა კეისარ-მან მკვიდრად ერისთობა და არჩილ მისცა ასული მირ მეფისა და გვირგვინი კეისრული, აღმთქმელისა მორჩილებისა და მონებისასა: არამედ შემდგომად ამ ლეონის სიკუდილისა დაჯდა ძმის-წული ამ ლეონისა ერისთავად ანაკოფიას. ლევანვე სახელით: ესე ლევან იყო ასულის წული ხაზართა მეფისა და ვინად-გან მოუძლურებულნი იუვნენ ბერძენნი აგარიანთა-გან, ამან ხაზართა შეწევნით გაიმკვიდრა საერისთო თვისი და მორჩილებდენ სრულიად ეგრისი მათთა მეფისა მოყვრობისა-თვის და პატივსა უყოფდნენ და შემდგომად სიკუდილისა იოანესა და ჯუანშერის განდგა ესე მეორე ლევან და დაიპყრა ძალითავე საზართა და მორჩილებითა ეგრისელთათა სრულიად ეგრისი ლიხის მთის იქითივე ზღვად დე და საზარე-

*) არამედ ბარონია სწერს. ფკთ წელსა შინა, კვალად ბერძენთავე მიუღეს ეგრისის წყალს იქითი, ფარსმან მეფის ჟამსა შინა აღაშენეს ბიჭვინტა:

თამდე და იწოდა მეფედ აფხაზთა და მოიღო საერისთოსა თვისის სახელი ეგრისსა ზედა, ქს. ღპვ, ქრ. ვ, და ამათ-გან მეფენი მეფობდნენ აფხაზეთს ია ბაგრატიონასმდე ესრეთ:

ა, მეფე ლევან ბ, კ წელი ჰმეფა.

ხოლო დაჯდა რა ესე ლეონ მეფედ და დაიპყრა ყოველი ეგრისი, არღა-რა უწოდა ეგრისი, არამედ აფხაზეთი და განჰყო ესე ეგრისი და აწ აფხაზეთი რვა საერისთოდ, ა, დასვა აფხახთა და მისცა აფხაზეთი, ჯიქეთი, ვიდრე ზღვამდე და ხაზართა

მდინარედმდე, ბ. დასვა ცხომს და მისცა ეგრის იქითი ანაკოფია ალანითურთ. გ, დასვა ბედიას და მისცა ეგრისის აღმოსავლეთი ცხენის-წელამდე. დ, ვინად-გან ამას ლეონს მოერთვნენ ოძრახოს წილნი, ჭოროხის სამხრეთისანი და განუდგნენ ოძრახოს ერისთავსა უწოდა გურია და დასვა მუნ ერისთავი თვისი. ე, დასვა რაჭა ლეჩხუმისა, ვ, დასვა სვანეთისა. ზ, შორაპანისავე, რიონისა და სანის წყლის აღმოსავლეთისა ლიხამდე სრულიად არგვეთისა. ₿, დასვა ქუთათის ვაკისა, ოკრიბისა და ხანის წყლის დასავლეთისა გურიამდე და რიონის დასავალით ცხენის წელამდე: ამანვე აღაშუნა ქუთათისი ქალაქი და ციხე და ჰყო სხედარი აფხაზთა მეფისა, ვითარცა ანაკოფია ჰყო ტახტად მეორედ ესე ქუთათისი: ამისგანკე საგონებელ არს განთავისუფლება აფხაზთა კათალიკოზისა, ნებითავე ბერძენთათა. ამან ლეონ მოიწყო აფხაზეთი და განაგო ყოვლითავე და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა ქს. ყვ, ქრ. კვ, და დაუტევა ძენი. თეოდოსე, გიორგი და დიმიტრი:

ბ, მეფე თეოდოსე, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა შემდგომად ლეონის ძე მისი თეოდოსე ამან დაიწეო *) უმეტეს აფსზეთი; ესე თეოდოსე იყო სიძე აშოტ კურატ-პალატისა. ამ ნვე უშველა კახთა მთავარსა გრიგოლის ზედა აშოტ კურატპალატსა ესევე ეწყო ბაგრატ მეფეს ცოლის ძმასა თვისსა და ბუღა თურქს, კვერცხობს სპითა თვისითა: შემდგომად ლტოლვილ-მან გარდმოვლო დვალეთი და მოვიდა აფხაზეთს. შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდას ქს. ყმე, ქრ. ᲫᲔ:

გ, მეფე გიორგი, იე წელი ჰმფა:

შემდგომად თეოდოსე მეფისა დაᲯდა ძმა მისი გიორგი მეფუდ. ამან გიორგი-მ დაიპყრა ქართლი და დასვა ჩიხას ერისთავად ტინენ ძე დიმიტრისა ძმისა თვისისა და შემდგომად კეთილ-მეფობისა მოკუდა გიორგი მეფე ქს. ყოზ: ქრ. ᲟᲖ.

დ მეფე იოანე, იდ წელი მეფა:

ხოლო გიორგი მეფისა შემდგომად მეფე იქმნა ძე მისი იოანე. არამედ დედოფალ-მან დედა-მან იოანე მეფის-მან განიზრახა უმეტეს დამტკიცება მეფობა ძისა თვისისა და ვინადგან მომკუდარ იყოცა ძმა თეოდოსე და გიორგი მეფისა დიმიტრი. ამის-თვის შეიპყრა ძე დიმიტრისა ერისთავი ჩიხისა ტინენ და მოჰკლა იგი და უმრწემესი ძუ დიმიტრისავე ბაგრატ მცირე ასაკითა ექსორია ჰყო და მოგზაური ბაგრატ შთააგდეს

ზღვასა შინა: არამედ ღმერთმან განარინა იგი და მიიწია კოს-
ტანტინეპოლეს. ხოლო მეფე-მან იოანე მოაგვარა ძესა თვისსა

*) მოიწყო, მოიმტკიცა დ. ჩუბინაშვილი,

ადარნასეს ცოლი, ასული გურამ აშოტ კურატ-პალატისა ძისა
და აქორწინა და შემდგომად მოკუდა იოანე მეფე ქს. ყოთ,
ქრ. ჟთ:

ე, მეფე ადარნასე, ᲬᲔ წელი ჰმეფა:

და იქმნა მეფედ ადარნასე ძე მეფისა იოანესი. ხოლო ამის
მეფობისა შემდგომად (წლისა მოვიდა ბაგრატ ძე დიმიტრისა
ექსორია ეოფილი კოსტანტინეპოლიდამ სპითა კეისრისათა და
დაინერი აფხაზეთი. ამან ბაგრატ შეიპყრა მეფე ადარნასე და
მოჰკლა იგი წელსა ქს. უჰზ, ქრ. რზ:

ვ, მეფე ბაგრატ ა, ით წელი ჰმეფა:

დაჯდა ესე ბაგრატ მეფედ. ამან მოიყვანა ცოლი ადარნასე
მეფის ასული გურამ მამფალისა და შეირთო თვით ცოლად:
ამანვე ბაგრატ გამოიყვანა ნარსე ცოლის ძმა თვისი და მისცა
შეწევნა სპითა მეფე ადარნასესა ზედა. შემდგომად მეფობისა
მოკუდა ბაგრატ, ქს. შვ, ქრ. რკვ:

ზ, მეფე კოსტანტინე, იე წელი ჰმეფა.

დაჯდა მეფედ აფხაზთა ძე ბაგრატ მეფისა კოსტანტინე.
ხოლო ესე კოსტანტინე და სომეხთა მეფე სუმბათ ბრძოდნენ
ქართლსა ზედა. არამედ შემდგომად ჰყვეს ზავი და დაიპყრა
ქაროლი კოსტანტინე და შემდგომად მოსლვისა აბულ-კასიმისა
მიუწოდა კვირიკე-მ კახთა ქორიკოზ-მან ამ მეფეს კოსტანტი-
ნეს. ამან მისრულ-მან შემუსრნა ცისნი Წრეთისანი, მერმე
დაზავდნენ კვირიკე კახთა, მეფე კოსტანტინე და ცერთა მეფე
და უკმოქცეულ-მან კოსტანტინე მეფე-მან მოსჭედა ოქროთი

ხატი ალავერდის მთავარ-მოწამის წმიდის გიორგისა და შეამკო
ფრიად და მოვიდა აფხაზეთს არამედ შემდგომად მეფობისა

მმართველი მოკუდა კოსტანტინე მეფე ქს. შკა, ქრ. რმა:

ᲩᲔ, მეფე გიორგი ა, ლთ წელი ჰმეფა:

გამეფდა ძე კოსტანტინე მეფისა გიორგი. ამას წინა-აღუდგა ძმა თვისი ბაგრატ და იშლებოდენ წელ-ნახევარსა და არა იყო მშვიდობა მათ შორის: შემდგომად მოკუდა ბაგრატ და დაიპყრა სრულიად აფხაზეთი. არამედ ესე გიორგი იყო ღუთის-მოშიში და მოყვარული, ჰაეროვანი, მხნე, ახოვანი, მოწეალე, უხვი, ეკ-კლესიათა მაშენებელი და ქურივ-ობოლთა შემწენარე: ამან მის-ცა ასული თვისი გურანდუსტ გურგენს ბაგრატ მეფის რეგვენის ძესა. ამანვე გიორგი მეფე-მან შემდგომად მეფისა ადარნასე კუ-რატ-პალატისა სიკუდილისა დაიპყრა ქართლი და დასვა ძე თვი-სი კოსტანტინე: არამედ მტერ რა ექმნა მამასა თვისსა ესე კო-სტანტინე გამოიყვანა უფლის-ციხიდამ გიორგი მეფე-მან და ჰყო საჭურისად. ესევ გიორგი მეფე შთავიდა კახეთს, შეიპყრა კვი-რიკე კახთა ქორიკოზი და დაიპყრა კახეთი თვით და შემდგომად, ვითარცა აღვსწერეთ ზემოთ. არამედ შემდგომად კეთილ-მეფო-ბისა მოკვდა ქს. შნე, ქრ. როე:

თ, მეფე ლეონ გ ბ წელი ჰმეფა

მეფე იქმნა ლევან აფხაზეთს ძე გიორგი მეფისა. ხოლო ესე ლევან მძახლობით დეზავა კვირიკეს ქორიკოზსა, და მისცა ასული თვისი ცოლად დავითს, ძესა კირიკე ქორიკოზისასა: არამედ შემდგომად თვისისა ასულისა სიკუდილისა კვალად ემ-ტერა კვირიკე ქორიკოზს ლევან მეფე, და ლაშქრობასა შინა დასნეულდა ბაზალეთს, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათის და მო-კუდა მუნ მეფე ლევან ქს. შნზ: ქრ. როზ:

ი, მეფე დიმიტრი, კბ წელი ჰმეფა:

შემდგომად ლეონ მეფისა დაჯდა აფხაზთა მეფედ ძმა ლე-ონისა დიმიტრი: ესე დიმიტრი მეფე იყო მხნე, ახოვანი, შემ-მართებელი და უღმთო. ამის-თჳს ქვე-გამხედველ ექმნენ ამას აფ-და მოიეუნეს კოსტანტიპოლიდამ ძმა დიმიტრი მეფისა, თეოდოსი. არამედ ვერ შეუძლეს შემუსრვა დიმიტრი მეფისა. არამედ შემდგომად დიმიტრი მეფე-მან დაიზავა ძმა თვისი თე-ოდოსე, კვირიკე ქორიკოზის გამო და შუამდგომელობითა სვე-ტის-ცხოველისა და მუნ მჯდომის კათალიკოზისათა: გარნა უარ ჰყო აღთქმა დიმიტრი-მ და დაწვა თვალნი, ძმასა თვისსა თეო-

დოსეს და შემდგომად როდენისამე ჟამთა მეფობისა მოკუდა
დიმიტრი მეფე, ქს. შოთ, ქრ. რჟთ:

ია, მეფე თეოდოსე, ვ წელი ჰმეფა:

შემდგომად დიმიტრი მეფისა უღონო ქმნილთა აფხაზთა
უმკვიდრობისა-თჳს მეფეთა მათთა, ვინადგან არღა-რა ვინ იყო,
გამოიყვანეს თეოდოსე უთვალო და დასვეს მეფედ აფხაზთა,
არამედ შემდგომად ექვსისა წლისა თეოდოსეს მეფობისა, ვი-
ნად-გან განირუვნა ყოველნი წესნი აფხაზთანი მეფობასა მისსა,
ამის მიერ ითხოვეს დავით მეფის კურატ-პალატისა-გან მეფედ
აფხაზთა ბაგრატ ძე გურგენისა, ასულის წული გიორგი აფხაზ-
თა მეფისა: მან მოსცა და მოიყვანეს აფხაზეთს და აკურთხეს
ქუთათისს მეფედ ქს. შპე, ქრ. ხე, და ამ ბაგრატის შემდგო-
მად იქმნა აფხაზეთს მეფობა ბაგრატიონთა: ხოლო მეფობდნენ
აფხაზთა მეფენი იგინი აფხაზეთს წელთა რუთ: და ამ ბაგრატის
პირველისა მეფობიდამ ვიდრე ლაშას ძის დავით მეფისა და რუ-
სუდანის ძის ნარინ დავით მეფისამდე იყო ერთ-მეფობისა ქვე-
შე სრულიად აფხაზეთი, მეფობასა ბაგრატიონთასა და ამ ორთა
დავითის განყოფის მდე სამეფოთა გარდახდენ წელნი ხოდ:

18

ცხოვრება იმერეთისა:

ა, მეფე ნარინ დავით, ა ლ, წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა ნარინ დავით მეფედ იმერთა ქს. ჩნთ, ქრ.
უოთ, ამიერით იწოდა დავით და მას ქვემოთნი მეფედ იმერთა
და არღა-რა აფხაზთა: ხოლო ნარინ-დავით მეფობდა, ვითარცა
აღვსწერეთ: და ამ დავითს გამეფებიდამ, ვიდრე ბრწყინვალე
მეფის გიორგის იმერეთის დაპყრობამდე გარდახდენ წელნი ობ,
ესრეთ, რამეთუ გამეფდა ნარინ დავით ქს. ჩსნთ ქს. უოთ და
მოკუდა დავით მეფე ქს. ჩსჟგ, ქრ. ფიგ: და შემდგომად ნარინ
დავით მეფისა დაჯდა მეფედ ძე დავითისა უხუცესი კოსტან-
ტინე:

ბ, მეფე კოსტანტინე ა, ლბ ჰმეფა:

ამ კოსტანტინეს წინა აღუდგა ძმა თვისი მიქელ და არა
უტევებდა მეფობად და პყრობად იმერეთისა და მიქელ დაიპყრა
რაჭა, ლეჩხუმი და არგვეთი და აქუნდათ დღეთა მათთა მარადის

ბრძოლა, შლილობა და შფოთი და ხდომა ურთიერთთა და იყო ოხრება ქვეყნის: ამის-თჳს შეიჭირვებდენ დიდებულნი ამის სამეფოსანი და ვერა რითა ჰყვნეს ზავნი მათ შორის: იხილა დადინ-მან გიორგი-მ ესე ვითარება მათ შორის, მაშინ მიიტაცა საერისთო ცხომისაცა და დაიპყრა თვით სრულიად ოდიში ანაკოფიადმდე ეგრეთვე შარვაშიძემ აფხაზეთი და გურიელ-მან გურია და სვანთა ერისთავ-მან სვანეთი და განიმკვიდრეს თვისად და არღა-რა ეგდენსა მორჩილებასა შინა იყუნენ მეფეთასა: ამისა შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი, ქს. ჩტკგ, ქრ. ია და დასჯდა მის წილ ძე მისი მამია და უმეტესად დაიპყრა ოდიში. შუმდგომად ამ შფოთებასა შინა მოკუდა მეფე კოსტანტინეცა ქს. ჩტკზ. ქრ. იე:

გ, მეფე მიქელ, გ წელი ჰმეფა:

და შემდგომად მისა გამეფდა ძმა მისი მიქელ. ამან იღვაწა კვალად შეერთებად და დამორჩილებად პირველისაებრ მათ მთავართა და ერისთავთა. არამედ წართმევითა და ცვალებათა ვერღა-რა შეუძლო. გარნა დაიმორჩილნა კვალად ხარკის მოცემითა და მოლაშქრედ თვისად. და სხვასა ვერღარა რაისა ეწია, რამეთუ მოკუდა წელსა ქს. ჩტკთ, ქრ. იზ:

და ამას მეფესა მიქელს დაშთა ძუ მხოლოდ ბაგრატ, რომელსა არა ძალ-ედვა მეფობს სიმცირითა და არცა-ღა მოერთვნენ მთავარნი წინა-თქმულნი. არამედ იყო ქუთათისს და მიიტაცებდიან მთავარნი ქვეყანათა და განირევნებოდიან ყოველნი წესნი იმერთანი: ხოლო განძლიერდა რა ბრწეინვალე გიორგი მეფე, ამან გიორგი-მ განიხილა ესე ვითარნი იმერთა საქმენი, ეზრახა იმერთა მეფობისა თვისისა-თჳს: მაშინ იმერნი, შეიწრებულ იეუნენე ხდომითა და ოხრებითა და არცა გიორგი იყო შორეული მემკვიდრე იმერეთისა. ამის-თჳს მისცეს პირი მტკიცე, ჩამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი მეფე-მან გიორგი-მ სრულიად ქს. ჩტლ, ქრ. იც: და იყო მის ქვეშე და შემდგომად მისთა იყო ერთ სამეფოდ ქართლისა-თანა, ვიდრე ოჹ გიორგი მეფისა, ზ მეფის ბაგრატისამდე, წელი რლ. გარნა თუ განდგებოდიან და იწოდებოდნენ მეფედ, არამედ ირიცხვის ესრეთ ვინად-გან არა იყო სიმტკიცე:

დ, ბაგრატ ერისთავი:

ხოლო ამ გიორგი მეფისა-გან იქმნა ერისთავად ძე მიქელ მეფისა ბაგრატ და იყო მორჩილებასა შინა გიორგი მეფისასა, შორაპანს. შემდგომად მოკუდა დადიანი მამია ქს. ჩტმე, ქრ. ლგ, დასვა მის წილ ბრწეინვალე მეფე-მან გიორგი-მ ძე მამია

დადიანისა გიორგი დადიანად: ხოლო ამისა შემდგომად მოიყვა-

ცოლად ასული ყვარყვარე ათაბაგისა ბაგრატ მიქელ მეფის
ძე-მან, ქს. ჩტნა, ქრ. მვ, და იქორწინა მის-თანა ნებითა და-
ვით მეფისათა და ამან ბაგრატ შვა მის-გან ძენი სამნი. ალაქ-
სანდრე, გიორგი და კოსტანტინე: არამედ შემდგომად მოკუდა
ბაგრატ ერისთაობასა შინა ქს. ჩტობ, ქრ. ჲ: ხოლო შემდგო-
მად ბაგრატისა დაადგინა მასვე ერისთობასა ზედა დიდ-მან მე-
ფე-მან ბაგრატ ძე ბაგრატ ერისთავისა ალექსანდრე, და ესე
ალექსანდრე ერისთობდა მორჩილებასა შინა დიდისა ბაგრატ მე-
ფისასა: შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი ქს. ჩპტდ, ქრ.
ობ. და მიუბოძა დიდ-მან მეფე-მან ბაგრატ ძესა გიორგი და-
დიანისასა კამიუს დადიანობა. არამედ შემდგომად მოსლვისა
ლანგთემურისასა და შეპყრობისა დიდისა ბაგრატ მეფისა, წარ-
ვიდა რა გიორგი ძე დიდის ბაგრატის მეფისა ქართლს, რათა
განაგოს მუნებურნი საქმენი, ვინად-გან იმერეთი აქუნდა მშვი-
დობით სიმტკიცესა შინა:

ე, მეფე ალექსანდრე, ე წელი მეფა:

მაშინ იცა ჟამი ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატისა-მან, ვინად-
გან მიეღო ძალი გიორგის ძესა დიდისა ბაგრატ მეფისასა, გან-
დგა და დაიპყრა იმერეთი ქს. ჩტპზ, ქრ. ოე, იწოდა მეფედ და
ეკურთხა გელათს (რამეთუ ქუთათისი ჯერეთ ეპყრათ გიორგისა-
ვეთა), რათა უმეტესად მოიმტკიცოს იმერნი და ბრძოდა ციხეთა
იმერეთისათა, რომელნი ეპყრნეს მეფესა ბაგრატს და ძესა მისსა
გიორგის: მერმე ეზრახა ალექსანდრე დადიან-გურიელსა, შარ-
ვაშიძეს და სვანთა. არამედ არა ინებეს, რამეთუ შიში აქუნდათ
ჯერეთ ბაგრატ მეფისა და ეგნენ ერთ-გულებასა მისსა ზედა.
გარნა აღიხუნა რომელნიმე ციხენი იმერეთისნი ალექსანდრე-მ,
თვინიერ ქუთათისისა და მცირედისა შემდგომად მოკუდა მეფე
ალექსანდრე ქს. ჩტპთ, ქრ. ოზ, და დაუტევა ცოლისა თვისი-
სა ანნა დედოფლისა-თანა ძე ერთი დიმიტრი:

ვ, მეფე გიორგი ა, გ, წელი ჰმეფა:

და შემდგომად ალექსანდრე მეფისა დაჯდა ძმა მისი გიორგი
მეფედ იმერთა, ამან გიორგი უმეტესად დაიპყრა იმერეთი და აღი-
ხუნა ციხენი ბაგრატ მეფისა და გიორგისანი და უმეტესად მცხე-
ლობდა დამო ჩილებასა და შეერთება მათ მთავართათა: ამანვე
გიორგი მ დასვა კათალიკოზად არსენი ქს, ჩტჟ, ქრ. ოზ: არამედ
არა არღა-რა ინებეს მთავართა მათ მორჩილება გიორგი მეფისა.

ამისთჳს განიზრახა ამან გიორგი ბრძოლა ვამიყ დადიანისა, რა-
მეთუ უკეთუ სძლოს და დაიმორჩილოს იგი, სხვანიცა ყოველნი
დაიპყრას: შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი, წარვიდა და შთავითა
ოდიშს: დღესა ერთსა ეწეო ვამიყ დადიანი და ძლიერისა ბრძო-
ლისა შემდგომად იძლია სპანი იმერთა და მოჰკლეს მეგრელთა
მეფე გიორგი ქს. ჩტჟბ, ქრ. პ. ხოლო ლტოლვილნი იმერნი მო-
ვიდენ თვის თვისად: მაშინ განზრახვითა ვამიყ დადანისათა ჩა-
მოვიდა გიორგი ძე დიდისა ბაგრატ მეფისა და დიპყრა კვალად
იმერეთი: ხოლო კოსტანტინე ძე ბაგრატისა და ძმა ალექსანდრე
და გიორგი მეფისა და დიმიტრის ძე ალექსანდრე მეფისა ივლტო-
დნენ ბასიანს და იყოფებოდნენ წელსა ოთხსა მუნ მწირად:

ზ, მეფე კოსტანტინე ბ, ეს წელი ჰმეფა:

შემდგომად წელსა ქს. ჩტჟვ, ქრ. პდ. მოსწედნენ რა იმერნი
ბრძოლასა შინა ლანგ-თემურისასა მეფის გიორგისა-თანა და ამასვე
ქორონიკონსა მოკუდა ვამიყ დადიანი და დაჯდა ძე მისი მამია და-
დიანად: მაშინ შთამოიყვანეს იმერთ კოსტანტინე ძე ბაგრატისა
და უვეს მეფედ იმერთა: ამან კოსტანტინე-მ დაიპყრა კვალად იმე-
რეთი და აღიყუნა ციხენი, რამეთუ იყო გიორგი მეფე უცალოდ
თემურლანგისა-გან და კოსტანტინე ამით მცდელობდა გამკვიდრე-
ბასა იმერეთისასა და შეერთებასა თვისად დადიან-გურიელისასა და
სვანთასა:

ᲗᲔ, დიმიტრი ერისთავი:

არამედ მოკლეს მეფე კოსტანტინე ჩალაღანს ანუ ჩალიანსა
შინა ქს. ჩუა ქრ. პთ და ამან არა დაუტევა ძე. არამედ დაშთა დი-
მიტრი ძმის-წული კოსტანტინესი და ძე ალექსანდრე მეფისა და
მცდელობდა მეფობასა. გარნა იყო ურმა და ვერა ღონიერ და არ-
ღა-რა ვინ დაემორჩილებოდნენ მეფობისა-თვის: მაშინ ჟამთა ამათ
მოცალე იქმნა გიორგი მეფე თემურ-ლანგისა გან და იხილა იმე-
რეთი ესრეთ, ჩამოვიდა სპათა თვისითა იმერეთს, მიერთო და-
დიანი მამია და ყოველნი იმერნი, შეიპყრეს დიმიტრი და მისცეს
მეფესა გიორგის: ხოლო მან არა რაჲ ავნო. არამედ წარავლინა
ქართლს და დაასადგურა სომხითს სარჩოთი და იყოფებოდა მუნ და
იმერეთი სრულიად დაინერი მეფე-მან გიორგი-მ: შემდგომად გი-
ორგისა ეპყრა მეფესა კოსტანტინეს ნებასა შინა თვისსა: შემდგო-
მად კოსტანტინესა ალექსანდრეს მეფეს: ხოლო ამ ალექსანდრე
მეფესა ძესა გიორგი მეფისასა სიჭაბუკესავე თვისსა ესმა ქება და
შვენიერება სიკეკლუცე დიმიტრის დის თამარისა, ეტრფიალა და
მოიყვანა ცოლად და ქმნა ქორწილი მის-თანა: ხოლო მოკლეს რა
აფხაზთა მამია დადიანი ქს. ჩუიდ, ქრ. რბ და დაჯდა ძე მისი
ლიპარიტ. მაშინ მეფე-მან ალექსანდრე-მ სიყვარულითა ცოლის
თვი და ვინად-გან უწუოდაცა ვერ შემძლებელობა დიმიტრისა,

მისცა კვალად ერისთობა იმერეთს დიმიტრის და იყო ერისთავად ესე დიმიტრი მორჩილებასა შინა ალექსანდრე მეფის სა, ვახტანგისა და გიორგი მეფისასა: ხოლო მოკუდა ესე დიმიტრი ერისთობასა შინა, ნე მეფისა ალექსანდრესი ქს. ჩუნე, ქრ. რმგ:

და დასვა მეფე-მან გიორგი-მ ძე მისი ბაგრატ ერისთავად, და იყო მორჩილებასა შინა მისსა: არამედ ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ გაათაბაგებისა თვისისა გიორგი მეფისა-გან იწყო ქვე-გამხედველობა მეფისა გიორგისა. ამის-თჳს ეზრახა ბაგრატს ფარულად, რათა განდგეს და აღუთქვას დადიან-გურიელი განათავისუფლება

და მწე ეყოს იგი ბაგრატს: სთნდა ბაგრატს განზრახვა ესე და ჰყოფდა ეგრეთ. ამისთჳს მოსცეს დადიან-გურიელ-მან, აფხაზთა და სვანთა პირი მტკიცე მეფედ ყოფისა იმერეთს:

თ, მეფე ბაგრატ, ივ წელი ჰმეფა:

მაშინ პაემანითა ამით განსდგა ბაგრატ და დაიპყრა იმერეთი, და ვინად გან მეციხოვნენი გიორგი მეფისანი არა ეკრძალოდენ ბაგრატს, რამეთუ ბიძა იყო მეფისა და სათნო, გამოასხნა ყოველნი და დაიპყრა თვით და შეაყენა მეციხოვნე გუშაგნი თვისნი: ამისი მცნობელი მეფე გიორგი, შეკრებული სპითა ჩამოვიდა იმერეთს და რა არღა რა მოერთო ათაბაგი ყვარყვარე, ეწუო სპითა იმერთათა ბაგრატ ჩიხორს, ქს. ჩუდბ. ქრ. რნ, და ძლიერისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გიორგი მეფე და ივლტოდა ქართლსავე: ხოლო ბაგრატ გამარჯვებული მოვიდა ქუთათისს, აქა მოერთვნენ დადიან გერიელ-აფხაზნი და სხვანნი და აკურთხეს, სრულიად იმე რთა სათნო ჩინებითა, მეფედ. ამის-თჳს აღუსრულა მთავართა მათ აღთქმული თვისი და განთავისუფლდენ, თვინიერ ლაშქრობია და ქვე განწესებისა მეფისა და იქმნა იმერეთი მიერით ერთ-მეფედ და ოთხ სამთავროდ ანუ სათავადოდ, რამეთუ მიიღო დადიანმან ოდიში, გურიელ მან გურია, შარვაშიძემ აფხაზნი და ჯიქნი და გელოან-მან სვანეთი და ბაგრატ მეფობდა მათ ზედა ესრეთ: ხოლო მოვიდა ამ ბაგრატისა-თანა ათაბაგი ყვარყვარე, ლტოლვილი გიორგი მეფისა-გან: ამან ბაგრატ პატივით შეიწყნარა. რა ედ მოვიდა რა თავრიჟ-გილაქი და თემურ და მოაოხრეს გიორგი მეფე. მაშინ უშველა ბაგრატ მეფე-მან ყვარყვარე ათაბაგსა, შთავიდნენ სამცხეს და დაიპყრა ათაბაგ-მან სამცხე და ბაგრატ უკმოიქცა იმერეთსავე: არამედ მარადის აძლევდა ნიჯადსა ათაბაგსა, რათა დაიმორჩილოს ყვარყვარე-მ ერისთავნი გიორგი მეფისანი: შემდგომად შეიჰერა გიორგი მეფე ყვარყვარე ათაბაგ მან. მაშინ შეიკრიბა სპანი ბაგრატ მეფე მან და შთავიდა ქართლს და დაიპყრა სრუ-

ლიად ქართლი, ქს. ჩუდვ, ქრ. რნდ, და დაიწო პყრობად კახეთის, არამედ განუტევა. ბაადურ ათაბაგმან მეფე გიორგი, და

მოჰყვა თვით სპითა, რათა დაიპყრას ქართლი და ბრძოს ბაგრატ
მეფესა გიორგი მეფე-მან იხილა ეს ბაგრატ მეფემან, არა ინება
ბრძოლა, წარმოვიდა და მოვიდა ქუთათისს:

ხოლო მოკუდა დადიანი ლიპარიტ ქს ჩუო, ქრ. რნ‰ და
დაჯდა ნებითა ბაგრატ მეფისათა ძე მისი შამანდავლე და წინარე
მოკუდა მეფე გიორგიცა ქართლისა და მეფე კოსტანტინე არა
უტევებდა ბაგრატ მეფესა ლიხის აქეთს მთის ძი ობათა. ამის-
თს შეიკრიბა მეფე-მან ბაგრატ სრულიად სპანი იმერთანი და ჩა-
ვიდა და დაიპყრა შიდა ქართლი: ხოლო კოსტანტინე-მ განამაგრა
ტფილისი და სომხითი და ბრძოდენ ურთიერთსა. მაშინ ზავ-ჰყო
ბაგრატ მეფე-მან კახ-ბატონის გიორგის-თანა, რათა მომსმენელ
იყოს ბაგრატისა და მიიღოს კახეთისა, რომელი უპყრავს კოსტან-
ტინე მეფესა: შემდგომად მოკუდა დადიანი შამანდავლე, ქს. ჩუოდ,
ქრ. რიბ და დაჯდა ბიძა მისი ვამიყ დადიანად, სათნოთივე ბაგა-
რატ მეფისათა: ხოლო ამან ვამიყ დადიან მან არღარა ინუბა გან-
ძდიერება უმეტესად ბაგრატ მეფისა, შემოიკრიბნა აფხაზნი და
გურიელი და უწყო კირთება, ოხრება და დაპყრობა იმერეთსა:
ესმა ესე ბაგრატ მეფესა ქართლს მყოფსა და წარვიდა მსწრაფ-
ლად საითა დიდითა, რამეთუ წარიტანნა ქართველნიცა და მას-
რულსა ოდიშს ეწეო დადიანი ვამიყ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს.
ჩუოზ, ქრ. რძე და მოსწყდნენ მრავალნი: შემდგომად იძლია და-
დიანი ვამიყ მაშინ შევიდა ბაგრატ მეფე ოდიშს, აღიხუნა ციხენი
და დაიპყრა ოდიში: ამისი მხილველი დადიანი ვამიყ ევედრა და
აღუთქვა ერთგულად მორჩილება ფიცით, რათა ჰყოს იგივე და-
დიანად და, ვინად-გან ბაგრატ მეფესა აქუნდა სხვა განზრახვა ქა-
რთლსა ზედა დაადგინა ვამიყვე დადიანად, ფუცებული ერთგულო-
ბასა ზედა. მერმე წარმოიყვანა დად ანიცა სპითა თვისითა და მო-
ვიდა ქართლს უძლიერესად და ბრძოდა ციხეთა კოსტანტინე მე-
ფისათა. კნინღა დაპყრობად. არამედ წელსა ქს. ჩუო‰, ქრ. რჲვ,
მოვიდა უზუნ-ასან ყეენი: ამისმან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან

არღა-რა ინება ბრძოლა უზუნ-ასან ყეენისა, ვინად-გან კოსტან-
ტინე მეფუცა მივიდა მის-თანა და მისცა ციხე ტფილისი, უკ-
მოიქცა და მოვიდა რაჭას, დასნეულდა მუნ და მოკუდა ქს. ჩუო‰,
ქრ. რჲვ და დაფლეს გელათს:

ი, მეფე ალექსანდრე ბილბ წელი ჰმეფა:

ხოლო შემდგომად ბაგრატ მეფისა დაჯდა მეფედ ძე ამისი
ალექსანდრე და ინება კურთხევა. ამის-თვის მოუწოდა დადიან-
გურიელსა, შარვაშიძეს და გელოვანს. არამედ დადიან-მან არღა-
რა ინება მოსლვა. ეგრეთვე გურიელ-მან და სხვათა: იხილა ესე
კოსტანტინე მეფე-მან იმერთა შინა ვითარებანი, შეიკრიბნა სპა-
და ეზრახა დადიანსა, ჩამოვიდა იმერეთს ქს. ჩუოთ, ქრ.
რი და მიერთნენ ყოველნი იმერნი, ვინად-გან დადიანს მიე-

ცა პირი მტკიცე: ამის-თჳს ვერღა-რა წინ აღუდგა ალექსანდრე
და წარვიდა სიმაგრეთა შინა. ხოლო კოსტანტინე მეფე-მან
დაიხურა იმერეთი, მოერთო დადიანიცა და მისცუს ციხე ქუთა-
თისისა, რამეთუ არა კეთილ იყო ბაგრატის-გამო დადიანი ალექ-
სანდრესი, ვინად-გან დაამდაბლა ბაგრატ დადიანი: შემდგომად
ამისა მოკუდა დადიანი ვამიყ ქს. ჩუპი, ქრ. რო და დაჯდა ძე
შამანდავლე დადიანისა ლიპარიტ დადიანად: მერე კვალად მო-
კუდა გურიელი კახაბერცა ქს. ჩუპგ, ქრ. როა და დაჯდა ძე
მისი გიორგი გურიელად. ამასვე წელს იძლია კოსტანტინე მე-
ფე ყვარყვარე ათაბაგისა-გან: მაშინ შემოიკრიბა რაჭა, ლეჩხუმი
ალექსანდრე ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან, მოვიდა და აღიღო ქუ-
თათისი ქს. ჩუპდ, ქრ. რობ, დაჯდა მეფედ, ეკურთხა და დაი-
პყრა იმერეთი: არამედ დადიან-მან კვალად არა ინება მეფობა
მისი და მოიწვია მეფე კოსტანტინე დაპყრობად იმერეთისად:
უსმინა დადიანსა მეფე-მან კოსტანტინე-მ და ჩამოვიდა კვალად
სპითა იმერეთს ქს. ჩუჰზ, ქრ. როე, აქეთ მოვიდა ლიპარიტ
დადიანი ოდიშით. ამათ ვერღა-რა ბრძოლა უყო ალექსანდრე მე-

ფე-მან და წარვიდა კვალად სიმაგრეთა შინა: მაშინ მოერთო
დადიანი და სრულიად იმერნი მეფესა კოსტანტინეს. აღიღო
კვალად ქუთათისს და მოსცნეს სრულიად ციხენი იმერეთისანი
და დაადგრა ქუთათისს, რამეთუ არღა-რა ენებს წარსლვა, რათა
განიმაგროს და განიმტკიცოს იმერეთი და ბრძოს ალექსანდრე
და მოსპოს იგი: არამედ ქუთათის მყოფსა მიერთვა მეფეს კოს-
ტანტინეს მოსლვა სპასპეტის ასან-ბეგისა ყეენისა-გან და მო-
დგომა ტფილისისა მის-გან სპითა, ქს. ჩუპზ, ქრ. როვ, ამის-
თვის დაუტევს იმერეთი, წარვიდა ქართლს და ბრძოდა თათართა:
ხოლო ალექსანდრე ეზრახა იმერთა და დადიანსა, ჩამოვიდა და
დიპყრა იმერეთის კვალად, აღიღო ქუთათისი და ყოველნი ცი-
ხენი იმერეთის ნი, ვინად-გან კოსტანტინე მეფე უცალო იყო.
მერმე დაეზავა დადიან-გურიელსა. ამით დაიმშვიდა იმერეთი და
დიპყრა უმტკიცესად და დაიმორჩილნა აფხაზნი და სვანნიცა.
გარნა არა უგოდნად, ვითარცა ენება: ხოლო უშვა ალექსანდრე
მეფესა დედოფალ-მან თამარ ძე ბაგრატ ქს. ჩუჟე, ქრ. რპგ:
შემდგომად ამისა უშვა ძე დავით: ამან ალექსანდრე-მ იხილა
ბრძოლითა და შფოთებითა ვერა რაი ბედნიერება თვისი და
დაიმშვიდა იმერეთი. მერვე კოსტანტინე მეფისა-თანა ჰყო ზა-
ვი და სიყვარული ერთობისა. მერმე შესცვალნა ურჩნი თვისნი
და რომელნიმე მოსნნა და უმკვიდრონი უვნა და დაადგინნა ერთ-
გულნი და მისანდონი თვისნი და მოიმტკიცა ამითი იმერეთი.
ეგრეთვე დაიმორჩილნა დადიან-გურიელნი და მთავარნი სხვანი,
იგინი ლაშქრობათა, ნადირობათა და მეფედ მათთა ხმობითა მსა-
ხურებათათა: ხოლო შემდგომად კოსტანტინე მეფის გარდაცვა-
ლებისა, მოიხსენა ალექსანდრე მეფე-მან შური პირველი, შე-
მოიკრიბნა სპანი, გარდაუხდა ქართლს და აღიღო გორი, ქს.
ჩფთ, ქრ. რჟზ და იწყო პყრობად ქართლისა, რამეთუ არა-ვინ
წინა-აღუდგებოდა. ვინადგან დავით მეფე იყო ლმობიერ და უშ-

ფოთველი კაცი, მის-გამო: მაშინ ამავე ქორონიკონს მოუხდენ
ჩიხნი იმერეთს და მოარბიეს სრულიად: ესუ ესმა ალექსანდრეს
ქართლს მყოფს, უკმოიქცა და მოვიდა იმერეთს მოწყვეტად

მათდა. არამედ მათ არღა-რა ესწრა და განემზადებოდა შურის-
გებად და ბრძოლად ჩიხთა ზედა, დასნეულდა სალმობითა ძლი-
ერითა და მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩფი, ქრ. რჟა, დაუ-
ტევნა ძენი ბაგრატ, დავით და ვახტანგ. ამასვე ქორონიკონსა
მოკუდა ცოლი დედოფალი თამარ და დამარხეს გელათს:

ია, მეფე ბაგრატ გ, ᲑᲔ წელი ჰმეფა:

დაჯდა მეფე ალექსანდრე მეფისა ბაგრატ მეფედ იმერთა
და დაიპყრა სრულიად იმერეთი. არამედ დადიან-გურიელს ეპყრათ
საზღვარნი თვისნი და იყუნენ მორჩილებასა ბაგრატ მეფისასა,
ვითარცა ვსთქვით: წელსა ქს. ჩფიბ, ქრ. ს, მეფობასა ბაგრა-
ტისასა მეორესა გამოვიდა სპასპეტი სულტან სელიმისა სპითა
უამრავითა და მოადგა სამცხეს: მას მიეგება ათაბაგი მზე-ჭა-
ბუკ, მოუძღვა და ჩამოიყვანა ფერსათსა ზედა იმერეთს. ხოლო
ბაგრატ მეფე ვერ წინა-აღუდგა და უკურიდა სიმაგრეთა შინა და
დახიზნა იმერეთი. გარნა მოსრულთა ოსმალთა დასწვეს ქუთა-
თისი და გელათი. მერმე მოაოხრნეს, მოსწვეს, მოსრნეს და
მოსტყვევნნეს, სადა ვინ ჰპოვნეს იმერეთსა შინა და უკუნიქ-
ცნენ მასვე გზასა ზედა და წარვიდენ: შემდგომად წარსვლისა
მათისა ჩამოვიდა ბაგრატ მეფე, განაგო იმერეთი და დააშენნა
ხიზანნი იმერნი: ამასვე ქორონიკონსა მოკუდა დადიანი ლიპა-
რიტ და დაჯდა მამია დადიანად ნებითა ბაგრატ მეფისათა: კვა-
ლად მოკუდა ამასვე ქორონიკონს გურიელი გიორგი და დაჯდა
მამია გურიელად, სათნო ყოფითა ბაგრატ მეფისათა: ამასვე
წელსა წარვიდა მეფე ბაგრატ დასხმის გვარად სპითა ქართლს,
რამეთუ ძმა-მან მის-მან ვახტანგ იკლო რაიმე ბაგრატისა-გან და
წარვიდა ქართლს: ამას ვახტანგს წარუვნენ მრავალნი წარჩინე-
ბულნი და აზნაურნი: მიუხდა ბაგრატ მეფე მოხის მყოფს ვახ-
ტანგ და იყო ბრძოლა ძლიერი. მერმე იძლია ვახტანგ. არამედ
შუამდგომელობითა დავით მეფისათა ზავ-ჰყვეს. წარმოიეანა ძმა

თვისი და მოვიდა იმერეთს ბაგრატ, და იყოფებოდა მშვიდო-
ბით: შემდგომად შემოიკრიბნა კათალიკოზ-უპისკოპოსნი იმერე-
თისანი ბაგრატ მეფე-მან და ჰყო გელათის საეპისკოპოსოდ და
დასვა საყვარელიძე მელქისედეკ, ქს. ჩფით, ქრ. სზ: ამისა
შემდგომად წარვიდა მამია გურიელი ქართლს, რათა ჰყოს და-
ვითს მეფესა და კახ-ბატონს ლევანს შორის ზავი. არამედ ეწ-
ყო დავით მეფე და იძლია მეფე, ქს. ჩფკ, ქრ. სᲑ: მერმე
ზავ-ჰყო მათ შორის და მოვიდა გურიას:

ხოლო ესე მეფე ბაგრატ იმერთა, გიორგი ქართველთა და ლევან კახთა წარვიდნენ იერუსალიმს, ვითარცა აღვსწერეთ ყოფილი: შემდგომად შეიკრიბნენ დადიანი მამია და გურიელი მამია და წარვიდენ ჯიქეთს სპითა, რამეთუ ეკირთებოდნენ იგინი ოდიშს და გურიას, ზღვით ნავებითა მისრულდა ჯიქეთს, ეწევნენ ჯიქნი სიმაგრით-გამო, ჰყვეს ბრძოლა ძლიერი და აოტნეს სპა იმერთა, მოკლეს. დადიანი მამია და შეიპყრეს გურიელი მამია და აღიღეს ალაფი და იავარი მათი ქს. ჩფლი, ქრ. სკ:
ხოლო ნეშტნი, ლტოლვილნი სპანი მოვიდნენ და დასვეს ოდიშს დადიანად ლევან და გურიელი მამია დაიხსნა ვერცხლით ძე-მან მის-მან როსტომ და მოვიდა გურიასვე: ამისა შემდგომად მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩვლდ, ქრ. სკი და დაჯდა როსტომ ძე მისი გურიელად: ხოლო ამანვე ბაგრატ მეფე-მან დასვა ერისთავად რაჭას ჩხეიძე შოშიტა და მისცა რომელიმე სახასო დაბანი და ციხე მინდა, რამეთუ აქამომდე იყო რაჭა სამეფოდ და კვალად ჰყო საერისთოდ: შემდგომად შემოიკრიბნა ბაგრატ მეფე-მან სრულიად სპნი იმერთანი დადიან-გურიელითა, ვინადგანიხილა შეავება სამცხისა შისმაილის დევალისა-გან და კვალად მოისსენა შური მზე-ჭაბუკ ათაბაგისა, რაჟამს მოუძღვა ოსმალთა და ყვარყვარე ათაბაგისა, რამეთუ მიჰყვა გიორგი მეფესა იერუსალიმს და არა ამას და წარვიდა დაპყრობად სამცხისა: მისრულს ეწყო მურჯახეთს ათაბაგი ყვარყვარე და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, ქს. ჩფლე, ქრ. სკგ, იძლივს ათაბაგი და შეიპყრა ყვარყვარე ისაკ ართუმელაძე-მან, მეწდე-მან გურიელის-

მან და მოართვა როსტომ გურიელსა და როსტომ მოართვა ბაგრატ მეფესა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან პატიმარ-ჰყო ათაბაგი და დაიპყრა სამცხე და იყოფებოდა მუნ. მაშინ მისცა გურიელს აჭარა და ჭანეთი, წარვიდა და დააპყრა გურიელმან იგინი და ბაგრატ მეფე განაგებდა სამცხეს: ხოლო მოვიდა რა შასთამაზ ლუარსაბ მეფესა ზედა და უკუნქცეული დადგა უარაბაღს, წარვიდა მეფე ბაგრატ ეარაბაღს და მივიდა წინაშე შასთამაზისა და ითხოვა შეწევნა და უკეთუ მოსცეს დაუმორჩილოს მან ბაგრატ ყოველი საქართველო: მაშინ შასთამაზს არა აქუნდა ჟამი, ვინად-გან აქუნდა სპარსეთს განდგომილება. არამედ აღუთქვა შეწევნა ბაგრატს და მოსცა ნიჭნი დიდნი და წარმოავლინა დიდ-პატივ-ცემული და მოვიდა სამცხესვე, აღიღო ციხენი სამცხისანი და დაიპყრა თვისად: ხოლო ქაიხოსროს ძესა ყვარყვარესასა მოჩივარს მისცა ხონთქარ-მან მუსტაფა ფაშა სპითა დიდითა და ზარბაზნებითა დიდ-დიდითა: ამის-მან მცნობ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოუწოდა იმერთა და შემოკრბენ მსწრაფლად და გურიელიცა მათ-თანა: არამედ დადიან-მან ლევან არღა-რა ინება მოსლვა სპითა თვისითა, ვინად-გან მიიღო გურიელ-მან ქვეყანა. ამის-თჳს ამან მიზეზ-ჰყო. „რა ნიჭი არს ჩემდა, რამეთუ მოვსწუდე სპითა ჩემითა:“ გარნა ბაგრატ.მეფე ეწუო ოსმალთა და ბრძოლასა სასტიკ-ფიცხელსა იძლივნენ ოსმალნი და მოსრვიდენ იმერნი პირითა მახვილისათა, აღიღეს ალაფი ურიცხვი და ზარ-

ბაზნები წარგზავნა იმერეთს ბაგრატ: ესმა ესე ყოველი ხონ-
თქარსა, განრისხნა მოწყვეტისა-თვის სპათა თვისთა და წარ-
მოავლინა აზრუმ-დიარბექირის ფაშანი სპითა სუას აქათითა: მა-
შინ ბაგრატ შეიკრიბა ყოვლითა ძალითა თვისითა. არამედ არცა
აწ მოვიდა დადიანი მიზეზითა მითვე, ამის-თვის ბაგრატ ევედ-
რა ლუარსაბ მეფესა, რათა მწე-ეყოს: უსმინა ლუარსაბ და მო-
ვიდა სპითა თვისითა, განიხარა ბაგრატ და წარვიდნენ ზოგად:
ხოლო ოსმალნი დაბანაკებულ-იყუნენ ბასიანს, ეწევნენ ურთიერ-
თარს სოხოისტას ზედა ქს. ჩფმე, ქრ. სლგ. არამედ დაუ-
მორჩილებლობითა და ცილებითა და ღალატითა მესხთათა იძ-

ლივნენ საქართველოსანი, ვითარცა აღვსწერეთ და მოკლეს ძე
გურიელისა ქაიხოსრო და მოსწყ

ვიტნეს სპანი ურიცხვნი. ხოლო
ნეშტნი ივლტოდენ თვის თვისად და ბაგრატ მოვიდა ქუთა-
თისს:

მერმე კვალად გარდავიდა მეორე წელსა ბაგრატ მეფე სამ-
ცხეს, წარმოასვენა აწყვრისა ღუთის-მშობელი ციხე-ჯვარს და
ვერ-ღარა დაიპყრა სამცხე, ვინად-გან ციხენი სრულიად დაეპყრათ
ოსმალთა, უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს: შემდგომად მოუ-
წოდა მეფე-მან ბაგრატ ლევან დადიანსა, რეცა დარბაზობად და
შეიპყრა იგი ზაკვით, რამეთუ შური აქვნდა მიერ ჟამით, რაჟამს
არა შეეწია ბრძოლასა ზედა ოსმალთასა და პატიმარ-ჰყო, ქს.
ჩფმვ, ქრ. სლდ: ესე აუწყა გურიელს. „შევიპყარ დადიანი, წარ-
მოვედ და დავიპყრათ ოდიში და კერძონი შენნი მოგანიჭო, შენ
დაიპყარ, ვითარცა გნებავს: რამეთუ ენება ბაგრატს ხელთ-გდება
მისიცა და ჰყოს ყოველი იმერეთი ერთ-საბრძანებლად, ვითარცა
პირველ. არამედ აგრძნა ესე გურიელ-მან და განიზრახა: „უკეთუ
მოსრას ტომი დადიანთა და დიპყრას ოდიში ბაგრატ. მაშინ
იქმნას ჩემ-ზედაცა მოცალედ და მიმიღოს მეცა გურია:“ ამის-
თჳს მოუმცნო ბაგრატს: „ოდეს ვეწყვენით ოსმალთა, მიერ ჟა-
მით-გან მიზეზობენ და უმეტეს ათაბაგი, აწ უკეთუ დაუტეო
ქვეყანა ჩემი, მოვიდნენ და მიმიღონ. ამის-თვის ვერ ძალ მიცს
მოსლვა, გარნა განგიზრახავ, რათა შემოიმტკიცო დადიანი ფი-
ცით და განუტეო:“ მისი მსმენელი ბაგრატ განრისხნა და ინება
აღმოხდა თვალთა დადიანისა. არამედ შეერთებისა-თჳს გურიე-
ლისა და ოდიშართა ვერღა-რა ჰყო და პატიმარ-ჰყო გელათს
სამრეკლოსა შინა: მაშინ ჩხეიძემ სოფილანდრემ განზრახვითა
ათაბაგისათა, რამეთუ შურობდა ქაიხოსრო ბაგრატს, გამოაპარა
დადიანი და მოიყვანა ახალ-ციხეს: ამის-თვის ქაიხოსრო ათაბაგი
უზრახა გურიელს, ზავ-ჰყო მის-თანა, მისცეს გზა დადიანსა:
მან აღუთქვა და წარმოიყვანა ოდიშს და დაიპყრა თვისივე ლე-
კან დადიან-მან: ესე შეუძნდა ბაგრატ მეფესა, ვინად-გან ვერღა-
რა ეწია თვისსა ნებასა:

ხოლო შემდგომად მოვიდა სპა ხონთქრისა გურიასა ზედა, რათა შურ-აგონ. ვინად-გან მიუვა ბაგრატ მეფესა და მოსწ-ვიტნა სპანი ოსმალთა, მიუღეს გურიელს ჭანეთი, დაუწყეს შე-ნება ციხისა ბათომს: ესე აცნობა გურიელ-მან ლევას დადიანსა და მეფესა ბაგრატს: „უკეთუ მძლონ მე, მოიწევიან თქვენზე-დაცა, ამის-თჳს შემეწიენით.“ მაშინ დადიანმან კეთილისა-თჳს, რომელი ჰყო მის ზედა გურიელ-მან, შეიკრიბა სპანი და წარვი-და შეწევნად. არამედ ბაგრატ მეფესა შეუძნდა ესე, რამეთუ არა კეთილობდა მის-თჳს გაერთება მათი. გარნა ამანცა წარუვლინა ძმა თვისი ვახტანგ, ფ მხედრითა გურიელსა და ამცნო ვახტანგს, რათა ჰყოს ზაკვა ვითარიმე მათ შორის, რათა არა შეითქვნენ დადიან-გურიელი: ხოლო მისვლამდე ამათსა ეწეო გურიელი ოსმალთა და თავ.დასხმით აოტნა ოსმალნი ხმელეთსა ზედა და მოსრნა იგინი და სხვანი შევიდნენ კატარღებთა შინა და გან-ვიდნენ ჭოროხს იქით: მაშინ მდინარე ჭოროხი მდიდრობდა, რამეთუ მდინარენი განდიდებულ იყუნენ. ამის-თჳს ვერღა-რა განვიდა გურიელი, მივიდნენ ოსმალნი, დაუწყეს შენება უმეტე-სად ციხეს გონიას: ხოლო ვახტანგი მისრულ-მან საჯავახოს უწყო ზრახვად დადიანსა რიონის თვალსა ზედა მდგომს სპითა ოდიშ-აფხაზთათა: „ვინად-გან ვარ ფუცებული შენდა აწ უწყო-დე თუმცა შეიკრიბნეთ შენდა გურიელი, აქვს გურიელისა-გან პირი ძმასა ჩემსა, დაგესხმის იგი, ანუ მოგაკუდინებენ და ანუ შეგიპყრობენ: მაშინ მეგრელთა არღა-რა გამოიკითხეს ზაკუ-ლება ესე, უკუნიქცნენ ფოთიდამ და წარვიდნენ თვისად და ვა-ხტანგ მივიდა გურიელისა-თანა: არამედ გურიელს აღუძნდა უკუნ-ქცევა დადიანისა, რამეთუ ნავებითა თვისითა არა ძალ-ედვა განსლვა გონიას და ბრძოლა ოსმალთა და განმაგრება გურიისა: ამისი მხი-ლველი ვახტანგცა წარვიდა იმერეთს. ხოლო ოსმალთა აღაშენეს ციხე გონია და შემოვიდნენ, მოსწყვიტნეს და მოსტყვევნნეს ჭანეთი და აჭარა, და დაიპყრეს თავისად, რამეთუ ეპყრა იგინი

გურიელსა: ამისა შემდგომად მოკუდა მეფე ბაგრატ ქს. ჩფმზ, ქრ. სლვ და დაუტევნა ძენი ორნი, გიორგი და კოსტანტინე და დამარხეს გელათს:

იბ, მეფე გიორგი ბ, ლზ წელი ჰმეფა:

შემდგომად მეფისა ბაგრატისა დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ: ამან გიორგი-მ მოიწეო იმერეთი და დაიზავა დადიან-გურიელი და იყო მშვიდობით. შემდგომად მოვიდა მეფე ლუ-არსაბ ლტოლვილი შათამაზისა-გან, ქს. ჩფნვ, ქრ. სმდ, ხიზ-ნად. შემდგომად მოკუდა ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა ქს. ჩფნა, ქრ. სმვ ამისივე შემდგომად იშვა ძმის-წული მეფისა გიორგისა და ძე კოსტანტინესი როსტომ, ქს. ჩფი, ქრ. სმთ: ამასვე წელსა მოკუდა ცოლი გიორგი მეფისა, შემდგომად ზავ-

ჯეო გიორგი მეფე-მან და ათაბაგ-მან ქაიხოსრო-მ და მისცა
გიორგი მეფე-მან აწყვრის, ღუთის-მშობელი, ქს. ჩფიბ, ქრ. სნ.
შემდგომად ამისა მოიყვანა გიორგი მეფე-მან ცოლად ჩერქეზის
ბატონის ასული რუსუდან და იქორწინა მის-თანა ქს. ჩფიგ ქრ.
სნა: კვალად შემდგომად ამისა მოკუდა გურიელი როსტომ ქს.
ჩფიდ, ქრ. სნბ და დასვა გიორგი მეფე-მან ძე როსტომისა გუ-
რიელად გიორგი: დაუშვა გიორგი მეფესა რუსუდან ძე ბაგრატ,
ქს. ჩფიუ, ქრ. სნგ: ხოლო შემდგომად როსტომ გურიელისა
სიკუდილისა განუტევა ცოლი თვისი ლევან დადიანის ძე-მან
გიორგი-მ ასული როსტომ გურიელისა და წაგვარა ბიძასა თვის-
სა ბათულიას ცოლი სიკეკლუცისა-თვის და შეირთო თვით და
მით იქმნა მტერობა მათ შორის და შემდგომად შფოთებისა
ზავ-ჰყვეს დადიან-გურიელ-მან და მისცა ლევან დადიან-მან ასუ-
ლი თვისი გიორგი გურიელსა ცოლად და იქმნა მითი მშვი-
დობა: შემდგომად განუტევა გურიელ-მანცა ცოლი თვისი ასული
ლევან დადიანისა შურისა-თჳს წინა-თქმულისა და მტერობითა
დადიანისათა უმზახლა მეფესა გიორგის, რამეთუ უვანდა მეფე-

სა გიორგის მუსადია ქურივი და მისცა იგი გიორგი გურიელ-
სა ცოლად და დაიმოყურნენ ამით: ამის-თჳს მოიმწო ვახტან-
გის ძის ძე-მ ხოსრო-მ დადიანი და ამან შიშველა ჭილაძე ვა-
რაზა ლიპარტიანი ოდირით: ესენი ყოველნი ღალატად დაე-
სხნენ გიორგი მეფესა იანეთს და იქმნა ბრძოლა ძლიერი: ვერა
რაი ავნეს გიორგი მეფესა. არამედ ივლტოდნენ იგინივე ქს.
ჩფია, ქრ. სნვა და მოისრვოდნენ მახვილით:

მაშინ იწეო მეფე-მან გიორგი მტერობა გურიელი-თურთ
დადიანს -ზედა. ვერღა-რა შეუძლო დადიან-მან წინა-დადგომა
და წარვიდა სტამბოლს: შევიდნენ და დაინერეს ოდიში მეფე-
მან და გურიელ-მან: არამედ მწუ-ეყო დადიანს ხონთქარი, მო-
სცა აზრუმ-ტრაპიზონის სპანი და მოვიდნენ სატყეპელასა ზე-
და: შემინდა გურიელი სიდიდისათჳს სპათათა, დაუწუო დადიანს
ვედრება, რათა ზავ-ჰყონ და არა მოუოხრონ ქვეყანა. არამედ
დადიან-მან სთხოვა სისხლი განტევებისა-თჳს ასულისა თვისისა
და აღუთქვა ზავ-ყოფა: უღონო ქმნილ-მან გურიელ-მან მისცა
სისხლად ე დრაჰკანი. ზავ-ჰყო მის-თანა, მოუძღვა გურიელი
და დაიპყრა ლევან კვალად ოდიში: ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ
მოუწოდა ჯავახს ჭილაძეს, მოჰკლა იგი შურისა-თჳს წინათქმუ-
ლუსა, რამეთუ მიმდგომიცა იყო დადიანისა და დიპყრა მამული
ჯავახ-ჭილაძისა მეფე-მან გიორგი-მ: ესე აღუძნდათ დადიან-გუ-
რიელსა, შეითქვნენ და მოვიდნენ სპითა და არა აუფლებდენ
გიორგი მეფესა მამულსა ზედა ჭილაძისასა. არამედ ნახევარი
დაიპყრა დადიან-მან და ნახევარი გურიელ-მან: ამისა შემდგო-
მად მოკუდა ლევან დადიანი ქს. ჩფობ, ქრ. ხი, რამეთუ უბრკმა
ცხენსა მისსა ნადირობასა შინა დაი შემუსრა კისერი მისი
და დაჯდა ძე მისი გიორგი დადიანად: ხოლო გიორგი მეფე-მან
მოგვარა ძესა თვისსა ბაგრატს ცოლად დაი დადიანის გიორგისა
და ასული ლევანისა და აქორწილო მის-თანა ქს. ჩფოგ, ქრ.

სია: ამასვე ქორონიკონსა იშვა ძე გიორგი მეფისა რუსუდანი-
სა-გან ლევან. არამედ ესე შეერთება მეფისა და დადიანისა შე-

უძნდა გურიელს და გარდაბირა დადიანს ძმა მამია და მოიყვანა
გურიას, შერთო დაი თვისი ცოლად. მერმე შემოიკრიბნა სპანი
გურიელ-მან, მიუხდა დადიანს ზუგდიდს, უკვეთა დადიანიც.
არამედ ბრძოლას იძლია დადიანი გიორგი და ივლტოდა აფსა-
ზეთს: ხოლო დაჯდა დადიანად მამია ძმა მისი. ეზრასნენ მეფე
გიორგის მამია და გურიელი, რათა სთნდეს ესე ესრეთ და მო-
სცეს რომელი ეპყრა ჭილაძისეული დადიანსა: უსე სათნო იყო
გიორგი მეფე-მან, ვინად-გან მამი ცა იყო მძახალი და მისცათ
ნება და ჰყვეს ზავი მეფე-მან და დადიან-მან და გურიელ-მან:
შემდგომად იშოვა ნიჯადი გიორგი დადიან-მან აფსაზნი, ჯიქნი
და ჩერქეზნი და მოვიდა ოდიშს: ესე აცნობა დადიან-მან გუ-
რიელსა და გურიელ-მან წარუვლინა სპანი თვისნი მამიას, ეწყო
მამია გიორგი დადიანსა, იძლია კვალად გიორგი და წარვიდი
აფხაზეთს.

ხოლო მოკუდა მეფის გიორგის ძე ბაგრატ და დედოფალი
დედა მისი რუსუდან ქს. ჩფოგ, ქრ. სიბ, ამასვე ქორონიკონ-
სა მოკუდა კათალიკოზა ევდემონ. ამასვე წელსა გამოვიდა ლა-
ლა- ფაშა და ტფილისიდამ ამან ლალა-ფაშამ წარმოავლინა სპანი
იმერეთსა ზედა დაპყრობად: ამათ შემოვლეს ქართლი. ამისი
მცნობი გიორგი მეფე წარვიდა სპითა მოსწრაფედ და შეუკრა
მთა ლიხისა და მოვიდნენ ოსმალნიცა, დაუწყეს ბრძოლა იმერთა
სიმაგრით-გამო და მოსრვიდენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად
იძლივნენ ოსმალნი და მოსწყვეტდიან იმერნი, აღიღეს ალაფი
დიდი და მოვიდა გამარჯვებული მეფე გიორგი ქუთათისს: ხო-
ლო დადიანი გიორგი უღონო ქმნილი, ევედრა გიორგი მეფესა,
რათა მწე-ექმნას მას, აღუთქვა მეფე-მან და აუწყა გურიელსა.
შა შინ გურიელ-მან მოუთხრა მეფესა: „ვითარცა განუტევ დაჲ
მისი და მივეც სისხლი, ეგრეთვე მანცა განუტევა დაჲ ჩემი,
მომცეს ნასისხლი ჩემი და მე დავარწმუნო მამიას და ვყოთ
იგივე დადიანადვე. ხოლო ესე მიუთხრა ყოველი მეფე-მან გი-
ორგი დადიანსა და დადიან მან ყოველნი აღუთქვა, არამედ სთხო-
ვა მეფეს: ცოლის დაჲ თვისი, რომელსა ზრდიდა მეფე, რათა

მისცეს ცოლად და მით იქმნეს სარწმუნოდ: ხოლო უკეთუ არა
რით დაერწმუნოს ყოფად ამისა. ამის-თჳს მისცა მეფე-მან ცო-
ლის დაი თვისი გიორგი დადიანსა და ოქროს იგი ნასისხლი
დადიან-მან უკუნ-სცა გურიელსა. და ვინად-გან მწირობდა და-
დიანი და არა აქვნდა ეგოდენი, მის-თჳს მისცა ხოფი, ვიდრე
ამოვიდეს ფასი ოქროსა მის: მერმე ზავ-ჰყვეს მეფე-მან და
გურიელ-მან ძმათა შორის, მოიყვანეს გიორგი და დასვეს და-
დიანადვე: ხოლო მამიას მისცეს ჭილაძისა და რევაზის მამუ-

ლნი და იქმნა ამითი სამთავე შორის მშვიდობა: არამედ შემ-
დგომად ამისა მოიხსენა შური ბათულია-მ ბიძა-მან დადიანისა-
მან, შემოიკრიბა საჯავახო, რამეთუ მას ეპყრა იგი და მოიბირნა
ვინამენიცა მეგრელნი, წარვიდა, რათა თავს-დასხმით ღალატად
მოჰკლას გიორგი დადიანი, აგრძნა ესე გიორგი დადიან-მან და
შემოიკრიბნა სპანი. ესე უთხრეს ბათულიას, უკმოიქცა და მო-
ვიდა საჯავახოს ავე: ამის-თჳს ესე აუწუა მეფესა დადიან-მან და
ძმა-მან მის-მან მამია-მ: ხოლო მეფე-მან გურიელსა მიუთხრა,
რათა მოკლას ბათულია ამის-წილ და დაიპყრას თვით საჯავახო
ორთავე ნებითა: განიხარა გურიელ-მან, შეიპყრა ზაკვით ბათუ-
ლია. არამედ თვით არა მოაკვდინა და პატიმარ-ჰყო ოზურგეთს
და დიპეყრა საჯავახო თვისად: მერმე კვალად მოუთხრეს მეფე-
მან და დადიან-მან გურიელს მოჰკლვა ბათულიასი: ხოლო გუ-
რიულ-მან რა მოჰკლა თვით. არამედ მისცა მათ ნება და ამათ
წარავლინეს კაცი და მოაშთვეს ბათულია და იქმნებოდა ესრეთ
მშვიდობა:

ხოლო რაჟამს მოსლვასა ლალა-ფაშისასა მოსრნა გიორგი
მეფე-მან ოსმალთა სპანი და მერმე ქართველთა, მოვიდა აწ სი-
ნან-ფაშა ქართლსა ზედა: ამან ფაშა-მან ჰგონა კვალად შველა
ქართველთა გიორგი მეფისა-გან: „მის-თჳს წარმოავლინა ათაბაგი
ყვარყვარე ქს. ჩფპა, ქრ სდთ გიორგი მეფისა-თანა, რათა ემ-
ტეროს სვიმონ მეფესა და ქაროლს: მაშინ განზრახვითა ათა-
ბაგისათა შემოიკრიბნა გიორგი მეფე-მან სპანი და მოიყვანა
დადიანი-გურიელიცა სპათა მათითა, ვინად-გან აქუნდათ ერთო-

ია და ბრძანებულიცა იყო ხონთქრისა, მიუხდნენ შიდა ქართლს,
ვერა სადა ჰპოვნნეს ხიზანნი და დასწვეს სრულიად გაღმა-გა-
მოღმართნი. მერმე უკუმოიქცნენ და მოვიდნენ უვნოდ: ამისა
შემდგომად მოკუდა დადიანი გიორგი ქს. ჩფჰბ, ქრ. სო და.
დაჯდა ძმა მისი მამია დადიანად: არამედ გურიელი გიორგი კვა-
ლად არა დასცხრა შურ-გებად გიორგი დადიანისად, მოიპარა ძე
გიორგი დადიანის მცირე ლევანი პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხე-
ფისასა, განზრახვითა მამია დადიანისათა. ხოლო ურმა იგი უთ-
მინოებითა ტყვეობისათა გარდმოიჭრა ციხიდამ, რეცა განლტო-
ლვად და მოკუდა: არამედ ესე მიზეზი ჰყო დადიან-მან მამია-მ
გურიელსა ზედა, შემოიკრიბნა სპანი და მოვიდა გურიას: ამას
ეკვეთა გიორგი გურიელიცა და ბრძოლასა იძლია გურიელი და
ივლტოდა სტამბოლს: მაშინ დადიან-მან მოიყვანა ტომი გუ-
რიელთა ვახტანგ და დასვა გურიელად ქს. ჩვპგ, ქრ. სოა: ამასვე
ქორონიკონს შეიპყრა მეფე-მან გიორგი ძმა თვისი კოსტანტი-
ნუ ძით მისით როსტომით, ვინად-გან ლევან ძე გიორგი მეფის
მცირე იყო, რათა არა მცილე ექმნეს მეფობასა და დუო პატიმ-
რად. არამედ მოქმედთა ესე ვითარებათათა გარნა აქვნდათ მშვი-
დობაცა ჟამად: შემდგომად მოკუდა მეფე გიორგი ქს. ჩფპე,
ქრ. სოგ:

იგ, მეფე ლევან, ე წელი ჰმფა:

დაჯდა ძე გიორგი მეფის ლევან მეფედ და ეკურთხა ქუ-
თათისს. ხოლო ბიძა მისი კოსტანტინე თავისუფალ-იქმნა ძით
თვისით და დიპყრა მან რიონისა აღმოსავლეთისა კერძონი,
რამეთუ ლევან ერმა იყო წლისა იბ: შემდგომად წელსა ქს. ჩვპვ,
ქრ. სოდ მოიყვანა ლევან მეფე-მან ცოლად დაჲ მამია დადია-
ნისა და ასული ლევანისა მარეხ და ჰყო ქორწილი შემსგავსე-
ბული: კვალად წელსა ქს. ჩფაზ, ქრ, სოუ ნააღდგომევს გაი-
ლაშქრა ლევან მეფე-მან ბიძასა თვისსა კოსტანტინესა ზედა:

–295–

ვერ წინა-აღუდგა კოსტანტინე და ლევან მიუხვნა ცისენი. სკან-
და, კაცხი და სრულიად არგვეთი: შემდგომად ზავ-ჰყო მის-თანა
და მისცა საუფლის-წულონი და იყოფებოდა მის-თანა: ამაგ წელს
მოკვდა გურიელი ვახტანგ, მოვიდა დაჯდა გიორგივე გურიელად
შეწევნითა ოსმალთათა, რამეთუ მოსრულ იყო სტამბოლიდამ და
თეოფოდა გონიას: ხოლო ჟამთავე პარველთა განძლიერდა მეფე
სვიმონ და მოიხსენა შური გიორგი მეფისა, ეზრახა იმერთა
მეფე სვიმონ, რამეთუ მომკვდარ იყო ბიძაცა მეფისა ლევანისა
კოსტანტინე და ვინად-გან იყო ლევან ურმა. ამის-თვის ვიეთ-
თამე იმერთა მისცეს სვიმონს პირი მტკიცე: მაშინ წარმოე-
მართა მეფე სვიმონ სპითა თვისითა იმერეთსა ზედა: ამის-მან
მცნობ-მან მეფე-მან ლევან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, მოუწო-
და მამია დადიანსა და გიორგი გურიელსა: არამედ მათ არა ინე-
ბეს მოსლვა, ვინად-გან შურობდენ ურთიერთსა: ხოლო ლევან
მეფე დადგა გოფანთოს. სპიოა თვისითა: გარდმოვლო სვიმონ
ლიხის მთა და მიერთნენ ზემოურნი რომელნიმე, მერმე მოვიდა
გოფანთოს სვიმონ, ეკვეთა ლევან და იქმნა ბრძოლა ძლიერი
ქს. ჩფნა, ქრ. სოვ, იძლია ლევან მეფე და ივლტოდა ლეჩხუმს:
ხოლო სვიმონ მეფე-მან დაიპყრა იმერეთი, გამოუხვნა მძევალნი
იმერთა, წარიუვანნა იგინი და წარვიდა: შემდგომად მოვიდა ლე-
ვან მეფე და დაიპყრა იმერეთი და მტერობდა დადიანსა. ვინად-
გან არა მწე-ეყო სვიმონსა ზედა: არამედ განძლიერდა მეფესა
და დადიანს შორის მტერობა ძლიერად, შეიკრიბა ამის-თჳს
დადიან-მან მამია სპანი თვისნი და მოვიდა ქუთათისს, ამას
ეკვეთა მეფე ლევან სპითა თვისითა იმერთათა და ძლიერისა ბრძო-
ლისა სძლო დადიან-მან და შეიპყრა მეფე ლევან ქს. ჩფჟ, ქრ.
სოც, წარიუვანა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა შხეთს და
მოკუდა შემდგომად მეფე ლევან პატიმრობასა შინა შხეთს ცი-
ხუსა შინა:

– 296 –

იდ, მეფე როსტომ, იე წელი მეფა

ხოლო იმერთა მოიყვანეს ძე კოსტანტინესი ძისა ბაგრატ

მეფისა როსტომ და დასვეს მეფედ. არ მედ ამან როსტომ ვერა
მტკიცედ დაიპყრა მეფობა: ამასვე ქორონიკონს მოკუდა მამია
დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მანუჩარ დადიანად: ესე მანუჩარ
უზრახა და ემზახლა კახ-ბატონს ალექსანდრეს და მოიყვანა ასული
მისი ნესტან-დარეჯან მზითვითა დიდითა ცოლად და იქორწინა
მის-თანა: არამედ ამავ ქორონიკონს იხილა გურიელ-მან გიორგი-მ
საქმე როსტომისა, შეიკრიბა სპანი, მოვიდა და მოიყვანა ბაგრატ
ძე თეიმურაზისა ვახტანგის ძისა, ვერ წინ აღუდგა როსტომ, წა-
რუხვნა ქუოათისი და მისცა ბაგრატს, განუმაგრა ციხე ქუთათისი
და მოუდგინა ძე თვისი მამია ბაგრატს და თვით მივიდა საჩინოს,
მოიყვანა ოსმალთა სპანი, განსდევნა ჩიჯავაძე, აღიღო ციხე სე-
ბეკა, შემუსრა იგი და მუნ დასვა სხვა ჩიჯავაძე და მიიქცა გუ-
რი სვე: ამასვე ქორონიკონსა კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე და
მიერთვნენ იმერნი, მოადგა ქუთათისს, აღიღო და გამოიყვანნა ბა-
გრატ და მას შინა შეაყენნა გუშიგნი თვისნი და დაამძევლნა კვა-
ლად იმერეთი და წარვიდა ქართლს; ხოლო როსტომ ამათ ვითა-
რებასა მხილველი და თვით ვერა რა რის მყოფელი წარვიდა მა-
ნუჩარ დადიანისა-თანა და ევედრა მას შეწევნასა: მაშინ დადიან-მან
შეიკრიბა სპანი, მოვიდა, აღიღო ქუთათისი და დაიპყრა იმერეთი
როსტომ: ესმა ესე სვიმონ მეფესა, გამოილაშქრა ძალითა დიდითა,
ზარბაზნებითა და აღკაზმულობითა სპათათა, გარდმოვლო ლიხი
და მიერთნენ კვალად იმერნი: ამის-თჳს ვერ წინა-აღუდგა როსტომ
და ივლტოდა ოდიშსვე: ხოლო სვიმონ მეფე-მან აღიღო ციხენი.
სკანდა, კვარა, კაცხი, სვერი, შეაყენნა თვისნი და მოადგა ქუთა-
თისს, აღიღო იგიცა. არამედ რა სცნა მეფე-მან სვიმონ წარსლვა
როსტომისა ოდიშს წარვიდა მის ზედა, რათა შეიპყრას იგი და
დაიპყრას იმერეთი მკვიდრად, ვინად-გან არღარა-ვინ იყო ტომი
მათი თვინიერ და მივიდა ოფიშკვითს: მაშინ დადიანმან მოუვლინა
მეტყველ-მან: „გვიმონე ორნივე და მიეც როსტომს იმერეთი და

ვიყვნეთ მორჩილი შენდა საუკუნოდ,“ არამედ სვიმონ მეფე-მან
მრავალ-გზის განმარჯვებულობისა-თჳს იამპარტავნა მეგრელთა-
გან წინა-აღდგომა და შერისხვით მიუგო: „გნებავს მომეც რო-
სტომ და დავიცვა ქვეყანა შენი უვნოდ, უკეთუ არა, მოვიდე და
თუმცა ძალ-გიცს დამსუდი ბრძოლად:“ ამისსა მსმენელსა და-
დიანს შეუძნდა სიამაყე ესე, შემოიკრიბნა სპანი და როსტომ
მის-თანა, რაოდენითამე იმერელითა დაესხა გარიჟრაჟს სვიმონ
მეფესა, იძლია მეფე სვიმონ და ივლტოდა ქართლს: ხოლო
დადიან-მან აღიღო ალავი დიდი და ზარბაზნები წარიღო ოდიშს.
მოიყვანა როსტომ და აკურთსუს ქუთათისს მეფედ. აღიღეს ქუ-
თათისი და ყოველნი ციხენი იმერეთისანი და დაიპყრა როსტომ
სრულიად იმერეთი ქს. ჩვჟ, ქრ. სოწ: არამედ შემდგომად ზავ-
ჰყვეს როსტომ მეფე-მან და სვიმონ მეფე-მან, მისცა ტყვენი
და მეციხოვნენი ყოველნი სვიმონს. ხოლო მძევალნი იმერეთი-
სანი უკმოსცა სვიმონ მეფე-მან და მეფობდა ესე როსტომ
მშვიდობით, რამეთუ დადიანი აქუნდა მწედ:

შემდგომად მოუხდნენ აფხაზნი გურიას ნავებითა: ამათ ეკ-

ეთა გურიელის ძე მამია, სძლო და მოსწუვიტნა სრულიად ქს. ჩფჟა, ქრ. სოთ: ამასვე ქორონიკონს უშვა ნესტან-დარეჯან და-დიანს მანუჩარს წული ლევან. არამედ შობასავე მოკვდა ნესტან-დარეჯან: ხოლო მანუჩარ დადიანმან შემდგომად გლოვისა მოი-ევანა ცოლად ქურივი ვახტანგ გურიელისა და ასული ათაბაგისა და იქორწინა მის-თანა: ხოლო შემდგომად ამისა მოიყვანა ათა-ბაგის ქალი თინათინ დედოფლად კოსტანტინე მეფე-მან ქს. ჩფჭზ, ქრ. სპე და იქორწინა: ამასვე ქორონიკოს მოითხოვა პალ პა-მან მის-მან ალექსანდრე-მ კახ-ბატონ-მან აღსაზრდელად მა-ნუჩარ დადიანისა-გან ძე მისი ლევან. ამან მანუჩარ წარუვლინა და ზრდიდა იგი მას ხოლო შემდგომად მოკუდა გურიელი გიორგი ქს. ჩქ, ქრ. სპა და დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად და იყო მშვიდობა სამთა ამათ შორის მეფისა, დადიანისა და გურიელისა-თანა და მეფობდა ესრეთ როსტომ. არამედ შემდგო-მად იხილა რა დადიან-მან მანუჩარ კახეთს დავითისა-გან საქმე

იგი, მოითხოვა ძე თვისი ლევან ალექნანდრესა-გან, ამან წარ-მოუვლინა და მოვიდა მამისა-თანა ლევან, ქს. ჩქდ, ქრ. სჟბ: მაშინ იყო ლევან წლისა იგი და განიხარა მანუჩარ ხილვითა მი-სითა: შემდგომად მოკუდა მეფე როსტომ ქს. ჩქე ქრ. სუგ:

იე, მეფე გიორგი გ, ლი წელი ჰმეფა:

ხოლო ვინად-გან არღარა-ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვა-ნეს ძმა როსტომ მეფისა ნაშობი მხევლისა-გასა გიორგი, დას-ვეს მეფედ და აკურთხეს ქუთათისს და მეფობდა ესე მშვიდო-ბით ჟამ-რაოდენმე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა, ვითარცა ვიხი-ლავთ იქმნა განტევება ცოლთა, კლვა კაცთა და იდუმალ ტყვის-ყიდვა და უჯერონი _ სჯულსა ზედა მრავალნი იმერეთსა შინა. ამის-თჳს შეკრბენ ქართლისა ქათალიკოზი მალაქია, აფსაზთა კათალიკოზი ევდემონ და ყოველნი უპისკოპოზნი იმერთ-ოდი-შისანი: ხოლო ეპისკოპოსნი ესენი იყუნენ. ქუთათელი სვიმონ, გენათელი ანტონი, ჭუონდიდელი, ბედიელი, მოქველი, დრან-დელი ფილიპე, ცაგერელი კოზმან, სონელი ზაქარია, ნიკორ-წმიდელი იოაკიმ, ჩაისელი კირილე: ამათ განაჩინეს მოქმედთა მათთა-თჳს ჯეროვანი შერისხვანი, დასწერნნეს და შეაჩვენნეს მოქმედნი მისნი, ვითარცა გვაუწყებს აღწერილი მათი:

ხოლო შემოიკრიბნა მამია გურიელ-მან სპანი, შევიდა აჭა-რას, მოსწყვიტნა ოსმალნი და დაიპყრა თვითვე კვალად აჭარა. ქს. ჩქთ ქრ. სჟზე შემდგომად მოკვდა დედოფალი თინათინ, ასული ათაბაგის ქს. ჩქი, ქრ. სჟზ: შემდგომად ამისა ნადი-რობასა შინა ხრო-მან ირმის-მან წარიტაცა დადიანი მანუჩარ და მოჰკლა იგი ქს. ჩქია, ქრ. სუთ და დასვეს ძე მისი ლევან დადიანად ნაშობი კახ-ბატონის ასულისა: შემდგომად ამისა მო-ვიდნენ ლუარსაბ და თეიმურაზ მეფენი შააბაზისა-გან ლტოლ-

ვილნი ქს. ჩქიე, ქრ. ტგ, ისტუმრა კეთილად გიორგი მეფე-
მან დიდითა პატივითა ქუთათის: ამათ-თჳს შააბაზს წარმოევლი-

ნა დესპანი, რათა მისცეს მას მეფენი და უკეთუ არა მოვიდეს
სპითა ჩარუს დარიანისა და მოსპოს ქვეყანა მისი: მაშინ გი-
ორგი მეფე-მან ჰკითხა. რაჲ არს ჩარუხი დაჰარაინითა:“ მი-
უთსრეს კოხუნჯი და წალდი: მიუგო დესპანსა: „ვგონებდი შე-
შინებასა სარმუზონითა. გარნა კოხუნჯნი და წალდნი აქუსთ
მრავლად ჩემთა მარგველთაცა:“ ხოლო იყვნენ წინაშე გიორგი
მეფისა დადიანი ლევან და გურიელი მამის მოწოდებულობით
მიცემად მის-თჳს პასუხთა შააბაზისათა: ამათ განიზრახეს და
წარავლინეს კათალიკოზი ქართლისა მალაქია და აბაშიძე პაატა
ვედრებით, რათა მისცეს ორთავე მეფეთა მკვიდრნი თვისნი და
ეგრეთ დაიმორჩილოს: ხოლო შააბაზ მოაქცივნა იგინი დიდითა
პატივითა და ნიჭითა*): არამედ ლუარსაბ მეფე-მან არა ისმინა
გიორგი მეფისა და წარვიდა წინაშე შაბაზისა: ხოლო შემდგო-
მად შააბაზისა. წარსლვისა სპარსეთსვე მიიწვიეს ბატონი თეი-
მურაზ კახთა. შემოიკრიბნა მეფე-მან გიორგი სპანი დადიან-
გურიელით და მიუვა არაგვამდე თეიმურაზს, რათა არა რაჲ
ევნოს ქართველთა-გან: მერმე უკმოიქცა და მოვიდა ქუთათისს:
შემდგომად კვალად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი შა-
აბაზის-გან: ამ ჟამთა იქმნა სიუმილი დიდი იმერეთს შინა.
ხოლო მეფე-მან გიორგი-მ შერისხნა რაჲსამე ზედა წულუკიძეს პაა-
ტას და მიუხვნა მამულნი და პაატა წარვიდა ლევან დადიანისა-თანა:
რამეთუ ესე ლევან იყო ბოროტი, ხვანჯიანი, ამაყი, მზაკვარი
და ძვირის-მომხსენე და იმარჯვიდა ჟამთა. არამედ ამან პაატამ
(რომელსა უხმობდნენ წუწკად უძლურებისა-თჳს, რამეთუ იყო
კუტი) უმეტესად შთაუდვა ლეკანს მტრობა გიორგი მეფისა და
მარადის განუზრახვიდა:

---

*) იტყვიან, რამეთუ ისხდენ მეფენი ერთად. მაშინ გიორგი მეფე-
მან მოიხადა ქუდი და შემოიდვა ფერხი მუხლსა ზედა: ესე იუკადრისა
მეფე-მან ლუარსაბ და შეირაცხა უპატიოდ და არა-რად შერაცხა და
იტყოდაო. „რა იგი ნებავს მტერსა ჰყოს, ხოლო უმცირესისა ჩემისა-გან,
არა დავითმინო“. და არღა-რაი უხმისა გიორგი მეფესა და წარვიდა,
ვითარცა მწყრალი:

ხოლო გიორგი მეფე-მან მოგვარა ძესა თვისსა ალექსან-
დრეს ცოლად ასული გურიელისა და აქორწინა იგი ქს. ჩქიწ,
ქრ. ტვ: შემდგომად უშვა ალექსანდრეს ძე ბაგრატ, არამედ შე-
მდგომად ორისა წლისა შესწამა ალექსანდრე-მ ცოლსა თვისსა,
რეცა სიძვად ქუთათლის ვაჭრისა-თანა და განუტევა ცოლი თვისი
და წარავლინა ძით თვისით ბაგრატით მამისა მისისა გურიელის
მამის-თან: ესე შეუძნდა გურიელს და უძრახა დადიანი ლევანს
და მოითსოვა დაი მისი მარიამ ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან
ძისა თვისისა სვიმონის-თჳს: ხოლო ლევანს, ვინად-გან აქვნდა

მანკიერება და იმარჯვიდა საქმეთა და დაუმეგობრებოდა აფხაზთა, ჯიქთა და სვანთა, რათა მწე-ეყონ, განიხარა მტერობა გურიე-ლისა და მეფისა და მისცა დაჲ თვისი სვიმონს ძესა გურიე-ლისასა და ქმნა ქორწილი სვიმონ ქს. ჩქკა, ქრ. ტთ. შეუძნდა მეფესა გიორგის შეერთება დადიან-გურიელისა, დაუწყო მტე-რობა: შემდგომად შემოიკრიბნა სპანი თვისნი გიორგი მეფე-მან და განვიდა და დასდგა კოჭორმურსა ზედ: მოვიდა ლევან და-დიანიცა სპითა ოდიშარ-აფხაზ-ჯიქითა და იქმნა ბრძოლა ძლი-ერი და მოსწედნენ მრავალნი ქს. ჩქკგ, ქრ. ტია, იძლია მეფე გიორგი და ივლტოდა: მაშინ დადიან-მან შეიპყრა მრავალნი წა-რჩინებულნი და მდაბიურნი, აღიღო ალაფი და იავარი და წარ-ვიდა ოდიშს. გარნა შენურობილთა განზრახვით წუწკისათა და-ასხნევინა ვეცხლით თავნი, რომელი არა-ოდეს ქმნილ იყო იმე-რეთს შინა და შემოხდა მიერით ესე ესრეთ:

შემდგომად ამისა განირისხნა ღმერთი და მოკლა მამა თვი-სი მამია გურიელი ძე-მან თვის-მან სვიმონ, მწოლარე სარე-ცელსა ზედა ძილად ქს. ჩქკე, ქრ. ტიგ და დიპყრა გურია თვით: ხოლო დადიანს ლევანს, ვინად-გან ეძლია გიორგი მე-ფისა-თჳს განიზრახა, რამეთუ ჰყო ბოროტი ესე სვიმონ, ნუ თუ ზავ-ჰყოს: გიორგი მეფისა-თანა და შეითქვნენ ჩემ-ზედა: ამისთჳს ღირჩია გურიელად დასმად ვახტანგ გურიელისა ძისას ქაიხოსროსი, ძმისა მარიამ დისა თვისისა, შეიკრიბნა სპანი და მივიდა ლანჩხუთს, მიზეზ-ჰყო და მიუთხრა სვიმონ გურიელსა:

„ვინად-გან მოჰკალ მამა შენი, არღა-რა მნებავს მოყვრობა შენი, მომეც და ჩემი და უკუნ-ვიქცევი:“ არამედ სვიმონ იყო მხნე, ახოვანი, შემმართებელი, ამანცა შემოიკრიბნა სპანი, ეკვეთა დადიანს ლანჩხუთს, ფიცხელ სასტიკისა ბრძოლისა შემდგომად იძლია გურიელი სვიმონ და სპანი მისნი. შეიპყრეს სვიმონ გუ-რიელი და მოართვეს ლევან დადიანს: მაშინ ლევან დადიან-მან აღმოხადნა თვალნი სვიმონს და დასვა გურიელად ქაიხოსრო. წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიმ და მოვიდა ოდიშს გამარჯვე-ბული:

ხოლო ამას წინა წელსა მოვიდა მოურავი გიორგი სამცხი-დამ გიორგი მეფისა-თანა და მერმე მიიწვია ლევან დადიან-მან. გარნა არა დაადგრა და წარვიდა: არამედ ვინად-გან სცა პატივი მეფემან და აღუთქვა კეთილნი მისდა. ამის-თჳს მოითხოვა სპა-ნი გიორგი მეფისა-გან შეწევნად თვისად, ამან მეფე-მან წა-რუვლინა სპანი ზემო-მხრისანი და უთავა მათ ბოქოულთ-უხუ-ცესი მამუკა და აბაშიძე ამილღაბარ, უკეთუ განძლიერდეს მო-იმწოს იგიცა დადიანსა ზედა, რომლისა-გან ძლეული იყო. გა-რნა ცუდ იქმნა განზრახვა ესე და მოვიდნენ სპანი ლტოლვილ-ნი: შემდგომად ამისა იმზახლეს ბატონი თეიმურაზ და გიორგი მეფე, მოსცა ბატონ-მა თეიმურაზ ასული თვისი ქურივი ზურაბ ერისთვის დარეჯან ცოლად ალექსანდრეს ძესა გიორგი მეფი-სასა. მივიდა მუხრანს, ჰყო ქორწილი ქს. ჩქკთ, ქრ. ტიზ, წარმოიყვანა და მოვიდა ქუთათისს. ხოლო დადიან-მან ლევან

განიწეო სპანი და მოიწუნო აფხაზნი, ვიდრე დანურობამდე: გა-
ნმდიდრდა ფრიად, რამეთუ შემუსრნა ნავნი ზღვისანი და ჰყვა
მწედ და მორჩილად ქაიხოსრო გურიელი და განაცხადა მტერობა
მეფისა გიორგისა, განზრახვითა პაატა წუწკისათა და უხდებოდა
მარადის დღესასწაულთა შინა იმერეთს და ბრძოდენ მდევრად
მრავალ-გზის იმერნი. გარნა იგინივე მრე ექმნებოდინ და ტყვეთ
ანუ პყრობილთა, რომელთა წარიყვანდნენ, დაახსნევინებდნენ ვეც-
ხლით თავთა: ამით შემოხდა ცხადად ტყვის-ყიდვა, რამეთუ სპა-
თაცა მისთა ფარვით იწყეს თათართა ზედა ყიდვა-ტყვეთა და ნა

შოვართათა და განმრავლდებოდა ესე-ვითარი ხდომა და უჯერო-
ება იმერეთსა ზედა: ხოლო ინება როსტომ ქართველთა მეფე-
მან მზასლობა ლევან დადიანისა და მოითხოვა დაი მისი მარიამ
ცოლად ქურივი სვიმონ გურიელისა, მისცა დადიან-მან. არამედ
აქუნდა შიში გზასა ზედა გიორგი მეფისა. ამის-თჳს შეითქუ-
ნენ და მოვიდა როსტომ მეფე ფერსათსა ზედა და დადიან-მან
შემოიკრიბნა სპანი დიდნი, წარმოიყვანა დაჲ თვისი მარიამ, გა-
მოვლო სამიქელაო, ფოკე და განვიდა რიონს, შევლო და მი-
ვიდა კაკას ხიდსა ზედა. მუნ დახუდა როსტომ მეფე, მისცა
დაი თვისი დიდებითა და წარვიდა როსტომ: არამედ გიორგი
მეფე-მან ეგონა ჟამი მარჯვე, შემოიკრიბა სპნი, რათა ეწყოს
ანუ დაესხას დადიანსა და წარვიდა მცირითა კაცითა განმსტრო-
იად სპათა დადიანისათა, მერმე მოქცეულ-მან აღასრულოს წა-
აილი თვისი: აგრძნა ესე დადიან-მან, წარმოავლინა სპნი ფა-
რულად, მოეტევნენ გიორგი მეფესა, შეიპყრეს და მიგვარეს
ლევან დადიანსა. იგი მსწრაფლ აღიერა სპითა, წარიყვანა გი-
ორგი მეფე და წარვიდა ოდიშს და პატიმარ-ჰყო მუნ მეფე.
ამის-თჳს ალექსანდრე-მ ძე-მან გიორგი მეფის-მან წარუვლინა
კაცი, რათა მოსცეს მამა: ხოლო მან მოითხოვნა ვაჭარნი ჩი-
ხორისა და ჩხარის სომეხნი და ურიანი სახსრად მეფისა გი-
ორგისა: მაშინ ალექსანდრე უღონო-ქმნილ-მან მისცნა იგინი
სრულიად და დაიხსნა მამაი თვისი, მოვიდა ქუთათისს და შემ-
დგომად ფრიადითა მწუხარებითა და ესე ვითარებათა-თჳს და
ვერა რაის მწეობისა მპოვნელი მოკუდა მეფე გიორგი ქს.
ჩქლთ, ქრ. ტკზ და დაუტევნა, ძენი. ალექსანდრე, მამუკა და
ბერი:

ივ, მეფე ალექსანდრე გ, კე წელი მეფა:

ხოლო შემდგომად მამისა თვისისა დაჯდა ალექსანდრე
მეფედ იმერთა და უკურთხა ქუთათისს: არამედ ლევან დადია-

ნი*) არა დასცხრა და უხდებოდა მარადის იმერეთს შობას,
ნათლის-ღებას, აღდგომას და ყოველთა დღესასწაულთა შინა,

რამეთუ ეტუოდა პაატა: „არს ძლევა მტერთა შენთა ზედა დღე-
სასწაული შენდა:. ვინად-გან უწყოდა დღესასწაულთა შინა გან-
ცხრომა, შვება და მოცალეობა იმყოფის განსვენებისა-თჳს: ამით
აოხრებდა სანახებსა იმერეთისასა, ვიდრე ვერღა-რა წინა-აღუდგა
ალექსანდრე მეფე და მოავლო ზღუდე ქუთათისს დიდი და მო-
იყვანა ყოველთა წარჩინებულთა თვისთა ცოლ-შვილნი და დაად-
გინნა მას შინა და თვითცა იმყოფებოდა მასვე შინა, რათა არა
მიერთნენ დადიანსა ჰყო მის-თჳს: არამედ ლევან დადიან-მან
სიმდიდრით აღზავებულ-მან ჰყო სასახლე იბ ოდიშსა შინა ყო-
ვლითა მოწეობილობითა, რამეთუ არა წარიღის ერთიდამ მეო-
რესა შინა არა-რაიმე სახმარნი ანუ ცხენნი და გარემო წყაროთა
უახლოესთა დასდგა ფიალანი ოქროსანი და უშორესოა ვეცხლი-
სა, დაბმულნი ძეწკვებითა, რათა სმიდენ მგზავრნი მით. ვინად-
განა ვერ-ვინ იკადრებდა ქურდობასა ანუ პარვა-ავაზაკობასა ქვე-
ყანთა შინა მისთა: არამედ იმერთა უყოფდა ესრეთ თანა-მონა-
თესავეთა, ერთ-სჯულთა და მეფესა თვისსა: კვალად განზრახვი-
თა პაატა წუწკისათა, რამეთუ სძულობდა ცოლი დადიანისა პაა-
ტას და მტერობდა წუწკი მას. ამის-გამო შეუთქვა ლევან და-
დიან-მან ცოლსა თვისსა სიძვა მეწდისა-თანა თვისისა, შეიპყრა
იგი ძეებითურთ, შთადვა ზარბაზანსა შინა და განტუორცნა და
დაიფანტნენ სრულიად: მერმე მოიყვანა ლევან სხვა ცოლი და
იქორწინა. გარნა არა უშვა ძე, არცა ასული და მოსწედა თეს-
ლი მისი: გარნა არცაღა-თუ დასცხრა ოხრებად იმერეთისად: ამ
ჟამებთა მოიწიფაცა ძმა ალექსანდრე მეფისა მამუკა და ესე მა-
მუკა იყო მსნე, ახოვანი, შვენიერია, კისკასი და შემმართებელი

---

*) იტყვიან მხედარმან დადიანის-მან მიჰყიდა მაჰმადიანსა ტყვე, ამის-თვის კათალიკოზ-მან იწვია და დაუდვა მწვარი ძაღლი. „ეტყოღა ჭამასა, რამეთუ არა არს არა-წმინდა“. ვინად-გან იქმნა ესე. აღუძნდა დადიანსა და მოაყვანინა ტყვე იგი სტამბოლიდამ და მხედარი იგი მისცა პატიჟსა, გარნა კვალად არა დასცხრა კირთებად:

ძლიერი: ამან უწყო ბრძოლა ლევან დადიანს მცირედ, მცირედ
და მოსწყვეტდა სპათა მისთა ფრიადად. გარნა მრავალ-გზისცა
მოსწყვიტნა, ვითარ ვერღა-რა დამართვიდენ მეგრელნი მის წი-
ნაშე და მხილველნი მისნი მსწრაფლად ივლტოდენ: ამის-თჳს
ლევან დადიანი მცდელობდა სიკუდილსა ანუ შეპყრობასა მისსა
ფრიად: ხოლო უვანდა მამუკას ცხენი ზერდაგი დიდი, ძლიერი
და ფიცხელი, რომელსა ვერ უდგმიდან კვეთებასა მისსა მეგრელ-
თავლაფშა: დღესა ერთსა მოვიდა ლევან დადიანი სპითა, ჰსცნა
მამუკა-მ, შეიჭურა განსლვად. არამედ არა უტევებდა განსლვად
მეფე ალექსანდრე, რამეთუ ეშინოდა სიკუდილისა მისისა
ამის-თჳს დაუმალა ზერდაგი მისი,*) რათა არღა-რა განვიდეს:
მაშინ მამუკა უთმინოებითა განვიდა სხვითა ცხენითა და ამისი
მხილველნი მეგრელნი ივლტოდნენ: მიეწია მამუკა, სცა შუბი
და დასცა კაცი ცხენითურთ მიწასა. არამედ უბრკმა ცხენსა მა-
მუკასასა და დაეცნენ ორნივე: მსილველნი მეგრელნი უკმოიქ-
ცნენ, შეიპყრეს მამუკა და მიგვარეს ლევან დადიანს: მან გა-

ნიხარა და წარიუვანა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: ხოლო ალექ-
სანდრე მეფე-მან ვერას და შეწევნისა მპოვნელ-მან, და მომლო-
დე-მნ, ისილა განძლიერება რუსე ის მეფის ალექსისა, განი-
ზრსა რათა მოიცეს მუნიდამ ძლი. ამის-თჳს წარავლინა ხო-
სია ჯაფარიძე წინაშე მისსა ძღუნითა და ითხოვა შეწევნა:

შემდგომად ამისა მოვიდა ბატონი თეიმურაზ ლტოლვილი
ქს. ჩქმა, ქრ. ტლვ, მიეგება ალექსანდრე მეფე და პატივ-სცა,
არამედ შემდგომად გლოვისა იწვია დადიან-მან ლევან და განუ-
ზრასვიდა ალექსანდრე მეფე წარსლვასა, რათა ზავ-ჰყოს მათ-
შორის, რამეთუ ალექსანდრე იყო სიძე და ლევან მამიდის-წული,
და განატევებინოს მამუკა: ამის-მიერ წარვიდა ბატონი თეიმუ-
რაზ, მან ისტუმრა და პატივ-სცა დიდად: შემდგომად უწყო
ზრახვა წინ-თქმულთა-თჳს ვედრებით, რათა ჰყონ ზავი და და-

---

*) იტყვიან, სიკეთისა მისისა-თვის შურის-თვის დაუმალა ცხენი
რათა ევნოს რაიმე:

აცადოს იხრება ქრისტეანეთა და განუტევოს მამუკა შუამდგო-
მელობით: მისით: ამას ზედა პატივ-სცა ლევან დადიან-მან და
აღუთქვა ყოფად ყოველი. არმედ არა უფლა წუწკ-მან ამის ყო-
ფად დადიანი. ესრეთ მეტყველ-მან „უჯერო არს განტუვება
მტრისა, რამეთუ მოიცემს რა ძალსა, კვალადცა არს მტერი:“
ამის-თჳს ითსოვა შენდობა ბატონის თეიმურაზისა-გან დადიან-
მან ვერღა-რა ყოფად, ვითარცა აღუთქვა და წარმოვიდა ბატონი
თეიმურაზ უქმი: ხოლო დიდს რუსეთის მეფესა კეთილად შე-
ეწენარა ხოსია და წარმოევლინა თვისნი დესპნად ნიკიფორე პავ-
ლეს-შვილი და მდივანი ალექსი იოანეს შვილი ნიჭითა დიდი-
ესენი მოვიდნენ რაჭას. ამათ მიაგებნა მეფე-მან ალექსან-
დრე-მ ლომ-კაცი ჯაფარიძე და გიორგი არეშიძე, მერმე მოვიდ-
ნენ ქუთათისს წინაშე ალექსანდრე მეფისა ქს. ჩქნ, ქრ. ტლ
და მოართვეს ნიჭნი მუნებურნი სამურნი და ლარნი: შემდგო-
მად წარავლინა მშვიდობით და ეკედრა კვალად მწე-ყოფასა: ამი-
სა შემდგომად აღივსო შურითა, ლევან დადიანი და არა შეიწყა-
ლა სიჭაბუკე და შვენიერება მისი, წარავლინნა კაცნი და აღმო-
სადნა თვალნი მამუკას მეფის ძესა ციხესა შინა პატიმარს:
მერმე მცირედისა სანისა შემდგომად მოკუდა მამუკა ქს. ჩქნდ,
ქრ. ტმი: ხოლო ალექსანდრე მეფესა, ვინად-გან განეძო ძე
თვისი ბაგრატ დედითურთ მისით და არა ესვა დარეჯანისა-თანა
შვილი. ამის-თჳს მოიყვანა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა გი-
ორგი და ზრდიდა ძედ თვისად. არამედ მოკუდა იგიცა და უღო-
ნო-ქმნილ-მან ალექსანდრე მეფე-მან მოიყვანა ბაგრატ ძე თვისი,
შობილი გურიელის ქალისა-გან და ჰყვანდა თვის-თანა, ვითარცა
სამეფო ძე: ხოლო ლევან დადიან-მან, ვინად-გან არა შეიშინა
ღუთისა და სტყვენვიდა, აოხრებდა და ჰკლვიდა კაცთა ქრისტე-
ანეთა, მისცა მასცა სოფელ-მან ნაჭი თვისი და მოკუდა ლევან
დადიანი ქს. ჩქნზ, ქრ. ტმუ და დასვეს ოდიშართა ლიპარიტ
დადიანად ძმა ლევანისა, ნაშობი ათაბაგის ქალისა-გან: ამის-

მან მსმენელ-მან მეფე-მან ალექსანდრე-მ შემოიკრიბნა სრულად
სპანი იმერთნი და წარვიდა ოდიშს შურის-გებად: ამას ვერ

წინა-აღუდგა ლიპარიტ დადიანი, შევიდა ალექსანდრე ოდიშს,
მოსწყვიტნა, მოსტყვევნნა, მოაოხრნა, აღიღო ციხენი, გამოი-
ღო საგანძურნი და ქონებანი ლევან დადიანისანი, შეიპყრნა წა-
რჩინებულნი სრულიად ოდიშისანი და დაასხნევინა ვეცხლით ყო-
ველთა თავნი, გამოუხვნა მათვე ძენი მძევლად და დასვა ოდიშს
დადიანად ვამე, ძე მამია დადიანისა და თვით დაიპყრა უნაგი-
რას აქეთი აღმოსავლეთის კერძი და უნაგირას იქითი დასავლე-
თისა მისცა ვამიყს: მერმე წარმოვიდა ნიჭითა, ალაფითა, იავა-
რითა დიდითა და ტუვითა და ნატყვენავითა გამდიდრებული და
მოვიდა ქუთათის გამარჯვებული.

ხოლო ლიპარიტ წარვიდა ახალ-ციხეს და ევედრა ათაბაგს
როსტომ ფაშას და მეფეს, ქართლისასა როსტომს, მათ მოსცეს
სპანი, მოვიდა სპითა გურიას, მოჰყვა ქაიხთსრო გურიელიცა
სპითა თვისითა, რამეთუ ძმა ლიპარიტისა იყო და ჭილაძე მი-
ქელაძენიც მათ-თანავე და გამოვიდნენ რიონს: ამის-მან მცნო-
ბელმან ალექსანდრე მეფეფე-მან შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და
განვიდა ცხენის წეალს. მას ღამეს მოუმცნო ალექსანდრე მე-
ფესა ოტია მიქელაძე-მ: „მაცნობე ხვალისა კურტაკი და ცხენი
შენი, ვარ თუ ხარ ჯაბან და მეც ვაცდუნო შუბის წვერი ჩემი
სათვალესა ზარადისა შენისასა:“ ესენი აუწყა მეფე-მან და დი-
ლასა რაზმთა წყობასა შინა მოუწოდა მეფე-მან ლევან აბაშიძეს
სიძესა ოტია მიქელაძისასა, შესვა ცხენსა თვისსა ზედა და
შთაცვა კურტაკიცა თვისი, რამეთუ უცნობელ იყო წინა-თქმულ-
თა და ლევან განიხარა ნიჭისა-თჳს მეფისა, რამეთუ იყო შემ-
მართებელი და ერთ-გული მეფისა და იქმნა ბრძოლაცა ბანძას
სასტიკი, ქს. ჩქნა, ქრ. ტმვ და მოისროდნენ ორ-კერძოვე,
მაშინ ოტიამ მეძიებელ-მან მეფისა-მან ჰპოვა იგი და ჰსცა შუ-
ბი ზარადის სათვალესა შინა ლევანს და განავლო კეფასა და
შესძახა: „მე ვარ ოტია:“ ეს უცხო, რამეთუ არა გარდაიჭრა
ლევან. არამედ მიუგო ოტიას: „რას ეტევი ასულსა შენსა, უკე-
თუ შენ ხარ ოტია:“ მაშინ იძლივნენ იგინი ბანძას და ლტოლ-
ვითა მოსრვიდნენ ალექსანდრესანი. არამედ არღარა ივლტოდა

ოტია და დარჩა მეფესა ნებითა თვისითა. გარნა მასვე ჟამსა
მუნვე დასწუნა თვალნი ზუმბით: ხოლო შეიპყრეს ქართველნი,
მესხნი, გურიელნი და ოდიშარნი და ლიპარიტ დადიანი და ქაი-
ხოსრო გურიელი წარვიდნენ ლტოლვილნი სტამბოლს: მერმე
დასვა ალექსანდრე მეფე-მან კვალად დადიანად ვამიყვე და გუ-
რიელად დემეტრე ძე სვიმონ გურიელისა: შემდგომად დაახსნე-
ვინა ქართველთა, მესხთა, გურიულ-ოდიშართა ვეცხლითა თავნი
და განუტევა თვისთა ქვეყანათა შინა, მოვიდა ბანძიდამ ქუთა-
თისს და იყოფებოდა მშვიდობით:

ამისა შემდგომად მოვიდა ქისოსრო გურიელი სტამბო-
ლიდამ და ლიპარიტ მომკუდარ-იყო და მისი ებრძანა ხონთქარ-
სა ათაბაგისათჳს, რათა მწე-ეყოს ქაიხოსროს: მოსცა სპანი
ფაშამ და ჩამოვიდა გურიას. ხოლო დემეტრე ივლტოდა იმერეთს
და დაიპყრა ქაიხოსრო-მ გურია: მას შეუჩინეს მაჭუტაძე მეფე-
მან და დემეტრე გურიელ-მან, მან მოკლა ქაიხოსრო გურიელი
ღალატად. წარვიდა დემეტრე და დაიპყრა კვალად გურია. ხოლო
ძენი ქაიხოსრო გურიელისანი გიორგი და მალაქია წარვიდნენ
წინაშე როსტომ ფაშია ახალ-ციხეს და იმყოფებოდნენ მუნ მის-
თანა. შემდგომად ამისა მოკუდა მეფე ალექსანდრე ქს. ჩქჲ,
ქრ. ტმწ:

იზ, მეფე ბაგრატ დ, კ თთუწ ჰმეფა:

დაჯდა ბაგრატ მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა და აკურთ-
ხეს ქუთათისს: ხოლო დედის-ნაცვალ-მან მის-მან დარეჯან დე-
დოფალ-მან მისცა ბაგრატს ძმის-წული თვისი ქეთევან, დავითის
სული ცოლად და აქორწინა დიდებით და ისიძა გერი თვისი:
არამედ შემდგომად ექვსისა თვისა მზაკვართა კაცთა ენითა შე-
იპყრა ბაგრატ მეფე, გერი თვისი და რეჯან დედოფალ-მან, წაგ-
ვარა ცოლი ქეთევან და აღმოხადნა თვალნი, მოიყვანა ვინმე მე-
ვეთა მონათესავედ წოდვილი ვახტანგ, რომელსა ჭუჭუნიას
20

შვილობითაც უხმობდენ, შეირთო ქრმად იგი და დაიპყრა თვით
იმერეთი და ვახტანგს უწოდა მეფედ: ესე ბაგრატის, კერძოთა
იმერთა არა სთნდათ და აუწყეს ასლან ფაშასა: შემოიკრიბნა ასლან
ფაშა-მან სპანი და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ დადიან-გურიული
და იმერნი, მოვიდა ფაშა, შეიპყრა ვახტანგ და დარეჯან დედო-
ფალი და ქეთევან ცოლი ბაგრატ მეფისა. ხოლო იმერეთს დასვა
ბაგრატვე უთვალო მეფედ და იგინი წარიყვანნა და მივიდა ახალ-
ციხეს, მუნიდამ ვახტან და დარეჯან და ქეთევან წარგზავნნა ოლ-
თისს და დაასადგურა მუნ: ხოლო ბაგრატ მეფე უთვალოობით ვე-
რა ეგდენ მართვიდა იმერეთსა. ამის-თკის შეითქვნენ იმერნი და-
დიანისა-თანა და მოვიდა დადიანი იმერეთს: კვალად აქათ წარმო-
დგა მეფე ვახტანგ ქართლისა იმერეთსა ზედა: მაშინ ეზრახა და-
დიანი მეფე ვახტანგს და დაიმზახლენ მეფე ვახტანგ და დადიანი
ვამიყ და დაიპყრა დადიან-მან ბუჯისწულის დასავლეთის კერძონი
და აღმოსავლეთის კერძონი მისტა ვახტანგ მეფეა და ბაგრატ მე-
ფე მეოფობდა ციხესა შინა ქუთათიას: განზრახვითა ცოლისა თვი-
სისათა განუტევა მძახლობა ვახტანგ მეფისა დადიან.მან ვამიყ და
დაწინდუდი არჩილისა ძისა მისისა ასული თვისი მოსცა ღოღობე-
რიძეს: ესე შეუძნდა ვახტანგ მეფესა, ეზრახა გურიელს დემეტ ეს,
აბაშიძე პაატას და ზემო მხრელთა იმერთა; ხოლო ამათ მოკლეს
ბეჟან ღოღობერიძე და მოუწოდეს ვახტანგ მეფესა. იგი წარმოე-

მართა სპითა ძლიერითა, მოვიდა დადიანიცა ვამიყ სპითა თვისითა საჩხერეს და შემოიკრიბნა იმერნიცა: არამედ რა გარდმოვლო ვახტანგ მეფე-მან მთა ლიხისა მიერთვნენ სრულიად ზემოურნი იმერნი მას და ლაშხის შვილი ხოსია თავი ლეჩხუმის: ესე იხილა ვამიყ დადიან.მან ვერღარა დაუდგა ბრძოლად და წარვიდა ოდიშს: შემოვიდა მეფე ვახტანგ, აღიღო, სკერი, კაცხი. ხოლო სკანდიდამ მოვიდა ბატონი თეიმურაზ მის-თანა და სკანდა დაიპყრა ვახტანგ, მოვიდა, მოადგა ქუთათისს, აღიღო ქუთათისი და გამოიყვანა ბაგრატ მეფე: მაშინ მოერთვნენ სრულიად იმერნი და შემოკრებული ყოვლითა ქართველ-იმერლით ჩამოვიდა ოდიშს: ვერ წინაღუდგა დადიანი ვაშიე. არამედ განივლტო სვანეთს: ხოლო ვახ-

ტანგი მოსრნა ურჩნი ოდიშს, მოსტყვევნნა, აღიღო ციხენი და მოადგა ჭავითის ციხესა შინა, აღიღო იგიცა. გამოიყვანა ცოლშვილი ვამიყ დადიანისა და გამოიღო საგანძურნი მისნი, მოვიდა ზუგდიდს და მენ მოერთო შარვაშიძე ძღვნითა დიდითა და აფხაზითა, მერმე დასვა დადიანად ლევან და მისცა ძმის-წული თვისი თამარ ცოლად, რამეთუ შეჩენითა. ხოსია ლაშხის-შვილისათა მოკლეს სვანეთს დად ანი ვამიყ ბრძანებითავე ვახტანგ მეფისათა: კვალად შეიპყრა ვახტანგ მეფე-მან ჭყოდინდელი ჩიქოანი, ძმა კაციასი და წამოიყვანა პატიმრად, მოვიდა ოდიშიდამ კვალად ქუთათისს: აქა მოერთო დემეტრე გურიელი ძღვნათა დიდითა, მოიყვანა ძე თვისი არჩილ წლისა იდ და დასვა მეფედ იმერეთისად და აკურთხა ყოველთა იმერთა სათნო-ჩენითა ქუთათისს ქს. ჩქ‌ა, ქრ. ტმთ: შემდგომად წარვიდა მეფე ვახტანგ და წარიუვანა მეფე ბაგრატი ქართლს:

იწ, მეფე არჩილ ა, ბ წელი და ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო მეფობდა არჩილ და მორჩილებდნენ ყოველნი იმერნი წესისაებრ და ერთგულობდენ სრულიად: არამედ შეუძნდა ესე ასლან ფაშას ახალციხისასა, რამეთუ არღა-რა ნებასა ქვეშე მისსა იყვნენ იმერნი, არამედ არჩილისასა და ამის-თჳს დამართა წინ შე ხონთქრისა. მაშინ ყეენ-მან მოუწერა ვახტანგ მეფესა და მან წართუვანა ძე თვისი არჩილ: ხოლო იმერთა სთხოვეს ვახტანგ მეფესა ბაგრატ მეფე, მან მოსცა და დასვეს კვალად მეფედ ქს. ჩქ‌ბ, ქრ. ტნა:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, ზ წელი ჰმეფა:

ხოლო დასვეს რა ბაგრატ, მოადგა ფაშა შთამოსლვად იმერეთს მთასა, რათა განაძოს არჩილ: მაშინ იმერთა აცნობეს მეფობა ბაგრატისა და უკუნ-იქცა მთიდამ ფაშა და დაშთა ბაგრატ

მშვიდობით: არამედ დადიან მან ლევან არა ინება მეფობა ბაგრა-
ტისა, ვინად-გან მზახალი აუო შენაოზ მეფისა. ამის-თჳს ამავე
ქორონიკონს შემოიკრიბა სპანი და მოვიდა, მიეგება ბაგრატ სპი-
თა, ეკვეთა და იქმა ბრძოლა, იძლია დადიანი, შეიპყრეს და მო-
ართვეს ბაგრატს. ხოლო სხანა მისნ მოსრნეს და ტყვე-ჰყვნეს:
მაშინ შეამჭირვალე მეფემან დადიანი, მოაევანინა ცოლი თამარ,
წარგვარა მას და შეირთო თვით ბაგრატ ცოლად და განუტევა თი-
თია დაი თამარისა, რომელი მისცა შანაოზ, რაჟამს წარმოგზავ-
ნა იმერეთს, ჯერეთ უქორწინო და ლევან დადიანს მისცა დაჲ
თვისი გოშაძის ნაცოლარი (რომელსა ესევე დადიანი ლევანცა შე-
სწამოდა, რეცა მრუშებად მის ქალისა თანა), უქმნა ქორწილი და
განუტევა დადიანადვე: არამედ ჟამებთა ამათ შინა განდუდგნენ მთა-
ვარნი და მიიტაცებდიან თვის თვისთა მხარეთა არღა-რა იყო მორ-
ჩილება ეგდენი მფეთა, იწყეს ტევის ყიდვა საჯნოდ ქრისტეს *)
მოსყიდულთა მაჰმადიანთა ზედა. კვალად ხდომა, შფოთი, კიროება
ურთ მან მეორესა ზედა და ოხრება ქვეყანათა: ხოლო განდიდნა
ჩხეიძე სეხნია სალი სუ ესი. ამან იკლო რაიმე ბაგრატისაგან,
მწეო ზრახვა და ერთ-გულება ფაშისა, მოიყვანა სპანი ოსმალთა,
მოიპარა ციხე ქუთათისისა და შუაჟენნა ოსმალნი ქს. ჩქჲვ, ქრ.
ტნდ: ესე აღუძნდა ბაგრატს და ყოველთა იმერი ა. არამედ დაი-
დუმეს ჯერეთ შიშითა ოსმალი თა: ამასვე ქორონიკონს მოკუდა
კათალიკოზი სვიმონ ჩხეიძე და დაჯდა საევარელიძე ევდემოზ: შე-
მდგომად ამისა იცა ჟამი მორავ-მან ბეჟან ლორთქიფანიძემან, შე-
ეტეუა ქუთათისს ციხესა, მოსრნა ოსმალნი და აღიღო ციხე ქს.
ჩქჲზ, ქრ. ტნე და მისცა მეკესა ბაგრატს: ხოლო დარეჯან დე
დოფად სა წინათვე აღეთქვა კჩ მრჩილი ფაშისა-თჳს, რათა იგივე
ჰყოს მეფედ იმერეთს და ვინად-გან არა აქუნდა ვეცხლი. დაეწიდ-
ნა ძმის წული თვისი ქეთევან: ხოლო აწ საქმითავე დარეჯანისათა
დაიხსნა შანოზ მეფე-მან ქეთეონ, წარიუკანა და შერთო ძესა თვის-
სა: და რა აღიღო ფაშა-მ თეთრი იგი ევედრა დარეჯან კვალად

*) ქრისტიანეთა უნდა.

ფაშასა და ვინადგან მოსწყვიტეს ქუთაოის, ოსმალნი იმერთა,
ამის თჳს აღუთქვა და შემოდგომასა წარმოემართა სპითა, წარმოი-
ყვანა დარეჯან და ვახტანგ და ჩამოვიდა იმერეთს, მიეგებნენ და-
დიან-გურიელი და ჩხეიძე სეხნია. ამას-თჳს ვერღა რა წინა-აღუდგა
ბაგრატ მეფე და წარვიდა ქართლი: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს,
მოსტყვევნნეს იმერეთი, შემუსრნეს მრავალნი ხატნი და ჯვარნი,
მოსწვეს ქვეყანანი და ეკკლესიანი ქ . ჩქჲზ, ქრ. ტნვ:

კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი:

დასვეს დარეჯნ და ვახტანგ მეფედ და წარკიდა ფაშა ალი-ფითა სავსე ახალ-ციხეს: მ შან დარეჯან და ვახტანგი ჰყვნეს სან-დო თვისად ლაშხის შვილა ხოსია თავ-ლეჩხუმისა და ჰსცხო მი-რონიცა დარეჯან სოსიას და განაგებდნენ იმერეთსა: შემდგომად შეიზრასნენ იმერნი, გარდმოიბირეს ხოსია და შეუჩინეს დარეჯანს და ქუთათის ციხესა შინა, აღმკაზმული თავისა თვისისა დილასა დარეჯნ დედოფალი მოჰკლა შუბითა სოსამ. ხოლო იმერთა ასპა-რეზსა ზედა მიმომოსველი ვახტანგცა მოჰკლეს, მოიყვანეს გუ-რიელი დემეტრე და დასვს მეფედ, ქს. ჩქიზ, ქრ. ტნვ:

ით, გურიელი დემეტრე:

შემდგომად მცირედისა ჟამისა შეიპყრეს დემეტრე გურიელი იმერთა, აღმოხადნეს თვალნი და განაძეს: მაშინ ასლან ფაშამ წა-რმოავლინა ძე ქაიხოსრო გურიელისა გიორგი და დასვა იგი გუ-რიელად: ხოლო შანოზ მეფესა სთხოვეს იმერთა ბაგრატ მეფე: მან წარმოუვლინათ და დასვეს იგივე მეფედ იმერთა ქს. ჩქით, ქრ. ტნზ:

კვალად მეფე ბაგრატ დ, თ წელი ჰმეფა:

არამედ კვალადცა ამავ ქორონიკონსა ჩხეიძე სეხნია-მ არა ინება მეფობა ბაგრატისა და აღიღო მოპარვით და ზაკვით ქუთათისის

ციხე და მისცა ოსმადთა და მიერით უპყრავთ დღედმდე: მერმე შეიკრიბნა იმრნი სეხნია-მ და მოიყვანა დადიანი და მოვიდა მე-ფესა ზედა: ხოლო ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბა რაჭა-ლეჩხუმი და ოკრიბელნი, შეიბნენ ჩხარს, იქმნა ბრძოლა და მოსწყდნენ ორ-გნითვე, იძლია სეხნია ჩხეიძე, მოჰკლეს იგი და მოსწუდეს სპანი მისთანანი: ხოლო დადიანი ივლტოდა ოდიშსავე და დაიპყრა ბაგ-რატ უმეტესად იმერეთი: გარნა კვალად არა დასცხრა დადიანი, რამეთუ შური აქუნდა ცოლისა თვისისა თამარისა-თჳს. რომელი იყო ფრიად კუკლუცი და ღმატებული შვენიერებითა სრული უმე-ტესად, შემოიკრიბა სპანი, მოვიდა და მიერთვნენ სრულიად იმე-ნი: მაშინ მოუხდა ბაგრატ მეფესა ქუთათისს ქს. ჩქოა: ქრ. ტნთ: ხოლო ბაგრატ მეფე წარვიდა რაჭას და დადიანი დადგა გეგუთს, არბევდენ იმერეთს: მაშინ ბაგრატ მეფე-მან შემოიკრიბნა რაჭა, ლეჩხუმნი და რაოდენნიმე იმერნი მის-თანა, ჩამოვიდა, ეწყო. გე-გუთს დადიანსა, ბრძოლასა იძლია დადიანი, მოსრნეს სპანი მის-ნი და დტოლვილი დადიანი შეიპყრეს კვალად და მისთანა მრა-ვალნი სხვანი, მოართვეს ბაგრატ მეფესა და დაიპყრა იმერეთი: მერმე დადიანი აფუცა ერთგულებას ზედა და განუტევა, ვინად-განჰყვა დაი ბაგრატ მეფისა ცოლად: არამედ გიორგი გურიელი

იყო კაცი მხნე, შემმართებელი, მშვილდოსან მოასპარეზე რჩეული, უღთო, მესისხლე და ტყვის-მსყიდველი უწყალო: ამან მოსრნა მეკობრედ მოსრულნი აფხაზნი გურიას მრავალ-გზის. გარნა ეტ-რფიალა ცოლსა ბაგრატ მეფისასა თამარს, მცდელობდა წაგვრასა და თით შერთვასა და ვერ ეწია. ამის-თვის ევედრა ფაშას, რათა წაგვაროს ბაგრატ მეფესა და მისცეს მას და აღუთქვა ქრთამი დიდი და შეასმინაცა ორგულებასა ზედა ხონთქრისასა ბაგრატ ხოლო ფაშამ მაჰმადიანობითა და ქრთამისა თჳს არღა-რაი გამოი-კითხა და წარმოემართა ბაგრატსა ზედა: ესე ჰსცნა ჩხეიძე-მ როს-ტომ და აუწყა ბაგრატ მეფესა. მაშინვე ბაგრატ წარავლინა თამარ ცოლი თვისი ციხესა შინა კვარას და თვით შეიკრიბა სრულიად იმერნი, მოვიდა ფაშაცა და გურიელი მის-თანა ქუთათისს, ეკვეთა ბაგრატ სპითა თვისითა და იქმნა ბრძოლა, გარნა ივლტოდნენ

იმერნი და ბაგრატ უთვალობითა ვერღარა ივლტოდა, შეიპყრეს და მოგვარეს ფაშას ქს ჩქოი, ქრ. ტ̈Ა: მაშინ ბაგრატ ევედრა ფაშასა და აღუთქვა ქრიამი დიდი, რათა ჰყოს იგივე მეფედ, ხოლო ფაშა მან იხილა რა, რამეთუ არა ძალ-ედვა შოვნა თამარისა და შემუსრვა კვარას ციხისა. ამის-თვის მიიღო მეფისა და გურიელი-სა-გან ქრთამი დიდი, მისცა იმერეთი ბაგრატსავე და ბაგრატ ქრთამისა-თჳს მისცა წინდად ძე თვისი ალექსანდრე (რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო შობილი ლეჩხუმულის კოჩილას ცოლისა-გან, რო-მელსა ბაგრატ მეფე თანა-ეყოფოდა სიძვად და ვინად-გან არა ესვა სხვა ძე ბაგრატს, ესე მოიყვანა, უწოდა ალექსანდრე და ზდიდა ძედ თვისად): ხოლო ფაშამ წარიუკანა ალექსანდრე და წარვიდა. შემ-დგომად ამისა ზამთარსა ამას შეიკრიბა ბაგრატ მეფე მან სპანი და წარვიდა შურის გებად გურიელსა ზედა: ვერ წინ აღუდგა გუ-რიელი, მოსტყვევნნა და მოსწვა გურია და წარმოვიდა ალაფით. და იავარითა: ხოლო ვინადგან კვალადცა მოუვრობდნენ დადიანი ლევან და მეფე შანოზ და მარიამ ჰყვა ცოლად შანაოზ მეფესა. ამის-თვის განაახლეს მზახლეობა და სთხოვა ლევან დადიანსა ძე მისი მანუჩარ საქმროდ ძისა თვისისა არჩილის ასულის დარეჯა-ნისა-თჳს: ამან ლევან წარმოუვლინა ძე თვისი და მისრული მა-ნუჩარ აქორწინეს დარეჯანისა-თანა. გარნა ერმა და ქალი იყუნენ წლისა ზ. ესე იხილა ბაგრატ მეფე-მან, რამეთუ არა კეთილობდა მისდა, აუწყა მსახურთა ურმისა მანუჩარის თა: „რამეთუ ჰნებავს ანაოზ მეფისა წარვლინებად მანუჩარ წინაშე ყეენისა ტყვედ:“ შეშინდნენ იკინი და არღა-რა გამოიკითხეს ზაკვა იგი, წარმოიპა-რესურმა იგი და მოგვარეს მამასა თვისსა: შემდგომად მოადგა ბაგრატ მეფე ქუთათისს, აღიღო ციხე და გამოიყვანა ოსმალნი ქს. ჩქოდ, ქრ. ტ̈ᲐᲑ: ამის-თჳს მოვიდა დესპანი ასლინ ფაშის ახალ-ციხულისა და აღუთქვა მოცემა ალექსანდრეს ძისა ბაგრა-ტისა, რათა მისცეს ციხე ქუთათისისა მათვე ხოლო ბაგრატ გან-ზრხვითა იმერთათ მისცა ციხე ოსმალთავე ყოვლითა მთითა და დაიპყრეს მათვე: შემდგომად უშვა თამარ დედოფალ-მან ბაგ-რატს ძე გიორგი ქს. ჩქოვ, ქრ ტ̈ᲐᲓ და განიხარა ფრიდ მეფე-მან:

ხოლო ჟამებთა ამათ შინა იყ კირთება ოდიშს აფხაზთა-
გან, რამეთუ ვინად-გან განდიდნა ჭყოდინდელი ჩიქოანი, რომე-
ლი გამოეპარა ვახტანგ მეფეს შულავრიდამ, მოვიდა და დაიპყრა
ჭყოდინდლობავე და იქმნა მის ნდო ლევან დადიანისა ყოველსა
შინა. ამან მოიყვანა ძმა თვისი კაცია და აზრახა ლევანს მიცე-
მად სალიპარტიან სი, რამეთუ ამის-გან დაიპყრას ლეჩხუმიც
ლევან დადიან-მან: ესე კაცია იყო გორდელი მდაბალი აზნაური,
რომლისა მამა სვანეთს ტვირთითა თვისითა ზიდვიდან თაფლსა
და გამოიზრდებოდა, და ესე კაცია ძმის ჭყოდინდელის-გამო
განდიდნა და იქმნა პატივ-ცუმულ მეფეთა-გან და მას-გამო უს-
მენდენ ლეჩხუმეღნიცა: მერმე ლევან დადიან-მან მისცა სალიპ-
რტიანი და თვისად მისანდობელ-ჰყო ფრიად, რამეთუ იყო კა-
ცი მხნე და შემძლებელი საქმეთა. არამედ უღთო და მესისხლე,
აზრახებდა დადიანსა და მოსრვიდიან წარჩინებულთა ოდიშისა-
თა: ხოლო მოვიდა რა არჩილ ახალ-ციხეს და გიორგი გურიე-
ლი-ცა, რომელნი მცდელობდენ გამეფებად იმერეთს ორნივე: ესე
ისილა ბაგრატ მეფე-მან, ეზრასა გიორგი გურიელსა და მისცა
ასული თვისი დარეჯან ცოლად, ნაშობი თამარისა-გან, რათა
დაუტეოს ტრფიალებაცა, თამარის და მცდელობდა მეფობასა
იმერეთისა. მოიყვანა გურიელი და აქორწინა ქს. ჩქოზ, ქრ-
ტიტე და მოიმტკიცა ამით გურიელი: ხოლო რა მივიდა ახალ-
ციხიდამ სურამს, სურამიდამ ეზრასა იმერთა და მიერთნენ ყო-
ველნი იმერნი არჩილს და დადიანი ლევან, განაღამცა მოიყვა-
ნეს და დასვეს მეფედ ქუთათისს ქს. ჩქოზ, ქრ. ტ.ვ, სეკდემ-
ბერში:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ წარვიდა გურიას და დედოფალი თამარ და-
შთა ციხესა სკანდას. მოადგა არჩილ მეფე, გამოიყვანა თამარ
და მისცა დადიანსავე ცოლად და მოიყვნა ძე დადიანის სიძე

თვისი და ევანდა თვის-თანა: მაშინ ბაგრატ შეწევნითა გურიე-
ლისათა ევედრა ასლან ფაშას და მან აღუთქვა შეწევნა: ამავე
ჟამთა წარიპარა მეფე-მან გიორგი-მ ძე ბაგრატ მეფისა ალექ-
ანდრე ახალ-ციხიდამ და მოსრნეს მონანი ალექსანდრესნი: ესმა
ბაგრატ მეფესა, შესწუხნა, რამეთუ მომკუდარ იყო ძე მისი
გიორგი და არა ესვა სხვა ძე, რათა არა მოკლან იგიცა: მაშინ
ასლან ფაშამ აუწყა ხონთქარსა ყოველი ყოფილი, განრისხნა და
წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სუას აქეთი სპითა, მოსრულს ფა-
შას მიეგება ბაგრატ მეფე და გურიელი: არამედ არჩილ მეფე-
მან შემოიკრიბნა სრულიად იმერნი, შეიფიცნა და ლამოდა ბრძო-
ლასა. გარნა ჩამოვიდნენ აგვისტოსა შინა ოსმალნი იმერეთს,
განევლტვნენ არჩილ მეფესა და მიერთოდნენ ბაგრატს: ამისი

მხილველი არჩილ მეფე წარვიდა რაჭას და რაჭველთა შეჰკრეს მთა: მიჰყუნენ ოსმალნი არჩილს. მაშინ ხრეითის მთასა ზედა უწყეს რაჭველთა ცემა თოფთ ჯიხურებთ-გამო ოსმალთა და მოჰკლეს საზვერელი ჩიჯავაძე და სხვანნი მრავალნი და უმეტეს ოსმალნი მოსწყვიტნეს. არამედ სიმრავლითა სძლეს ოსმალთა-ვე, გარდვიდნენ რაჭას, მოსწვნეს, მოსტყვევნნეს, უკმოიქცნენ და დასდგნენ კვახჭირს: ხოლო არჩილ მივიდა კულბითს და აუწყა საქმე თვისი ყოველნი აზრუმის ფაშას. მაშინ აზრუმის ფაშამ მოჰკვეთა თავი ასლან ფაშასა, მერმე მოსტყვევინა და მოსრნა ურჩნი იმერეთს და დასვა ბაგრატ მეფედ და წარვიდა თვით ქს. ჩქოთ, ქრ. ტ૩ზ:

კვალად ბაგრატ მეფედ, ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ბაგრატ მეფე-მან მოიმტკიცა იმერნი, შემოიკრიბ-და წარვიდა ოდიშს, ეწყო დადიანი ლევან სპითა ბრძო-ლასა იძლია დადიანი და წარგვარა კვალად ცოლი თვისი თამარ და შეირთო თვითვე და მოვიდა ქუთათისს გამარჯვებული: მაშინ ლევან დადიანი ეზრახა გურიელს გიორგის და მისცა ძე თვისი მანუჩარ მძევლად, დაიზავა იგი და დაიპყრა ოდიში მანვე: შე-

მდგომად მცირედისა ხანისა მოკუდა დადიანი ლევან ქს. ჩქპ, ქრ. ტ૩ზ: მაშინ მოითხოვეს ოდიშართა ძე ლევან დადიანისა მანუჩარ გურიელის გიორგისა-გან საყოფლად დადიანად: არამედ ვინად-გან არღა-რა ვინ იყო მკვიდრი ოდიშისა. მის-თჳს ეზ-რახა გურიელი ოდიშართა რათა ქუონ იგი დადიანად: ხოლო წარჩინებულთა ოდიშართა განამაგრნეს ციხენი ყოველნი და მიუ-თხრეს გურიელსა: „ვიდრემდის ცოცხლებით არს მანუჩარ არა-ვის მივსცეთ ციხენი და ქვეყანანი:“ ამის-მან მსმენელ-მან გუ-რიელ-მან მოკლა ერმა იგი მანუჩარ, რამეთუ ჰგონებდა შემ-დგომად სიკუდილისა დაიპყრას ოდიში და წარვიდა დაპყრობად ოდიშის : გარნა მის-გამო ოდიშართა სჩნდათ იგი, ვითარცა მესისხლე თვისი, ვერ შევიდა ოდიშს და მოვიდა გურიასვე: ხოლო არჩილ წარვიდა კულბითიდამ დვალეთს და მუნ დაასად-გურნა დედა-წულნი თვისნი და თვით მოვიდა ჩხერის ციხესა ბინა და უზრახოდა მუნიდამ იმერთა რვა თთუზ არამედ ვერა რაისა-ღა მყოფელი წარვიდა დვალეთსვე: მერმე მივიდა ფაი-ქომს და იდგა წელსა ერთსა მუნ: შემდგომად უწყებული ძმისა თვისისა გიორგი მეფისა-გან წარვიდა რუსეთს ქს. ჩქპა, ქრ. ტ૩თ, განვლო დედა-წულით, სპითა რუსთა მეფისათა ჩერქეზი და მივიდა თერგს, მუნ ჩაჯდა ნავსა და განვიდა ასტარხანს: მაშინ მოკუდა მეფე რუსთა თეოდოსე და დაშთა არჩილ სამ-წელ აშტარხანს: ხოლო დღესა ახალ-წლისასა აღუნთეს ლამპარი დი-დი სამსჭვალსა, მოეკიდა ცეცხლი სასვენსა მას, რამეთუ არიან სახლნი სრულიად ხისანი, და დაიწუნენ ყოველნი სიწმიდენი და საგანძურნი არჩილისანი. არამედ ჰპოვნეს სამჭვალნი და ნაწილნი

უვნოდ, კვალად დაუჯდომელი, დაუწვავი ცეცხლსა მას შინა: გარნა შემდგომად შეამკო სამსჭვალი კვალად არჩილ მეფე-მან: მერმე მეფე-მან იოანე და პეტრე-მ მიიყვანეს მოსკოვს არჩილ და პატივ-სცეს მეფებრ და იმყოფებოდა მუნ პატივ-ცემული:

– 317 –

ხოლო იმერეთს მოკუდა ბაგრატ მეფე ქს. ჩქჰა, ქრ. ტ̈ათ და დაფლეს გელათს და ვითარ არღა-რა ვინ იყო ტომი მეფეთა, მოიყვანეს გიორგი გურიელი იმერთა და დასვეს მეფედ:

კ, გიორგი გურიელი, ბ წელი ჰმეფა:

არამედ ოდიში იყო უპატრონოდ და კაცია ჩიქოანი იყო თავ და განმგე მათი: ამან მოსრნა მრავალნი შემძლებელნი და წარჩინებულნი ოდიშისანი, განზრახვითა ძმისა თვისისა ჭყო-დინდლისათა, რამეთუ ეტყოდა განზრახვათა შინა: „მას ეყო-ფის ერთი თოფი.“ ესე იგი არს სიკუდილი ვისიცა ნებავსთ. ამით მოიყვანა ოდიში ქვეშე თვისსა, ვიდრე პყრობამდეცა თვი-სად: გარნა იყო ჭირი აიდი ოდიშს, ვითარცა აღვსწერეთ და უმეტეს ფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდოდიან ნავებითა და ხმე-ლითა და სტყვევნიდიან, დაიპყრეს ვიდრე ეგრისის მდინარედ-მდე და დაეშენებოდენ თვით აფხაზნი და არღა-რა იყო დრანდას და მოქუს ეპისკოპოსნი: ხოლო შემდგომად მოკუდა კაცია ჩი-ქოანი და დაიპყრა ლიპარიტიანობა ძე-მან კაციას-მან გიორგი-მ უმეტეს მამისა თვისისა და სრვიდა უწყალოდ და ჰყიდდა ტყვედ ოდიშართა, რამეთუ ემცნო მამასა მისსა არა დატევება ჩექმია-ნისა და კოხუნჯიანთა დაიპყრობს: ხოლო გიორგი გურიელ-მან განარისხა ღმერთი, განუტევა ცოლი თკისი დარეჯან, ასული ბაგრატ მეფისა და შეირთო სიდედრი თვისი დედოფალი თამარ ცოლად: ამას ეპყრა იმერეთი და მცდელობდა ოდიშსაცა დაჰ-ურობად. არამედ გიორგი ლიპარიტიან-მან მოიყვანა ძე ლევან დადიანისა, ნაშობი მხევლისა-გან ლევანვე და დასვა დადიანად სათნოებისა-თჳს მეგრელთა და წინა-აღმდეგად გურიელისად: ხოლო გიორგი მეფესა ქართლს ჰყვანდაძე ბაგრატისა ალექ-სანდრე, შეუძნდა პყრობა იმერეთისა გურიელისა-გან და არა პყრობა ძმისა თვისისა არჩილისა. ამის-თჳს ეზრახა უსუფ ფა-შას, რათა ჰყოს ალექსანდრე მეფედ იმერთა: განიხარა ფაშამ და

– 318 –

მოითხოვა მის-გან ალექსანდრე მაშინ წარუვლინა გიორგი მეფე-მან ნიჭითა თვისითა და პატივით ქს· ჩქპბ, ქრ. ტო. ესე უწყა ფაშამ ხონთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან მოსცა ხალათი და ხრმა და იმერეთი ალექსანდრეს და უბრძანა უსუფ ფაშისად მეფედ ყოფად მისი იმერეთს: მსმენ-მან ბრძანებისა-მან ჩამოთევან ფა-შამ ალექსანდრე. ხოლო გურიელი წარვიდა, ვერ წინა-აღმდგო-მი, გურიას და დასვა ფაშამ ალექსანდრე მეფედ: შემდგომად

წარვიდა ახალ-ციხესვე ფაშა და დედოფალი თამარ მივიდა ოდიშს, რათა არა მიერთვნენ ოდიშარნი ალექსანდრეს. არამედ მუნ მოკუდა თამარ დედოფალი ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა, (თქმულ არს, რამეთუ იყო მიდგომილ და შობასა შინა შვა ცეცხლი და მოკუდა): ხოლო შემდგომად კაცია ჩიქოანის სიკუდილისა ნაცოლარი მისი და დედის-ნაცვალი გიორგი ლიპარიტიანის, დის-წული შოშიტა ერისთვისა შეირთო გიორგი გურიელ-მან ცოლად და ამათ-გამო მცდელობდა პირველ ოდიშს და აწ უმეტეს იმერეთსაცა:

კა, მეფე ალექსანდრე დ, ზ წელი ჰმეფა:

და დაჯდა ალექსანდრე მეფედ ქს. ჩქპგ, ქრ. ტოა: მაშინ განდიდებული იყო აბაშიძე პაატა და მორჩილებდენ სრულიად მარგველნი, ინება ალექსანდრემ მომტკიცება მისი და მისცა დაჲ თვისი დარეჯან ცოლად, ნაცოლარი გურიელის გიორგისა და მიქელაძის გიორგის დის-წული იყო პაატა და მოიმტკიცნა იმერნი ამით: არამედ გურიელის-გამო გიორგი ლიპარიტიან-მან, შოშიტა რაჭის ერისთავ-მან და ბეჟან ლორთქიფანიძემ არა ინებეს მეფობა ალექსანდრესი, შეიკრიბნენ და მიერთნენ ესენი გურიელსა. არამედ გურიელ-მან ბრძოლად წამოსრულ-მან, განსძარცვა სატი ლანქერნის *) ღუთის-მშობელი, და ჰყო სამკაულად თვისად: შემოიკრიბა გურია, მოვიდა საჩინოს, მიერთნენ ჩიჯა-

---

*) ვლაქერის უნდა:

ვაძენი, მერმე ლიპარიტიანი ოდიშარითა, რაჭის ერისთავი რაჭ-ველით, ლორთქიფანიძენი და ლეჩხუმელნი: ხოლო ალექსანდრეს შთა აბაშიძენი და ზემოურნი და მიქელაძე გიორგი და მარ-გველნი: ეწევნენ როკითს ურთიერთ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ქს. ჩქდ, ქრ. ტობ: დაიკოდნენ და მოისრნენ ორგნითვე უმ-რავლესნი. შემდგომად მოკლეს გიორგი გურიელი (იტყვიან უცნაურით კვეთებითა მოკვდა) და ივლტოდნენ სპანი მისნი, მოკლეს კვალად რაჭის ერისთავი შოშიტა, სხვათა მოსრვიდნენ და შეიპყრობდნენ უამრავთ: ხოლო ლიპარიტიანი ივლტოდა ოდიშს და მოიქცა ალექსანდრე გამარჯვებული: არა ედ აქეთ მო-კლეს აბაშიძე ლევან და პაატას დაჰკოდეს: შემდგომად პყრო-ბილნი გურიულ-ოდიშარნი და იმერნი დაჰყიდნეს ვეცხლსა ზედა და დაიპყრა ალექსანდრე-მ კვალად იმერეთი: ხოლო გურიას და-სვეს მალაქია, ძმა გიორგი გურიელისა გურიელად და ძენი გი-ორგი გურიელისანი წარვიდნენ ახალ-ციხეს: მაშინ ალექსანდრე მეფე-მან წარუვლინა მახარობელი გიორგი მეფესა: „რამეთუ მე-ქმნეს მე შენ მიერ ყოველნი, აწ მუავ მონად და ძედ შენდა და მომეც ასული შენი ცოლად:“ ესმა გიორგი მეფესა, განეხარა. არამედ მოემცნო ასულისა თვისისა დაწინდვა დავით ერისთვი-

სა-გან: კვალად წარუვლინა ალექსანდრემ და მოითხოვა ასული ლუარსაბისა ელენე და ძმის-წული გიორგი მეფისა: ესე აღეთქვა მეფესა გიორგის მოცემად: გარნა ალექსანდრეს არა ერჩდა რაჭის ერისთავი პაპუნა ძე შოშიტასი. ვინად-გან მოყურობდა გიორგი მეფე და იყო მეგობარ პაპუნასი და ჰსცნა-ცა ალექსანდრე-მ, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მზახლობა ამისი. ამის-თჳს შემოიკრიბნა სპანი იმერთა და წარვიდა რაჭას ანუ დაიმორჩილოს, ანუ მიუღოს რაჭა. შევიდა და გარდავლო მთა წევისა, ველიეთისა და მოადგა ნინიას ციხესა და მარბიელთა მოსწვეს, მოს ტყვევნნეს დაბნენი მრავალნი: მაშინ გიორგი მეფე-მან მოაშველა ზაალ ხერხეულიძე სპითა პაპუნას. იხილა ჰაატა აბაშიძემ ნიჯადი პაპუნასი, რამეთუ მიეწურათ მარგველთა წაღებად ნინიას ციხე, მიზეზ-ჰყო ქართველნი და არღა-რა ინება

მარგველთა-გან ციხის აღება და დანერობა მეფისა-გან. ეტყოდა მეფესა სპათა მოსლვასა, უსმინა მეფე-მან და ჩამოვიდნენ იმერეთსავე:

შემდგომად მოკუდა პაატა აბაშიძე დაკოდითა მითვე: ხოლო ალექსანდრე-მ მოიყვანა დაჲ თვისი დარეჯან, განატევებინა პაპუნა ერისთავს ცოლი, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და შერთო დარეჯან დაჲ თვისი და მოიმტკიცა იგიცა: არამედ შემდგომად ძმისა თვისისა სიკვდილისა განდიდნა აბაშიძე მალაქია, რომელი იყო ნაბერალი და იწოდა გიორგი: ამან მოიყვანა მეორედ ცოლად ნაცოლარი გიორგი გურიელისა და კაცია ჩიქოანისა მდიდარ ფრიად და შეირთო იგიცა და თაობდა ზემო-მხარსა ზედა უფროს ძმისა თვისისა: ამას ემზახლა ქაიხოსრო გურიელი და სთხოვა ასული ელენე, რომელი ჰყვანდა პირველისა ცოლისთანა, რამეთუ ესე ქაიხოსრო ძე გიორგი გურიელისა, რაჟამს მივიდა ახალ-ციხეს, მოსცა ფაშა-მან სპანი, წარმოვიდა და დაიჰყრა გურია ქს. ჩქპე, ქრ. ტოგ: ხოლო მალაქია ბიძა მისი წარვიდა ახალ-ციხეს: ესე მალაქია კვალად ფაშამ შემოაწუნარი და აღუთქვა ქაიხოსრომ უვნებელობა მალაქიასი. არამედ მოსრული გურიას შეიპყრა ზაკვით ქაიხოსრომ მალაქია და აღმოსადნა თვალნა ბიძასა თვისსა: ესმა ფაშას, აღუძნდა ფრიად და მცდელობდა შურის-გებას ქაიხოსროსასა: შემდგომად წარმოავლინა შავშეთის ბეგი მცირითა სპითა მოკითხვად გურიელისად და ამცნო ბეგსა, რათა მოჰკლას იგი: მოსრული ქაიხოსრო-მ ისტუმრა ბეგი. შემდგომად ისტუმრა ბეგ-მან და თავის-წინაობასა შინა მოჰკლეს ქაიხოსრო გურიელი ქს. ჩქპთ, ქრ. ტოზ, წარიღეს თავი მისი და წარვიდნენ და გურიელად დაუტევეს მალაქია უთვალო: შემდგომად მცირეს ჟამს მოითხოვეს გურიულთა ძე გიორგისა და ძმა ქაიხოსროსი მამია უსუფ-ფაშის-გან, რომელი მუნვე იყო ახალ-ციხეს და აღუთქვეს ქრთამი დიდი ფაშამ წარმოუვლინა და ჰყვეს გურიელად ამასვე წელსა: ამან მამიამ მისცა შემოქმედელობა მალაქიას და ჰყო მონაზონად: მერმე

ამანცა მოითხოვა იმისა თვისისა დაწინდული გიორგი აბაშიძის ასული ელენე, მიიყვანა და ქმნა ქორწილი:

ხოლო გიორგი ლიპარიტიან-მან იხილა, რამეთუ მოსწყდნენ ძლიერნი იმერეთისანი როკითს ომსა შინა, იწყო ლევან დადიანისა-გამო ღალატით სრვა და კლვა წარჩინებულთა ოდიშისათა, ყიდვა უწყალოდ ტუვეთა მაჰმადიანთა ზედა და ეპყრა სალიპსრიტიანო და ნებითა მისითავე იყო ლევან დადიანად: ამან ლევან მოიყვანა ნებით ლიპარიტიანისათა ცოლად დაჲ ალექსანდრე მეფისა თინათინ, ნაშობი თამარ დედოფლისა-გან, რათა მოიმტკიცოს ოდიში ძალითა ალექსანდრესით: ხოლო ლიპარიტიანმან ამის-თჳს, რათა არღა-რა მოინებოს ალექსანდრე-მ ანუ გურიელ-მან თავისად ოდიში. არამედ სახელით ოდენ იყო დადიანი ლევან. გარნა მოქმედი ყოვლისავე იყო ლიპარიტიანი: გარნა იყო ოდიშს ჭირი გიორგი ლიპარიტიანის-გან კლვითა და ტევითა ყიდვისათა და უმეტეს აფხაზთა-გან, რამეთუ მოვიდიან ლაშქრად და აოხრებდიან ქვეყანათა ავაზაკობით და ცხადად, ხოლო ალექსანდრე მეფე-მან ცსადად ჰსცნა, რამეთუ არა ნებავს გიორგი მეფესა მოეურობა მისი, განაცხადა მტერობა მისი და მოეურობა ერეკლე მეფისა, მიუთხრა პაპუნა ერისთავსა არა შეხიზნვად გიორგი მეფისა: ესე არა უსმინა პაპუნა ერისთავ-მან. ამის-თჳს შემოიკრიბნა ალექსანდრე-მ იმერნი და შევიდა რაჭას და მოერთვნენ მუნ რაჭველნი და ლეჩხუმელნი თვინიერ ერისთვისა: მაშინ პაპუნა-მ განამაგრნა ციხენი და ადგილნი და წარვიდა ონს გიორგი მეფი-თურთ. და სპათა ალექსანდრესთა მოსწვეს რაჭა და მოადგნენ ჯეჯორს, ვერ წინა-აღუდგნენ გიორგი მეფე და პაპუნა და შევიდნენ გლოლას, მივიდნენ სპანი ალექსანდრესნი და მოსწვეს უწერა. მუნით უკმოიქცნენ კვალად მოსწვეს რაჭა ქს. ჩქპზ, ქრ. ტოე და ჩამოვიდა იმერეთს ალექსანდრე მეფე. არამედ პაპუნა-მ დაიპყრა უმეტესად კვალად რაჭა, რამეთუ მოსწყვიტნა მტერნი თვისნი და იყოფოდა თვისად:

ამავ ჟამთა მოვიდა არჩილ მეფე რუსეთიდა-მ მოწოდებითა ძმისა თვისისა გიორგისათა და მოიყვანა ძენი თვისნი. ალექ-

სანდრე და მამუკა და იგინი წარავლინა დვალეთს მოვიდა რაჭას, განისარეს ძმათა ხილვითა ურთიერთთა. შემდგომად ეზრახნენ იმერთა, რათა ჰყონ არჩილ მეფედ და წარავლინა არჩილ ეირიმის სანისა-თანა დავით თურქისტანის შვილი, რომელი შეიპყრა შამხალ-მან. და აწ ნებითა შამხალისათა მოვიდა ჩერქეზსა შინა არჩილ მეფის-თანა: ამას წარატანეს ძღვენი და არმაღანი დიდი და წარგზავნეს. ხოლო იმერთა მისცეს პირი არჩილს: მოვიდნენ არჩილ და გიორგი მეფენი და რაჭის ერისთავი მათ-თანა გველის-თავესა ზედა. მიერთო მათ ლიპარიტიანი გიორგი, ჭილაძე-მიქელაძენი და ბეჟან ლორთქიფანიძე: ხოლო გიორგი აბაშიძემ და სვიმონ ქუთათელ-მან არა ინებეს, რამეთუ ესე სვიმონ იყო ძე სეხნია ჩხეიძისა და განდიდებული: გარნა თუ იყო მღუდელთ-მთავარი, არამედ ტყვის მყიდველი,

მეძავ-მემრუშე, კაცის მკვლელი, ცრუ-ფიც, უწირავ-ულოცავი, ვითარცა განდგომილი ივლიანე: ამათ მიერ შემოიკრიბნა ალექ-სანდრე-მ სპანი და წარვიდა გველის-თავს მეფეთა ზედა. ვინად-განა ერისთავსა შინა-განმცემნი მრავალნი ჰყვანდეს რაჭასა შინა, და ლიპარიტიანს ოდიშს, და ლეჩხუმელნი იყუნენ ალექსანდრეს კერძოდ და სპანიცა ალექსანდრესი მრავლობდნენ, რამეთუ მათ არა შემოჰკრებოდათ ჯურედ: ვერღა-რა წინა-აღუდგნენ ალექსან-დრეს. არამედ წარვიდნენ ოდიშს: ხოლო შემდგომად ეზრახა ლიპარიტიანს ლუქსანდრე მეფე და მისცა თავობა ლეჩხუმისა და ვინად-განს იყო ლიპარიტიანი უღთო, ცრუ-ფიც, უპირო, ტყვის-მეიდველი მიერთო ალექსანდრეს: ხოლო არჩილ მეფე-მან ჰსცნა, რამეთუ მივიდა დავით შეწევნითა შამხლისათა ყირიმის ხანისათა და იგი აღძრულ-იყო შეწევნად არჩილისად წინაშე ხონ-თქრისა: ამის-თვის გინება არჩილ წარსვლა ყირიმს და მივიდა აფხაზეთს, მოეგება შარვაშიძე, ისტუმრა პატივით, ვითარცა მეფე და იყოფებოდა ზუფს. ჟამ-რაოდენმე. არამედ ვერღა-რა მშოვნელი გზისა უკმოიქცა და მოვიდა ოდიშს: გარნა ვინად-განს ზავ-ექმნათ ალექსანდრეს და ლიპარიტიანსა, ვერღა-რა და-ადგრენ ოდიშს და მოვიდნენ საჭილაო-სამიქელაოს არჩილ და

გიორგი მეფენი და ეზრასნენ ალექსანდრეს, რათა მისცეს გზა წარსლვისა: მიუგო ალექსანდრემ: „უკეთუ მომცე ფიცი არღა-რა მეცილო იმერეთს განგიტევებ და წარვედ რუსეთს, უკეთუ არა, არა გცე გზა:“ მაშინ ვინად-განს არღა-რა იყო სხვა რაიმე ღო-ნე, მისცა ფიცი არჩილ და წარვიდა რაჭას: მერმე მივიდა დი-გორს და წარიყვანა ძმის-წულნი თვისნი ძენი ლევანისანი. ქაი-ხოსრო, ვახტანგ, დომენტი და იყოფებოდა დიგორს:

ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა გურიას და გურიელ-მან მა-მიამ ისტუმრა პატივითა დიდითა. არამედ მთავართა მუნებურ-თა უმეტეს და მეფეცა ნიჭვიდა მათ. ამის-თჳს აზრახეს მა-მიას: „ნებავს გურია გიორგი მეფესა თვისად:“ არამედ მამია ვინად-განს, ყრმა იყო ისმინა მათი, რომელნიმე შეიპყრნა და სხვანი, უპატიო ჰყვნა: ამისი მხილველი გიორგი მეფე წარვიდა გონიას, მოეგება თადგირიძე ჰამად-ბეგ, რამეთუ იყო გამაჰმა-დიანებული და დიდითა პატივითა დაასადგურა და წარსაგებელი-თა თვისით უმასპინძლებდა რაოდენსამე ჟამს: ხოლო ამ ჟამე-თა მოვიდა დავით სტამბოლიდამ, რამეთუ ეღვაწა ფრიად ყი-რიმის სანსა წინაშე ხონთქრისა. ამის-თვის ხონთქარს წარმო-ევლინა უაფუჩი თვისი და დავით მის-თანა „რათა ჰკითხონ იმერთა, რომელი ჰნებავსთ არჩილ ანუ ალექსანდრე:“ დაუტევა ყაფუჩ-მან დავით ახალ-ციხეს და თვით მოვიდა ალექსანდრე მე-ფისა-თანა: ჰსცნა ალექსანდრე-მ ესე ვითარებანი და ინება მოკ-ლვა უაფუჩისა. აგრძნა ესე ყაფუჩ-მან და ივლტოდა ახალ-ცისეს: ამ ჟამთა მოსრულ იყო გიორგი მეფეცა ახალ-ციხეს. ამან აღუ-თქვა ეაფუჩს ერთ-გულობა ხონთქრისა და მისლვა დედა-წულითა თვისითა ახალ-ციხეს და ქრთამი დიდი. მაშინ განუზრახა ყა-ფუჩ-მან, რათა მოსჭრან ბეჭედნი ყოველთა წარჩინებულთა იმე-

რანი და დასსან სვინტატიკოსის წიგნსა ზედა არჩილისა-თვის. „და მე წარვმართო ყოველნი საქმენი თქვენნი:“ ხოლო გიორგი მეფე-მან ჰყო ეგრეთ და წარავლინა ყაფუჩი, მოსცა ხონთქარ-მან ამითი იმერეთი არჩილს, წარმოუვლინა ხრმალი და სალათი

21

და მოიღო მანვე ეფუჩ-მან და ებრძანა აზრუმის ფაშისა-თვის, რათა ჰყოს არჩილ მეფედ: მაშინ აზრუმის ფაშამ წარმოავლინა ქეჰა თვისი სპითა დიდითა და მოვიდა ახალ-ციხეს სალიმ ფა-შისა-თანა: შეიკრიბნენ ესენი და წარმოიყვანეს გიორგი მეფე და დასდგნენ მთასა ფერსათსა ზედა: ესე აცნობეს არჩილს დი-გორს მყოფს, ჩამოვიდა რაჭას, მიეგება ერისთავი და სრუ-ლიად რაჭველნი და წარმოვიდა იმერეთს: ხოლო ალექსანდრე ვერღა-რა წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს ერეკლე მეფისა-თა-და მან პატივით დაუსავანა: ხოლო ქეჰამ წარმოატანა გიორგი მეფესა მუსალიმი სპითა დიდითა, ჩამოვიდნენ იმერეთს და მო-ვიდნენ ქუთათის არჩილის მეფის -თანა, შთაიცვა არჩილ ხალათი ხონთქრისა და დაემორჩილნენ იმერნი ქს. ჩქჟ, ქრ. ტოᲩ თვი-ნიერ გიორგი აბაშიძისა:

კვალად არჩილ მეფე, ა წელი ჰმეფა:

მაშინ გიორგი მეფე-მან აღთქმისა-თვის მისცა ძმის-წული თვისი ვახტანგ ოსმალთა მძევლად: კვალად მისცა ელენი ძმის ასული თვისი ფრიად კეკლუცი და დაწინდული ალექსანდრე მე-ფისა ქაიხოსრო იაშვილსა ცოლად და აქორწინა და შემდგომად მცირედისა წარვიდა თვითცა ახალ-ციხეს და წარიყვანნა დედა-წულნი თვისნი რაჭიდამ სამცხეს: ხოლო არჩილ დაიპყრა იმე-რეთი: არამედ ზამთარსა ამას იხილა აბაშიძემ გიორგი, რამეთუ ვერ მწე-ექმნების არჩილს ოსმალნი, ეზრასა გიორგი ლიპარი-ტიანს, მოიყვანა ალექსანდრე ქართლიდამ. არამედ არჩილ მეფე არა დაუტევეს პაპუნა ერისთავ-მან, სვიმონ ქუთათელ-მან, მი-ქელაძემ გიორგიმ და ბეჟან ლორთქიფანიძემ: შეიკრიბნენ და ეწევნენ გოდოგანს ურთიერთს, იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია ალექსანდრე და ივლტოდა ქართლს. ხოლო არჩილ მოიმტკიცა იმერეთი და მეფობდა მცდელობი-თურთ უკეთურების მოფხვრა-სა. არამედ ვინად-გან ძლიერ-იყუნენ მთავარნი ვერ შეუძლო:

ხოლო ალექსანდრეს წედის ქართლს მდგომს ესმა სპათა დასხმა გიორგი მეფისა-გან, მსწრაფლ იუარა და შევიდა გორის ციხე-სა შინა. ევედრა ერეკლე მეფესა, რათა მწე-ეყოს: ესე ყოველნი ნაზარალი-ხან მიუთხრა ყეენსა. ხოლო ყეენ-მან დესპანით ხონ-თქარსა და იქნა ყოველნი, ვითარცა აღვსწერეთ და შემდგომად შეპყრობის გიორგი მეფის მცობ-მან არჩილ მეფე-მან შე-მოიკრიბნა სპანი იმერთა და გარმოადგა ციხესა ქუთათის, შეამ-ჭირვა ფრიად, რამეთუ ჯღანთა ხარშვიდიან და ნჭამდნენ სიყ-

მილისა-თვის და ლამოდენ მოცემასა ცისისასა. არამედ ლიპარი-
ტიანი სპითა თვისითა ერთ-კერძო მდგომ იყო, ამან მას ჟამს
სთხოვა არჩილს ლეჩხუმს და მონა იქმნეს საუკუნოდ: ესე აღუძ-
ნდა არჩილს, გარნა აღუთქვა მიცემა. აგრძნა ლიპარიტიან-მან,
რამეთუ არა ჰნებავს. ამის-თვის გამოიყვანნა ღამით ოსმალნი
ციხიდამ, მისცნა ყოველნი საზრდელნი თვისნი და განამაგრა
ციხე და თვით მასვე ღამესა ივლტოდა სპითა ოდიშს: დილასა
იხილა არჩილ მეფე-მან, შეუძნდა ესე არჩილ მეფესა დიდ-ფრიად
და უმეტესისა განდგომილებისა ყოფისა-თვის მოეცალა ციხესა
და შემოიფიცნა კვალად იმერნი: ხოლო იქმნა საქმე საგლოვე-
ლი, რამეთუ გამოვიდნენ ციხიდამ ოსმალნი და შემუსრეს ქუ-
თათისის ეკკლესია ყოვლად წმიდისა, დიდ-შვენიერად გებული,
ვინად-გან ავნებდნენ ციხეს მუნიდამ ფრიად ქს. ჩქჟა, ქრ. ტოთ:
ხოლო გიორგი მეფე-მან იავარ-ჰყო რუისს ცოლ-შვილი ალექ-
სანდრე მეფისა და მიაბარა ძენი მისნი სვიმონ და გიორგი და-
ვითს ქსნის ერისთავს, ნაშობნი დიდებულის ქალისა-გან: არა-
მედ ალექსანდრე მივიდა ახალ-ციხეს, წარმოვიდა ფაშა სპითა და
ჩამოვიდნენ იმერეთს. განევლტვნენ არჩილს იმერნი და მი-
ერთვნენ ალექსანდრეს. ხოლო არჩილს ვერღა-რა მოუსწრა ბარ-
ძიმ მდივან ბეგ-მან სპითა ქართლისათა ამით ვერღა-რა იკად-
რა ბრძოლა და წარვიდა რაჭას, მუნიდამ მივიდეს ქართლს:
ხოლო ალექსანდრე დასვა ფაშა-მან მეფედ ქს. ჩქჟა, ქრ ტოთ:

კვალად მეფე ალექსანდრე, და წელი ჰმეფა:

უკუნიქცა ფაშა და წარვიდა ახალ-ციხეს. მაშინ არჩილ სცნა,
რამეთუ ვერღა-რა დაიპყრობს იმერეთსა და კახთა თვით არღა-
რა ინება მათი მეფობა, წარვიდა დვალეთს, იქიდამ რუსეთს მცი-
რითა სპითა: არამედ შამსალ-მან მოიბირა ყილჩიყო ჩერქეზ
ბატონი ყეენის-გამო, რათა შეიპყრას არჩილ და მისცეს ყეენსა.
ხოლო ყეენ-მან აღავსოს ორნივე ნიჭითა: მისრული არჩილ ჩერ-
ქეზს ისტუმრა ჩილჩიყომ პატივითა, მერმე წარატანა ყოლუზ-
ნი და წარგზავნა. არამედ არჩილს ენება ყილჩიყოსა თავის-თან
მოგზაურობა და ესე არა ინება ყილჩიყომ, რამეთუ აქუნდა მან-
კიერება. არამედ შეკრებული სპით ეწია არჩილს და თვით ყი-
ლჩიყო არა გამოეცხადა. გარნა სპანი მოვიდნენ და ვითარცა არა
რაი შიში აქუნდა გზისა არჩილს შეუპყრნეს ორთა კაცთა ხელნი
არჩილს იმიერ და ამიერ და იწყეს სპათა არჩილისა პყრობა ჩე-
რქეზთა: მაშინ იხადეს მახვილნი, რომელნი აქუნდათ დაფარუ-
ლად მონოზონთა აბაშიძე ნიკოლაოზ და შალიკა შვილ-მან, სცეს
კაცთა მათ და განათავისუფლეს მეფე, იხადა მშვილდ-კაპარჭი
მეფე-მან და მოსრნა მრავალნი: მოუხდა მეფეს ჩერქეზი, სცა
ოროლი. არამედ დაიპყრა გრგოლ-მან იკისა-მან და ვერა ავნო
მეფესა: შემდგომად განვლო ბრძოლითა მეფე-მან რაზმი მათი
და წარვიდა ლტოლვით. არამედ განსივდა ცხენი მეფისა და ვე-
რღა-რა რბოდა: კვალად მოვიდნენ და მოეტევნენ მეფესა და

ბრძოდა ძლიერად: მაშინ მოვიდა წარჩინებული ვინმე ლუკი და
მოქენედ ეტყოდა მეფესა: „რად მოიკლავ უებროსა თავსა, კმა
არს სიმხნედ, რომელი დღეს ჰყავ შენ, აწ დაიმდაბლე თავი და
მოვედ ჩემდა, ვფუცავ განგარინო ყოვლისა-გან:“ ისმინა მეფე-
მან და ერქვა. „არა მივენდო ჩერქეზთა. გარნა მოვალ შენდა:“
და მივიდა მის-თანა და წარიყვანეს სახლსა ყილჩიყოსასა. ხოლო
ტოლ-მან ყილჩიყოსა-მან მასვე ღამესა წარავლინა მეფე ბასიანს
და სპანი არჩილისანი დიგორს: ამისი მსმენელი მოვიდა შამხა-
ლი. რათა წარიყვანოს მეფე. არამედ ვერღარა ეწია ყილჩიყო

მიცემად, რამეთუ ბასიანელთა დედათა მოიხადნეს საბურველნი
თვისნი და ეტყოდნენ ქმართა თვისთა „ანუ დაიბურენით ესე და
ქუდნი თქვენნი ჩვენ ანუ არა მივსცეთ არჩილ ყილჩიყოს:“ ამის-
თვის გამოუტევეს მას ღამესავე არჩილ ემითა თვისითა. ეგრე-
თვე დიგორელთა გამოუტევეს ყოველნი პყრობილნი და წარმო-
სრულნი მოვიდნენ ქართლს და იყოფებოდა არჩილ მეფე ქართლს:
ხოლო ალექსანდრე მეფობდა იმერეთს: მაშინ განუტევა დი-
დებულის ქალი, ვითარცა ცოლად მყოფი, რომლისა-თანა ეს-
სნეს ძენი. სვიმონ და გიორგი უქორწინოდ და შეირთო გიორგი
აბაშიძის ასული თამარ ი წლისა, ამასვე ქორონიკონსა იქორ-
წინა მის–თანა: არამედ განძლიერდა ლიპარიტინი გიორგი კლვი-
თა და ტევისა ყიდვითა. არღა-რა ინება ლევან დადიანი, განაძო
იგი და წარვიდა ქართლს არჩილ მეფისა-თან. შემდგომად წარ-
ვიდა სტამბოლს და მოკუდა მუნ და დაიპყრა ოდიში ლიპარი-
ტიან-მან და არა იწოდებოდა დადიანად. არამედ ლიპარიტიანად
და თავობდა ლეჩხუმსაცა კნინღა დაპყრობად: ხოლო ალექსანდრე
თუმცა მეფობდა, არა ეგდენ ნებასა შინა მისსა იყუნენ, რამეთუ
ფრიად განდიდნენ მთავარნი და ამან კვალად იწყო მტერობა
გიორგი მეფისა და მოუვსობა ერეკლე მეფისა. ამის-თვის ენება
კირთება ქართლისა: ხოლო მოვიდა რა ქალბალი-ხან, ეზრახა
ნაზრალი-ხანს ალექსანდრე მეფესა, რათა უმტეროს გიორგი
მეფესა. არამედ წარჩინებულნი ამერნი არა აუფლებდნენ ამას ყო-
ფად ალექსანდრე მეფესა. გარნა ალექსანდრე უცნობელად წარ-
ჩინებულთა, მორჩილითა თვისითა სპითა მიუხდა და მოსტყვე-
ვნნა ალი და წარმოვიდა: ესმა არჩილს ტაშის-კარს მდგომს წა-
რმოუდგა არამედ ალექსანდრე მოვიდა იმერეთს და სპათა არჩი-
ლისათა დაერევინეს ტყვენი რაოდენიმე იმერთა: შემდგომად
ეზრახნენ არჩილ და გიორგი მეფენი წარჩინებულთა იმერთა, არა
ჯერ-ყოფასა ესე ვითარებისასა. ვინად-გან არს ჟამი დიდი რო-
მელი პრღა-რა ყოფილ არს ჩვენ შორის და რათა შეანანოს ალე-
ქსანდრე მეფესა, რამეთუ იყო ესე ალუქსნდრე მხნე, ახოვანი,
ჰაეროვანი და უხვი. არამედ ხელად-მქცევი, ცუნდრუკი, უღთო,

ტევის-მეიდველი. ამის-თჳს სძულობდა ცოლი თვისი თამარ და
მიზეზს უდგა განტევებად, აზრახა მამასა თვისსა, რათა მის-

ცეს გიორგთ მეფესა: ხოლო აბაშიძე სიყვარულითა სულისათა
არღა-რა მიხედა უჯეროებასა და აზრასა იმერთა, რამეთუ ზნი-
თა წინ-თქმულითა სძულობდნენ ალექსანდრეს წარჩინებულნი,
შეიკრიბნენ კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი, ერისთავი პაპუნა და
სრულიად წარჩინებული იმერეთისანი და მოადგენ სკანდას მყო-
ფსა ალექსანდრეს, შეიპყრეს და წარგზავნეს მღვიმეს, მერმე
სვერს: შემდგომად მისცეს გიორგი მეფესა, მიიუვანეს რუისს,
მოაშთვეს და დაფლეს მუნვე ეკკლესიასა შინა ქს. ჩქჟე, ქრ.
ტპგ:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჰმეფა:

შთამოიყვანეს არჩილ და დასვეს მეფედ: ამასვე ქორონი-
კონსა მოვიდა გიორგი მეფე საჩხერეს და იყოფებოდნენ მეფენი
ზოგად: მაშინ თამარ ასული აბაშიძისა ეზრახა გიორგი მეფესა,
რათა შეირთოს და დაიპყრას მან იმერეთი. არამედ არა ჰყო სა-
თნოთი არჩილისათი: მერმე ეზრახა აბაშიძე არჩილ მეფეს შე-
რთვად ასულისა მისისა და დაიმკვიდროს იმერეთი. არამედ არა
ჰყო არჩილ უსჯულოებისა-თჳს და ეტყოდა მოევანსა ძისა თვი-
სისასა ალექსანდრესსა და შერთვასა მისსა: ხოლო შემდგომად
გიორგი მეფის წარსლვისა ისპაანს, განიზრახა აბაშიძე-მ გი-
ორგი, ლიპარიტიანისა-თანა ნებითა ასულისა თვისისათა და
მოიპოვეს მონათესევედ წოდებული ვინმე მეფეთა გიორგი
ოდიშს, მოიყვანეს იგი და შერთეს თამარ ასული აბაშიძისა და
უწოდეს მეფედ ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტპდ: ხოლო არჩილ წარვიდა
დვალეთს და იყოფოდა მუნ:

კბ მეფე გიორგი დ გოჩია ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ესე გიორგი უმსგავსო ყოვლი-თურთ და შეუგვანი
მეფობისა, უზნეო, გამოუცდელი, თვინიერ გლეხთა მუშაკობისა
და იყო სეიბარიცა. არამედ მართვიდა აბაშიძე გიორგი და თაობ-
და ყოველთა იმერთა ზედა, მორჩილებდნენ დადიანი, გურიელი
და წარჩინებულნი: ხოლო შემდგომად წლისა ერთისა უშვერებისა
მისისა-თჳს შემძულე იქმნა ქმრისა თვისისა თამარ და ინება გან-
ტევება მისი: მაშინ არჩილ მეფე მოსრულ-იყო ერწოს წარყვანე-
ბად ძმის-წულისა თვისისა ვახტანგისა-თჳს დედა-წულით, რო-
მელი მყოფობდა სახლსა შინა აბაშიძისასა და წარვიდეს რუ-
სეთს: კვალად მიუთხრა აბაშიძემ არჩილს, რათა შეირთოს ასუ-
ლი მისი თამარ განზრახვითა თამარისათა და იქმნას მეფედ მა-
რადის: არამედ არა-ჰყო არჩილ და წარეკანს ვახტანგ დედა-
წულით და წარვიდა დვალეთს და იყოფებოდა ზრამაგას ზამთარსა
მას, მომლოდნე სპათა რუსთასა მერმე შეითქვნეს აბაშიძისა-
თანა ყოველნი იმერნი და რაჭის ერისთავი შოშიტა, რამეთუ
პაპუნა მომკუდარ იყო და განძეს გიორგი მეფედ წოდებული,
რომელსა გოჩი დ სახელს-სდებდენ კიცსებით და მოუწოდეს არ-

ჩილს: მან არ ინება, ვინად-გან უწყოდა მცირეს ჟამის მეფო-
ბად, რამეთუ არღა-რა იყო პირ-მტკიცეობა. არამედ განრევნილ-
ნი, ფიცის-მტეხეღნი, ტყვის-მეიდველნი, მხდომნი, მკრეხელნი,
უკეთურნი, არა-თუ წარჩინებულნი, განა მდაბიურნიცა, მოქმედ-
ნი მის ყოველთა, რომელთა ვსწერთ. არამედ მაიძულებელთა
თვისთაგანვე წარმოვიდა არჩილ, მიეგებნენ სრულიად რაჭველნი,
შთამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი. ქს. ჩქჟწ, ქრ. ტპვ:

კვალად მეფე არჩილ, ვ თთუწ ჰმეფა:

ამის-მან მცნობ-მან სალიმ ახალ-ციხის ფაშა-მან აუწყა ხვა-
ნთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან უბრძანა განძება არჩილისა ამის-

ტყვის-მეიდველი. ამის-თჳს სძულობდა ცოლი თვისი თამარ და.
მიზეზს უდგა განტევებად, აზრახა მამასა თვისსა, რათა მის-
ცეს გიორგთ მეფესა: ხოლო აბაშიძე სიყვარულითა ასულისათა
არღა-რა მიხედა უჯეროებასა და აზრასა იმერთა, რამეთუ ზნი-
თა წინ-თქმულითა სძულობდნენ ალექსანდრეს წარჩინებულნი,
შეიკრიბნენ კათალიკოზი, ეპისკოპოსნი, ერისთავი პაპუნა და
სრულიად წარჩინებული იმერეთისანი და მოადგენ სკანდას მყო-
ფსა ალექსანდრეს, შეიპყრეს და წარგზავნეს მღვიმეს, მერმე
სვერს: შემდგომად მისცეს გიორგი მეფესა, მიიყვანეს რუისს,
მოაშთვეს და დაფლეს მუნავე ეკკლესიასა შინა ქს. ჩქჟე, ქრ.
ტპგ:

კვალად მეფე არჩილ, ა წელი ჰმეფა:

შთამოიყვანეს არჩილ და დასვეს მეფედ: ამასვე ქორონი-
კონსა მოვიდა გიორგი მეფე საჩხერეს და იყოფებოდნენ მეფენი
ზოგად: მაშინ თამარ ასული აბაშიძისა ეზრახა გიორგი მეფესა,
რათა შეირთოს და დაიპყრას მან იმერეთი. არამედ არა ჰყო სა-
თნოთი არჩილისათი: მერმე ეზრახა აბაშიძე არჩილ მეფესა შე-
რთვად ასულისა მისისა და დაიმკვიდროს იმერეთი. არამედ არა
ჰყო არჩილ უსჯულოებისა-თჳს და ეტყოდა მოუვანასა ძისა თვი-
სისასა. ალექსანდრესსა და შერთვასა მისსა: ხოლო შემდგომად
გიორგი მეფის წარსლვისა ისპაანს, განიზრახა აბაშიძე-მ გი-
ორგი, ლიპარიტიანისა-თანა ნებითა ასულისა თვისისათა და
მოიპოვეს მონათესევედ წოდებული ვინმე მეფეთა გიორგი
ოდიშს, მოიყვანეს იგი და შერთეს თამარ ასული აბაშიძისა და
უწოდეს მეფედ ქს. ჩქჟვ, ქრ. ტჰდ: ხოლო არჩილ წარვიდა
დვალეთს და იყოფოდა მუნ:

კბ მეფე გიორგი დ გოჩია ბ წელი ჰმეფა:

ხოლო ესე გიორგი უმსგავსო ყოვლი-თურთ და შეუგვანი მეფობისა, უზნეო, გამოუცდელი, თვინიერ გლეხთა მუშაკობისა და იყო სეიბრიცა. არამედ მართვიდა აბაშიძე გიორგი და თაობ-და ყოველთა იმერთა ზედა, მორჩილებდნენ დადიანი, გურიელი და წარჩინებულნი: ხოლო შემდგომად წლისა ერთისა უშვერებისა მისისა-თჳს შემძულე იქმნა ქმრისა თვისისა თამარ და ინება გან-ტევება მისი: მაშინ არჩილ მეფე მოსრულ-იყო ერწოს წარყვანე-ბად ძმის-წულისა თვისისა ვახტანგისა-თჳს დედა-წულით, რო-მელი მყოფობდა ასლსა შინა აბაშიძისასა. და წარვიდეს რუ-სეთს: კვალად მიუთხრა აბაშიძემ არჩილს, რათა შეირთოს ასუ-ლი მისი თამარ განზრახვითა თამარისათა და იქმნას მეფედ მა-რადის: არამედ არა-ჰყო არჩილ და წარიყვანა ვახტანგ დედა-წულით და წრვიდა დვალეთს და იყოფებოდა ზრამაგას ზამთარსა მას, მომლოდნე სპათა რუსთასა მერმე შეითქვნეს აბაშიძის-თანა ყოველნი იმერნი და რაჭის ერისთავი შოშიტა, რამეთუ პაპუნა მომკუდარ იყო და განძეს, გიორგი მეფედ წოდებული, რომელსა გოჩიდ სახელს-სდებდენ კიცხებით და მოუწოდეს არ-ჩილს: მან არა ინება, ვინად-გან უწყოდა მცირეს ჟამის მეფო-ბად, რამეთუ არღა-რა იყო პირ-მტკიცეობა. არამედ განრევნილ-ნი, ფიცის-მტეხელნი, ტევის-მეიდველნი, მხდომნი, მკრესელნი, უკეთურნი, არა-თუ წარჩინებულნი, განა მდაბიურნიცა, მოქმედ-ნი ამის ყოველთა, რომელთა ვსწერთ. არამედ მაიძულებელთა თვისთაგანვე წარმოვიდა არჩილ, მიეგებნენ სრულიად რაჭველნი, შთამოვიდა და დაიპყრა იმერეთი. ქს. ჩქჟᲩ, ქრ. ტპვ:

კვალად მეფე არჩილ, ვ თთᲩᲩ ჰმეფა:

ამის-მან მცნობ-მან სალიმ ახალ-ციხის ფაშა-მან უწყა ხვა-ნთქარსა. ხოლო ხონთქარ-მან უბრძანა განძება არჩილისა ამის-

თჳს სთხოვა ერეკლე მეფესა ფაშამ ძე ალექსანდრესი სვიმონ, რამეთუ იგი ზრდიდა მას პატივით, რათა ჰყოს მეფედ იმერთა: მოსცა ერუკლე მეფე-მან, მერმე ჩამოიყვანა სალი-ფაშამ იმე-რეთს. არამედ არჩილ ვერღა-რა წინა-აღუდგა, ვინად-გან იმერნი მიერთვნენ ფაშასა და სვიმონს და წარვიდა მასვე შემოდგომას რაჭას და დაუტევა ვახტანგ ძმის-წული თვისი მუნ, რამეთუ კავ-კასი თოვლით კრულ-იყო და დედა-წულით ვერღა-რა ვიდოდა, თვით არჩილ შევლო ლიახვი, გარდავიდა თაგაურს, დაჰყო ზამ-თარი იგი მუნ და გაზაფსულს წარვიდა რუსეთს სპითა რუსთ-ხელმწიფისათა:

კგ. მეფე სვიმონ, წელ-ნახევარი ჰმეფა:

ხოლო სვიმონ დიპყრა იმერეთი და წარვიდა ვაშა ახალ-
ციხეს: შემდგომად შეუზრახა აბაშიძე სვიმონ მეფესა, წაგვარა
ნასეიდა იაშვილს ცოლად მოთხოვილი ასული თვისი ანიკა და
შერთო სვიმონ მეფესა და აქორწინა: ამავე ჟამებთა მოკუდა ცო-
ლი აბაშიძისა პირველი, განუტევა მეორე ცოლიცა და შეირთო
ქურივი პაპუნა ერისთვისა, ასული ბეჟან ლორთქიფანიძისა და
დედა შოშიტა ერისთვისა და მოიმტკიცა ამით იმერეთი უმე-
ტესად. არამედ ასულსა მისსა თამარს მსახურებდნენ იმერნი,
ურჩდნენ და მარადის იეუნენ წინაშე მისსა: ამას შეუძნდა სვი-
მონისა და დისა თვისისა მფლობელობა. ვინად-გან თვით არ-
ღა-რა ექმნებოდა იგინი და აეშურა მათ: ესე იხილა სვიმონ მე-
ფე-მან, შეშინდა და ივლტოდა ქართლსა. ხოლო იმერეთს თა-
ობდა აბაშიძე და დედოფლობდა ასული მისი და მორჩილებდნენ
სრულიად ყოველნი: მაშინ მომკუდარ იყო კათალიკოზი ევდე-
მონ და შეწევნითა აბაშიძისათა დასვეს კათალიკოზად ბეჟან
ლორთქიფანიძის ძე გრიგოლი:

ამ ჟამებთა არა ერჩდნენ რომელნიმე ლეჩხუმელნი ლიპარი-
ტინსა და უკირთებოდნენ ოკრიბასაცა. ესე აუწყა ლიპარიტიან-

მან აბაშიძეს და ვინად-გან იყუნენ მეგობარნი მტკიცენი, შეიკ-
რიბა აბაშიძემ იმერნი, განსთხარეს მთა რაჭა-ლეჩხუმისა თოვ-
ლიანნი და შევიდნენ ლეჩხუმს, ურჩნი მოსწვეს, მოსტყვევნნეს
და დაუმორჩილა ლიპარიტიანსა. მერმე უკუ-მოიქცა და მოვიდა
იმერეთს: ხოლო სულ-მან აბაშიძის-მან ინება შერთვა ლიპა-
რტიანისა და სთნდა ესე ლიპარიტიანსაცა, რათა განუტეოს ცო-
ლი თვისი, რომლისა-თანა ესსნენ ძენი შვიდნი მოწიფულნი და
ამის-თვის. წარვიდაცა თამარ ოდიშს, ისტუმრა მიქელაძე-გი-
ორგი-მ, რამეთუ აბაშიძე იყო დის-წული მიქელაძისა და გამო-
იკითხა სად მიმავალობა თამარისა: ხოლო სცნა რა, ეტყოდა
თამარს: „რათ წარხვალ ოდიშს. ვინად-გან სარ ასული ჩვენი,
მოიყვანე ლიპარიტიანი და გიქმნა ქორწილი ჯეროვანი:“ ირწმუნა
თამარ და მოუწოდა ლიპარიტიანს და იგი მოვიდა მცირითა
კაცითა: მაშინ ეტუოდა მიქელაძე: „განსდიდნი ეგოდენ ჩიქონი,
რამეთუ უტევებ დასა ჩემსა, აწვე მოგაკუდინო, უკეთუ არა სცხო
მირონი თამარს:“ შეშინდა. ლიპარიტიანი, სცხო მირონი თა-
მარს. შემდგომად უმასპინძლა, უძღუნა და განუტევა. არამედ
შემდგომად მცირედისა წარვიდა თამარ და შეირთო ლიპარტიანი
და განატევებინა ცოლი პირველი: მიერითგან უხმობდნენ თამარს
ოდიშისა და იმერეთის დედოფლად:

შემდგომად განდგნენ რაჭველნი აბაშძისა-გან, შეკრიბა
სპანი იმერეთისა აბაშიძე-მ, შეუხდა რაჭას, მოსწვა, მოსტყვე-
ვნნა, დაიმორჩილნა და მოვიდა იმერეთს: ხოლო გურიელ-მან
მამიამ განიზრახა მეფობა კვალად სვიმონ მუფისა და ეზრახა
ფაშას, რათა მოსცეს სვიმონ და ამან მეფედ ჰყოს იგი: გარნა
ვინად-გან სანდო იყო ფაშისა გურიელი. მოითხოვა კვალად სვი-
მონ ნაზარალი-ხანისა-გან, მოიყვანა და მისცა გურიელსა: მაშინ

გურიელ-მან განატევებინა ასული აბაშიძისა ანიკა სვიმონს და
შერთო დაჲ თვისი ცოლად და აქორწინა: ესე შეუძნდა ბაში-
ძეს, მოუწოდა ლიპარიტიანსა და შეკრბენ საჭილაოს, სპითა და
ეზრასნენ გურიელსა, რათა მოჰკლას სვიმონ მეფე, და ჰყონ
გურიელი მეფედ. ხოლო გურიელ-მან არა ინება და ნება ჰსცა

მათ: მაშინ წარავლინეს ამათ კაცნი და ცოლისა თვისისა-თანა
მწოლი სვიმონ, ოდეს განვიდოდა ბუნების სამჭირნოს ად-
გილსა ჰკრეს თოფი და მოკუდა სვიმონ მეფე ქს. ჩღა, ქრ.
ტპთ:

კდ, გურიელი მამა გ ა წელი ჰმეფა:

მაშინვე მოიყვანეს მამია გურიელი და დასვეს მეფედ იმერ-
თა. ესმა ესე ერეკლე მეფესა, აღუძნდა და მოვიდა დაღალულას
სპითა ქართველ-კახითა მრისხანედ აბაშიძესა ზედა, რათა შეა-
ნანოს და მიუხვნას ხეფინის ხევიცა და წარუვლინა ამის-თჳს
კაცი: ხოლო აბაშიძეს უკუნ-მთქმელსა ამისს, ეტყოდა კაცი იგი,
„არა ჯერ არს შენდა ესე ვითარნი, რამეთუ თვინიერ სხვისა
დიდებისა უძღვის იბ ჯინიბნი:“ მიუგო აბაშიძემ: „არა ძალ უცს
იბ ზედა აღჯდომა მას ერთბამად. ხოლო მე მხოლოსა ჩემსა
ცსენსა ვსასოებ უკეთუ მძლოს, მეწიოს და უკეთუ ვსძლო, ვერ
განმერეს: არამედ ვაზირთა ერეკლესათან უზრახოდა აბაშიძე,
მათ მიერ უკუნიქცა ერეკლე მეფე, ვერღა-რა ჩამოვიდა იმერეთს:
ხოლო გურიელი მამია თუცა იყო მეფედ. გარნა წარსაგებელითა
თვისითა, რამეთუ ჰყიდდა ტყვეთა გურიულთა და აძლევდა იმე-
რთა. ვინად-გან სამეფონი დაბანი, აგარანი და შემოსავალნი უპ-
ყრა აბაშიძეს და ასულსა მისსა თამარს და მოახლედ მათდა იყუ-
ნენ წარჩინებულთა და აზნაურთა ძენი და თვით იგინიცა. ამის-
თჳს წარვიდა გურიელი გურიასავე:

კე, აბაშიძე გიორგი ე, ე წელი ჰმთავრა:

ხოლო მთავრობდა აბაშიძე და განეგებოდა მის მიერ ყო-
ველი იმერეთი. ზამთარსა ამას ევედრა ლიპარიტიანი აბაშიძეს.
რათა შეეწიოს აფხაზთა ზედა, რამეთუ მიეღოსთ აფხაზთა ეგ-
რისის მდინარემდე და აოხრებდნენ ოდიშს კლვითა და ტყვეო-

ბითა: უსმინა აბაშიძემ, შემოიკრიბნა სპანი იმერთა, წარვიდა და
შთავიდა აფხაზეთს: ვერ წინა-აღუდგა შარვაშიძე, მოსტყვევნეს
აფხაზეთი, აღიღო ალაფი დიდი, დააზავა ლიპარიტიანი და შა-
რვაშიძე, გამოუხვნა ქვეყანა მიღებული და მძევალნი, მერმე წა-

რმოვიდა და მოვიდა იმერეთსავე: ხოლო სიკუდილისა შემდგომად სვიმონ მეფისა, მოიყვანა ისე ახალ-ციხის ფაშამ გიორგი, ძმა სვიმონ მეფისა ერეკლე მეფიდამ და იზრდებოდა ახალ-ციხეს და ვითარ განდიდნა აბაშიძე და არღა-რა ეგოდენ მორჩილებდა ფაშასა და არცა-ღა აქუნდა ერთამნი ეგოდენნი იმერეთისა-გან, დამართა წინაშე ხონთქრისა: განრისხნა ხონთქარი მუსტაფა და წარმოავლინა აზრუმის ფაშა სპითა დიდითა ზღვით და ხმელით, რათა დაქუონ წული შვიდი იმერეთს და მოაოხრონ სრულიად ციხეებითურთ: წარმოემართა აზრუმის ფაშა კერძოთა გურიისათა. ხოლო ქედა თვისი წარმოავლინა სპითა ახალ-ციხეს, რათა შემოიკრიბოს სპანი სამცხისანი და შთავიდეს იმერეთს: ამის-მან მცნობელ-მან აბაშიძემ შემოიფიცა სრულიად იმერნი, გურიელ-დადიანი-თურთ და დახიზნა იმერეთი. მერმე შემოიკრიბნა სპანი და შეკრა გზანი: მაშინ ფაშამ გამოვლო ჭოროხი ნავის სიდითა და დასდგა გურიას. ხოლო ქეა და ახალ-ციხის ფაშა მოადგნენ კაკას ხიდს. ვერ დაუდგეს იმერთა დიდროვანთა თოფთა ცემისა-თჳს, გამოვლეს ოსმალთა, ჩამოვიდნენ და დასდგნენ ბაღდადს: კვალად გამოვიდნენ ზღვით ოდიშს ოსმალთა სპანი. არამედ ვერა რაი სცნა სარასკარმან სპათა თვისთა. ვერცა ქეჰამ სარასკარისა. ვინათ-გან იყუნენ გზანი ყოვლ-გნით შეკრულნი: მერმე უარ-ჰყო ფიცი აბაშიძისა გურიელ-მან და მივიდა წინაშე სარასკარისა და მიქელაძესა გიორგის, ვინად-გან მტერობდა ლიპარიტიანი წინა-თქმულთა-თჳს იგიცა მივიდა მიმდგომითა თვისითა წინაშე ქეჰასა: მან მიქელაძე-მ ჰყო ყოლუზობა და აცნობა ამბავი სარასკარსა ქეჰასი: მაშინ წარმოემართა სარასკარი იმერეთსა ზედა და ქეჰას უბრძანა მისლვა არგვეთს: შემოვიდნეს და მოსწვეს არგვეთი ოსმალთა და მოადგნენ ჭალა-ტყის კოშკებთა, რომელი განემაგრა აბაშიძეს

თხრილებითა. განმაგრდნენ მეციხოვნენი და მოსრვიდნენ მრავალთა ოსმალთა: შემდგომად მოუხდა ისა ახალ-ციხის ფაშა სპითა შემოტევებით, აღიღო თხრილნი და მიუდგინა ქვეშე მთხრელნი და წარმოვიდა თვით: ხოლო შემდგომად შეთხრისა მისცეს ცეცხლი და გარდმოაბრუნვეს სამნივე იგი კოშკნი ძირითურთ და დაირღუნეჩ: ეჰა უცხო, რამეთუ მორჩა კაცი ერთი უვნებელად და განუტევეს ოსმალთაცა: ხოლო ოდიშს შემუსრნეს ციხე რუხი და დაადგინეს მცველნი თვისნი და მოსტყვევნნეს მრავალი დაბნები და აღაშენეს ანაკრიას ციხე:

არამედ შეიწყალა ღმერთ-მან ქვეყანა ესე, მოკუდა სულტან მუსტაფა*) და დაჯდა სულტან აჰმად და იქმნა შფოთი დიდი

---

*) შთამომავლობა ხონთქრისა არს ესრეთ: ა, ოთმან ძე ოთურღალისა დაჯდა ქს. ჩტგ: მოკუდა ოთმან ტკზ, დაჯდა ორხან. მოკუდა ორხან ჩტონს, დაჯდა ძე მისი მურად. მოკუდა მურად ჩტოთ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. ესე შეიპყრა ლანგ-თემურ, მოკუდა ბაიეზით ჩუგ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი, მოკვდა სულეიმან ჩუი. დაჯდა მუსა ძე მისი, მოჰკლა მუსა ძმა-მან თვის-მან მაჰმად ჩუიგ და დაჯდა მაჰმად, მოკუდა მაჰმად, ჩუკბ, დაჯდა მურად ძე მისი: ამან მოსტყვევნა ცხომი, მოკუდა

მურად ჩუნა. დაჯდა მამად ძე მისი. ამან აღიღო კოსტანტიპოლი, მო-
კუდა მაჰმად ჩუპ, დაჯდა ბაიეზით ძე მისი. მოკუდა ბაიეზით ჩფი, და-
ჯდა სელიმ ძე მისი. ამან მოგზავნა იმერეთს სარასკარი. მოკუდა სელიმ
ჩფკ, დაჯდა სულეიმან ძე მისი. ამან მოგზავნა ბაგრატ-ზედ სარასკარი.
მოკუდა სულეიმან ჩფ‌Ძ, დაჯდა სელიმ ძე მისი, მოკუდა სელიმ ჩფო
დაჯდა მურად ძე მისი მოგზავნა ამან ლალა ფაშა. მოკუდა მურად ჩფ‌ᲯᲔ,
დაჯდა მაჰმად ძე მისი, მოკუდა მაჰმად ჩქდ, დაჯდა აჰმად ძე მისი, გა-
რდაადგინეს აჰმად ჩქ-Წ, დაჯდა მუსტაფა ძმა მისი. გარდაადგინეს მუს-
ტაფა ჩქიᲬ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი. ბარდაადგინეს ოსმან ჩქკბ, დაჯდა
იგივე მუსტაფა, ბარდადგა მუსტაფა ჩქკგ, დაჯდა მურად ძმა ოსმანისა.
გარდაადგინეს მურად ჩქმ, დაჯდა იბრაიმ ძმა მურადისა, მოკუდა იბრა-
იმ ჩქმᲬ, დაჯდა მაჰმად ძე მისი, მოკუდა მაჰმად ჩქპზ, დაჯდა სულით
მან ძე მისი. გარდაადბინეს სულეიმან ჩქჟა, დაჯდა აჰმად ძმა სულეიმა-
ნისა. გარდაადგინეს აჰმად ჩქჟე: დაჯდა მუსტაფა ძმა აჰმადისა: ამა-
მოგზავნა იმერეთსა ზედა აწ სარა კარი. გარდაადგინეს მუ ტაფა ჩღგ,
დაჯდა აჰმად ძმა მუსტაფასი, გარდაადგინეს აჰმად ჩღლ, დაჯდა მაჰმად
ძე მუსტაფასი. მოკუდა მაჰმად ჩღნდ, დაჯდა ოსმან ძმა მისი.

სტამბოლს. ამის-თჳს მოუწერეს სარასგარსა, რათა უკუნიქცეს:
მაშინ სარასკარ-მან უბრძანა ქეას, რათა დაეზოს აბაშიძეს და
უკუნიქცეს. ამის-თჳს ქეჭამ იჩემა ნათესავობა აბაშიძისა და ეგ-
რეთვე აბაშიძემ და მიუთხრა ქეამ შემუსრვა შორაპანისა და ნახვა
ქეჰასი და მისცეს ძღვენი სარასკარსა და მან აღუსრულოს ყო-
ველი წადილი აბაშიძეს: ხოლო აბაშიძე-მ აღუთქვა ყოველი და
ნახვა ქეასი, უკეთუ მომატანოთ სპანი ჩემნი: ამისი ნება ჰსცა
ქეამ და აღმოარჩია იმერთა, რაჭველთა და ლეჩხუმელთა აბა-
შიძე-მ ფ მხედარნი შეჭურვილნი და თავ-ჰყო მათდა ქაიხოსრო
იაშვილი, მიიტანნა და მივიდა ქეჰასსა: მაშინ ნახევარნი შეუმ-
ღვნენ და ნახევარი უკანა ჰყვეზოდნენ აბაშიძეს: იხილა ქეჰა-მ,
პატივ-სცა, ჰყვეს პირი, რომელიცა აღუთქვა, მერმე ანიჭა ქეჰა-მ
და წარმოვიდა: ამის-თჳს შემუსრა აბაშიძე-მ შორაპანი და მისცა.
მძევალი და ქრთამი. არამედ აშვილა ქეჰა-მ გიორგი ძე ალექ-
სანდრე მეფისა აბაშიძეს და ჰყო მოურნედ მისსა და დაუტევა
მეფედ გიორგი და თვით უკუნიქცა და წარვიდა: ხოლო იმერთა
ბრძანებითა აბაშიძისათა შეჰკრეს მთა ფერსათი და მოსრვიდენ
მრავალთა ოსმალთა. კვალად ეწივნენ იმერნი, მოკლეს კოლის
ფაშა და დაჰკოდეს ხელსა შინა ისე ახალ-ციხის ფაშა, აოტეს
ოსმალნი და აღიღეს ალაფნი ურიცხვნი, ცხენნი, ჯორნი და
აქლემნი კიდებულნი და მოვიდნენ წინაშე აბაშიძისა: ხოლო სა-
რასკარ-მან გავლო, გურია და წარვიდა: ეგრეთვე ოდიშითცა წა-
რვიდნენ ოსმალნი და დაიპყრა აბაშიძემ კვალად მთავრობა ქს.
ჩღგ, ქრ. ტა: ხოლო გიორგი ძე ალექსანდრე მეფისა, რომე-
ლი დაუტევეს მეფედ შეშინდა აბაშიძის-გან და შევიდა ქუთა-
თის ციხესა შინა. არამედ მიქელაძე გიორგი ერთ გულობდა მას
და ევა ასული გიორგი მეფისა, ასულის წული თვისი, რამეთუ
ოდეს წარვიდა ისპაანს დაუტევა მის-თანა: ამან განუზრახა გი-
ორგი ქუთათისს მყოფსა: „რამეთუ მოიკლა მამაცა შენი მტე-
რობითა გიორგი მეფისათა და აწ არს მპყრობელი ქართლისა და
ძლიერი, მე მოგცე ასული მისი, შეირთე იგი და მწეობითა მი-

სითა დაიპყრა იმერეთი:“ ესე სთნდა გიორგის, მოიყანა სახ-

ლსა თვისსა და აქორწინა როდამის-თანა და იყო ქუთთისვე
მწირად ფრიად: არამედ შემდგომად ამისა, უვლინებდა ვახტანგ
განმგებელი ქართლის საფასეს მრავალსა. გარნა აბაშიძე უმე-
ტესად განდიდნა და განმდიდრდა, რამეთუ დადიანი, გურიელი
მოწოდებითა მისითა მის წინაშე იყუნენ მარადის:

ამ ჟამებთ მოიხსენა თამარ ასულ-მან აბაშიძის-მან შური
გიორგი მიქელაძისა და ნება მისცა აბაშიძემანცა, ვინად-გან მი-
სცა ასული გიორგი მეფისა გიორგის ძესა ალექსანდრე მეფისა,
გამოაძეს მიქელაძე მამულისა-გან და დაიპყრა საჭილაო სამიქე-
ლაო ლიპრიტიან-მან. ხოლო მიქელაძე წარვიდა ქართლს. შემ-
დგომად განევლტო ლიპარიტიანს ძმა თვისი იესე, რომელსა
ეპყრა ლეჩხუმი ნებითვე ლიპარტიანისათა და მივიდა წინაშე
გიორგისა ქუთათისს, რამეთუ ამას იესეს ცოლად ჰყვა მარიამ,
მამიდა გიორგისა, ასული ბაგრატ მეფისა: ამის-თჳს შეშინდა
ლიპარტიანი, მოვიდა ლეჩხუმს, გამოასხნა სანდონი იესესნი და
დაადგინნა თვისნი და მისცა ძესა თვისსა ბეჟანს ლეჩსუმი და
უხუცესსა კაციას დადიანობა და შედეგსა გაბრიელს მონაზონსა
ჭყონინდიდლობა და თვით ლიპარტიანობდა კვალად და იყვნენ
მორჩილებასა შინა მისსა ძენი მისნი: არამედ პირველითვე მი-
ელოთ ესოდენთა ბოროტებათა შინა მთავართა კერძონი თვისნი
აზნაურნი, დაბანი და ციხენი. ერისთავს რაჭა, გლოვა ჯაფარიძი-
თურთ, იაშვილს კვარა, წულუკიძეს სოტევი, აბაშიძეს სვერი:
არამედ სვერი მისცა პაატა აბაშიძეს შანაოზ მეფე-მან, ლიპარ-
ტიანს ლეჩხუმი და საჭილაო სამიქელაო-თურთ, გურიელს სა-
ჯავახო და ჯიჩავაძენი მარადის იყუნენ წინაშე მისსა:

არამედ დაამშვიდა აბაშიძემ იმერეთი სდომა-ოხრებათა-გან
ფრიად, რამეთუ ვერ-ვინ იკადრებდა პარვად რისამედ, კვალად
ვერცაღა-ვინ იკადრებდა განუიდვად ტუვისა, თვინიერ მისსა.
არამედ ოდიშს და გურიას იყიდოდა ტყვენი ფრიად და უმეტეს
ოდიშს ლიპარტიანისა-გან: ამ ჟამებთა ეზრასა ვახტანგ განმგე-
ბელი ქართლისა აბაშიძეს მძახლობასა და სთხოვა ძე მისი ლე-
ვან ქართლს, რათა მისცეს სააბაშიო ქართლისა და ასული თვი-

სი და იყოს სიმტკიცე მათ შორის: ესე განიხარა აბაშიძე-მ,
არამედ მიუთხრეს კაცთა მზაკვართა, უკეთუ წარუვლინოს ძე, მან
წარგზავნოს წინაშე ყეენისა: ესე ირწმუნა აბაშიძე-მ, ვინად-გან
ჰყვა გიორგის ასული გიორგი მეფისა და სწერდა ვახტანგს
მწეობასა მისსა და არღა-რა იქმნა მათ-შორის მძახლობა. ამის-
თჳს დაუტევა ვახტანგ აბაშიძე და იწეო მწეობა გიორგისა, გა-
რდააბირა კათალიკოზი და გუნათელი და ერისთავი შოშიტა,
რამეთუ შოშიტას უსვა ცოლად ასულის-წული აბაშიძისა ალექ-
ანდრეს მეფის ასული და იყო ქალი იგი ხელ და სულელ და
სძულობდა ერისთავი და ენება განტევება მისი. არამედ არა ძალ-

ედვა აბაშიძის-გამო: ხოლო ისილა-რა მიზეზი ესე, შეითქვნ ამათ-მიერ, რომელნი ვახსენეთ და გამოიყვანეს გიორგი ქუთა-თისიდამ და უწოდეს მეფედ ქს. ჩღზ, ქრ. ტჟე.

კვ, მეფე გიორგი ვ, და წელი ჰმეფა:

ხოლო დაჯდა გიორგი მეფედ ძე ალექსანდრე მეფისა. მი-უვლინა აბაშიძეს, რათა დაუტეოს სამეფ - ყოველი და დაიპყრას მამული თვისი: მაშინ აბაშიძემ წარუვლინა კათალიკოზი და გე-ნათელი, რათა ჰყოს ზავი და მშვიდობა. არამედ კათალიკოზის და გენათლის განზრახვითა, არღა-რა გამოუტევნა მეფე-მან იგი-ნი, რამეთუ ეტყოდნენ. „უკეთუ არა განვიტეოთ მოგერთვნენ ყოველნი იმერნი:“ მაშინ დაუტევებდნენ აბაშიძეს და მიურთო-დენ გიორგი მეფესა. ამის-თჳს ეზრახა აბაშიძე ლიპარტიანსა, მოვიდა ლიპარტიანი სპითა შეკრებული და დასდგა ვაკესა შინა: ხოლო ქუთოის იყო მეფე რაჭის ერისთვით და იმერლით. წა-რავლინა მარბიელი რაჭველნი და იმერნი რაოდენნიმე მათ-თანა და შეესივნენ დაბნებთა ვაკისათა: მცნობელ-მან აბაშიძე-მ, უბ-რძანა სპათა თვისთა. მოეტევნენ, მოსრნეს და შეიპყრნეს უმ-რავლესნი რაჭველნი, ტყვე-ჰყვეს და დაყიდეს სრულიად: მაშინ ერისთავი წარვიდა სპათა, განმრავლებისა-თჳს. ამ ჟამებთა მო-

კუდა ცოლი ლიპარტიანისა და ასული აბაშიძისა თამარ სუნითა ბოროტითა: მაშინ მოიხსენეს შური მამისა თვისისა ძეთა ლი-პარტიანისათა განტევებისა-თჳს დედისა მათისა, დაუტევეს მამა და მოერთვნენ გიორგი მეფესა: ეგრეთვე ძმის-წულნი აბაშიძი-სანი, რამეთუ ვახუშტის მისცა ასული თვისი განმგებელ-მან ქართლისა-მან ვახტანგ და უკუბირდა ბიძას, დაუტევეს და მო-ერთვნენ მეფესა. ზურაბ, სვიმონ და ვახუშტი:

არამედ თუმცა ჰყვეს მეფედ გიორგი. გარნა ვერ გამოვიდა ქუთაისიდამ ამ ჟამამდე. ხოლო აწ გამოვიდა და რომელნი არა მიერთოდნენ იმერნი სტევუნვიდნენ და ეკირთებოდნენ მამულთა მათთა და წინა-აღუდგებოდიან აბაშიძისანი და იყო ხდომა მა-რადის: შემდგომად მოადგა მეფე კაცსს რომელი ეპყრა აბაშიძეს ციხე. მაშინ ლიპარტიანი მხილველი ამისი, მოვიდა რაჭას ური-სთვისა-თანა ძაძოსანი, რათა შეეწიოს აბაშიძეს, ეტყოდა: „ძე ხარ მისი და არა ჯერ-არს განწირვად შენგან იგი: უსმინა ერისთავ-მან, შეკრბნენ ორნივე სპითა თვისითა, მოვიდნენ და და დადგნენ ფარცხა-ნაყანევს. აქეთ აბაშიძე შეკრებული სპითა წარვიდა მათ-თანა, რათა შეკრბნენ და მოვიდნენ მეფესა ზედა: ამისთა მცნობთა განაზრახეს მეფე, რათა არა შეჰკრიბონ იგინი. არამედ მსწრაფლად ვლეს ღამე იგი და დილას დაესხნენ ლიპარ-ტიანსა და ერისთავსა და იქმნცა ბრძოლა ფიცხელი, სძლეს მეფისათა და ივლტოდნენ მეგრელნი. მოსრვიდენ და შეიპყრო-ბდნენ, ქს. ჩღთ, ქრ. ტჟზ: აღიღეს ალაფი მათი და პყრობი-ლნი დაჰეიდნეს ვეცხლთა ზედა: ამის მცნობი აბაშიძე უკმოიქცა

და მოვიდა სვერს ციხესა შინა. ხოლო მეფე მოადგა კაცსსავე, მცირესა ხანსა შინა მოსცა პაატა-მ ძე-მან აბაშიძის-მან ციხე. არამედ უტეხა პირი, განვიდნნა ხიზანნი და დაიპყრა ცისე თავისად: მერმე მოადგა აბაშიძეს სვერს მყოფს. არამედ ვინადგან მტკიცე არს სვერი ვერა რაი ავნო და მოეცალა. შემდგომად შემოიკრიბნა იმერნი და წარვიდა მეფე რაჭას, ანუ დაიპყრას, ანუ დაიმორჩილოს, გარდავლო ნაჯიხურევი და დასდგა შაორს. არამედ წულუკიძე, იაშვილი და ჯაფარიძენი იუვნენ ერი-

თვისა-თანა, ვინად-გან იყო გიორგი წულუკიძე სიძე ერისთვისა: მაშინ ღამით შემოეპარნენ რაჭველნი და მოკლეს ჩხეიძე სალთ-ხუცესი, აღუძნდა მეფესა და წარვიდა ხოტევსა ზედა. არამედ სცნეს რა სიმტკიცე ხოტევისა უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს. ამის შემდგომად მოადგა მეფე ნავარძეთს ციხეს აბაშიძისა. ამ ჟამთა განუტევა ერისთავ-მან შოშიტა-მ ცოლი და შეირთო ჩიქოანის იესეს ცოლი მარიამ, მამიდა გიორგი მეფისა და დაჲ განუტევა:

ხოლო მოდგომილს ნავარძეთს მეფეს აზრახეს ძეთა ლიპარტიანისათა კაცია და ბეჟან, რათა ულაშქროს მეფე-მ და გარდაადგინონ მამა მათი და დაიპყრან მათ ოდიში: უსმინათ მეფე-მან, მოუდგინა ნავარძეთს ქველი წერეთელი და თვით წარვიდა ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი. არამედ ივლტოდა აფხაზეთს: ხოლო ამათ დაიპყრეს ოდიში და მიჰყვნენ აფხაზეთს, მუნ წინააღუდგა შარვაშიძე, ზავ-ჰყვნეს მის-თანა, უკმოიქცნენ ოდიშსვე და დასვეს კაცია დადიანად. მერმე მოვიდა მეფე იმერეთს. ხოლო ქველ-მან აღიღო ნავარძეთი და წარგზავნა მეფე-მან ზარბაზნები მისი კაცხს. გარნა მეფისა ოდიშს ყოფასა შინი მოუხდა ერისთავი ჭალა-ტყეს, რეცა მწე-ეოფისა-თჳს აბაშიძისად, მოსტყვევნნა სრულიად და წარვიდა რაჭასვე. მაშინ: ვინად-გან გურიელი არა მწე-ეყოფოდა მეფეს აბაშიძის-გამო. ამის-თჳს შეკრებული მეფე წარვიდა მის-ზედა: მისრულს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი თვინიერ სიმაგრეთა შინა და მოსტყვევნეს გურია. არამედ აოტეს ბეჟან ლეჩხუმელით საჯავახოსა შინა და მოკვდა კაცია დადიანიც ძმა ბეჟანისა ოდიშს სუნაგითა. ამის-თჳს უკმოიქცა მეფე და მოვიდა იმერეთს: მაშინ მოვიდა ლიპარატიანი და დაიპყრა მანვე ოდიში. ეზრახა გურიელსა და შეირასული გურიელისა თამარ ცოლად: ხოლო აბაშიძეს სვერს ციხეს მყოფს მოუვლინა ვახტანგ ქართლის განმგემ კაცნი და ცხენნი და ყოველნი სახმარნი, წარვიდა და იმყოფებოდა ქართლს, რამეთუ ვახუშტი წინათვე წარიყვანა და მისცა ყოველნი, რო-

მელნიცა აღუთქვა აბაშიძეს: ხოლო შემდგომად ამისსა დაიზვა მეფე-მან ლიპარტიანი. შემოიკრიბნა სპანი იმერთანი ლიპარიტიანი-თურთ, შევიდა რაჭას, მოსწვა, მოსტყვევნა სსოვადმდე

ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ: არამედ ლიპარიტიანი იქმნა შინა-განმცე-
მელ. ამის-თჳს უკმოიქცა. მეფე და ჩამოვიდა იმერეთს. არამედ
ვინად-გან იყო გიორგი მეფე ცუნდრუკი, მომხვეჭელი, ანგარი,
ვეცხლის-მოყვარე, შეიზრახნენ გურიელისა-თანა ლიპარტიანი,
ერისთავი და ბეჟან ლეჩსუმის ბატონიცა მოვიდა მამისა-თანა:
მას მიუვა ზურაბ აბაშიძე, მოიყვანეს და ჰყვეს მეფედ გურიე-
ლი ქს. ჩღია, ქრ. ტჟთ:

კვალად გურიელი მამია, ა წელი ჰმეფა:

ხოლო გიორგი მეფე ვერ წინა-აღმდგომი წარვიდა ქართლს,
ისტუმრა ვახტანგ გორს და პატივ-სცა. არამედ იყო აბაშიძეცა
მუნ მის-თანა და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი. გ ნუტევა ცო-
ლი თვისი ასული აბაშიძისა ელენე. მოიყვანა ერისთვის დაჲ
თამარ (რომულსა განეტევებინა ქმარი პირველი ჩხეიძე პაპუნა),
შეირთო იგი და იქორწინა და გურიას დასვა ძე თვისი გიორგი
გურიელად: ხოლო გიორგი მეფე-ან გორს მოითხოვა ვახტან-
გისაგან აბაშიძე, რათა მისცეს მესისხლე თვისი. მაშინ ვახ-
ტანგ ზავ-ჰყო მათ-შორის, გამოუსუნა აბაშიძეს მძევალნი ძე და
ასული და აბაშიძე წარმოავლინა იმერეთს და მოვიდა გურიე-
ლისა-თანა. მერმე წარმოუვლინაცა მძევალნი ძე და ასული აბა-
შიძეს ვახტანგ: ხოლო გიორგი მეფე წარვიდა სამცხეს, შეიწ-
ყნარა, ისაყ ფაშამ და აღუთქვა მწე-ყოფა, არამედ ეზრახა ახალ-
ციხიდამ ლეჩხუმის ბატონს ბეჟანს, რამეთუ ზურაბ აბაშიძე განა-
ლტოლვილი იყო გურიელისა-გან და მოვიდა მეფისა-თანა. ვი-
ნად-გან ეტყოდნენ ზურაბს, რათა განეჟოს ბიძასა თვისსა. არა-
მედ ზურაბს წილნი თვისნი სრულიად განუყიდა ტყვედ: ეს შე-
უძნდა და წარვიდა:

ხოლო ზაფხულს წარმოვიდა მეფე ახალ-ციხიდამ ზურაბით,
გამოვლეს ღამით არგვეთი არავის-რა ავნეს და მივიდნენ ლეჩ-
ხუმს, მუნ შემოიკრიბა ბეჟან ლეჩხუმლით და წარმოვიდა არ-
გვეთსა ზედა. მცნობი ქუთათის მყოფი გურიელი წარმოვიდა
არგვეთს აბაშიძით, ერისთვით, იმერლით და გურიელით, რათა
არა მიუღონ არგვეთი და მოვიდნენ ჩხარს. გარდმოვლო მეფე-
მანცა თხილთა წუაროდამ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი ჩხარს ქს.
ჩღიბ, ქრ. უ, და მოისვროდნენ გურიელისანი კნინღა სივლტო-
ლადა: იხილა ბუჟან და ზურაბ, მოუხდნენ გვერდით კერძოდ და
იწყეს ცემა-თოფთა. მოჰკლეს გიორგი წულუკიძე და ივლტოდა
პაატა ჩხეიძე და ერისთავი, იძლია გურიელი და წარვიდა რაჭას
და სხვანი სპანი დაიფანჩნენ არგვეთს შინა: მიჰყუნენ მეფისანი,
მოსრვიდნენ და შეიპყრობდნენ უმეტეს გურიელთა და დაიპყრა
იმერეთი გიორგი-მ:

კვალად გიორგი მეფე, თუ ჰმეფა

ხოლო პყრობილნი განჰყიდეს ოსმალთა ზედა და იმღერ-
დიან გურიულთა: „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და
აბაშიძე სვერიდამ მივიდა ქართლს და შემდგომად მცირედისა
მოადგა მეფე სვერს, ვერ აღიღო და მოეცალა. არამედ ზურაბ
შეუჩინა მეციხოვნეთა და აღუთქვა ნიჭნი, მისცეს ზურაბს და
დაიპყრა მან სვერი. ხოლო გურიელი ეზრასა ბაქარს ძესა ვახ-
ტანგ მეფისასა, რათა მისცეს გზა, მოეგება იგი ქცხინვალს და
დიდითა პატივითა წარიყვანა გორს. გარნა უფროსად უმასპინ-
ძლებდა კათალიკოზი დომენტი, უძღუნუს და წარუძღვანეს კაც-
ნი. მივიდა ჯავახეთს ასან ფაშისა-თანა სიძისა თვისისა და მუ-
ნით მოვიდა გურიას. კვალად აბაშიძეს მისცა ბაქარ სასმარნი
გზისანი, წარმოუძღვანნა კაცნი, გარდმოვლეს კუდარო და მო-
ვიდა რაჭას შემოდგომას. ხოლო გაზაფხულს მეფეს გეგუთს
მყოფს შეასმინა ზურაბმა აბაშიძე ნიჯარაძე გიორგი, რომელსა

ჰყვა ასული აბაშიძისა. „რამეთუ ვალს მის-თანა და აცნობებს
საქმესა შენსა აბაშიძეს და უქო ცოლი მისი და ბიძა-შვილი
თვისი კეკლუცობითა და შვენიერებითა.“ ეტრფიალა გიორგი
მეფე, ვინად-გან სძულობდა ცოლსა თვისსა. არამედ ვერ იკად-
რებდა აქამომდე განტევებასა მისსა ვახტანგის-გამო: მაშინ შე-
იპყრა ნიჯარაძე, წაგვარა ცოლი და მას აღმოხადნა თვალნი:
ხოლო ქალი იგი ევა და თან-ეყოფოდა. ესე სიხარულად სჩნდა
ზურაბს მტერობით ბიძისათა:

ხოლო აქა ნეშტსა არჩილისასა ვიტუოდეთ. ვინად-გან და-
უტევნა თვისნი იმერეთისა-თჳს და არცა რაი დაშთა იმერეთისა.
ამის-თჳს მიეცა ცხოვრებისა მისისა აღსასრული აღწერად იმე-
რეთსა შნა, რად-გან დაშთა მხოლოდ ესე: მისრულს აშტარხანს
მოეგება ძე თვისი ალექსანდრე, რამეთუ ესე ალექსანდრე წარე-
ყვანა დიდს მეფეს პეტრეს საფრანგეთს და ესწავა ხელოვნება
ზარბაზნ-ყუმბრისა და საცეცხლოსა. მივიდა არჩილ მეფე მო-
სკოვს და პატივით შეიწყნარა ხელმწიფე-მ. მერმე მისცა მამუ-
ლი დიდი და ფულცესმეისტრობა ალექსანდრეს (ესე არს მინ-
დვრის ცეცხლის მარიგებლობა, რომელ-არს ზარბაზან-ყუმბარის
უხუცესობა): შემდგომად ალექსანდრე შეიპყრეს ნარვას შვეთთა
და წარიყვანეს პატიმრად სოოკოლმას და იყოფოდა მუნ რაო-
დენმე წელსა და არჩილ მოსკოვს: მერმე გამოუტევეს ალექსან-
დრე პაემნითა, რათა იხილოს მამა და ცოლი ოვისი, რომელი
ჰყვა მოსკოვს. არამედ მოსრული რიგას მოკუდა ალექსანდრე
შირიმის სუნითა ქს. ჩღი, ქრ. ტჟზ და მოსწვდა უძეოდ. რა
მოიღეს მოსკოვს მისცა ხელმწიფე-მ სასაფლაოდ, დონის მო-
ნასტერი და დაფლეს მას შინა: ხოლო შემდგომად დიდისა
მწუხარებითა მიიცვალა არჩილ მეფეცა ქს. ჩღიბ: ქრ. უ და
დაფლეს დონსვე დიდითა პატივითა და დაშთენ დედოფალი ქე-
თევან და ასული დარეჯან. ამას ეპყრა ყოველი მამული მამისა
თვისისა და იყოფოდა პატივით ხელმწიფისა-გან

ხოლო იმერეთს შეიზრახნენ კვალად გურიელი, დადიანი, ერისთავი, აბაშიძე და ბეჟან ლეჩხუმით, შეკრბნენ ესენი და

მოვიდნენ ნოემბერს ოკრიბას, ხოლო გიორგი მეფე იდგა ქუთათისს, ზურაბ აბაშიძე და იმერნი მის-თანა შეკრებულნი: დღესა ერთსა წარვიდა სვიმონ აბაშიძე, რათა იხილოს ტალანი. ხოლო ტალათა მათ ბრძოლა უყვეს და აოტნა იგინი სვიმონ, მოეშველნენ სპანი გურიელისანი თვისთა და აოტნეს სვიმონ: ამას მოეშველა მეფე სპათა, ამის-თჳს აღმხედრდა გურიელიცა სრულიად თვისითა, ეკვეთნენ და იქმნა ბრძოლა ძლიერი, იძლია მეფე და ივლტოდა, ამათ მოსრნეს სპანი მათნი და შეიპყრნეს უმრავლესნი, დაჰყიდნეს სრულიად ოსმალთა ზედა ქს. ჩღიგ, ქრ. უა: და იმღერდიან გურიელნი. „ჩვენი თეთრი ჩვენვე შემოგვაქციესო:“ და აღმოიხუნეს გურიელთა ვეცხლნი თვისნი:

კვალად გურიელი მამია, ბ თთუᲘᲔ მეფა:

ხოლო მეფე წარვიდა ქართლს და გურიელ-მან დაიპყრა იმერეთი და დაიმორჩილნა ურჩნი გარნა გიორგი მეფე ისტუმრა სვიმონ ტფილის, უძღუნა და დაასადგურა ქართლს. შემდგომად წარვიდა ახალ-ციხეს ისაყ ფაშისა-თანა. არამედ მოკუდა გურიელი მამია ქს. ჩღიდ, ქრ. უბ, იანვარს ე: წარიღეს გურიას და დაფლეს შემოქმედს სამარხოთა მათთა და დაჯდა ძე მის გურიელად: მაშინ ვინად-გან ეზრახოდა ბეჟანს მეფე და ზურაბ იყო მის-თანა, ამის-გამო შეშინდა ერისთავი შეერთებისა-თჳს მათთა, გამოიყვანა ჭყვიშიდამ სიძე თვისი ბააკა ჩიქოანი და მისცა ჭყვიში ბეჟანს და შეიმტკიცნენ იგინი. არამედ ამათ ორთავე ენებათ დანი თვისნი მეფის-თჳს ცოლად და მეფუს ენება შერთვა აბაშიძის ასულისა ნიჯარაძის ნაცოლარისა. გარნა ამათ ცდუნებითა ურთიერთისათა განატევებინენ მერაბ წულუკიძეს ცოლი და თვინიერ ნებისა აბაშიძისა და ქალისა მის შერთეს მერაბს ქალი იგი, რამეთუ აბაშიძეს უვლინებდა მეფე, რათა არა გაუთხოვოს ქალი იგი. ამის-თჳს მოვიდნენ შეკრებულნი ესენი და უქმნეს ქორწილი მერბს ქალსა მას ზედა:

კვალად მეფე გურიელი, ბ წელი ჰმეფა:

და გაზაფხულ-ზედ ჩამოვიდა მეფუცა, დაიპყრა იმერეთი და შესძინა შურსა ბოროტი და ბრმა ნიჟარაძე გარდმოაგდო კლდესა და მოკუდა. არამედ დადიან-გურიელი, ერისთავი და ბეჟან იყუნენ თვის-თვისად და ჰგონებდა ბეჟან დისა თვისისა შერთვას მეფისა-გან. გარნა მცირედისა მონითა მივიდა მეფე რაჭას. შეირთო დაᲘ ერისთვისა, ქურივი გურიელის მამისი და

განუტევა როდამ გიორგი მეფის ასული, ქართლს მყოფი ძით
და ასულით: მერმე ჩამოვიდა მეფე იმერეთს ერისთვით, მოიმ-
ტკიცნა დადიან-გურიელი. ხოლო ბეჟან და ზურაბ უკუსდგნენ
და უკირთებოდენ ქვეყანათა: ამავე წელს ეზრახა იესე მეფე გი-
ორგის დატევებისა-თჳს ბიძის ასულისა თვისისა და გიორგი
მეფე-მან აღუთქვა კვალად-გებსვე მის-თან და ითხოვა ჯვარი
ჩხარისა, რომელი იყო ტოცსა: მან მოსცა როდამ და ჯვარი
იგი და კვალად სთხოვა დედოფალი ვახტანგისა და ძენი მისნი.
არამედ გიორგი მეფე-მან დაასადგურა როდამ სვანეთს ძი-თურთ
და ჯვარი დაასვენეს ჩხარსვე: ხოლო დედოფლისა და ძეთა ვახ-
ტანგ მეფისათა არა-ძალედვა მიცემად: ხოლო ბეჟანის-გამო
მეფისა-გან განდგომილი იყო პატა ფხეიძე. ამის-თჳს მივიდა
მეფე და მოადგა ციხესა მისსა საწირეს, შეუთხარეს და მისცეს
წამალი, მუნით მეციხოვნეთა ჩამოსთხარნეს, შეიტანეს წამალი
ციხესა შინა და მოსრნეს შემთხრელნი და მესაფრენი და გან-
მაგრდნენ უმეტესად: იხილა მეფე-მან და უკმოიქცა გეგუთს.
მერმე ევედრა ბეჟან მეფესა და მოსცა წ მარჩილი, რათა განა-
ძოს მამა მისი ლიპარტიანი და უოს იგი დადიანად: მაშინ მე-
ფე-მან არღა-რა გამოიძია უმჯობესი ვეცხლისა-თჳს, განუტევა
ერისთავი და აბაშიძე, შემოიკრიბნა იმერნი, კვალად ბეჟან და
ზურაბ მისრულთა ოდიშს ვერ წინა-აღუდგა ლიპარტიანი და
დასვა ბეჟან დადიანად ქს. ჩღიე, ქრ. უგ: არამედ ციხენი ეპ-
ერნეს კვალად ლიპარტიანსავე, მოსტყვევნა ოდიში და მოვიდა
იმერეთს: შემდგომად კვალად განუტევა ბეჟან და ზურაბ. შე-

მოიკრიბნა ერისთავი და იმერნი, წარვიდა და დასვა კვალად
ლიპარტიანივე დადიანად. მერმე მოვიდა იმერეთს: შემდგომად
მოიყვანა ლიპარიტიანი გეგუთს, რათა დალაშქროს ბეჟან და გა-
ნუტევა ლიპარტიანი ამა პირსა ზედა: ესე იხილა ბეჟან არა
კეთილ თვისად და ისმის მზაკვარება და ჰყო კათალიკოზი გრი-
გოლი შუამდგომელი მამისა თვისისა-თანა და აღუთქვა ფიცით:
რათა ზავ-ჰყოს, იხილოს მამა თვისი და დამორჩილდეს მას:“
ამის პირითა მიენდო. ლიპარტიანი ძუსა კათალიკოზის-გამო და
მოვიდა მის-თანა მცირედითა მონითა, ისტუმრა კეთილად მამა
თვისი ბეჟან. არამედ ღამესა მას შეიპყრნა ყოველნი მონანი
მისნი და მოჰპარა საჭურველნი მამასა და დილას შეიპყრა იგი-
ცა და პატიმარ-ჰყო ციხესა შინა: მოიყვანა დედა თვისი, გან-
ტევებული და მოუდგინა ქმარსავე და იყუნენ ზოგად აღსასრუ-
ლადმდე მათდა, შემდგომად შეიპყრნა მისანდონი მამისა თვი-
სისანი, მოსრნა და უმკვიდრო-ჰყვნა დედა-წულით, სხვანი და-
ჰეიდნა დედა-წულით და დაიპყრნა ოდიში თვით და იწოდა და-
დიანად:

ხოლო გიორგი მეფე ზამთარს. ამას ერისთვით მოუხდა
ზურაბს, მოსტყვევნა მამული მისი და წარვიდა. ამის-თჳს ევე-
დრნენ დადიანი ბეჟან და ზურაბ აბაშიძე ასლანს ახალ-ციხის
ფაშასა და აღუთქვეს ქრთამი დიდი, რათა მწე-ეყოს მეფესა ზე-
და და ჰყოს გურიელი მეფედ: უსმინა ასლან-ფაშა-მან და წარ-

მოვიდა სპითა. ამ ჟამსა მოუკდა ცოლი მეფისა თამარ და დაფ-
ლეს გელათს: თვით მეფე-მან შეიკრიბნა სპანი. ხოლო ფაშას
მიეგებნენ ბეჟან და ზურაბ, მოსრულთა ვერ წინა-აღუდგა მეფე
და წარვიდა რაჭას, მოვიდნენ ოსმალნი და დასდგნენ ქვა-ციხეს
შესლვად რაჭას და იდგნენ მუნ თთუცა ერთ. მერმე უკუნიქცნენ
და დასდგნენ ქუთათისს: ხოლო მეფე სპითა რაჭისათა ჩამოვი-
და სვიმონეთს. მისი მცხობი ფაშა მსწრაფლ წარმოვიდა, ეკ-
ვეთნენ სვუმონეთს და იქმნა ბრძოლა ქს. ჩღივ, ქრ. უდ, იძლია

– 316 –

მეფე და მოსწედნენ რაჭველნი და მეფე მივიდა ქართლს. ხო-
ლო ფაშა კვალად დადგა ქუთათისს, მოუხდნენ სვანეთს ბეჟან
და ზურაბ დედოფალს როდამ, ივარ-ჰყვეს და წარვიდნენ:

კზ, გიორგი გურიელი ვ, გ თთვე ჰმეფა:

მოიყვანეს გიორგი გურიელი და დასვეს მეფედ და ეზრახ-
ნენ ერისთავს შეერთებად. მაშინ მისცა ასული თვისი ერის-
თავ-მა, ძესა ბეჟანისასა ოტიას ცოლად გულქან და შეიმტკიც-
ნენ მითი და ფაშა წარვიდა ახალ-ციხეს: მაშინ მოვიდოდა ბა-
რგი გურიელისა გურიიდამ: ამას დახუდნენ რაჭველნი სალომი-
ნოსა შინა და აიალაფეს სიმდიდრე გურიელისა და ჰყუნეს
ტყვედ მონანი მისნი და დაჰყიდნეს: ჰსცნა ესე გურიელ-მან,
ივლტოდა გურიასვე: მაშინ სამთა ამათ მთავართა განიყვეს იმე-
რეთი თვის-თვისნი მხარენი და დაიპყრნეს არამედ გიორგი
გურიელს მუშურდა დედა თვისი ელენე, მოიყვანა მონაზონ ყო-
ფილი ძე თვისი, გაკრიჭა, უწოდა ქაიხოსრო და ჰყო გურიე-
ლად. მოიყვანა ქრთამითა დადიანი ბეჟან, ერისთავი და ზურაბ
სპითა და განაძო გიორგი: ამათ მოარბიეს გურია, მიიღეს ქრთა-
მი და წარმოვიდნენ. ხოლო გიორგი გურიელი მივიდა ახალ-
ციხეს და იმერეთს ჩამოვიდა გაზაფხულს გიორგი მეფე, ეზრა-
ხა სამთა ამათ მთავართა. გარნა მათ არღა-რა ინებეს მეფობა
მისა. შეშინდა და წარვიდა ახალ-ციხეს: მუნ იმზ სლენ გურიე-
ლი და მეფე, რამეთუ შემდგომად შეპყრობისა ლიპარტიანისა,
წარვიდა ცოლი მისი გურიელის ასული თამარ ახალ-ციხეს და
ესე შეირთო გიორგი მეფე-მან ცოლად. მაშინ ვინად-გან ისაყ
ფაშასა და ასლან ფაშასა აქუნდათ მტერობა და შური ვერღა-რა
შემწე ექმნნენ მეფესა და გურიელსა. ამის-თჯს წარვიდნენ ორნივ
სტამბოლს:

– 347 –

წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე:

მისრულთა აზრუმს, მოსცა სპანი გურიელს აზრუმის ფა-
შა-მან, მოვიდა და დაიპყრა გურია: ამან განძო დედა თვისი

ძეები-თურთ. ხოლო მეფე წარვიდა სტამბოლს ქს. ჩღიზ, ქრ. უე, არამედ გიორგის გურიელობა შეუძნდა გურიის ერისთავს და ნაკაშიძეს ბეჟანს, რამეთუ ამათით განაძო დედა-მან. ამათ მოუწოდეს ბეჟანს დადიანსა, რამეთუ სული დადიანისა ჰყვა ბეჟან ნაკაშიძის-შვილს გიორგის: მოსრულსა დადიანს ვერ წინა-აღუდგა გურიელი და წარვიდა ბათომს. ხოლო დადიან-მან მოსტუევენა გურია და წარვიდა და კვალად დაიპყრა გიორგიმვე გურია: ხოლო ზამთარსა ამას მიზეზ-ჰყო დადიან-მან ზურაბ აბაშიძესა ზედა. შეიკრიბნენ ბეჟან და ერისთავი და მოუხდნენ ზურაბს: ამათ ვერ წინა-აღუდგა ზურაბ, შევიდა სვერს, ამათ მოსტყვევნეს მამულნი მისნი (რამეთუ ამას ბეჟანს ენება ყოფად თავი თვისი, ვითარცა იყო აბაშიძე გიორგი. არამედ ვერ ეწია). მერმე შეუჩინა მსახურნი ერისთვისანი ძმასა თვისსა მანუჩარს, ბეჟან უგრძნეულობისა-თჳს შეიპყრა იგი დაჲ პატიმარ-ჰყო დეხვირს ციხესა შინა: მაშინ შეიზრახნენ ზურაბ და ერისთავი მზა ხლობად, წ რგვარეს ცოლი ბააკა ჩიქოანსა, დაჲ ერისთვის, რომელსა მიუღო პირველი ჭუვიში და შერთეს ძესა ზურაბისასა დავითს, ბიძის ცოლი თვისი, რამეთუ დაი ბააკასი ზურაბს ჰყვა ცოლად და შეიმტკიცნენ ამითი სამნივე. კვალად ეზრახა გურიელი დადიანსა, რათა მისცეს ასული თვისი მას, რომელი ჰყვა ცოლად ნაკაშიძე გიორგის და ზავ-ყო ამით. მისცა ნება ბეჟან დადიან შან: მაშინ გურიელ-მან განაძო ერისთავი თვისი და მოადგა ციხესა შინა მყოფს ნაკაშიძეს: აღიღო და წარგვარა ცოლი. თვით განუტევა ცოლი შარვაშიძის ასული და შეირთო ეს ცოლად და მოიმტკიცა გურია დადიანის-გამო: კვალად ერისთავი მოადგა ციხეს კვარას, აღიღო იგი და დაიპყრა თვით, გამოაძო რაჭიდამ იაშვილნი, დაიპყრნა მამულნი მისნი მანვე-

კვალად ზურაბ მოსწყვიტნა ბანა-შვილნი ჩხეიძენი და დაყიდნა დედა-წულიო მათით და დაიპყრნა მამულნი მათნი, ეგრეთვე ბეჟანცა მოსრვიდა ოდიშარ-ლეჩხუმელთა და დაიპყრობდნენ ესრეთ:

მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი:

შემდგომად მოვიდა ახალციხეს სტამბოლიდამ მეფე გიორგი, ამას ბრძანებითა ხონთქრისათა მოსცა სპანი ისაყ ფაშამან და ჩამოვიდა იმერეთს აგვისტოს ქს. ჩღით, ქრ. უზ, ვინადგან მარადის ჩამოვიდოდნენ ოსმალნი თთუესა ამას და დასდგა ქუთათისს. მაშინ შეკრბნენ სამნივე ესე მთავარნი და დასდგნენ ოკრიბას და არა-ვინ წარჩინებულთაგანი მიერთვნენ მეფესა, თვინიერ მდაბიურთა: ამის-თჳს უზრახა მეფე სამთა ამათ, რათა ჰყონ მეფედ და დაემორჩილნენ. არამედ მათ არა ინებეს. ხოლო მეფე-მან აღიმხედრა ოსმალი-თურთ და დილას დაესხა დადიანს, ერისთავს და ზურაბს. გარნა იგინი ივლტოდნენ და წარვიდა დადიანი ზურაბით ოდიშს და ერისთავი, რაჭას: მაშინ ოსმალთა მოსრნეს და შეიპყრნეს სპანი მათნი მრავალნი. მერმე მოსტ-

ევევნნეს ოკრიბა, შემუსრნეს ციხენი და კოშკნი. შემდგომად
წარვიდნენ ოდიშს, ვერ წინა-აღუდგა დადიანი მუნცა. უყვეს ეგ-
რეცა და მოსწვეს ეკკლესიანიცა: ხოლო უღონო ქმნილ-მან და-
დიან-მან მისცა ქრთამი დიდი, დაიზავა, უკუმოიქცა მეფე და
დასდგა ქუთათისვე: მერმე ზავ-ჰყო მთავართა მათ-თანა და
დაიპყრა იმერეთი მშვიდობით:

კვალად მეფე გიორგი, ვ წელი ჰმეფა:

ხოლო გაზაფხულს შეიზრახნენ სამნი ესე მთავარნი და შეუ-
ჩინეს. სვიმონ აბაშიძე გიორგი მეფესა, რათა მოკლას იგი:
ამან სვიმონ თხმელის ციხეს მყოფი მეფე ისტუმრა და ნა-
დიმსა ზედა მოჰკლეს მსახურთა სვიმონისათა გიორგი მეფე,

თევდორობის შაბათს ქს. ჩღკ. ქრ. უც. და შაიპყრეს სრულიად
მისთანანი და დაყიდეს: ხოლო ერისთავ-მან აღიღო ციხე კაც-
ხი და გამოიღო საგანძური მისი. მაშინ კვლავად განიყვეს იმე-
რეთი სამთა ამათ მთავართა, ვითარცა პირველ და იყუნენ მშვი-
დობით: შემდგომად მოუწოდა ვახტანგ მეფე-მან იმერთა ლაშ-
კრად, წარვიდა ერისთავი, სვიმონ და ლევან აბაშიძენი სპითა.
მერმე მოვიდნენ უვნოდ ნიჭითა დიდითა: კვალად ზამთარსა
ამას მოადგა ზურაბ ხარაგეულს და მამუკა-შვილი იყო ახალ-
ციხეს ალექსანდრეს-თანა, რამეთუ ესე ალექსანდრე იყო ძე გი-
ორგი მეფისა, მყოფი ვახტანგ მეფისა-თანა ქართლს, რა მო-
ჰკლეს მამა მისი, მეფე გიორგი, წარავლინა ისაყ ფაშა-მან შავ-
შეთის ბეგი და მოითხოვა ალექსანდრე მეფედ ყოფად იმერეთს
ვახტანგ მეფისა-გან. წარუვლინა ნაჭითა და იყო ახალ-ციხეს
წელსა ერთსა: ხოლო ზურაბ ვერ შემუსრა ხარაგეული მწეობი-
თა ქართლის მეფისათა და უკუ-ეცალა. ვინად-გან ფაშაც ჩამო-
სლვად იყო: ხოლო ებრძანა ხონთქარსა ისაყ ფაშისა-თჳს გამე-
ფება ალექსანდრესი იმერეთს, შემოიკრიბნა სპანი და ჩამოიყვა-
ნა ალექსანდრე იმერეთს. მაშინ შემდურებულ-იყუნენ ერისთავი
და ზურაბ ხარაგეულსა ზედა. ამის-გან ბეჟან დადიანიცა და მე-
გობრობდენ დადიანი და ზურაბ და არა ინებეს ამათ ალექსანდრე
მეფედ. არამედ მიგება ყოვლით მიმდგომითა თვისითა ერისთა-
ვი ალექსანდრეს და მისცა კაცხი და საგანძურნი მამისა თვი-
სისა: ხოლო ალექსანდრე-მ საგანძურნი იგი შესძღუნა ფაშასა
ქრთამად და ვითარ არღა-რა მოერთუნენ დადიანი და ზურაბ გან-
ზრახვითა ერისთვისათა მოადგნენ ცუცხვათს ციხესა ზურაბისა-
სა და ბრძოდენ თთუ&-ერთ: შემდგომად შეუთხარეს და მისცეს
ცეცხლი და შეგლიჯა მცირედი ზღუდე. არამედ შეშინდენ მე-
ციხოვნენი და ივლტოდნენ ყოვლითა თვისითა: დილას იხი-
ლეს ციხე უკაცური, შევიდეს ოსმალნი და დაიპყრეს ციხე და
დაადგინნეს მას შინა იენგიჩარნი და წარვიდენ ლეჩხუმს ბეჟან-
სა და ზურაბსა ზედა. შევიდნენ, მოსწვეს, მოსტყვევნნეს. გა-
რეა თუ ბრძოდა ბეჟან არამედ ვერა რაი ეგდენი ავნო. მერმე

უკუ-მოიქცნენ, გამოვლეს კვალად რაჭა და მოვიდნენ ქუთათისს
და ერისთავი დადგა რაჭას. მაშინ ეზრახა ბეჟან დადიანი ფაშას
და მისცა ქრთამი იბ ქესა: მან მიიღო ქრთამი, მოჰკვეთა ოტია
ჩხეიძეს თავი, რამეთუ იყო თავდები ერისთვისა და მტერი და-
დიანისა. განუტევა ფაშამ ერისთავი, მოიყვანა ბეჟან, ჰყო ალე-
ქსანდრე მეფედ იმერთა ქს. ჩღკა, ქრ. უთ, მოუდგინა ბეჟან მო-
ურნედ, თვით წარვიდა ახალ-ციხეს:

კᲑ მეფე ალექსანდრე ე, ლა წელი ჰმეფა:

ხოლო ალექსანდრემ დაიპყრა იმერეთი, თვინიერ რაჭის
ერისთვისა. მერმე ემზახლა ბეჟან დადიანი ალექსანდრეს და
მისცა ასული თვისი ცოლად მარიამ და აქორწინა. არამედ თუმ-
ცა იყო ალექსანდრე მეფედ. გარნა ბეჟან დადიანი იყო მოქმე-
დი ყოვლისავე: ამისნი მხილველნი თამარ ცოლ-ყოფილი გი-
ორგი მეფისა და გეოდინდელი გაბრიელ, ძმა ბეჟანისა. რამეთუ
არა რაი ძალ-უცს ალექსანდრეს, აღიშურვებდენ დიდებასა ბეჟა-
ნისასა და წარვიდნენ წინაშე აზრუმის ფაშისა, და შეასმენდენ
ისე ფაშასა, რამეთუ მიიღო ქრთამი და მისცა ალექსანდრე
ბეჟანს, ვითარცა ტუვე: ამის-თჳს მოუწოდა აზრუმის ფაშამ
ისე ფაშასა და მრავალი ბოროტი შეაჩვენა თამარ ისე ფაშასა,
უპატიურობა და პყრობილება: ამისი მსმენელი დადიანი ვერა
თვისად კეთილად ამას, განუზრახა ალექსანდრეს და მიუწერეს
ზრუმის ფაშას განმართლება ისე ფაშისა და ქრთამი დიდი,
რათა მოსცეს თამარ და ჭუონდინდელი, ანუ დააზაონ: უსმინა
აზრუმის ფაშა–მან, მიუღო ისაყ ფაშას ქრთამი და მეფეს. წა-
რმოავლინა. ისაყ ფაშა და წარმოატანა თამარ და ჭუოდინდელი:
ხოლო მან მოსრულ-მან ახალ-ციხეს მოსცა კრულნი იგინი ბე-
ჟან დადიანსა. ამან ტყვე-ჰყო თამარ დეხვირს ციხეში და ჭყო-
დიდელს მიუღო ჭღონდიდი და განუტევა. ვინად-გან იყო მღუ-
დელ-მთავარი, არა რაი ავნო. არამედ იყო უღთო, მეძავ-მემრუშე,
სოდომია და ტუვის-მყიდველ და სავსე ბოროტითა, ხოლო ესე

ვითარებისა-თჳს წარვიდა აბაშიძე გიორგი ქართლს ვახტანგ მე-
ფისა-თანა და მოკუდა ტფილისს ქს. ჩღკი, ქრ. უი, ოკდომ-
ბერში, წარმოგზავნეს და დაფლეს კაცსს:

კვალად წელსა ქს. ჩღკგ, ქრ. უია, წარვიდნენ აბაშიძენი
და რაჭველნი სპითა წინაშე ვახტანგ მეფისა ნიჯადად: მეორესა
წელსა მოადგა მეფე ალექსანდრე და ბეჟან დადიანი ჯვარის ცი-
ხეს ოკრიბას, რომელი ეპყრა ერისთვის ძმას გედევან გენათელს,
შეუთხარეს რა, იწყო რღვევად ზღუდე-მან, შეშინდნენ მეციხო-
ვნენი და მოსცეს მეფეს ციხე: გარნა-თუ ერთ-გულებდა ბეჟან
დადიანი ალექსანდრეს ზეპირ. არამედ მრავალ-გზის ინება სი-

კუდილი ალექსანდრესი მუხდლად და ღალატად: გარნა ვერ შეუძლო თვისის ასულის-გამო და ოდესმე ურმათა ალექსანდრესგან, ვინად-გან ერთ-გულებდენ. შემდგომად ამისა მოუხდა ალექსანდრე მეფესა სკანდას მყოფს ერისთავი შოშიტა. ხოლო ალექსანდრე შევიდა ციხესა შინა სკანდას და ერისთავ-მან მოსრნა, მოსტყვევნა, რაოდენნიცა ეპოვნა და წარვიდა რაჭასვე წელსა ქს. ჩღკე, ქრ. უიგ: გამოვიდნენ ოსმალნი ფოთს, აღაშენეს ციხე და დასვეს ფაშა და კვალად ქმნეს ოდიშს ორნი ციხენი სხვანი: შემურსრეს რუხის ცისე სრულიად და ნარღვევითა მისითა აღაშენეს უმჯობესად ანაკრია და ფაშასა ფოთისასა მიათვალეს სრულიად ზღვის პირნი

ამასვე წელს შემოიკრიბა ბეჟან დადიანის-გამო ალეკსანდრემ სპანი იმერთა და შეუხდა რაჭას, მოსწევს საწულიკიძო, ვინად-გან იყო ერისთვის კერძოდ, ვერ წინა-აღუდგა ერისთავი. შევიდნენ ესენი სევადმდე, შემუსრნეს კოშკნი მისნი, მოსწვეს რაჭა და მოსტყვევნნეს. მერმე უკმოიცნენ და მოვიდნენ იმერეთს შოებულნი: კვალად განზრახვითა ზურაბისათა მოადგნენ მეფე და დადიანი შორაპანს, რამეთუ ეპყრა ლევანს ძესა გიორგი აბაშიძისასა და იყო იგი რაჭას, რამეთუ რაჭველთა-გან იყო მარადის ხდომა და კირთება იმერეთისა, არამედ მცირედისა შემდგომად მოსცეს ციხე. გარნა ქონება მუნებური წარიღო დადიან-მან და ციხე მისცა ზურაბს წელსა ქს. ჩღკვე ქრ. უიდ

მოკუდა გურიელი გიორგი, დაჯდა ძე მისი მამია, ნაშობი შარვაშიძის ქალისა-გან და მომკუდარ იყო ცოლიცა ერისთვის მარიამ მეფის ქალი. იზრახნენ დადიანი და ერისთავი ყოფად ზავისა. მაშინ იმზალენ და მისცა ბეჟან ასული თვისი, გურიელის ცოლყოფილი ერისთავს ცოლად, დაიზავნენ და ჰყვეს მშვიდობა“ ესე შეუძნდა ზურაბს და შეასმენდა ისაყ ფაშას. ამისთ-თვის წარავლინა ძე თვისი უსუფ ფაშა და ჩავიდა იმერეთს. ამას მოეგება ალექსანდრე მეფე და დასდგნენ გეგუთს. მოუწოდეს ბეჟან დადიანსა. ხოლო იგი მოვიდა ურიდლად ძითა თვისითა, რამეთუ აღეთქვა ფაშას უვნებელობა: შევიდა ბეჟან კარავსა ფაშისასა და თაევანის-სცა, მაშინ დასცა ბეჭსა *) ხანჯალი მამად-ბეგ მესაჭურჭლე-მან ფაშის-მან და განგურიმა ბეჟან დადიანი და მოკუდა ქს. ჩღკზ, ქრ. უივ. ხოლო ძე მისი ოტია ივლტოდა. დევნა უყვეს ოსმალთა და მოსრნეს მრავალნი ოდიშარნი და თავი ბეჟანისა წარგზავნეს ისაყ ფშისა-თანა და მან წინაშე ხონთქრისა, მერმე მოუწოდა ერისთავსა უსუფ ფაშამ, მოვიდა იგიცა სპითა და შეუვნენ კარავსა ფაშისასა სპანი თვისნი ერისთავს, პატივ-სცა ფაშა-მან დააზავა მეფე და ერისთვი და წარვიდა ქართლს ფაშა. ხოლო ოტიას ძე ბეჟანისა დაჯდა დადიანად:

შემდგომად მცირედისა შეიშურნენ ოტია დადიანი და ძმა მისი კაცო, შეიპყრა ოტია-მ, წარმოუვლანა ერისთავსა და პატიმარ-ჰყვეს კვარას ციხესა შინა კაცო. შემდგომად მოადგა მეფე ციხეს შორაპანს და ვერ მისწურა წაღებად, მოიყვანა ზუ-

რაბ აბაშიძე-მ სპანი ოსმაღთა და მისცა მათ შორაპანი და
დასდგნენ მას შინა ოსმალნი და ალექსანდრე წარმოვიდა თვი-
სად. მერმე მოადგა ერისთავი სადმელს, ციხეს იაშვილისასა.
მაშინ წარუვლინა მეფე-მან ლევან აბაშიძე, რათა მოეცალოს
ერისთავი ციხესა, რამეთუ ლევან დედით ძმა იყო ერისთვისა:

---

*) დედანში სწერია ბეჟსა ან უნდა იყოს ბეჟანსა ან ბეჭსა: დ.
ჩუბინაშვილი.

ხოლო ერისთავ-მან შეიპყრა ღალატით ლევან და წარუვლინა
დადიანს პატიმარი: მსმენელი ილექსანდრე შეკრებული სპითა,
ღამე იდუმალ გარდავლო მთა: განვლო რიონის ფონი და დი-
ლას დაესხა ერისთავს სადმელს, ივლტოდა ერისთავი. მოსრ-
ნეს და შეიპყრნეს მრავალნი, განათათვის-უფლეს ციხე და წარ-
მოვიდა იმერეთსავე მეფე: ხოლო დადიან-მან განუტევა ლევან
აბაშიძე და გამოუხვნა მძევალნი. მაშინ მოკუდა ერისთავი შო-
შიტა და დაჯდა ძე მისი გრიგოლ ერისთავად და ლევან აბა-
შიძე მოვიდა მეფისა-თანა: კვალად გაიპარა კვარას ციხიდამ კა-
კო. ძმა დადიანისა და მოვიდა იგიცა მეფისა-თარა: შემდგო-
მად მოკუდა ცოლი მეფისა ასული დადიანისა ბეჟანისა და გლო-
ვისა შემდგომად შეირთო მეფე-მან ასული ლევან აბაშიძისა ცო-
ლად და იქორწინა, ქს. ჩღლი, ქრ. უკ. და მისცა გურიელს
მამიას ასული თვისი მეფე-მან დადიანის ქალის ნაშობი: იხი-
ლეს ესე დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ აბაშიძე-მან. გა-
რდაბირეს მეფეს მამუკა ძმა მისი, მოიყვანა დადიან-მან და შე-
რთო დაი თვისი ცოლად. შემოიკრიბნა ოდიშარნი, აფსაზნი და
მოვიდნენ იმერეთს. მიერთოთ ერისთავიცა და შეკრებულნი და-
დგნენ გეგუთს. მუნ მიერთვნენ მარგველნიცა და აოხრებდნენ
ქვეყანათა: ხოლო ალექსანდრე ვერ წინა-აღმდეგი შევიდა ქუთა-
თისს ლევან აბაშიძით და ბარის ერისთვით (რამეთუ ესე ბარის
ერისთავი იყო გენათელი და ძმა შოშიტა ერისთვისა. ამან წა-
რგვარა ცოლი ძმის-წულსა თვისსა პაპუნას, ასული ვახტანგ
მეფისა, შეირთო თვით და მოვიდა მეფისა-თანა. ამან შეიწენა-
რა შურითა ერისთვისათა და მისცა საერისთო მამული იმერეთს
შინანი და უწოდეს ბარის ერისთავად): თა

ხოლო დადიანი შეკრებული მოადგა ქუთათისს. არამედ მე-
ფე არა განვიდა ბრძოლად და მათ ვერ იკადრეს მოსლვა შიში-
ოსმალისათა, შემჭირდნენ და წარვიდნენ თვის-თვისად და
ალექსანდრე-მ მოიმტკიცნა იმერნი წულუკიძი-თურთ. ამათ ჟამ-
თა მოვიდა სხვა ფაშა ფოთს სპითა, რათა დაიპყრას ურჩნი
ზღვის კიდისანი, ვიდრე აზავამდე. ამან მიუწოდა ალექსანდრეს

სპითა. ხოლო მეფე აღეკაზმა წარსლვად, გამზრახი, რამეთუ
შემდგომად მსახურებისა ოსმალთა დაიმორჩილოს მთით ურჩნი
თვისნი იმერნი და რა მივიდა ოდიშს „ეტყოდა დადიანი არა

წარსლვას: „ვინად-გან რა კეთილ-არს დაპყრობა მათ-გან ზღვის კიდისა ჩვენ-თვის.“ ესე არა უსმინა მეფე-მან. რამეთუ იყუნენ ადგილნი ყოველნი დადიანისა, ვინად-გან არა ერჩდა დადიანი და მივიდა ფაშის-თანა, მან პატივ-სცა და წარვიდნენ ოდიშს. გარნა ოდიშარნი სრულიად დახიზნულ-იუგნენ აფხაზეთამდე, ვინად-გან დადიანი არა იყო ფაშისა-თანა არამედ არბევდენ ოსმალნი და იმერნი და სტყვენვიდენ, სადა ვის ჰპოვებდნენ: შევიდნენ ოსმალნი ილორს. არამედ სატნი და ჯვარნი და სახმარნი ეკკლესიისანი დაეხიზნათ. შეუდვეს ცეცხლი, მოსწვეს უკკლესია და აღძარცვეს კრამიტა ბრპენისა და მოსხნეს დახატულებანი და შემდგომად განვლეს და მივიდნენ აფხაზეთს: მაშინ რა მოუნდი შარვაშიძე აფხაზით და ოსმალთა მოარბივნეს და ტყვე-ჰყვნეს, სადა რაი ჰპოვეს. არამედ შემდგომად მოენდო შარვაშიძეცა, ჰყვეს იგი მაჰმადიანად და ყოველნი მის-თანა მყოფნი სრულიად: ხოლო რა განხდნენ მდინარესა კოდორისასა, ეტყოდა ფაშა მეფესა, რათა წარუვეს ჯიქეთს, და მერმე აზავს: ესე შეუძნდა ალექსანდრეს და იმერთა და ღამესა მას დაუტევეს ყოველნი სამძიმარნი თვისნი, წარმოვიდეს, ვლეს ორი დღე და ღამე და მოვიდნენ ეგრისის მდინარესა ზედა: მაშინ ეწივნენ ოსმალნი აფხაზეთითურთ და იმერთა განამაგრეს კიდე მდინარისა: მერმე შემოვიდა მეფე წარჩინებულითა თვისითა და გამოხდნენ მდინარესა და რაოდენნი დაშთნენ წარიყვანეს ოსმალთა ტყვედ. გამოვლეს მათ ოდიში და მოვიდეს ციხესა შინა კაცოსა და მოგზაურნიცა მოისრვოდენ ოდიშართა-გან: მცნობი ამისი დადიანი მოადგა სპითა ციხესა სამ-დღე, მერმე ჰყვეს ზავი, მისცა მეფე-მან მძევალნი დადიანსა და წარმოვიდნენ და მოვიდნენ იმერეთს ქს. ჩღლგ, ქრ. უკა: ხოლო აფხაზთა აიალაფეს ბარგი იმერთა. არამედ შემდგომად ოსმალთა და მათ შორისცა იქმნა შფოთი, განევლტვნენ აფხაზნი და უწყეს ღამით

პარვა, კლვა კაცთა და კირთება ოსმალთა: იხილა ფაშა-მ და უკმოიქცა ოდიშსვე, მაშინ დაესხნენ აფხაზნი, მოსრეს ბანაკი ოსმალთა და აოტნეს, რამეთუ ფაშა ივლტოდა ზღვით და სსვანი მოსრნეს უმეტესნი და მოიშთვნენ ზღვასა და მდინარესა შინა, აღიღეს ალაფი მათნი დიდ-ფრიად და დაუტევეს მაჰმადიანობა და დაინერეს აფხაზთა თვისივე სჯული (არამედ ძლევასა ამას იტყოდიან სასწაულსა წმიდის გიორგის ილორისასა, რამეთუ ღამესა ამას ეტყოდა აფსაზთა განსლვად და განაძლიერებდა მათ ბრძოლად):

ხოლო ამისა შემდგომად უკუბირუს კვალად მამუკა მეფესა, დადიან-მან, ერისთავ-მან და ზურაბ, შეკრბენ სპანი დიდნი და მოვიდნენ ალექსანდრეს-ზედა ანუ მოკლან, ანუ განაძონ: მაშინ ალექსანდრე-მ, ჩიხორს მდგომ-მან შემოიკრიბა გურიელი მამია, აბაშიძე ლევან, ძმა დადიანისა კაცო, ბარის ერისთავი, მერაბ წულუკიძე და იმერნი სხვანი ნეშტნი, დილას მოვიდნენ იგინი და ეკვეთნენ ურთიერთ-არს, იქმნა ბრძოლა და მოსრნენ ორგნითვე უმრავლესნი ქს. ჩღლდ, ქრ. უკბ: მერმე სძლეს ალექ-

სანდრესთა და მოსრვიდნენ მათ, მიწივნენ დადიანს, ჰკრეს თო-
ფი და ჩამოვარდა: კვალად დაჰკოდეს დავით აბაშიძე. აქათ მო-
კლეს კაცო, ძმა დადიანისა. მიჰყუნენ ლტოლვილთა, რამეთუ
იყო თოვლი დიდი, მოსრნეს: შეიპყრნეს რაჭველნი და ლეჩხუ-
მელნი და ოდიშარნი უმრავლესნი და დაჰყიდეს სრულიად ოს-
მალთა ზედა: ხოლო დადიანი წარმოიყვანა მეფე-მან, დაადგინა
მკურნალი და განკურნა და სთხოვდა ლეჩხუმსა. არამედ არა ინება
მოცემად, ეზრასა ზურაბის-გამო ისაყ ფაშას და მისცა ქრთამი
დიდი, რათა მწე-ეყოს: მან წარმოავლინა მაჰმად-ბეგ და გივი
ამილახორი სპითა ოსმალ-ქართველისათა და მოვიდნენ ესენი
საჩხერეს: იხილა რა ალექსანდრე-მ, გამოართვა საჭილაო-სამი-
ქელაო დადიანს, ზავ-ჰყო ამით ლევან აბაშიძის-გამო და განუ-
ტევა. მოვიდა საჩხერეს, მისცა დაჲ თვისი, ნაშობი თამარისა
განცოლად მაჰმად-ბეგს, დაიზავა და წარვიდენ ქართველ-ოს-

მალნი ქართლსვე: ხოლო მისნი მხილველნი დაეზავნენ მეფესა
დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და დიპყრა იმერეთი. მისცა სა-
ჭილაო-სამიქელო მასა თვისსა მამუკას. არამედ ალექსანდრე-მ
განაახლა საქმე ბეჟან დადიანისა, რამეთუ ოდეს დასჭირდის
თეთრი ოსმალთა ქრთამად ანუ სსვის ამეირნოსა-თვის, შეაგ-
დის იმერთა თეთრი იგი მთავართა და აზნაურთა: ხოლო მათ
დაუყიდიან ტყვენი და მისციან და თვით, რეცა თუ არა ჰყიდდა
ტყვეთ. შემდგომად მოადგა მამუკა ციხესა ბეჟან ჩიჯავაძისასა
და მოპარვით აღიღო ციხე სებეკისა. მერმე აღიღო ციხე ბეჟა-
ნისა და დაინერს საჩიჯავაძო მამუკა-მ:

ხოლო მოსლვასა ტფილისს თამაზ-ხანისასა ქს. ჩღლე,
ქრ. უკგ, მოუვლინა მეფესა, რათა დამორჩილდეს. არამედ არა-
რა მიუგო, გარნა შეშინებულნი ოსმალნი იმერეთს ციხესა შინა
მყოფნიცა განამაგრნა, არა დატევებად ციხეთა: შემდგომად ამისა
უკუდგა წერეთელი პაპუნა ზურაბ აბაშიძის-გამო, რამეთუ ზუ-
რაბ მოიპარა მამუკა-შვილის ცისე სარაგაულისა, მოეკლა მა უ-
კას-შვილი და დაიპყრა თვით: ამის-თვის მოუსდა მეფე პაპუნას,
მოაოხრა საწერეთლო. არამედ ციხე მოდამნახისა ვერ წარუღო.
უკუნიქცა, ეზრასა სარაგაულის მეციხოვნესა, რომელ-მან მისცა
ზურაბს, მანვე მოსცა მეფეს იგივე ციხე, შეიპყრა, მოჰკვეთა
მას სელ-ფეხნი და აღმოხადნა თვალნი და ციხე მისცა მეპატ-
რონისა ძესავე: შემდგომად დაიზვა მეფე-მან ზურაბ და პაპუნა.
არამედ ზურაბ არა მოვიდა მეფისა-თანა გარნა ძე მისი დავით,
რამეთუ სიძე იყო ალექსანდრესი. ამას დავითს განატევებინა
ცოლი, დაჲ შოშიტა ერისთვის და შეერთო დაჲ თვისი: ამ
ჟამებთა შეუჩინა მეფე-მან კვარას ციხეს იაშვილი. ხოლო მათ
კრისულის მეთევზურისა-გან აღიღეს ციხე და დაიპყრეს სცნა
ერისთავ-მან ნოღას მყოფ-მან, წარმოვიდა მსწრაფლ და მოადგა
კვარას: ღამესა მას შეიდგინნეს კიბე, სადაცა უწყოდენ, შევიდ-
რენ ციხესა შინა, შეიპყრნეს სრულიად მას შინა მყოფელნი და
დაჰყიდნეს და დაიპყრა ერისთავ-მან ციხე ამისი მცნობი წარ-
მომართებელი შველად კვარას ციხისად უკუნიქცა: შემდგომად

მოიყვანა ალექსანდრე-მ ძე ზურაბისა დავით და პაპუნა წერეთე-
ლი ვარციხეს, მოკლნა ორნივ მუხთლად ღალატად და წარვი-
და მსწრაფლად, რათა დაიპყრას მოდამნასის ციხე. არამედ ცოლ-
და ძე-მან პაპუნას-მან განამაგრეს ციხე და ვერ შეუძლო
წარღება: ესე ისილეს წარჩინებულთა, რამეთუ ჰნებავს ყოველთა
მოწყვეთა და დამდაბლება და უმეტესად ზურაბ, ეზრახა ერის-
თავს გრიგოლს, რამეთუ ამას ჰყვა ცოლად ასული ვახუშტი აბა-
შიძისა ძმისა ზურაბისა: ხოლო ერისთავ-მან აუწყა დადინსა და
შეკრბნენ ალექსანდრე მეფესა ზედა. ამის-თვის ალექსანდრე-მ
მოითხოვა ლეკნი შანშესა-გან ქსნის ერისთვის. მან წარმოუ-
ლინა კაცითა თვისით ფ ლეკნი: მათ წარუძღვა ალექსანდრე და
იგინი ვერ წინა-აღუდგნენ, შემუსრნეს ციხენი და მრავალნი კო-
შკნი, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს და შთავიდნენ ოდიშს და უძ-
ვირუსნი ბოროტნი ჰყუნეს, არამედ განზრახვითა, ლევან აბაში-
ძისათა: „რამეთუ არა კეთილ არს ლეკთა-გან შემუსრვა ქვეყანი-
სა ჩვენისა, რაჟამს ჰსცნან ადგილნი, თვითვუ მრავალსა ბორო-
ტსა შეგვაჩვენებვნ, ვითარცა უყვენ სხვათა:“ უსმინა მეფე-მან
და უკმოიქცა და განუტევნა ლეკნი შოებულნი. არამედ ტევენი
არა წარატანნა იმერეთისანი:

შემდგომად ამისა წარავლინა ალექსსანდრე-მ ძმა თვისი გი-
ორგი და აბაშიძე ლევან ქართლს, ვახუშტი აბაშიძესა ზედა,
უცნობლად დაესხნენ ტეძერს მყოფს და იგი განმაგრდა სახლსა
შინა, და იწყო ცემა-თოფთა: მაშინ ამათვე შეუდვეს ცეცხლი
სახლსა მას, იხილა ვახუშტი-მ და მოენდო ბიძის ძესა თვისსა
ლევანს. მან მოგვარა მეფესა, პატიმარ-ჰყვეს ციხესა შინა ნა-
ვარძეთს. სთხოვდა მეფე ფ ქესას თეთრსა და ციხესა ვახანს
და ესენი რა ინება ვახუშტი-მ მოცემად. მერმე მოვიდა კათა-
ლიკოზი დომენტი განტევებისა-თჳს ვახუშტისა და არა პატივ-
სცა ალექსანდრე-მ: კვალად წარმოევლინა ისე ფაშას ცხენი
აღკაზმული, ქურქი და ოცი ქესა თეთრი, რათა განუტეოს ვა-
სუშტი და არა ინება მეფე-მან: ხოლო დადიან-მან შურითავე წინა-
თქმულითა იშოვნა სპანი აფხაზთა. მიერთო ერისთავი და ზუ-

რაბ სპითა მათითა, ამათ ვერ წინა-აღუდგა ალექსანდრე, გამო-
უშვეს მარბიელი ქს. ჩღმ, ქრ. უკა, მოწვეს სასახლე ალექ-
სანრესი ვარციხეს, მოაოხრეს და მოსწვეს იმერეთი და წარვი-
დნენ: კვალად აღუსრულა აღთქმული ისე-ვაშა-მან ანუკა მეფის
ქალსა და გაზაფხულს წარმოავლინა ფირი ღის შვილი, სიძე
თვისი სპითა. ამას ჩამოსრულს იმერეთს მიერთო დადიანი,
ერისთავი და ზურაბ. იხილა მეფე-მან, დახიზნა. სიზანნი თვი-
სნი ხარაგაულს და თვით წარვიდა ქართლს ქს. ჩღმა, ქრ. უკთ:
ამას წარევნენ მამუკა ძმა თვისი, ლევან აბაშიძე და ბარის ერი-
სთავი და ვახუშტიც წარიყვანა, რათა არა შემუსროს ციხე ნავარ-
ქეთისა ოსმალთა და გამოიყვანონ:

მაშინ ოსმალთა მოიყვანეს ძმა ალექსანდრესი გიორგი, ნა-
შობი გურიელის ქალისა და დასვეს მეფედ იმერეთს და მოუდ-
გინესი ნებითავე მათითა დადიანი, ერისთავი და ზურაბ და წარ-
ვიდენ ოსმალნი: ხოლო ალექსანდრე მივიდა წერის-ხევს შანშე
ერისთვის თანა. მაშინ იყო შანშე უკუმდგარი შანადირისა-გან,
მოადგა ხანი შანშეს. ესე ისილა ალექსანდრე-მ, განუტუვა ვა-
ხუშტი და თვით მივიდა სანის-თანა: მან პირველად პატივ-სცა,
მერმე შეიპყრა: მისნი მსილველნი მამუკა და ლევან და სხვანი იმე-
რნი მრავალნი ივლტოდნენ და მოვიდნენ იმერეთს. ხოლო ალექსან-
დრე მიიყვანა სან-მან ტფილისს. არამედ წარავლინა ვაკის ერი-
სთავი წინაშე შანადირისა ალექსანდრე-მ დარუბანდს ვედრებად
და თვით იყო ტფილისს, ვითარცა პატიმარი: მცნობ-მან შან-
დირ წარმოუვლინა კაცი რემით ისე ფაშასა, რათა ჰყოს ალექსან-
დრევე მეფედ იმერთა. წარიყვანეს ალექსანდრე ახალ-ციხეს: უსმინა
ფაშამ შანადირს და ამასვე შემოდგომას. ჩ მოიყვანეს ალექსანდრე
ოსმალთა და ჰყვეს იგივე მეფედ და შეამტკიცეს დადიანი, ერი-
სთვი და აბაშიძე და ყოველნი იმერნი. მერმე წარვიდნენ ოს-
მალნი: ხოლო გიორგი ძმა ალექსანდრესი წარვიდა ოდიშს და
ალექსანდრეს ეპყრა იმერეთი: არამედ მცირედისა ხანის უკუ-
დგნენ კვალად დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. ამის-თვის ალექ-
სანდრე-მ მოიყვანა დედის-ნაცვალი თვისი თამარ და აბრალა მას

ყოველნი ყოფილნი, შეიპყრა და მოჰკვეთა თავი. კვალად შეიპ-
ურა ბარათა-შვილი საჩინო, სანდო გიორგი ძმისა თვისისა, მო-
ჰკვეთა მასცა თავი და დაყიდნა დედა-წულნი მისნი და იავარ
ჰყო ყოველნი გიორგის მიმდგომნი: მერმე შეკრბენ დადიანი და
ერისთავი და მოვიდნენ გეგუთს. ხოლო მეფე მივიდა ქუთათისს
და არა განვიდა ბრძოლად მათდა. არამედ წარავლინა ახალ-ცი-
ხეს და ევედრა ფაშასა. მან წარმოავლინა მცირე სპანი და რა
მოვიდნენ ბაღდადს, წარვიდა ქუთათისიდამ ლევან აბაშიძე და
ბარის ერისთავი გიორგი, მათ-თანა ციხის მცველნი ოსმალნი,
რათა სცნან ვითარება მათ, რომელნი აოხრებდენ ქვეყანათა, არა-
მედ მათ სმენოდათ მოსლვა ოსმალთა და იერებოდენ მუნიდ-
გან. გარნა რა მივიდნენ ესენი, ჰგონეს ტალათა მათთა მისლვა
ოსმალთა, აცნობეს დადიანს. მან არღა-რა გამოიძია და ივლტო-
დნენ, მიჰყვნენ ესენი და უწყეს ცემა. თოფთა და მოსრვიდნეს:
მოიქცა ერისთავი, რათა იხილოს ვინაობა მათი. ეცა თოფი და
მოჰკუდა ერისთავი გრიგოლ რაჭისა ქს. ჩღმგ, ქრ. ულა და
სპანი მისნი ივლტოდნენ უმეტესად. ხოლო ამათ აღიღეს ალა-
ფი მათი და მოიქცნენ წინაშე ალექსანდრე მეფისა. მაშინ რაჭას
დასვეს ერისთავად ძმა გრიგოლისა ვახტანგ: ამას ეზრახა მეფე,
ზავ-ჰყო მის-თან, შემოიმტკიცა დადიანიცა და ჰყვეს მშვიდო-
ბა და დაიპყრა იმერეთი: ამისა შემდგომად მოიპარა მაჭავარია-
ნის ქალ-მან ცისე სვერისა, წარმოვიდა ლევან, რათა მიიღოს
მან. არამედ უსწრა მეფე-მან და მისცა მას და დაიპყრა ალექ-
სანდრე-მ სვერი ქს. ჩღმდ, ქრ. ულბ და გამოიღო საგანძური
ზურაბ აბაშიძისა. ხოლო ლევან მოადგა შროშას ციხეს ძესა

ზურაბისასა ზაალს, რათა არა იგიცა დაიპყრას მეფე-მან, მცი-
რეს სანს მისცეს ლევანს და დაიპყრა ლევან იგი, განუტევა
ზაალ და წარვიდა ქართლს ზურაბ მამისა თვისისა-თანა და იყო-
ფებოდნენ ნუნისს:

ქორონიკონები, ჩვენ მიერ პოვნილნი წიგნებთა შინა
და სახელნი წიგნებთა არიან ესენი: იმერული ძველი
 გარიგების წიგნი, დავითნი მესხური ხუთ წიგნად
განყოფილი, იმერული სძლის-პირი ეტრატისა, ტლა-
შაძის აღმოწერილი, ქორონიკონები, გუჯარნი ბარა-
თიანთა, თუმანიანთა და სხვათათა ქართლის ცხოვ-
რებათა-გან ძველთა და ახალთა და სსვათა ჟამნ-კა-
ნონთაგან, სასარებითა და საეკკლესიო წიგნებთან
გან და სპარსულთა ქორონიკონებთა-გან აღმოწერი-
ლთაგან არიან ესენი. თათრული *) შიგ უწერია:

1201 – უკა. თამარ მეფე მიიცვალა.
1211 – ულა. მეფე ლაშა გიორგი მიიცვალა.
1237 – უნზ. მეფე რუსუდან გარდაიცვალა.
1269 – უპთ. მეფე დავით ლაშას ძე გარდაიცვალა.
1289 – ფთ. მეფე დიმიტრი თავ-დადებული მოკლეს თათართა.
1292 – ფიბ. მეფე ვახტანგ ნარინ დავითის ძე გარდაიცვალა.
1293 – ფიგ. მეფე ნარინ დავით მიიცვალა.
1294 – ფიდა. დიმიტრი თავ-დადებულის ძე დავით მეფე იქმნა,
1301 – ფკა. ვახტანგ დიმიტრი თავ-დადებულის ძე მეფედ იქ-
მნა და დავით მეფისა.

---

*) თათრული რიცხვები ვახუშტის ისტორიაში ჰწერია გვერდ-
ზედ: დ. ჩუბინაშვილი.

1308 – ფკწ. დავით მეფის ძე გიორგი მეფედ ჰყვეს, რომელ-
სა ეწოდა მცირე გიორგი.
1310 – ფლ. მოკუდა დავით მეფე დიმიტრი თავ-დადებულის ძე.
1318 – ვ. დაჯდა დიტრის თავ-დადებულის ძე გიორგი მე-
ფედ და იწყო მთიებ-მან ღმობრწეინვება და და-
იპყრა ქართლი, სომსითი, წერ-კახნი და მესსნი.
1323 – ია. მოკუდა გიორგი დადიანი, დაჯდა ძე მისი მამია
დადიანად.
1327 – იე· მოკუდა ძე ნარინ დავითის მეფე კოსტანტინე და
გამეფდა ძმა მისი მიქელ იმერეთს.
1329 – იზ. მოკუდა მეფე იმერთა მიქელ და დაუტევა ძე მცი-
რე ბაგრატ.
1330 – იწ. ბრწეინვალე-მან გიორგი მეფე-მან იმერეთი დაი-
ჭირა, ქუთათისი აღიღო, ბაგრატ გამოიყვანა.
1334 – კბ. მოკუდა ათაბაგი სარგის, დასვა გიორგი მეფე-
მან ათაბაგად ძე მისი ყვარყვარე.
1335 – ლგ. მოკუდა დადიანი მამია; დასვა მეფე-მან გიორ-
გი-მ ძე მისი დადიანად.
1346 – ლდ. გარდაიცვალა ბრწეინვალე მეფე გიორგი და დაჯდა
მეფედ ძე მისი დავით: ხოლო რუსუდანის გამე-
ფებიდამ ამ გიორგის გარდაცვალებამდე გარდახ-

დნენ წელნი. რლე, გარდაცვალებიდმ ამის გამე-
ფებამდე წელნი ჰა.
1354 – მბ. ჩვენ მეფე-მან დავით და დედოფალ-მან სინდუსტრ
გიწყალობეთ, ამ ქორონიკონ-ზედ ლევანცა სწერია
მეფედ, რომელსა ვგონებ ერთს-ყოფად.
1855 – მგ. ჩვენ მეფე-მან დავით ყოვლისა საქართველოსა–მან
გიწუალობეთ.
1357 – მე. მზე დაბნელდა.
1358 – მვ. მეფის მიქელის ძე-მ ბაგრატ ყვარყვარე ათაბაგის
ქალი შეირთო.
1360 – მწ. გარდაიცვალა დავით მეფე და დაჯდა ძე მისი ბაგ-

რატ მეფედ, მოწმობს გუჯარი ბარათიანთა. რომ
ეს დიდი ბაგრატ არს ძე ამ დავით მეფისა.
1361 – მთ. მზე დაბნელდა და სვანთა ქუთათისი დასწვეს:
დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან მოსწყვიტნა და დაიპყრნა
და თურქთ სამცხე მოარბიეს. დიდ-მან ბაგრატ მე-
ფე-მან მოსწყვიტნა კვალად მოკუდა ათაბაგი ყვა-
რყვარე, ბაგრატ მეფე-მან დასვა ძე მისი ბექა.
1366 – ნდ. დიდი სიკუდილი იყო და მოკუდა დედოფალი ელენე,
ცოლი ბაგრატ მეფისა.
1372 – ჲ. მზე დაბნელდა და მოკუდა მიქელ მეფის ძე ბაგ-
რატ და დაუტევა ალექსანდრე ძე თვისი.
1375 – ჲგ. გამოსჩნდა თემურ-ლანგ და დაიჰერა აღმოსავლეთი.
1384 – ობ. მოკუდა გიორგი დადიანი და მეფე-მნ ბაგრატ და-
სვა ძმა მისი ვაშიე დადიანად.
1387 – ოე ლანგ-თემურ სამარეანდელ-მან ტფილისი აღიღო,
წარტყვევნა: მეფე ბაგრატ და დედოფალი ანნა გა-
მოიყვანა ციხიდამ და ტყუწ-ჰყვნა და ალექსანდრე
იმერეთს გამეფდა ძე ბაგრატისა.
1389 – ოზ. მოკუდა ალექსანდრე მეფე და ძმა მისი გიორგი
გამეფდა იმერთა ზედა.
1390 – ოწ. აფსაზთა კათალიკოზად დასვეს არსენ.
1391– ოთ. მოკუდა ათაბაგი ბექა და დაჯდა ნუბითა გიორგი
სათა ათაბაგად ძე მისი იოანე.
1392– პ. მოკლეს მეფე გიორგი მეგრელთა და იმერეთი გი-
ორგი-მ დაიჭირა ბაგრატის ძემ.
1393 – პა. დიდ-მან ბაგრატ მეფე-მან თემურის სპანი მოს-
წყვიტნა და ტფილისი აღიღო.
1394 – პბ. დიდი ბაგრატ მეფე და თემურ შეიბნენ, თემურს
გაემარჯვა და ტფილისი აღიღო, ქართლი წარსტ-

ყვევნა და შემუსრნა ყოველნი ეკკლესიანი, ციხენი
და შენებულებანი.
1395 – პგ. დიდი ბაგრატ მეფე გარდახდა. ძე მისი გიორგი

	გამეფდა.
1396 – პდ.	თემურ და გიორგი შეიბნენ, თემურს გაემარჯვა და მოკუდა დადიანი ვამიყ და დაჯდა ძე მისი მამია. კვალად გიორგი მეფის ძმა კოსტანტინე იმერეთს გამეფდა.
1401 – პთ.	მეფე კოსტანტინე მოკლეს ჩალაღანს ანუ ჩალინში.
1407 – ჟე.	დიდი ომი იყო, მეფე გიორგი მოკლეს თურქთა, სრულიად ლაშქარნი მოსწყვიტნეს და ძმა მისი კოსტანტინე მეფედ დაჯდა.
1414 – რბ.	მეფე კოსტანტინე მოკლეს თურქთა და დაჯდა მეფედ ალექსანდრე ძე გიორგი მეფისა. კვალად მოკლეს აფხაზთა დადიანი მამია და დასვა ალექსანდრე მეფე-მან ძე მისი ლიპარიტ.
1415 – რგ.	მეფე ალექსანდრე და ათაბაგი იოანე კოხტის-თავს შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, შეწყალებული გაუშვა.
1430 – რიწ.	შარუს გამოჩნდა და სარკინოზობა იყო და ლორე აღიღეს.
1431– რით.	მეფე ალექსანდრე ამბერდს მოვიდა.
1432 – რკ.	ალექსანდრე მეფე-მ ლორე აღიღო, ბარათიანთ გუჯარში სწერს, რომელი ბეთენიას არს, მეფე-მან ალექსანდრე-მ, ძე-მან მეფის გიორგისა-მან განჰყარნა სამნი ძმანი აბაში, გუგუნა და დავით.
1435 – რკგ.	შარუს მოვიდა, მეფე-მან ალექსანდრე-მ ძე თვისი დიმიტრი წარუვლინა ძღუნით, შეწყალებული გამოუშვა.
1437 – რკე.	ალექსანდრე მეფე უარაბაღს მოვიდა.
1440 – რკწ.	მოკუდა შარუს, დაჯდა ჯანშა ყეენად.

1442 – რლ.	გარდაიცვალა მეფე ალექსანდრე, დაჯდა ძე მისი ვახტანგ მეფედ.
1444 – რლბ.	ჯანშა ყეენი სალ-ციხეს მოადგა, მეფე-მან ვახტაგ ბრძო, უკუნიქცა ყეენი და მოკუდა იოანე ათაბაგი, დასვა მეფე-მან ვახტანგ ძე მისი აღბუღა ათაბაგად. კვალად მოკუდა ფანასკეტელის ქალი დედოფლი სითიხათუნ, ვახტანგ მეფის ცოლი.
1445 – რლგ.	მიიცვალა მეფე ვახტანგ და დაჯდა ძმა მისი გიორგი მეფედ.
1447 – რლე.	აღბუღა ათაბაგი და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარეყვარეს გაემარჯვა.
1449 – რლზ,	ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ, ძმა-მ მეფისა ვახტანგისა-მან გიწეალობეთ ინდიკტიონსა ე.
1451 – რლთ.	მურად-ბეგის 50 კატარღებ-მან აფხაზეთი, ცხომი და ზღვის-პირნი მოაოხრნეს და მოკუდა აღბუღა ათაბაგი, დასვა გიორგი მეფე-მან ბიძა მისი ყვარყვარე ათაბაგად.
1452 – რმ.	მეფის ალექსანდრეს ძე დიმიტრი ცხენ-მან მოკლა.

1453 – რმა. კოსტანტინეპოლი აღიღეს თეთრთა
1454 – რმი. ჩვენ მეფე-მან გიორგი-მ ყოვლის საქართველოსა-
მან, რანისა, შარვანისა და შანშისა-მან გიწყალო-
ბეთ ინდიკტიონსა იე
1455 – რმგ. მოკუდა იმერთ-ერისთავი დიმიტრი, ძე ალექსანდრე
მეფისა, დაჯდა ძე მისი ბგრატ.
1462 – რნ. მეფე გიორგი და ბაგრატ შეიბნენ ჩიხორს, ბაგრატს
გაემარჯვა და განდგა ათაბაგი-ცა.
1463 – რნა. თავრიჟ გილა და თემურ მეფეს გიორგის სძლეს,
ქართლი, სომხითი და საგანძური მეფისა მოჯოხ-
რეს და ყვარყვარე ათაბაგ-მან საათაბაგო დაიჭირა.
1465 – რნგ. ფანავარ-ზედ ყვარყვარე ათაბაგ-მან მეფე გიორგი
დაიჭირა.
1466 – რნდ. მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი, დაჯდა ბაადურ ძე მისი

და ბაგრატ იმერთა მეფე-მ. ქართლი დაიჭირა. კვა-
ლად განდგა დავით და ზერ-კახნი დაიჭირა: მერმე
გიორგი მეფე-მ ქართლი დაიჭირა და ზერ-კახნი,
ბაგრატ იმერეთს წარვიდა, დავით დიდოეთს.
1468 – რნვ. დაჯდა ყეენად უზუნ-ასან.
1469 – რნზ. გარდაიცვალა გიორგი მეფე და დაჯდა ძე მისი კო-
სტანტინე მეფედ და ზერ-კახთა ჩამოიყვანეს და-
ვით, მეფედ ჰყვეს.
1470 – რნზ მოკუდა დადიანი ლიპარიტ, დაჯდა ძე მისი შა-
მანდაელე.
1471 – რნთ. მოკუდა დავით კახთ-მეფე, დაჯდა მეფედ ძე მისი
გიორგი და მეფე-მან ბაგრატ ქართლი დაიჭირა.
1472 – რიბ. უზუნ-ასან ყეენი შევიდა საბერძნეთს და მოსოსრნა.
1474 – რიბ. მოკუდა შამანდავლე დადიანი, დაჯდა ბიძა მისი
ვამიყ დადიანად.
1475 – რიგ. მოკუდა ბაადურ ათაბაგი, დაჯდა მანუჩარ ძმა მისი:
1477 – რიე. ბაგრატ მეფეს დადიანი ვამიყ უკუ-უდგა, უკუნ-იქცა
ქართლიდა-მ ბაგრატ და შეიბნენ, ბაგრატს გაე-
მარჯვა. კვალად მოვიდა ქართლს უძლიერესად,
1478 – რიგ. უზუნ-ასან ყეენი მოვიდა, ქართლი და ერწო თია-
ნეთი მოსწვიტა, კოსტანტინე ბარათიანით მივიდა
მის-თანა, ტფილისი მისცა და ბაგრატ მეფე წარ-
ვიდა რაჭას, მუნ მოკუდა, დაჯდა ძე მისი ალექ-
სანდრე.
1479 – რიზ. კოსტანტინე მეფე-მ ტფილისი, გორი და ქართლი
დაიჭირა. კვალად იმერეთი დაიჭირა.
1481 – რით. მეფე კოსტანტინე ჯავახეთს მიუხდა, დადიანი თან-
ახლდა, მანუჩარ ათაბაგ-ზედ გაემარჯვა.
1482 – რო. მოკუდა ვამიყ დადიანი, დაჯდა ძე შამანდავლესი
ლიპარიტ.
1483 – როა. მეფე კოსტანტინე და ყვარყვარე შეიბნენ, ყვარყვა-

რეს გაემარჯვა და მოკუდა გურიელი კახაბერ, და-
ჯდა გიორგი ძე მისი.

1484 – როპ. ალექსანდრემ ძე-მან ბაგრატ მეფისა-მან ქუთათისი
აღიღო, მეფედ დაჯდა.

1486 – როდ. ინყუბ ყეენი მოვიდა ახალ-ციხეს და აწუვერი აღი-
ღო, ტყვე-ჰყო და მოსწყვიტნა, აწყვრიდა-მ გაუსია
სპანი ქართლს და დბანის-ხევში ბარათიანთ მოს-
წყვიტნეს, აწყვრის ღუთის-მშობელი მანუჩარ ათა-
ბაგ-მან დაიხსნა ვეცსლით, სეკდემბერს კე.

1487 – როე. კოსტანტინე მეფე-მან იმერეთი დაიჭირა და მოკუ-
და ათაბაგი მანუჩარ, დაჯდა ყვარყვარე ძე აღბუღასი.

1488 – როვ. იაყუფ ყეენ-მან წარმოავლინა სპანი, მოვიდნენ,
იწყეს შენება აღჯაყალისა და ქოზიანისა.

1489 – როზ. ალექსანდრე მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, ქუთათისი
აღიღო.

1490 – როწ. წარმოავლინა კვალად ყეენ-მან სპანი და მოადგნენ
ტფილისს, ბარათიანთ მოსწყვიტნეს.

1491 – როთ. მოკუდა სამცხეს დედის იმედი წლისა ნდ, დეკემ-
ბერს იწ.

1492 – რპ. მოკუდა კახთ მეფე გიორგი და დაჯდა ალექსანდრე
ძე მისი.

1494-რპბ. ათაბაგ-მან ყვარყვარე-მ შურ-აგო შაქს და ცეცხლის-
ჯვარ-ზედ ქართველთა სძლო.

1495 – რპგ. ალექსანდრე მეფეს უშვა თამარ დედოფალ-მან ძე
ბაგრატ და შემდგომად დავით.

1496 – რპდ. გამოჩნდა შისმაილ ძე შიხისა და მწყო პყრობად
ქვეყნისა.

1499 – რპზ. (თათრ. შე) განძლიერდა შაისმაილ.

1500 – რპწ. (თათრ. შზ) შისმაილ ადრიბეჟანი დაიჭირა, ში-
რვანს მოვიდა, ალექსანდრე–მ კახთ მეფე-მ ძე თვი-
სი დიმიტრი მიაგება ძღუნითა, შეწყალებული გა-

მოუშვა და მოკუდა ყვარყვარე ათაბაგი და დაჯდა
ძე მისი ქაიხოსრო.

1502--რჟ. მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი წლისა ნგ, მაისს ვ და
დაჯდა ძე მისი მზე-ჭაბუკი

1505--რჟგ. გარდაიცვალა მეფე კოსტანტინე და დაჯდა ძე მი-
სი დავით მეფედ.

1509--რჟზ. ალექსანდრე მეფე-მ, ძე-მან ბაგრატის-მან გორი
დაიჭირა და ჩიხთ იმერეთი მოარბიეს, უკუნიქცა
ალექსანდრე იმერეთს და შემდგომად დავით მეფე-
მან დაიპყრა გორი.

1510--რჟწ. მოკუდა მეფე ალექსანდრე და დედოფალი თამარი
და დაჯდა მეფედ ძე მათი ბაგრატ.

1511--რჟთ. ავ გიორგი-მ მამა თვის მეფე ალექსანდრე მო-

კლა და ძმას დიმიტრის თვალნი დასწვნა თვით გა-
მეფდა.

1512--ხ, მოვიდა რასკარი, მზე-ჭაბუკ ათაბაგი მიეგება, იმერეთს ჩავიდნენ. თათართ ქუთათისი და გელათი დასწვეს და ბაგრატს ვახტანგ-ზედ გაემარჯვა მო-სისს: კვალად მოკუდა გურიელი გიორგი და დაჯ-და ძე მისი მამია: გვალად მოკვდა დადიანი ლი-პრიტ და დაჯდა მამია:

1513--ხა. ავ-გიორგი შეიპყრა ძალისს, ბაგრატ მეფის ძე-მ ტყვე-ჰყო და ტყვეობაში მოკუდა, ამავე წელს და კახეთი დავით მეფე-მ დაიჭირა: სხვაში ეწერა ავ-გიორგი და დავით მეფე შეიბნენ, დავითს გაემარ-ჯვა, ავ-გიორგი დაიჭირა:

1516--სდ. ათაბაგი დიდი მზე-ჭაბუკ მოკუდა, დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე:

1518--სვ. ყეენი წარმოვიდა ქართლს ოხრებად, დავით მეფე-მ ძე თვისი რამაზ მიაგება და დაიხსნა ქართლი და საქრისტიანო ტყვეობა-ოხრებისა-გან და ავ-გიორ-გის ძე-მ ლევან კახეთი დაიჭირა:

1519--სზ. გელათი საეპისკოპოზოდ ჰყვეს, საყვარელიძე მე-ლქისედეკ დასვეს და დავით მეფე ლევანს მოადგა, მაღნარის ციხეში მყოფს.

1520--სცა. გამოვლეს ოსმალთ სამცხე, ქართლს ჩავიდნენ და დავით მეფე-მ მოსწყვიტნა და მაღაროს ლევანის-გან იძლია დავით მეფე. კვალად შეიბნენ დავით მეფე და გურიელი მამია მოხისს და იძლია დავით მეფე.

1522--სი. მოვიდა დევალ, სძლო დავით მეფესა და მოსწყვი-ტნა ქართლი და სამცხე.

1523--სია. (თათრ. შლ). ზე ადიდნეს ღმერთ-მან მეფე დავით, ერგო გუგუნას და გერმანოზს. კვალად მოკუდა შა-ისმაილ და დაჯდა შასთამაზ ძე მისი ყეენად.

1524--სიბ. დავით მეფე მონაზონ-ქმნა, და დაჯდა ძმა მისი გიორგი, მეორეს წელს მოკუდა დავით მეფე მო-ნაზონი.

1527--სიე. ლევანს კახთ მეფეს თინათინ, გურიელის ქალ-მან, უშვა ძე ალექსანდრე.

1529--სიზ. სულტან სულეი-მან ხონთქარი ერევან-ზედ მოვიდა:

1532--სკ. მამია დადიანი და მამია გურიელი ჯიქეთს ჩაუხდენ, დადიანი მოკლეს, გურიელი დაიჭირეს, გურიელი მის-მან ძე-მ როსტომ დაისსნა და დადიანად და-ჯდა ლევან.

1534--სკი. მოკუდა გურიელი მამია და დაჯდა ძე მისი როს-ტომ: კვალად გიორგი მეფე მონაზონ იქმნა და დაჯდა ლურსაბ ძე დავითისა.

1535--სკგ. მეფე-მან იმერთა–მან მოისსენა შური ათაბაგის მზე-

ჭაბუჟის და მივიდა სამცხეს და მურჯახეთს შეიბ-
ნენ, მეფე ბაგრატ და ყვარყვარე ათაბაგი, ბაგრატს
გაემარჯვა, ათაბაგი შეიპყრა, გელათს ტყვედ მოკ-
ვდა და სამცხე ბაგრატ დაიპყრა, ქაიხოსრო ყვარ-
ყვარეს ძე სტამბოლს წავიდა.

– 369 –

1536 – სკდ. მოვიდა შას თამაზ მოპარვით ტფილისს, დესხა და
ადიღო, უკუნქცეული ყარაბაღს დადგა, მივიდა მის-
თანა მუფე ბაგრატ და წყალობით გამოუშვა მუნვე
მივიდა ლევან კახთ მეფე და პატივით გამოუშვა
1539 – სკზ. სომეხნი შეიშალნენ აღვსებისა-გან,
1541 – სკთ. ოსმალთა და ქაიხოსრო ათაბაგს შეება ბაგრატ, მეფე
ბაგრატს გაემარჯვა.
1545 – სლგ. ლუარსაბ და ბაგრატ მეფენი ბასიანს სოხოიტაზედ
ორს ფაშას და ქისოსრო ათაბაგს შეებნენ, ქართ-
ველთ დაუმარცხდათ, ქაიხოსრო-მ სამცხე დაიჭირა.
1546 – სლდ. ბაგრატ მეფე სამცხეს მოვიდა, ველარ დაიჭირა და
აწყვრის ღუთის-მშობელი ციხე-ჯვარს წაასვენა. კვა-
ლად დადიანი ლევან შეიპყრა ბაგრატ მეფე-მ, გე-
ლათს ტყვე-ჰყო.
1547 – სლე. ლუარსაბ, ლევან მეფეთა და მესხთა უწვეს სპარსეთს
რბევა და ოხრება.
1548 – სლკ. (თათრი შნე) შას თამაზ მოვიდა ეარაბაღს, მივიდა
მას თან ლევან მგვე, შევიდნენ შირვანს. გულისტა-
ნი აღიღო, შირვანი დიპყრა, მერმე მოვიდა, ტფი-
ლისი აღიღო. ეზრახა ათაბაგს, ქალი ცოლად გა-
მოართვა და წარვიდა. კვალად მოკვდა მეფე ბაგრატ
და დაჯდა ძე მისი გიორგი მეფედ იმერთა.
1549 – სლზ. სულტან სულეიმან მოვიდა ადრიბეჟან-ზედ.
1550 – სლᲗ. ოსმალთ ტაოს ქვეყანა დაიჭირ ს და მანუჩარ დაიბადა.
1551 – სლთ. შას-თამაზ შაქის ციხე დაიჭირა.
155 2 – სმ. ოსმალთ დაიჭირეს არტანუჯი არსიანამდე, ფანაკარი
აღაშენეს, არტაანიც დაიჭირეს, სამცხეს ვერ გარ-
დმოვიდნენ.
1553 – სმა. შახ-თამაზ ქართლი შემოვლო, ათაბაგი მიეგება, ვა-
რძია, თმოგვი, ვანის ქუაბები, აწყვერი, ასპინძა და
სრულიად სამცხის ცისენი აღიღო, ქაიხოსროს მოს-
ცა აწყვრისა ღუთის მშობლითურთ ყეენი სომხითს

– 370 –

ჩავიდა, დახოცა იჯუ, შერმაზან და ვახუშტი დიასა-
მიძე და ამოვან თან-წარიყვანა ტყვედ და კვალად
აწყვრის ღუთის მშობელი ტყვედ წარიყვანეს იმერეთს.
1556 – სმდ. მოვიდა სულტან სულეიმან. კარი აღაშენა და ბასინს
დადგა. ამას მოუდგა შას თამაზ არტანს და დადგა,
შას-თამაზის ძე-მ ისმაილ კარი აღიღო, დააქცივა,

ხონთქარი წარვიდა, ყეენი ქართლს ჩვიდა, აღაოსრა, ციხენი აღიღო, ატენის ციხიდამ გამოიყვანა დედა ლუარსაბ მეფისა, ტყვედ წარიყვანა, ლუარსაბ მეფე გიორგი მეფეს ესიზნა, დედის იმედის ძმანი. არჩილ, აშოთან და ვახტანგ აწყვერს მორჩნენ.

1558 – სმვ. გარის ქართველთ გაემარჯვათ ყიზილბაშ-ზედ და მოკლეს მათ მეფე ლუარსაბ. გამეფდა ძე მისი სვიმონ და ლევან მეფემ ძე თვისი იესუ გენს წარუვლინა. კვალად მოკუდა ძე გიორგი მეფისა ალექსანდრე.

1559 – სმზ. სვიმონ მეფე-მ ქორწილი ქმნა ლევან კახთ მეფის ქალს. ნესტან-დარეჯან-ზედ.

1560 – სმჱ. სპარსთა შეიპყრეს მეფის კოსტანტინეს ძის ძე არჩილ დედა-წულით და წარიყვანეს ყაზმინს.

1561 – სმთ. მეკე სვიმონ და ლევან მეფის ძე გიორეი, ძეგვს შავერდი სულტანს შეებნენ, შავერდის გაემარჯვა და მოჰკლეს გიორგი ძე მეფის ლევანისა და აშოთან მეფის კოსტანტინეს ძის ძე ფხოველთ მოკლეს. კვალად დაიბადა მეფის ბაგრატის ძის ძე ბატონის კოსტანტინეს ძე როსტომ.

1562 – სნ. იმერთა მეფე-მ გიორგი მ და ათაბაგმან ზავ-ჰყვეს, აწყვრის ღუთის-მშობელი მოსცა ათაბაგსა.

1563 – სნა. გიორგი მფე-მ მოიყვანა ჩერქეზის ბატონის ქალი რუსუდან ცოლად.

1564 – სნა. წარვიდა მეფის სვიმონის ძმა დავით შასთამაზ-თან გაპარვით. კვალად მოკუდა გურიელი როსტომ, დასვა გიორგი მეფემ ძე მისი გიორგი და ყვარყვარე-მ ქორწილი ქმნა მარეხ დადიანის ქალ-ზედ.

1565 – სნგ. ყვარყვარე მ მოიყვანა მარეს სამცხეს და დაიბადა გიორგი მეფის ძე ბაგრატი

1566 – სნდ. მოკლეს ხონთქარი ფრანგთა და დაჯდა სელიმ.

1567 – სნე. დიღომს შეიბნენ სვიმონ მეფუ და დაუთხან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა.

1568 – სყვ სამადლოზედ შეიბნენ სვიმონ მეფე და დაუთსან, სვიმონ მეფეს გაემარჯვა. კვალად გიორგი მეფეს უღალატა ვახტანგის ძის ძე-მ ხოსრო-მ, იანეთს დაესხნენ ჭილაძე ვარაზა, ლიპარიტიანი და დადიანი ოდიშარით თან ახლდნენ, ვერარა ავნეს.

1569 – სნზ. სომხითს ფარცხის შეიპყრეს სპარსთა სვიმონ მეფე და ალამუტს ტყვე ჰყვეს.

1570 – სნჱ. ქაიხოსრო ათაბაგი წარვიდა უაზმინს შასთამაზ-თან.

1571– სნთ. მზე ჭაბუკ ქაიხოსრო ათანაგის ძე-მ ქორწილი ქმნა გურიელის ქალს როდ მზედ.

1572 – სიბ. არჩილის ძმის ვახტანგის ძე ბაგრატ დაიბადა და ნადირობაში ცხენ მან მოჰკლა ლევან დადიანი და დაჯდა ძე მისი გიორგი. კვალად მოკვდა ქაიხოსრო ათაბაგის ძე მზე-ჭაბუკ.

1573. – სდა. მოკუდა ქაიხოსრო ათაბაგი უაზმინს და აქ დაჯდა ძე მისი ყვარყვარე ათაბაგად. კვალად იშვა ძე გიორგი მეფისა ლევან. კვალად წარგზავნეს უაზმინიდამ შირაზს არჩილ. კვალად მეფის გიორგის ძე-მ ბაგრატ ქორწილი ქმნა ლევ ნ დადიანის ქალზედ.

1574 – სდბ. მოკუდა ლევან კახთ მეფე და დაჯდა ძე მისი ალექსანდრე. კვალად მოკუდა ხონთქარი სულტან მურად. კვალად ყიზილაშთ სამცხე და უმეტედ ოცხე მოსწყვიტნეს.

1577 – სიდ. (თათრ· შპდ). მოკუდა შასთამაზ, დაჯდა ისმაილ ძე მისი ყეენად, ამან მოიყვანა სკიმონ მეფე ალამუტიდამ და არჩილ ცოლ-შვილით და ტუვით შირაზიდამ.

24

1577 – სდე (თათრ. შპე). შაისმაილ მოკუდა ოკდომბერში, დაჯ და ძმა მისი სუდაბანდა და დაიბადა გიორგი დადიანის ძე ლევან.

1578 – სდვ. გამოსჩნდა კუდიანი ვარსკულავი და გამოვიდა ლალა-ფაშა აგვისტოს ზ. მესხთ ციხენი მისცა და მანუჩარ მივიდა, ციხენი შესძღუნა, ტფილისს ჩავიდა, დაუთსან ტფილისი მოსწვა, გაეცალა. ლალა-ფაშას თან მოვიდა ვახტანგ მუხრან ბატონი და მოიყვანა ამილახვარი ბარძიმ და ქსნის ერისთავი ელიზბარ და დაიხსნა ქართლი ტყვეობა-ოხრებისაგან: ფაშამ თვისი მამულნი მისცნა და მეოთხეს დღეს განუტევნა. კვალად წარავლინა სპანი ლალა-ფაშამ იმერეთს, დასუდენ იმერნი მთაზედ, მოსწყვიტნეს და აოტნეს: აქ დაესწრა არჩილის ძე ერეკლე, მრავალი ოსმალნი მოსწყვიტნა, ია ხრმალი და მიარი მოხუდა ერეკლეს, ჯაჭ-მუზარადი ვერ გაუტესეს და აზნაურნი მოსწყვიტნეს. წარვიდა ლალა-კაშა შირვანს, ალექსანდრე კახთ მეფე მოეგება და თან-წარჰყყვა. ოკდომბერში სვიმონ მეფე მოვიდა, არჩილ თან მოიყვანა და მრავალნი ტყვენი, დაუთხან სტამბოლს წარვიდა. კვაღად მოკუდა კათალიკოზ აფხაზთა ევდემოზ და დედოფალი რუსუდან და ძე მისი ბაგრატ, კვალად სვიმონ მეფე-მ არჩილის ძმა ვახტანგ შეიპყრა და კესვის ციხეში ტყვე ჰყო. კვალად წარმოავლინა მირმარი ლალა ფაშამ მანუჩარდა ქართლს გაუსია. ქართლს ვერ ჩავიდნენ, სადგური დაარბიეს, ეკკლესიის განძი წარსდა კვალად წარმოავლინა სანჯასი, მაუხდენ, ქართლი მოარბიეს.

1579 – სდზ. მანუჩარ ათაბაგი აზრუმს წარიყვანეს.

1580 – სდᲗ. მოვიდა კბ წლის ტყვე ლევან მეფის ძე იესე ყეენიდამ და დაესხა დიღვამს სვიმონ მეფეს ალექსანდრე მეფე კახთა. კვალად წარიყვანეს ყვარყვარე სტამბოლს, ხონთქრის ფალავანი შეეჭიდა, ყვარყვარეს დაეცა,

ქრისტიანობით. ათაბაგობა მოეცა და მოვიდა. კვალად
მოკუდა ძე ბაგრატისა და ძმა არჩილისა ვახტანგ.
კვალად ოკდომბერს იე ყვარყვარე და ბექა ლორეს
მოუხდენ და მოარბიეს
1581 – სჲთ. ჩაუხდა მეფე გიორგი ქართლს, დადიან გურიელი
თან-ასლდენ. გაღმი გამოღმართი სრულ დასწვეს, სვი-
მონ მეფეს ფაშა-ზედ გაემარჯვა.
1582 – სო. სვიონ მეფე ლორეს მიუსდა, ქვაბები აღიღო. კვა-
ლად მოკუდა ყვარყვარე, მანუჩარ გაათაბაგდა და მა-
ნუჩარ ათაბაგს ოსმალო უღალატეს, მანუჩარს გაემარ-
ჯვა და მოვიდა სვიმონ მეფეს-თან, სვიმონ ასული
თვისი ელენე მისცა და აქორწინა. კვალად მოკვდა
გიორგი დადიანი და დაჯდა ძმა მისი მაია.
1583 – სოა. ტფილისი აღიღო ოსმალთა-გან სვიმონ მეფე-შ. კვა-
ლად გურას დასვეს ვახტანგ გურიელად, გიორგი
განაძეს და გიორგი მეფემ დაიჭირა ძმა თვისი კო-
სტანტინე შვილით და პატიმარ-ჰყო.
1584 – სობ. მოიყვანა მანუჩარ ათაბაგ-მან ცოლი თვისი, სვიმონ
მეფის ასული სამცსეს:
1585 – სოგ. (თათრ. შჟგ), ოსმან ფაშა მოვიდა თავრიზედ და
მოკუდა მეფე გიორგი, დაჯდა ძე მისი ლევან მეფედ
და კოსტანტინემ მის-მა ბიძამ არგვეთი დაიჭირა:
1586 – სოდ. სპარსთ შეიპყრეს შახუდაბანდა, შააბაზ დასვეს ᲬᲔ
წლისა ლევან მეფე-მ მოიყვანა ცოლი ლევან და-
დიანის ასული მარეს, ქმნა ქორწილი:
1587 – სოე. შააბაზ განჯას მოვიდა, აღაშენა, ლევან მეფე-მ გაი-
ლაშქრა აღდგომას უკან, რიონს გაღმართი კოსტან-
ტინეს ბიძასა მისსა აქუნდა, სკანდის ციხით სულ
წაართვა მას, საუფლის-წულო მისცა. კვალად მოკუდა
გურიელი ვახტანგ, გიორგი გაგურიელდა:
1588 – სოვ. სიმონ მეფე-მ სამცხე დალაშქრა: კვალად შეიბნკნ

სვიმონ და ლევან მეფენი გოფანთონს, სვიმონს გა-
ემარჯვა:
1590 – სოᲬ. ლევან მეფე და დადიანი მამია ქუთაის შეიბნენ და
დადიან-მან მეფე დაიჭირა, შხეთის ციხეში დააბა და
მუნ მოკუდა: მეფედ დასვეს როსტომ კოსტანტინეს
ძე: კვალად მოკუდა დადიანი მამია, დაჯდა მანუჩარ,
ამან მოიყვანა ალექსანდრე კახთ მეფის ქალი და
იქორწინა. კვალად გიორგი გურიელ-მან ქუთათისი
აღიღო, მოიყვანა თეიმურაზის ძე ბაგრატ, ქუთათისი
მისცა, თვისი ძმა მამის მოუყენა. კვალად მოიყვანა
ურუმნი. ჩიჯავაძეს ცისე წაართვა, სხვა ჩიჯავაძე და-
სვა. კვალად მოვიდა სვიმონ მეფე, ქუთათისი აღი-
ღო, ბაგრატ ქართლს წარიყვანა. კვალად მოვიდა სვი-

მონ მეფე, ოვიშკვითს დაუმარცხდა და გამეფდა რო-
სტომ. სვიმონ მეფე-მ ლორე აღიღო, ოსმალნი მო-
სწყვიტნა.
1591 – სოთ. აფხაზნი მოუხდენ გურიას, გურიედის ძემ მამიამ
მოსწყვიტნა. უშვა მანუჩარ დადიან, კახ-ბატონის
ასულ-მან ძე ლეუან და შობა-ზედ მოკუდა ქალი იგი.
1592 – სპ. მანუჩარ დადიან-მან იქორწინა ვახტანგ გურიელის
ქვრივზედ.
1597 – სპე. როსტომ მეფემ მოიყვანა ათაბაგ ს ქალი თინათინ
დედოფლად და იქორწინა.
1599 – სპზ. ცხრას თთუწს გორს ადგა სვიმონ მეფე, აღიღო იგი
და ოსმალნი უვნოდ განუტევნა.
1600 – სპწ სვიმონ მეფე შეიპყრეს ოსმალთა და წარიყვანეს,
გამეფდა ძე მისი გიორგი, მოკუდა გიორგი გურიე-
ლი, დაჯდა ძე მისი მამია გურიელად.
1601 – სპთ. გიორგი მეფემ ლორე აღიღო თვის-თვისად დაიჭირა.
1602 – სჟ. (თათრ. ჩიბ) გიორგი მეფე და ალექსანდრე მეფე
კახთა ერევანს მოდგომილს შააბაზ-თან მივიდნენ.
1603 – სჟა. ალექსანდრე მეფის ძემ დავით, გიორგი ძმა თვისი

მთვარე დაიჭირა და ძმა პატიმარ ჰყო, თკით გაბატონდა.
კვალად მოკუდა მეფე გიორგი, ძე მისი ლუარსაბ
მეფე იქმნა.
1604 – სჟბ. მანუჩარ დადიანის ძე ლევან კახეთიდამ მიიუვანეს მა-
მას-თან ოდიშს.
1605 – სჟგ. მოკუდა მეფე როსტომ, ძმა მისი გიორგი მეფე იქ-
მნა. მოკლა ძე-მან მის-მან კოსტანტინემ მამა ალექ-
სანდრე მეფე და ძმა თვისი გიორგი, შემდგომად
მოკლეს კახთა კოსტანტინეცა. ამავე წელს მოვიდა
ბატონი თეიმურაზ კახეთს და გამეფდა.
1606 – სჟდ. შაბაზ განჯა აღიღო და შამახია დაიჭრა, დაიბადა
მამია გურიელის ძე სვიმონ,
1609 – სჟზ. მეფე ლუარსაბს თათარხან-ზედ გაემარჯვა, მოსწ-
ყვიტნა და გურიელ-მან მამიამ აჭარა დაიჭირა, ოს-
მალნი მოსწაყვიტნა.
1610 – სჟწ მოკუდა დედოფალი თინათინ როსტომ მეფის ცოლი.
კვალად მოკუდა ბატონის თეიმურაზის ცოლი ანნა.
1611– სჟთ. ნადირობაში ცხენ-მან მო ლა დადიანი მანუჩარ და
დაჯდა ძე მისი ლევან დადიანად და წარვიდა ყეენ-
თან ბატონი თეიმურაზ მგლოვიარე.
1612 – ტ. ბატონ-მან თეიმურაზ ქორწილი ქმნა, ლუარსაბ მე-
ფის დას ხვარაშან-ზედ
1614 – ტბ. მოკუდა მანუჩარ ათაბაგი, დაჯდა ძე მისი მანუჩარვე
ათაბაგად.
1615 – ტგ. (თათრ. ჩკდ შააბაზ განჯას მოვიდა, თეიმერაზ
დედა და ძენი წარუვლინა და ალიყულიხანის გაქცე-

ვას უკან შემოვიდა კახეთს და ქართლს, ლუარსაბ და
თეიმურაზ იმერეთს წარვიდნენ. მერმე ლუარსაბ მეფე
წარიყვანა.

1616 – ტდ. (თათრ. ჩკდ.) თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. შააბაზ
მოვიდა ტფილისს, დაუთხანის ძე ბაგრატ მეფედ
დასვა, გაბრუნდა, კახეთი აჰყარა, წარიყვანა სრუ-
ლიად, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა.

– 376 –

1618 – ტვ. გურიელის მამის ქალ-ზედ იქორწინა მეფის გი-
ორგის ძემ ალექსანდრემ.

1619 – ტზ. მოკუდა ბაგრატ, რომელი დაუტევა შააბაზ მეფედ
და ჩვენ ძე-მან მეფის ბაგრატისა-მან სვიმონ და
დედა-მან ჩვენ-მან ანნა გიწეალობეთ.

1620 – ტჱ. ბატონი თეიმურაზ სტამბოლს წარვიდა და შაბაზ
ძენი მისნი გამოასაჭურისნა.

1621 – ტთ. სვიმონ მამია გურიელის ძემ ქორწილი ქმნა ლევან
დადიანის დას მარიამ-ზედ.

1622 – ტი. ტი. შააბაზ-მან მეფე ლუარსაბ მოაშთობინა მშვილდის
სხვა საბლით გულაბეალაბს.

1623 – ტია. (თათრ. ჩლღ). ყარჩიხან და მოურავი მოვიდნენ,
სვიმონ მეფე დასვეს ტფილისს, მუხრანს კახნი
მოსწუვიტნუს, მერმე მოურავ-მან უარჩიხან მოკლა,
სპანი მისნი სრულიად მოსწყვიტნა და ბატონი
თეიმურაზ კახეთს მოიყვანეს. კვალად გიორგი მე-
ფე და ლევან დადიანი გოჭორურ-ზედა შეიბნენ,
დადიანს გაემარჯვა.

1624 – ტიბ. (თათრ. ჩლდ). უორჩიბაში მოვიდა, მანუჩარ ათა-
ბაგი ურუმთა-გან ლტოლვილი ქართველთან მოვიდა
და მარაბდის ომი იქნა, ქართველთ დაუმარცხდათ,
ყიზილბაშთ არშიდამ ქალი გამოიყვანეს და წარვიდა
უორჩიბაში, სვიმონ მეფე დაუტევა ტფილისს. ბა-
ტონი თეიმურაზ კახეთს მოვიდა. ქეთევან დედო-
ფალი აწამეს შირაზს.

1625 – ტიგ. დაჯდა ათაბაგად საფარ-ფაშა და მოკლა მამია გუ-
კლინ ნასახლარიელი ძე-მან თვის-მან და გაგურიელდა.

1626 – ტიდ. ბაზ ლეთს შეიბნენ ბატონი თეიმურაზ და მოურა-
ვი, ბატონს თეიმურაზს გაემაჯვა.

1628 – ტივ. (თათრ. ჩლჱ). მოკუდა შააბაზ, დაჯდა შასეფი ყე-
კაცი უნად, შვილის-შვილი შააბაზისა.

1629 – ტიზ. ზურაბ ერისთავ-მან სვიმონ მეფე გამოიტყუა და

– 377 –

მოჰკლა. ბატონი თეიმურაზ მოიყვანა, ბატონმა
თეიმურაზ ზურაბ ერისთავი მოეკლა, დუშეთიდამ
წარმოიყვანა ასული თვისი და ალექსანდრეს გიორ-
გი მეფის ძეს მისცა და აქორწინ ქინძარას მცირე

ეკკლესიასა შინა.

1634 – ტკბ. მოვიდა როსტომ მეფე ტფილისს, თეიმურაზ იმერეთს წარვიდა და ყიზილბაშთა გორის ციხე აღაშენეს.

1635 – ტკგ. მოკლა როსტომ მეფემ ერისთავი დათუნა, დუშეთს შეუხდა და დაუმარცხდა. კვალად მოკუდა საფარ ფაშა, დაჯდა ძე მისი უსუფ ათაბაგად.

1636 – ტკდ. ერევანი აღიღო მურად ხონთქარ-მან და ბატონი თეიმურაზ მოვიდა დუშეთს, ზაალ ერისთავთან.

1638 – ტკვ. როსტომ მეფე-მან მოიყვანა ლევან დადიანის დაჲ მარიამ და ქმნა ქორწილი და ლევან დადიან-მან გიორგი მეფე დაიჭირა და ტყვედ წარიყვანა, და მის-მან ძემ ალექსანდრემ დაიხსნა.

1639 – ტკზ. ბატონ-მან თეიმურაზ კახეთი დაიჭირა. კვალად მოკუდა გიორგი მეფე, ალექსანდრე ძე მისი გამეფდა იმერეთს.

1640 – ტკᲘ. ბატონს თეიმურაზს დიდოეთს დაუმარცხდა.

1642 – ტლა. (თათრ. ჩნბ). მოკუდა შასეფი და დაჯდა ძე მისი შააბაზ.

1643 – ტლა. როსტომ მეფეს მაღაროს ბატონმა თეიმურაზ დაუმარცხა.

1647 – ტლე. (თათრ. ჩნ). მოკუდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძე მისი როსტომ ათაბაგად.

1648 – ტლვ. ბატონს თეიმურაზს უღლისს დაუმარცხდა და მაღაროს ძე მისი დათუნა მოკლეს.

1650 – ტლᲘ. ალექსანდრე მეფეს-თან რუსთ-ხელმწიფის ელჩნი მოვიდნენ ქუთათისს. ბატონი თეიმურაზც იქ იყო.

1653 – ტმა. ვახტანგ მუხრანის ბატონი ძე თეიმურაზისა ქარნუ ითლის გამგე იქმნა.

1654 – ტმბ. ბატონი-შვილი მამუკა, ალექსამდრე მეფის ძმა მოკუდა ოდიშს, თვალ-დამწვარი.

1656 – ტმდ. ბატონი თეიმურაზ რუსეთს წარვიდა. კვალად მხეთის გუმბათი ჩამოვარდა, როსტომ მეფემ აღაშენა.

1657 – ტმე. მოკუდა ლევან დადიანი, დაჯდა ლიპარიტ და ალექსანდრე მეფე ჩუსდა, ოდიში მოსტყვევნა, ლიპარიტ განაძო. ვამიყ ლიპარიტიანი დადიანად დასვა, უნაგირას აქეთი თვითან დაიჭირა.

1658 – ტმვ. ბანძას ალექსანდრე მეფეს შეებნენ დადიანი, გურიელი, ფარად ფაშა, ქართველნი საციციანო, ბარათიანნი, მეუფეს ალექსანდრეს გაემარჯვა, ვამიყ დადიანად დასვა. დემეტრე გურიელად, ლიპარიტ დადიანი და ქსის სრო გურიელი სტამბოლს წარვიდნენ. კვალად მოკუდა როსტომ მეფე, დაჯდა ვახტანგ მეფედ ქართლისა დ.

1659 – ტმზ. კახეთს დასვეს სალიმ-ხან და ზაალ ერისთავ-მან კახეთს ელნი მოსწყვიტნა. კვალად მოკუდა როს-

ტომ ფაშა, დაჯდა ძე მისი სალიმ ათაბაგად. კვა-
ლად მოვიდა ბატონი თეიმურაზ რუსეთიდამ იმე-
რეთს.

1660 – ტმწ. მოკუდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი ბაგრატ,
დედის-ნაცვალ-მან დარეჯან, ძმის-წული თვისი ცო-
ლად შეირთო და ექვს თთუწს უკან თვალნი დას-
წვა ბაგრატს. მან ვახტანგი შეირთო და გამუფდა:
მერმე ასლან-ფაშა ჩამოვიდა, დარეჯან და ვახტანგ
წარიყვანა და ბაგრატ დასვა. კვალად მოკლეს ზაალ
ერისთავი მისს იგი კვირას. კვალად მოკუდა კათა-
ლიკოზი ქრისტეფორე, დაჯდა დომენტი ძე ქაი-
ხოსროსი.

1661 – ტმთ. შანაოზ მეფემ იმერეთი დაიჭირა, ოდიში მოსტ-

ყვევნა, დადიანად ლევან დასვა, ქუთათის ძე თვი-
სი არჩილ აკურთხა, მეფედ დასვა, ბატონი თეი-
მურაზ ტფილისს წარმოგზავნა და იმერეთიდამ
მოსულ-მან თეიმურაზ ყეენ-თან წარავლინა.

1662 – ტნ. მოვიდა ძის-ძე ბატონის თეიმურაზისა რუსეთიდამ,
ერეკლე თუშეთს და კახეთს ეკირთებოდა.

1663 – ტნა. ვახტანგ მეფემ ძე თვისი არჩილ იმერეთიდამ წა-
რიყვანა და იმერეთს ბაგრატ წარგზავნა და მეფედ
ჰყვეს: ერეკლე თუშეთს, განაძო, კახეთი, თვით და-
იპყრა. კვალად მოკუდა ბატონი თეიმურაზ ასტა-
რაბათს. კვალად შეიბნენ ბაგრატ და ლევან დადია-
ნი, მეფეს გაემარჯვა და დადიანი დაიჭირა, ცოლი
წაართვა, თვით შეირთო დაჲ თვისი გოშაძის ნა-
ცოლარი მას შერთო ცოლად.

1664 – ტნა. შანოზ მეფე თორღას მოადგა. კვალად არჩილ კა-
ხეთს მოვიდა მეფედ. კვალად ბატონი თეიმურაზ
ალავერდს დაფლეს.

1666 – ტნდ. მოკუდა ჩხეიძე კათალიკოზი სვიმონ, დაჯდა საყვა-
რელიძე ევდემოზ. კვალად სეხნია ჩხეიძე-მ ქუთა-
თის ციხე აღიღო, ოსმალთ მისცა.

1667 – ტნე. მოკუდა შააბაზ, დაჯდა ძე მისი შა-სულეიმან. კვა-
ლად არჩილ მოიყვანა სამცსიდამ ბატონის თეიმუ-
რაზის ძის დავითის ასული ქეთევან და იქორწინა
ტფილისს. კვალად ბეჟან ლორთქიფანიძემ ქუთა-
თისის ციხე აღიღო, ოსმალნი მოსწყვიტნა:

1668 – ტნვ. დარეჯან დედოფალ-მან ოსმალნი ჩამოიყვანა, მრა-
ვალნი სულნი მოსწყვიტნეს, სატნი, ჯვარნი შე-
მუსრნეს. დადიანი, გურიელი თან-ახლდნენ, დარე-
ჯან მეფედ დასვეს, თვით წარვიდნენ, ბაგრატ მე-
ფე ქართლს წარვიდა. მერმე მოკლეს იმერთა და-
რეჯან და ვახტანგ. გურიელი დემეტრე მეფედ ჰყვეს.

კვალად შეინერეს გურიელი, თვალნი დასწვნეს და
გურიას დაჯდა გიორგი.

1669 – ტნზ. სთხოვეს შანოზ მეფეს იმერთა ბაგრატ მეფე და
მეფედ ჰყვეს, მერმე სალთ-ხუცესი ჩსიძე სეხნია
სრულიად იმერნი დადიანითურთ მეფეს შეებნენ.
მეფეს რაჭა-ლეჩხუმელით გაემარჯვა.

1671 – ტნთ. ქუთათის სრულიად იმერნი დადიანი-თურთ მეფეს
დაესხნენ: მეფე რაჭას გაეცალა. ისინი გეგუთს
დადგნენ, იმერეთს არბევდენ. მეფე რაჭა-ლეჩხუმით
ჩამოვიდა ქუთაის, შეიბნენ, მეფეს გაემარჯვა,
დადიანი დაიჭირა. შეწყალებული გაუშვა.

1672 – ტდ. ფაშა და ბაგრატ მეფე ქუთათის შეიბნენ. ფაშას
გაემარჯვა, ბაგრატ მეფე შეიპყრა.

1674 – ტდბ. ბაგრატ მეფე-მ ქუთათისის ციხე აღიღო. კვალად
ყეენის მოწოდებული ერეკლე, ბატონის თეიმურა-
ზის ძის ძე კახეთს მოვიდა.

1675 – ტდგ. წარვიდა არჩილ მეფე იმერთა დასაჭერად. კვალად
წარვიდა შანოზ მეფე ყეენ-თან და გარდაიცვალა
სოსკაროს. კუალად გარდაიცვალა ქათალიკოზ ქარ-
თლისა დომენტი. კვალად წარვიდა ძე შანაოზ მე-
ფისა გიორგი ყეენ-თან სამეფოდ.

1676 – ტდდ. მოვიდა გიორგი მეფედ ყეენიდამ ი იანვარს, და-
სვა კათალიკოზად ნიკოლოზ. კვალად ბაგრატ მე-
ფეს უშვა თამარ ძე გიორგი.

1677 – ტდე. ბეჟან-ნ კახ-ბატონად მოვიდა. კვალად ბაგრატ
მეფე-მ გიორგი გურიელს მისცა სული თვისი და-
რეჯან ცოლად.

1678 – ტდვ. არჩილ იმერეთი დაიჭრა. ბაგრატ გურიას წარვიდა
მიიცვალა თუთა ბატონის- შვილი, გურიელის ქალი,
მეფის ძის, ლევანის ცოლი.

1679 – ტდზ. აჯი ალი-ხან თავრიზს მოვიდა. კვალად ჩამოვიდა
აზრუმის ფაშა იმერეთს, არჩილ განაძო, ბაგრატვე

დასვა. მერმე მოკლა აზრუმის ფაშამ ახალ-ციხის
ფაშა ასლან კვახჭირს და წარვიდა.

1680 – ტდჱ. მოკუდა დადიანი ლევან. კვალად ათაბაგად დაჯდა
ძე ასლანისა უსუფ. მეფის ძე-მ ლევან იქორწინა
თინათინ-ზედ.

1681 – ტდთ. ფაიქომიდამ მეფე არჩილ რუსეთს წარვიდა. კვა-
ლად მოკუდა ბაგრატ მეფე და გამეფდა იმერეთს
გიორგი გურიელი.

1682 – ტო. მარიამ დედოფალი მიიცვალა. კვალად წარგზავნა
ძე ბაგრატისა ალექსანდრე გიორგი მეფე-მან სამე-
ფოდ ახალ-ციხეს.

1683 – ტოა. მიიცვალა თამარ დედოფალი, მეფის გიორგის ცო-
ლი და იმერეთს ალექსანდრე გამეფდა. კვალად მო-
კუდა იმერთ დედოფალი თამარ, მუხრან ბატონის

ქალი. კვალად ბეჟან-ხან წარვიდა, სხვა სანი მოვიდა კახ-ბატონად.

1684 – ტობ. როკითს ალექსანდრე მეფეს გაემარჯვა, მოკლეს გიორგი გურიელი და გაგურიელდა მალაქია ძმა გიორგისა.

1685 – ტოგ. დაჯდა გურიელად ქაიხოსრო გიორგის ძე, მალაქია ახალ-ციხეს წარვიდა.

1687 – ტოე. გიორგი მეფე-მ კოჟორ-ზედა ქორწილი ქმნა, მიქელაძის ქალს ხვარაშან-ზედ. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა,

1688 – კოვ. კახ-ბატონად მოვიდა აბაზ-ყულიხან, გიორგი მეფემ ძე თვისი ბაგრატ და ძმა ლევან ყეენ-თან წარგზავნა და გაზაფხულს შეუხდა დუშეთსა, დაუმარცხდა: ამას ზაფხულსვე მოვიდა ერეკლე ტფილის მეფედ, გიორგი მეფე რაჭას წარვიდა, კვალად ამავ შემოდგომას მოვიდა რაჭას არჩილ მეფე რუსეთიდამ.

– 382 –

1689--ტოზ. ოსმალთ მოკლეს. ქაიხოსრო გურიელი, მალაქია განგურიელეს, მერე მამის ძე გიორგისა,

1690--ტოა. მოკუდა უსუფ ფაშა, დაჯდა ძმა მისი სალიმ ათაბაგად და კვალად არჩილ იმერეთს გამეფდა. კვალად გოდოგნის ომი იქმნა, არჩილს გაემარჯვა, ალექსანდრე ქართლს წარვიდა.

1691--ტოთ. გიორგი მეფე-მ ასლ-ციხიდამ გამოლტოლვილ-მან ქართლი დაიჭირა. ერეკლე მეფე ტფილისის ციხეში შევიდა. კვალად ფაშამ ალექსანდრე ჩაივვანა იმერეთს, გაამეფა. არჩილ რაჭიდამ ქართლს ჩავიდა და ქუთაისს ეკკლესია ყოვლად წმიდისა შემუსრეს ოსმალთა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ, გიორგი აბაშიძის ქალი თამარ შეირთო ცოლად. კვალად ქართველთ დაუმარცხდათ ნინო-წმიდას მოკლეს ბარძიმ მდივან-ბეგი.

1692 – ტპ. მოკუდა შაჰ სულეიმან, დაჯდა ძე მისი შაჰ-სულთან უსეინ. კვალად შეიპყრეს არჩილ მეფე ჩურქეზთა.

1694 – ტპბ. გიორგი მეფე მცსეთას დადგა, ერეკლე მეფე ჯვარს, ერეკლეს მოუშველა აბაზ ყულიხან და ბრძოდენ ერთმანერთს. კვალად მოკუდა თამარ მეფის ქალი, გივი ამილახორის ცოლი.

1695 – ტპგ. ხვარაშან დედოფალი გიორგი მეფის ცოლი მიიცვალა. კვალად მისცა ყეენ-მან ქალბალი-ხანს კახეთი და სარდლობა. მოვიდა ივლისში ერეკლე მეფი-თურთ და დასდგა თრიალეთს და გიორგი მეფე კლდე-კარზედ. იმერთ შეიპყრეს ალექსანდრე მეფე, მოსცეს გიორგი მეფეს, მოაშთვეს რუისს და დაფლეს მუნვე და არჩილ იმერეთს გამეფდა. ოკდომ-

იერში გიორგი მეფეს კლდე-კარს დაუმარცხდა,
ნელმა იმერეთს წარვიდა, ერეკლე მეფემ ქართლი დაიჭი-
რა. კვალად ამავ ზამთარს შეუხდენ კახნი უარს,

კეშაჟდაუმარცხდათ და მოსწყვიტნეს ლეკთა მრავალნი.
1696--ტპდ. წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთიდა-მ ყეენ-თან ის-
პანს. შემდგომად არჩილ განაძეს იმერთა. გიორ-
გი დასვეს მეფედ გოჩიად წოდებული. კვალად მო-
კუდა რაჭის ერისთავი პაპუნა, დაჯდა ძე მისი შო-
შიტა ერისთავად.
1698--ტპვ. ჩამოიყვანეს ოსეთიდამ არჩილ იმერეთს, მეფედ
ჰყვეს, გოჩია განაძეს. შემოდგომა-ზედ ფაშამ ჩა-
მოიყვანს ძე ალექსანდრე მეფისა სვიმონ, მეფედ დასვა
და არჩილ მეფუ დვალეთს წარვიდა.
1700--ტჰწ. არჩილ მეფე რუსეთს წარვიდა დვალეთიდამ. კვა-
ლად მოკუდა კათალიკოზი იოანე დიასამიძე: დასვა
ერეკლე მეფე-მან ძმის-წული მისი ევდემოზ კათა-
ლიკოზად.
1701--ტპთ. იმერეთს მოკლეს სვიმონ მეფე. მამია გურიელი
გაამეფეს. კვალად მისცეს ვახტანგ ბატონის-
შვილს საუფლის.წულო და მოვიდა შემოდგომა-
ზედ, სურამს დადგა. კვალად წარვიდა გურიელი
გურიას და აბაშიძე გიორგი განაგებდა იმერეთს,
კვალად მოკუდა სლიმ ფაშა და დაჯდა ძე უსუფ
ფაშისა ისაყ ათაბაგად.
1703 – ტჟა. მისცეს გიორგი მეფეს ქართლი და მოვიდა ძმა
მისი ლევან ივლისში. ერეკლე მეფეს ყულარ-აღა-
სობა და კახეთი მისცეს, მაისში ისპაანს წარვიდა.
კვალად მოვიდა იმან ყილი-ხაჩ ძე ერეკლე მეფისა
კახ-ბატონად. კვალად ჩამოვიდა მარიამობის თთუ-
წში სარასკარი იმერეთს, დაუტევა მეფედ ძე ალექ-
სანდრე მეფის გიორგი და წარვიდა.
1704 – ტჟბ. ლევან წარვიდა ისპაანს სეკდემბერს, ვახტანგ ძე
თვისი განმგედ დაუტევა და იესეს ძე თვისი წა-
რიყვანა.
1705 – ტჟგ. დომენტი ძე ლეონისა და ძმა ვახტანგისა ქართლს

კათალიკოზად დასვეს. კვალად გარდაადგინეს ისეყ
ფაშა და დასვეს ასლანძე სალიმ ფაშისა ათაბაგად.
1706--ტჟდ. იმან ყული-ხან შეუსდა უარს, დაუმარცხდა, მრა-
ვალნი კახნი მოსწყვიტნეს ლეკთა.
1707 – ტჟე. კათალიკოზი დომენტი ისპაანს წარვიდა ყეენ-თან.
უკუდგნენ იმერნი აბაშიძისა-გან: გიორგი ძე ლექ-
სანდრესი გაამეფეს.
1708 – ტჟვ: კათალიკოზი დომენტი მოვიდა ისპანიდამ: კვა-

ლად გადაადგინეს ასლან-ფაშა, დასვეს ისევე ათა-
ბაგად.

1709--ტჟზ. მოკლეს გიორგი მეფე ეანდარს, მისცეს ქართლი
და სპასალარობა ქაიხოსროს ძეს ლევანისასა. კვა-
ლად მოკუდა მისში ლევან ისიანს. კვალად გაე-
მარჯვა გიორგი მეფეს ფარცხანაყანევს, კაცსის და
ნავარძეთის ცისე აღიღო. მერმე რაჭა დალაშქრა.

1710--ტჟზ. მოკუდა ერეკლე მეფე ისპაანს, კვალად მოკუდა
თეიმურაზ ბატონი-შვილი, ძმა ვახტანგისა დეკემ-
ბერს ზ. კვალად მოკუდა ალექსანდრე ძე არჩილ
მეფისა რიგას.

1711--ტჟთ. იმანყული-ხან იანვარში წარვიდა ისპაანს. ვახტანგ
ოსეთი დალაშქრა აგვისტოში, და გიორგი მეფე-მ
აგვისტოში რაჭა დალაშქრა. ოკდომბერს განაძეს
გიორგი ქართლში და გურიელი მამია დასვეს მე-
ფედ. კვალად მოკლეს მეფე ქაიხოსრო ოკდომბერს
კუ ყანდაარს.

1712--უ. ვახტანგ მეფე-მ ფებერვალში ქორწილი უყო თეი-
მურაზს ერეკლე მეფის ძეს თამარს თვის ქალზე
და ვახუშტი აბაშიძეს ანუკა-ზედ და წარვიდა ისპა-
ანს აპრილს კგ. კვალად მოკუდა არჩილ მეფე მო-
სკოვს. კვალად ჩხარის ომი იქმნა, მეფეს გიორ-
გის გაემარჯვა ივნისში. გურიელი რაჭას წარვიდა.

კვალად დაიბადა აგვისტოს ბ გიორგი, ძე ვახტანგ
მეფისა გორს.

1713--უა. დიდი მკლობა იყო და ჟამი მომსრველი, ნოემ-
ბერში შეიბნენ ქუთაის გიორგი მეფე და გურიელი
მამია, გურიელს გაემარჯვა.

1714--უბ. ინვარს ე მოკუდა გურიელი მამია ღვანკითს. გუ-
რიას დასვეს ძე მისი გიორგი, მაისში გიორგი
მეფე-მ იმერეთი დაიჭირა, სეკდემბერში მოვიდა
მეფის ვახტანგის ძმა იესე ტფილისს მეფედ.

1715--უგ. იმნყული-ხან მოვიდა ისპანიდ-მ კახეთს. კვალად
ლეკი-მდევარნი კახნი, მოსწყვიტნეს მთავარნი კგ
და შემოდგომა-ზედ ქორწილი ქმნა იესე მეფე-მ
მარტეოფს ერეკლე მეფის ქალ-ზედა ელენე-ზედ.
კვალად გიორგი მეფე-მ დადიანი გიორგი გარდა-
აგდო, დასვა დადიანად ძე მისი ბეჟან. კვალად შე-
იპყრა ბეჟან მამა თვისი დადიანი გიორგი. კვალად
წარავლინა იესე მეფე-მან სპასპეტი ლუარსაბ საბა-
რათიანოს დროშით ლეკ-ზედ, მაღაროს ბოლოს
დაუმარცხდათ და მრავალნი ქართველნი და კახნი
მოსწყვიტნეს ლუკთა-ჭარელთა.

1716 -- უდ. მოკუდა დედოფალი ანნა, ცოლი ერეკლე შეფისა
გაზაფხულს. კვალად აგვისტოში მისცეს მეფე ვახ-
ტანგს ქართლი და სპასალარობა, სეკდემბერში

მოვიდა ძე მეფისა ვახტანგისა ბაქარ მცხეთას. იესე
კახეთს წარვიდა. კვალად გარდაადგინეს ისაყ ფაშა,
დასვეს ასლანვე ათაბაგად: ეს ჩაიყვანეს იმერეთს
და შეიბნენ გიორგი მეფე და ასლან ფაშა სვიმო-
ნეთს. ფაშას გაემარჯვა, მეფე ქართლს წარვიდა.
1717--უე. გიორგი მეფუ წარვიდა სტამბოლს. კვალად ივლი-
სში ლეკთ ბოლნისები მოარბიეს, მოსტყვევნნეს,
მიეწივნენ მდევრად მცირედნი ქართველნი ნაზარას
სოფლის ბოლოს, ქართველთ დაუმარცხდათ.

1719--უზ. მოვიდა მეფე ვახტანგ აგვისტოში ტფილისს. კვა-
ლად მოკიდა გიორგი მეფე სტამბოლიდამ. ჩამო-
იყვანა ოსმალნი და დაიჭირა იმერეთი. კვალად დე-
კემბერში: საფურცლეს მეფე ვახტანგ და იმამყული-
ხან შეიყარნენ.
1720--უᲩ. წარავლინა მეფე-მან ვახტანგ სპანი ლეკ-ზედ სა-
შველად იმამყულის ნ-თან. კვალად მოკლეს იმერთ
გიორგი მეფე ფეზერვალს კზ. და აღიღო ციხე კა-
ცხის ერისთავ-მან შოშიტა-მ და გამოიღო საგან-
ძური მისი.
1721--უთ. მეფე ვახტანგ მიკიდა მაღაროს დიდის ლაშქრით
ლეკ-ზედა ფეზერვალშიდ. მაისში მოკუდა იმამყული-
ხან კახ-ბატონი. კვალად ფაშამ ჩამოიყვანა ალექ-
სანდრე გიორგი მეფის ძე, მეფედ ჰყო იმერეთს.
1722--უი. ყეენ-მან მამად-ყული-ხანს მარტში მისცა კახეთი
და მოვიდა რეზასში. კვალად ავღანნი მოადგნენ
ისპაანს აპრილში. მაისში წარვიდა ვახტანგ განჯას
და განარინა ლეკთა-გან. კვალად გამოვიდა რუსე-
თის სელმწიფე დიდი პეტრე დარუბანდს, აგვის-
ტოში დაიპყრა კვალად. მეორედ წარვიდა მეფე ვა-
ხტანგ განჯას სეკდემბერში, კვალად მოკუდა აბა-
შიძე გიორგი ტფილისს ოკდომბერს იე. ამავ ოკ-
დომბერში აღიღეს ავღანთ ისპანი და პატიმარ ჰყვეს
შასულთან უსეინ.
1723--უია. მისცეს მამად ყული-ხანს ქართლი, მოვიდა იანვა-
რში ავლაბარს, თაბორზე დაუმარცხდა აპრილს ივ,
ლტოლვილი მივიდა ლეკში. მაისს და დაუმარცხდა
მეფე ვახტანგს და აღიღეს ლუკთ ტფილისი. აივ-
ლისში მიეგებნენ ბაქარ და იესე სრისკარს და ჩა-
მოვიდა ოსმალი. ყურყუთას მიეგება მამად ყული-
ხან სარასკარს, მისცა ციხე ტფილისისა. სარას-
კარ-მან ქართლი ბაქარს მისცა. მამად ყული-ხან

შეიჰერა, სეკდემბერში ოსმალთ მარტყოფი მოსტ-
ყვევნეს, ოკდომბერს სარასკარი განჯას წარვიდა,

ექიმი უქმი მოიქცა.

1724--უი. მეფე ვახტანგ წარვიდა რუსეთს ივლისს იე, ოკ-
დომბერში, მოიყვანეს ქართველთ მამად ყული-ხან
კახთა სპითა. ზედაველაზედ, ოსმალთ და იესე მე-
ფეს შეებნენ, ოსმალთ გაემარჯვათ, მრავალნი სულნი
ქართველნი და კახნი მოსწყვიტნეს. კვალად ამავ
ივნისში რაჭის ერისთავი შოშიტა ალექსანდრე მე-
ფეს მიუხდა. მეფე სკანდის ციხეში მორჩა.

1725--უიგ. ალექსანდრე მეფე-მ რაჭა დალაშქრა. ოსმალთ ქა-
რთლი აღწერეს, ხარკი დასდვეს.

1726--უიდ. მოკუდა გიორგი გურიელი, დაჯდა ძე მისი მამია.
კვალად მოადგნენ მეფე ალექსანდრე და ბეჟან და-
დიანი ლევან აბაშიძის ციხეს შორაპანს, აღიღეს,
მისცეს ზურაბ აბაშიძეს. კვალად გამოვიდა მეფე
ვახტანგ სეკდემბერში გილანს რუსეთიდამ.

1727--უიე. მოკუდა იესე მეფე ტფილისს ოსმალობაში.

1728--უივ. მოკლეს ბეჟან დადიანი ოსმალთა, ძე მისი ოტია
გადადიანდა. კვალად მეფე ვახტანგ გილანიდან მო-
სკოვს მოვიდა.

1729--უიზ. მოჰკლეს მამად ყული-ხან ოსმალთა ბეჟანბაღს. კვა-
ლად სომეხნი შეიშალნენ აღვსებისა-გან და თეი-
მურაზ ფშავს წარვიდა.

1730--უი. მოადგა მეფე შორაპანს, შეამჭირვა, მოიყვანა ზუ-
რაბ აბაშიძემ ოსმალნი და მისცა მათ შურითა ლევა-
ნისათა.

1731--უით. ჩამოიყვანეს თეიმურაზ კახ-ფშავიდამ და დაემორ-
მინი ჩილნენ. მოკუდა შოშიტა ერისთავი, დაჯდა ძე მისი
გრიგოლ.

1732--უკ, შეირთო მეფე ალექსანდრე-მ აბაშიძის ლევანის ქა-

ლი და ასული თვისი დადიანის ქალის ნაშობი მი-
სცა გურიელს მამის ცოლად.

1733--უკა. ფაშამ ალექსანდრე მეფე წარიყვანა იმერეთს სპითა,
გამოეპარა აფხაზეთიდამ და მოვიდა იმერეთს.

1734--უკბ. ჩიხორს მეფეს ალექსანდრეს შეებნენ დადიანი ოტია,
რაჭის ერისთავი გრიგოლ, აბაშიძე დავით, მეფეს
გაემარჯვა, დადიანი დაიჭირა. კვალად მეფე ვახ-
ტანგ დარუბანდს გამოვიდა. კვალად მოვიდა თა-
მაზ-ხან, შამახია აღიღო, სულსავი შემუსრა, მერმე
განჯას მოადგა, მუნ მივიდა თეიმურაზ სრულიად
კახით. შემდგომად ქართველნი, ორთავ ჯარი მო-
სცა, წარმოგზავნნა, შეუძღვნენ კახნი ჭარში და
შემუსრეს უარი და ქართველნი და ყიზილბაშნი
ბრძოდნენ ტფილისი მუნ მყოფს ფაშას.

1735--უკგ. თამაზ-ხანს ერუვანს სარასკარს ქოფრულ-ზედ გაე-
მარჯვა. მისცეს რუსთ დარუბანდი და ოსმალთ ტფი-

ლისი, განჯა და ერევანი. კვალად მეფე ვახტანგ
აშტარხანს გავიდა. კვალად ტფილისს მომავალს
თამაზ-ხანს გაეპარნენ თეიმურაზ და ქართველნი. თა-
მაზ-ხან ტფილისიდამ გაუსის ჯარი და აჰყარნა
ქართველნი მრავალი სულნი და წარავლინა ხორა-
სანს. იმერეთს წარუვლინა დესპანი, მათ გაპარსეს
და გაჰყიდეს. მერმე ჩავლო კახეთი, აუარა მუნცა
მრავალი სული, მივიდა დარუბანდს, მერმე მუღან-
ჩოლში დადგა.

1736--უკდ. თამაზ-ხან გახელმწიფდა თ მარტს მუღანჩოლში,
კვალად იწოდავე ნადირშა.

1737--უკე. გორს ყიზილბაშთა მიიტყუვეს თეიმურაზ და ქარ-
თველნი, შეიპყრეს და წარავლინეს ისპაანს შანა-
დირს წინაშე. კვალად გარდაიცვალა მეფე ვახტანგ
აშტარხანს მარტს კზ. კვალად გარდადგინდა ისაყ
ფაშა და დასვა ძე თვისი უსუფ ფაშა ათაბაგად.

– 389-

1738- უკვ. მოკლა ღალატით ალექსანდრე მეფე-მ დავით, ძე
ზურაბ აბაშიძისა და წერეთელი პაპუნა და უკუ-
დგნენ დადიანი, ერისთავი და ზურაბ. კვალად მო-
ვიდა თეიმურაზ უნდაარიდამ კახეთს. კვალად შან-
შე ერისთავს მოუხდა სანი, განძი და წარვიდა
იმურეთს დედა-წულითურთ. მერმე წარვიდა რუსეთს.
კვალად ალექსანდრე მეფე-მ წარგზავნა დესპანად
რუსეთს ქუთათელი ტიმოთე გაბა-შვილი არმაღნითა.

1739--უკზ. სპასალარი შანადირის ძმა შეუხდა ადრიბეჟანისა და
ქართველთ-კახთ სპითა უარს, შემუსრა და მოაოხრა
სრულიად, მერმე მოკლეს ლეკთ სპასალარი და ივ-
ლტოდეს სრულიად სპანი, ლეკთ მოსწყვიტნეს მრა-
ვალნი სულნი. კვალად რუსეთიდამ მოსრულ-მან
შნშე ერისთავ-მან მოიყვანნა ლეკნი, მოადგა ანა-
ნურს, გაოიყვანა ბარძიმ ერისთავი და მოსწყვიტნა
სრულიად სახლეულით მათით და ზოგნი გამოწვნა
კოშკთა შინა. კვალად ალექსანდრე მეფე-მ შანშე-
სა-გან ჩიუვანა ლეკნი იმერეთს, ჩავიდა ოდიშს და
შემუსრნა ციხე. კვალად შანადირის ძე-მ მოჰკლა
შასთამაზ და ძე მისი და მოსწედა თესლი შიხთა
მათ.

1740--უკჱ. მოუხდა დადიანი ოტია ალექსანდრე მეფეს ოდი-
შარ-აფხაზთა, მეფე გაეცალა, მან მოსწვა ვარცი-
ხე და იმერეთი. კვალად მოკუდა სვიმონ ბატონი-
შვილი პეტრებუღს იანვარში კზ: კვალად მოკვდა
დარეჯან ბატონი-შვილი მოსკოვს სეკდემბერს. კვა-
ლად მიიცვალა დედოფალი რუსუდან მოსკოვს დე-
კემბერს ლ.

1741--უკთ. შანადირ მოვიდა ინდოეთიდამ არდაველს, მიეგება
თეიმურაზ. წარმოავლინა სპითა და შეუხდენ ჭარს,

შემუსრეს, მოსწვეს და მოსტყვევნნეს. შანადირ
მოადგა დაღისტანს ლეკთა. დარუბანდს მივიდენ

თეიმურაზ კახით და ქართველნი და კათალიკოზი
დომენტი. კვალად იმერთ ჩაიყვანეს ოსმალნი,
ალექსანდრე მეფე განაძეს ქართლს, გიორგი ძმა
მისი მეფედ დასვეს. კვალად შანშე განაძეს და ოს-
მალთ პყრობილი მოსცეს შანშე შანადირს, ხორა-
სანს წარგზავნა. კვალად შანადირის ბრძანებითა ფა-
შამ ალექსანდრევე დასვა მეფედ. კვალად მიიცვალა
კათალიკოზი დომენტი ტფილისს, დასვა კათალი-
კოზად ხერხეულიძე ნიკოლაოზ
1742--ული ალექსანდრე მეფემ მოკლა დედის-ნაცვალი თვისი
თამარ, გურიელის მამის ქალი და მოსწყვიტნა
გიორგის მიმდგომნი, ზოგი დაჰყიდნა. კვალად
უკუდგა გივი ამილახვარი და მეფე ბაქარ მოვიდა
აშტარხანს: ხოლო შანადირ ადგა დაღისტანს ერთ-
წელს და წარვიდა სპარსეთად. კვალად დიდი ძვრა
იყო, დაიქცა ალავერდის ეკკლესია და ხოდაშნის
ციხე. კვალად გივი აოხრებდა ქვეყანასა ლეკით.
კვალად ბაქარ უკუნ-იქცა მოსკოვსვე. კვალად მო-
კუდა კათალიკოზი აფხაზთა გრიგოლ დაჯდა გერ-
მანე.
1743--ულა. ბეჟან არაგვის ერისთავი მოკლეს უმათა და მიერ-
თნენ თეიმურაზს. კვალად თეიმურაზ შეიპყრა ჟევ-
ნის შვილად წოდებული და წარუვლინა შანადირს.
ამის-თჳს მოსცა არაგვის საერისთო და დაიპყრა მან.
კვალად გუგუთს მოვიდნენ დადიანი და ერის-
თავი გრიგოლ ალექსანდრე მეფეზედ, მეფეს გაე-
მაჯვა, მოკლეს გრიგოლ რაჭის ერისთავი და დაჯ-
და ძმა მისი ვახტანგ ერისთვად.
1744--ულბ. ქართლს ჩამოვიდნენ ოსმალნი, მივიდა გივი ამი-
ლახორი მათ-თანა, თეიმურაზს ყიზილბაშ-ქართ-
ველთ გორს მდგომთ მოადგნენ და არაგვზე ერეკ-
ლემ დაუმარცხათ ოსმალთ და ესენიც ივლტოდენ,

გამოვიდნენ გორიდამ და აღიღეს ალაფი მათი, გა-
ქცეული უსუფ-ფაშა მოკუდა აწყვერს და მიიღო ათა-
ბაგობა კვალად ისე ფაშამვე. ამის-თვის მოსცა
შანადირ თეიმურაზს ქართლი და კახეთი ერეკლეს
ძესა მისსა. მოეკლა კათალიკოზი თაზი-შვილმან
და დასვეს კათალიკოზად ანტონი ძე იესე მეფისა.
1745 – ულგ. მოადგა გივს ამილასორს თეიმურაზ ყიზილბაშ-
ქართველით სურამს ციხეში მყოფს, გამოიყვანეს
გივი და წარუგზავნეს შანადირს კვალად მოუხდა

ალექსანდრე მეფე ლევან აბაშიძეს და ბრძოდნენ.

1746 – ულდ. მოკუდა დედოფალი თამარ, მეფის ვახტანგის ქალი და დაი მისი ანუკა და თეიმურაზ იე*) უკან შეირთო, ქვრივი ქაიხოსრო ციცი-შვილისა ბეჟან თაქალთიანის ქალი. კვალად განაძეს მეფე ალექსანდრე და მივიდა დადიანს ოტიას-თან.

1747 – ულე. შეაგდო შანადირ ქართლს, კახეთს მ ათასი თუმანი. ამის სახვეწრად წარვიდა თეიმურაზ მის-თანა. არამედი მაისში მოკლეს შანდირ ყიზილბაშთა და დასვეს ძმის-წული მისი ადილშა.

1748 – ულვ. უკუდგნენ ერეკლესა-გან ალავერდი და ბარათიანნი, მოიყვანეს ყიზილბაშნი სალალაკ-ზედ, ერეკლეს გაემარჯვა. მერმე აღიღო ცისე ტფილისისა, განაძო მუნიდამ ყიზილბაშნი და შემუსრა ზღუდე ციხე ტფილის შორისი.

1749 – ულზ. მოკლეს შაადილ და შემოდგომა-ზედ მოვიდა თეიმურაზ ტფილისს. მეფე-მან ალექსანდრემ ოსმალნი ჩამოიყვანა იმერეთს.

1750--ულა. მოკუდა მეფე ბაქარ მოსკოვს ა ფებერვალს. მოვიდა გივი ამილახორი მრავლის საქონლით ქართლს.

---

*) იე რომ ჰსწერია ამას ნიშნავს, რომ თეიმურაზ მეფე-მ თხუთმეტის დღის შემდგომ ქვრივმა ცოლი შეირთო: დ. ჩუბინაშვილი.

1751--ულთ. თეიმურაზს ერეკლეს ქართველთ და კახთ ჭარში მიმსლველთ დაუმარცხდათ, აჯიჩალაბისა და ჭარელთა-გან კაკს და მოსწყვიტეს მრავალი სული და მოიშთო ალაზანში, კვალად გაემარჯვა ერეკლეს აზათხან–ზედ ერევანს.

1752 – უმ. თეიმურაზს-ერეკლეს ქართველთ და კახთ დაუმარცხდათ განჯას აჯიჩალაბისა-გან და მოსწედა მრავალი სული. კვალად განძარცვა ხახულის ღუთისმშობელი და მის ძლით ამ დიდ-მარხვას და მარტში მოკუდა ალექსანდრე მეფე, დაჯდა ძე მისი სოლომონ მეფედ. კვალად თეიმურაზ წარგზავნა დესპანად ტფილელი ათანასე რუსეთს არმაღანითა.

1753 – უმა. მეფე სოლომონ განაძეს მთავართა იმერეთისათა. მან ფაშა ჩამოიყვანა და დიპყრა კვალად იმერეთი.

1755 – უმგ. შეუთქვეს კახთ ანტონ კათალიკოზს ფრანგობა მტერობით და განაძეს. კვალად რომის ბერნი კაპუჩინნი ქართლიდამ.

აღსრულდა ჩვენ-მიურ დიდებად ღუთისა მამისა და ძისა და სულისა წმიდისასა უკუნისამდე ამინ. თუმ-ცა აღსრულებულ არს დასასრულადმდე. არამედ თვითოეულად და მიზეზი ბოროტებისა და კეთილობისად წარმოჩინებისად ესევე ვაკმარენით, ვინადგან ამითცა იცნობებიან სრულადნი ქმნილებანი მეფეთა, მთავარ-

თა და მცირედთამე:

ხოლო ქორონიკონნი ქრისტესით და ქართულნი, რომელი არს ხუთასიანი ამის-თვის დავსხენით, რამეთუ საქართველოსა შინა უმეტესად ხმარობენ ხუთასიან ქორონიკონსა, რომელსა ურწმუნებულ-მან ამას წიგნსა შინა წერილნი, თუცა იხილონ სხვათა შინა ქორონიკონნი რაიმენი და მოიძიონ აქა, არღა-რა საჭიროდ ექმნესთ და არცა უხმდესთ გამორიცხვანი და სცნან ჭეშმარიტი და არა სიცბილნი ტყუილისა: **საქართველოს მეფის ძე ვახუშტი:**

დასასრული ბატონი-შლის ვახუშტის ისტორიისა:

ს ა ძ ი ე ბ ე ლ ი:

	გვერდი
უწყებულება მკითხველთა-თვის	1
ცხოვრება ქართლისა შემდგომად განყოფისა.	16
თე. მეფე კოსტანტინე გ	18
თვ. ოზ. – დავით წ	25
ოზ – გიორგი	32
ოწ – ლუარსაბ ა.	34
ოთ – სვიმონ ა.	38
– – დავით გინა დაუთხან	40
პ. – გიორგი ი.	50
პა. – ლუარსაბ ბ.	53
პბ. – ბაგრატ ვ.	60
პბ. – სვიმონ ბ.	62
პდ. – თეიმურაზ ა, კახთ ბატონი	69
პე. – როსტომ	70
პვ. – ვახტანგ ე.	77
პზ. – გიორგი ია.	86
პწ. – ერეკლე ა.	92
კვალად გიორგი მეფე	95
წარვიდა გიორგი მეფე იმერეთს და მასუკან	
სპარსეთს	101
ვახტანგ წ წელი განაგებდა	107
პთ. – ქაიხოსრო	113
ჟ. – ვახტანგ ვ.	118
პა. – იესე	120

	გვერდი.
ჟბ. – ბაქარ	122
– ვახტანგ ვ.	123
წასვლა მეფის ვახტანგის რუსეთად	133
მოვიდა თამაზ-ხან ტფილისს.	140
ქმნულება და ცსოვრება კახეთისა და წერეთის	146
ა. მთავარი გრიგოლ	147
ბ. – ვაჩე	148
გ. –	
დ. – სამოელ, გაბრიელ და ფადალა	148
ვ. –	
ზ. – კვირიკე და ფადალა	149
წ. –	
თ. – კვირიკე და დავით	150
ი. – კვირიკე	151
ია. –	
იბ. – გამიკ და აღსართან	152

იგ.
იდ. კვირიკე და აღსართან. 153
აღმოჩენა და დანერობა აწინდელთა მეპატრონეთა კახეთისა. 155
ცხოვრება აწინდელთა მეპატრონეთა . . . . . .
ა. მეფე დავით ა. 156
ბ. – გიორგი ა, ... 157
გ· – ალექსანდრე ა, ... 159
დ. – გიორგი ბ (ავ-გიორგი) 160
– bis დავით წ, ...
ე. – ლევან ა, ... 161
ვ. – ალექსანდრე ბ, ... 166
გამოსვლა ლალა ფაშისა 168
შაჰაბაზ გახელმწიფდა. 169
ვ. bis) დავით ბ,. 171

გვერდი.
ზ. -- კოსტანტინე ა, ... 172
წ. -- თეიმურაზ ა, ... 174
ა მოსვლა შეიაზისა 176
მოვიდა თეიმურაზ კახეთს და ექვსი თთვე იმეფა 178
ბ, მოსლვა შაჰბაზისა. 178
ფეიქარ-ხან კახთა 179
მოსვლა თეიმურაზისა გონიდამ კახეთს, ... 181
მოსვლა ბატონის თეიმურაზისა დუშეთს 185
როსტომ მეფე-მ თ წელი იმეფა 188
სალიმ-ხან 189
მურთუზალი-ხან 191
თ. მეფე არჩილ 192
ბეჟან ხან 194
ხანი ე წელი იყო. 195
აბაზყული-ხან 196
ქალბალი-ხან 197
ი. მეფე დავით გ 200
ია. -- კოსტანტინე 208
იბ. -- თეიმურაზ ბ. 215
ცხოვრება სამცხე კლარჯეთისა. 222
წარმოჩენა ბაგრატიონთ ნათესავობისა, ... 233
წ. ყვარყვარე ათაბაგი ბ, ... 234
თ. ბაადურ 236
ი. მანუჩარ. 237
ია. ყვარყვარე გ 238
იბ. ქაიხოსრო . . . . . .
იგ. მზე-ჭაბუკი დიდი 241
იდ. ყვარყვარე დ,. 242
ბაგრატ მუფე-მან იმერთა-მან დაიპყრა სამცხე 243
იე. ქაიხოსრო ბ. 244
ა. მოსვლა შაჰ-თამაზისა. 246

	გვერდი
ბ. მოსვლა შაჰ-თამაზის	247
ივ. ყვარყვარე ე, ...	
გ. მოსვლა შაჰ-თამაზისა	248
ლალა ფაშა მოვიდა	251
იზ. მანუჩარ ბ.	253
იᲘ. მანუჩარ გ, ...	254
ით. ბექა გ ანუ საფარ-ფაშა	255
კ. უსუფ-ფაშა ა, ...	256
კა. როსტომ ფაშა.	257
კბ. ასლან ფაშა ა, ...	258
კგ. უსუფ-ფაშა ბ, ...	
კდ. სალიმ ფაშა	261
კე. ისაყ ფაშა, ...	263
კვ. ასლან ფაშა ბ.	264
ისაყ ფაშა მეორედ ასლან ფაშა მეორედ ისაყ ფაშა მესამედ. . . .	265
კზ. უსუფ ფაშა.	267
ცხოვრება ეგრისს აფხაზეთისა	269
ა. მეფე ლევან ბ, ...	271
ბ. -- თეოდოსე გ. მეფე გიორგი დ. მეფე იოანე	272
ე. -- ადარნასე და მეფე ბაგრატ	273
ზ. -- კოსტანტინე Ი, მეფე გიორგი თ მეფე ლეონ	274
ი, -- დიმიტრი ია, მეფე თეოდოსე	275
ცხოვრება იმერეთისა	276
ა. მეფე ნარინ დავით ა, ბ. მეფე კოსტანტინე ა, ...	276
გ. -- მიქელ და ბაგრატ ერისთავი	277
ე. -- ალექსანდრე	278
ვ. -- გიორგი და ზ. მეფე კოსტანტინე	179
Ი. -- დიმიტრი ერისთავი	280
თ. -- ბაგრატ	281
ი. -- ალექსანდრე ბ, ...	283
ია -- ბაგრატ გ, ...	285

	გვერდი.
იბ -- გიორგი ბ, ...	290
იგ -- ლევან ა, ...	294
იდ -- როსტომ, ...	296
იე -- გიორგი გ, ...	298
ივ -- ლექსანდრე გ, ...	303
იზ -- ბაგრატ დ, ...	307
იᲘ -- არჩილ ა, და კვალად მეფე ბაგრატ დ.	309
კვალად დარეჯან და ვახტანგ ჭუჭუნა-შვილი ით. მეფე გუ-	
რიელი დემეტრე და კვალად მეფე ბაგრატ დ.	311
კვალად მეფე არჩილ	314

კვალად მეფე [ბაგრატ დ. 315
გ. გიორგი გურიერი 317
კა. მეფე ალექსანდრე დ. 318
კვალად არჩილ მეფე 324
კვალად მეფე ალექსანდრე 326
კვალად მეფე არჩილ 328
კბ. მეფე გიორგი გოჩია დ, ...
კვალად მეფე არჩილ 329
კგ. მეფე სვიმონ 330
კდ. გურიელი მამია გ, და კე. აბაშიძე გიორგი ე, ... 332
კვ. მეფე გიორგი ვ, ... 337
კვალად გურიელი მამია 340
კვალად გიორგი მეფე, ... 341
კვალად გურიელი მამია 343
კვალად მეფე გიორგი 344
კზ. გიორგი გურიელი ვ. 346
წარვიდა სტამბოლს გიორგი მეფე 347
მოვიდა სტამბოლიდამ მეფე გიორგი და კვალად
მეფე გიორგი 348

გვერდი.
კᲩ. მეფე ალექსანდრე ე. 350
ქორონიკონები ვახუშტისა, დაწყებული 1201-
გან ვიდრე 1755-მდე 360

ხელის მოწერა.

ხელის მოწერით მინდა გამოვსცე შემდეგი წიგნები:
1, **საქართველოს ისტორია თეიმურაზ ბატონიშვილის** 2, საქართველოს ისტორია დავით ბატონიშვილის და 3, იმერეთის ისტორია, დადიანების „დასტურლამათი“ ნიკ. დადიანის. ხელის მოწერას ნურავინ მოერიდება, მე არავის რა შემიჭამია, არც შევჭამ. საქმე სელის მოწეობა არის, რომ ეს იშვიათი წიგნები გამოვსცე. ამ ახლად დაბეჭდილ წიგნის გამოცემაზედ ხელი მო-მიწერეს შემდეგ პირებმა. ამ სიაში მოხსენებულ არიან ზოგნი ისეთნიც, რომელთაც ჯერ ფული არ შემოუტანიათ ხოლო სურ-ვილი კი განაცხადეს წიგნის შეძენის.

ტფილისი.

ყოვლად სამღვდელო ანტონი.
არქიმანდრიტი ნაზარი.
დეკანოზი გიორგი ასათიანი.
დეკანოზი მარკოზ ტყემალაძე.
დეკანოზი ანტონ თოთიბაძე.
მღვდელმონაზონი ტარასი
მთავარ. ალექსი სამადაშვილი.
ისე ბერი შიომღვიმის.
კნ. ბარბარე გიორგის ასული
ბარათოვისა.

დეკანოზი ნიკიტა თალაკვაძე.
დეკ. ნესტორ მაჭარაშვილი.
დეკ. მიხაილ მახათაძე.
დეკ. იოს. ბერიძე.
დეკ. ირ. გურგენიძე.
დეკ. ი. მირიანაშვილი.
დეკ. სოლომონ შოშიაშვილი.
მღვ. დავით გარსიაშვილი.
მღვ. გიორგი გამრეკელი.
თავ. დავით სუმბათაშვილი.
ვასილი დავითის ძე გაბაშვილი.
აფრასიონ ნიკ. ძე ისაკაძე.
ნიკოლოზ. ივანეს ძე ვაჟიკაშვილი.
ვასილ. გერ.-ძე ბერელაშვილი.
მოსე ხელაშვილი.
გიორგი ხელაშვილი.
ადამ ზურაბის-ძე ბერელაშვილი.

ზაქარია თოკაშვილი.
გიორგი ნიკოლაიშვილი.
დოქტ. ნ. მანსვეტოვი.
თომა მესხიშვილი.
არამან მუხუზლა.
ნიკოლოზ ნაცვლიშვილი.
მიხეილ მანველიძე.
გერასიმე ლომჯარია.
გიორგი ჯალიაშვილი.
კონსტანტინე სამოელიძე.
მიხეილ უსკინაშვილი.
გიორგი იაშვილი.
გიგო მესხიევი

ქუთაისი.

ყოვლად სამღვდელო გიორგი.
არქიმანდრიტი დოსითეოსი.
დონ დამიანე სააკაშვილი, ქუთაისის კათ. ეკკლ. წინამძღვარი.
პატრი შიო ბათმანოვი.
პატრი ბერნარდეს განზე. ტომით პოლონელი.
სტუდენტი სოსო ასლანიშვილი
ვანო საინაშვილი.

ფოთი.

ყოვლად სამღვდელო ლეონიდი, გიორგი მარგალიტაძე.
ნიკოლოზ იაკობის ძე ნიკოლაძე.

ყარსი.

დ. ი გაბრუაშვილი. (მელექსე). ა. ნ. დონღულაშვილი.
ა. ქ. მაზანაშვილი.

სამტრედია.

ყარამან კოპალეიშვილმა წარმოადგინა შემდეგ პირთ სია:

გ. სიხარულიძე.
დ. სამკითხველო.
ისიდორე სტურუა.
მიხ. ალხაზაშვილი.
ყარამან კოპალეიშვილი.
ფარნა ნინუა.

რაჟდენ ნანეიშვილი.	პორფილე ჭეიშვილი.
მინა კოპალეიშვილი.	ნიკო ცსვიტარია.
დ. კვანტალიანი.	გიორგი შანიძე.
კიმოთე კოპალეიშვილი .	ყარამან გიგინეიშვილი.
იერესლან არდიშვილი.	დიომიდე გულაზანია.

პეტრე ნიკოლოზის ძე ციხისტოვის წარმოდგენილი:

გიორგი გრიგ.-ძე პეპელაშვილი.	პართენ ალექსანდრეს-ძე ნასიძე.
თომა გოდერძიშვილი.	პლატონ ლაღიძე.
ტარასი ივანეს ძე პარჯანაძე.	ერმილე ფრანგიშვილი.
ნიკო მეფარეიშვილი.	სოლომ. გაბრიელისძე ბოლქვაძე.
ვლადიმერ შუბლაძე.	მამენტი ივ. ძე რუსაძე.
კონსტანტინე კორზაძე.	გიგო გუტიძე.
კონსტანტინე თოფურია.	კოსტა მიდიაშვილი.
სილიბისტრო ჩიტალიშვილი.	სერგეი დოლიძე.

კ ო ნ ს ტ ა ნ ტ ი ნ ე პ ო ლ ს.

აბატი პიო ბალიძე. კონ- სტანტინეპოლის ქართ. კა- თოლიკეთ. მონასტრის წი- ნამძღვარი.	პავლე აჩ. ნასყიდოვი.
	ალექსანდრე გოზალაშვილი.
	ლუკა თუმანოვი.
	ივანე იოსების ძე ბეჟანოვი.
პატრი შალვა ვარდიძე.	სიმონ ალექ. ძე ფილოშვილი.
იაკობ ალექ. ძე ფილოშვილი.	იოსებ ვარდიძე.
სიმონ იონას-ძე გოზალოვი.	

ჭ ი ა თ უ რ ა.

ალექსანდრე იოსების ძე ხაბულიანი.

ყ ვ ი რ ი ლ ა.

მიხეილ მახარობლიძე სიხარულიძე.

ს ი ღ ნ ა ხ ი.

მღვ. დავით ნაცვლიშვილი.	თომა ტოკლიკიშვილი.
გიორგი სუნაკაშვილი.	ვანო საქართველო.
თედო ნატროშვილი.	მარგარიტა სიფრაშვილი.
გიორგი კანაკაშვილი.	იოსებ კრაწაშვილი.

თფ. სათ.-აზნ. ბანკ. მოხელენი.

განდეგილი-მგოსანი.	მიხეილ კავსაძე მგალობელი.
რაჟდენ ბართლომეს მე გვამიჩავა.	კ. ჩუბინაშვილი.
ლევან ანტონის ძე ფურცელაძე.	კოტე ბაგრატიონი.
არჩილ მათეშვილი.	სოლომონ საყვარელიძე.
პავლე ციციშვილი.	თ. იოსებ ციციშვილი.

გავაცხ დებ კვალად შემდეგს: განა ასე მცირე ხელის მოწე-

რით წიგნი შეიძლება გამოიცეს, ისიც 500 გვერდიანი და 32 სურათით. ეს შეუძლებელი გახლავსთ, ბევრ ალაგას ხელის მოწერისათვის ასეთი პასუსი მოგვცეს.

ხელს ვერ მოვაწერთ, ესე იგი საქმეს ხელს არ შეუწყობთ ეი რატომაო: ვისაც მოუწერეთ ხელი, ყველამ მოგვატყუილა, არავინ რა გამოსცა და ფულიც დაგვეკარგაო. დაბეჭდეთ წიგნი, მოგვიტანეთ და მის მერე ვიეიდითო, ამაზედ ვიტყვით ჩვენ შემდეგს შენიშვნას:

მე არავისი, რა შემიჭამია. ხელის მოწერით წიგნების გამოცემა დავიწყე 1890 წ. რის ხელის მოწერაც გავმართე, ის წიგნი გამოვეცი კიდეც, ასე რომ შეჭმისას ჩემზედ ვერავინ რას იტყვის. გავიმეორებ კიდევ. რომ წინასწარ ხელის მოწერა საქმის ხელის შეწეობა არის და არა სხვა რამ მოხერხება. ვიტყვი კიდევ, რომ გამოსაცემი თანხა არ მაქვს და ხელი, მოწერასაც მიტომ ვმართავთ. ამიტომ ასე ლაპარაკი, წინადადება და ეჭვები არ არის კარგი, რომ დაბეჭდეთ, ამოიტანეთ და ვიყიდითო. თუ საქმე ასე წავიდა, მაშინ ბევრი იშვიათი წიგნის გამოცემა, გაძნელდება. ამიტომ საჭირო არის, რომ ვისაც სურს საქართველოს შესახებ ისტორიული წიგნები ვბეჭდო, მაშინ მათ ხელის მოწერით ხელი უნდა შეუწყონ საქმეს. მე კი არავისი რა შემიჭამია და ჩემი კი 1910 წ. 1913 წლამდე, აგენტებმა 1300 მან. მეტი შეჭამეს, რითაც ვალშიაც ჩამაგდეს. ამიტომ უნდა გავაცხადოთ ისიც, რომ რადგანც აგენტები ფულს გვიჭამენ, ამიტომ ვინც ხელს მოუწერს

აგუნტს და ფულს მისცემს, უსათუოდ წიგნიც იმას უნდა მოსთხოდავოს, თორემ ცნობები გვაქვს, რომ ერთ აგენტს თავის კვიტანციებიც აქვს თურმე და ჩვენს წიგნზედ ხელს აწერინებს ხალხს. მერე მოდის, ჩვენგან წიგნებს იაფად ყიდულობს და ხელის მომწერლებსაც ურიგებს. ვინც ჩვენ მოგვიწერს ხელს. ჩვენ იმათ გვარსა და სახელს წიგნშიაც დავბეჭდავთ.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

ხელის მოწერით გამოიცემა შემდეგი ისტორიული წიგნები
საქართველოს ისტორია, თეიმურაზ ბატონიშვილისა.
ნარკვევი, ანუ საქართ. ისტორია დავ. ბატონიშვილისა.
იმერეთის ისტორია, ნიკოლოზ დადიანისა.

—

აგენტებს ვინც ხელს მოუწერს და ფულს მისცემ მათ, წიგნიც უსათუოდ იმას უნდა მოსთხოვონ. მისგან უნდა მიიღონ დაბეჭდილი წიგნი,